

שבוע פרשת בא

(29 December 13 – 4 January 14)

כ"ו טבת – ג שבט תשנ"ד

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַקְחֶתָּ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מְצֹוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנִתַּחֲטִי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעַתּוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֹּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנִתַּחֲטִי עֲשָׂב בְּשַׁדְךָ לְבַהֲמֹתָי, וְאִכְלָתוּ וּשְׂבָעוּ. הֲשִׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּח לְבַבְכֶם, וּסְרַתְּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִיךָ יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתְּם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַקְחֶתָּ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כַּנְּפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצֹוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֹוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מְצֹוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׂבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:

וְהִעַרְבְּ נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכַף כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (אישר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצֹוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתון צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מחוריו או שקיבל כפרם ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה'") בצירוף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מספר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵיֵשׁ יָרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצָן יְהִיָּה זֶרְעוֹ דֹּר וְדֹר יִשְׂרָיִם יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֵׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵיֵשׁ חֲנוּן וּמְלוּוָה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזָכַר עוֹלָם יְהִיָּה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעָה לֹא יִירָא נְכוֹן לְבוֹ בְּטַח בְּיְהוָה: ח סָמוּךְ לְבוֹ לֹא יִירָא עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאַבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קִרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד: י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחַרֵּק וְנַמֵּס תַּאֲוֹת רְשָׁעִים תֵּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהִלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כְּלָגוּיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: ה מִי בְּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיחַ לְשַׁבֵּת: ו הַמְשַׁפִּיל לְרֵאשִׁית בְּשָׁמַיִם וּבְאַרְצָן: ז מְקִימֵי מַעְרַף דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֲקֶרֶת הַבַּיִת אִם־הַבְּנִיִּים שְׂמִיחָה הַלְלוּ־יָהּ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיב מתוך "תהילות מנחם"

קיב, ט - פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

ז. אך ענין זה צריך הבהרה ברורה, שלא יטעה ויאמר, שהואיל והוא מפייסו בדברים, "והמפייסו בדברים מתברך ב"א", א"כ לשם מה עליו לתת לעני את הפרוטה בפועל, הוא ייצא ידי חובה בפיוס בלבד? ואפילו לדעה בגמרא¹ ש"המפייסו בדברים" הוא הוספה על נתינת הפרוטה. הנה הוא יכול "לפייסו בדברים" וליתן פרוטה אחת, או ח"י פרוטות, ויזכה לכל הברכות, וגם הממון יישאר ברשותו!

אבל באמת זהו חשבון מרומה ("א גענארטער חשבון"), וזה גופא שחסר בנתינת צדקה, מוכיח שחסר גם בפיוס דברים. שהרי הובא לעיל (ס"ו) שהפיוס בדברים צריך להיות באופן בלתי מוגבל, בלי שום חשבונות, וכיצד הגיע האדם למסקנה הפוכה כזו? ! אלא שזהו חשבון מרומה, הבא מצד היצר הרע, שרוצה לדחותו מלקיים מצווה זו. וכאשר יתבונן בזה, יתפוס מיד את עצמו, וימלא את רצון הקב"ה מתוך שמחה וטוב לבב. ובפרט שלצדקה יש סגולה מיוחדת שאמרו עליה² "גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה", הנה בוודאי יעשה את המוטל עליו, ובקרוב ממש נזכה לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו³.

(1) הובא בתוד"ה והמפייסו - ב"ב ט, ב.

(2) שם י, א.

(3) משיחת ש"פ וישב ה'תשח"י.

מפתח כללי

- א) סדר הנחת תפילין ב
- ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ג
- ג) מאמר ד"ה באתי לגני
יו"ד שבט, ה'תשי"ד ה
- ד) מאמר ד"ה באתי לגני
ש"פ בשלח, יו"ד שבט (מאמר א), ה'תשל"ד כו
- ה) מאמר ד"ה באתי לגני
מוצאי ש"פ בשלח, יו"ד שבט (מאמר ב), ה'תשל"ד מא
- ו) משיחות שבת פרשת בא,
ג' שבט, ה'תשד"מ נו
- ז) לקוטי שיחות – פרשת בא
(בלה"ק) כרך יא סה
- ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל על
- ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בא עא
- י) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בא עב
- יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בא קיב
- יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בא קיג
- יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בא קכה
- יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קכח
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בא קלא
- טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בא קמח
- יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בא קנה
- יח) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק ד, תהלים פרק קו קנח
- יט) משניות – מסכת אבות
ביאור קהתי קס
- כ) עין יעקב מסכת יומא קסט
- כא) מסכת יומא עם ביאורים
מדף נא עד דף נו קצח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן קצח
- כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קצח
- כד) תורה אור
אדמו"ר הזקן קצט
- כה) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ר
- כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רא
- כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רא
- כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רב
- כט) ספר המאמרים ה'תשי"ט
אדמו"ר מוהרי"צ רב
- ל) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ רג
- לא) רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
אדמו"ר מוהרי"צ רד
- לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רה
- לג) חומש לקריאה בציבור רו
- לד) לוח זמנים לשבוע פרשת בא קנח
- לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קנט

ביאור בדרך אפשר

40 **לְאָרְץ**, לעולם הזה הגשמי **שְׁזוּהִי תְּכַלִּית הַכְּנָנָה** של בריאת העולם,
 41 כדברי חכמינו ז"ל המובאים ומבוארים בהרחבה בתורת החסידות שהסיבה
 42 והמטרה של הבריאה היא משום ש"נתאוה הקדוש ברוך הוא להיות דירה
 43 [המקום שבו תהיה עיקר התגלות והשראת השכינה] בתחתונים" [העולם הזה
 44 שהוא העולם הגשמי, החומרי
 45 והתחתון ביותר.
 46 וְהוּוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל מָה
 47 **שְׁכָנוּב**⁵ בציווי על בניית המשכן
 48 ובית המקדש **וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ**
 49 **וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם**, כלומר להקים
 50 מקום להשראת השכינה בעולם שעל-
 51 ידו תהיה השראת השכינה בבני
 52 ישראל, "בתוכם", **שְׁעַל-יְדֵי-זֶה**
 53 **שְׁצַדִּיקִים יְרָשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ**
 54 **לְעַד עֲלֵיהָ**⁶, **הֲיִנּוּ**,
 55 **שְׁצַדִּיקִים עַל-יְדֵי עֲבוֹדָתְכֶם**
 56 **מִשְׁכִּינִים (מְשִׁיכִים)**⁷ מלמעלה
 57 למטה ומביאים לידי גילוי) **בְּחִינַת**
 58 **שׁוֹכֵן עַד**⁸ שהיא דרגה גבוהה
 59 באלוקות (**שְׁלֹכֵן**) בזכות עבודה זו
 60 הצדיקים **יְרָשׁוּ אֶרֶץ**), **אֲזִי** כאשר
 61 הצדיקים ממשיכים ומגלים אלוקות
 62 בעולם, כפי שעשו שבעת דורות
 63 מאברהם אבינו עד משה רבנו
 64 וכתוצאה מזה הייתה השראת השכינה
 65 במשכן, **נַעֲשֶׂה וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם**,
 66 **בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד**⁹ מבני
 67 ישראל.
 68 **וְעִנְיָן זֶה** של גילוי אלוקות והשראת
 69 השכינה בעולם **נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי**
 70 **הָעֲבוֹדָה** של כפיית והכנעת היצר
 71 הרע והכוחות המתנגדים לקדושה,
 72 העבודה הנקראת בלשון הזוהר
 73 **דְּאִתְּפִיָּא סְטְרָא-אַתְרָא**, כפיית
 74 הצד האחר, הצד הפוך מצד הקדושה
 75 **כִּי כִּד אִתְּפִיָּא סְטְרָא-אַתְרָא** כי כאשר הסטרא-אחרא נכנעת ונכפית
 76 **אֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוֹדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּכוּלְהוּ עֲלֵמִין**¹⁰, ממלא
 77 כבודו של הקדוש ברוך הוא את כל העולמות **וּמִבְּאָר כ"ק מו"ח**
 78 **אֲדָמו"ר** הרבי הר"צ **בְּמֵאָמְר דְּיוֹם הַהִסְתַּלְקוֹת וְיוֹם**

1 נאמר ב'שיר השירים', הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל:
 2 **בְּאִתִּי**¹ **לְגַנִּי אֲחֹתִי כְּלָה**². **וְאִיתָא** מובא **עַל זֶה בְּמִדְרָשׁ**³ על
 3 פסוק זה **לְגַנִּי לְגַנּוּנִי**, מקום הייחוד שלי (היינו המקום שבו הקדוש-ברוך-
 4 הוא מתייחד, כביכול, עם בני ישראל, כשם שבתחילת הבריאה התייחד עם
 5 האדם) **לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עֵינְךָ**
 6 **דְּיָרְתִי**, שבו הייתה עינך השראת
 7 השכינה בעת הבריאה, היינו העולם
 8 הזה הגשמי **דְּעֵינְךָ שְׁכִינָה**
 9 **בְּתַחְתּוֹנִים הֵיטָה**, עם בריאת
 10 העולם, עינך השראת השכינה הייתה
 11 דווקא בעולם הזה התחתון שאין
 12 תחתון למטה ממנו **וְאִתְּרַפְּךָ עַל-**
 13 **יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת, שְׁהוּא**
 14 **הַמְקוֹר וְהַהוֹרֵשׁ לְכָל עֲנִינֵי**
 15 **חֲטָאִים שְׁלֵאֲחֲרֵי-זֶה**, שהיו
 16 אחריו, **נַעֲשֶׂה שִׁינוּי עֵינְךָ**
 17 בעניין מקום השראת השכינה
 18 **שְׁנִסְתַּלַּקָה הַשְּׁכִינָה מֵאֶרֶץ**
 19 הגשמית ועלתה **לְרַקִּיעַ הָא' מבין**
 20 שבעת הרקיעים. **וְאִתְּרַפְּךָ עַל-**
 21 **יְדֵי חֲטָאִים שְׁהִיָּה לְאִתְּרֵי-זֶה**
 22 בדורות הבאים **עֲלֵתָה** השכינה
 23 ונסתלקה **לְמַעַלָּה כו'** כאשר כל
 24 חטא מסלק ומעלה את השכינה לרקיע
 25 עליון יותר **עַד** שבסופו של דבר
 26 השכינה עלתה **עַד לְרַקִּיעַ**
 27 **הַשְּׁבִיעִי**.
 28 **וְהִצַּדִּיקִים שְׁבָאוּ לְאִתְּרֵי-זֶה**,
 29 החל מאברהם אבינו **עַל-יְדֵי**
 30 **עֲבוֹדָתְכֶם** שעבדו את ה' בעולם הזה
 31 ועידונו וככו אותו להיות כלי השראת
 32 השכינה **הוֹרִידוּ הַשְּׁכִינָה**
 33 **מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה**, בתחילה
 34 מהרקיע השביעי לרקיע השישי, אחר
 35 כך מהשישי לחמישי וכך הלאה **וְעַד**
 36 **שְׁבָא מִשְׁה רַבִּינוּ, שְׁהוּא הַשְּׁבִיעִי** מאברהם אבינו (אברהם, יצחק,
 37 יעקב, לוי, קהת, עמרם וּמִשֶׁה) **וְכָל הַשְּׁבִיעִין חִבִּיבִין**⁴, **וּפְעַל אֵת**
 38 **הַדְּבָר הָעֵינְךָ** שהוא התכלית של ירדת השכינה מרקיע לרקיע –
 39 **הַמְשַׁכֵּת הַשְּׁכִינָה מִרַקִּיעַ הָא' התחתון מבין שבעת הרקיעים**

בס"ד. יו"ד שבת ה'תשי"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 **בְּאִתִּי**¹ **לְגַנִּי אֲחֹתִי כְּלָה**². **וְאִיתָא** **עַל זֶה**
 2 **בְּמִדְרָשׁ**³ **לְגַנִּי לְגַנּוּנִי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה**
 3 **עֵינְךָ דְּיָרְתִי, דְּעֵינְךָ שְׁכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הֵיטָה,**
 4 **וְאִתְּרַפְּךָ עַל-יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת, שְׁהוּא הַמְקוֹר**
 5 **לְכָל עֲנִינֵי חֲטָאִים שְׁלֵאֲחֲרֵי-זֶה, נַעֲשֶׂה שִׁינוּי**
 6 **עֵינְךָ שְׁנִסְתַּלַּקָה הַשְּׁכִינָה מֵאֶרֶץ לְרַקִּיעַ הָא'.**
 7 **וְאִתְּרַפְּךָ עַל-יְדֵי חֲטָאִים שְׁהִיָּה לְאִתְּרֵי-זֶה**
 8 **עֲלֵתָה לְמַעַלָּה כו' עַד לְרַקִּיעַ הַשְּׁבִיעִי. וְהִצַּדִּיקִים**
 9 **שְׁבָאוּ לְאִתְּרֵי-זֶה, עַל-יְדֵי עֲבוֹדָתְכֶם הוֹרִידוּ**
 10 **הַשְּׁכִינָה מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, וְעַד שְׁבָא מִשְׁה רַבִּינוּ,**
 11 **שְׁהוּא הַשְּׁבִיעִי וְכָל הַשְּׁבִיעִין חִבִּיבִין**⁴, **וּפְעַל אֵת**
 12 **הַדְּבָר הָעֵינְךָ – הַמְשַׁכֵּת הַשְּׁכִינָה מִרַקִּיעַ הָא'**
 13 **לְאָרְץ, שְׁזוּהִי תְּכַלִּית הַכְּנָנָה. וְהוּוּ מָה שְׁכָנוּב**⁵
 14 **וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה**
 15 **שְׁצַדִּיקִים יְרָשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ לְעַד עֲלֵיהָ**⁶, **הֲיִנּוּ,**
 16 **שְׁצַדִּיקִים עַל-יְדֵי עֲבוֹדָתְכֶם מִשְׁכִּינִים**
 17 **(מְשִׁיכִים)**⁷ **בְּחִינַת שׁוֹכֵן עַד**⁸ **(שְׁלֹכֵן) יְרָשׁוּ**
 18 **אֶרֶץ**), **אֲזִי נַעֲשֶׂה וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד**
 19 **וְאֶחָד**⁹. **וְעִנְיָן זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הָעֲבוֹדָה**
 20 **דְּאִתְּפִיָּא סְטְרָא-אַתְרָא, כִּי כִּד אִתְּפִיָּא סְטְרָא-**
 21 **אַתְרָא אֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוֹדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּכוּלְהוּ**
 22 **עֲלֵמִין**¹⁰, **וּמִבְּאָר כ"ק מו"ח אֲדָמו"ר בְּמֵאָמְר**

(1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על הפרק הרביעי מד"ה באתי לגני השי"ת (סה"מ הישי"ת ע' 116 ואילך). (2) שה"ש ה, א. (3) שהש"ר עה"פ. (4) ויק"ר פכ"ט, יא. (5) תרומה כה, ח. (6) תהלים לו, כט. (7) ראה מ"כ והמהר"ז לבמדבר פ"ג, ב. מהר"ז לבר"ר פ"ט, ז. (8) ע"פ ישעי' נז, טו. נוסח התפלה דשבת. (9) ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). של"ה סט, א. א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. לקו"ת נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. (10) בתניא פכ"ז (לד, א) ובלקו"ת ר"פ פקודי מציינ לזהר ח"ב קכת, ב (ובלקו"ת שם

ביאור בדרך אפשר

1 הַיָּאֲרֵצִיט¹¹ יו"ד שבט תש"י (באתן שנים הרבי הרי"צ היה נוהג למסור
 2 לפרסום מעת לעת מאמר חסידות בכתב, ולקראת הימים י"ד - י"ג שבט תש"י
 3 מסר את המאמר דיבור-המתחיל 'באתי לגני אחותי כלה - המאמר נועד
 4 לפרסום ליום היארצייט של אמרוזקנתו הרבנית רבקה (נסתלקה ביו"ד שבט
 5 תרע"ד) ושל אמו הרבנית שטערנא-
 6 שרה (נסתלקה ב"ג שבט תש"ב)
 7 ולאחר פרסום המאמר לקראת ימים
 8 אלה, הרבי הרי"צ עצמו נסתלק ביו"ד
 9 שבט תש"י, והתברר למפרע שהמאמר
 10 נמסר ליום הסתלקותו, ומאו ביו"ד
 11 שבט מידי שנה, החל משנת תשי"א,
 12 הרבי נהג לומר מאמר חסידות דיבור-
 13 המתחיל זה כשבכל שנה המאמר
 14 מיוסד בעיקר על פרק אחר מתוך
 15 המאמר המקורי (שהוא 'המשך' בן
 16 עשרים פרקים), לפי הסדר. ובשנה זו,
 17 תש"ד, המאמר מיוסד בעיקר על
 18 הפרק הרביעי במאמר הרבי הרי"צ,
 19 ושם מבואר) דִּקְאֵי שהאמור לעיל
 20 שעל ידי כפיית הסטרא-אחרא האור
 21 האלוקי עולה "בכל העולמות", הכוונה
 22 היא על מדרגת האור האלוקי
 23 שהוא כְּבוֹלָהוּ עֲלָמִין בְּשׂוּהוּ,
 24 מבואר בהרחבה בתורת החסידות
 25 שהאור האלוקי מאיר לעולמות בשני
 26 אופנים: אור ה"ממלא כל עלמין", הוא
 27 האור המוגבל המתלבש ונקלט ונרגש
 28 בכל נברא לפי עניינו והחיות ניכרת
 29 ונרגשת בו ואור ה"סובב כל עלמין",
 30 האור הבלתי מוגבל שלמעלה
 31 מהתלבשות בעולמות ובנבראים באופן
 32 פנימי אלא מאיר לכלום בשווה, וזהו
 33 האור שנמשך "כד אתכפיא סטרא אחרא", האור המאיר בכל העולמות בשווה,
 34 שְׂוָהוּ עֲנַן הַמְּשַׁכֵּת עֵיקַר שְׂכִינָה האור שלמעלה מהגבלה
 35 בַּתְּחִתּוֹנִים.
 36 וְזָהוּ עֲנַן הַמְּשַׁכֵּן וּמְקַדֵּשׁ שבהם ישנה השראת השכינה בגלוי
 37 וְהַעֲבוּדָה עבודת ה' הרוחנית שִׁבְחָם, שְׁעֵיקְרָהּ הוּא עֲבוּדַת
 38 הַקְּרַבְנוֹת וּבִפְרָט עֲנַן הַקְּטוֹרֶת, שְׁעַל-יְדֵי-זָה על ידי עבודת
 39 הקרבנות שעניינה התקרבות והתעלות של הגשמיות לאלוקות אֲתַפְּסִיא
 40 סְטְרָא-אַחְרָא כו'. והדבר פועל השראת השכינה בעולם (כמבואר
 41 באיכות במאמרי 'באתי לגני' המבארים את הפרקים הקודמים במאמר,
 42 ובמיוחד פרק ב' העוסק בביאור העניין הפנימי של עבודת הקרבנות). וְזָהוּ
 43 גַם הַטַּעַם הפנימי על מַה שֶׁהַמְּשַׁכֵּן הָיָה בְּנוֹי מְעַצֵּי שְׂטִימֵי דְּוָקָא,

ביאור בדרך אפשר

44 כִּי כְּדֵי שְׂתוּכַל לְהֵיוֹת הַעֲבוּדָה דְּאֲתַפְּסִיא סְטְרָא-אַחְרָא,
 45 צְרִיכָה לְהֵיוֹת נְתִינַת מְקוֹם לְהַתְּנַגְּדוֹת שֶׁל הַסְטְרָא-אַחְרָא,
 46 שאמנם כל מציאותה הוא כדי שיתגברו עליה, אבל זה עצמו מחייב את
 47 מציאותה באופן שאכן תוכל להתנגד לקדושה וְזָה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
 48 הַרוּחַ שְׂטוֹת שהיצר הרע מחדיר
 49 באדם והיא גורמת לו לחטוא, כי הרוח
 50 שטות מעוררת בו תאוות, וכשאנו
 51 מצליח להתגבר, הוא חוטא, חס-
 52 ושלום, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹²
 53 שמצד מהותו כיהודי האדם לא עלול
 54 לחטוא אִין אָדָם עוֹבֵר עֲבִירָה
 55 אֶל־אִם-כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ
 56 שְׂטוֹת, וְכַפִּי שְׂמִבְאָר
 57 בְּהַמְאָמַר 'באתי לגני' של שנת
 58 תש"י (בְּפָרָק ג') שְׂוָהוּ פעולתה
 59 של ה'רוח שטות' להחטיא היא מְצַד
 60 תוֹקֵף הַחֲמֻדָּה והתאוה, וּבְעֵיקַר
 61 (לא כִּלְכַף הַחֲמֻדָּה בְּפָנֵי-
 62 עֲצָמָה, אֶל־א) הַתַּעֲנוּג
 63 וְהַרְתִּיחָה (דְּעַר קֶאֶךְ הַלַּהֵט
 64 וההתלהבות) שֵׁישׁ לוֹ בַּעֲנִינִים
 65 הַגְּשְׁמִיִּים (אֶפִּילוּ בְּדָבָרִים
 66 הַמוֹתָרִים), כְּלוֹמַר שַׁעִיר הַגּוֹרֵם
 67 לחטוא הוא לא עצם הנטייה והתאוה
 68 לדברים גשמיים אלא העובדה שהאדם
 69 מתענג מהם ולהט אחריהם בחשק
 70 ובהתלהבות שְׂוָה מְסִיר אֶת
 71 הַחַיּוֹת וְהַהֲתַלְהָבוֹת שְׁצָרִיכָה
 72 לְהֵיוֹת בַּעֲנִינֵי קְדוּשָׁה, כִּי כַּאֲשֶׁר
 73 גופו וכוחות נפשו של האדם שקועים
 74 בלהט ובהתלהבות בכיוון אחד, ממילא
 75 הוא מאבד את החיות וההתלהבות
 76 בכיוון ההפוך וְכֵן הוֹלֵךְ מְדַחֵי אֶל דְּחֵי וּמַצּוֹב הַרוּחִי מִדְּרֹדֵר עַד
 77 שְׂיָכוֹל לְבוֹא לְרוּחַ שְׂטוֹת שְׂיָכוֹלָה לְהִבְיֵא אוֹתוֹ לְעִבּוֹר
 78 עֲבִירָה בְּפוּעַל, כִּי שְׂוָה הַחַיּוֹת שְׂטוֹת מְכַסֶּה עַל הָאֲמַת שְׂלֵא
 79 יִרְגֵּשׁ שְׁנַפְרֵד מְאֻחַדוֹתוֹ, האמת היא שבכל עבירה, קלה כחמורה,
 80 האדם יוצר פגם בנפשו וגורם לעצמו פירוד וריחוק מאלוקות ואם האדם היה
 81 מודע לכך לא היה חוטא (ולכן, כמבואר בספר התניא ובמאמרי 'באתי לגני'
 82 גם מי שמבחינת מצבו הרוחני מוגדר כ'קל שבקלים' מוכן למסור את נפשו
 83 על קידוש ה' כאשר מנסים לכפות עליו לעבור עבודה זרה, כי בעבירה זו הוא
 84 יודע בבירור שהוא נעשה נפרד מאלוקות, אבל האמת היא, כאמור, שהדבר
 85 נכון לגבי כל עבירה אלא שהרוח שטות מכסה על האמת הזו וגורמת לו לא
 86 להיות מודע לפירוד הזה וְיִהְיֶה נְדָמָה לוֹ שְׁעוֹדְנּוֹ בְּיַחַדוֹתוֹ כו'.

מציין גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. 11) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פ"א (סה"מ שם ע' 111-112). 12) סוטה ג, א.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִכְן צָרִיף לְהִיּוֹת גַּם הַתִּיקוֹן עַל הַעֲבִירָה בְּאוֹפֵן כְּזֶה, כִּי מֵאַחַר
2 שֶׁהַעֲבִירָה הִיא כְּתוּצָאָה מֵרוּחַ שְׁטוּת, לְמַטָּה מֵהַדַּעַת, הַתִּיקוֹן הוּא עַל יְדֵי
3 עֲבֹדַת ה' לְמַעַל מֵהַדַּעַת שֶׁזֶהוּ עֲנִיָּן עֲצֵי שְׁטִים שְׂבַמְשָׁפוֹ,
4 שֶׁעֲנִיָּנָם הוּא שְׁטוּת דְקָדוּשָׁה, עֲבֹדַת ה' תּוֹךְ הַתַּעֲלוּת מִגְדְּרֵי הַשְּׂכַל
5 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִתְתַּקֵּן הַשְׁטוּת
6 דְלַעֲוִמַת-זֶה¹³ הַרוּחַ שְׁטוּת' שֶׁל
7 הַסְטְרָא-אַחֲרָא (כְּפִי שֶׁמְבוּאֵר בְּאִרְיֻכּוֹת
8 בְּמֵאמְרֵי 'בֵּאתִי לְגִנִּי').
9 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁעַל-פִּי-זֶה לְפִי
10 הָאִמּוֹר לְעִיל שֶׁהַצּוּרֶךְ בְּעֲבֹדַת ה'
11 בְּאוֹפֵן שֶׁל 'שְׁטוּת דְקָדוּשָׁה' נִדְרַשׁ כִּדִּי
12 לְהַתְגַּבֵּר עַל הַרוּחַ שְׁטוּת' שֶׁבִּגְלַלָּה
13 הָאֲדָם עֲלוּל לְחַטָּא, מוֹכֵן
14 שֶׁהַעֲבֹדָה דְשְׁטוּת דְקָדוּשָׁה
15 אֵינָה עֲנִיָּן נַעֲלָה מֵאֵד הַשִּׁיף רַק
16 לְיַחֲדֵי סְגוּלָּה בְּעִלֵי דְרַגָּה גְבוּוּהָ
17 וּבְזַמְנֵיהּ מִיּוֹחְדֵיהּ¹⁴, שֶׁהֵם עַת
18 רְצוֹן מִיּוֹחַדַת וּבִלְתֵּי רִגִּילָה אֱלָא
19 זֶהוּ הַכְּרַח גְּמוּר וְחֻבָּה לְכָל אֲדָם
20 וּבְכָל זְמַן בְּכָלְלוֹת הַעֲבֹדָה,
21 בְּעֲבֹדַת ה' בְּאוֹפֵן כְּלִילִי וְלֹא רַק
22 בְּדַרְגוֹת גְּבוּוּהוֹת מֵאֵד בְּיָן שְׁעַל-
23 יְדֵי-זֶה מִתְקַנְיָם אֶת הַרוּחַ
24 שְׁטוּת' שְׁנוֹתְנָת מְקוּם לְהִיּוֹת
25 עוֹבֵר עֲבִירָה. וְלֹא-יִדְרֹךְ גִּיסָא,
26 לְמֵרוֹת שֶׁהִדְבֵּר שִׁיךְ גַּם לְאֲנָשִׁים
27 רִגִּילִים שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְדַרְגָּה גְבוּוּהָ
28 בְּעֲבֹדַת ה' הָרִי זֶה שִׁיף גַּם
29 אֲצֵל צְדִיקִים שֶׁכֵּן עוֹבְדִים אֶת ה'
30 בְּדַרְגָּה גְבוּוּהָ, כִּי מָה שְׂאֲמָרוּ
31 חֲכָמֵינוּ ז"ל אֵין אָדָם עוֹבֵר
32 עֲבִירָה כּוּ', וְקִבְעוּ שֶׁעֲבִירָה עַל
33 רְצוֹן ה' יִכּוּלָּה לְהִיּוֹת רַק בְּגַלְלֵי הַרוּחַ
34 שְׁטוּת קָאִי מְכוּן עַל אִיזוּ
35 עֲבִירָה שְׂתִיחָה, עֲבִירָה מְכַל סוּג
36 שְׁהוּא, לֹא רַק עֲבִירָה עַל רְצוֹן ה'
37 בְּמוֹכֵן הַרְגִּיל אֱלָא כּוֹלֵל גַּם
38 הַעֲנִיָּן דְאֵין צְדִיק בְּאַרְצֵי אֲשֶׁר
39 יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא¹⁵, כְּלוּמַר, מְדוּבָר בְּצִדִיק שְׁאֵין לוֹ כָּל קֶשֶׁר
40 וְשִׁיכּוֹת לְחַטָּא בְּמוֹכֵן הַפְּשׁוּט אֲבָל גַּם הוּא "יִחַטָּא" בְּמוֹכֵן שֶׁל חֲסִרוֹן

מסויים שגם זה הוא מפני שנקנס בו רוח שטות, אם כי מוכן
שזו רוח שטות' במוכן הרבה יותר מעודן ולכן גם אצל צדיק
צריכה להיות העבודה השטות דקדושה ולא רק מצד ענין
הערכות שכל ישראל ערכים זה בזה¹⁶, וכל אחד מישראל הוא
ערב ואחראי גם למעמדו ומצבו
הרוחני של הולת שלכן¹⁷ אפילו
צדיקים גמורים אומרים
אשמנו בגדנו כו' (כל
אותיות הא"ב¹⁸ דבר המבטא
שלימות), כפי שכתב רבי חיים ויטאל
שגם הארז"ל שבוודאי לא היה שייך
כלל לחטאים ועונות היה אומר את
הוידוי "אשמנו" וכו' כי כל בני
ישראל הם כנוף אחד אבל בנוסף לכך
צדיק גמור אומר "אשמנו" וכו' לא רק
מפני הערכות לאחרים אלא גם
מצד עצמו, כדי לתקן את
הרוח שטות' שממנה באה
ה"עבירה" (אין צדיק בארץ
גו') כפי שהיא בדרגתו כו',
היינו "עבירה" ו"חטא" במוכן מעודן
בהרבה (ככתוב "אני ושלמה בני
חטאים" ואין הכוונה לחטא ועון אלא
במוכן של חסרון וכישלון מסויים) וגם
כדי להתגבר על "חטא" ו"עבירה"
כוו, במידה שבה הדבר שייך בצדיק,
יש צורך ב"שטות דקדושה".
(ב) והנה הפח שיש לסטרא-
אתרא הצד האחר, המתנגד לצד
הקדושה לבנות (אויפבויען
לבנות ולבסס) את הרוח שטות'
כו' עד שהנפש הבהמית
תוכל לכסות על הנפש
האלקית, ואפילו לגרום לאדם חטא
ממש, חסידשלום, הוא פרט
בכללות הבריאה חלק מהתכנית
הכללית של הבריאה שהעולמות
מעלימים ומסתירים על
אלקות¹⁹, וכך גם הנפש הבהמית מסתירה על הנפש האלקית וכמאמר
הידוע²⁰ בתורת החסידות שפעולמות (ובפרט פעולמות

13) בכל הנאמר עד כאן – ראה ד"ה באתי לגני תשי"א-תשי"ג בארוכה. 14) ראה ד"ה באתי לגני ה'שית" פ"ה (סה"מ שם ע' 118). 15) קהלת ז, כ. 16) שבועות לט, א. 17) ראה טעהמ"צ להרח"ו פ' קדושים. מאמרי אדה"י פרשיות ח"ב ע' תקצא ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל (דרמ"צ כח, א-ב). לקו"ש חכ"ה ע' 16-17. חכ"ז ע' 105. 18) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה ספ"א (דרמ"צ לח, ב). 19) ראה ד"ה הג"ל רפ"ד (סה"מ שם ע' 116) – הפרק דשנה זו: "זה שהנה"ב מכסה על הנה"א. . והיינו דאס וואס וועלט איז מעלים אויף אלקות". 20) המשך תערי"ב ח"ב ס"ע תתקלג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 **בְּרִיאַה־יְצִירָה־עֲשִׂיהָ** 'סדר השתלשלות' של ירידת האור האלוקי
 2 מלמעלה למטה בא ומאיר בארבעה עולמות כלליים שנחלקים לשתי קבוצות
 3 — עולם האצילות שהוא אלוקות ממש וכו האלוקות היא בגלוי והעולמות
 4 בריאה־יצירה־עשיה שמוגדרים כנבראים, ובעולמות בכלל ובעולמות ב"ע
 5 (בפרט) **עֲנֵן הַמְצִיאוֹת** של
 6 הנבראים הוא **בְּפְשִׁיטוֹת**, כדבר
 7 מובן מאליו, ו**אֲלֻקוֹת הוּא**
 8 **בְּהַתְחַדְּשׁוֹת** כדבר פלא וחידוש,
 9 היינו שמציאות הנבראים נתפסת
 10 כמציאות מוחלטת וודאית והאלוקות
 11 היא דבר שקיומו לא ברור לחלוטין.
 12 ו**כָּל זֶה** ההעלם וההסתר על
 13 האלוקות עד כדי כך שכל היחס אליה
 14 הוא כמציאות שקיומה הוא
 15 "בהתחדשות" הוא **לְצוּרָף**
 16 **הָעֲבוּדָה**, כדי לעבוד ה' תוך
 17 התגברות על ההעלמות וההסתרים
 18 הללו **שְׂיֻכַּל לְהִיּוֹת הָעֲנֵן**
 19 **דְּאֲתַפְּנִיא סְטָרָא־אֲחֵרָא**,
 20 **כְּנ"ל** כפי שנתבאר לעיל שעל ידי
 21 כפיית הסטרא־אחרא גורמים שתהיה
 22 התגלות אלוקות מדרגה גבוהה מאד.
 23 **וְעַל־דָּרָךְ הַמְּבוּאָר בַּתְּנִיָּא**²¹
 24 שכאשר נופלים לאדם במחשבתו
 25 ספיקות באמונה, חס־ישראל, עליו
 26 לדעת שאלה הם דברי רוח של
 27 הסטרא־אחרא בעוד שבני ישראל
 28 עצמם מאמינים ולאמיתו של דבר גם
 29 הסטרא־אחרא עצמה אין לה ספיקות
 30 רק **שְׁלִגְבֵי קְדוּשַׁת נַפְשׁ**
 31 **הָאֲלֻקִּית, נִתֵּן לָהּ הַקְּב"ה**
 32 **(לְסְטָרָא־אֲחֵרָא) רְשׁוֹת**
 33 **וְיֻכְּלֵת לְהַגְבִּיחַ עֲצֻמָּה כְּנֻגְדָּה**
 34 ולהיות כסיו והעלם עליה, וזאת **כְּדִי**
 35 **שְׁהֲאָדָם יִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ**
 36 **וְיִנְצַחְנָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֻכַּל**
 37 **לְהִיּוֹת כְּלֻמוֹת עֲנֵן הָעֲבוּדָה**
 38 שהוא, כאמור, לכפות את הסטרא־
 39 אחרא ולהתגבר עליה. ו**הִינְנוּ**, הטעם הפנימי לכך שעבודת ה' כרוכה
 40 בהתגברות על העלמות והסתרים על אלוקות ועל הנפש האלוקית הוא
 41 **שְׂמַצַּד זֶה שְׁהַקְּב"ה הוּא עֲצָם הַטּוֹב**²², וכלל הוא ש"טבע הטוב
 42 להיטיב" רְצוֹנוֹ לִיתֵּן לַחַת וְלַהֲשִׁיעַ תְּכֵלִית שִׂיא הַטּוֹב - שְׁלֵא

ביאור בדרך אפשר

43 **יְהִינָה נְהֻמָּא דְכִיסוּפָא**²³, לחם בושה, היינו לחם (וכך גם כל השפעה
 44 אחרת) שלא ניתן בזכות עבודה וכד' אלא בחינם והמקבל מתבייש בכך **אֲלֵא**
 45 שהשפע האלוקי יבוא **עַל־יְדֵי עֲבוּדָה וְיִגִיעָה דְרוּקָא, וְכַמְאָמְרָא**²⁴
 46 חכמינו ז"ל בפרקי אבות **לְפֻּם צַעְרָא אַגְרָא**, השכר הוא בהתאם לצער
 47 וככל שהיגיעה והמאמץ גדולים יותר
 48 כך השכר גדול יותר, ו**כְּדִי לְהִיּוֹת**
 49 **נְתִיבַת מְקוּם** אפשרות **לְעֲנֵן שֶׁל**
 50 עבודת ה' מתוך **עֲבוּדָה וְיִגִיעָה**,
 51 הוּצְרָכָה לְהִיּוֹת כְּלֻמוֹת
 52 הַבְּרִיאָה בְּאוֹפֵן שֶׁל הָעֵלָם
 53 וְהַסְתָּר עַל אֲלֻקוֹת, וההעלם
 54 וההסתר הוא עד כדי כך **שְׂאוּמָרִים**
 55 **לְאָדָם: רָאָה**²⁵ **נִתְמִי לְפָנֶיהָ**
 56 **אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב, וְגַם**
 57 **אֶת הַהִיפּוֹף כּו', שְׂדוּקָא אֲז**
 58 כאשר מול הטוב ישנו גם ההיפך ממש
 59 וההעלם וההסתר על הטוב הוא עד כדי
 60 כך שהאדם יכול להתלבט ולא לדעת
 61 לבחור בטוב כדבר מובן מאליו, ורק
 62 באופן כזה **הָעֲבוּדָה הִיא מַצַּד**
 63 **בְּחִירָתוֹ דְרוּקָא**, כלשון הכתוב
 64 **וּבְחִרְתָּ אֹתָהּ בְּחַיִּים**²⁶.
 65 **אֲמָנָם** זֶהוּ ההסבר האמור שההעלם
 66 על האלוקות ועל הנפש האלוקית הוא
 67 כדי להיטיב לאדם ולהגדיל את שכרו
 68 וכדי שתהיה בחירה חופשית **רַק**
 69 **טַעַם עַל הַצּוּרָף בְּהָעֵלָם עַל**
 70 **אֲלֻקוֹת כּו'.** אֲבָל **עֲדִין צְרִיף**
 71 **לְהִבִּין אִיךָ אֲפֹשֵׁר** איך ייתכן
 72 **לְהִיּוֹת הָעֵלָם זֶה, שְׁהַרִי**
 73 **הַנֶּפֶשׁ הָאֲלֻקִּית הִיא מְצִיאֹת**
 74 **אֲמִיתִית, שְׂקִימַת באמת וְאִילוֹ**
 75 **הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְכָלֻמוֹת**
 76 **הָעוֹלָם אֵינָם** מציאות אמיתית
 77 **אֲלֵא** כל מציאותם וקיומם הוא **כְּדִי**
 78 **שְׂיֻכַּל לְהִיּוֹת עֲנֵן הָעֲבוּדָה**
 79 **וְהִיגִיעָה בְּאוֹפֵן דְּלְפֻּם צַעְרָא**
 80 **אַגְרָא**, כמבואר לעיל, **וְאִם־כֵּן**
 81 **כִּיצַד יֵשׁ כַּח לְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית** שאיננה מציאות אמיתית **לְהַעֲלִים**
 82 **עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֲלֻקִּית, וּבְפְרָטִיּוֹת, וּבְעִיקְרָא יֵשׁ לַתְּמוּהָ אִיךָ יִתְכַן**
 83 **שְׁהַרִיחַ שְׁטוּת' יֻכַּל לְכַסּוֹת עַל הָאֲמָת' שֶׁל האלוקות והנפש**
 84 האלוקית **עַד שְׂיֻכַּל לְעַבּוֹר עֲבִירָה?**

סה"מ תרפ"ט ע' 37. וש"נ. 21) ספכ"ט. 22) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' ה ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם. ובכ"מ. 23) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד. לקו"ש חטו"ע 95. 24) אבות פ"ה מכ"א. 25) נצבים ל, טו. 26) שם, יט.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וַיִּבֶן בְּהֶקְדָּם מַה שֶּׁמְצִינֵנוּ בְּנוֹגַע לְכָל־לוֹת הָאָדָם, הוא לְדוֹמָם-צוֹמַח-חַי שהרי הוא ניוון מהם ובלעדיהם אינו יכול
 2 שהוא עוֹבֵד הָעֲבוּדָה שהיא תכלית בריאת העולם וּמְבַרֵר
 3 הַבִּירוּרִים כו', העושה את העבודה של הפרדת הטוב מהרע שבדברים
 4 הגשמיים והעלאתו לקדושה שֶׁהָאָדָם עֲצָמוּ צְרִיף זָקוּק לְהֶעֱנִינִים
 5 שֶׁמְבַרֵר אוֹתָם, דוֹמָם צוֹמַח
 6 וְחַי, לְהִכְרַח קִיּוּמוֹ וקיומו תלוי
 7 ומוכרח בכך שישתמש ויאכל וישתה
 8 וכו' מהדומם, הצומח והחי. וְהִנְנוּ,
 9 שְׁאִין זֶה התלות של האדם
 10 בדוֹמָם-צוֹמַח-חַי איננה כְּמוֹ
 11 שֶׁהַדוֹמָם-צוֹמַח-חַי צְרִיכִים
 12 לְהָאָדָם שֶׁמְבַרֵר אוֹתָם, כִּן
 13 שבמובן מסוים גם הם תלויים באדם
 14 לְפִי שֶׁעַל-יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם
 15 מְגִיעִים הֵם לְתַכְלִיתָם המטרה
 16 שלשמה הם נבראו ולשמה הם
 17 קיימים [פְּדוּעַ²⁷ שֶׁתַּכְלִית
 18 הַדוֹמָם מטרת בריאתו היא
 19 שְׁיִוְכָלֵל בַּצּוֹמַח, ואז הוא בא
 20 לשלימותו תַּכְלִית הַצּוֹמַח
 21 שְׁיִוְכָלֵל בְּחַי, וְתַכְלִית הַחַי
 22 שְׁיִוְכָלֵל בְּמַדְבַּר כו', ולכן
 23 מוֹנֵם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם הוּא בְּעִיקַר מִן
 24 הַחַי וּמִן הַצּוֹמַח וְעַנְיָן זֶה שֶׁל
 25 הַשְּׁלֵמַת וּמִלּוּי תַּכְלִית הַבְּרִיאָה שֶׁל
 26 הַדוֹמָם-צוֹמַח-חַי נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
 27 עֲבוּדַת הָאָדָם דְּוָקָא וּנְמַצָּא
 28 שֶׁלֹּא רַק הָאָדָם תְּלוּי בָהֶם אֲלָא גַם
 29 הֵם תְּלוּיִים בָּאָדָם, אֲבָל הַתְּלוּת שֶׁלָּהֶם
 30 בָּאָדָם הִיא בְּאֹפֶן אַחֵר לְגַמְרֵי], כִּי
 31 זֶה שֶׁהַדוֹמָם-צוֹמַח-חַי
 32 צְרִיכִים לְהָאָדָם, אִינוּ אֲלָא
 33 בְּשִׁבִיל לְבוֹא לְהַתְּכַלִּית
 34 וְהַעֲלוּי שֶׁלָּהֶם, כַּמְבֹאֵר לְעֵיל
 35 שֶׁהַתְּעֻלוֹת הֵן הִיא תַּכְלִית בְּרִיאָתָם
 36 אֲבָל לְהִכְרַח קִיּוּמָם אִינָם
 37 צְרִיכִים לְהָאָדָם, וְרִתְּאוּרִית'³⁷
 38 יֵשׁ לָהֶם קִיּוּם גַּם בְּלִי כֹל קֶשֶׁר
 39 לְמַצִּיאוֹת הָאָדָם מִהַשְּׁאִינֵן
 40 צוֹרֵף הָאָדָם בְּדוֹמָם-צוֹמַח-חַי הוּא לֹא רַק שֶׁעַל-יְדֵי
 41 עֲבוּדָתוֹ בְּהֵם יְכוֹל לְמַלֵּא עֲבוּדָתוֹ וְתַכְלִיתוֹ, שֶׁל "עבודת
 42 הַבִּירוּרִים", כַּמּוּר לְעֵיל, אֲלָא גַם בְּשִׁבִיל הִכְרַח קִיּוּמוֹ צְרִיף

43 הוא לְדוֹמָם-צוֹמַח-חַי שהרי הוא ניוון מהם ובלעדיהם אינו יכול
 44 להתקיים.
 45 והולך ומבאר עוד עניין לגבי התלות של האדם בדוֹמָם-צוֹמַח-חַי:
 46 וְעוֹד זֹאת, שֶׁצוֹרֵף הָאָדָם בְּדוֹמָם-צוֹמַח-חַי הוּא לֹא רַק
 47 מַצַּד הַגּוֹף [הִנְנוּ, שֶׁעַל-יְדֵי
 48 הַדוֹמָם-צוֹמַח-חַי שֶׁמֵּהֶם הָאָדָם
 49 נִיוֵן תְּהֵא הַנְּשָׂמָה נֶאֱחָזֵת
 50 בַּגּוֹף, וְכַמְשַׁל הָאֵשׁ שֶׁבִטְבְּעוּ
 51 עוֹלָה לְמַעְלָה, וּמַצַּד הַטְּבַע הַזֶּה
 52 הִיִּתָּה הָאֵשׁ אֲמוּרָה לִיכּוּת וְלַהֲפִסֵּק
 53 לְהִיּוֹת מַצִּיאוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה [רַק עַל-
 54 יְדֵי אֲחִיזָתוֹ שֶׁל הָאֵשׁ בְּפִתְיֵלָה
 55 שֶׁהִיא בִּיחַס לֹאשׁ בְּדוּגַמַת הַגּוֹף לְגַבִּי
 56 הַנְּשֵׁמָה נִשְׁאָר הוּא לְמִטָּה,
 57 וְדוּגַמָּתוֹ בְּנִמְשָׁל, שֶׁהַנְּשָׂמָה
 58 מַצַּד-עֲצָמָה לולִי שֶׁהַתְּלַבְּשָׁה בַּגּוֹף
 59 רְצוּנָה מַעֲצֵם מֵהוֹתָה לְעֻלוֹת
 60 לְמַעְלָה וְלִידְבֵּק בְּשִׁרְשָׁה
 61 וּמְקוֹרָה כו' בַּאֲלֻקוֹת (כַּמְבֹאֵר)
 62 בַּתְּנַיָּא²⁸ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "... נֵר ה'
 63 נִשְׁמַת אָדָם פִּירוּשׁ שִׁישְׂרָאֵל הַקְּרוּיִים
 64 אָדָם נִשְׁמַתָּם הִיא לְמִשַׁל כְּאוֹר הַנֵּר
 65 שֶׁמִּתְנַעֵנַע תְּמִיד לְמַעְלָה בְּטַבְּעוֹ מִפְּנֵי
 66 שְׁאוֹר הָאֵשׁ חִפְץ בְּטַבְּעוֹ לְהִפְרֵד
 67 מִהַפְּתִילָה וְלְהִידְבֵּק בְּשׁוֹרְשׁוֹ לְמַעְלָה
 68 בִּישׁוּר הָאֵשׁ הַכֹּלְלִי... כִּן נִשְׁמַת
 69 הָאָדָם... חִפְצָה וְחִשְׁקָה בְּטַבְּעָה
 70 לְהִפְרֵד וּלְצַאֵת מִן הַגּוֹף וְלְהִידְבֵּק
 71 בְּשׁוֹרְשָׁה וּמְקוֹרָה בְּה..."), וְכַדִּי
 72 שֶׁתְּהֵא הַנְּשֵׁמָה נֶאֱחָזֵת לְמִטָּה,
 73 בַּגּוֹף גְּשָׁמִי, יֵשׁ צוֹרֵף
 74 בְּדוֹמָם-צוֹמַח-חַי גְּשָׁמִיִּים
 75 כְּמוֹ הַגּוֹף הַגְּשָׁמִי וְכִיוּן שֶׁהֵם
 76 גְּשָׁמִיִּים יֵשׁ בְּכוּחָם לְפַעֵל אֶת הַחִיבוּר
 77 שֶׁל הַנְּשֵׁמָה עִם גְּשָׁמִיּוֹת, אֲלָא גַם
 78 הַנְּשָׂמָה צְרִיכָה זָקוּקָה לְתוֹעֻלָּתָהּ
 79 לְנִיצוּץ הָאֲלֻקִי שֶׁבְּדוֹמָם-
 80 צוֹמַח-חַי שֶׁהִרִי כֹל דְּבַר בְּעוֹלָם
 81 מִתְקִיִּים עַל יְדֵי הַנִּיצוּץ הָאֲלֻקִי שֶׁבו
 82 הַמְּשַׁפִּיעַ לוֹ קִיּוּם וְחַיּוּת. וְנִמְצָא שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאָדָם בֹּא בְּמַגַּע עִם דוֹמָם-צוֹמַח-חַי
 83 גְּשָׁמִי, לְמַעֲשֶׂה יֵשׁ מִכֵּן תוֹעֵלַת לֹא רַק לְגוֹף הַגְּשָׁמִי אֲלָא גַם לְנִשְׁמָתוֹ, כִּפִּי
 84 שֶׁהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר. דְּהֵנָּה, כְּתִיב²⁹ כִּי לֹא עַל הַלְּחָם לְבַדּוֹ יִחְיֶה

(27) ראה עיקרים מאמר ג פ"א. קונטרס ומעין מאמר א פ"ג. ספר השיחות תורת שלום ע' 243. 28) רפ"ט ט (כד, סע"א ואל"ך). 29) עקב ח, ג.

יו"ד שבט, ה'תשי"ד

ביאור בדרך אפשר

1 הָאָדָם, כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יִחִיָּה הָאָדָם, וּמִכִּיָּא
 2 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב³⁰ מִהָאָרִיז״ל³¹ דְּהַחֻקִּים הִקְשׁוּ מֵאִין
 3 הוּא חַיּוּת הַנְּשֻׁמָּה וּמִמָּה הִיא מְקַבֶּלֶת אֶת הַמּוֹזוֹן? שְׁלֵה, דְּאִין הִדְעַת
 4 נּוֹתַנְתָּ שְׁתֵּהִיָּה חַיּוּת הַנְּשֻׁמָּה שְׁהִיא מֵהוּת רִחַנִית מְלַחֵם וּמֵאֲכָל
 5 גְּשָׁמִי. וְאִין לֹא לֹמַר דְּהַנְּשֻׁמָּה
 6 יְכוּלָּה לְהֵיחִיּוֹת בְּקִיּוּמָה וְחַיּוּתָהּ
 7 וּלְהַמְשִׁיךְ לְחַיּוּת מְלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף בְּלִי
 8 מְזוֹן, דְּאִם-כֵּן מֵאִי טַעַמָא מְהוּ
 9 הַטַּעַם וְהַחֶסֶד לְכַךְ דְּאִם עוֹבֵר
 10 אָדָם וְשׁוֹהָה מֵתַעֲכֵב כְּמָה יָמִים
 11 בְּלִי מְזוֹן יָמוּת בְּרַעֲב, מֵאִי
 12 טַעַמָא מֵאִיזָה טַעַם תַּצָּא הַנְּשֻׁמָּה
 13 מִחֻמַּת מְנִיעַת אֲכִילָה אֵלָּא מִזָּה
 14 מוֹכַח שְׂגַם הַנְּשֻׁמָּה, לְמִדַּת שְׁהִיא
 15 רִחַנִית, זְקוּקָה לְמִזוֹן. וְתִירֶץ
 16 הָאָרִיז״ל שְׁלֵא יָדְעוּ אֹתָם
 17 חוֹקִים שְׁשָׂלוּ אֶת הַשְּׂאֵלָה הַזֹּה מְהוּ
 18 מְקוֹר הַחַיּוּת שֶׁל הַנְּשֻׁמָּה וְהִי
 19 סְכָלִים בְּשֵׁרֶשׁ הַבְּרִיאָה,
 20 דְּאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל³² בְּמִשְׁנָה,
 21 בְּפִרְקֵי אֲבוֹת בְּעֵשְׂרֵה מְאָמְרוֹת
 22 שְׁאִמְר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּשְׁשֵׁת יָמֵי
 23 בְּרֵאשִׁית (כְּמוֹ ״הִי אֹר״, ״יְהִי רְקִיעַ״
 24 וְכֵן הַלֵּאחַ) נִבְרָא הָעוֹלָם, פִּירוּשׁ
 25 עַל-יְדֵי הַמְּאָמְרוֹת עֲצָמָן
 26 נִתְּהַה הַכֹּל, עֲצַם הַאִמְרָה שֶׁל
 27 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא מְקוֹר הַחַיִּים
 28 וְהַמְּאָמְר הַזֶּה שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 29 הוּא הוּא חַיּוּת פְּנִימִי לָהֶם, כִּי
 30 מֵהַמְּאָמְרוֹת נִמְשָׁךְ בְּכָל נִבְרָא וּנְבִרָא
 31 נִיּוֹץ אֱלֹקֵי שְׁמִשְׁפִּיעַ בּוֹ חַיּוּת
 32 (כְּמִבּוֹאֵר בְּתַנְיָא, שְׁעַר הַיְחֻד וְהַאֲמוּנָה
 33 פֶּרֶק א': ״... וְהוּוּ כְּתַב הָאֲרִיז״ל שְׂגַם
 34 בְּדוּמָם מִמַּשׁ כְּמוֹ אֲבָנִים וְעַפְר וּמִים יֵשׁ
 35 בְּחִינַת נֶפֶשׁ וְחַיּוּת רִחַנִית דְּהֵינּוּ בְּחִינַת
 36 הַתְּלַבְּשׁוֹת אוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוּר מֵעֶשְׂרָה
 37 מֵאֲמֹרוֹת הַמְּחִיּוֹת וּמֵהוּוֹת אֶת הַדּוּמָם
 38 לְחַיּוּת יֵשׁ מֵאִין... עֶשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת
 39 שְׁבַתוֹרָה שֵׁשׁ בְּהֵן כּוּחַ חַיּוּת לְבִרּוּא יֵשׁ מֵאִין וְלֵהַחִיּוֹתוֹ...״) וְזֶה הַחַיּוּת
 40 הַכּוּחַ הַאֱלֹקִי מֵעֶשְׂרָה הַמְּאָמְרוֹת שֶׁנִּמְצָא בְּכָל הַנִּבְרָאִים הוּא מְזוֹן
 41 הַנְּשֻׁמָּה. וּמוֹסִיף שָׁם, הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְאִמְרוּ וְזֶהוּ שְׁכַתּוּב³³
 42 רְעִבִים גַּם צְמָאִים נִפְשָׁם בְּהֵם תְּתַעֲטֹף. וְהֵינּוּ, שְׁהַפְסֹק

ביאור בדרך אפשר

43 מִבְּאָר אֶת סִפְת הַרְעֵב וְהִצָּמָא (דְּלְכָאוּרָה לְמָה יִהְיֶה הָאָדָם
 44 רַעֲב וְצָמָא לְמֵאֲכָל וּמִשְׁקָה גְּשָׁמִים וְהִי יֵשׁ לֵה נִשְׁמָה רִחַנִית
 45 שְׂדִרְכָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁפִּיעַ לוֹ חַיּוּת?), שְׁזֵהוּ מִשׁוּם שְׁנַפְשָׁם
 46 בְּהֵם תְּתַעֲטֹף, הֵינּוּ שְׁהִנְיֻצוֹן הָאֱלֹקִי שְׁבִמְאָכָל וּמִשְׁקָה
 47 (נִפְשָׁם מְקוֹר הַחַיּוּת שֶׁל הַמּוֹזוֹן
 48 הַגְּשָׁמִי), נִמְצָא בְּהֵם בְּהַעֲלָם
 49 (בְּהֵם תְּתַעֲטֹף לְשׁוֹן כִּסּוּי
 50 וְהַסְתָּר), וְהָאָדָם צְרִיף לְגַלוּת
 51 אֶת הַנְּיֻצוֹן הָאֱלֹקִי שְׁבִמְאָכָל
 52 וּמִשְׁקָה מְסוּיִים, מִפְּנֵי שְׁנִיּוֹץ זֶה
 53 שְׁיָף אֱלִיּוֹ כְּמִבּוֹאֵר בְּתוֹרַת הַחִסְדוֹת
 54 שְׁלֵאדָם יֵשׁ אֶת חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם
 55 שְׁהַבִּירוּר וְהַהֲעֵלָאָה שֶׁל אוֹתוֹ דְּבַר
 56 לְקְדוּשָׁה שִׁיכַת לוֹ בְּמִיּוּחַד.
 57 וּמִבְּאָר בְּזָה רַבֵּינוּ הִזְקָן
 58 בְּתוֹרָה אֹר״³⁴, דְּאָף שְׂגַם
 59 הָאָדָם נִשְׁתַּלְשַׁל מִמְּאָמְר
 60 נַעֲשֵׂה אָדָם כּוֹי, וְאִם כֵּן גַּם בְּאִדָם
 61 יֵשׁ נִיּוֹץ אֱלֹקֵי שְׁמַחִיָּה וּמֵהוּוֹת אוֹתוֹ,
 62 וְאִם כֵּן יֵשׁ לְתַמּוּהָ לְמָה הָאָדָם צְמָא
 63 וְרַעֲב? לְנִיּוֹץ הַאֱלֹקִי שֶׁנִּמְצָא בְּדוּמָם-
 64 צוּמָס־חַי שְׁעֵטוֹף׳ בְּדַבְרֵים הַגְּשָׁמִים,
 65 וְלִמָּה לֹא יֵהָא נִיּוֹן מִהַנְּיֻצוֹן שֶׁנִּמְצָא בּוֹ
 66 עֲצָמוּ? עַל כֵּךְ מִבְּאָר רַבֵּנוּ הִזְקָן כִּי
 67 מִכָּל-מְקוֹם צְרִיף הָאָדָם לְצוּר
 68 חַיּוּתוֹ וְקִיּוּמוֹ לְמוֹצֵא פִי הַיּוֹי
 69 שְׁבִלְחָם, לְפִי שְׁמוֹצֵא פִי הַיּוֹי
 70 שְׁבִדוּמָם-צוּמָס־חַי הוּא
 71 נַעֲלָה יוֹתֵר מִמוֹצֵא פִי הַיּוֹי
 72 כְּמוֹ שְׁהוּא בְּנִשְׁמָה וְגוֹף,
 73 וְדִרְכּוֹ יְכוּל הָאָדָם לְפַעּוֹל ״בִּירוּר״ שֶׁל
 74 הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִים וְתוֹסַפַּת אֹר אֱלֹקִי
 75 יוֹתֵר מֵאִשְׁר עַל יְדֵי הַנְּיֻצוֹן שֶׁנִּמְצָא
 76 בְּתוֹכּוֹ כְּמִבּוֹאֵר שָׁם בְּתוֹרָה אֹר״
 77 לְרַבֵּנוּ הִזְקָן בְּאֵרוּכָה (וּנְקוּדַת
 78 הַדְּבָרִים הִיא כִּי מֵאִחַר שְׁשׁוּרֵשׁ הַמֵּאֲכָל
 79 (בְּעוֹלָם הַתְּהוּרָה) נַעֲלָה מְשׁוּרֵשׁ הָאָדָם
 80 (בְּעוֹלָם הַתִּיקוֹן), הִי כְּשֶׁהָאָדָם אוֹכֵל
 81 וְעוֹבֵד אֶת ה' בְּכּוּחַ הַאֲכִילָה, הַמֵּאֲכָל מֵתַעֲלָה וּמִתְבַּרֵּר (וְהִי-תְהוּרָה) נִתְקַן
 82 וּמֵתַעֲלָה, וְגַם בְּתִיקוֹן עֲצָמוֹ יֵשׁ תוֹסַפַּת אֹר וְחַיּוּת) וְהַדְּבַר מוֹסִיף אֹר
 83 וְהַתַּעֲלוּת גַּם בְּאִדָם וְאִפְּלוֹ בְּאִדָם הַעֲלִיּוֹן – וְרֵאָה עוֹד בְּעִנְיֵן זֶה לְהֵלֵן
 84 בְּהַמְשָׁךְ הַמֵּאֲמֹר.

(30) כתר שם טוב סימן קצד. (31) לקוטי תורה להאריז"ל עה"פ. (32) אבות רפ"ה. (33) תהלים קז, ה. (34) סה, ד. וראה לקו"ת צו יג, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

1 וּנְמָצָא, שֶׁהֲצַרְךָ וְהַתְּלוּת שֶׁל הָאֲדָם בְּדוֹמָם-צוֹמֵחַ-חַי הוּא
 2 (לֹא רַק לְהַתְּכָלִית וְהַעִילוּי שְׁלוֹ, כְּדִי לִמְלֹא אֶת תְּכֵלִיתוֹ וְכִדִּי
 3 לְהַתְּעִלוֹת אֶלָּא) אֶפִּילוֹ לְהַכְרִחַ קִיּוּמוֹ, וְלֹא רַק מִצַּד
 4 הַגְּשָׁמִיּוֹת קִיּוּם וְחַיִּית הַגּוֹף, אֶלְּא גַם מִצַּד הַרוּחָנִיּוֹת חַיִּי הַנִּשְׁמָה.
 5 וְהַבִּיאוֹר בְּזָה עַל-פִּי הַיְדוּעַ
 6 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁתָּהוּ קָדָם
 7 לְתִיקוֹן כְּלוּמֵר, הַעוֹלָמוֹת בְּמַתְכוּנָתָם
 8 הַנוֹכְחִית, עִם 'סֵדֵר הַשְּׁתַלְשׁוּת'
 9 הַדְּרָגָתִי וּמְסוֹדֵר וּסְפִירוֹת שֶׁהָאוֹרוֹת
 10 שֶׁלָּהֶם מְלוּבָשִׁים בְּתוֹךְ כְּלִים רְאוּיִים
 11 לְקִלְטָתָם, נִקְרָאִים 'עוֹלָם הַתִּיקוֹן'.
 12 וְלִ'עוֹלָם הַתִּיקוֹן' קָדָם 'עוֹלָם הַתּוֹהוֹ' בּו
 13 הָיוּ אוֹרוֹת מְרוּבָּים וְכִלִּים מוּעָטִים,
 14 מִצַּב שֶׁגֵּרַם לִשְׂבִירַת הַכְּלִים 'וּנְפִילָה'
 15 שֶׁל נִיּוּצוֹת קְדוּשָׁה וְאוֹלוֹקוֹת לְתַחֲמוּמִים
 16 שֶׁמִּחוּץ לְגַבּוּלוֹת הַקְּדוּשָׁה. לִכֵּן, 'תִּיקוֹן'
 17 מְסַמֵּל הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכִלִּים, סֵדֵר וְהַדְּרָגָה,
 18 וְאִילוֹ 'תּוֹהוֹ' מְסַמֵּל אוֹרוֹת לֹא מְדִידָה
 19 וְהַגְּבָלָה וְהַתְּלַבְּשׁוֹת מְסוֹדֵרָת. וּמוֹסְבֵר
 20 עַל כֵּךְ בְּתוֹרַת הַחִסְדוֹת שֶׁ'עוֹלָם
 21 הַתּוֹהוֹ' נּוֹבַע מִשׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר קְדוּם
 22 וְנַעֲלָה יוֹתֵר בְּאוֹלוֹקוֹת, וְהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר
 23 אֶת טַעַם הַדְּבָר. דְּהַנְּהָ, סֵדֵר
 24 הַהֲשַׁתְּלְשׁוּת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי
 25 מְדִרְגָה לְדִרְגָה (בְּאוֹפֵן שֶׁהַדְּרָגוֹת
 26 וְהַבְּחִינּוֹת אֲחוּזוֹת זוּ בְּזוּ כְּחוֹלִיּוֹת שֶׁל
 27 שְׁלֹשֶׁת) הוּא בְּאוֹפֵן דְּבוּנָה עַל
 28 מְנַת לְסֵתוֹר, וְסוֹתֵר עַל מְנַת
 29 לְבָנוֹת, כְּלוּמֵר שֶׁהוּא עֲנִיָּן בְּנִין
 30 עוֹלָם הַתּוֹהוֹ שֶׁהוּא עַל מְנַת
 31 לְסֵתוֹר וְלֹא עַל מְנַת שִׁיחָה לֹו קִיּוּם
 32 קְבוּעַ וְכַאֲמוּר שֶׁאֵכֵן הֵייתָ בּוֹ 'שְׂבִירָה'
 33 וְסִתִּירָה, וְהַסִּתִּירָה דְּעוֹלָם הַתּוֹהוֹ
 34 שֶׁהִיא בְּשִׁבִיל הַבְּנִין דְּעוֹלָם
 35 הַתִּיקוֹן³⁵ הִיא הַעֲנִיָּן הַשְּׁנִי - סוֹתֵר
 36 עַל מְנַת לְבָנוֹת. וּמְנָה מוּבָן
 37 שֶׁהַבְּנִין שֶׁסִּתְּרוּהוּ עַל מְנַת
 38 לְבָנוֹת, יֵשׁ לוֹ קְדִימָה מַעֲלָה וְיִתְרוֹן
 39 לְהַבְּנִין שֶׁבָּנוּ בְּמִקְוָמוֹ - לֹא
 40 קְדִימָה בְּזָמַן, אֶלְּא בְּאוֹפֵן שֶׁל סִיבָה וּמְסוּבָב תּוֹצֵאָה וְכַמוּכָן
 41 הַסִּיבָה קוֹדֶמַת תּוֹצֵאָה, שֶׁהָרִי אִי-אֶפְשָׁר לֹא יִכּוֹל לְהִיּוֹת בְּנִין
 42 בְּמִקְוָם הַסִּתִּירָה אֶלְּא-אִם-בְּן קָדָם הַבְּנִין שֶׁלְּפָנֵי-זֶה, וְאַחֲרֵ-

ביאור בדרך אפשר

43 כִּף הֵייתָ סִתְּיָתוֹ וְלִכֵּן, אִף עַל פִּי שֶׁהַמְּטוּרָה וְהַתְּכֵלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה
 44 מִתְּבַצֵּעַת בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר עַל יְדֵי עוֹלָם הַתִּיקוֹן, יֵשׁ מַעֲלָה מִיּוֹחֵדֵת וְיִתְרוֹן
 45 בְּעוֹלָם הַתּוֹהוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁנִּבְרָא מִלְּכַחֲחִילָה עַל מְנַת לְסֵתוֹר, כִּי בְּזוֹכוֹת הַבְּנִיָּה
 46 וְהַסִּתִּירָה (ה'שְׂבִירָה') שֶׁל עוֹלָם הַתּוֹהוֹ, עוֹלָם הַתִּיקוֹן נִבְרָא בְּאוֹפֵן נַעֲלָה יוֹתֵר
 47 מֵאֲשֶׁר הָיָה נִבְרָא לֹא הַקְּדִימָה שֶׁל
 48 הַבְּנִיין וְהַסִּתִּירָה שֶׁל עוֹלָם הַתּוֹהוֹ,
 49 וְנִמְצָא שֶׁגַם מֵהַיֵּבֶט הַזֶּה, עוֹלָם הַתּוֹהוֹ
 50 'קָדָם' לְעוֹלָם הַתִּיקוֹן³⁵.
 51 וְיִתְרָה מְנָה, שֶׁהַקְּדִימָה
 52 דְּתָהוּ לְתִיקוֹן הִיא לֹא רַק
 53 בְּאוֹפֵן שֶׁל סִיבָה וּמְסוּבָב, כֵּן
 54 שֶׁהַקְּדִימָה הִיא רַק מִשׁוּם שֶׁבַּחֲכֹר
 55 שֶׁהַסִּיבָה תְּבוּא לְפָנֵי תּוֹצֵאָה אֶלְּא
 56 גַם קְדִימָה בְּמַעֲלָה, קְדִימָה
 57 וְעִדִּיפּוֹת מִבְּחִינַת מַהוּת וְאִיכוֹת
 58 הַדְּבָרִים שֶׁהָרִי בְּתוֹהוֹ הָאוֹרוֹת
 59 מְרוּבָּים וְיֵשׁ הָאֵרָה בְּשַׁפַּע רַב,
 60 וּבְתִיקוֹן הֵם מוּעָטִים³⁶ וְהָאֵרָה
 61 מִצּוּמְצֻמָּת, וְהַפִּירוֹשׁ בְּזָה הוּא
 62 לֹא רַק אוֹרוֹת מְרוּבָּים בְּכַמּוֹת
 63 (שְׁזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ גְּשָׁמִיּוֹת שֶׁהִי
 64 כַּמּוֹת הִיא מוֹשֵׁג וְגוֹדֵר שְׂקִיִּים גַּם
 65 בְּגִשְׁמִיּוֹת), אֶלְּא גַם אוֹרוֹת
 66 מְרוּבָּים בְּאִיכוֹת (שְׁזָהוּ עַל-
 67 דֶּרֶךְ רוּחָנִיּוֹת שֶׁכֵּל מַהוּתָהּ הִיא
 68 אִיכוֹת), הֵינּוּ שֶׁהָאוֹר דְּתָהוּ
 69 הוּא אוֹר אַחֵר מְסוּג וּמַהוּת אַחֵר
 70 נַעֲלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָאוֹר
 71 הַמֵּאִיד בְּעוֹלָם הַתִּיקוֹן. וְלִכֵּן, בְּגַלּל
 72 שֶׁבְּמַהוּתוֹ הָאוֹר שֶׁבְּעוֹלָם הַתּוֹהוֹ נַעֲלָה
 73 מֵהָאוֹר שֶׁבְּעוֹלָם הַתִּיקוֹן גַּם
 74 הַעֲנִיָּנִים שֶׁשָּׂרְשָׁם מְעוֹלָם
 75 הַתּוֹהוֹ כְּמוֹ הַדּוֹמָם-צוֹמֵחַ-חַי הֵם
 76 בְּאוֹפֵן שֶׁל קְדִימָה וְיִתְרוֹן, וּכְמוֹ
 77 קְלִיפָה קְדִימָה לְפָרִי, שֶׁקְדִימַת
 78 הַקְּלִיפָה הִיא לֹא רַק
 79 בְּגִשְׁמִיּוֹת שֶׁצְּמִיחַת הַקְּלִיפָה קוֹדֶמַת
 80 לְצְמִיחַת הַפְּרִי בְּפוּעַל אֶלְּא גַם
 81 בְּרוּחָנִיּוֹת, שֶׁהַחִיּוֹת הַנִּיּוּצוֹן
 82 הָאֱלוּקִי הַמַּחֲיִיָּה דְּהַקְּלִיפָה קוֹדֶמַת מִבְּהוּתָהּ וְעִנְיָנָה לְחִיּוֹת הַפְּרִי,
 83 כְּמוֹ שֶׁתָּהוּ קוֹדָם לְתִיקוֹן. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁהָאֲדָם צָרִיף
 84 לְדוֹמָם-צוֹמֵחַ-חַי, וְכַאֲמוּר לְעִיל הַצּוֹרֵךְ הוּא תְּלוּת מִמֶּשׁ לֹא רַק

(35) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"ב ע' תשכת. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ב ע' תקפב ואילך. סה"מ תרס"ג ע' נג ואילך. ה'ש"ת ע' סה. ובכ"מ. (36) ראה עץ חיים שער י (שער התיקון) פ"ה. שער יא (שער המלכים) פ"א-ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

1 להגשמיית שְׁבָהֶם, אֵלָא גַם לְהִרוֹחֲנִיּוֹת שְׁבָהֶם, הִינּוּ,
 2 לְנִיצוּץ הָאֱלֹקִי שְׁבָהֶם, פִּינּוּן שְׁשָׂרְשׁוֹן בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ שְׁקָדָם
 3 לְעוֹלָם הַתִּיקוֹן וְאִילו שׁוֹרשׁ הָאָדָם עֲצֻמו הוּא מְעוֹלָם הַתִּיקוֹן וְלִכְן
 4 הַהֲתַעֲלוֹת שְׁלו תְלוּיָה בָהֶם.
 5 וְעַל-פִּי-זָה יוֹבֵן אִיף אֶפְשָׁר
 6 לְהִיּוֹת אִיךְ יִתְכַן שְׁהֲנַפֵּשׁ
 7 הַבְּהִמִית תּוֹכֵל לְכַסּוֹת
 8 וְלַהֲעֵלִים עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
 9 וּמֵאִין יֵשׁ לָה אַת הַכּוֹחַ עַל כַךְ (כִּפִּי)
 10 שֶׁהִקְשָׁה לְעִיל שֶׁהַצּוּר בְּהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר
 11 זֶה כְּדִי שֶׁהַעֲבוּדָה תִּהְיֶה בִּיגִיעָה וְיִגְדֵל
 12 הַשְּׂכָר וְלִצּוּרְךָ הַבְּחִירָה הַחֹפְשִׁית, הִיא
 13 טַעַם מְדוּעַ זֶה כַךְ, אֲבָל עֲדִיין צִרִיךְ
 14 (בִּיאור אִיךְ זֶה יִתְכַן) שְׁזָהוּ לְפִי
 15 שְׁשׁוֹרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית גְּבוּהָ
 16 יוֹתֵר מִשְׁרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
 17 כִּפִּי שְׁמִכְבָּר אֲדָמוֹר
 18 הָאֲמָצְעִי³⁷ שְׁשׁוֹרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ
 19 הַבְּהִמִית הוּא מִבְּחִינַת הַתְּהוֹ
 20 שְׁקָדָם לְתִיקוֹן וְק אַחֲרֵי רִיבּוֹ
 21 יִירִידוֹת מְדֻרְגָה לְדֻרְגָה וְרִיבּוֹ צִמְצוּמִים
 22 יִירֵד עַד כְּדִי כַךְ שֶׁנִּשְׁעָה הִיפֵךְ הַקְּדוּשָׁה.
 23 וְזָהוּ גַם שְׁהִיצָר הָרַע
 24 אֲקָדְמִיָּה טַעֲנִיתִיָּה³⁸, כִּמְאֹר
 25 תַּכְמִּינוּ ז"ל שֶׁהִיצֵר הָרַע בָּא לְאָדָם מִיד
 26 עַם לִידְתּוֹ וְהִיצֵר הַטּוֹב בָּא וְק בְּגִיל
 27 בְּר־מְצוּהָ כַךְ שֶׁהִיצֵר הָרַע מִקְּדִים
 28 לְהַשְׁמִיעַ אֶת טַעֲנוֹתָיו, וְהִסִּיבָה לַכֶּךְ
 29 הִיא כִּיּוֹן שְׁשָׂרְשׁוֹ מְעוֹלָם הַתְּהוֹ
 30 שְׁקָדָם לְהַעוֹלָם שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ
 31 הַיִּצְרָטוֹב עוֹלָם הַתִּיקוֹן. וּמִזָּה
 32 בְּגַלֵּל הִתְרוּן וְהַקְּדִימָה/ בְּשׁוֹרֵשׁ
 33 הַדְּבָרִים יָכוֹל לְבּוֹא אַחֲרֵי-כֵן
 34 אַחֲרֵי רִיבּוֹ יִירִידוֹת וְצִמְצוּמִים רִוּחַ
 35 (שְׁבָאָמַת לְאִמִּיתוֹ אִינָה אֵלָא)
 36 שְׁטוֹת שְׁתִּכְסֶּה עַל הָאֲמַת -
 37 כִּפִּי שְׁהָאֲמַת הִיא בְּסִדֵּר
 38 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְכִפִּי שְׁנִמְשַׁכֵּת
 39 בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁכֵּן בְּאֵמַת כִּפִּי
 40 שֶׁהִיא בְּאֻלּוֹקוֹת עֲצֻמָּה לֹא יִכוֹל לְהִיּוֹת
 41 שׁוֹם הַעֲלֵם וְהַסְתֵּר - לְהִיּוֹת
 42 שְׁשָׂרְשָׁה שֶׁל הִירוּחַ שְׁטוֹת' מִתְּהוֹ
 43 שְׁקָדָם לְתִיקוֹן.

ביאור בדרך אפשר

44 (ד) אָמְנָם עַל-פִּי-זָה צִרִיף לְהִבִּין לְאִידָף גִּיסָא, מִצַּד שְׁנֵי, הִינּוּ
 45 בְּנִיגוּד גְּמוּר לְשִׂאלָה שֶׁנִּשְׂאָלָה לְעִיל אִיךְ יִתְכַן שֶׁהִירוּחַ שְׁטוֹת תַּסְתִּיר עַל הָאֵמַת
 46 וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית תַּסְתִּיר עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֻלּוֹקִית, הִרִי עֵתָה לְאַחַר בִּיאור מְעַלְתָּה
 47 מִצַּד שׁוֹרֵשָׁה מִתְעוּרֶרֶת שִׂאלָה הַפּוֹכֵה דְלִכְאוּרָה, מִצַּד זֶה שְׁתָּהוּ
 48 קָדָם בְּמַעֲלָה לְתִיקוֹן, וְיֵשׁ לוֹ
 49 יִתְרוֹן מִהוּתִי וְאִיכוּתִי הִיָּה צִרִיף
 50 לְהִיּוֹת שְׁהִירוּחַ שְׁטוֹת' תּוֹכֵל
 51 לְכַסּוֹת עַל הָאֲמַת כּוֹלוֹ, הִינּוּ,
 52 שְׁלֹא יִהְיֶה עֲנִיין שְׁהִירוּחַ
 53 שְׁטוֹת לֹא יוֹכֵל לְכַסּוֹת עָלָיו.
 54 וּבְפוֹעֵל רוּאִים אָנוּ שְׁאֵמָנָם
 55 בְּעִבּוּרֹת שְׁבַעֲנֵי הָאָדָם הֵן 'קְלוֹת'
 56 יִתְכַן שֶׁהִירוּחַ שְׁטוֹת תַּסְכָּה עַל הָאֵמַת
 57 אֲבָל הַמְצִיאֹת הִיא שְׁפָאָשָׁר בְּאִים
 58 לְיָדֵי נְסִיּוֹן בְּדַבְּרֵי אָמוּנָה,
 59 כִּאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹמֵד בְּפִנֵּי נִיסִיּוֹן שֶׁקְשׁוֹר
 60 בְּעֵצֵם הָאֵמוּנָה בַּה' וּמְנַסִּים לְכַפּוֹת עָלָיו
 61 לְעִבּוּד עֲבוּדָה זֶה אֲזִי אֶפִּילוּ קָל
 62 שְׁבָקְלִים מִי שֶׁבִּדְרָךְ כָּלֵל נִרְאָה שְׁאִין
 63 בּו יִרְאֵת שְׁמִים שְׁרוּב יִמְיוֹ הִיּוֹ
 64 בְּאוֹפֵן דְּרָבוֹת רַעוֹת בְּעִבּוּרֹת
 65 חֲמוּרוֹת בִּיּוֹתֵר, מִכָּל-מְקוֹם
 66 כְּשֶׁבָא לְיָדֵי עֲנִיין שְׁבוּ רוּאָה
 67 בְּגִלוּי וְאִין מְקוֹם לְטַעוֹת שְׁנַעֲשָׂה
 68 נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת, אֲזִי אִין מְקוֹם
 69 לְרוּחַ שְׁטוֹת לְנִסּוֹת לְהַעֲלִים
 70 עַל הָאֲמַת כּוֹ, אֵלָא עוֹמֵד
 71 הוּא בְּנִסִּיּוֹן, אֶפִּילוּ אִם עָלָיו לְמַסּוֹר
 72 אֵת נַפְשׁוֹ בְּפוֹעֵל וְעַד פְּדִי כֵּן,
 73 שְׁכַח הָאֲמוּנָה פּוֹעֵל הַעֲמִידָה
 74 בְּנִסִּיּוֹן (לֹא וְק בְּעֲנִיין
 75 הָאֲמוּנָה עֲצֻמָּה, וְיֵשׁ בּוֹ אֵת הַכּוֹחַ
 76 לְהַתְּגַבֵּר עַל הַנִּסִּיּוֹן וְלֹא לְעִבּוּד עֲבוּדָה
 77 זֶה בְּשׁוֹם אוֹפֵן אֵלָא עוֹמֵד בְּנִסִּיּוֹן)
 78 גַּם בְּנוֹגַע לְמַחְשָׁבָה דִּיבּוּר
 79 וּמַעֲשָׂה, שְׁעוֹמֵד בְּנִסִּיּוֹן
 80 לְמַסּוֹר נִפְשׁוֹ אֶפִּילוּ שְׁלֹא
 81 לְעִשׂוֹת אִיזָה מַעֲשָׂה לְבַד נִגְד
 82 אָמוּנָתָה ה' אַחַד, אִף שְׁאִינּוּ
 83 מֵאֲמִין בָּהּ כָּלֵל בְּלָבוֹ, וְכֵן

מֵאֲמִין בָּהּ כָּלֵל בְּלָבוֹ, וְכֵן

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְדַבֵּר תוֹעָה חֲסִי-וְשָׁלוֹם עַל אַחְדוֹת ה', אַף שְׁאִין פִּי וְלִבּוֹ
2 שְׁוִין כּוֹ' (פְּמִבּוֹאֵר בְּתַנְיָא³⁹ וזה לשונו: "כשבאים לידי ניסיון בדבר
3 אמונת... לעמוד בניסיון באמונת ה' בלי שום טעם ודעת ושכל מושג לו
4 להתגבר על הקליפות ותאוות עולם הזה בהיתר וביאסור שהורגל בהם ולמאוס
5 בהם... כל הקליפות בטלים ומבוטלים
6 והיו כלא היו ממש... לגרש ולדחות
7 הסטרא-אחרא והקליפות שלא יוכלו
8 יגעו אפי' בלבושיו שהם מחשבה דבור
9 ומעשה של אמונת ה' אחד דהיינו
10 לעמוד בניסיון למסור נפשו אפי' שלא
11 לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת
12 ה' אחד כגון להשתחוות לעבודה זרה
13 אף שאינו מאמין בה כלל בליבו וכן
14 שלא לדבר תועה ח"ו על אחדות ה'
15 אף שאין פיו ולבו שווין רק ליבו שלם
16 באמונת ה'... שבנפש האלוקית
17 שבכללות ישראל שחפצה ורצונה
18 בטבעה להידבק בשרשה ומקורה אור
19 אין-סוף ברוך-הוא שמפני אהבה זו
20 ורצון זה היא יראה ומפחדת בטבעה
21 מנגוע בקצה טומאת עבודה-זרה ח"ו
22 שהיא נגד אמונת ה' אחד אפילו
23 בלבושה החיצוניים שהם דיבור או
24 מעשה בלי אמונה בלב כלל"י ולפי כל
25 זה נשאלת השאלה – מניין בא הכוח
26 לכך והרי בגלל ה'קדימה' והיתרון של
27 עולם התהו על עולם התיקון היה צריך
28 להיות שה'רוח שטות' תוכל לכסות על
29 האמת לגמרי?
30 וגדולה מזו מצינו, שְׁאִפִּילוּ
31 אֶצֶל הַהִמּוֹן וְעַמִּי הָאֶרֶץ
32 וְאֵלֶּה שְׂדֵעֲתָם קָלָה וּמְסוּגִלִים
33 לעבור עבירות בנקל, יִשְׁנֵם בְּמָה וְכַמָּה אִיסוּרִים שְׁרֵאִים
34 וּמְזֻדְעָזְעִים מְלַעְשׂוֹתָם, לא זו בלבד שאינם עוברים על העבירות הללו
35 בפועל אלא שעצם המחשבה על כך גורמת להם זעזוע שְׁאִין זֶה מְצַד
36 הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה בחומרת האיסור [שְׁהָרִי לְהַבְנִה וְהַשְׁגָּה אֵינָם
37 שְׂכִיכִים שכן מדובר ב"המון" ו"עמי הארץ", וְלֹא־יֵדָד, שְׂכִיכִים הֵם
38 פְּיֹתֵר לְעִנְיָנִים גְּשָׁמִיִּים וְחֹמְרֵיִם ושקועים בהם, בְּמַכְל־שִׁפְן
39 וְקַל-וְחֹמֶר מְבִינֹנִי לִפִּי ההגדרות שבספר התניא, "בינוני" איננו מי
40 שיש לו כמות שווה של מצוות ועבירות אלא זו הגדרה של מצבו הנפשי
41 הפנימי של מי שבפועל מקיים את כל המצוות ונוהר מעבירות אבל בנפשו
42 פנימה היצר הרע הוא בתוקף כמו היצר הטוב, ועל דרגה זו בעבודת ה' מבואר
43 בספר התניא שְׁהָרַע שָׁבוּ נְתַחֲזֵק יוֹתֵר בְּהִמְשָׁךְ הַזְּמַן שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁ

בו הרבה פְּאִכְלָה וּשְׁתִּיהָ וּשְׁאָר עִנְיָנֵי עוֹלָם הַזֶּה (פְּמוֹ
שְׁפָתוֹב בְּתַנְיָא⁴⁰ כי עצם העיסוק בדברים גשמיים גורם לאדם להיות
מגושם וחומרי, ואם הבינוני שלא עושה אפילו עבירה קלה מתגשם כמשך
זמן, קל-וחומר לגבי מי שכן עובר עבירות), אֵלֶּה שְׂוִישׁ פְּהֵם יִרְאֵת
חֲטָא טְבָעִית שלא נובעת מרמת
ההבנה וההשגה שלהם אלא מעצם
העובדה שהם יהודים בעלי נשמה
אלוקית, שְׁמַצַּד זֶה יִרְאִים הֵם
מְאִיסוּרִים מְסוּיָמִים, וּבִפְרָט
אִיסוּרִים חֲמוּרִים הַקְּשׁוּרִים עִם
פְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת כּוֹ' עבירות
מסוג זה שנאמרו עליהם בתורה
עונשים חמורים של כרת (בידי שמים)
או מיתה (בידי שמים או על ידי בית
הדין), במקרים מסוימים. ולפי זה
השאלה מתחזקת עוד יותר, מדוע
באמת הנפש הבהמית והרוח שטות לא
משתלטים עליהם אלא למרות מצבם
הרוחני הכללי הירוד הם יראים
מלעבור עבירות חמורות אלו?
אֵף הָעִנְיָן הוּא, שְׁהִקְדִּימָה
והיתרון והמעלה דְּתֵהוּ לְתִיקוֹן
אֵינָה אֵלֶּה בְּסֹדֵר
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, בתוך הסדר
ההדרגתי המסודר של ירידת האור
האלוקי מדרגה לדרגה שְׁהָרִי הֵן
עוֹלָם הַתֵּהוּ וְהֵן עוֹלָם
הַתִּיקוֹן נְקָרָאִים בְּשֵׁם עוֹלָם
מלשון העלם והסתר וכן במובן של
מציאות מוגדרת, וּשְׁנֵיָהֶם
מְחֻדָּשִׁים בריאה חדשה שה' עשה
ולא דבר שקיים בעצם האלוקות,
וְשֵׁם הַסֹּדֵר הוּא שְׁתֵּהוּ קוֹדֵם לְתִיקוֹן. מה-שְׁאִין-פֶּן לְמַעְלָה
מְסֹדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, באור האלוקי שלמעלה מסדר הירידה בה יש דרגות
והגדרות הָרִי לא זו בלבד שְׁשְׁנֵיָהֶם שְׁוִים ואין לתוהו (שורש הנפש
הבהמית והרוח שטות) יתרון על תיקון (שורש הנפש האלוקית והשטות
דקדושה), אֵלֶּה אֲדַרְבָּה, תִּיקוֹן קוֹדֵם כי רכנו מתבצעת הכוונה
והתכלית של הבריאה ולמעלה מסדר השתלשלות' אין העלמות והסתרים על
כך. וּמְצַד דְּרָגָא זו, אֵין מְקוֹם לְה'רוּחַ שְׁטוֹת' כּוֹ' וכאשר הק'ל
שבקלים' עומד בפני ניסיון של עבודה זרה או כאשר אותם אנשים מההמון
ועמי הארץ מתייראים ומזדעזעים מעבירות חמורות, הרי זו משום שאז מאיר
בנשמתם האור האלוקי שלמעלה מסדר השתלשלות, שם אין מקום לרוח
שטות וכפי שיתבאר עוד להלן.

ביאור בדרך אפשר

1 (ה) וַיּוֹכֵן בְּהֶקְדָּם הַבִּיאוֹר בְּמָה שְׁכַתּוֹב⁴¹ כִּי
 2 חֶלֶק הַיְוָי עֲמוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, שָׁהֵם ב' עַנְיָנִים. עַנְיָן
 3 הָא', יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. הַמְדַבֵּר עַל הַקָּשֶׁר שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם הַקְּדוּשׁ
 4 בְּרוּךְ הוּא כְּפִי שֶׁהוּא בְּסֹדֵר הַשְּׁתַּלְשׁוּתוֹ. וְעַנְיָן הַב', לְמַעַלְהַ מְזָה,
 5 חֶלֶק הַיְוָי עֲמוֹ הַמְדַבֵּר עַל הַקָּשֶׁר
 6 הַעֲצָמִי וְהַפְּנִימִי שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם
 7 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּפִי שֶׁהוּא לְמַעַל
 8 מִסֹּדֵר הַשְּׁתַּלְשׁוּתוֹ, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ
 9 וּמִבְּאֵר.
 10 וּמִבְּאֵר כ"ק מו"ח אֲדַמּוּר⁴²
 11 בְּהַמְאָמְרָא⁴² דִּיבּוּר הַמַּתְחִיל 'בִּאתִי
 12 לַגִּי' בְּפִירוּשׁ יַעֲקֹב חֶבֶל
 13 נַחֲלָתוֹ, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם
 14 הוּא הַחֶבֶל הַמְקַשְׁרוֹ
 15 בְּאֵלְקוּת⁴³, דְּכִמּוֹ לְמַשֵּׁל חֶבֶל
 16 שְׂרָאשׁוֹ אֲחָד קָשׁוּר לְמַעַלְהַ
 17 וְרָאשׁוֹ הַשְּׂנִי קָשׁוּר לְמַטָּה,
 18 כִּי מְקַשְׁרֵת הַנְּשֻׁמָּה
 19 (שֶׁנִּקְרָאת חֶבֶל) אֶת הָאָדָם
 20 הַנִּמְצָא לְמַטָּה עִם שְׂרָשׁוֹ
 21 וּמְקוּרָו לְמַעַלְהַ בְּאֵלְקוּת.
 22 וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר שֶׁהַנְּשֻׁמָּה
 23 עֲצָמָה (שֶׁהִיא הַחֶבֶל) שְׂזוּרָה
 24 מִתְרַיָּג⁴³ נִימִין⁴³, חוּטִים דְּקִים,
 25 הֵינּוּ שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִתְרַיָּג⁴³
 26 כַּחוֹת⁴⁴ כִּנְגַד תְּרִי"ג הַמְצוּוֹת.
 27 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, דְּאֲמַרוּ
 28 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁵ חֵיב אָדָם
 29 לִזְמַר בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם,
 30 בְּמוֹבֵן זֶה שֶׁהַשְּׁלֵמַת הַכוּוֹנָה וְהַתְּכִלִּית
 31 שֶׁבְּשִׁבְלֵהָ נִבְרָא הָעוֹלָם מוֹטֵלַת עֵלְיוֹ
 32 בְּפִרְטֵ דְּעוֹלָם הוּא מְלֻשׁוֹן
 33 הָעוֹלָם⁴⁶ עַל הָאוֹר הָאֱלוּקִי שֶׁהוּא
 34 מְקוּר הַחַיִּית שֶׁל הָעוֹלָם אֲבֵל הַדְּבָר
 35 נִעֲלַם וְנִסְתָּר, דְּכָל אֲחָד וְאֲחָד
 36 חֵיב לִזְמַר דְּהָעוֹלָם וְצִמְצוּם
 37 הָרָאשׁוֹן כְּמִבּוּאֵר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת
 38 שִׁירֵידַת הָאוֹר הָאֱלוּקִי מִלְּמַעַל לְמַטָּה
 39 כְּדִי לְבְרֹא עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים מוֹגְבָלִים
 40 מִחַיִּיבַת שׁוֹרַת צִמְצוּמִים (הַעֲלָמוֹת
 41 וְהַסְתָּרִים וְהַתְּמַעֲטוֹת) שֶׁל הָאוֹר
 42 הָאֱלוּקִי, חֶחֶל מִהַצְּמִצּוּם הָרָאשׁוֹן
 43 שֶׁלִּפְנֵי הָאוֹר הָאֱלוּקִי הָאִיר לְלֵא כֹל

ביאור בדרך אפשר

44 הַגְּבֻלוֹת, וְעַל כָּל אִדָּם לַחוּשׁ שֶׁכֵּל הַהֶעֱלַם נִבְרָא בְּשִׁבְלֵי, כְּכִדִּי לְכַרְרוֹ
 45 וְלִזְכּוֹ לְעַבּוֹד אֶת ה' עִם הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים, לְהַחֲדִיר בְּהֵם קְדוּשָׁה, לְהַפְרִיד
 46 אֶת הַטּוֹב שֶׁבָהֶם מֵהָרַע (בִּירוּר), לְעַד וּלְזִכּוֹן אֶת הָעוֹלָם וְכַן בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבָר
 47 לְהַבִּיא לְהַפְסֵקַת הַהֶעֱלַם וְהַחֲסָתָה וְגִילּוֹי הָאֱלוּקוֹת. וְכִיּוֹן שֶׁהָאָדָם הוּא
 48 בְּצִיּוֹר דְּמוּת וְחַבְנִית רַמ"ח
 49 אֲבָרִים וְשִׁס"ה גִּידִים שָׁהֵם
 50 בְּמִסְפַּר תְּרַיָּג, דְּלֶכֶן כָּל
 51 הַמְדַרְגּוֹת בְּהַשְׁתַּלְשׁוּתוֹת
 52 (שֶׁנִּבְרָאוּ בְּשִׁבְלֵי) הֵם
 53 בְּמִסְפַּר הַזָּה, הֵנָּה גַם בְּנִשְׁמָה
 54 יֵשׁ תְּרַיָּג כַּחוֹת [וְלִהְיֵיר עַל
 55 דְּבַר הַחִידוּשׁ שֶׁבְּמִאֲמַר זֶה,
 56 שְׂמַצֵּד זֶה שְׂגוּף הָאָדָם הוּא
 57 בְּצִיּוֹר שִׁישׁ בּוֹ מִסְפַּר תְּרַיָּג,
 58 לְכֵן יֵשׁ גַם בְּנִשְׁמָה תְּרַיָּג
 59 כַּחוֹת⁴⁷ שֶׁהוּא דְּבַר פְּלֵא וְחִידוּשׁ כִּי
 60 בְּדֶרֶךְ כָּל מִבּוּאֵר בְּחִסְדוֹת שְׁעִינִי
 61 הַגּוֹף מִתְאַמֵּים לְנִשְׁמָה, וְאִילוֹ כֵּאֵן
 62 נִאֲמַר מִסְפַּר כַּחוֹת הַנִּשְׁמָה הֵם
 63 בְּהַתְּאֵם לְמִסְפַּר הָאֲבָרִים וְהַגִּידִים שֶׁל
 64 הַגּוֹף].
 65 וּמִמְשִׁיף הַרְבִּי הַרִי"צ בְּהַמְאָמְרָא
 66 הַנּוֹכַח, שְׁבָהֵם בְּתִרַיָּג כַּחוֹת
 67 הַנִּשְׁמָה שֶׁכִּנְגַד גִּידֵי וְאֲבָרֵי הָאָדָם
 68 תְּלוּיִם הַתְּרַיָּג מְצוּוֹת. וְהֵינּוּ,
 69 שְׂזוּרָה פִּירוּשׁ נוֹסֵף בְּיַעֲקֹב
 70 חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, שֶׁהַחֶבֶל קָאִי
 71 מִכּוּוֹן עַל הַמְצוּוֹת שָׁהֵם בְּמִסְפַּר
 72 תְּרַיָּג. וְהָא בְּהָא תְּלִיא, וְשִׁנִּי
 73 הַפִּירוּשִׁים תְּלוּיִים זֶה בּוֹזֵה דְּכִיּוֹן
 74 שֶׁהָאָדָם שֶׁבְּשִׁבְלֵי נִבְרָא
 75 הָעוֹלָם הֵינּוּ הַהֶעֱלַם עַל הָאוֹר
 76 הָאֱלוּקִי (הַחֶחֶל מִצִּמְצוּם
 77 הָרָאשׁוֹן וְהַמְשָׁךְ בְּשִׂאֵר הַצִּמְצוּמִים)
 78 הוּא בְּצִיּוֹר דְּמוּת וְחַבְנִית שִׁישׁ
 79 בּוֹ מִסְפַּר תְּרַיָּג, לְכֵן גַם
 80 הַדְּרָכִים וְהַצִּיּוּנוֹת הַמְצוּעִים
 81 לְמַעַבֵּר וְהַהֲמַשְׁכוֹת שְׁעַל-יָדָם
 82 יְכוּל הָאָדָם לְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָם
 83 (הַחֶחֶל מִצִּמְצוּם הָרָאשׁוֹן
 84 וְלְמַטָּה מִמֶּנּוּ), כִּי שֶׁמּוֹרַת
 85 הַהֶעֱלַם יִהְיֶה גִילּוֹי שָׁהֵם הַמְצוּוֹת,
 86 הֵם גַם כֵּן בְּמִסְפַּר תְּרַיָּג.

(41) האזינו לב, ט. (42) פ"ד (סה"מ ה'ש"ת ע' 116 ואילך). (43) ראה תניא אגרת התשובה פ"ה י. (44) תניא פנ"א. (45) סנהדרין פ"ד מ"ה (לז, א). (46) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ. (47) נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ בשלח בתחלתה (לקמן ע')

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 החל מצמצום הראשון שהוא, כאמור, תחילת ההעלם וההסתר על
 46 האור האלוקי הבלתי מוגבל שלמעלה מעולמות), שָׁזְהוּ כְּלָלוֹת הָעֲנָנִים
 47 דְסֹדֵר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת, שְׁבוּ קִדְמָה תְּהוּ לְתִיקוֹן (כנ"ל סְעִיף ד'),
 48 יְכוּל לְהִיּוֹת שְׁהִירוּחַ שְׁטוֹת' (שְׁמַצַּד הַנְּפֶשׁ הַבְּהִמִית
 49 שְׁשׂוּשָׁה מִתְּהוּ שְׁקָדִים
 50 לְתִיקוֹן) תְּכַסֶּה עַל הָאֲמֵת עַל
 51 כֵּךְ שֶׁלֹּאמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר חֲטָא גֹרֵם
 52 פְּגִיעָה בְּקֶשֶׁר בֵּין הַנִּשְׁמָה לְשׁוֹרֶשָׁה
 53 בְּאַלּוּקוֹת אֲפִילוֹ בְּנוֹגַע לְחֻטָּאִים
 54 שֵׁשׁ בָּהֶם כֶּרֶת וּמִיתָה,
 55 שְׂיִהִיָּה נְדָמָה לוֹ לְחוּטָא, בְּטַעוֹת
 56 שְׁעוֹדְנֵי בְּיַהֲדוּתוֹ, וּמְקוֹשֵׁר
 57 הוּא עִם שׁוֹרֵשׁ חַיּוֹת,
 58 וְהַתְּבַרְךְ בְּלִבְכוּ לְאִמְרוֹ גּוֹ'
 59 בְּשִׁירוֹת לְבִי אֵלֶיךָ⁴⁸,
 60 וְאַדְרָבָה, לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה
 61 אֶת הַצְּמֵאָה⁴⁸, שְׁעַל-יַדֵּי-זֶה
 62 יוֹמְשֵׁף לוֹ תּוֹסֶפֶת חַיּוֹת כּוֹ'⁴⁹
 63 בְּקוֹנְטֵרַס מִיּוּחַד שֶׁל הַרְבֵּי הַרְשָׁב נ"ע
 64 עַל הַפְּסוּק "וּמַעֲיֵן יֵצֵא מִבֵּית ה'
 65 וְהַשְׁקָה נָחַל הַשִּׁטִּים" (לְשׁוֹן שְׁטוֹת)
 66 יֵשׁ בִּיאורִים נֶרְחָבִים עַל הָאוֹפְנִים
 67 הַשּׁוֹנִים בָּהֶם הַרְוּחַ שְׁטוֹת' מִנְסָה
 68 לְהַחֲטִיא אֶת הָאָדָם, וְשֶׁם מְבוֹאֵר כִּי
 69 בְּנוֹסֵף לְהַסְתָּה שֶׁגַם אִם יִחְטָא לֹא
 70 יִפְרֹד מֵאַלּוּקוֹת, יֵשׁ הַסְתָּה נּוֹסֶפֶת
 71 שְׁמֵרוֹמֹז בְּפִסּוּק "וְהַתְּבַרְךְ בְּבָבִל לִי
 72 לְאִמְרוֹ שְׁלוֹם יִהְיֶה לִי כִּי בְּשִׁירוֹת לְבִי
 73 אֵלֶךְ לְמַעַן סְפוֹת הַרוּחָה אֶת הַצְּמֵאָה",
 74 וְתוֹכַן הַשְׁטוֹת' הִיא הַמַּחֲשָׁבָה שְׁדוּקָא
 75 מִפְּנֵי "כִּי בְּשִׁירוֹת לְבִי אֵלֶךְ" תְּצַמַּח לוֹ
 76 תּוֹעֵלָת וְזֹאת מִשׁוּם שֶׁעַל פִּי הַקְּבֵלָה יֵשׁ
 77 הַשְּׁפֹעוֹת מִלְּמַעְלָה שְׁדוּקָא מִשׁוּם שֶׁהֵן
 78 נִמְשָׁכוֹת מִמְּקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ נִעְלָה (בְּחִינַת
 79 'מְקִיף') הֵן יוֹרְדוֹת גַּם לְקִלְפוֹת וְגַם
 80 לְעוֹבְרִים עַל רִצּוֹן ה' כִּי הַשְּׁפֹעָה הַזֹּאת
 81 נִמְשָׁכֶת "בְּלִי חֲשׁוֹבִין" וְהוֹרֵחַ שְׁטוֹת'
 82 הִיא הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁל הַחוּטָא שְׁאֵרְבָּה,
 83 הַהַתְּרַחֲקוֹת מֵאַלּוּקוֹת תְּגִירוֹם שִׁיחִיהָ לוֹ
 84 תּוֹסֶפֶת שְׁפַע, אֲבָל לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר זֶה
 85 טַעוֹת, כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם "חֲלָק ה' עִמּוֹ" וְהַשְּׁפֹעָה אֵלֵיהֶם מִגִּיעָה בְּאוֹפֵן אַחַר
 86 (מִפְּנִימִיּוֹת וְלֹא מִמְּקִיף). אֵלֶּא שְׁכָל זֶה אֵינּוּ אֵלֶּא בְּסֹדֵר
 87 הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת, שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֲנָנִים דִּיעֶקֶב חָבֵל נִחְלָתוֹ כַּמְבוֹאֵר
 88 לְעִיל.

1 וְהִנֵּה, בְּחָבֵל דְּמִצּוֹת הַמִּצְוֹת כְּפִי שֶׁנִּמְשָׁלוּ לְחָבֵל הַמַּחֲבֵר וּמְקֶשֶׁר בֵּין
 2 הַנִּשְׁמָה וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁשׂוּזוֹר מִתְּרִי"ג נִימִין, כָּל מִצְוָה
 3 פְּרֻטִית הִיא כַּמְשָׁל נִימָא פְּרֻטִית, חוּט דַּק אַחַד מִתּוֹךְ הַתְּרִי"ג שְׁמַהֵם
 4 שׁוֹר הַחָבֵל הַעֲבָה וְכִשְׁהָאָדָם עוֹבֵר עַבְרִיהָ רַחֲמָנָא-לִיעֲלֹן, אֵינִי
 5 נְפִסְקָת וְנִכְרַתָּת רַק נִימָא
 6 פְּרֻטִית אֲבָל עֵדִיין הַקֶּשֶׁר בְּכַלְלוֹתוֹ
 7 קִיִּים (אֵף שְׁבִפְרֻט זֶה הָרִי זֶה
 8 גַּם הָעֲצָמוֹת שֶׁל פְּרֻט זֶה
 9 כְּלוֹמֵר, בְּנִמְשָׁל, בְּפִגְיָעָה בְּחִיבוּר בֵּין
 10 הַנִּשְׁמָה וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יַדֵּי חֲטָא
 11 אַחַד, הַדְּבַר אִמְנַם לֹא יוֹצֵר פִּירוּד
 12 מוּחַלֵּט וּבְכָל זֹאת מְדוּבָר בְּפִגְיָעָה
 13 חֲמוּרָה כִּי בְּאוֹתוֹ 'חָבֵל דַּק' שֶׁכֵּן נִפְסַק
 14 הַפְּגִיעָה הִיא בְּעֵצֵם הַדְּבַר וְלֹא רַק
 15 בְּעֵינֵין חִיצוֹנִים), אֲבָל כְּלָלוֹת
 16 הַהַתְּקַשְׁרוֹת נִשְׁאָרָת
 17 בְּשִׁלְיָמוֹת כְּמוֹ חָבֵל שֶׁל תְּרִי"ג
 18 חוּטִים שְׁאֵם רַק אַחַד מֵהֶם נִקְרַע,
 19 כְּלָלוֹת הַחָבֵל קִיִּים. מֵהַ-שְּׂאִינֵ-בֵן
 20 עַבְרִירוֹת חֲמוּרוֹת בְּמִיּוּחַד שֵׁשׁ
 21 בָּהֶם כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית-
 22 דִּין, הָרִי הֵם נוֹגְעִים לְכָלְלוֹת
 23 הַתְּקַשְׁרוֹת הַנְּפֶשׁ עִם שְׂרָשָׁה
 24 וּמְקוֹרָה לְמַעְלָה, וְלֹא רַק לְפֹרֵט
 25 כְּזֶה אוֹ אַחֵר, כְּמוֹ מִצְוָה אַחַת פְּרֻטִית,
 26 וְלָכֵן אֲפִילוֹ הֵהֱמוֹן וְעַמִּי
 27 הָאֶרֶץ וְאַלֶּה שְׂדַעְתָּם קִלָּה,
 28 יִרְאִים וּמְדַעְזָעִים מְלַעְבּוֹר
 29 עֲלֵיהֶם, כַּמְבוֹאֵר לְעִיל בְּאִרְיָכוֹת,
 30 וְזֹאת לֹא מִצְד הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה
 31 אֵלֶּא מִצְד יִרְאָת חֲטָא טְבַעֲיָת
 32 (כנ"ל סְעִיף ד'), בִּינֵן
 33 שְׂמִרְגִּישִׁים בְּנִשְׁמָתָם שְׂמִדוּבָר
 34 אוֹדוֹת כְּלָלוֹת הַתְּקַשְׁרוֹת
 35 הָאָדָם לְמִטָּה עִם שׁוֹרֵשׁ
 36 חַיּוֹתוֹ לְמַעְלָה וְגַם אִם לִגְבֵי פְּגִיעָה
 37 בְּפֹרֵט מִסִּיִּים הַרְוּחַ שְׁטוֹת' מִתְּגַבְּרַת
 38 וּמְכַסֶּה עַל נִשְׁמָתָם, הִרִי כַּשְׁמִדוּבָר
 39 בְּכַלְלוֹת וְעֲצָמוֹת הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַנִּשְׁמָה
 40 עִם שׁוֹרֶשָׁה לְמַעְלָה, גַּם הֵם חֲשִׁים זֹאת
 41 וְאִינֵם עוֹבְרִים עַבְרִירוֹת מִסּוּג זֶה (כַּמְבוֹאֵר כָּל זֶה בְּהַמְּאָמָר). וְהַדְּבַר
 42 דוּמָה לְכַךְ שֶׁלְּמַעְלָה מִסֹּדֵר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת' עוֹלָם הַתִּיקוֹן נִעְלָה מְעוֹלָם הַתְּהוֹרָה
 43 וְשֶׁם אֲכַן אֵין לִירוּחַ שְׁטוֹת' כּוּחַ וְיִכוּלָת לְהַתְּגַבֵּר.
 44 אֲמַנָּם מִצְד כְּלָלוֹת הָעֲנָנִים דְּבְרִיאַת הָעוֹלָם (מְלִשׁוֹן הָעוֹלָם,

ביאור בדרך אפשר

1 אף יִשְׁנוּ עֲנִין שְׁלֹמֶעֱלָה מִזֶּה, שְׁעַל-זֶה נֶאֱמַר בְּאוֹתוֹ פְּסוּק כִּי
2 חֶלֶק הָיוּ עִמּוֹ, שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁמִתִּיחַס לְשִׁיכוֹת שֶׁל הַנְּשֻׁמָּה לְשׁוֹרֶשֶׁה
3 בְּאִלּוּקוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְּשָׁלוֹת, וְדַבֵּר זֶה מְרוּמָה בְּפְסוּק בְּמִילִים "כִּי
4 חֶלֶק הָיוּ עִמּוֹ" כִּי פְּלָלוֹת שֵׁם הָיוּ, שְׁפִירוּשׁוֹ הִיָּה הָיָה וְיָהִיָּה
5 כְּאֶחָד⁵⁰, מֵעַל לְמַגְבֻלוֹת הַחֲלוּקָה
6 בֵּין עֵבֶר, הַוּוּה וְעֵתִיד שֶׁהוּא
7 לְמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְּשָׁלוֹת.
8 וְהֶעֱנִין בְּזֶה, דְּהִגָּה, חֶלֶק
9 הָיוּ, הִיָּנוּ חֶלֶק מִן הָעֵצִים,
10 אֲשֶׁר הָעֵצִים כְּשֵׁאֲתָה תּוֹפֵס
11 בְּחֶלְקוֹ אֲתָה תּוֹפֵס כְּכוֹלוֹ
12 (כְּמֶאֱמַר הַפַּעַל-שֵׁם-טוֹב⁵¹),
13 בְּכָל דַּבַּר שֶׁמֵאִיר וּמִתְגַּלָּה, יֵשׁ אֵת עֵצִים
14 הַמְהוּת שֶׁלּוֹ וְאֵת הַהֲאָרָה וְהַתְּפִשְׁטוֹת
15 מִהָעֵצִים כִּי שְׁכֵאֲשֶׁר יֵשׁ 'תְּפִיסָה'
16 וְקִלִּיטָה שֶׁל שְׁפַע מִהֲהֲאָרָה, אֵין זֶה
17 'תְּפִיסָה' בְּעֵצִים, וְכִמּוֹת וְאִיכוֹת
18 הַהֲשַׁפְעָה תְּלוּיָה בְּמִידַת ה'תְּפִיסָה'
19 וְהַהֲתַקְשְׁרוֹת, לְעוֹמֵת זֹאת כֵּאֲשֶׁר יֵשׁ
20 'תְּפִיסָה' וְהַתְּחַבְּרוֹת עִם הָעֵצִים עֲצֻמוֹ,
21 גַּם תְּפִיסָה בְּחֶלֶק קָטָן וּמוֹעֵט מִמֶּנּוּ הִיא
22 תְּפִיסָה בְּכוֹלוֹ כִּי בְּעֵצִימוֹת אֵין חֲלוּקָה
23 בֵּין הָעֵצִים לְהַתְּפִשְׁטוֹת וְכִיּוֹן שְׁחֶלֶק
24 הָיוּ עִמּוֹ, וְהַנְּשֻׁמָּה הִיא חֶלֶק
25 אֶלְקָה מִמַּעַל מִמֶּשֶׁשׁ⁵², הִיָּנוּ
26 חֶלֶק מִהָעֵצִים הָרִי הוּא כֹל יְהוּדִי
27 'חֵד' אֶחָד מִמֶּשׁ עִם הָעֵצִים. וְעַד
28 כְּדִי כֶּף, שְׁהֶרֶב הַמְּגִיד מִפְּרֹשׁ⁵³
29 מִמְּעוֹרִישׁ, תְּלִמִידוֹ וּמִמֶּלֶא מְקוּמוֹ שֶׁל
30 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב מִפְּרֹשׁ⁵³ בְּדַבְּרֵי
31 הַמְּדַרְשׁ⁵⁴ עַל צִוּוֵי הַתּוֹרָה
32 קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ, יְכוֹל כְּמוֹנִי,
33 הָאֵם יִתְכַּן שְׁכוּוֹנַת הַצִּוּוֵי הִיא שְׁבִנִי
34 יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ קְדוּשִׁים כִּמוֹ הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ
35 הוּא? תְּלִמּוּד לֹמַר הַפְּסוּק מִמִּשְׁךְ
36 וְאוֹמֵר כִּי קְדוּשׁ אֲנִי, קְדוּשְׁתִּי
37 קְדוּשְׁתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ הוּא
38 לְמַעַלָּה מִקְּדוּשַׁתְּכֶם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲכַן לֹא מְסוּגִלִים לְהִגִּיעַ לְדִרְגַת
39 הַקְּדוּשָׁה שֶׁלְּמַעַלָּה, וְעַל כֵּן מִפְּרֹשׁ הַמְּגִיד שֶׁלְּפִי פְּנִימוֹת הַדְּבָרִים הַמְּדַרְשׁ
40 אוֹמֵר שְׁקָדוּשְׁתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּה [עֲלֵיהֶם נֹאמַר בְּמִדְרָשׁ
41 קְדוּשְׁתִּי, וְהִיא בְּחִינַת קְדוּשׁ אֲנִי, שְׁהִיא נְעֻלִית יוֹתֵר (וּבִלְשׁוֹן

ביאור בדרך אפשר

42 הַמְּדַרְשׁ לְמַעַלָּה) מִקְּדוּשַׁתְּכֶם, קְדוּשַׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת
43 קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ, כְּמוֹכֵן מִהַמְּשָׁל לְכַנֵּי מְדִינָה שְׁעָשׂוֹ ג'
44 עֲטֻרוֹת כְּתוּרִים לְמֶלֶךְ כו', . מִה עֲשָׂה הַמֶּלֶךְ, נִתֵּן בְּרָאשׁוֹ אֶחָת וְשֵׁתִים
45 בְּרָאשִׁים שֶׁל בְּנָיו, כִּי בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָעֵלְיוֹנִים מִכְּתוּרִים אֵת הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ הוּא
46 ג' קְדוּשׁוֹת, מִה הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ הוּא
47 עוֹשֶׂה? נוֹתֵן בְּרָאשׁוֹ אֶחָת וְשֵׁתִים
48 בְּרָאשֵׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, נוֹתֵן בְּרָאשׁוֹ
49 אֶחָת (קְדוּשׁ אֲנִי), וְשֵׁתִים
50 בְּרָאשֵׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁵⁵ וְכַפִּי
51 שֶׁהַמְּדַרְשׁ מִמִּשְׁךְ - זֶהוּ שְׁכָתוּב
52 בְּפְסוּקִים אֵלֶּה שְׁלוֹשׁ פְּעֻמִּים קְדוּשָׁה -
53 " דַּבֵּר אֶל כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים
54 תְּהִיּוּ. וְהַתְּקַדְּשֶׁתְּם וְהִיתִים קְדוּשִׁים"
55 הַפֶּל הוּא מִקְּדוּשַׁתְּכֶם כְּלוֹמַר
56 שְׁגַם קְדוּשְׁתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ הוּא
57 נּוֹבַעַת, כְּכִיכּוֹל, מִקְּדוּשַׁתְּם שֶׁל בְּנֵי
58 יִשְׂרָאֵל. וּמִזֶּה מִפִּירוּשׁ זֶה מִשְׁמַע
59 שְׁהֶרֶב הַמְּגִיד מִפְּרֹשׁ דְּבָרֵי
60 הַמְּדַרְשׁ יְכוֹל כְּמוֹנִי, שְׁאֵין זֶה
61 בְּדַרְשׁ שְׁאֵלָה וְתַמְיָהָה, אֶלָּא
62 יְכוֹל כְּמוֹנִי בְּנִיחוּתָא⁵⁶, שְׁאֵין
63 הַמְּשַׁמְעוֹת שֶׁל הַצִּוּוֵי "קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ"
64 הִיא שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יְכוֹלִים וְצִרִיכִים
65 לְהִגִּיעַ לְדִרְגַת הַקְּדוּשָׁה שֶׁל הַקְּדוּשׁ
66 בֵּרוּךְ הוּא, כְּכִיכּוֹל, וּמִבְּיַא הַמְּדַרְשׁ,
67 לְפִי פִירוּשׁ הַמְּגִיד רְאָיָה מִמֶּה
68 שְׁכָתוּב כִּי קְדוּשׁ אֲנִי,
69 שְׁקְדוּשְׁתִּי לְמַעַלָּה הִיא
70 מִקְּדוּשַׁתְּכֶם מִכּוֹחַ הַקְּדוּשָׁה שֶׁל בְּנֵי
71 יִשְׂרָאֵל. וְכָל זֶה כֹּל הַמַּעַלָּה
72 וְהַקְּדוּשָׁה הַמוֹפְלָאָה הוּוּ שֶׁל בְּנֵי
73 יִשְׂרָאֵל הוּא מִפְּנֵי שְׁעָצִים
74 הַנְּשֻׁמָּה קְשׁוּרָה עִם עֲצֻמוֹתוֹ
75 יְתִבְרָךְ, הַמְּקוּר שֶׁל הַקְּדוּשָׁה שְׁזָהוּ
76 עֲנִין דְּחֶלֶק הָיוּ עִמּוֹ. וְעֲנִין
77 זֶה הַקְּשׁוּר שֶׁל עֵצִים הַנְּשֻׁמָּה עִם
78 עֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ הוּא הוּא
79 אֶצְל כָּל אֶחָד וְאֶחָת מִיִּשְׂרָאֵל, בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכֹּל, כְּפִי שְׁמַדִּיק
80 בְּכָתוּב חֶלֶק הָיוּ עִמּוֹ, עִמּוֹ דִּקְא, וְהַכְּתוּב מִדִּיק וְקוּרָא לְבָנֵי
81 יִשְׂרָאֵל כֵּאֵן בְּתוֹרָא "עִמּוֹ" לְלַמְּדֵנוּ עַל הַפִּירוּשׁ שְׁמוּרָה עַל
82 הָעֵלְיוֹנִי שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּדִאֲתָא יֵשׁ, מוֹבָא בְּמִדְרָשׁ⁵⁷ שְׁעָמוֹ הוּא

(50) זח"ג רז, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוה"א פ"ז (פכ, א). (51) המשך תרס"ו ע' תקכב. וראה ספר השיחות תש"א ע' 32 הערה 19. (52) תניא רפ"ב. (53) אור תורה לה"מ לט, סע"ב. (54) ויק"ר פכ"ד, ט. (55) שם, ח. (56) ראה מאור עינים קדושים ע' 93. (57) שמו"ר ספלא"א.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כְּמוֹ עֲמוֹ⁵⁸, במשמעות של קרוב לו ורובק אליו יִשְׁנוּ גַם הַפִּירוּשׁ
 2 שְׁעָם הוּא מְלִשׁוֹן גְּחָלִים עוֹמְמוֹת⁵⁹, כביעות, בשונה מגחלים
 3 לוחשות שיש בהם אש בוערת (המושג מובא בקבלה וחסידות כמשל להברל
 4 בין עולם האצילות שבטל לאלוקות לגמרי והספירות שבו הם כגחלים
 5 לוחשות באש העולה ובטלה, לעולמות
 6 בריאה-יצירה-עשיה שבהם יש תחושת
 7 יישות ומציאות והם נפרדים) כְּמוֹ
 8 אֵין מְלֶךְ בְּלֵא עַם⁶⁰, מלכות לא
 9 יכולה להיות על בני המלך המאוחדים
 10 איתו אלא על אזרחי המדינה ועבדים
 11 שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים זָרִים
 12 וְרַחֲוִקִים מִמַּעַלְת הַמְּלֶךְ⁶¹.
 13 וְהֵינּוּ, ואם כן הביטוי "עמו" בפסוק
 14 "חלק ה' עמו" מלמד דְּכַשֵּׁם
 15 שְׁבַעֲנֵן חֶבֶל נִחְלָתוֹ, המדבר על
 16 הקשר והשייכות של בני ישראל עם
 17 האלוקות כפי שהוא ביסוד
 18 השתלשלות מְדִיק הַפְּסוֹק לַקְּרוֹא
 19 לבני ישראל בשם יַעֲקֹב דְּוָקָא,
 20 ולא בשם שמורה על מעלתם, להורות
 21 שֶׁהַתְּקַשְׁרוֹת של הנשמה עם
 22 האלוקות עַל-יְדֵי הַחֶבֶל
 23 דִּהְנִשְׁמָה הִיא גַם בַּמְדַּרְיָגוֹת
 24 הַנְּמוּכּוֹת שֶׁהֵם בְּבַחֲיַנְת
 25 עֲקָבָיִם כְּנֻמּוֹ בַּכַּךְ שִׁיעֻבָּה הוּא
 26 אוֹתִיּוֹת יוֹד עֻקֵּב (כְּמוֹ שְׂכָתוֹב
 27 בַּמַּאֲמָר), כִּף גַם בְּהַעֲנֵן
 28 דְּחֶלֶק הַוְיָ, המדבר על הקשר של
 29 בני ישראל עם האלוקות כפי שהוא
 30 למעלה מסדר השתלשלות מְדִיק
 31 הפסוק להשתמש בביטוי עֲמוֹ
 32 דְּוָקָא, להורות שֶׁאֲפִילוֹ אֵלֶּה
 33 מְבַיֵּן יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם מִבְּצַב רֻחַי יוֹד
 34 עד כדי כך שהם כְּמוֹ דְּבָרִים
 35 נִפְרָדִים, הֵנָּה מְבַלֵּי הַבַּט עַל
 36 מַעְמָדָם וּמַצְבָּם, הָרִי הֵם
 37 חֶלֶק הַוְיָ, חֶלֶק מִן הָעֵצָם,
 38 שֶׁהוּא 'חַד' אַחַד מִמֶּשׁ עִם
 39 הָעֵצָם כּוֹלוֹ.
 40 וְהֵנָּה, מִצַּד הָעֲנֵן דְּחֶלֶק הַוְיָ
 41 עֲמוֹ, שֶׁכָּל אַחַד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל הוּא לְמַעַלָּה מִסְפָּר
 42 הַשְּׂתִלְשׁוּלוֹת, חַד עִם הָעֵצָמוֹת, כִּמְבוּאָר לַעִיל בְּאַרְיֻכּוֹת אֵי אֲפִשְׁר

לא ייתכן שֶׁהַ'רוּחַ שְׁטוֹת' דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית תִּכְסֶּה עַל הָאֲמַת
 כו', שֶׁהָרִי הַכַּף שִׁישׁ בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית לְכִסּוֹת וְלַהֲעֵלִים כּו',
 אֵינוֹ אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁשְׂרָשָׁה בְּתַהוֹ שְׂקָדָם לְתִיקוֹן שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ
 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלוּקִית, וְהַקְדִּימָה וְהַמַּעֲלָה וְהִתְרוֹן דְּתַהוֹ לְתִיקוֹן אֵינָּה
 אֲלָא בְּסִדְר הַשְּׂתִלְשׁוּלוֹת
 בְּלִבְדִּי, מֵהַשְּׂאִי־כֵן לְמַעַלָּה
 מִסְפָּר הַשְּׂתִלְשׁוּלוֹת, אֲדַרְבַּה
 נִכְרַת הַמַּעֲלָה שֶׁל תִּיקוֹן עַל תּוֹהוֹ, כִּי
 הָרִי אֶף-עַל-פִּי שְׁשָׁם בְּדַרְגּוֹת
 הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁלֹּא מִסְדֵּר הַשְּׂתִלְשׁוּלוֹת
 נֶאֱמָר הֵלֵא אַחַ עֲשׂו
 לְיַעֲקֹב⁶², וְדַק בְּדַרְגּוֹת יוֹתֵר נְמוּכּוֹת
 יֵשׁ לְכָל עֲנִיָּן וְלְכָל בַּחֲנִיָּה הַגֵּדֵרָה
 מִיוֹחֲדָת לּוֹ מְכַל-מְקוֹם וְאוֹהֵב⁶²
 אֵת יַעֲקֹב דְּוָקָא, אֶף שֶׁאֵין לַיעֻקֵּב
 מַעֲלָה וְיִתְרוֹן שְׁנֵרָאִים בְּגִלּוֹי וּבְצוּרָה
 גְּלוּיָהּ וּמוֹגֵדֵרָת, בְּכָל זֹאת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בּוֹחֵר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְאוֹהֵב דּוּוָקָא
 אוֹתָם לְפִי שֶׁחֶלֶק הַוְיָ עֲמוֹ
 בְּגִלְל הַהִתְחַבְּרוֹת וְהַהִתְאַחֲדוֹת שֶׁל
 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם עֲצֻמוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא. וְעֲנִינוּ בְּעִבּוּדָּה,
 הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הַקְשֵׁר הַזֶּה בְּעִבּוּדַת ה'
 הִיא שֶׁהַ'רוּחַ שְׁטוֹת' שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 הַבְּהֵמִית יְכוּלָּה לְכַסּוֹת
 וְלַהֲעֵלִים רַק עַל עֲנִיָּנִים
 הַשִּׁיכִים לְסִדְר הַשְּׂתִלְשׁוּלוֹת
 שֶׁבְּאֲדָם בְּכַחוֹת נִפְשׁוֹ, שֶׁכֵּן סוֹד
 הַהִתְגַּלּוֹת וְהַהִמְשַׁכָּה שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ
 מִעֵצָם הַנֶּפֶשׁ מְקַבֵּל לְסִדְר הַהִתְגַּלּוֹת
 וְהַהִמְשַׁכָּה שֶׁל כִּלּוֹת סוֹד
 הַשְּׂתִלְשׁוּלוֹת שְׂזוּהֵי כִּלּוֹת
 הָעִבּוּדָּה שְׁעַל-פִּי טַעַם וְדַעַת,
 בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׂקָלָא וְטְרִיא,
 טַעֲנוֹת וּמַעֲנוֹת עִם הַצַּד שֶׁל הַיִּפְךָ
 הַקְדוּשָׁה, וְכָל אֵלֶּה הֵם עִבּוּדַת ה' עִם
 כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ כְּפִי שֶׁהֵם מִתְגַּלִּים בְּצוּרָה
 הַדְּרַגְתִּית מְסוּדֵרָת. מֵהַשְּׂאִי־כֵן
 לְמַעַלָּה מִסְפָּר הַשְּׂתִלְשׁוּלוֹת
 שְׂבוּ, בְּנִפְשׁ הָאָדָם שְׂזוּהֵי
 הָעִבּוּדָּה שֶׁמַּצֵּד עֵצָם הַנִּשְׁמָה, בְּחִינַת יְחִידָה, שֶׁנִּקְרָאת
 שְׁמוֹת, וְהַשֵּׁם "יְחִידָה" מִתִּיַּחַס לְנִקְרָדָה הַכִּי עֲמוּקָה, פְּנִימִית וְעֲצֻמִּית, עֵצָם

(58) ראה לקו"ת במדבר ו, ב. אוה"ת שמות ע' פ"ט.צ. (59) ראה סה"מ תר"ס ע' ו. ובכ"מ. 60) בחיי וישב לח, ל. תניא שעהיהו"א רפ"ז (פא, ב). ובכ"מ. 61) שעהיהו"א שם. 62) מלאכי א, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 שב'סדר השתלשלות' קדם לתיקון) אין שום עדיפות ו'בכורה'. וב' ענינים
 43 אלה (שבאלוקות (העצם ו'סדר השתלשלות') ישנם גם באדם (כזכר
 44 לעיל שיש דמיון והקבלה בין אופן המשכת והתגלות האור האלוקי לסדר
 45 התגלות הכוחות מהנפש). האין שמברר את היש, כפי שהוא משתקף
 46 בנפש האדם הוא ענין הארת
 47 החכמה שבנפש שמתלבשת
 48 באברי הגוף, החל מהמוחין
 49 שבראש שהוא ענין השכל
 50 שראשיתו היא החכמה, שזוהי
 51 פללות העבודה על-פי טעם
 52 ודעת. ובמדרגה זו של עבודת ה'
 53 כפי שנדרש ומתחייב לפי השכל
 54 וההיגיון קודם היש במעלה כי
 55 היש' (שאותו צריך לברר) בא משורש
 56 נעלה (כמבואר לעיל באריכות לגבי
 57 ה'קדימה' והיתרון של הדומם-צומח'
 58 חי על האדם), ומצד זה יכולה
 59 להיות ה'רוח שטות' כו' כי
 60 מאחר שהשכל הוא דבר מוגדר
 61 ומובגל ניתן לשלוט עליו ולכסות
 62 ולהעלים על אור החכמה שבנפש אף
 63 שיש בו הארת אלוקות. מה-שאין'
 64 פן מצד עצם החכמה, העצם
 65 ממש, לא הארה וההתפשטות של
 66 העצם שהיא דגמת האין של
 67 יש האמיתי, שלמעלה באלוקות
 68 לא שיה העלם והסתר
 69 דה'רוח שטות' כו' וכפי
 70 שנחבאר לעיל באריכות במעלת "חלק
 71 ה' עמו" לגבי "עקב חבל נחלתו".
 72 ועל-דרך המבואר בתניא⁶⁷
 73 שרק בבחינה המתפשטת
 74 מהחכמה שבנפש, יכול להיות
 75 ענין הגלות של בחינת החכמה
 76 בלבוש שק דקליפה, שממנה
 77 נכנס ה'רוח שטות' לחטוא
 78 כו', אבל לגבי עצם החכמה
 79 שבנפש האלוקית "בה" - כדברי רבנו
 80 הזקן בתניא - "מלוכש אור אין סוף ברוך הוא", הרי ה'רוח שטות' לא מסוגלת
 81 לשלוט על הנפש האלוקית ולכסות עליה אלא כל הקליפות בטלין
 82 ומבוטלין כו' פדונג נמסו. וענין זה

1 הנשמה, שנקראת יחידה על שם שמקבלת מ'חיד⁶³, הקדוש
 2 ברוך הוא בעצמו שהוא ענין אותה בחינה בנשמה שעליה נאמר בכתבי
 3 האריוז"ל שיש ניצוץ אחד נברא כי הנשמה היא אמנם חלק אלוקה
 4 ממעל ממש אבל היא מוגדרת כנברא שמקבל מניצוץ אחד בורא⁶⁴
 5 [ובאופן שאינם ב' דברים
 6 בפני-עצמם, אלא ניצוץ הנברא
 7 - עצם הנשמה, וניצוץ הכורא -
 8 עצמותו ית' נעשים דבר אחד],
 9 הנה בדרגה זו לא שיה העלם
 10 והסתר כלל ומלכתחילה אין כל
 11 אפשרות כלל שה'רוח שטות' תהיה
 12 העלם והסתר על הקשר העצמי
 13 והמוחלט של הנשמה לאלוקות.
 14 וכפי שמבאר ה'צמח צדק'⁶⁵
 15 בארובה, שהבכורה דעשו
 16 אינה אלא ביחס להאין
 17 שמברר את היש, כדי לברר
 18 (להפריד את הטוב שבו מהרע
 19 ולהעלותו לקדושה) את היש",
 20 המציאות הגשמית, יש צורך ב"אין",
 21 היינו להחריד בו קדושה ואור אלוקי
 22 דכיון שהאין הוה בא ונמשך
 23 בשביל לברר את היש, הרי
 24 בהכרח לומר שהיש קדם
 25 להאין, וביחס ל"אין" זה, הייש"
 26 קודם ויש לו 'בכורה' ועדיפות (כמו
 27 ה'קדימה' של הסיבה לתוצאה) ורק
 28 לאחר שישנו מציאות היש
 29 יכול לבוא האין לבררו. אבל
 30 האין ענין הבלי-גבול והעדר
 31 ההגדרה כ'מציאות' של יש
 32 האמיתי, הקדוש ברוך הוא שהוא
 33 היש האמיתי פודאי קודם הוא
 34 להיש הנברא ולגבי האין האמיתי
 35 בוודאי אין לייש המתברר שום
 36 עדיפות ו'בכורה'. ומצד זה כפי
 37 שהדברים הם מבחינת האין האמיתי
 38 נוטל יעקב (לא רק את
 39 הברכה שלכאורה הייתה מיועדת לעשו, כמו שכתוב⁶⁶ והנה עתה
 40 לקח ברקתי, אלא גם) את הבכורה (את בכורתי לקח⁶⁶),
 41 שיעקב דוקא הוא הבכור ואילו לעשו (אף ששורשו מעולם התורה

(63 לקו"ת ראה כה, א. סה"מ תרצ"ו ע' 57. וש"נ. 64) עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. הובא בלקו"ת שם כז, א. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ היש"ת שם ע' 115. 65) אוה"ת וישלח רלא, ב ואילך. קיצורים והערות לתניא ע' מט ואילך. 66) תולדות כז, לו. 67) פי"ט (כה, א).

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

1 וְעֵינַי זֶה שְׁלִירוֹחַ שְׁטוֹת/ אֵין כַּל תּוֹקֵף מִתְגַּלְּה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
 2 מִיִּשְׂרָאֵל (גַּם מִי שֶׁהוּא בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב שְׁנֵקְרָא עִמּוֹ, שֶׁהוּא
 3 כְּמוֹ דָּבָר נִפְרָד כַּמְשַׁל הָאִמּוֹר מִ"גַּחְלִים עוֹמְמוֹת") בְּשִׁבְא לִידֵי
 4 נְסִיּוֹן בְּדָבָר אֲמוֹנָה, שְׁזָהוּ עֵינַי שְׁלִמְעֵלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
 5 שְׁמַקְשֵׁר אוֹתוֹ עִם עֲצֻמוֹתוֹ
 6 יְתַבְרֵךְ, כִּי הָאִמּוֹנָה הִיא עֵינַי כְּלָלִי
 7 וְעֵצְמִי וְלֹא רַק פֵּרַט אֶחָד בִּיחְבֹּל' כְּמוֹ
 8 שֶׁאֵר הַמְצִיּוֹת וְכִיּוֹן שְׁמַצֵּד דְּרָגָא
 9 זֶה שְׁלִמְעֵלָה מִסֵּדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 10 בְּטֵלָה הַקְּדִימָה דִּתְהוּ בִּיחַס
 11 לִיתְקוּן, הָרִי אֵי־אֶפְשָׁר לֹא יִתְכַן
 12 שֶׁהִרְוַח שְׁטוֹת' כִּפְסָה וְיַעֲלִים
 13 כּוֹי, וְלִכְן עוֹמֵד הוּא בְּנִסְיּוֹן
 14 אֶפְלוּ אִם לֶשֶׁם כֵּךְ הוּא נִדְרַשׁ
 15 לְמַסְיוֹת־נִפְשׁ. וְלֹא עוֹד לֹא זֶה בְּלַבַּד
 16 שְׁבִמְצַב הַזֶּה הִירוֹחַ שְׁטוֹת' מִתְבַּטְּלַת
 17 לְחִלוּטֵין אֶלָּא שְׁפִאָשֵׁר כַּח
 18 הָאֲמוֹנָה מִתְעוֹרֵר וְכֹא לִידֵי
 19 גִּילּוּי, הִינּוּ שְׁמַתְגַּלִּית עֲצָם
 20 הַחֲכָמָה, וְעַל־יְדֵי הָאֲרָתָה
 21 מִתְפַּשֵּׁט גַּם בְּכָל הַגּוֹף, הָרִי
 22 זֶה פּוֹעֵל גַּם בְּעֵינַיִם
 23 הַפְּרָטִיִּים כֹּל עֵינַיִי הַתּוֹרָה וְהַמְצִיּוֹת
 24 שֶׁהָאִדָּם מְקִיִּים בְּאִמְצֻעוֹת כֹּל אֲבִיר
 25 הַגּוֹף שֶׁהֵם בְּדוּגְמַת נִימָא
 26 פְּרָטִית, כְּמוֹ אֶחָד הַחוּטִים הַרְקִים
 27 מִתּוֹךְ הַחֶבֶל הַעֵבֶה הַכְּלָלִי כִּיּוֹן
 28 שְׁפִכָּל עֵינַי בְּכָל פֵּרַט יִשְׁנֹו
 29 הָעֲצָם הַכְּלָלִי וְלִכְן בְּהַתְגַּלוֹת הַעֲצָם
 30 הַדְּבַר מִשְׁפִּיעַ גַּם עַל הַפְּרָטִים. וְזָהוּ
 31 שְׁמַבְאָר כִּ"ק מו"ח אֲדַמּוֹר
 32 בְּמַאָמֵר בְּחֻצְאֵי־עֵיגוּל
 33 "דְּבַפְרָט זֶה הָרִי הוּא כָּל
 34 הָעֲצָמוֹת שֶׁל הַפְּרָט הַזֶּה",
 35 וְלִכְן לִמְעַשֵּׂה עוֹמֵד בְּנִסְיּוֹן גַּם
 36 בְּנוֹגֵעַ לְעֵינַיִם שֶׁהֵם בְּאֹפֶן
 37 שְׁלִבּוֹ בַּל עִמּוֹ, וּבִשּׁוּם אֹפֶן אִינוֹ
 38 מְסִכִּים לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים שְׁנֵאִים כְּלָפִי
 39 חוּץ כְּפִירוֹד מֵאֲלוֹקוֹת כִּי אִם
 40 בְּמַעֲשֵׂה וְדִיבּוֹר בְּלִבְדִּי בְּעוֹד
 41 וְעֵינַי זֶה שְׁלִירוֹחַ שְׁטוֹת/ אֵין כַּל תּוֹקֵף מִתְגַּלְּה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
 42 מִיִּשְׂרָאֵל (גַּם מִי שֶׁהוּא בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב שְׁנֵקְרָא עִמּוֹ, שֶׁהוּא
 43 כְּמוֹ דָּבָר נִפְרָד כַּמְשַׁל הָאִמּוֹר מִ"גַּחְלִים עוֹמְמוֹת") בְּשִׁבְא לִידֵי
 44 נְסִיּוֹן בְּדָבָר אֲמוֹנָה, שְׁזָהוּ עֵינַי שְׁלִמְעֵלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
 45 שְׁמַקְשֵׁר אוֹתוֹ עִם עֲצֻמוֹתוֹ
 46 יְתַבְרֵךְ, כִּי הָאִמּוֹנָה הִיא עֵינַי כְּלָלִי
 47 וְעֵצְמִי וְלֹא רַק פֵּרַט אֶחָד בִּיחְבֹּל' כְּמוֹ
 48 שֶׁאֵר הַמְצִיּוֹת וְכִיּוֹן שְׁמַצֵּד דְּרָגָא
 49 זֶה שְׁלִמְעֵלָה מִסֵּדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 50 בְּטֵלָה הַקְּדִימָה דִּתְהוּ בִּיחַס
 51 לִיתְקוּן, הָרִי אֵי־אֶפְשָׁר לֹא יִתְכַן
 52 שֶׁהִרְוַח שְׁטוֹת' כִּפְסָה וְיַעֲלִים
 53 כּוֹי, וְלִכְן עוֹמֵד הוּא בְּנִסְיּוֹן. וְלֹא
 54 עוֹד אֶלָּא שְׁפִאָשֵׁר כַּח הָאֲמוֹנָה מִתְעוֹרֵר וְכֹא
 55 לִידֵי גִּילּוּי, הִינּוּ שְׁמַתְגַּלִּית עֲצָם הַחֲכָמָה, וְעַל־
 56 יְדֵי הָאֲרָתָה מִתְפַּשֵּׁט גַּם בְּכָל הַגּוֹף, הָרִי זֶה פּוֹעֵל
 57 גַּם בְּעֵינַיִם הַפְּרָטִיִּים שֶׁהֵם בְּדוּגְמַת נִימָא
 58 פְּרָטִית, כִּיּוֹן שְׁפִכָּל עֵינַי יִשְׁנֹו הָעֲצָם. וְזָהוּ
 59 שְׁמַבְאָר כִּ"ק מו"ח אֲדַמּוֹר בְּמַאָמֵר בְּחֻצְאֵי־
 60 עֵיגוּל "דְּבַפְרָט זֶה הָרִי הוּא כָּל הָעֲצָמוֹת שֶׁל
 61 הַפְּרָט הַזֶּה", וְלִכְן עוֹמֵד בְּנִסְיּוֹן גַּם בְּנוֹגֵעַ
 62 לְעֵינַיִם שֶׁהֵם בְּאֹפֶן שְׁלִבּוֹ בַּל עִמּוֹ, כִּי אִם
 63 בְּמַעֲשֵׂה וְדִיבּוֹר בְּלִבְדִּי.
 64 (ו) וְיִשׁ לְהוֹסִיף בְּבִיאור דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן כִּי חֵלֶק
 65 הַגּוֹי' עִמּוֹ, חֵלֶק דִּיקָא, לְשׁוֹן חֵלּוּקָה,
 66 וְלֹא לְשׁוֹן נְתִינָה. דְּהֵנָּה, בְּחִילוּק בֵּין בִּי
 67 הַלְשׁוֹנוֹת דְּחֵלּוּקָה וְנְתִינָה, אֵיתָא בְּבִרְכוֹת⁶⁸
 68 הַרוּאָה חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמֵר בְּרוּךְ שְׁחֵלֶק
 69 מִחֲכָמָתוֹ, הַרוּאָה מְלָכֵי
 70 יִשְׂרָאֵל אוֹמֵר בְּרוּךְ שְׁחֵלֶק
 71 מִכְּבוֹדוֹ, מֵה־שְׂאִינ־בֵּן
 72 בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם אוֹמֵר הַרוּאָה
 73 חֲכָמֵי הָאוֹמוֹת שְׁנַתֵּן מִחֲכָמָתוֹ,
 74 הַרוּאָה מְלָכֵי הָאוֹמוֹת אוֹמֵר שְׁנַתֵּן
 75 מִכְּבוֹדוֹ. וּבְטַעַם הַדְּבַר
 76 שְׁבַחְכֵּמִי וּמְלָכֵי יִשְׂרָאֵל נוֹסַח הַבְּרָכָה
 77 הוּא "שְׁחֵלֶק" וְאֵילּוּ בְּחֲכָמֵי וּמְלָכֵי
 78 אוֹמוֹת הָעוֹלָם נוֹסַח הַבְּרָכָה הוּא
 79 "שְׁנַתֵּן" אֵיתָא בְּמִגְנֵן
 80 אֲבָרְהָם⁶⁹, שִׁישְׂרָאֵל הֵם
 81 חֵלֶק אֶלְקָה וְדַבְקִים בּוֹ, לִכְן
 82 אוֹמֵר שְׁחֵלֶק. מֵה־שְׂאִינ־בֵּן
 83 אוֹמוֹת הָעוֹלָם שְׂאֲצֵלָם נְאָמֵר
 84 לְשׁוֹן מִתְנָה, שֶׁהִיא דְּבַר נִפְרָד
 85 וְאֵינָה חֵלֶק מִעֲצָם מִהוֹתוֹ שֶׁל הַנּוֹתָן.
 86 וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַדִּיּוֹק
 87 דְּחֵלֶק הַגּוֹי' עִמּוֹ, חֵלֶק דִּיקָא,
 88 בְּדוּמָה לְנוֹסַח הַבְּרָכָה "שְׁחֵלֶק"
 89 שְׁמוּרָה עַל הַדְּבִיקוֹת דְּכָל
 90 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל (גַּם)
 91 אֵלָּה שֶׁהֵם בְּבַחֲיִנַת עִמּוֹ וְנֵרָאִים
 92 כְּנִפְרָדִים מֵאֲלוֹקוֹת) בּוֹ יְתַבְרֵךְ
 93 כְּחֵלֶק מִמֶּנּוּ. וְעוֹד זָאת, בְּנוֹסַף לִכְן
 94 הַדְּבִיקוֹת דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל (גַּם אֵלָּה שֶׁהֵם בְּבַחֲיִנַת עִמּוֹ) בּוֹ יְתַבְרֵךְ. וְעוֹד זָאת, שְׁכִיּוֹן שִׁישְׂרָאֵל

(68 נח, א. 69) או"ח סרכ"ד סק"ד (וראה גם ט"ז שם סק"א: "כל שאתה אומר חלק צריך אתה לדעת ממי נחלק, נמצא שיש יחוס לחלק אחר מי שנתחלק ממנו, משא"כ באומות שאין להם יחוס אחרי הנותן, כמו כל מתנה דלית בה אחריות על הנותן, שאחר שנתן להם מתנה זו שוב אין דביקות בנותן").

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שעצם הקשר הוא ברביקות והתאחדות מוחלטת שפינן שישראל הם
2 חלק הני', הרי גם הענינים שנותנים להם במתנה, ולא באו
3 מלכתחילה כ"חלק", אפילו הם לא באופן של פירוד כדבר זר, אלא
4 באופן של דביקות. והענין בזה, פני שמבאר אדמו"ר
5 מהר"ש⁷⁰ (מיוסד על דרושי
6 ה'צמח צדק'⁷¹) בנוגע
7 לענינים שבהם מצינו
8 המעלה דמתנה, דאף שישנו
9 החילוק בין מתנה לירושה,
10 שמתנה יש לה הפסק⁷² מבואר
11 בגמרא ובפוסקים שאדם רשאי לצוות
12 בחייו שנסכ שלו יינתן לאחר מותו
13 לפלוני, ואחריו למישהו אחר או
14 ליורשיו של הנותן כי מתנה היא
15 העברת בעלות שיכול להיות לה הפסק
16 לאחר זמן מסוים (על-דרך ענין
17 הפירוד שגם הוא מסמל קשר שיש
18 לו סוף והפסק), וירושה אין לה
19 הפסק⁷² אלא עוברת מדור לדור,
20 מפל-מקום הנותן מתנה למי
21 שראוי ליו'שו, כגון האב שנתן
22 נכס לבנו במתנה בעודו בחיים אזי
23 גם המתנה היא באופן שאין
24 לה הפסק⁷³ כי במות הנותן, מקבל
25 המתנה יורש אותו, וכך השייכות
26 והקשר של הנשמה לאלוקות היא
27 קבועה ונצחית ואין לה הפסק. ויבן
28 בפרטיות יותר בנוגע לתורה,
29 שבה מצינו גם ענין
30 המתנה⁷⁴, שניתנה לבני ישראל
31 מאת ה' בתור מתנה דהנה מצד
32 נגלה דתורה החלק הגלוי של
33 התורה בפני-עצמה, בחינת
34 פשט-רמז-דרוש, ראשי-
35 תיבות פ'רד⁷⁵, לשון פירוד,
36 יכול האדם ללמוד תורה ובכל זאת
37 להשאיר נפרד כו' (וכמבואר
38 בזהר⁷⁶), מבלי להתחבר באמת עם
39 הקדוש ברוך הוא נותן התורה ועל-
40 דרך מאמר רבותינו ז"ל⁷⁷ ש כאשר הלומד תורה לא נוהג כראוי,
41 אנשים אומרים אוי לו לפלוני שלמד תורה כו' ראו פמה

מקולקלין מעשיו וכו' (פינן שהלימוד הוא ללא יראת
שמים וללא חיבור אמיתי לקדוש ברוך הוא נותן התורה), הרי שייתכן
מצב בו אדם לומד תורה אבל נשאר נפרד ממנה ועד כדי כך שאמר⁷⁸
לא זכה נעשית לו (התורה) היפך דסם חיים, כאשר האדם
נמצא במצב רוחני ירוד ולימוד התורה
שלו הוא בגלל סיבות של תועלת
אישית או גרוע מזה, אזי התורה
שלומד היא עצמה מוזיקה לו, הפוך
מהמצב בו "זכה – נעשית לו (התורה
שלומד) סם חיים" שזהו על-דרך
מתנה שיש לה הפסק ובשלב
מסויים היא נלקחת מהאדם. אמנם,
כשישנו גם לימוד חלק הסוד
שבפתורה, שהיא פנימיות
התורה, ובה הקשר לקדוש ברוך
הוא נותן התורה גלוי וברור שבה
לא שיהי העלמות והסתרים
דה'רוח שטות, להיותה
בחינת אילנא דתיי⁷⁹, עץ
החיים (שבניגוד ל'עץ הדעת' שיש בו
תערוכת של טוב ורע, 'עץ החיים' כולו
טוב) למעלה מענין הביורים,
השייכים רק במקום שיש צורך להפריד
את הטוב מן הרע אזי נעשה גם
הלימוד דפשט-רמז-דרוש
באופן של חיבור ודבקות
כו', בדומה למבואר לעיל שכאשר
יש התגלות של ענין האמונה מעצם
הנפש, ממילא גם כל אברי הגוף
בטלים לאלוקות והינו שגם
המתנה, נגלה דתורה,
שבמצבים רגילים עלול להיות לה
הפסק היא באופן שאין לה
הפסק, פינן שזהי מתנה למי
שראוי ליו'שו, כאב הנותן נכס
לבנו מצד שכותו של הלומד כעת
נגלה דתורה לפנימיות התורה
שהיא באופן של ירושה
שאין לה הפסק והוא דבוק
באלוקות גם בלימוד החלק הגלוי של התורה. ועוד זאת, שיש בזה
גם המעלה דמתנה כי אמנם לגבי דיני ירושה, מתנה היא חסרון לעומת

(70) סה"מ תרכ"ז ע' קנד ואילך. וראה גם סה"מ תרל"ד ע' רעז ואילך. (71) אוה"ת תשא ס"ע א'תתקסט ואילך. (72) בבא בתרא קכט, א. (73) שם קלג, א. (74) ברכות ה, א. ועוד. (75) ראה רמ"ז לזח"א ד, ב. (76) ח"ג ערה, סע"ב (ברע"מ). הובא במכתב יא מנ"א שנה זו – אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ט ע' רלג. (77) יומא פו, ב. (78) שם עב, ב. (79) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). תניא אגה"ק סכ"ו. וראה קונטרס עץ החיים פי"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 יכול כו', בית אחד עשו לי שאדור בתוכו כו', הינו, 43
 2 שגתנית התורה היא באופן שיש בה גם מציאותו של 44
 3 המוריש ולא רק כמתנה שנפרדת מנותן המתנה. ואז כאשר חדורים 45
 4 בהכרה שהקדוש ברוך הוא 'הכניס את עצמו' בתורה. ישנן בלימוד התורה 46
 5 ב' המעלות, המעלה הירושא 47
 6 שאין לה הפסק, והמעלה 48
 7 דמתנה שהיא למעלה 49
 8 מהעבודה והגיעה כו' (נוסף 50
 9 לקך שהמתנה עצמה היא 51
 10 באופן שאין לה הפסק, פיון 52
 11 שישנו גם לימוד פנימיות 53
 12 התורה). 54
 13 ז) וזהו פי חלק הנו' עמו 55
 14 יעקב חבל נחלתו, שגם 56
 15 פאשר מצד יעקב חבל 57
 16 נחלתו, היינו מצד הדרגה הרוחנית 58
 17 הנמוכה של האדם ("יעקב") ישנו 59
 18 הענין ד'רוח שטות' שמכסה 60
 19 ומעלים על הנפש האלוהית כו' 61
 20 עד שיכול להיות מצב שעל- 62
 21 ידי העונות נכרת כללות חבל 63
 22 ההתקשרות רחמנא-ליצלן, 64
 23 הנה גם אז לאמיתו של דבר עדיין 65
 24 ישנו הענין דחלק הנו' עמו, 66
 25 שזוהי ההתקשרות שמצד 67
 26 העצם, שעל-זה לא שיה 68
 27 העלם והסתר כו'. ועוד זאת, 69
 30 שמצד הענין דחלק הנו' 70
 31 עמו, בגלל שההתקשרות העצמית 71
 32 לא מתנתק לעולם מתתקן לבסוף 72
 33 גם הענין דחבל נחלתו, 73
 34 שאפילו הנימים החוטים הדקים 74
 35 הפרטיים מהם שזור החבל 75
 36 שנפסקו ונקרעו, יחזרו 76
 37 להתחבר להיות על-ידם 77
 38 הקשר של האדם הנמצא 78
 39 למטה עם שורש חיותו 79
 40 למעלה כי הארת העצם מחזקת 80
 41 ומחברת גם את הפרטים. 81

1 ירושה אבל בעצם המושג מתנה יש מעלה ויתרון (שהרי הלשון מתנה 1
 2 שמצינו בנוגע לתורה, הוא בדרך מעלה), והיתרון הוא 2
 3 שהנתנה היא שלא לפי ערך גיעתו ועבודתו של מקבל 3
 4 המתנה, שהרי לא מדבר על שכו עבודה שנקבע בהתאם לאופן העבודה 4
 5 והמאמץ פי אם מה שנמשך 5
 6 מלמעלה בדרך מתנה. וענינו 6
 7 בתורה, הנמשל לענין זה של נתנה 7
 8 מעל ומעבר למה שהמקבל ראו מצד 8
 9 עצמו היא שעל-ידה על ידי התורה 9
 10 אותי (עצמותו יתברך) אתם 10
 11 לוקחים⁸⁰, כמאמר חכמינו ז"ל על 11
 12 הפסוק "ויקחו לי תרומה" ש"לי" 12
 13 משמעו "אותי" וכאילו נאמר "קחו 13
 14 אותי" כי בעבודת ה' כראוי האדם 14
 15 "מקבל במתנה" ההתחברות והתקשרות 15
 16 עם הקדוש ברוך הוא בעצמו, וזהו 16
 17 ענין המתנה בלימוד התורה שנעלה 17
 18 מהגיעה של האדם מצד עצמו, 18
 19 ההתחברות עם הקדוש ברוך הוא 19
 20 בעצמו פיון שאנא נפשי 20
 21 פתבית יתבית⁸¹, ראשי תיבות 21
 22 "אנכי" המילה שבה מתחילים עשרת 22
 23 הדרבות, ופירושו אני את עצמי כתבתי 23
 24 ונתתי הינו שהכניס את 24
 25 עצמותו (עצמות האט זיך 25
 26 אינגאנצן אוועקגעגעבן נתן 26
 27 את עצמו לגמרי) בתורה. 27
 28 וכדאיאתא מובא במדרש⁸² 28
 29 בפירוש ויקחו לי תרומה⁸³, 29
 30 משל למלך שהיתה לו בת 30
 31 יחידה כו' ובא אחד מן המלכים 31
 32 ונשא אותה לאשה וביקש ללכת לארצו 32
 33 ולקחת את בת המלך איתו. אמר לו 33
 34 המלך: זו בתי היחידה לפרש 34
 35 ממנה איני יכול כו' לומר לך 35
 36 אל תיקח אותה איני יכול כי היא 36
 37 אשתך אלא אבקש ממך שבכל מקום 37
 38 שאתם הולכים טובה עשה לי כו' 38
 39 קיטון אחד עשה לי שאדור 39
 40 אצלכם כו', כך אמר הקב"ה 40
 41 לישראל, נתתי לכם את 41
 42 התורה, לפרש הימנה איני 42

(80 ראה שמו"ר פל"ג, ו. תניא פרק מז (סו, א). (81 שבת קה, א (כגירסת העין יעקב). וראה לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך. (82 שמו"ר שם, א. (83 תרומה כה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעֵנִין זֶה הוּא עַל-דֶּרֶךְ בִּיאור כ"ק אֲדמו"ר (מהור"ש ב)
 2 נִשְׁמָתוֹ-עֵדן⁸⁴ בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב⁸⁵ כִּי אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ
 3 מִכְּדִילִים בִּינִיכֶם לְבִין אֱלֹקֵיכֶם, שֶׁהַהֲבָדָה וְהַמְחִיצָה הַמְבֹדֶלֶת
 4 וּמִסְתַּרֶת שְׁעַל-יְדֵי הָעוֹן הִיא בִּינִיכֶם דּוֹקָא, אָבֵל לְגַבִּי
 5 אֱלֹקֵיכֶם גַּם הָעוֹן אֵינוֹ
 6 מְפָסִיק וְזֹאת בְּשׁוּנָה מִהַפִּירוּשׁ
 7 הַפְּשׁוּט שֶׁהָעוֹן אֲכַן גּוֹרֵם מַחִיצָה
 8 הַמְבֹדֶלֶת וּמִפְּסִיק בֵּין הַחוּטָא
 9 לְאִלוּקוֹת. וּמוֹסִיף הַרְבֵּי הַרְשָׁב,
 10 שֶׁבִּיאָגֶרֶת הַתְּשׁוּבָה⁸⁶ שֶׁבִּסְפָר
 11 הַתְּנִיא פְּתַב רַבְּנוּ חֻזֵק בְּעֵינֵין זֶה שֶׁל
 12 הַהִסְתַּר הַנְּגוּרָה עַל יְדֵי עֲוֹנוֹת
 13 דְּבִקָּמָת אֵין שׁוּם דְּבַר חוֹצֵץ
 14 וּמְפָסִיק בֵּין הַיְהוּדִי וְהַאִלוּקוֹת כִּי
 15 אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם כּוֹ' מִפְּנֵי שֶׁהֵן
 16 נִגְדֵי רְצוֹן הָעֵלְיוֹן כּוֹ', וְהֵינּוּ
 17 כֹּל קִיוְמוֹ שֶׁל הַהֶעֱלֵם וְהַהִסְתַּר הוּא
 18 לְגַבִּי בְּחֵינֵת אִוֵר הַסּוֹבֵב כֹּל
 19 עֲלָמִין, הַאִוֵר הָאִלוּקִי שֶׁהוּא אִמְנֵם
 20 בְּלִי גְבוּל, אֲבֵל מֵאִיר בְּעוֹלְמוֹת
 21 וְלִעֲנֵנִי שְׁאֵינוֹ מֵאִיר בְּגִלּוּי כִי
 22 הָעוֹן פּוֹגֵם וּמִסְתִּיר, מֵהַ-שְּׁאִינֵן
 23 לְגַבִּי עֲצָמוֹת אִוֵר אֵין-סוֹף
 24 כּוֹ' שׁוּם דְּבַר לֹא יִכּוֹל לְהִיֵּת הָעֵלֶם
 25 וְהַסְתַּר, וְלִכֵּן הָעוֹנוֹת "מִבְּדִילִים" רַק
 26 לְגַבִּי "בִּינִיכֶם" אֲבֵל לֹא בִּיחַס
 27 לְ"אִלוּקִיכֶם".
 28 וְהָעֵנִין בְּזָה, שְׁנוֹסָף לְכַף
 29 שֶׁהַהֲבָדָה דִּהְעוֹן אֵינָה אֱלֹא
 30 מִצְדָּקָם (בִּינִיכֶם), אֲבֵל מִצְד
 31 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַחִיבוּר לֹא נִפְסַק
 32 הָרִי זֶה מִכְּדִיל רַק בִּינִיכֶם
 33 לְבִין אֱלֹקֵיכֶם, אוֹתָהּ דְּרִיגָה
 34 בְּאִלוּקוֹת הַנִּקְרָאִת "אִלוּקִיכֶם"
 35 שֶׁפִּירוּשׁוֹ כּוֹחֶם וְחֵיּוֹתָם⁸⁷,
 36 הַכּוֹחַ וְהַחַיּוּת הָאִלוּקִית שֶׁמְלוּבֶשֶׁת
 37 בְּתוֹךְ הַנְּבִרָאִים הֵינּוּ בְּחֵינֵת
 38 מְמַלָּא כֹּל עֲלָמִין הַאִוֵר הָאִלוּקִי
 39 הַמֵּאִיר בְּכֹל עוֹלָם וּבְכֹל נִבְרָא לְפִי
 40 עֵינֵינוּ ה'מִמְלָא' אֵת הָעוֹלְמוֹת
 41 וְהַנְּבִרָאִים בְּרוּמָה לִכְךָ שֶׁנִּשְׁנַמָּה

1 וְעֵנִין זֶה הוּא עַל-דֶּרֶךְ בִּיאור כ"ק אֲדמו"ר
 2 נִשְׁמָתוֹ-עֵדן⁸⁴ בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב⁸⁵ כִּי אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ
 3 מִכְּדִילִים בִּינִיכֶם לְבִין אֱלֹקֵיכֶם, שֶׁהַהֲבָדָה וְהַמְחִיצָה הַמְבֹדֶלֶת
 4 וּמִסְתַּרֶת שְׁעַל-יְדֵי הָעוֹן הִיא בִּינִיכֶם דּוֹקָא, אָבֵל לְגַבִּי
 5 אֱלֹקֵיכֶם גַּם הָעוֹן אֵינוֹ
 6 מְפָסִיק וְזֹאת בְּשׁוּנָה מִהַפִּירוּשׁ
 7 הַפְּשׁוּט שֶׁהָעוֹן אֲכַן גּוֹרֵם מַחִיצָה
 8 הַמְבֹדֶלֶת וּמִפְּסִיק בֵּין הַחוּטָא
 9 לְאִלוּקוֹת. וּמוֹסִיף הַרְבֵּי הַרְשָׁב,
 10 שֶׁבִּיאָגֶרֶת הַתְּשׁוּבָה⁸⁶ שֶׁבִּסְפָר
 11 הַתְּנִיא פְּתַב רַבְּנוּ חֻזֵק בְּעֵינֵין זֶה שֶׁל
 12 הַהִסְתַּר הַנְּגוּרָה עַל יְדֵי עֲוֹנוֹת
 13 דְּבִקָּמָת אֵין שׁוּם דְּבַר חוֹצֵץ
 14 וּמְפָסִיק בֵּין הַיְהוּדִי וְהַאִלוּקוֹת כִּי
 15 אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם כּוֹ' מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִגְדֵי
 16 רְצוֹן הָעֵלְיוֹן כּוֹ', וְהֵינּוּ כֹּל קִיוְמוֹ
 17 שֶׁל הַהֶעֱלֵם וְהַהִסְתַּר הוּא לְגַבִּי
 18 בְּחֵינֵת אִוֵר הַסּוֹבֵב כֹּל עֲלָמִין,
 19 הַאִוֵר הָאִלוּקִי שֶׁהוּא אִמְנֵם בְּלִי
 20 גְבוּל, אֲבֵל מֵאִיר בְּעוֹלְמוֹת וְלִעֲנֵנִי
 21 שְׁאֵינוֹ מֵאִיר בְּגִלּוּי כִי הָעוֹן פּוֹגֵם
 22 וּמִסְתִּיר, מֵהַ-שְּׁאִינֵן לְגַבִּי עֲצָמוֹת
 23 אִוֵר אֵין-סוֹף כּוֹ' שׁוּם דְּבַר לֹא יִכּוֹל
 24 לְהִיֵּת הָעֵלֶם וְהַסְתַּר, וְלִכֵּן הָעוֹנוֹת
 25 "מִבְּדִילִים" רַק לְגַבִּי "בִּינִיכֶם" אֲבֵל
 26 לֹא בִּיחַס לְ"אִלוּקִיכֶם".
 27 וְהָעֵנִין בְּזָה, שְׁנוֹסָף לְכַף שֶׁהַהֲבָדָה
 28 דִּהְעוֹן אֵינָה אֱלֹא מִצְדָּקָם (בִּינִיכֶם),
 29 אֲבֵל מִצְד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַחִיבוּר
 30 לֹא נִפְסַק הָרִי זֶה מִכְּדִיל רַק בִּינִיכֶם
 31 לְבִין אֱלֹקֵיכֶם, אוֹתָהּ דְּרִיגָה בְּאִלוּקוֹת
 32 הַנִּקְרָאִת "אִלוּקִיכֶם" שֶׁפִּירוּשׁוֹ כּוֹחֶם
 33 וְחֵיּוֹתָם⁸⁷, הַכּוֹחַ וְהַחַיּוּת הָאִלוּקִית
 34 שֶׁמְלוּבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַנְּבִרָאִים הֵינּוּ
 35 בְּחֵינֵת מְמַלָּא כֹּל עֲלָמִין הַאִוֵר הָאִלוּקִי
 36 הַמֵּאִיר בְּכֹל עוֹלָם וּבְכֹל נִבְרָא לְפִי
 37 עֵינֵינוּ ה'מִמְלָא' אֵת הָעוֹלְמוֹת וְהַנְּבִרָאִים
 38 בְּרוּמָה לִכְךָ שֶׁנִּשְׁנַמָּה

(84) סה"מ אעת"ר ע' עד. (85) ישע"י נט, ב. (86) פ"ה צה, ב). וראה גם לקו"ת בלק עג, ג. (87) ראה שו"ע או"ח ס"ה. (88) בא יב, יב. (89) הגדה של פסח פיסקא ויוציאנו. (90) ראה זח"א (מהנ"ע) קיי, ב. לקו"ת צו יב, ג. טז, א. תו"ח בראשית כז, ב. סידור (עם דא"ח) רצט, א. ובכ"מ. (91) ראה זוהר חדש ר"פ יתרו. ועוד.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ההשפעה תבוא רק למקום הראוי (דלא כמו ההמשכה מבחינת
2 הגילויים שִׁיכוּלָה לְהִיּוֹת מְזָה יְנִיקָה על־ידי צמצומים רבים מאד
3 כו') גם השפעה לקליפות), אֵלָא אַדְרַבָּה, שְׁבִירַת הַקְּלִיפָה
4 לְגַמְרִי, עד שתאבד את כוחה ואת מציאותה החלוטין בְּיַחַד עִם
5 הַיְצִיאָה וְהַגְּאוּלָה דְבַנְי
6 יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים, שְׁזָהוּ עֲנָן
7 דְנִגּוּף לְמְצָרִים וְרְפּוּא
8 לְיִשְׂרָאֵל⁹² פעולה בשני כיוונים
9 סותרים ובשילוב כוחות מנוגדים בר
10 זמנית, דבר שאפשרי רק בכוח עצמותו
11 ית'.
12 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגַע לַיְצִיאַת
13 מְצָרִים בְּרוּחַנִיּוֹת (שְׁזָהוּ
14 הַתּוֹכֵן דְּכָל עֲנָן וּפְרֵט
15 בְּעִבּוּדַת הָאָדָם⁹³ כמבואר בתניא
16 שלכן "בכל דור ודור וכל יום ויום חייב
17 אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום
18 ממצרים. והוא יציאת נפש האלוקית
19 ממאסר הגוף... להיכלל ביחוד אור אין
20 סוף ברוך הוא על ידי עסק התורה
21 והמצוות ככלל ובפרט בקבלת מלכות
22 שמים בקריאת שמע..."), שְׁגַם
23 כְּאֲשֶׁר יִשְׁנָה הַתְּגַבְרוֹת ה'רוח
24 שְׁטוֹת' לַעֲבוֹר עֲבִירָה, וְנַעֲשֶׂה
25 עֲוֹנוֹתֵיכֶם מִבְּדִילִים גו', עַד
26 שְׁנַכְרַת הַחֶבֶל שְׁמַקְשֶׁר אֵת
27 הָאָדָם שְׁנַמְצָא לְמִטָּה עִם
28 מְקוֹר חַיּוּתוֹ לְמַעְלָה, שׁוּוּהי
29 ירידה גדולה ועצומה בדוגמת הירידה
30 הרוחנית של בני ישראל בהיותם
31 שקועים בטומאת מצרים הרי
32 אֲפִילוּ בְּקַל שְׁבַקְלִים, קְשׁוּרָה
33 עֲצָם הַנְּשַׁמָּה בְּעַצְמוֹתוֹ
34 יתְבַרַךְ (הַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָם
35 בְּעַצְמָם), וּמַצַּד זֶה לֹא שִׁיף
36 עֲנָן שֶׁל הַפֶּסֶק וְהַבְּדֵלָה כָּלָל
37 עַל-יְדֵי עֲזוֹן אֵיזָה שִׁיחִיָּה, ו'בין
38 אלוקים" העוון לא מסתיר וְעֲנָן זֶה
39 (שְׁהָעוֹן אֵינּוּ מִפְּסִיק) הוּא
40 בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא שִׁיף לְהִיּוֹת מְזָה
41 יְנִיקָה חֶסֶד-וְשִׁלּוּם לְקַלִּיפוֹת
42 וּסְטֵרָא-אַחֲרָא, אֵלָא אַדְרַבָּה,
43 שְׁמַצַּד זֶה מִתְבַּטֵּל ה'רוח

שְׁטוֹת' לְגַמְרִי (עַל-דֶּרֶךְ נִגּוּף לְמְצָרִים), וּבְשַׁעֲתָא
חָדָא וּבְרַגְעָא חָדָא⁹⁴ שְׁטַעֲלֵט עַר זִיף אֵיבְעַר
מְעוּמָק תַּחַת לְעוּמָק רוּם (רְפּוּא לְיִשְׂרָאֵל). וְזָהוּ
מָה שֶׁכָּתַב כ"ק אֲדַמוּר (מֵהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמַתוּ-
עֲדָן בְּקוֹנְטְרָס הָעִבּוּדָה⁹⁵, שְׁכַפְאֶשֶׁר בָּא לְיַדִּי
נְסִיּוֹן בְּעֲנָן שֶׁל אֲמוּנָה, שְׂאֹז מִתְגַּלָּה אֲצִלּוֹ
בְּחִינַת יְחִידָה שְׁבַנְפֶּשֶׁשׁ, הָרִי לֹא זֹו בְּלִבְד שְׁעוּמֵד
בְּנִסְיֹון בְּעֲנָן שְׁבוּ הוּא הַנְּסִיּוֹן עֲצָמוֹ, אֵלָא עוֹד
זֹאת, שְׁהַתְּגַלּוֹת בְּחִינַת ה'יְחִידָה' פּוֹעֲלַת
שְׁמַשְׁתַּנָּה לְגַמְרִי בְּכָל עֲנִינֵי.
(ח) וְהִנֵּה נוֹסֵף עַל הָאָמוּר לְעִיל שְׁכַפְאֶשֶׁר בָּאִים
לְיַדִּי נְסִיּוֹן בְּדָבָר אֲמוּנָה, אֲזִי
מִתְבַּטֵּלַת ה'רוּחַ שְׁטוֹת' כו', צְרִיכָה לְהִיּוֹת
הַעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן כְּזֶה שְׁמַלְכַתְחַלָּה לֹא יְהִיָּה נְתִינַת
מְקוּם לְה'רוּחַ שְׁטוֹת', כִּפִּי
שְׁהוֹלֵךְ וּמְבָאָר.
וְהָעֲנָן כְּזֶה, דְּהִנֵּה נִתְבָּאָר
בְּאֵרוֹכָה בְּהַמְאָמֵר⁹⁶ 'באתי לגני'
(של הרבי הריי"צ בפרק השלישי,
ובמאמר של הרבי 'באתי לגני' תשי"ג
המיוסד בעיקר על פרק זה) שְׁפִסְיַת

92 ישע"י יט, כב. זח"ב לו, א. 93 ראה תניא פמ"ז. תו"א שמות מט, סע"ד. וארא נו, ב ואילך. יתרו עא, ג"ד. ובכ"מ.
94 ראה זח"א קט, סע"א. 95 פ"ה. 96 ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט דאשתקד פ"ז (סה"מ מלוקט ח"א ע' לד ואילך. תורת
מנחם – התועדויות ח"ז ס"ע 301 ואילך). – המאמר יצא לאור בסמיכות ליו"ד שבט השתא, ונזכר בכו"כ מהמכתבים

ביאור בדרך אפשר

1 ה'רוח שטות' היא מצד חסרון בחינת הדעת בנשמה, לפי
 2 שרוב הנשמות שפדורותינו (וחלק גדול מהנשמות דורות
 3 הקדמונים) הם (לא בבחינת זרע אדם, אלא) בבחינת זרע
 4 בהמה, שאין בהם בחינת דעת בפאלקות⁹⁷, כמבואר בקבלה
 5 וחסידות על הכתוב "וזרעתי את בית
 6 ישראל זרע אדם זרע בהמה"
 7 שהנשמות הגבוהות ששורשן מבחינת
 8 "אדם העליון" (ככתוב במעשה
 9 המרכבה "ועל הכיסא דמות כמראה
 10 אדם") ויש להם ידיעה גדולה באלוקות
 11 כאדם ברדעת, נקראות "זרע אדם"
 12 ושאר הנשמות (שכאמור הם כמעט כל
 13 הנשמות שבדורותינו) נקראות "זרע
 14 בהמה" והינו שהחסרון הוא
 15 (לא בידיעה, אלא) בהכרה
 16 והרגשה (עד לאופן של
 17 ראייה היינו שהידיעה וההבנה
 18 וההשגה קיימת, וייתכן שהיא הבנה
 19 והשגה גדולה, רחבה ועמוקה, אבל
 20 חסרה ההרגשה והתחושה שהדברים
 21 קשורים לאדם עצמו. כמבואר בתניא
 22 לגבי ביאור שלושת חלקי המוחין
 23 "חכמה", "בינה" ו"דעת" כפי שהם
 24 בנפש האדם ש'דעת' היא התקשרות
 25 והתחברות בדבר עם תחושה שהדבר
 26 נוגע לו ואכפת לו אישית, ועוד מבואר
 27 שם ש'דעת' היא שהחיבור
 28 וההתקשרות הם ברמה כזו שהאדם
 29 מפתח רגש כלפי הדבר שאותו הבין,
 30 וגם הוודאות בדבר היא מוחלטת
 31 ומלאה כמו דבר שרואים בעיניים,
 32 ובלשון רבנו הזקן בתניא פרק מב:
 33 "עיקר הדעת אינה הידיעה לבדה, שידעו גדולת ה' מפי סופרים ומפי ספרים,
 34 אלא העיקר הוא להעמיק דעתו בגדולת ה', ולתקוע מחשבתו בה' בחזק
 35 ואומץ הלב והמוח, עד שתהא מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמין וחזק, כמו
 36 שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו",
 37 ומצד זה בגלל חיסרון ב'דעת' ביחס לענייני אלוקות נעשה אצלם
 38 התגברות ה'רוח שטות'. והעצה לזה היא המשכת והתגלות
 39 בחינת הדעת, שעל זה על התגלות בחינת הדעת של הנפש האלוקית
 40 לשנו הסייע שניתן לכל אחד ואחד על-ידי משה רבינו, גואל
 41 ראשון⁹⁸, רועה ישראל, כמבואר בתניא⁹⁹ שהוא משכבה

ביאור בדרך אפשר

רועים וכללות כולם, ורועי ישראל שבכל דור ודור הם "אחפשטותא"
 משה רבינו ונקרא רעיא מהימנא, רועה נאמן, דהינו שפמשיף
 בחינת הדעת לכללות ישראל, כמו רועה שמספק לצאנו את הנחון
 וכיוון שמה רבינו הוא רועה נאמן הוא משפיע ומסייע לכל אחד ואחד מבני
 ישראל גם בנשמות שפמבחינת
 זרע בהמה. וזהו¹⁰⁰ ונתתי
 עשב בשדף לבהמתך¹⁰¹, פסוק
 שנאמר מפי משה רבנו עשב הוא
 בחינת דעת שהוא שם ע"ב,
 בשם הוי' יש כמה בחינות, בהתאם
 לאופנים שונים בגימטריא של אותיות
 שם הוי' עם ה'מילוי' (היינו שהאות י'
 נכתבת "יוד", וכך הלאה), ושם ע"ב
 הוא הגימטריא של שם הוי' במילוי
 האות י' (י"ד ה" ו"ו ה"י) הרומזת
 על מדרגה גבוהה ביותר, כענין האות
 י"ד שהיא נקודה שלמעלה מגילוי
 ושי"ן (ג' קוין חסד-גבורה-
 תפארת, מדות, שנרמזים באות
 שי"ן שהגימטריא שלה היא שלוש
 מאות, כי כל אחת המידות כלולה
 מעשר שקיימן של המידות הוא
 על-ידי הדעת¹⁰² שכן ללא הכרה
 והרגשה ונגיעה אישית בדבר, ענין
 הדעת, השכל לא ייצור ולא יוליד
 (מידות) באמצע התבה, האות
 שי"ן באמצע המילה "עשב" היא
 להורות שגמשיף בשדף בשביל
 בהמתך שהם הנשמות
 שנקראו זרע בהמה.
 וזהו גם מה שכתוב¹⁰³ ורעה
 אמונה, הינו, שמשה רבינו,
 רעיא מהימנא, רועה ומפרנס את האמונה דבני ישראל כי
 בנוסף לפירוש של "רעיא מהימנא" כפשוטו, רועה נאמן, יש לכך גם פירוש
 עמוק יותר – רועה את האמונה ומחזק אותה שלא תהיה בדרך מקיף
 בלבד, שמצד זה כאשר האמונה היא דבר 'מקיף' שלא חודר עמוק
 בשכל וברגש של האדם יכול להיות גנבא אפום מחתרפתא
 רחמנא קריא¹⁰⁴, גנב שעומד בפתח מנהרה שחפר כדי לגנוב וקורא
 ומתפלל לה' להצליח בגניבה, וכיוון שהאמונה היא אצלו דבר 'מקיף' הוא
 לא חש את הסתירה בין הגניבה שהיא עבירה על רצון ה' והתפילה כי אם
 שהאמונה תהיה באופן פנימי, שמצד זה לא יוכל האדם

שבתקופה ההיא – ראה (לדוגמא) אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ח ע' קלט ואילך. ועוד (המול). (97) ראה תו"א ר"פ משפטים (עד, ג ואילך). (98) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים להאריז"ל ויחי מט, י. תו"א שם עה, ב. (99) פמ"ב. (100) תו"א משפטים שם. (101) עקב יא, טו. (102) ראה ביאורה"ז להצ"צ ח"א ע' ז. (103) תהלים לז, ג. (104) ברכות סג, א (כגירסת העין יעקב).

ביאור בדרך אפשר

1 לְעָבוֹר עֲבִירָה שֶׁהִיא הַיֶּפֶךְ רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן כִּי הָאִמּוֹנָה תַּחֲדוּר בּוֹ
2 עֵמוּק וְתַמְלֵא אֶת כָּל הַמְצִיאוֹת שְׁלוֹ.
3 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוּגַע לְאַתְפְּשׁוּתָא דְּמִשָּׁה שֶׁבְּכָל דָּרָא
4 וְדָרָא¹⁰⁵, הֵם הַצְדִּיקִים רוּעֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת שֶׁזֶהוּ עֲנִינָם שֶׁל
5 הַרְבֵּיִים נְשִׂאֵי הַדּוֹרוֹת, עַד
6 לְכ"ק מו"ח אֲדַמו"ר בַּעַל
7 הַהִילוּלָא, שְׁנִסְתַּלַּק בְּיוֹם זֶה, יו"ד
8 שְׁבַט, (בִּשְׁנַת תש"י) שֶׁעֲבוּדָתוֹ
9 הִיָּתָה עִם כָּל אֶחָד וְאַחַת
10 מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִילוֹ עִם אֵלֶּה
11 שֶׁהֵם בְּמַעֲמָד וּמְצַב רֹחַנֵי יִירוֹ
12 מֵאֵד שֶׁל נְפָרְדִים מֵאֵלּוּקוֹת, עֲמוֹ
13 מְלִשׁוֹן עוֹמְמֹת כַּנְּחִלִים כְּבוֹיֹת,
14 שְׁנִתְרַחֲקוּ מֵעֵינֵי תוֹרָה וּמִצּוּוֹת
15 רִיחוּק גְדוֹל מֵאֵד וְנִעְשׂוּ מוֹשְׁקָעִים
16 בְּתַאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה בְּתַעֲנוּג
17 וּרְתִיחָה כִּךְ שֶׁמַּצַּד מַצְבֵם עֲלוּלִים
18 לְהִיּוֹת חִלְלָה תַּחַת שְׁלִיטַת ה'רוּחַ
19 שְׁטוֹת, וְאֲפִילוֹ אֵלֶּה שֶׁנִּכְרַת
20 חֶבְל נִשְׁמַתָּם עַל-יְדֵי עֲבִירוֹת
21 שֶׁל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית-דִין -
22 וְגַם לָהֶם דָּגַן הַרְבִּי בַּעַל הַהִילוּלָא
23 לְהַשְׁפִּיעַ בָּהֶם אִמּוֹנָה וּלְקַרְבֵם כִּי הָרִי
24 זֶהוּ עֲנִינָם תַּפְקִידוֹ וּשְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל
25 רַבִּי (דָּאָס אִיז דָּאָךְ דְּעַר עֲנִין
26 פּוֹן אַ רַבִּין), שֶׁלְהִיּוֹתוֹ
27 מְמוּצָע הַמְּחַבֵּר¹⁰⁶, בֵּין הִתְהוּדֵי
28 לְאֵלּוּקוֹת כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב¹⁰⁷ בְּרַבְרִי
29 מִשָּׁה רַבְנּוּ עַל עֲצוֹם אֲנָכִי עוֹמֵד
30 בֵּין הוּי' וּבִינֵיכֶם, וְעוֹד
31 לְמַעְלָה מְזָה, הֵינּוּ שְׁלֵאֲמִיתוֹ שֶׁל
32 דְּבַר עֵינֵינוּ שֶׁל רַבִּי הוּא נַעֲלָה עוֹד
33 יוֹתֵר מִזֶּה, הָרִי הוּא פּוֹעֵל גַּם
34 אֲצֵלֶם, אוֹתָם שְׁנִתְרַחֲקוּ כִּלְכֵךְ,
35 שֶׁבְּחִינַת ה'יְחִידָה' שְׁבִנְשַׁמְתָם
36 תּוֹכַל לְבוֹא בְּגִילוּי וְלַפְעוֹל
37 פְּעוּלָתָה לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַנְּהַגְתּוֹ שֶׁל
38 הָאָדָם, הֵחָל מִמְצַב שֶׁל נְסִיּוֹן,
39 לְהַסְבִיר לוֹ שֶׁעֲנִינָן זֶה מוֹכְרָח
40 הוּא לְעַמּוֹד בְּנִסְיָוֹן, וְאַחֲרֵי-כֵן

ביאור בדרך אפשר

41 בְּמִשָּׁף הַזְּמַן לַפְּעוֹל אֲצֵלוֹ הַחִיבוּר דְּחָבַל נִשְׁמַתוֹ גַּם בְּנוּגַע
42 לְהֵנִימִים הַפְּרָטִיִּים שְׁבַכְל זֶה עֵסֵק הַרְבִּי בַּעַל הַהִילוּלָא. וְעַל אַחַת-
43 כְּפִי וְכִמְהָ שְׁפּוֹעֵל עַל אֵלֶּה שֶׁהֵם בְּכַחֲנִת עֲמוֹ כְּפִי שֶׁהוּא
44 בְּאוֹפֵן שֶׁל עֵילוּי (כַּנ"ל סְעִיף ה'), בְּקַל-וּחֹמֶר מִפְּעוּלָתוֹ עַל אֵלֶּה
45 שְׁנִקְרָאִים "עַם" מִלְשׁוֹן פִּירוּד, שְׁלֵא
46 יְבוֹאוּ מִלְכַתְחִילָה לְיַדֵי מַצָּב
47 שֶׁה'רוּחַ שְׁטוֹת' תּוֹכַל לְכַסּוֹת
48 עַל הָאֲמַת כּו'.
49 וְעִנִּין זֶה הַשְּׂאִיר הַרְבִּי הַרִי"צ
50 בַּעַל הַהִילוּלָא לְחָבַל נַחְלָתוֹ
51 לְדוֹרוֹ אַחֲרָיו, הֵינּוּ בְּנֵי הַדּוֹר הַבָּא
52 אַחֲרָיו הַמְקוּשְׁרִים אֵלָיו ב'חַבְל' בְּנִתְנָו
53 לָהֶם אֶת הַזְּכוּת לְהַמְשִׁיף
54 בְּפַעֲלוּתָיו בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הוֹרְנּוּ
55 וְנִלְכָה בְּאַרְחוּתָיו¹⁰⁸, בְּאוֹתוֹ
56 כִּיּוֹן שֶׁל הַשְׁפַּעַת וּקִירוֹב לְכָל יְהוּדֵי
57 בְּכָל מַצָּב וּבְכָל דְּרָגָה, לְאַחֲרֵי
58 שֶׁשָּׁלַל אֶת הַדֶּרֶךְ וְהִרְאָה
59 כִּי צָרִיכִים לַפְּעוֹל בְּכָל
60 הַנ"ל, וּבְהַצְלָחָה מוֹפְלָגָה,
61 לְמַעְלָה מִן הַטָּבַע - בְּטָבַע,
62 כְּלוּמֹר, שֶׁהַצְּלָחָה תִּהְיֶה עַל-טַבְעִית
63 אֲבָל תַּשְׁפִּיעַ וְתַחֲדוּר וְתַפְעַל בְּתוֹךְ גְּדוּרֵי
64 הַטָּבַע עֲצֵמָם לְמַלְאֵ אֶת תְּכֵלֶת
65 הַפְּנוּהָ שֶׁל בְּרִיאַת כָּל
66 הַעוֹלָמוֹת, לַעֲשׂוֹת לוֹ יְתִבְרָךְ
67 דִּירָה בְּתַחַתְּוֵינָם¹⁰⁹, שֶׁהִיא
68 הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַצִּיּוּי י'עֲשׂוּ
69 לִי מִקְדָּשׁ וְכָל זֶה יִהְיֶה בְּחֹסֶד
70 וּבְרַחֲמִים¹¹⁰, וּבְהַצְלָחָה
71 מוֹפְלָגָה, לְמַטָּה מִעֲשָׂרָה
72 טָפְחִים הֵינּוּ בְּפוּעַל-מִמֶּשׁ בְּצוּרָה
73 שְׁנִתְפַּסְתָּ בְּתוֹךְ גְּדוּרֵי הַמְצִיאוֹת
74 הַתַּחַתְּוֵינָה בִּירוֹת.

1 וְעִנִּין זֶה הַשְּׂאִיר לְחָבַל נַחְלָתוֹ לְדוֹרוֹ אַחֲרָיו,
2 בְּנִתְנָו לָהֶם אֶת הַזְּכוּת לְהַמְשִׁיף בְּפַעֲלוּתָיו בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הוֹרְנּוּ וְנִלְכָה
3 בְּאַרְחוּתָיו¹⁰⁸, לְאַחֲרֵי שֶׁשָּׁלַל אֶת הַדֶּרֶךְ וְהִרְאָה כִּי צָרִיכִים לַפְּעוֹל בְּכָל הַנ"ל,
4 וּבְהַצְלָחָה מוֹפְלָגָה, לְמַעְלָה מִן הַטָּבַע - בְּטָבַע, לְמַלְאֵ אֶת תְּכֵלֶת הַפְּנוּהָ שֶׁל
5 בְּרִיאַת כָּל הַעוֹלָמוֹת, לַעֲשׂוֹת לוֹ יְתִבְרָךְ דִּירָה בְּתַחַתְּוֵינָם¹⁰⁹, וְכָל זֶה בְּחֹסֶד
6 וּבְרַחֲמִים¹¹⁰, וּבְהַצְלָחָה מוֹפְלָגָה, לְמַטָּה מִעֲשָׂרָה טָפְחִים.

(105) תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיר, א). (106) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158. ד"ה באתי לגני תשי"ב פ"ה (סה"מ מלוקט ח"א ע' כה. תורת מנחם - התועדויות ח"ד ע' 297). ובכ"מ. (107) ואתחנן ה, ה. (108) ע"פ לשון אדה"ו בתניא אגה"ק סימן זך (קמו, א). (109) ראה נתחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (110) ראה שיחת שמח"ת תרצ"ג (נעתק באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' שנג. וראה "רשימות" חוברת קפ ע' 9 (נעתק ב"היום יום" כ חשוון)).

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּאתִּי** ¹ לְגַנִּי אַחוֹתִי פִלְהָ², וּמִבֵּיא כ"ק מו"ח אֲדַמְוִי ר
 2 **בְּמֵאֲמְרוֹ לְיוֹם הַהִילּוּלָא** ³ יו"ד שֶׁבֶט תש"י (באותן שנים הרבי הרי"צ
 3 היה נוהג למסור לפרסום מעת לעת מאמר חסידות בכתב, ולקראת הימים יו"ד
 4 י"ג שבט תש"י מסר את המאמר דיבור-המתחיל 'באתי לגני אחותי כלה –
 5 המאמר נועד לפרסום ליום היארצייט
 6 של אמרו-זקנתו הרבנית רבקה (נסתלקה
 7 ביו"ד שבט תרע"ד) ושל אמו הרבנית
 8 שטערנא-שרה (נסתלקה ב"ג שבט
 9 תש"ב) ולאחר פרסום המאמר לקראת
 10 ימים אלה, הרבי הרי"צ עצמו נסתלק
 11 ביו"ד שבט תש"י, והתברר למפרע
 12 שהמאמר נמסר ליום הסתלקותו, ומאז
 13 ביו"ד שבט מירי שנה, החל משנת
 14 תשי"א, הרבי נהג לומר מאמר חסידות
 15 דיבור-המתחיל (זה) **מֵאֲמַר**
 16 **הַמְדַרְשׁ עַל הַפְּסוּק, לְגַנִּי**
 17 **לְגַנּוּנִי** מקום הייחוד שלי (היינו
 18 המקום שבו הקדוש-ברוך-הוא
 19 מתייחד, כביכול, עם בני ישראל, כשם
 20 שבתחילת הבריאה התייחד עם האדם)
 21 **לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עֵינִי בְּתַחֲלָה,**
 22 שבו הייתה עיקר השראת השכינה
 23 בתחלה, בעת הבריאה **וְהֵינּוּ**
 24 **עוֹלָם הָיָה הַגִּשְׁמִי שָׁבוּ הַיְתָה**
 25 **עֵינִי שְׂכִינָה** ⁵, **שָׁזָהוּ שְׁעוֹלָם**
 26 **עַל מִילֹאוֹ נִבְרָא** ⁶, כמאמר
 27 חכמינו ז"ל שהעולם נברא בתחילה
 28 כמקום 'מלא' ומושלם **שְׁמַיִד**
 29 **בְּתַחֲלָתוֹ** עוד לפני מתן תורה
 30 והתחלת העבודה של בני ישראל
 31 בלימוד התורה וקיום המצוות **הַיְתָה**
 32 **עֵינִי שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים** ⁵, עיקר
 33 השראת השכינה היתה דווקא בעולם
 34 הזה, העולם התחתון ביותר מבחינה
 35 רוחנית **דְּטַעַם הַדְּבָר הוּא**
 36 **(פְּמִבּוֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ הַמֵּאֲמָר)**
 37 **כִּי נִתְאַנָּה הַקְּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ**

ביאור בדרך אפשר

38 **יִתְבַרַךְ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים** ⁷ שדווקא העולם התחתון ביותר יהיה 'דירה',
 39 מקום ראוי, להשראת השכינה. **אָמְנָם אַחֲר־כֵּן** לאחר שמלכתחילה היתה
 40 בעולם השראת השכינה **הָיָה הַחֲטָא הַיְדוּעַ דְּאָדָם הָרָאוּשׁוֹן** חטא
 41 עץ הדעת **שֶׁבְגָלְלוּ נִסְתַּלְקָה** ועלתה **הַשְּׂכִינָה מִהָאָרֶץ** התחתונה
 42 **לְרִקְיעַ** הראשון התחתון ביותר מכל
 43 הרקיעים, **וְאַחֲר־כֵּן עַל-יְדֵי**
 44 **שְׂאָר הַחֲטָאִים** שהיו בדורות
 45 הבאים לאחר אדם הראשון **נִסְתַּלְקָה**
 46 השכינה ועלתה יותר רחוק מהארץ
 47 התחתונה **עַד לְרִקְיעַ הַזֶּה**.
 48 **וְאַחֲר־כֵּן הָיְתָה הַמְשַׁכֵּת**
 49 **הַשְּׂכִינָה לְמִטָּה** בחזרה, כמו לפני
 50 החטא הראשון **עַל-יְדֵי**
 51 **הַצְּדִיקִים, אֲבָרְהָם** (שעליו נאמר
 52 **אָחַד הָיָה אֲבָרְהָם**) ⁸ **זָכָה**
 53 **וְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ**
 54 **הַזֶּה לְו', וְאַחֲר־כֵּן הָיָה שְׂאָר**
 55 **הַצְּדִיקִים** מיצחק אבינו ואילך
 56 **שֶׁהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה לְשְׂאָר**
 57 **הַרְקִיעִים, עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה**
 58 **שֶׁהוּא הַשְּׂבִיעִי, וְכָל הַשְּׂבִיעִין**
 59 **חִבִּיבִין** ⁹, **וְהוֹרִידָה מִרְקִיעַ**
 60 **הָא' לְאָרֶץ, שְׂאֵז נַעֲשֶׂה שׁוֹב**
 61 **עֵינִי שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים** כמו
 62 שהיה בתחילת הבריאה. **וְזָהוּ הַטַּעַם**
 63 **הַפְּנִימִי עַל מַה שְׁמֹשֶׁה נִצְטָנָה**
 64 **וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי**
 65 **בְּתוֹכְכֶם** ¹⁰, **שָׁזָהוּ הַצְּדוּי עַל**
 66 **עֲשִׂית הַמְשָׁכֵן וְהַמְקַדָּשׁ,**
 67 **מִשְׁכַּן אֲקָרִי מִקְדָּשׁ וּמִקְדָּשׁ**
 68 **אֲקָרִי מִשְׁכָּן** ¹¹, כך שהביטוי
 69 "מקדש" כולל ציווי גם על עשיית
 70 המשכן ואף שמשעה עשה את המשכן
 71 ואילו המקדש נבנה מאוחר יותר, משה
 72 רבינו פעל את השראת השכינה בעולם
 73 הזה בשלימות על ידי המשכן כיון
 74 **שְׁעַל-יְדֵי הַעֲבֹדוֹת שְׁבַמְשָׁכֵן**

**בס"ד. שבת פרשת בשלח, יו"ד
 שבט (מאמר א), ה'תשל"ד
 (הנחה בלתי מוגה)**

1 **בַּאתִּי** ¹ לְגַנִּי אַחוֹתִי פִלְהָ², וּמִבֵּיא כ"ק מו"ח אֲדַמְוִי ר
 2 **אֲדַמְוִי ר** **בְּמֵאֲמְרוֹ לְיוֹם הַהִילּוּלָא** ³
 3 **מֵאֲמַר הַמְדַרְשׁ** ⁴ **עַל הַפְּסוּק, לְגַנִּי לְגַנּוּנִי לְמָקוֹם**
 4 **שֶׁהָיָה עֵינִי בְּתַחֲלָה, וְהֵינּוּ עוֹלָם הָיָה הַגִּשְׁמִי**
 5 **שָׁבוּ הַיְתָה עֵינִי שְׂכִינָה** ⁵, **שָׁזָהוּ שְׁעוֹלָם עַל**
 6 **מִילֹאוֹ נִבְרָא** ⁶, **שְׁמַיִד בְּתַחֲלָתוֹ** עֵינִי
 7 **שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים** ⁵, **דְּטַעַם הַדְּבָר הוּא** (פְּמִבּוֹאֵר
 8 **בְּהַמְשָׁךְ הַמֵּאֲמָר**) ³ **כִּי נִתְאַנָּה הַקְּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ**
 9 **יִתְבַרַךְ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים** ⁷. **אָמְנָם אַחֲר־כֵּן הָיָה**
 10 **הַחֲטָא הַיְדוּעַ דְּאָדָם הָרָאוּשׁוֹן שֶׁבְגָלְלוּ נִסְתַּלְקָה**
 11 **הַשְּׂכִינָה מִהָאָרֶץ לְרִקְיעַ, וְאַחֲר־כֵּן עַל-יְדֵי שְׂאָר**
 12 **הַחֲטָאִים נִסְתַּלְקָה עַד לְרִקְיעַ הַזֶּה. וְאַחֲר־כֵּן**
 13 **הַיְתָה הַמְשַׁכֵּת הַשְּׂכִינָה לְמִטָּה עַל-יְדֵי הַצְּדִיקִים,**
 14 **אֲבָרְהָם (אָחַד הָיָה אֲבָרְהָם)** ⁸ **זָכָה וְהוֹרִיד אֶת**
 15 **הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ הַזֶּה לְו', וְאַחֲר־כֵּן הָיָה שְׂאָר**
 16 **הַצְּדִיקִים שֶׁהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה לְשְׂאָר הַרְקִיעִים,**
 17 **עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה שֶׁהוּא הַשְּׂבִיעִי, וְכָל הַשְּׂבִיעִין**
 18 **חִבִּיבִין** ⁹, **וְהוֹרִידָה מִרְקִיעַ הָא' לְאָרֶץ, שְׂאֵז**
 19 **נַעֲשֶׂה שׁוֹב עֵינִי שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים. וְזָהוּ מַה**
 20 **שְׁמֹשֶׁה נִצְטָנָה וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי**
 21 **בְּתוֹכְכֶם** ¹⁰, **שָׁזָהוּ הַצְּדוּי עַל עֲשִׂית הַמְשָׁכֵן**
 22 **וְהַמְקַדָּשׁ, מִשְׁכַּן אֲקָרִי מִקְדָּשׁ וּמִקְדָּשׁ אֲקָרִי**
 23 **מִשְׁכָּן** ¹¹, **שְׁעַל-יְדֵי הַעֲבֹדוֹת שְׁבַמְשָׁכֵן וּבְמִקְדָּשׁ,**

(1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק הרביעי* מד"ה באתי לגני ה'שי"ת. לכמה ענינים שבהמאמר – ראה ד"ה באתי לגני שנאמר במוצאי ש"ק זה (תורת מנחם – סה"מ באתי לגני ח"א ע' קלז ואילך). (2) שה"ש ה, א. (3) ד"ה באתי לגני ה'שי"ת. (4) שהש"ר במקומו. (5) ראה ב"ר פי"ט, ז. (6) ב"ר פי"ד, ז. וראה שם פי"ב, ו. פי"ג, ג (ובפי"ת שם). (7) ראה נתחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. (8) יחזקאל לג, כד. (9) ויק"ר פכ"ט, יא. (10) תרומה כה, ת. (11) עירובין ב, א.

(* הפרק השי"ך לשנה זו – ראה תורת מנחם – סה"מ באתי לגני ע' V. וש"נ.)

שבת פרשת בשלח, יו"ד שבת (מאמר א), ה'תשל"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ובמקדש, ממשיכים מלמעלה למטה ומביאים לידי גילוי עיקר
 2 שכינה למטה. ועיקר עבודת המשכן והמקדש העבודה
 3 העיקרית והמרכזית, הפועלת את עיקר ענין השראת השכינה בעולם
 4 הזה היא עבודת הקרבנות¹², ואמר רבותינו ז"ל¹³ רזא
 5 דקורבנא עולה עד רזא דאין-
 6 סוף, סוד הקרבן עולה עד הסוד
 7 דאין-סוף הינו שעל-ידי הקרבן
 8 מגיעים בבחינת רזא דאין-
 9 סוף, ופעלים את המשכת והתגלות
 10 האין-סוף ("עקר שכינה") בעולם ועל
 11 מעשה הקרבנות נאמר בתורה
 12 שהוא ריח ניחוח לה', ופירושו
 13 על כך חכמינו ז"ל נחת ריח לפני
 14 שאמרתי ונעשה רצוני¹⁴,
 15 הינו שזהו עבודת הקרבנות פועלת
 16 ענין של תענוג שלמעלה
 17 (נחת ריח), ומכאן מובן גודל
 18 המעלה והחשיבות של עבודה זו.
 19 וכן הוא גם בעבודת כל אהד
 20 ואהד מישראל, שאף היא פועלת
 21 את המשכת והתגלות האלוקות בעולם,
 22 כמו עבודת הקרבנות במשכן ובמקדש
 23 כמאמר רבותינו ז"ל¹⁵ על
 24 הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי
 25 בתוכם" בתוכו לא נאמר למרות
 26 שלכאורה כך היה צריך לומר כי
 27 "מקדש" הוא לשון יחיד אלא
 28 בתוכם, בתוך כל אהד ואהד
 29 מישראל, וזאת כיוון שעל-ידי
 30 העבודה של כל יחיד נעשה
 31 השראת עיקר שכינה בתוך
 32 כל אהד ואהד מישראל ולא
 33 רק במשכן ובמקדש. והינו על-ידי
 34 עבודת הברורים עניני העולם
 35 הזה מעורבים טוב ורע כי הגשמיות
 36 עצמה היא העלם והסתור על הקדושה
 37 אבל בתוך כל דבר גשמי יש ניצוץ אלוקי קדוש וכאשר יהודי עובד את ה'
 38 באמצעות הדברים הגשמיים הוא 'מבור', היינו מפריד את הטוב מהרע,
 39 ומעלה את העולם לקדושה, ובהיבט הרוחני עבודה זו היא בבחינת

ממשיכים עיקר שכינה למטה. ועיקר עבודת
 המשכן והמקדש היא עבודת הקרבנות¹², ואמר
 רבותינו ז"ל¹³ רזא דקורבנא עולה עד רזא
 דאין-סוף, הינו שעל-ידי הקרבן מגיעים
 בבחינת רזא דאין-סוף, ועל מעשה הקרבנות
 נאמר ריח ניחוח לה', נחת ריח לפני שאמרתי
 ונעשה רצוני¹⁴, הינו שזהו ענין של תענוג
 שלמעלה (נחת ריח). וכן הוא גם בעבודת כל
 אהד ואהד מישראל, כמאמר רבותינו ז"ל¹⁵
 בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, שעל-ידי העבודה
 נעשה השראת עיקר שכינה בתוך כל אהד
 ואהד מישראל. והינו על-ידי עבודת הברורים
 בבחינת אתכפיא סטרא אחרא ואתהפכא
 חשוכא לנהורא¹⁶, וכמאמר¹⁷ פד אתכפיא
 סטרא אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריהו הוא
 ככולהו עלמין, דהינו אור פנה שהוא ככולהו
 עלמין בשוה, אור הסוכב כל עלמין, עיקר
 שכינה. ועל-דבר זה הוא בעבודת
 הקרבנות, שגם בה ישנו ענין
 אתכפיא ואתהפכא, כמבואר
 שם במאמר 'באתי לגני' של הרבי
 הרי"צ, ולכן היא הפועלת וממשיכה
 את השראת השכינה בעולם הזה.
 וממשיף הרבי הרי"צ במאמר
 הנזכר לבאר¹⁸ שפנה לפי האמור
 לעיל בענין העבודה הרוחנית הפועלת
 את עשיית ה'דירה' לה' בעולמות
 התחתונים יובן הטעם הפנימי על
 מה שהמשכן היה מעצי
 שטים דוקא, דלהיות שעיקר
 העבודה במשכן ובמקדש
 היא לאתהפכא חשוכא
 לנהורא, להפוך חושך לאור (שהיא
 העבודה הנעלית יותר מעבודת
 ה"אתכפיא סטרא אחרא" בה הרע
 נשאר רע אלא שהוא נכנע לטוב) לכן
 היה מעצי שטים, פי שיטה פירוש נטיה, סטייה, דהינו
 שנוטה האדם מדרך הישר, שיש דבר שהוא אמצעי, דרך
 הביניים והאמצע וההטיה לאיזה צד, למעלה או למטה, עליה

12 ד"ה באתי לגני הנ"ל פרק ב. 13 ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. – הובא בההמשך פרק יח. 14 ויקרא א, ט. תו"כ
 ופרש"י עה"פ. 15 הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב
 לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). של"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה
 שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 173 הערה 45. 16 ראה זהר ח"א ד, א. 17 בתניא פכ"ד (לד, א) ובלקו"ת ר"פ
 פקודי מציינ לזהר ח"ב קכת, ב (ובלקו"ת שם מציינ גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל
 פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. 18 בפרק ג.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

44 זֶה שְׁבִנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית הוּא הַמְּכֶסֶה עַל אֹר הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית.

45 (ב) וּמִמְשִׁיף לְבָאָר בְּתַחֲלַת פָּרָק הַרְבִּיעִי (הַפָּרָק הַשְּׁיָף

46 לְשָׁנָה ז'22 שְׁנַת אֲמִירַת הַמֶּאֱמֵר, תְּש"ד) - דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוּכָן,

47 אִיף יְכוּלָה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְהֵעָלִים וּלְהִסְתִּיר עַל הַנֶּפֶשׁ

48 הָאֱלֹקִית שֶׁהִיא חֵלֶק אֱלֹקָה

49 מִמַּעַל מִמְשֶׁשׁ²³ וּמֵאֵין יֵשׁ לָהּ אֵת

50 הַכּוּחַ לִכְךָ? - וְאִמְנֵם בְּהַמְשֵׁךְ הַמֶּאֱמֵר

51 אֹמֵר עַל כֵּךְ הַרְבִּי הַרִי"צ ד"ר ז'ה

52 שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית מְכֶסֶה עַל

53 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית כּוֹי הוּא רַק

54 עַל הַמְדוּת הַרְגֵשׁ הַגּוֹלֵי דְנֶפֶשׁ

55 הָאֱלֹקִית, אֲבָל לֹא עַל

56 הַעֲצָמוֹת הָעוֹמֵק וְהַפְּנִימוֹת דְנֶפֶשׁ

57 הָאֱלֹקִית" שְׁנִשְׂאֵת דְּבוּקָה בְּאִלְקוֹת

58 תְּמִיד. אֲמָנָם לְכְאוּרָה עֲדִין

59 צָרִיף בִּיאוּר, אִיף בְּכֻלָּל

60 יְכוּלָה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית

61 לְהִסְתִּיר אֲפִילוֹ עַל הַמְדוּת שֶׁל

62 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית.?

63 וּבְהִקְדָּיִם, דְּהִנֵּה בְשֵׁעַר

64 הַיְחוד וְהָאֲמוּנָה²⁴ שְׁבִסְפֵר

65 הַתְּנִיא מְבָאָר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן פִּירוּשׁ

66 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב עַל הַפְּסוּק²⁵

67 לְעוֹלָם ה' דְּכָרְף נֶצֶב בְּשִׁמְיָם,

68 שְׁדָּבֵר ה' הַחַיּוֹת הָאֱלֹקִית שֶׁהַקְּדוֹשׁ

69 בְּרוּךְ הוּא הַכִּנִּס בְּנִבְרָאִים בְּאֲמֻצוֹת

70 דִּיבּוּר, וְלִגְבֵי הַשָּׁמַיִם - הַאֲמִירָה "יְהִי

71 רְקִיעַ" הַמְּהַנֶּה וּמְחַיֶּה וּמְקַיֵּם

72 אֵת כָּל הַנִּבְרָאִים, צָרִיף

73 לְהוֹתֵם תְּמִיד בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ

74 מֵאֵין לִישׁ מִמְשׁ, וְהַנִּבְרָאִים לֹא

75 חַיִּים וְקַיִימִם מִכּוּחַ אֲמִירָה חֲדָר-פְּעֻמִּית

76 וְאֵם הַחַיּוֹת לֹא תַחֲתָד בְּכָל רִגְעַ, הֵם

77 יִפְסִיקוּ לְהַתְקַיֵּם וַיַּחזְרוּ לְהִיּוֹת אֵין

78 וְאִפְסוּ כְמוֹ לִפְנֵי שְׁנִבְרָאוּ וּמִקְשָׁה²⁶

79 עַל כֵּךְ רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בִּשְׁעַר הַיְחוד

80 וְהַאֲמוּנָה, דְּאֵם-כֵּן לְמָה אֵין כָּל

81 הַנִּבְרָאִים בְּטָלִים בְּמַצִּיאוֹת

1 מהמצב הרגיל הממוצע/ או ירידה ממנו נקרא שיטה, נטייה מהדרך

2 הרגילה וכן פירושו שטות, ל"שטים" יש פירוש נוסף והוא שטות, ושני

3 הפירושים קשורים זה בזה דשטות הוא ההטטה נטייה מהידיעה

4 והתחכמה.

5 וְהִנֵּה, יֵשׁ שְׁטוֹת נְטִייה מִדְּרָךְ

6 הַבְּנִיִּים דְּלְעוֹמַת-זָה, שֶׁל הִיפֵךְ

7 הַקְּדוּשָׁה, הַנִּקְרָאֵת "לְעוֹמַת זֶה" עַל-פִּי

8 לְשׁוֹן הַפְּסוּק "אֵת זֶה לְעוֹמַת זֶה עֲשֵׂה

9 אֱלֹקִים" וְכִמוֹ שְׁכַתוּב¹⁹ לְגַבִּי

10 אֲשֶׁה סוּטָה כִּי תִשְׁטָה אֲשֶׁתוֹ,

11 וּפִירֵשׁ רִש"י תַט מְדַרְכֵי

12 הַצְּנִיעוּת, שֶׁהִיא נְטִייה מִהַדְּרָךְ

13 הַיִּשְׂרָה בְּכִיוּן שֶׁל יִרְדָה לַמַּטָּה

14 וּכְתִיב²⁰ וַיִּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים

15 וְהַכּוּחַ מִמְשִׁיךְ וּמִתָּאָר שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל

16 חֲטָאוּ שֵׁם, שֶׁהוּא עֲנִין הַשְּׁטוֹת

17 דְּלְעוֹמַת-זָה, וְכִמְאָמֵר

18 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²¹ אֵין אָדָם עוֹבֵר

19 עַבְרִיהַ אֱלֹא-אֵם-כֵּן נִכְנַס בּוֹ

20 רוּחַ שְׁטוֹת, שְׁכַלּוֹת עֲנִיין הַחֲטָא

21 נוֹבַע מִ"שְׁטוֹת" בְּכִיוּן הֵלֵא רְצוֹי

22 שֶׁזָּהוּ כָל חֲטָא וְעוֹן הוּא עֲנִין

23 הַנְּטִיָה מְדַרְךַּ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת

24 שֶׁהוּא דְרָךְ הַיִּשְׂרָי. וְשְׁטוֹת זֶה

25 הִיא לְמַטָּה מִטַּעַם וְדַעַת כִּי

26 עַל-פִּי טַעַם וְדַעַת, לְפִי הַשְׁכַּל וְהַהִיגוֹן,

27 אֵין מְקוֹם לְחֲטָא. וְהִסְיָבָה לְזָה

28 שְׁנִכְנַס בּוֹ בְּאֵדֵם הַחוּטָא רוּחַ

29 שְׁטוֹת הוּא מְחַמַּת הַנֶּפֶשׁ

30 הַבְּהֵמִית הַמְּכֶסֶה עַל הַנֶּפֶשׁ

31 הָאֱלֹקִית שְׂרַצוּנָה לְהִיּוֹת דְּבוּקָה

32 בְּאֱלֹקוֹת תְּמִיד, וְלִכֵּן יְכוּל לְבֹא

33 לְעֲנִין שֶׁל שְׁטוֹת דְּלְעוֹמַת-זָה

34 שְׁלִמְטָה מִטַּעַם וְדַעַת.

35 אֲמָנָם הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מִצַּד

36 עֲצוּמָה, לְוִלֵי הַכִּסּוּי שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית

37 מְכֶסֶה עֲלֶיהָ הַרִי הוּא עַל-פִּי

38 טַעַם וְדַעַת, בְּדְרָךְ הַמִּיצוּעַ, הַדְּרָךְ

39 הַיִּשְׂרָה אִו לְמַעַלָה מִזֶּה בְּאוֹפֵן שֶׁל

40 שְׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה שְׁלִמְעֵלָה

41 מִטַּעַם וְדַעַת. וְזֶהוּ נְקוּדַת

42 הַפָּרָק הַשְּׁלִישִׁי, בְּמִאֲמֵר 'בְּאֵתִי

43 לְגַנִּי תִשְׁיִי שֶׁהַשְּׁטוֹת דְּלְעוֹמַת-

לְאִיזָה צַד, לְמַעַלָה אִו לְמַטָּה, נִקְרָא שִׁטָּה, וְכֵן

פִּירוּשׁוֹ שְׁטוֹת, דְּשְׁטוֹת הוּא הַהִטָּה מְהִיִּדְיָעָה

וְהַתְּחַכְמָה. וְהִנֵּה, יֵשׁ שְׁטוֹת דְּלְעוֹמַת-זָה, וְכִמוֹ

שְׁכַתוּב¹⁹ כִּי תִשְׁטָה אֲשֶׁתוֹ, וּפִירֵשׁ רִש"י תַט

מְדַרְכֵי הַצְּנִיעוּת, וְכְתִיב²⁰ וַיִּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים,

שֶׁהוּא עֲנִין הַשְּׁטוֹת דְּלְעוֹמַת-זָה, וְכִמְאָמֵר

רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²¹ אֵין אָדָם עוֹבֵר עַבְרִיהַ אֱלֹא-אֵם-

כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוֹת, שֶׁזָּהוּ עֲנִין הַנְּטִיָה מְדַרְךַּ

הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁהוּא דְרָךְ הַיִּשְׂרָי. וְשְׁטוֹת זֶה הִיא

לְמַטָּה מִטַּעַם וְדַעַת. וְהִסְיָבָה לְזָה שְׁנִכְנַס בּוֹ רוּחַ

שְׁטוֹת הוּא מְחַמַּת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הַמְּכֶסֶה עַל

הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְלִכֵּן יְכוּל לְבֹא לְעֲנִין שֶׁל שְׁטוֹת

דְּלְעוֹמַת-זָה שְׁלִמְטָה מִטַּעַם וְדַעַת. אֲמָנָם הַנֶּפֶשׁ

הָאֱלֹקִית הַרִי הוּא עַל-פִּי טַעַם וְדַעַת, אִו בְּאוֹפֵן

שֶׁל שְׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה שְׁלִמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת. וְזֶהוּ

נְקוּדַת הַפָּרָק הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהַשְּׁטוֹת דְּלְעוֹמַת-זָה

שְׁבִנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית הוּא הַמְּכֶסֶה עַל אֹר הַנֶּפֶשׁ

הָאֱלֹקִית.

(ב) וּמִמְשִׁיף לְבָאָר בְּתַחֲלַת פָּרָק הַרְבִּיעִי

(הַפָּרָק הַשְּׁיָף לְשָׁנָה ז'22) -

דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוּכָן, אִיף יְכוּלָה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית

לְהֵעָלִים וּלְהִסְתִּיר עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁהִיא

חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל מִמְשֶׁשׁ²³ - ד"ר ז'ה שֶׁהַנֶּפֶשׁ

הַבְּהֵמִית מְכֶסֶה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית כּוֹי הוּא רַק

עַל הַמְדוּת דְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, אֲבָל לֹא עַל הַעֲצָמוֹת

דְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית". אֲמָנָם לְכְאוּרָה עֲדִין צָרִיף

בִּיאוּר, אִיף בְּכֻלָּל יְכוּלָה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית

לְהִסְתִּיר עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית.

וּבְהִקְדָּיִם, דְּהִנֵּה בְשֵׁעַר הַיְחוד וְהָאֲמוּנָה²⁴

מְבָאָר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן פִּירוּשׁ הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב עַל הַפְּסוּק²⁵ לְעוֹלָם ה'

דְּכָרְף נֶצֶב בְּשִׁמְיָם, שְׁדָּבֵר ה' הַמְּהַנֶּה וּמְחַיֶּה וּמְקַיֵּם אֵת כָּל הַנִּבְרָאִים, צָרִיף

לְהוֹתֵם תְּמִיד בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ מֵאֵין לִישׁ מִמְשׁ, וּמִקְשָׁה²⁶, דְּאֵם-כֵּן לְמָה אֵין

(19 נשא ה, יב. 20) בלק כה, א. וראה גם סנהדרין קו, א. ספרי, במדב"ר ותנחומא ס"פ בלק. 21) סוטה ג, א. 22) ראה לעיל הערה 1 ובשוה"ג. 23) תניא רפ"ב. 24) פרק א. 25) תהלים קיט, פט. 26) ספ"ג.

שבת פרשת בשלח, יו"ד שבת (מאמר א), ה'תשל"ד

כט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְמִקְוֹרָם אלא ממשיכים להתקיים, פִּינּוֹן שְׁמִקְוֹרָם (הָאֵין האלוקות
 2 שאיננה מציאות יש' לפי מושגי הנבראים הַמְהִינָה אוֹתָם) נִמְצָא תְּמִיד
 3 בָּהֶם לְהַחְיֹתָם והנבראים היו אמורים להתבטל כלפי אותה חיות אלקית,
 4 ואיך הם ממשיכים להתקיים?
 5 וּמִבְּאֵר 27 רבנו הוקן ב'שער היחוד
 6 והאמונה', דְּבִסְדִּיר שְׁבַחְיו שָׁל
 7 הַקֶּבֶ"ה בתפילת שמונה-עשרה
 8 כְּתִיב 28 הַגְּדוֹל הַגְּבוּר כּוֹי,
 9 וּפִירוּשׁ הַגְּדוֹל' הִיא מֵדַת
 10 הַחֶסֶד שעניינה הוא השפעה ונתינה
 11 וְהַתְּפִשּׁוּת הַחַיִּית הַאֱלֹקִית
 12 בְּכָל הַעוֹלָמוֹת כּוֹי, שְׁמֵדָה זֹו
 13 שִׁמְכּוּחַ הַנְּבֵרָאִים קִימִים וִישׁ לָהֶם
 14 חַיִּית הִיא שְׁבַחוֹ שָׁל הַקֶּבֶ"ה
 15 לְבִדּוֹ ואי אפשר לשבח בה אף אחד
 16 מֵהַנְּבֵרָאִים, כִּיוּן שְׁאֵין בִּיכּוּלַת
 17 שׁוּם נְבֵרָא כּוֹי וְאֵין פֶּחַ
 18 בְּשֶׁכֶל שׁוּם נְבֵרָא לְהַשְׁכִּיל
 19 וְלְהַשִּׁיג מֵדָה זֹו וִיכְלֵתָהּ
 20 לְבֵרָא יֵשׁ מְאִין, כִּי בֵרִיאַת יֵשׁ –
 21 דְּבֵר מְצִיאוֹת מְאִין – לֹא-דְּבֵר הִיא רַק
 22 בְּחִיק הַבּוֹרָא וְשׁוּם נְבֵרָא לֹא מְסוּגַל
 23 לַעֲשׂוֹת זֹאת אוֹ אִפִּילוֹ לְהַבִּין כִּיצַד
 24 הַדְּבֵר יִתְכּוֹן וְכִמוֹ שְׁאֵין בִּיכּוּלַת
 25 שׁוּם שְׁכָל נְבֵרָא לְהַשִּׁיג מֵדַת
 26 גְּדוּלְתּוֹ, מֵיֵדַת הַחֶסֶד, הַגִּילּוֹי
 27 וְהַתְּפִשּׁוּת שְׁהִיא הַיְכּוּלַת
 28 הַאֱלֹקִית לְבֵרָא יֵשׁ מְאִין
 29 וְלְהַחְיֹתוֹ הֵינּוּ לְהַמְשִׁיךְ לְהַשְׁפִּיעַ
 30 לוֹ חַיִּית גַּם לְאַחַר שִׁנְבֵרָא, כִּף מִמְשׁ
 31 אֵין בִּיכְלֵתוֹ שֶׁל שׁוּם נְבֵרָא
 32 לְהַשִּׁיג מֵדַת גְּבוּרְתּוֹ שָׁל
 33 הַקֶּבֶ"ה, שְׁהִיא מֵדַת הַצְּמִצּוּם
 34 וּמְנִיעַת הַתְּפִשּׁוּת הַחַיִּית כּוֹי
 35 מְלִירַד וְלְהַתְּגַלּוֹת כּוֹי, שִׁגַם
 36 הִיא יְכוּלַת שְׁקִימַת אַךְ וּרַק בְּחִיק
 37 הַבּוֹרָא שְׁנוֹתָן בְּנְבֵרָאִים אֵת הַחַיִּית
 38 בְּאוֹפֶן נִסְתָר וּמְצוּמָצִם עַד כִּדֵי כַךְ
 39 שֶׁ"יֵשׁ" הַנְּבֵרָא לֹא מְכִיר וְלֹא מְרַגִּישׁ
 40 אֵת הַ"אֵין" שִׁמְחִייה וּמְקִיִּים אוֹתוֹ
 41 וְכֹאִילוֹ גּוֹף הַנְּבֵרָא הוּא דְּבֵר בְּפִנֵּי עֲצוּמוֹ כּוֹי' הַעֲלֵם וְהַצְּמִצּוּם
 42 הוּא בְּמִידָה כּוֹז שֶׁאִפְשֵׁר לְחֹשֵׁב בְּטַעוֹת שְׁגוּף וּגְשָׁמִיּוֹת הַ"יֵשׁ" הַנְּבֵרָא הוּא
 43 מְצִיאוֹת עֲצֵמַאִית נִפְרַדַת מֵהַ"אֵין" שֶׁל הַחַיִּית אֱלֵקִית, וְזֵה אֵין בְּשֶׁכֶל
 44 שׁוּם נְבֵרָא אֵת הַיְכּוּלַת לְהַשִּׁיג מֵהוּת הַצְּמִצּוּם וְהַחֶסֶד

45 וְשִׁיְהִי אֶף-עַל-פִּי-כֵן גּוֹף הַנְּבֵרָא נְבֵרָא מְאִין לִישׁ כּוֹי' עֲצֵם
 46 הַבְּרִיָּאָה וְהַתְּהוּוֹת שֶׁל "יֵשׁ" מֵ"אֵין", לְמִרוֹת הַחַיִּית הַאֱלֹקִית נִסְתָרַת
 47 וּמְצוּמָצִמָה, הִיא דְּבֵר שֶׁהַנְּבֵרָאִים לֹא מְסוּגִלִּים לְהַבִּין בְּשִׁכְלָם, כִּי לְפִי הַבֵּן
 48 הַנְּבֵרָאִים כְּשִׁישׁ צְמִצּוּם וְהַסְתָר לֹא יְכוּלָה לְהִיֹּת הַשְּׁפַעַת חַיִּית וְקִיּוּם, וְכֵן
 49 לְהִיפֶךְ - הַשְּׁפַעַת הִיא סְתִירָה לְצְמִצּוּם
 50 וְהַסְתָר, וּרַק הַקְּדוּשׁ בִּירוֹן הוּא
 51 שֶׁלְמַעַל מְכַל הַגְּדִירִים וְהַגְּבּוּלוֹת, יְכוּל
 52 לְחַבֵּר אֵת שְׁנֵי הַדְּבָרִים וְלַבְּרֹא עוֹלָמוֹת
 53 וְנְבֵרָאִים שְׁבֵאֵמַת כָּל קִיּוּמָם וְחַיּוּתָם
 54 תְּלוּי כּוֹ וּבְהַשְּׁפַעַת הַחַיִּית מִמֶּנּוּ וּבְכָל
 55 זֹאת הֵם יִרְגִישׁוּ כְּדֵבֵר נִפְרַד, כִּי הַאֹר
 56 וְהַחַיִּית שְׁבֵאֵם נִסְתָרִים וּמְצוּמָצִמִים.
 57 וְהִנֵּה, בְּשֶׁלְמָא בְּבֵרִיאָה יֵשׁ
 58 מְאִין, עֲנִיין הַעֲלֵם וְהַסְתָר שֶׁל
 59 הַחַיִּית הַאֱלֹקִית מוּבֵן, כִּי הִנֵּה אֵם
 60 לֹא הִנֵּה בָּה גַם מֵדַת הַגְּבוּרָה
 61 וְהַעֲלֵם, אֲלֵא הַתְּהוּוֹת הֵייתָה
 62 מִמֵּיֵדַת הַחֶסֶד בְּלִבְדֵי לֹא הִיְתָה
 63 יְכוּלָה לְהִיֹּת הַתְּהוּוֹת הַנְּבֵרָא
 64 יֵשׁ מְאִין, וְהַנְּבֵרָא לֹא הִיָּה הוֹפֵךְ
 65 לְחַיִּית "יֵשׁ" פִּינּוֹן שְׁהַנְּבֵרָא הִיָּה
 66 מְרַגִּישׁ אֵת מְקוּרוֹ הַ"אֵין" הַאֱלֵקִי
 67 וְהִנֵּה מִתְּבַטֵּל לְמְקוּרוֹ וְלֹא
 68 מִמְשִׁיךְ לְהַתְּקִים כְּמְצִיאוֹת "יֵשׁ"
 69 מוּגְרַדַת, אֲכָל לְעֲנִין הַסְתָר
 70 הַנְּפִשׁ הַבְּהִמִית עַל הַנְּפִשׁ
 71 הַאֱלֵקִית, לְכֹאֲוֶרָה הַשְּׁאֵלָה
 72 בְּמְקוּמָה עוֹמְדַת, מְדוּעַ וְאֵיךְ
 73 יְכוּלָה הַנְּפִשׁ הַבְּהִמִית
 74 לְהַסְתִּיר עַל הַנְּפִשׁ הַאֱלֵקִית,
 75 בָּהּ בְּשַׁעַת שְׁהֵם בֵּאֵמַת שְׁנֵי
 76 דְּבָרִים נְפָרְדִים וְקִיּוּמָה שֶׁל הַנְּפִשׁ
 77 הַאֱלֹקִית לֹא תְלוּי בְּהַשְּׁפַעַת מְצַד
 78 הַנְּפִשׁ הַבְּהִמִית?
 79 וְאֵין לְתַרְץ עַל-פִּי הַמְּבּוֹאֵר
 80 בְּתַנְיָא 29 שְׁבֵאֵמַת גַּם
 81 הַסְטְרָא-אַחְרָא אֵין לָהּ
 82 סְפִיקוֹת כָּלל בְּאֵמוּנָה, שְׁהִי
 83 בְּעֲצֵם גַּם הַסְטְרָא-אַחְרָא נַעֲשֶׂתָה עַל
 84 יַד הַקְּדוּשׁ בִּירוֹן הוּא (שְׁצִמְצַם וְהוֹרִיד
 85 אֵת הַאֹר הַאֱלֹקִי בִּרְבּוּי צְמִצּוּמִים עַד שֶׁהַאֹר וְהַקְּדוּשָׁה נַעֲלָמִים וְנִסְתָרִים
 86 לְחֻלוּטִין, כִּדֵי שֶׁתְּהִיָּה הַתְּגַדּוּת לְקְדוּשָׁה וְהַאֲדָם יִתְגַבֵּר עֲלֶיהָ וְכִדֵי שֶׁתְּהִיָּה
 87 בַּחַיָּיה חוֹפְשִׁית בֵּין הַקְּדוּשָׁה לְהִיפֶךְ הַקְּדוּשָׁה) רַק שְׁנִיתָן לָהּ רְשׁוּת
 88 וְכַח מְלַמְעֵלָה כּוֹי' לְכַסּוֹת עַל הַנְּפִשׁ הַאֱלֹקִית כִּדֵי שֶׁהַאֲדָם יִצְטָרַךְ לְעַמּוֹד

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

1 בניסיונות, כהמשל שבזהר הקדוש³⁰, על מלך ששכר אשה לפתוח
 2 את בן המלך כדי שיעמוד בניסיון ויתגבר על יצרו וכך ניתנה לסטרא אחרא
 3 "רשות לבלבל האדם בדברי שקר ומרמה להרבות שכרו", ולכאורה היה מקום
 4 לומר שזה ההסבר לשאלה איך יש לנפש הבהמית כוח ויכולת להסתיר על
 5 הנפש האלוקית, אבל לאמיתו של דבר
 6 אין לתרץ כך פי לפי זה עדין 1
 7 אינו מוכן, איך יכול להיות 2
 8 ענין של הסתר והעלם בנפש 3
 9 האלקית עצמה, בגלל הרוח 4
 10 שטות' ששולטת עליה שהרי על- 5
 11 פי המבואר פאן מוכן שפכת 6
 12 הנפש הבהמית גם להעלים 7
 13 ולהסתיר על הנפש האלקית 8
 14 עצמה שאם לא כן לא הייתה יכולה 9
 15 להיות אפשרות של חטא שנובע מכך 10
 16 שהנפש האלקית מכוסה ולא מרגישה 11
 17 את הדביקות באלקות.
 18 ויש להוסיף בזה, ולהגדיל את
 19 התמיחה איך ייתכן שהנפש הבהמית
 20 תסתיר על הנפש האלוקית בהקדם
 21 מה שמבאר אדמו"ר
 22 האמצעי ב'שער האמונה'³¹
 23 בענין הפסוק הפך גם
 24 ליבשה³², המדבר על נס קריעת ים
 25 סוף דהנה מצינו במאמרי
 26 רבותינו ז"ל³³ פמה דברים
 27 כמו ענין היוונים שהם קשין אצל
 28 הקדוש ברוך הוא, כביכול, בקריעת
 29 ים-סוף, ולכאורה אינו מוכן,
 30 מדוע נאמר ענין הקושי על
 31 קריעת ים-סוף דוקא, שהוא נס
 32 ושינוי מטבע הבריאה ולא על
 33 מעשה בראשית עצם הבריאה
 34 שלפני זה עליו מטופר בתורה לפני
 35 הסיפור אודות קריעת ים-סוף שהרי
 36 עצם הבריאה אינה חידוש פחות
 37 מקריעת ים-סוף?
 38 ומבאר, דהלשון קשה נאמר רק כשיש שני הפכים בנושא
 39 אחד, כלומר, לגבי התרחשות שבה יש חיבור ואיחוד של שני דברים שמצד
 40 עצמם הם סותרים זה לזה הינו שהננס שעליו נאמר 'קשה' אינו באופן
 41 של קו אחד, אלא באופן שיש שני הפכים שמתחברים
 42 ומתאחדים בדרך נס אף שברוך כלל הם הפכים. וזהו החילוק ההבדל

ביאור בדרך אפשר

43 שבין בריאת העולם לקריעת ים-סוף, שבריאה יש מאין
 44 היא אמנם חידוש ופלא גדול מאד אבל בקו אחד, ולכן אין זה
 45 בגדר קושי, ועל-דרך זה ביטול מציאות העולם פעולה של
 46 הפיכת 'יש' לאין' הוא גם כן בקו אחד, ואין זה קושי.
 47 מה-שאין-כן בקריעת ים-
 48 סוף, הרי לא נתבטלה
 49 מציאות העולם ומציאות
 50 הים, אלא העולם והים המשיכו
 51 להתקיים עם גררי המציאות שלהם
 52 אלא שבתוך העולם ובתוך
 53 הים כפי שהם מציאות מוגדרת
 54 הייתה קריעת ים-סוף, באופן
 55 של חיבור ההפכים, שהים
 56 נשאר במציאותו עם כל הטבע
 57 וההגדרות של ים ומים, ואף-על-
 58 פיי-כן היו בו בים עצמו ענינים
 59 של יבשה, וכלשון הכתוב
 60 הפך גם ליבשה ולא נאמר שהים
 61 חדל להתקיים אלא שהים עצמו
 62 'התהפך' להיות יבשה. ועל-דרך-
 63 זה ברוחניות הענין, גם
 64 המשמעות הרוחנית של קריעת ים-סוף
 65 היא חיבור ואיחוד של שני הפכים
 66 שברוך כלל הם שונים זה מזה
 67 וסותרים זה לזה דים הוא ענין
 68 עלמא דאתפסיא, ויבשה הוא
 69 ענין עלמא דאתגליא, על
 70 הכתוב 'ברוך ה' אלוקי ישראל מן
 71 העולם ועד העולם" אמרו בוזהר:
 72 מעלמא דאתכסיא (עולם מכוסה)
 73 לעלמא דאתגליא (עולם גלוי). מוסבר
 74 על כך בתורת החסידות כי כשם
 75 שבעולם הזה יש "ים" שהוא עולם
 76 שהנבראים שבו מכוסים ויש "יבשה"
 77 שהיא עולם שהנבראים שבה גלויים,
 78 על דרך זה למעלה, להבדיל, יש רגות
 79 גבוהות שבגלל הרוממות שלהם הן
 80 נעלמות ומכוסות ונקראות "עלמא דאתכסיא", ואילו האור האלוקי המצומצם
 81 שיוור ומתגלה לנבראים נקרא "עלמא דאתגליא". גם הטבע ככלל נקרא
 82 "עלמא דאתגליא", כי הוא תופעה גלויה ומובנת לכל ואילו הנס נקרא "עלמא
 83 דאתכסיא", כי אינו מוכן ונתפס אלא נותר פלא, סתום ומכוסה. ובקריעת ים
 84 סוף, כל הדרגות הגבוהות והנעלות של ה"ים", "עלמא דאתכסיא" באו לידי

31 פרק כט ואילך. פרק לב ואילך. 32 תהלים סו, ו. 33 פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"נ. וראה זהר ח"א רז, ב. ח"ב קע, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 כל-יכול ושום דבר לא נמנע ממנו. אף אף-על-פי-כן מְבַאֵר הַצִּמְח
 44 צֶדֶק, שלאמיתו של דבר הנחה זו לא נכונה דְּנִמְנַע הַנִּמְנָעוֹת הוּא
 45 רק בְּחִיק הַבּוֹרָא, ולא ייתכן שנברא יהיה 'נמנע הנמנעות' פִּי בְּרִיאַת
 46 סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת של האור האלוקי מלמעלה למטה מדרגה לדרגה
 47 (כאשר כל דרגה אחוזה בחברתה כמו
 48 טבעות וחוליות של שרשרת) באופן
 49 שיתהוו עולמות ונבראים ומגדרים
 50 ומוגבלים הִיְתָה מַלְכַתְחִילָה בְּאוֹפֵן
 51 פְּזָה שְׂתֵאִים לְכָלְלִי הַשְּׂכָל
 52 וטַעַם וְדַעַת³⁶, וכל 'סדר'
 53 השתלשלות' מתנהל על-פי כללים
 54 וגדרים ברורים, מסודרים ומגדרים
 55 וְלִכֵּן אֵין בְּנִבְרָאִים עֲנִין שֶׁל
 56 שְׁנֵי הַפְּכִים בְּנוֹשָׂא אֶחָד
 57 שהוא, מעצם מהותו והגדרתו, בניגוד
 58 מוחלט לכל היגיון. וְכִיּוֹן
 59 שֶׁהַבְּרִיאָה הִיְתָה בְּאוֹפֵן
 60 שְׂתֵאִים לטַעַם וְדַעַת, ויתנהל
 61 בצורה המתקבלת על-פי כללי ההגיון
 62 לְכֵן פְּשִׁישׁ שְׁנֵי הַפְּכִים
 63 בְּנוֹשָׂא אֶחָד הָרִי זֶה עֲנִין שֶׁל
 64 קוֹשִׁי, כביכול, בגלל החריגה
 65 והשינוי מהסדר הרגיל של התנהלות
 66 הבריאה ו'סדר השתלשלות'.
 67 וְזֶהוּ עִקְרוֹן זֶה ש'סדר השתלשלות'
 68 של העולמות והנבראים מוכרח
 69 להתנהל על-פי גדרים מסוימים ולכן
 70 לא ייתכן שנברא יהיה 'נמנע הנמנעות'
 71 ונושא הפכים הוא גַּם מֵה שְׂמִבְּאָר
 72 אֲדָמוֹר מִהָרָשׁ (בְּדַבּוּר-
 73 הַמַּתְחִיל במאמר חסידות הפותח
 74 בפסוק מִי כְמוֹכָה³⁷) שְׂאִי-
 75 אֶפְשָׁר לומר שְׂמִצִּיאוֹת
 76 הַעוֹלָם הִיא מְצִיאוֹת שֶׁל
 77 דְּמִיּוֹן וְאַחִיזַת עֵינַיִם, אלא
 78 בהכרח לומר שהבריאה שברא ה' היא
 79 אכן מציאות ממשית שקיימת באמת וְכַדְמוּת רְאִיָה לְזֶה מֵהָא דְּאָמְרוּ
 80 רְבוּתֵינוּ ז'ל³⁸ לגבי האיסור לעסוק בכשפים שְׁנֵים לֹקֵטִין קְשׁוּאִין
 81 לא בדרך רגילה אלא בדרך שנראית ככישוף, אֶחָד לֹקֵט פְּטוֹר וְאֶחָד
 82 לֹקֵט חֵיב, וההבדל בין השניים הוא הַעוֹשָׂה מַעֲשֶׂה מִי שְׂבִאמַת
 83 לוקט קישואין מהשדה באמצעות כשפים חֵיב, וְהַאֲחִיזַת אֶת הָעֵינַיִם
 84 שלא באמת לוקט אלא יוצר איכשהו מראה כאילו הוא לוקט פְּטוֹר, הָרִי

1 גילוי והפכו להיות "עלמא דאתגליא". וְהַפֶּךְ יָם לַיַּבְשָׁה הֵינּוּ
 2 שְׂעוֹלְמָא דְּאֶתְפְּסִיא נְשָׂאָר מְצִיאוֹת שֶׁל עֲלָמָא דְּאֶתְפְּסִיא, עַם
 3 כל המשמעויות של 'אתסיא' במובן שלמעלה מגילוי וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן
 4 הָיָה בּוֹ עֲנִין שֶׁל הַתְּגַלּוּת, שְׂזָהוּ חִיבוֹר הַפְּכִים כִּאֲשֶׁר חִסְיוּ
 5 והגילוי התחברו והתאחדו.
 6 וְיֵשׁ לְבָאָר זֶה עַל-פִּי מֵה
 7 שְׂמִבְּאָר כ"ק אֲדָמוֹר
 8 הַצִּמְח צֶדֶק' (בְּסִפְר)
 9 הַחֲקִירָה³⁴) בְּעֲנִין אִם אֶפְשָׁר
 10 שְׂיִהְיֶה מְצִיאוֹת שֶׁל נִמְנַע
 11 הַנִּמְנָעוֹת (מַצַּד פֶּל יָכוֹל)
 12 בְּנִבְרָאִים, מובא פעמים רבות
 13 בתורת החסידות מדברי הראשונים
 14 (הרשב"א) ועוד, שכל מושג ההגבלה
 15 וההגדרה של מציאות כדבר כזה או
 16 אחר עם יכולות מוגדרות ומוגבלות
 17 הוא רק בנבראים אך לא בחיק הבורא
 18 שכל 'נמנעות' וכל הגבלה, הגדרה
 19 וחסרון, הוא 'נמנע' ממנו ולכן הוא
 20 'נמנע הנמנעות', ובענין זה היה מקום
 21 לדון, לכאורה, האם מאחר שהקדוש-
 22 ברוך-הוא הוא כל-יכול, ביכולתו
 23 להביא למצב שבו גם נברא יהיה 'נמנע'
 24 הנמנעות' או שעם ההגדרה של נברא
 25 בתור שכזה שוללת אפשרות שיהיה
 26 'נמנע הנמנעות' ונברא חייב להיות
 27 מוגדר ומוגבל, ועל כך כותב אדמו"ר
 28 הַצִּמְח צֶדֶק' דְּלִבְאָרָה, מִפִּיּוֹן
 29 שֶׁהַתְּהוּוֹת הַנִּבְרָאִים הִיא אֶךְ
 30 ורק בְּכַח הַעֲצָמוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 31 הוּא בַעֲצוֹ שְׂאִין לוֹ עֵילָה
 32 וְסִיבָה שְׂקָדְמָה לוֹ חִסְ-וְשְׁלוֹם
 33 שהוא 'קדמון' ואין שום סיבה ושום
 34 גורם שגורמים את מציאותו אלא
 35 'מציאותו מעצמותו' (בְּמִבְּאָר
 36 בְּאִגְרַת הַקֶּדֶשׁ³⁵ שבספר
 37 התניא, וזה לשונו: "המאציל ברוך הוא שמציאותו מעצמותו ואינו עלול
 38 [תוצאה] מאיזה עילה [סיבה] שקדמה לו חסיושלום, ולכן הוא לבדו בכוחו
 39 ויכולתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת
 40 קודמת ליש הזה..."), וְהַעֲצָמוֹת הוּא נוֹשָׂא הַפְּכִים ומחבר אותם
 41 ביחד וְנִמְנַע הַנִּמְנָעוֹת, הָרִי הָיָה יָכוֹל לְהוֹת הַנִּבְרָאִים גַּם
 42 בְּן בְּאוֹפֵן שְׂיִהְיֶה אֶצְלָם שְׁנֵי הַפְּכִים בְּנוֹשָׂא אֶחָד שְׂהָרִי הוּא

(34) ראה ספר החקירה להצ"צ לה, א. 35) סימן כ (קל, ריש ע"ב). (36) ראה סה"מ תרנ"ח ע' קכ. תרצ"ב ע' תכה. וש"נ.
 (37) תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' קמח). ועד"ז בהמשך מים רבים תרל"ו פרק קנח. וראה גם סה"מ תרכ"ו ע' קצ. תרכ"ח ע' קצא
 ואילך. תרפ"א ע' קו. ד"ה באתי לגני תשל"ג (תורת מנחם – סה"מ באתי לגני ח"א ע' צא. ע' צז). (38) סנהדרין סז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מוכח מזה שמציאות העולם אינה אחיזת עינים כו' כי אם
 2 כל העולם היה אחיזת עינים ורמיון, מה ההבדל בין "עושה מעשה" ל"אוחז
 3 את העיניים". וכן מוכן גם ממה שפתיב בתורת-אמת בתורה
 4 שהיא אמת מוחלטת בראשית ברא אלקים את השמים ואת
 5 הארץ³⁹, שכל דבר שבתורה
 6 הוא אמת, ואם-כן גם ענין
 7 הבריאה הוא ענין אמיתי, ואם
 8 התורה אומרת שה' "ברא" את העולם,
 9 בוודאי שמדובר על בריאה שהיא
 10 מציאות ממשית ואמיתית ובפרט
 11 שמפורש בתורה שחוקות
 12 השמים והארץ נקבעו על-ידי
 13 הקב"ה (חוקות שמים וארץ
 14 גו' שמתי⁴⁰) באופן שלא
 15 ישבותו⁴¹ וימשיכו להתקיים תמיד,
 16 ללא הרף, דבר המדגיש עוד יותר את
 17 האמת ואת תוקף המציאות של
 18 הבריאה. ומכל זה מוכן
 19 שמציאות העולם וגדרי
 20 העולם הם מציאות, וכדי
 21 לשנות מציאות זו צריך
 22 להיות חידוש מיוחד של יציאה
 23 מהגדרים וכל דבר שהוא חיבור הפכים
 24 וחידוש נקרא 'קושי'.
 25 ועל-פי הקדמה זו שהנקודה
 26 העיקרית בה היא שחיבור שני הפכים
 27 יכול להיות רק בחיק הבורא ולא קיים
 28 בנבראים תוגדל יותר הקושיא
 29 שנשאלה לעיל, איך אפשר איך
 30 ייתכן שהנפש הבהמית תסתיר
 31 ותעלים על הנפש האלקית.
 32 והדבר תמוה כל כך משום שיש חיבור
 33 של שני הפכים שהרי על-ידי-זה
 34 שהנפש האלקית מתלבשת
 35 בנפש הבהמית ומתחברת איתה
 36 באופן שהנפש הבהמית
 37 מעלימה ומסתירה על הנפש
 38 האלקית, יש כאן שני הפכים
 39 בנושא אחד, הן בנפש
 40 האלקית והן בנפש הבהמית
 41 והתמיהה כפולה כי בעצם יש כאן שני
 42 חיבורים של דברים הפכיים, האחד

אחיזת עינים כו'. וכן מוכן גם ממה שכתוב
 בתורת-אמת בראשית ברא אלקים את השמים
 ואת הארץ³⁹, שכל דבר שבתורה הוא אמת,
 ואם-כן גם ענין הבריאה הוא ענין אמיתי,
 ובפרט שמפורש בתורה שחוקות השמים
 והארץ נקבעו על-ידי הקב"ה (חוקות שמים
 וארץ גו' שמתי⁴⁰) באופן שלא ישבותו⁴¹. ומכל
 זה מוכן שמציאות העולם וגדרי העולם הם
 מציאות, וכדי לשנות מציאות זו צריך להיות
 חידוש.

ועל-פי הקדמה זו תוגדל יותר הקושיא, איך
 אפשר שהנפש הבהמית תסתיר
 ותעלים על הנפש האלקית. שהרי על-ידי-זה
 שהנפש האלקית מתלבשת בנפש הבהמית
 באופן שהנפש הבהמית מעלימה ומסתירה על
 הנפש האלקית, יש כאן שני הפכים בנושא
 אחד, הן בנפש האלקית והן בנפש הבהמית.
 דבנפש הבהמית, הרי זה שהיא מציאות של
 נפש הבהמית, וכיחד עם זה היא כלי לנפש
 האלקית, הרי זה שני הפכים. וכן בנפש
 האלקית, הרי זה שהיא נפש אלקית, וכיחד עם
 זה יכולה הנפש הבהמית להסתיר עליה, הרי זה
 שני הפכים. ועל-פי הנ"ל שענין של שני הפכים
 בנושא אחד אינו אלא בחיק הבורא, ולא בחיק
 הנבראים, איך יוכל להיות פדבר הזה.

ג) אף הענין הוא, דהנה ידוע הפלל⁴²
 הגבוה גבוה יותר, יורד למטה מטה
 יותר. וכמבואר בכתבי האריז"ל⁴³ על הפסוק⁴⁴
 כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל
 מוצא פי הו' יחיה האדם, פידוע הקושיא
 בזה⁴⁵, הרי ישנו מוצא פי הו' שבאדם (מאמר

(39) בראשית א, א. סה"מ תרכ"ט והמשך מים רבים שם. (40) ירמי' לג, כה. (41) נח ח, כב. (42) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' קכו. וראה הנסמן בספר המפתחות לספרי אדה"ז (קה"ת, תשמ"א) ערך כל הגבוה כו'. שערי אורה נח, א ואילך. סה, א ואילך. ובכ"מ. (43) לקוטי תורה להאריז"ל עקב ח, ג. (44) עקב שם. (45) לקו"ת צו יג, סע"ב ואילך. ועוד.

שבת פרשת בשלח, יו"ד שבת (מאמר א), ה'תשל"ד

לג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **בְּזֶה** ⁴⁵, בתורת הקבלה והחסידות למה באמת האדם זקוק למחייתו למוצא
 2 פי הוי', היינו הניצוץ של החיות האלקית שבלחם הרי ישנו מוצא פי
 3 הוי' שפאדם עצמו (מאמר הקדוש ברוך הוא נעשה אדם⁴⁶)
 4 שהוא המחיה את האדם, ואם-כן למה צריך האדם לקבל חיות
 5 ממוצא פי הוי' שבלחם
 6 ודומם-צומח-חי בכלל.
 7 ובפרט שהאדם הוא נעלה
 8 יותר מדומם-צומח-חי, בכלל. ובפרט שהאדם הוא נעלה יותר מדומם-
 9 שהרי האדם הוא מסוג
 10 המדבר ויש לו שכל, ואם-כן
 11 מאחר שגם לאדם יש חיות אלקית,
 12 והאדם נעלה מהדומם, הצומח והחי
 13 למה צריך לדבר הוי'
 14 שדומם-צומח-חי?
 15 אך הענין הוא⁴⁵, ששרש
 16 המקור למעלה של מוצא פי הוי'
 17 שדומם-צומח-חי הוא
 18 למעלה יותר משרש מוצא פי
 19 הוי' שפאדם, כיון שכל
 20 הגבוה יותר, יורד למטה
 21 יותר ועצם העובדה שלמטה בעולם
 22 הזה הדומם, הצומח והחי נחותים
 23 מהאדם היא הוכחה שבשורשם
 24 ומקורם למעלה באלקות הם בדרגה
 25 יותר גבוהה מהשורש של האדם (וכפי
 26 שמבאר באריכות במאמר דיבור
 27 המתחיל 'באתי לגני' תשי"ד (המופיע
 28 בקובץ זה עם ביאור בדרך אפשר), על
 29 פי דברי רבנו הזקן ב'תורה אור' ונקודת
 30 הדברים היא כי מאחר ששורש המאכל
 31 (בעולם התהוה) נעלה משרש האדם
 32 (בעולם התיקון), הרי כשהאדם אוכל
 33 ועובר את ה' בכוח האכילה, המאכל
 34 מתעלה ומתברר, וה'תורה' נתקן
 35 ומתעלה, וגם ב'תיקון' עצמו יש
 36 תוספת אור וחיות, והרבר מוסיף אור
 37 והתעלות גם באדם ואפילו באדם
 38 העליון – וראה עוד בענין זה במאמר
 39 הנ"ל וגם להלן בהמשך מאמר זה).
 40 ויוכן זה בפרטיות יותר על-
 41 פי תורת הבעל-שם-טוב⁴⁷ על הפסוק⁴⁴ המדבר אודות הנהגת
 42 ה' עם בני ישראל במדבר ויענף וירעיף ויאכילך את המן אשר
 43 לא ידעת ולא ידעון אבותיך, למען הודיעך פי לא על
 44 הלחם לבדו יחיה האדם, פי על כל מוצא פי הוי' יחיה
- האדם, וקשה דהה"ן של ב' פעמים האדם -
 מיותרות, דהנה-ליה-למימר יחיה אדם. ויש
 להוסיף ולדייק בפסוק זה, דצריך ביאור קשר הענינים
 בפסוק, שענין ויענף וירעיף
 הוא למען הודיעך פי לא על
 הלחם לבדו כו' ולא מובן מהו
 קשר הדברים, מדוע ע"י שבהליכתם
 במדבר בני ישראל היו רעבים ואכלו
 את המן, האדם יודע שהמזון הוא לא
 מהלחם אלא מדבר ה' שבו. וגם
 מהו ענין ויענף וירעיף, היינו
 מה תוכן הדברים לפי המשמעות
 הפנימית שלהם? וגם מהו אומר
 מה המשמעות הפנימית של דברי
 הכתוב פי לא על הלחם לבדו
 יחיה האדם, לבדו דייקא,
 הפסוק מדייק ואומר "לבדו" ונהנה-
 ליה-למימר והיה לו לומר פי לא
 על הלחם יחיה האדם גו'
 ולכאורה המילה "לבדו" לא מוסיפה
 דבר בתוכן הענין?
 ומבאר בזה, הבעל-שם-טוב
 דמה שכתוב ויענף וירעיף,
 הוא פי המן אכן ירד בגשמיות
 ונאכל בגשמיות אבל עם זאת הנה
 מיון רוחני מאד, וההדיוטות
 האנשים הפשוטים בבני ישראל לא
 היתה להם קורת רוח והנאה
 ממנו כפי שאדם נהנה מאוכל גשמי
 (להיותו רוחני כל-כף), ועל
 כן אמרו⁴⁸ תלונות על המן
 ונפשנו קצה בלחם הקלוקל,
 וזהו שפתיב ויאכילך את
 המן, שהוא רוחני מאד, לחם
 אבירים שמלאכי השרת
 שנקראים "אבירים" אוכלים⁴⁹,
 כמו שכתוב לגבי משה רבינו בימים
 שבהם עלה להר ולא אכל ולא שתה
 "לחם אבירים אכל איש" והקדוש ברוך
 הוא "האכיל" את בני ישראל במזון רוחני זה
 אלא שנתגשם קצת כרי
 שתהיה בו תפיסת יד אדם ובני אדם גשמיים יוכלו לאכול אותו,
 אבל עדיין המן הוא מזון רוחני.
 ויש לבאר דבריו אלו של הבעל-שם-טוב על-פי המבואר במקום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אַחַר⁵⁰ בתורת החסידות שְׁשָׁרֵשׁ הַמֶּן למעלה באלקות הוא מִבְּחִינַת
2 הַתַּעֲנוּג שְׁלֹמְעֵלָה, וְכִמּוֹ שֶׁהוּא בְּבַחֲיַנַת הַתַּעֲנוּג לְמַעְלָה,
3 כִּף יָרַד לְמַטָּה, מבלי שהתגשם ממש ונתר רוחני, אֲלָא שְׁכַדִּי
4 שְׁוִיתַפְס בְּעוֹלָם הַזֶּה ובני אדם גשמיים יוכלו לאכול אותו, נַעֲשֶׂה
5 מִמֶּנּוּ עֲנִיָן שֶׁל לַחֵם, אֲבָל
6 עֲדִין הִיָּה עֲנִיָן רִוְחָנִי, וְלִכֵּן
7 הִיָּה הַמֶּן נִבְלָע ונספג
8 בְּאִיבָרִים⁴⁹ של האדם האוכל אותו
9 ולא הייתה לו פסולת. וְזֶהוּ וַיַּעֲנֵף
10 וַיִּרְעִיבָךְ כי מאחר שהמן נשאר
11 רוחני גם בידידתו למטה, הרי מבחינת
12 הגוף הגשמי היה זה עניין של עינוי
13 ורעב, ככיכול. וְזֶהוּ גַם מַה
14 שְׁאֲכִילַת הַמֶּן היא בְּדוּגְמַת
15 אֲכִילַת שֶׁבֶת שְׁאִין בַּה
16 פְּסוּלָת, פֶּרֶשׁ שֶׁבֶתְכֶם לֹא
17 קָאָמְר⁵¹, ברבוי מוסר שאומר
18 הנביא מלאכי מוכר הביטוי "פרש
19 תגיכם", פסולת החגים, ואמרו על כך
20 בוותר שהכתוב מדייק ומדבר דווקא
21 על פסולת החגים, כי השבת נעלית
22 מהחגים. ובאכילת שבת, האוכל כולו
23 מתעלה לקדושה ולא נשארת כל
24 פְּסוּלָת של היפך הטוב וְכֵן הַמֶּן
25 לֹא הִיָּתָה בּו פְּסוּלָת⁴⁹, כִּי
26 הַמֶּן הוא עֲנִיָן רִוְחָנִי כִּמּוֹ
27 אֲכִילַת שֶׁבֶת⁵² שעליה מבואר כי
28 בעוד שבימי החול האכילה היא חלק
29 מ'עבודת הביוררים' של הפרדת הטוב
30 מהרע והעלאתו לקדושה, הרי אכילת
31 שבת שבה ה'בורר' אסור היא אכילה
32 נעלית יותר שבה המאכל עולה מיד
33 לקדושה.
34 וּמִמְשִׁיף בְּתוֹרַת הַבַּעַל-שֵׁם-
35 טוֹב, וְזֶהוּ לְמַעַן הוֹדִיעַךָ וְגוֹ',
36 על-פי האמור בעניין המשמעות
37 הרוחנית הפנימית של אכילת המן
38 שבעצם היה מזון רוחני ונתגשם רק עד
39 כמה שהיה נחוץ כדי שתהיה בו תפיסת
40 יד אדם, אבל למעשה נשאר עניין
41 רוחני, יש לפרש גם המשך הפסוק
42 בכיוון זה ומעשה מובן הקשר בין האמור אודות אכילת המן ל"למען הודיעך"
43 ופירושו שְׁאֲפִילוּ בְּזִמְנֵי שֶׁבֶתְכֶם לַאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל וְתֹאכַל לַחֵם

גְּשָׁמִי, עֲדִיין תתן עדיפות לרוחניות על הגשמיות תְּקַדִּים כְּבוֹד
נִשְׁמַתְךָ לְכַבּוֹד גּוֹפְךָ, וְלַהַעֲלוֹת הַכֹּל זה הלחם הגשמי
כפשוטו מַגְשָׁמִיּוֹת לְרוּחָנִיּוֹת, כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוּ,
פִּירוּשׁ: בְּזִמְנֵי שֶׁהוּא לְבַדּוּ גְשָׁמִיּוֹת בְּלִי הַתַּעֲוָרוֹת
הַרוּחָנִיּוֹת והעלאתו של הלחם
לרוחניות, בּו יִחְיֶה הָאָדָם,
פִּירוּשׁ: הַנְּשָׁמָה, שְׁנִקְרָאת
הָאָדָם בַּה' הַיְדִיעָה, ולכן לא
נאמר בתורה "אדם" סתם כִּי הַגּוֹף
נִקְרָא בְּשֵׁר אָדָם וְהַנְּשָׁמָה
נִקְרָאת אָדָם וחיות והתעלות
הנשמה היא על ידי הפיכת הגשמיות
לרוחניות, ולא כאשר הלחם הוא
גשמיות בלבד ("לבדו") אלא כִּי עַל
כָּל מוֹצֵא פִי הַיְוִי, החיות
האלקית שבלחם, מִזֶּה יִחְיֶה
הָאָדָם, שֶׁהיא הַנְּשָׁמָה,
שְׁנִיזוּנִית מְרוּחָנִיּוֹת הַמְּאֲכָלִים
שֶׁהם הַנִּיצוּצִין קְדִישִׁין
שְׁנִפְּלוּ למטה להחיות לְדוּמָם-
צוּמַח-וְחִי ואכילת האדם מבררת
ומעלה אותם.
וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּבִיאור קֶשֶׁר
הָעֲנִינִים, על-פי פנימיות הדברים,
דְּכַשֵּׁם שֶׁהַמֶּן שָׁרְשׁוֹ הוא
בְּבַחֲיַנַת הַתַּעֲנוּג שְׁלֹמְעֵלָה,
שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מוֹצֵא
פִי הַיְוִי שְׁבָאָדָם, ולכן האדם לא
יכול 'לחיות' מ'המוצא פי הוי', החיות
האלקית, שבו עצמו אלא זקוק למן
עַל-דֶּרֶךְ-זֶה גַם הַנִּיצוּצוֹת
שְׁבִדוּמָם-צוּמַח-חִי שְׁמֵהֶם
יִחְיֶה הָאָדָם שטעם הדבר שהאדם
זקוק להם הוא משום שבושרם הם
נעלים מהניצוצות והחיות האלקית
שבאדם עצמו. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי
באמור בכתוב שאכילת המן הייתה
לְמַעַן הוֹדִיעַךָ כִּי לֹא עַל
הַלֶּחֶם לְבַדּוּ יִחְיֶה הָאָדָם, כִּי
עַל כָּל מוֹצֵא פִי הַיְוִי שבלחם,
ובדומם-צוּמַח-חִי בכלל יִחְיֶה
הָאָדָם. וּמִכָּל זֶה מוֹכֵן עֲנִיָן כָּל הַגְּבוּהָ
יֹתֵר, יִתְרָה לְמַטָּה יֹתֵר, שְׁלֹכֵן הִנֵּה דוֹקָא מוֹצֵא
פִי הַיְוִי שְׁבִדוּמָם-צוּמַח-חִי שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמוֹצֵא

(50 ראה תו"א ויקהל פט, א ואילך. הוספות לויקהל קיג, ג. ועוד. וראה בהמצויין לקמן הערה 52. 51) מלאכי ב, ג. זהו ח"ב פח, ב. 52) ראה תו"א פרשתנו סה, סע"ב ואילך. מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ז"ל ע' עה ואילך. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

- 1 **שְׁהוּא** לאחר שירד לעולם **לְמַטָּה מִמוּצָא פִּי הַיְיָ שֶׁבְּאָדָם, יֵשׁ**
 2 **בְּכַחוֹ לְהַחְיֹת אֶת הָאָדָם** כי בשורשו הוא נעלה יותר, "גבוה יותר"
 3 מהחיות האלקית שבאדם עצמו.
 4 **(ד) וְהִנֵּה עַל-פִּי הַכֹּלֵל הָאִמּוֹר דָּכַל הַגְּבוּהָ בְיֹתֵר** בשורשו הרוחני
 5 למעלה באלקות, **יִוָּרֵד לְמַטָּה**
 6 **בְיֹתֵר** בעולם הזה ונעשה גשמי
 7 וחומרי יותר, **מוֹכֵן, שֶׁשֵּׁשׁ**
 8 **שֶׁבְדוֹמִים-צוֹמַח-חַי לְגַבִּי**
 9 **הָאָדָם, לְהִיּוֹתָם לְמַטָּה מִמָּנּוֹ**
 10 ובעולם הזה האדם המדובר שיש לו
 11 שכל, הוא גבוה ונעלה מהם, **לְכֵן**
 12 **הַחַיּוֹת הָאֱלֹקִית שֶׁבָּהֶם**
 13 **שָׂרְשָׁה לְמַעְלָה מִמָּנּוֹ** "גבוה"
 14 יותר" מאשר החיות האלקית שבאדם,
 15 **כֵּן הוּא בְּדַבְרֵים שֶׁהֵם לְמַטָּה**
 16 **גַּם מְדוּמִים-צוֹמַח-חַי, כִּפִּי**
 17 שיפרט להלן **שֶׁהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִית**
 18 **שֶׁבָּהֶם שָׂרְשָׁה לְמַעְלָה עוֹד**
 19 **יֹתֵר** שהרי גם לגביהם נכון הכלל
 20 שהגבוה יותר יורד למטה יותר. והולך
 21 ומפרט מה הם הדברים הנחוצים יותר
 22 מדומם-צומח וחי **דְּהִנֵּה, דְּבָרֵי**
 23 **הַרְשׁוֹת הַדְּרָכִים** שעל פי התורה
 24 האדם ראוי להשתמש בהם לאכילה
 25 או לשימוש אחר **שֶׁבְדוֹמִים-**
 26 **צוֹמַח-חַי, הֲרֵי קִיּוּמָם**
 27 **וְחַיּוּתָם נִשְׁפָּע וְנִמְשָׁף**
 28 **מִקְלִיפַת נִגְהָ שֶׁהִיא תַעֲרֻכַת**
 29 **טוֹב-וָרָע (פְּמִבּוֹאֵר בְּתַנְיָא**⁵³
 30 שהקליפות, כוחות הטומאה המכסים
 31 על האור האלוקי כשם שהקליפה
 32 מכסה על הפרי, נחלקות בדרך כלל
 33 לשני סוגים: קליפת 'נוגה', לשון אור,
 34 שיש בה תערוכת טוב ורע וקליפות
 35 טמאות לגמרי שאין בהן טוב כלל,
 36 **אֵךְ יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם לְמַטָּה**
 37 **מִזֶּה, הֵם הַדְּרָכִים הַאֲסוּרִים** באכילה
 38 או אפילו בהנאה **הַמְקַבְּלִים**
 39 **חַיּוּתָם מִשְׁלֵשׁ קְלִיפּוֹת**
 40 **הַטְּמָאוֹת לְגַמְרֵי שְׂאִין בָּהֶם**
 41 **טוֹב כָּלֵל, פְּמִבּוֹאֵר בְּתַנְיָא**⁵⁴.
 42 **וּמִקְשָׁה עַל כֵּן כ"ק אָדְמוּר (מַהוּרַש"ב) נִשְׁמַתוּ-עַד**
 43 **בְּדַבּוּר-הַמִּתְחִיל וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים תַּרְס"ה**⁵⁵ (וּבִכְמָה

ביאור בדרך אפשר

- 44 **מְקוֹמוֹת**⁵⁶), **אֵיךְ אֶפְשָׁר לֹאמַר שְׂאִין בָּהֶם** בקליפות הטמאות
 45 **טוֹב, וְהֵלֵא אֵי אֶפְשָׁר בְּלֹא טוֹב כָּלֵל, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בָּהֶם אֵיזָה**
 46 **חַיּוֹת, וְהוּא מִן הַטּוֹב כּו'.** שהרי סוף סוף כל חיות וקיום שורשם
 47 בקדושה ואמנם כדי שיהיו קליפות, הקדושה יורדת ועוברת צמצומים רבים
 48 עד שנשארת רק חיות מועטת, אבל
 49 ללא טוב כלל שום דבר לא יכול
 50 להתקיים, ואם כן מה משמעות
 51 האמירה שקליפות אלו הן "טמאות
 52 לגמרי" ו"אין בהן טוב כלל"?
 53 **וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, וְלַחֲזוֹק עוֹד**
 54 יותר את השאלה **שֶׁהֲרֵי בְּתַנְיָא**⁵⁷
 55 **גּוֹפֵא עֲצֻמוֹ מִבּוֹאֵר שֶׁצַּד**
 56 **הַקְּדוּשָׁה אֵינָה אֵלֶּא הַשְּׂרָאָה**
 57 **וְהַמְשָׁכָה מִקְדוּשָׁתוֹ שֶׁל**
 58 **הַקַּב"ה שְׂשׁוּרָה עַל דְּבַר**
 59 **שֶׁבִטֵּל אֶצְלוֹ יַתְבַּרְךָ, וְכֵל מַה**
 60 **שֶׁמְקַבֵּל חַיּוֹת מִצַּד הַקְּדוּשָׁה** בטל
 61 **לֵאלוּקוֹת אֲבָל כָּל מַה שְׂאִינוֹ**
 62 **בְּטֵל אֶצְלוֹ יַתְבַּרְךָ, אֵלֶּא הוּא**
 63 **לְפִי תְחוּשָׁתוֹ, בְּמִדּוּעוֹת** שלו **דְּבַר**
 64 **נִפְרָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ** ונדמה לו שהוא
 65 **מִצִּיאוֹת עֲצֻמָּית, אֵינּוּ מְקַבֵּל**
 66 **חַיּוֹת מִפְּנִימִיּוֹת הַקְּדוּשָׁה כּו',**
 67 **אֵלֶּא מִבְּחִינַת אַחֲוָיִם כּו'.**
 68 **וּבְלִשׁוֹן רַבִּינוּ הוֹקֵן בְּסַפְרֵי הַתְּנִיָּא (פֶּרֶק**
 69 **כ"ב): "וּפִירוּשׁ אַחֲוָיִים כַּאֲדָם הַנּוֹתֵן**
 70 **דְּבַר לְשׁוּנָא שְׂלֵא בְּרַצּוֹנָא שְׁמִשְׁלִיכוֹ לּוֹ**
 71 **כְּלֵאחַר כְּתַפּוֹ כִּי מַחֲזִיר פְּנֵי מִמְּנּוּ**
 72 **מִשְׁנֵאתוֹ אוֹתוֹ, כֵּךְ לְמַעְלָה בְּחִינַת פְּנִים**
 73 **הוּא פְּנִימִית הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן וְחַפְצוֹ**
 74 **הָאִמִּיתִי אֲשֶׁר חִפְּזָן ה' לְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת**
 75 **לְכָל הַקְּרוֹב אֵלָיו מִסְטָרָא דְקְדוּשָׁה** אבל
 76 **הַסְטָרָא-אַחֲרָא וְהַטּוּמָאָה הִיא תּוֹעֵבַת**
 77 **ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא וְאֵינוֹ מִשְׁפִּיעַ לָהּ חַיּוֹת**
 78 **מִפְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן...". וּמִזֶּה מוֹכַח**
 79 **שֶׁגַּם ג' קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת**
 80 **מְקַבְּלוֹת חַיּוֹת מִקְדוּשָׁה** אלא
 81 **שֶׁהַשְּׁפָעָה הִיא בְּאוֹפֵן אַחֵר. וְכֵן**
 82 **מְפוֹרָשׁ לְקַמְז"ה**⁵⁸ **בְּסַפְרֵי הַתְּנִיָּא**
 83 **שֶׁכָּל חַיּוֹת שֶׁבְּסְטָרָא-אַחֲרָא**
 84 **אֵינָה מִצַּד עֲצֻמָּה חֲסִי-שְׁלוֹם אֵלֶּא מִצַּד הַקְּדוּשָׁה** ואם כן
 85 **מִתְחַזְּקֵת הַקּוּשִׁיא אֵיךְ יִתְכּוֹן לֹאמַר שְׁבִדְרֵים אֵלֶּא אֵיךְ טוֹב כָּלֵל.**
 86 **וּמִבּוֹאֵר הַרְבִּי הַרְש"ב בְּמֵאמְרוֹ הַנּוֹכַח, שֶׁהַפְּרָשׁ בֵּין קְלִיפַת נִגְהָ** שיש

(53 פ"ז. 54) ספ"א. 55) סה"מ תרס"ה ע' קד. 56) ראה גם סה"מ עת"ר ע' קד. המשך תער"ב ח"ב ע' תשע. 57) פ"ו. 58) פכ"ט (לו, ב).

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

1 כה תערוכת טוב ורע לג' קליפות הטמאות שאין בהן טוב כלל הוא,
 2 שבקליפת נוגה, הרע רק מעורב עם הטוב, אבל אינו
 3 מתאחד עמו ועדיין הטוב הוא מציאות בפני עצמו, מה-שאין-כן
 4 בג' קליפות הטמאות, ה'מעט טוב' שבהם מתאחד עם
 5 הרע באופן שהרע מעלים ומסתיר על
 6 מציאותו לגמרי. וביאור הענין,
 7 דהנה מבוואר בכתבי
 8 האריז"ל⁵⁹ שיש כמה
 9 אופנים בענין תערוכת טוב-
 10 ורע בעולמות העליונים עד
 11 כמה כל אחד משיניהם בולט ונרגש
 12 ופועל. דעולם הבריאה העולם
 13 הראשון משלושת העולמות בריאה-
 14 יצירה-עשיה (שהם נבראים בעלי
 15 מציאות מוגדרת ובכולם יש תערוכת
 16 טוב ורע אך לא באותה מידה) רובו
 17 טוב ומיעוטו רע, ועולם
 18 היצירה הוא מחצה על
 19 מחצה, ועולם העשיה רובו
 20 רע ומיעוטו טוב כאמור לגבי
 21 קליפת נוגה שרק "מעט טוב" מעורב
 22 בתוכה. אמנם, אף שעולם
 23 העשיה שכל הדברים המתורים שבו
 24 הם מקליפת נוגה רובו רע
 25 ומיעוטו טוב, מכל-מקום אין
 26 זה באופן של התאחדות
 27 וה'מעט טוב' נשאר מציאות בפני
 28 עצמה, מה-שאין-כן בג'
 29 קליפות הטמאות הרי זה
 30 באופן שהרע מתאחד עם
 31 הטוב ומעלים ומסתיר על הטוב.
 32 ומביא דוגמא לזה מדיני
 33 תערוכת איסור בהיתר, שיש
 34 בזה ב' אופנים. הא',
 35 שהאיסור הוא רק מעורב
 36 בהיתר, אבל ההיתר הוא
 37 היתר בעצם ואז ייתכן שאם כמות
 38 ההיתר גדולה כפי הנדרש בהלכה,
 39 האיסור לא אוסר את ההיתר ובמקרים
 40 מסויימים האיסור אפילו נהפך להיתר.
 41 והב', יש אופן נוסף בני תערוכת
 42 שההיתר נהפך להיות איסור,
 43 וכמו חתיכה עצמה שקודם

ביאור בדרך אפשר
 44 שנתערכה באיסור היתה היתר נעשית נבלה⁶⁰ ונאסרת. ועל-דרך-זה
 45 בקליפת נוגה, הטוב רק מעורב ברע אבל אינו מתאחד
 46 עמו ולכן אפשר לאכול את הדברים הללו או ליהנות מהם ולהעלות ולברר
 47 את ניצוצות הקדושה שנפלו בהם, מה-שאין-כן בג' קליפות
 48 הטמאות, הטוב מתאחד עם
 49 הרע, הינו שנהפף הטוב עצמו
 50 להיות רע, כך שאמנם גם שורש
 51 הקליפות הוא מקדושה ואלקות, אבל
 52 הניצוצות שירדו בקליפות הטמאות
 53 התאחדו עם הרע ונהפכו להיות כמותו.
 54 ועל-פי מה שנתבאר לעיל
 55 שכל הגבוה גבוה ביותר,
 56 יורד למטה מטה ביותר,
 57 ומשמעות הדברים היא שהנמוך ונחות
 58 עוד יותר נובע ממקור עוד יותר נעלה
 59 בקדושה הרי בין שהניצוץ
 60 שבג' קליפות הטמאות נפל
 61 למטה מטה ביותר עד
 62 שנהפף להיות רע, שזו תכלית
 63 הייתה נמצא, ששרשו הוא
 64 גבוה גבוה ביותר למעלה
 65 מהדברים שהחיות שלהם היא מקליפת
 66 נוגה. ומזה מובן מהו מקור הפח
 67 שיש לסטרא-אחרא להתנגד
 68 לעניני קדושה ועניני תורה
 69 ומצות, וכן הפח שיש לנפש
 70 הבהמית להעלים ולהסתיר
 71 על הנפש האלקית, שזהו
 72 לפי ששורש הניצוצות
 73 שבקליפות הוא גבוה ביותר,
 74 למעלה משורש הניצוצות שבקליפת
 75 נוגה, ושורש הנפש הבהמית הוא
 76 למעלה משורש הנפש האלקית.
 77 (ה) אמנם עדין צריך ביאור
 78 בדבר, דהן אמת שכל הגבוה
 79 יותר, יורד למטה יותר, אבל
 80 הא גופא קשיא, זה עצמו קשה
 81 איך אפשר להיות אף ייתכן
 82 שהניצוץ שבקליפות שרשו
 גבוה ביותר.
 31 (ה) אמנם עדין צריך ביאור בדבר, דהן אמת שכל הגבוה יותר, יורד למטה
 יותר, אבל הא גופא קשיא, איך אפשר להיות שהניצוץ

(59) עץ חיים שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה להדרוש. וראה גם שם שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ד. שער מח (שער הקליפות) פ"ג. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. 60) חולין ק, א.

שבת פרשת בשלח, יו"ד שבת (מאמר א), ה'תשל"ד

לז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נַעֲלָה יוֹתֵר, עַד שְׁיֵשׁ בְּכַח הַקְּלִיפּוֹת לְהַעֲלִים עַל עֵינָיו
- 2 קְדוּשָׁה וְהָרִי לְכַאוּרָה מִסַּתְבַּר שְׁדוּקָא שׁוֹרֵשׁ הַקְּדוּשָׁה וְהַנֶּפֶשׁ הַאֲלוּקִית יִהְיֶה
- 3 גְבוּהַ יוֹתֵר.?
- 4 וַיִּוְכַן עַל-פִּי תוֹרַת הַרֵב הַמְּגִיד⁶¹ מִמַּעֲרִיטֵשׁ בְּבִיאֹר הַפְּסוּק⁶²
- 5 הַאֲמוֹר בְּתוֹרָה לְגַבֵּי קְרִיעַת יַם-סוּף
- 6 וְאַתָּה מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָרַם אֶת מִטְּף וְנִטָּה אֶת יָדָךְ גּוֹ' עַל הַיָּם כְּדִי
- 7 לְבַקּוֹעַ אוֹתוֹ, וּמִקְדִּים הַרֵב הַמְּגִיד
- 8 לְבָאֵר, שֶׁהָעוֹלָם לֹא נִבְרָא
- 9 אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי שַׁעֲשׂוּעַ הַקְּבָ"ה
- 10 וְתַעֲנוּגוֹ בְּכִיכּוֹל בְּמַעֲשֵׂה
- 11 הַמִּצְוֹת שְׁאָמַר וְנַעֲשֵׂה רְצוֹנוֹ
- 12 וְקִיּוֹם רְצוֹנוֹ גּוֹרֵם לוֹ נַחַת רוּחַ (כְּדַבְּרִי
- 13 חֲכַמְיָנוּ ז"ל שֶׁהוּבָאוּ לְעִיל לְגַבֵּי
- 14 הַקְּרַבְנוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם "רִיחַ נִחוּחַ" עַל
- 15 שֶׁם הַנַּחַת רוּחַ" מִכֵּן שֶׁ"אֲמַרְתִּי וְנַעֲשֵׂה
- 16 רְצוֹנִי"). פִּירוּשׁ, שְׁעִיקָר
- 17 הַתַּעֲנוּג הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הַקְּבָ"ה, כְּכִיכּוֹל,
- 18 הוּא מֵהַ שֶׁהָאָדָם חוֹשֵׁב
- 19 וּמִתְלַהֵב לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ
- 20 לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וְהוּא עוֹשֶׂה זֹאת
- 21 מִתּוֹךְ הַתְּלַהֲבוֹת וּמִתּוֹךְ כּוֹנֵה
- 22 לְמַלְאוֹת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-
- 23 הוּא, כִּי הַעֲבָדוֹת עֲצָמוֹ עֲבוֹדַת ה'
- 24 בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֵׂה
- 25 בְּפוּעַל אֵינּוֹ עִיקָר, כִּי לְפַעֲמִים
- 26 אָדָם לּוֹמֵד מִפְּנֵי טַבְעוֹ שְׁיֵשׁ
- 27 לוֹ חֶשֶׁק לְלַמּוֹד וְכוּ', כִּךְ שֶׁאֵין
- 28 בּוֹה מֵאֲמֵץ מִיּוֹדוֹ חִידוּשׁ מִיּוֹדוֹ כִּי
- 29 הוּא נִמְשָׁךְ לִכְךָ מַעֲצָם טַבְעוֹ רַק
- 30 עִיקָר הַתַּעֲנוּג שֵׁשׁ לְמַעֲלָה
- 31 מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת הוּא
- 32 הַהִתְלַהֲבוֹת שֶׁהִיא חִידוּשׁ וְנוֹבַעַת
- 33 מִפְּנִימִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ, אֵךְ הַהִתְלַהֲבוֹת
- 34 לְבַד לֹא הֵיחָה לָהּ פְּלִים בְּמָה
- 35 לְהִתְלַבֵּשׁ וְלִקְבַל בִּיטוּי, וְצָרִיף
- 36 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹבְדָא מַעֲשֵׂה בְּפוּעַל.
- 37 וְהֵיחָה הָאָדָם הַעוֹשֶׂה הַפֶּל
- 38 וְעוֹבֵד אֶת ה' בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
- 39 הַמִּצְוֹת רַק כְּדִי לְמַלְאוֹת רְצוֹנוֹ
- 40 יִתְבָּרַךְ וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ
- 41 לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא בְּגַלֵּל פְּנֵיהִי אִישִׁית אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹטֵה לִכְךָ בְּטַבְעוֹ
- 42 הוּא מְכַנֵּס בְּמַעֲשָׂיו וּמְשַׁרְה בּוֹ עֲצָמוֹ אֲלֵקוֹת, וּמְחַשְׁבָּה זוֹ
- 43 (הַמְּחַשְׁבָּה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁעָלָה בְּרָצוֹן הַקְּדוּמוֹן הָרֵאשׁוֹנִי שֶׁאֵין מִשְׁהוֹ אַחֵר
- 44

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פִּירוּשׁ: מִטָּה לְשׁוֹן הַטָּיָה כְּמוֹ נְטִייהַ, וְרִצּוֹנוֹ לומר: הָרַם
2 הַגְּבִיּהַ לְמַעַלְהַ לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הַטָּיָה שְׁבִהתְגַלּוּת שֶׁהָטָה
3 מִיָּם לְצַד אֶחָד וַיִּבְשָׂה לְצַד אֶחָד חֲלוּקִים זֶה מִזֶּה, כְּלוּמֵר,
4 תְּרִים וּתְגַבִּיהַ לְמַעַלְהַ וּתְסַלֵּק מִלְמַטָּה אֶת הַחֲלוּקָה בֵּין יָם לִיבִשָׁה שֶׁהִיא חֲלוּקָה
5 שְׂקִימַת רַק בְּעוֹלְמוֹת הַגְּלוּיִים אֶךְ לֹא
6 בְּשׁוֹרֵשׁ הַדְּבָרִים אֲבָל לְמַעַלְהַ
7 הַכֹּל אֶחָד, וַיָּבִיא לְמַדַּת אֵין, וְתִבְיָא אֶת הַיָּם וְאֵת הַיִּבְשָׁה לְהַתְעַלּוֹת
8 עַד בַּחֲנִינַת "אֵין" הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוּר,
9 שְׂאִינוֹ "יֵשׁ" עִם גְּדָרִים וְהַגְּבֻלוֹת
10 וְאַחֲרֵי־כֵן תִּמְשִׁיף וְתוֹרִיד מִשָּׁם
11 לְעוֹלָם הַזֶּה יִבְשָׂה בְּמָקוֹם
12 מִיָּם, כִּךְ שֶׁמָּה שֶׁהִיָּה עַד עַתָּה מִיָּם
13 יִיחַפֵּךְ לְהִיְתוֹב יִבְשָׁה וְזֶהוּ וְנָטָה אֶת
14 יָדָךְ וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ "יָדָךְ" בְּמוֹכַן שֶׁל
15 "יָדָךְ" הַיּוֹדֵד שֶׁלֵּךְ כֹּי' (שֶׁהִיּוֹדֵד
16 הוּא מְקוּר כֹּל סֵדֶר
17 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כִּי הִיּוֹדֵד הוּא
18 הַנְּקוּדָה הַרְאֵשׁוֹנִית שֶׁעֲרִינֵן אֵין לָהּ
19 (הַגְּדֵרָה). וְכַמְבּוֹאֵר בְּאַרְיֹכָה
20 בְּדַבְּרוֹר־הַמִּתְחִיל וְאַתָּה הָרַם
21 אֶת מִטָּה לְאַדְמוֹר הַצִּמְחַ
22 צָדָק⁶³, שֶׁהָרַם אֶת מִטָּה
23 עֲנִין הַהֲרָמָה וְהַהֲתַעַלּוֹת לְמַעַלְהַ
24 מִכֹּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
25 הַתְּעַלּוֹת עַד בְּבַחֲנִינַת עֲצָמוֹת אִוֵּר
26 אֵין־סוּף לְשִׁלְמַעַלְהַ מִכֹּל
27 הַגְּדָרִים, וּמַצִּידוֹ אֵין הַבְּדֵל בֵּין יָם
28 לִיבִשָׁה וּמַמִּילָא יִכּוּלָה לְהִיְתוֹב קְרִיעַת
29 יָם־סוּף.
30 וּמִזֶּה מַהֲתַעַלּוֹת הַעוֹלְמוֹת לְמַעַלְהַ עַד
31 עֲצָמוֹת אִוֵּר אֵין סוּף יִכּוּל לְהִיְתוֹב
32 וְנָטָה אֶת יָדָךְ, הִיָּנוּ הַעֲלָאֵת
33 בַּחֲנִינַת חֲכָמָה (יּוֹדֵד, כְּאִמּוֹר
34 שֶׁ"יָדָךְ" נִרְשָׁה "יּוֹדֵד שֶׁלֵּךְ"), שֶׁהִיא
35 הַסְּפִירָה הַרְאֵשׁוֹנָה וְהַתְּחִלַּת 'סֵדֶר
36 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת' כְּפִי שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל
37 נְקוּדָה וְצִמְצוּם, לְלֹא הַתְּגַלּוּת,
38 כְּדֹאֵתָא יֵשׁ, מוֹבָא בְּזִהְרָה⁶⁴ עַל
39 פְּסוּקֵי⁶⁵ שְׁחוֹרָה אֲנִי, שֶׁהִיּוֹדֵד
40 לֵית בֵּיהַ חֲיוּרֵי אֵין בַּהּ לִיבֵן, רַק
41 שְׁחָרוֹת וְחֻשָּׁף, לְהִיְתוֹב שֶׁהַחֲכָמָה הִיא בְּבַחֲנִינַת צִמְצוּם עַל
42 הַכְּתָר, כְּאִמּוֹר, סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִתְחִיל מִסְּפִירַת חֲכָמָה וּמַעֲלִיָּה נִמְצָאֵת

63 אוה"ת פרשתנו ע' תטו ואילך. 64 ח"ג קצא, א. 65 שה"ש א, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 ל'דירה' לה, מקום מתאים וראוי להשראת השכינה.
 46 (ו) אָמַנְם נִתְבָּאֵר לְעִיל (מהמאמר) באתי לגני' של הרבי הריי"צ)
 47 שְׁזָה שְׁיֵשׁ כַּח לִנְפֵשׁ הַבְּהֵמִית לְהִסְתִּיר עַל הַנְּפֵשׁ הָאֱלֹקִית,
 48 זְהוּ רַק עַל הַמְדוּת וְהַתְּפִשְׁטוּת הַחֶלֶק הַגָּלוּי וְהַחִיצוּנִי שֶׁל הַנְּפֵשׁ
 49 הָאֱלֹקִית (וְגו') הַלְבוּשִׁים כְּלִי
 50 הַבִּיטוּי וְהַפְעוּלָה דְמַחְשָׁבָה דְבוּר
 51 וּמַעֲשֵׂה שֶׁהֵם חִיצוּנִיּוֹת לַגְּבִי הַנִּשְׁמָה
 52 עֲצוּמָה, כְּמוֹ הַבְּגָדִים לַגְּבִי גּוֹף הָאָדָם),
 53 וְלֹא עַל עֲצָם הַנְּפֵשׁ כְּלוּמֹר, עַד
 54 עֲכָשִׁי נִתְבָּאֵר בְּאִרְיֻכּוֹת מְדוּעַ בְּכָל
 55 הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְטְרָא־אֲחָרָא יִכְוָלִים
 56 לְהִסְתִּיר עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, אֲךָ לֹא
 57 הַבִּיאוּר בְּאִרְיֻכּוֹת שֶׁהִדְבֵּר אֲפֹשְׁרֵי כִּכּוּחַ
 58 הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁלֵּהֶם הַגְּבוּהַ מְשׁוֹרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ
 59 הָאֱלֹקִית, וּבְגָלֵל שְׁדוּקָא כֶּךָ תוֹשֵׁם
 60 הַכּוֹנֵנָה הָאֱלֹקִית הַעֲלִינָה בְּכָל הַבְּרִיאָה,
 61 כַּעַת לְקִרְאָת סִיּוּם הַמֵּאמֵר מוֹדֵגֵשׁ
 62 שֶׁאֲחֵרֵי כְּכֹלֹת הַכּוֹל, עַל עֲצֵם הַנִּשְׁמָה
 63 לֹא יִכּוֹל לְהִיטֵּי שׁוּם הָעֵלֶם וְהַסְטֵר.
 64 וְהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר אֶת הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכֶן
 65 שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַקְּלִיפּוֹת לֹא יִכְוָלוּת
 66 לַגְּרוּם הָעֵלֶם וְהַסְטֵר עַל עֲצֵם הַנִּשְׁמָה
 67 הָאֱלֹקִית:
 68 וְהַעֲנִין בְּזָה, שֶׁהָרִי תְּכָלִית
 69 הַכּוֹנֵנָה אֵינָה בְּקְלִיפּוֹת עֲצָמָן
 70 חִסְד־שְׁלוֹם, הַמְּבֹרָא לְעִיל
 71 בְּאִרְיֻכּוֹת שֵׁשׁ צוּרֵךְ בְּקִיפּוֹת כְּדִי
 72 לְמַלֵּא אֶת הַכּוֹנֵנָה שֶׁל הַתְּעוּנָה הַעֲלִינָן
 73 וְעִשִּׂית דִּירָה בְּתַחְתּוּנִים אֵין פִּירוּשׁוֹ
 74 שֵׁשׁ רִצּוֹן וְכוֹנֵנָה וְתַכְלִית בְּקִיפּוֹת
 75 עֲצָמָן אֶלֶּא בְּאַתְּהַפְּכָא
 76 וְאַתְּהַפְּכָא, אֲדַרְבַּה הַמְטֵרָה
 77 וְהַתְּכָלִית הִיא כְּפִיית הַסְטְרָא־אֲחָרָא
 78 וְהַכְּנַעְתָּה וִיתִירָה מִזּוֹ הַפִּיכַת הַחוּשׁךְ
 79 עֲצָמוֹ לְאוּר וְהַפְּתֵחַ לְזָה לְהַתְּגַבֵּר עַל
 80 הָרַע וְלַהֲפֹכּוֹ לְאוּר הִוא עַל־יָדֵי
 81 שְׁעָצָם הַנְּפֵשׁ אֵינוֹ מְסַתֵּר
 82 וְנַעֲלָם עַל־יָדֵי הַנְּפֵשׁ
 83 הַבְּהֵמִית, וְרַק הַחֲלִיקִים הַחִיצוּנִים
 84 שֶׁל הַנִּשְׁמָה נִסְתָּרִים וְלִכֵּן עֲצָם הַנְּפֵשׁ פּוֹעֵלֶת עַל לְבוּשֵׁי הַנְּפֵשׁ
 85 הַמְחַשְׁבָּה, הַדִּיבּוּר וְהַמְעֵשָׂה שֶׁהַפְּעוּלוֹת וְהַשְּׁפָעָה שֶׁלֵּהֶם יִהְיוּ בְּכִיוּן הַכּוֹנֵן
 86 כֶּךָ שִׁיְהִי אֲתַפְּכֵיָא סְטְרָא־אֲחָרָא וְאַתְּהַפְּכָא חֲשׂוּכָא
 87 לְנִהוּרָא, וְעַד שְׁבָאִים אֶל הַמְצָב דְלַעֲתִיד־לָבֵא, בִּימוֹת הַמִּשְׁחָה
 88 שְׂאֵז לֹא יִהְיֶה הָעֵלֶם וְהַסְטֵר גַּם עַל לְבוּשֵׁי הַנְּפֵשׁ שֶׁהִיא כֵּל

1 רַק הַנְּקוּדָה הָאֲחַת שֶׁל הַכּוֹנֵנָה לְעוֹנָה וּמִמִּילָא אֵין שׁוּם מְשַׁמְעוֹת לְהַבְדִּילִים בֵּין
 2 הַנְּבִרָאִים הַשְּׁנוּיִם נִמְשָׁךְ מִזֶּה שְׁמַצַּד הַמְּקִיפִים שְׁלִמְעָלָה, הָרִי
 3 לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּחֻשְׁבָּה פְּאוּרָה⁶⁶, וְקְדוּשָׁה וְלַעֲוִמַת־זֶה
 4 שְׁוִים, פְּמְבֹרָא בְּכִמְהַ מְקוּמוֹת⁶⁷ שְׁגַם הַקְּלִיפּוֹת מְקַבְּלוֹת
 5 חִיּוֹת מְבַחֲיִנַת הַמְּקִיפֵי, מְבֹרָא
 6 בְּתוֹרַת הַחִסְדוֹת כִּי הַשְּׁפָעָה הַמְּתַקְּבֶלֶת
 7 מְבַחֲיִנַת מְקִיפֵי, שְׁלִמְעָלָה מְסוּד
 8 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, נִמְשַׁכַּת לְעִתִּים לְמִקּוֹם
 9 שֶׁאֵינוֹ רָאוּי כְּמוֹ לְמִקּוֹם הָרָאוּי.
 10 וְמַה'מְקִיפֵי אִף הַקְּלִיפּוֹת וְעוֹבְרֵי רִצּוֹנוֹ
 11 יִכְוָלוּם לְקַבֵּל, אִף שֶׁאֵינֶם כְּלִים
 12 הָרָאוּיִים כְּלָל. וְזֹאת מְשׁוּם שֶׁהָאוּר שֶׁל
 13 סוּד הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שֶׁהוּא אוּר פְּנִימִי
 14 וּמְתַלְבֵּשׁ בְּכָלִי, מוּגַבֵּל לְפִי הַכְּלִים,
 15 אֲבָל אוּר הַמְּקִיפֵי אֵינוֹ מוּגַבֵּל וּמִשֶּׁם
 16 יִכְוָלָה לְהִיטֵּי הַשְּׁפָעָה רַבָּה שֶׁתִּגְיַע גַּם
 17 לְהִיפֵךְ הַקְּדוּשָׁה, וְכֵל זֶה הוּא פִי מְצַד
 18 עֲנִינֵי הַתְּעוּנָה, שֶׁמְקוּרוֹ בְּדִרְגוֹת
 19 שְׁלִמְעָלָה מְסוּד הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְעַד
 20 לְעֲצוּמוֹת אוּר אֵין־סוּף' הָרִי הַכָּל
 21 הוּא בְּשׁוּהוֹ.
 22 וְיֵשׁ לֹאמֵר בְּדִרְגָּה־אֲפֹשְׁרֵי
 23 יִתִּירָה מִזּוֹ, דְלִהּוֹת שְׁעִיבָר
 24 וְתַכְלִית הַכּוֹנֵנָה הִיא לְעֵשׂוֹת
 25 לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחְתּוּנִים
 26 שְׂאֵין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מְמַנּוּ,
 27 הֵינּוּ עוֹלָם הֵזֶה שֶׁהוּא מְלֵא
 28 קְלִיפּוֹת וְסְטְרָא־אֲחָרָא⁶⁸, הֵינּוּ
 29 שֶׁמְלַכְתְּחִילָה הַכּוֹנֵנָה שֶׁל בְּרִיאַת
 30 הָעוֹלָם הִיא שְׁגַם כְּחוֹת הַטּוּמְאָה
 31 הַמְּנַגְדִים לְקְדוּשָׁה יִתְהַפְּכוּ לְטוֹב
 32 נִמְצָא, שְׁמַצַּד עֲנִינֵי הַתְּעוּנָה
 33 וְהַתְּאָוָה דְדִירָה בְּתַחְתּוּנִים,
 34 יֵשׁ צוּרֵךְ שֶׁתִּהְיֶה מְצִיאוֹת
 35 הַקְּלִיפּוֹת דְּרִקָּא כִּי רַק כֶּךָ הַכּוֹנֵנָה
 36 הַעֲלִינָה תַּמְלָא בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת.
 37 וְכִיוּן שְׁשׁוּרֵשׁ הַתְּהוּוֹת
 38 הַקְּלִיפּוֹת הוּא בְּתַעֲנוּגָה זֶה, כִּי
 39 הַרְצוֹן הָרָאוּי לְעוֹלָמוֹת כּוֹלֵל בְּתוֹכוֹ,
 40 כְּכִיכּוֹל, 'רִצּוֹן' וְחִנּוּת' לְמַצִּיאוֹת הַקְּלִיפּוֹת לְכֶן יֵשׁ כַּח בְּנֵפֵשׁ
 41 הַבְּהֵמִית לְהִסְתִּיר עַל הַנְּפֵשׁ הָאֱלֹקִית וְכוּ', מְשׁוּם שְׁדוּקָא
 42 עַל־יָדֵי־זֶה נִשְׁלַמַת הַכּוֹנֵנָה דִּירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַחְתּוּנִים שֶׁהִיא
 43 דְּרוּקָא עַל יָדֵי כֶּךָ שֵׁשׁ מְצִיאוֹת שֶׁל קְלִיפּוֹת הַמְּנַגְדָּת לְקְדוּשָׁה וּבִסּוּפוֹ שֶׁל דְּבַר
 44 גַּם הִיא מִתְהַפְּכַת לְטוֹב וְגַם הָעוֹלָם שֶׁהוּא "מְלֵא קְלִיפּוֹת וְסְטְרָא אֲחָרָא" הוֹפֵךְ

(66 תהלים קלט, יב. 67) ראה סה"מ תש"ד ע' 84. 68) ראה תניא פ"ו (י, טע"ב).

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

13	לארץ והעולם הזה היה המקום ל"עיקר שכינה" כמו בראשית הבריאה, הפסוק	1	ענין הקליפות והסטרא-אחרא יבטל לחלוטין ככתוב "זאת רוח הטומאה
14	מכון גם לימות המשיח דעל-ידי העבודה בזמן הגלות לעשות	2	אעביר מן הארץ". ועל-ידי זה יהיה אסתלק יקרא דקודשא-
15	לו יתברך דירה בתחתונים,	3	ברוך-הוא בכולהו עלמין
16	להביא את השכינה לעולם הזה	4	עליית כבודו של הקדוש ברוך הוא
17	התחתון ביותר פועלים שלעתידי-	5	בכל העולמות, מבלי שיהיה העלם
18	לבא יהיה הענין דבאתי לגני	6	והסתר כלשהו על אלקות.
19	לגנוני, שיהיה עיקר שכינה	7	וזהו באתי לגני אחותי פלה,
20	בתחתונים, ואז תקיים ותתמלא	8	לגני לגנוני למקום שהיה
21	בשלימות כוננת ותכלית הבריאה	9	עיקרי בתחלה, שבנוסף לאמור
22	שתהיה דירה להקב"ה בעצמו ("עיקר	10	לעיל בתחילת המאמר שהכתוב מדבר
23	שכינה") בתחתונים, העולם הזה	11	על השראת השכינה במשכן ומקדש
24	הגשמי שאין תחתון למטה הימנו.	12	שאו ירדה השכינה מהרקיע הראשון

אגרות קודש

ב"ה, יום השלישי, כ"ה שבט, תש"כ

ברוקלין, נ.י.

חברת גמילות חסדים שומרי שבת בברוקלין, נ.י.

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי הידיעה, אשר החברה עורכת סעודת מלוה מלכה במוצש"ק פרשת אם כסף תלוה את עמי, אדר"ח אדר, לחזק איש את רעהו בעבודתם הקדושה גמילות חסדים, שהיא היא מדתו של בורא עולם ומנהיגו, וכציווי חז"ל, להלך אחר מדותיו של הקב"ה, והוסיפו - תורה תחלתה גמ"ח כו' דכתיב ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם (סוטה יד, א, עיי"ש).

ולא עוד אלא שהסבירו גדולי המפרשים, שכתוב האמור - מורה "על אהבתו (של הקב"ה) וחמלתו על יצוריו, שאע"פ שחטאו, לא זו מחבבו, והוא בעצמו השתדל בתיקונם ובגמ"ח". והדגישו בזה, אשר כוונה האמורה הוא ע"ד הפשט בהכתוב (בחי בראשית ג, כא) .

אשר גם על פי זה מובן, מה זה ומה ראו על ככה רבותינו נשיאינו, מתחיל מרבנו הבעש"ט ז"ל (אשר השנה היא שנת המאמים להסתלקות הילולא שלו) תלמידיו רבנו הזקן כו' ועד לנשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהפליאו בגודל ענין אהבת ישראל, ולכל אחד ואחת, ועד לאלו הנקראים בשם בריות בעלמא (יעוין תניא פרק לב).

ויהי רצון אשר כל אחד ואחד, בתוככי כלל ישראל, יעשה כל המצווה עליו - בקו הגמ"ח וכן בקו התורה והעבודה, ואתכפיא סט"א (נחש הקדמוני) ואתהפכא.

אשר גם בזה הולך בדרכיו של הקב"ה, כמבואר בתרגום יונתן בן עוזיאל על הכתוב האמור, אשר "עבד ה' אלקים... לבושי דיקר מן משך חיויא דאשלח מניה" (יעוין רשימות אדמו"ר הצ"צ - בסי דרך אמונה - על הכתוב הנ"ל).

ועיי' יקוים הציווי אשר בראש ותחלת פרשת השבוע לו נכנסים :

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם - וכמבואר בארוכה בהמשך באתי לגני של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"ע, ההמשך דיום ההילולא שלו.

בברכת הצלחה ולבשו"ט בכל הנ"ל,

37 הצדיק הראשון מבין שבעה שְׁהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ הַזֶּה לְוִי, וְכָל
38 וְכֵן הַצְּדִיקִים שֶׁלְאַחֲרָיו, מִיִּצְחָק אֲבִינוּ וְאֵילֶךְ עַד לְמֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ
39 שֶׁהוּא הַשְּׂבִיעִי מֵאַבְרָהָם (יִצְחָק, יַעֲקֹב, לֵוִי, קָהָת, עֲמֵרֹם מִשֵּׁה), וְכָל
40 הַשְּׂבִיעִי חֲבִיבִין⁶, שֶׁהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ הַאֲלֵרֶץ
41 וְהַחֲזִיר אֶת הַשְּׂרָאָה וְהַתְּגִלּוֹת עֵינֶךָ
42 הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחִתּוֹן, כִּפִּי
43 שֶׁהִיא בְּתַחֲלֵת הַבְּרִיאָה. וְעַל זֶה עַל
44 הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה עַל יְדֵי
45 מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים שֶׁל הַצְּדִיקִים
46 נֶאֱמָר⁷ צְדִיקִים יִרְשׁוּ אֶרֶץ
47 וְיִשְׁכְּנוּ לְעַד עָלֶיהָ, הֵינּוּ שְׂבִיעִי
48 יִשְׂרָאֵל - וְעַמְּךָ כּוֹלֵם צְדִיקִים⁸,
49 כִּךְ שֶׁהַבִּיטוּי "צְדִיקִים"
50 מְתִיחַס לְמַעֲשֵׂה לְכָל יְהוּדֵי
51 מִמְּשִׁיכִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
52 וּמְשִׁינִים⁹ בְּחִינַת עַד בְּאֶרֶץ
53 גּוֹרְמִים לְכָךְ שֶׁבְּחִינַת "עַד" (הַאֲלִקוֹת
54 שְׁעִלֶיהָ נֶאֱמָר "שׁוֹכֵן עַד מֵרוֹם וְקֹדֶשׁ")
55 תִּשְׁכּוּן וְתִשְׁרָה וְתִתְגַּלָּה בְּאֶרֶץ, בְּעוֹלָם
56 הַזֶּה הַתְּחִתּוֹן. עַל-יְדֵי עֲבוֹדָתְךָ אֶת
57 ה' בְּאַתְּפֵינֵי סֵטְרָא-אַחֲרָא,
58 כְּפִיִּית וְהִנְנֵת הַצַּד אַחֲרֵי, הַצַּד שֶׁל
59 הִפְךָ הַקְּדוּשָׁה הַמְּבִיאָה אַחֲרֵי-כֵן
60 בְּשִׁלְבֵי שְׁנֵי, לְאַתְּפֵינֵי סֵטְרָא-
61 אַחֲרָא, וְבַעֲדֵי שְׁבִי-אַתְּפֵינֵי הַסֵּטְרָא
62 אַחֲרָא נִשְׂאֵרָה בְּתוֹקְפָה אֲלֵא שֶׁהִיא
63 נִנְעֵת וְכַפּוּיָה לְפִי שְׁעָה, בְּאַתְּפֵינֵי
64 הִיא עֲצֻמָּה הוֹפְכָה לְטוֹב וְקֹדֶשׁה,
65 כְּלִשׁוֹן הוֹוֵהר 'אַתְּפֵינֵי חֲשׂוֹכָה
66 לְנַהוּרָה, הַתְּהַפְּכוֹת הַחֹשֶׁךְ לְאוֹר
67 וְכִדְאִיתָא בְּזַהֲרָה¹⁰ שְׁעַל-יְדֵי-
68 זֶה בְּאֲמַצְעוֹת עֲבוֹדַת ה' בְּדֶרֶךְ
69 'אַתְּכֵפֵינֵי וּבְדֶרֶךְ 'אַתְּפֵינֵי אֶסְתַּלַּק
70 עוֹלָה וְנִמְשָׁךְ יְקָרָא דְקֹדֶשׁ-אֲ-
71 בְּרִיף-הוּא כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבוֹלָהוּ עֲלֵמִין כְּכֹל הַעוֹלָמוֹת,
72 שְׁזַהֲרָה גִילּוּי אֹר אֲלוֹקֵי כֹזֵה שֶׁהוּא כְּבוֹלָהוּ עֲלֵמִין בְּשִׁנְהָה,

1 בְּאֶתִּי¹ לְגַנִּי אַחֲוִיתִי כְּלָה², וּמְבִיא בְּעַל הַהִילּוּלָא הַרְבִּי הַרִי"צ,
2 חוֹתְנוֹ שֶׁל הַרְבִּי, שְׁנִסְתַּלַּק בְּיוֹם יו"ד שְׁבַת בְּשַׁנַּת תִּשְׁ"י (בְּהַמְאָמָר
3 שֶׁהוּצִיא לְאוֹר לְיוֹם הַהִילּוּלָא שְׁלוֹ³ בְּאוֹתוֹן שְׁנֵים הַרְבִּי הַרִי"צ
4 הִיא נוֹהֵג לְמַסּוֹר לְפָרְסוֹם מַעַת לַעַת מֵאֲמֹר חֲסִידוֹת כְּתָב, וְלִקְרֵאת הַיּוֹמִים יו"ד
5 -"ג שְׁבַת תִּשְׁ"י מִסֵּר אֶת הַמֵּאֲמָר
6 דִּבְרוּר-הַמְּתַחֵל 'בְּאִתִּי לְגַנִּי אַחֲוִיתִי כֹל
7 - הַמֵּאֲמָר נוֹעַד לְפָרְסוֹם לְיוֹם
8 הַיֵּאֲרִיצִיט שֶׁל אֲמֵרוֹזְקַתוֹ הַרְבִּינִית
9 רַבְקָה (נִסְתַּלַּקָה בְּיו"ד שְׁבַת תִּרְע"ד)
10 וְשֶׁל אֲמוֹ הַרְבִּינִית שְׁטַעֲנָא-שְׂרָה
11 (נִסְתַּלַּקָה בִּי"ג שְׁבַת תִּשְׁ"ב) וְלֵאחֲרֵי
12 פָּרְסוֹם הַמֵּאֲמָר לְקֵרֵאת יָמִים אֵלֶיהָ,
13 הַרְבִּי הַרִי"צ עֲצֻמוֹ נִסְתַּלַּק בְּיו"ד שְׁבַת
14 תִּשְׁ"י, וְהַתְּבַרֵר לְמַפְרַע שֶׁהַמֵּאֲמָר נִמְסָר
15 לְיוֹם הַסְּתַלְקוֹתוֹ, וּמֵאֹז בְּיו"ד שְׁבַת
16 מִיְדֵי שְׁנָה, הַחֵל מִשַּׁנַּת תִּשְׁ"א, הַרְבִּי
17 נִהַג לִזְמַר מֵאֲמֹר חֲסִידוֹת בְּדִבְרוּר-
18 הַמְּתַחֵל (זֶה) מֵהַ שְׂפָתוֹב בְּשִׁיר
19 הַשְּׂרִירִים, עַל הַכְּתוֹב, בְּמִדְרַשׁ
20 רַבָּה עַל פְּסוּק זֶה לְגַנִּי לְגַנּוּנִי מְקוֹם
21 הַיִּיחּוּד שְׁלִי (הֵינּוּ הַמְּקוֹם שְׁבו
22 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְתִיחָה, כְּכִיכּוֹל, עִם
23 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּשֶׁם שְׁבַתְחִלֵּת הַבְּרִיאָה
24 הַתִּיחָד עִם אֲדָם) לְמְקוֹם שֶׁהָיָה
25 עֵינֵי בְּתַחֲלָה, שְׁבוּ חֵייתָה עֵינֶךָ
26 הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּתַחֲלָה, בַּעַת
27 הַבְּרִיאָה דְעֵינֵיךָ שְׂכִינָה
28 בְּתַחֲתוֹנִים הָיְתָה⁴, בְּתַחֲלֵת
29 הַבְּרִיאָה, עֵינֵיךָ הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה הִיחָה
30 כֵּאֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחִתּוֹן וְאַחֲרֵי-כֵן
31 הִנֵּה עַל-יְדֵי חֲטָא עֵץ-הַדַּעַת
32 וְהַחֲטָאִים שֶׁלְאַחֲרָיו נִסְתַּלַּקָה
33 הַשְּׂכִינָה וְעַלְתָה מִלְּמַטָּה מֵהָאֶרֶץ
34 הַתְּחִתּוֹנָה לְמַעְלָה, לְרַקִּיעַ הָרָאשׁוֹן,
35 הַתְּחִתּוֹן מִבֵּין שְׁבַעַת הַרְקִיעִים, וּמִמֵּנוּ לְרַקִּיעַ שְׁמַעֲלֵיו עַד הַרְקִיעַ הַשְּׂבִיעִי
36 וְאַחֲרֵי-כֵן הָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדִיקִים, הַחֵל מֵאַחַד הָיָה אֲבָרְהָם⁵

בס"ד. מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, יו"ד שבת (מאמר ב), ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 בְּאֶתִּי¹ לְגַנִּי אַחֲוִיתִי כְּלָה², וּמְבִיא בְּעַל
2 הַהִילּוּלָא (בְּהַמְאָמָר שֶׁהוּצִיא לְאוֹר
3 לְיוֹם הַהִילּוּלָא שְׁלוֹ³) מֵהַ שְׂפָתוֹב בְּשִׁיר
4 הַשְּׂרִירִים, עַל הַכְּתוֹב, לְגַנִּי לְגַנּוּנִי לְמְקוֹם שֶׁהָיָה
5 עֵינֵיךָ בְּתַחֲלָה, דְעֵינֵיךָ שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הָיְתָה⁴,
6 וְאַחֲרֵי-כֵן הִנֵּה עַל-יְדֵי חֲטָא עֵץ-הַדַּעַת וְהַחֲטָאִים
7 שֶׁלְאַחֲרָיו נִסְתַּלַּקָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְאַחֲרֵי-כֵן
8 הָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדִיקִים, הַחֵל מֵאַחַד הָיָה אֲבָרְהָם⁵
9 שֶׁהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ הַזֶּה לְוִי, וְכָל
10 הַצְּדִיקִים שֶׁלְאַחֲרָיו, עַד לְמֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ שֶׁהוּא
11 הַשְּׂבִיעִי, וְכָל הַשְּׂבִיעִי חֲבִיבִין⁶, שֶׁהוֹרִיד אֶת
12 הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ הַאֲלֵרֶץ. וְעַל זֶה נֶאֱמָר⁷
13 צְדִיקִים יִרְשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ לְעַד עָלֶיהָ, הֵינּוּ
14 שְׂבִיעִי יִשְׂרָאֵל - וְעַמְּךָ כּוֹלֵם צְדִיקִים⁸, מִמְּשִׁיכִים
15 וּמְשִׁינִים⁹ בְּחִינַת עַד בְּאֶרֶץ, עַל-יְדֵי עֲבוֹדָתְךָ
16 בְּאַתְּפֵינֵי סֵטְרָא-אַחֲרָא, הַמְּבִיאָה אַחֲרֵי-כֵן
17 לְאַתְּפֵינֵי סֵטְרָא-אַחֲרָא, וְכִדְאִיתָא בְּזַהֲרָה¹⁰
18 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה אֶסְתַּלַּק יְקָרָא דְקֹדֶשׁ-אֲ-בְרִיף-הוּא
19 כְּבוֹלָהוּ עֲלֵמִין, שְׁזַהֲרָה גִילּוּי אֹר שֶׁהוּא כְּבוֹלָהוּ

(1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק הרביעי * מד"ה באתי לגני ה'ש"ת. לכמה ענינים שבהמאמר - ראה ד"ה באתי לגני שנאמר ביום ש"ק זה (תורת מנחם - סה"מ באתי לגני ח"א ע' קל ואילך). (2) שה"ש ה, א. (3) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת. (4) ראה ב"ר פ"ט, ז. (5) יחזקאל לג, כד. (6) ויק"ר פכ"ט, יא. (7) תהלים לז, כט. (8) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק. (9) ראה מהרז"ו לבר"ר שם. מתנות כהונה ומהרז"ו לבמדבר"ר פ"ג, ב. (10) בתניא פכ"ז (לד, א) ובלקו"ת ר"פ פקודי מצ"ן לזהר ח"ב קכח, ב (ובלקו"ת שם מצ"ן גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.

(* הפרק השי"ך לשנה זו - וראה תורת מנחם - סה"מ באתי לגני ע' V. וש"נ.)

מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, יו"ד שבט (מאמר ב), ה'תשל"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּחֲנִינָה סוֹבֵב כָּל עַלְמִין**, האור האלוקי הבלתי מוגבל שלמעלה
 2 מהתלבשות בעולמות ובנבראים באופן פנימי והוא כמו 'מקיף' ו'סובב'
 3 מעליהם וכיון שאינו מאיר ומתלבש בכל נברא לפי ענינו ולפי ערכו הרי הוא
 4 מאיר לכולם בשווה **שֶׁהוּא בְּבַחֲנִינָה רוּמָמוֹת** הארתו היא לא בדרך
 5 התלבשות בעולמות ובנבראים אלא
 6 הוא נשאר מרומם ומופשט מהם,
 7 **וְלִכֵּן נִקְרָאת הַמְּשֻׁכָּה זֹו בַּזֶּהר**
 8 **בְּלִשׁוֹן אֶסְתֵּלֶק**¹¹ לשון עלייה
 9 והתרחקות, למרות שמדובר בהמשכה
 10 והתגלות, כי ההארה היא באופן של
 11 רוממות ולא בדרך של התלבשות
 12 פנימית.
 13 **וְלִכֵּן הִנֵּה לְאַחֲרֵי יְרִידַת**
 14 **הַשְּׂכִינָה לְאָרְץ** על ידי משה רבנו,
 15 השביעי שהשלים את המשכת השכינה
 16 שאברהם אבנו התחיל בה **הָיָה**
 17 **הַצּוּוּי עַל עֲשִׂית הַמְּשֻׁכָּן**,
 18 "ועשו לי מקדש" **שְׁעָלְיוֹ** על המשכן
 19 ועל המקדש **נֶאֱמַר**¹² **וְשִׁכְנָתִי**
 20 **בְּתוֹכְכֶם**, **שְׁבוּ הֵיטָה עִיָּקֵר**
 21 **הָעֵבֹדָה** העבודה העיקרית במשכן
 22 ובבית המקדש היתה **בְּעֲנִין**
 23 **הַקְּרָבָנוֹת**, **שֶׁהוּא** במשמעות
 24 הרוחנית של הרברים בעבודה הרוחנית
 25 הנשמטית של כל יהודי **עֲנִין**
 26 **הַקְּרָבָת כֹּו**¹³ קירוב
 27 והתמסרות של כל כוחות הנפש
 28 לאלקות, **עַד רִזָּא דְאִין־סוּף**¹⁴,
 29 והקירוב הוא עד כדי כך שנפש האדם
 30 מגיעה ומתחברת עם סוד האין־סוף,
 31 כלשון הוזהר לענין עבודת הקרבנות
 32 בכלל "וזא דקרבנא עולה עד רזא דאין סוף", סוד הקרבן עולה עד סוד האין
 33 סוף **וְעַל־יְדֵי־זֶה** על ידי עבודת הקרבנות כפשוטה בבית המקדש ועל ידי
 34 עבודת הקרבנות במובנה הרוחני – קירוב כוחות הנפש לאלקות **נַעֲשֶׂה**
 35 **נַחַת רוּחַ לְפָנַי** לפני הקדוש ברוך הוא **שְׁאֲמַרְתִּי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי**¹⁵,
 36 כדברי חכמינו ז"ל שלכן נאמר בתורה שהקרבנות הם "ריח ניחח", על שם
 37 הנחת שיש למעלה, כביכול, מכך "שאמרתי ונעשה רצוני" **שֶׁהוּא עֲנִין**
 38 **הַהַמְּשֻׁכָּה מְלַמְעָלָה לְמַטָּה**, ה'נחת' למעלה גורמת להמשכה והתגלות
 39 של אור אלוקי מלמעלה עד לעולם הזה התחתון **עַד שְׁיִהְיֶה וְשִׁכְנָתִי**

גילוי והשראת השכינה **(בְּמִשְׁכַּן דְּאִיקָרִי מְקַדְשׁ**¹⁶ והציווי "ועשו לי
 מקדש" מתיחס הן למשכן והן לבית המקדש, **וְגַם) בְּתוֹכְכֶם, בְּתוֹךְ כָּל**
אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל¹⁷ כדרשת חכמינו ז"ל שדיוק לשון הפסוק "ועשו
 לי מקדש ושכנתי בתוכם" (בלשון רבים ולא "בתוכי" בלשון יחיד) מלמד
 שהכוונה להשראת השכינה לא רק
 במשכן ובמקדש אלא גם בתוך כל
 אחד ואחד מישראל שבעבודתו
 הרוחנית פועל גילוי והשראת השכינה
 בעולם כמו שהדבר נפעל על ידי
 עבודת הקרבנות במשכן ובמקדש.
 ומְמַשְׁיָף הַרְבֵּי הַרִי"צ **בְּמִאֲמָר**¹⁸
 'באתי לגני' משנת תש"י, **שְׁבֻזָּה**
(שְׁנַתְבָּאָר לַעִיל שְׁצַרִיכָה
לְהִיּוֹת בעבודת ה' הרוחנית של
 האדם **הָעֵבֹדָה דְּאַתְּפִיָּא כַּפִּיָּה**
 והכנעה **וְאַחֲרֵי־כֵן אֶתְהַפְּכָא**
 הפיכה לטוב של **סְטָרָא־אַחְרָא**)
יִבְּן מַה שְׁהַמְּשֻׁכָּן הֵינָה מְעַצִּי
שְׁטִים דְּוָקָא, ולא מכל חומר אחר
כְּמוֹ שְׁכַתוּב¹⁹ בתורה בציווי על
 מלאכת המשכן **וְעֲשִׂיתָ אֶת**
הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שְׁטִים,
דְּשְׁטִים הוּא מְלִשׁוֹן נְטִיָּה,
 סטייה הצידה **הִינּוּ נְטִיָּה מְדַרְךָ**
הַיִּשָּׁר, וְהִינּוּ, שְׁהָעֵבֹדָה
בְּשִׁטוֹת (שְׁטִים) דְּלַעוּמַת־זֶה
עַל־יְדֵי אֶתְהַפְּכָא,
 הדרך להתגבר על ה'שטות' של היפך
 הקדושה שהיא הגורמת לאדם לחטוא
 (כמאמר חכמינו ז"ל "אין אדם עובר
 עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות"
 וה'רוח שטות' מכסה ומעלימה על הנפש האלקית) **הֵינָה עַל־יְדֵי שְׁטוֹת**
דְּקְדוּשָׁה, שְׁזָהוּ עֲנִין עֲצֵי שְׁטִים שְׁבַמְשֻׁכָּן, לפי המשמעות
 הפנימית הרוחנית **שְׁזָהוּ הָעֵבֹדָה שְׁלַמְעָלָה מְטַעַם וְדַעַת,**
 התמסרות לעבודת ה' מעל ומעבר למתחייב ומתבקש לפי השכל וההגיון,
 ולכן היא הדרך להתגבר על ה'רוח שטות' של הסטרא אחרא שהיא למטה
 מטעם ודעת **שְׁעַל־יְדֵי־זֶה** עבודת ה'אתכפיא' ו'אתהפכא' האמורה
נְשַׁלְמַת הַפְּוִנָה דְּוְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם השראת השכינה במשכן ובמקדש
 ובכני ישראל.

(11) ראה תו"א ס"פ ויקהל. (12) תרומה כה, ח. (13) ראה ספר הבהיר סימן מו (קט). (14) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. – הובא בהמשך פרק יח. (15) תו"כ ופרש"י עה"פ ויקרא א, ט. (16) עירובין ב, א. (17) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). של"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הערה 45. (18) פרק ג. (19) תרומה כו, טו.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 בו נפש בהמית היא חלק אלקה ממעל (ומוסיף רבנו הזקן על
 44 לשון הפסוק "חלק אלוה ממעל") **ממש**, והביטוי "ממש" מדיש ומחזק
 45 וממחיש את תוקף הדברים **ואם-כן גם** אפילו **בנוגע למדות דנפש**
 46 **האלקית**, למרות שהמידות הן לא עצם הנשמה **אינו מוכן, איף יכול**
 47 **להיות פעולם ענין כלשהו**
 48 **שיוכל להעלים ולהסתיר**
 49 **ועל-אחת-כמה-וכמה לנגד**
 50 **לא רק להסתיר אלא לחסום נגד על**
 51 **ענין של הנפש האלקית**
 52 **שהיא אלקות והרי האלקות היא**
 53 **מעל הכל? דהנה, אפילו בנוגע**
 54 **לעולם, שהוא מלשון העלם**
 55 **והסתר²³**, ולכאורה כל מציאותו
 56 היא העלם על האור האלוהי **מבאר**
 57 **רבנו הזקן בארפה בשער**
 58 **היחוד והאמונה²⁴** בספר התניא,
 59 **שפשם שמדת הגדולה** (מידת)
 60 **החסד שענינה ותוכנה הוא**
 61 **השפעת חיות אלוהית לנבראים**
 62 **והתהוות מאין לא-דבר ורחניות**
 63 **ליש מציאות מוחשית גשמית**
 64 **לעולמות וברואים אין קץ**
 65 **ללא גבול, כי מצד מידת החסד**
 66 **ההשפעה וההארה היא בלתי מוגבלת)**
 67 **היא ממדותיו של הקב"ה,**
 68 **והיא מידת חסדו של הקדוש ברוך**
 69 **הוא למעלה מהשפלת פל**
 70 **הברואים והשגתם, יכולת**
 71 **ההבנה של הנבראים כיוון שאין פח**
 72 **בשכל שום נברא להשפיל**
 73 **ולהשיג מדה זו, שאינם מסוגלים**
 74 **להבין במחשבתם השפעה ונתינה**
 75 **במידה כזו פי הקב"ה ומדותיו**
 76 **אחדות פשוט כו', מידותיו של**
 77 **הקדוש ברוך הוא מאוחדות איתו**
 78 **ומהוות חלק בלתי נפרד ממנו וזו**
 79 **אחדות פשוטה מעל ומעבר להגדרות**
 80 **כאלה ואחרות וכשם שאין**
 81 **ביכלת שום שכל נברא**
 82 **להשיג בוראו, שהרי נברא (גם)**
 83 **הנברא הנעלה ביותר, כולל גם נבראים**
 84 **עליונים ורחניים) הוא מוגבל ואין לו**

1 (ב) **וממשיך לבאר בפרק הרביעי של מאמר 'באתי לגני' תש"י**
 2 **נדלכאורה, לאחרי שהיתה סטיה ונטיה מדרך הישר, בגלל**
 3 **התגברות ה'רוח שטות' מצד הסטרא-אחרא איף אפשר לחזור ולעלות**
 4 **על דרך התורה ומצוה, אפילו בדרך הישר הרגילה ועל-אחת-**
 5 **כמה-וכמה שתהיה הנטיה**
 6 **דקדושה, נטיה שלמעלה**
 7 **מטעם ודעת, למעלה מדרך הישר**
 8 **הרגילה ועל זה מבאר הרבי**
 9 **הרי"צ בהמשך המאמר, ש"זה**
 10 **שהנפש הבהמית מכסה על**
 11 **הנפש האלקית, והינו ה'רוח**
 12 **שטות' שמצד הסטרא-אחרא**
 13 **(שעל זה אמרו רבותינו**
 14 **ז"ל²⁰ אין אדם עובר עבירה**
 15 **אלא-אם-כן נכנס בו רוח**
 16 **שטות), שמכסה ומעלים**
 17 **כו', הוא רק על המדות הרגש**
 18 **הגלוי והחיצוני דנפש האלקית,**
 19 **אבל לא על העצמות העומק**
 20 **והפנימיות דנפש האלקית,**
 21 **ומזה מוכן, שפאשר העבודה**
 22 **מגעת לעצם נפשו האלקית,**
 23 **כאשר האדם מתמסר לעבודת ה' לא**
 24 **רק בכוחות החיצוניים הגלויים שלו**
 25 **אלא עם כל העומק והפנימיות**
 26 **והעצמיות של נשמתו אזי מתבטל**
 27 **ההעלם וההסתר, כי על עצם**
 28 **הנפש מלכתחילה לא היה הסתר של**
 29 **ה'רוח שטות' ובמילא יכולה**
 30 **להיות ההטיה שלמעלה**
 31 **מטעם ודעת²¹ ויש לאדם כוח**
 32 **ויכולת לעבוד את ה' מעל ומעבר למה**
 33 **שנדרש לפי השכל וההגיון.**
 34 **אף עדין צריך ביאור, איף**
 35 **יכול להיות מלכתחילה איזה שהוא**
 36 **העלם והסתר של ה'רוח שטות'**
 37 **על הנשמה האלקית אפילו על**
 38 **המדות דנפש האלקית, הרי**
 39 **בנוגע לנפש האלקית איתא**
 40 **בתניא²² שגנפש השנית**
 41 **בישראל שבאה לאדם ומתלבשת בו**
 42 **בפנימיות לאחר שקודם לכן כבר יש**

(ב) **וממשיך לבאר בפרק הרביעי נדלכאורה,**
לאחרי שהיתה סטיה ונטיה
מדרך הישר, איף אפשר לחזור ולעלות על דרך
התורה ומצוה, ועל-אחת-כמה-וכמה שתהיה
הנטיה דקדושה, נטיה שלמעלה מטעם ודעת,
ועל זה מבאר, ש"זה שהנפש הבהמית מכסה
על הנפש האלקית, והינו ה'רוח שטות' (שעל)
זה אמרו רבותינו ז"ל²⁰ אין אדם עובר עבירה
אלא-אם-כן נכנס בו רוח שטות), שמכסה
ומעלים כו', הוא רק על המדות דנפש האלקית,
אבל לא על העצמות דנפש האלקית, ומזה
מוכן, שפאשר העבודה מגעת לעצם נפשו
האלקית, אזי מתבטל ההעלם וההסתר, ובמילא
יכולה להיות ההטיה שלמעלה מטעם ודעת²¹.
אף עדין צריך ביאור, איף יכול להיות העלם
והסתר אפילו על המדות דנפש האלקית,
הרי בנוגע לנפש האלקית איתא בתניא²² שגנפש
השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל
(ומוסיף) ממש, ואם-כן גם בנוגע למדות דנפש
האלקית, אינו מוכן, איף יכול להיות פעולם
ענין שיוכל להעלים ולהסתיר ועל-אחת-כמה-
וכמה לנגד על ענין של הנפש האלקית שהיא
אלקות. דהנה, אפילו בנוגע לעולם, שהוא
מלשון העלם והסתר²³, מבאר רבנו הזקן
בארפה בשער היחוד והאמונה²⁴, שפשם שמדת
הגדולה (שענינה השפעת חיות והתהוות מאין
ליש לעולמות וברואים אין קץ) היא ממדותיו
של הקב"ה, והיא למעלה מהשפלת פל
הברואים והשגתם, שאין פח בשכל שום נברא
להשפיל ולהשיג מדה זו, פי הקב"ה ומדותיו
אחדות פשוט כו', וכשם שאין ביכלת שום שכל

(20 סוטה ג, א. 21) כדלקמן בפ"ה. (22 פרק ב. 23) ראה לקו"ת שלח לו, ד. חוקת סה, א. שם, ד. ביאורה"ז להצ"צ ח"א ע' שנה. ועוד. (24 פרק ד.

מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, יו"ד שבט (מאמר ב), ה'תשל"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 קיים כלל ואילו הוא האדם המבין ומשיג אלוקות נותר מציאות של
 45 נבְרָא ואינו מתבטל, וזאת משום שידעת ה' לא חדרה ברגש הגלוי והמוחשי
 46 שלו.
 47 אָמַנְם, כָּל זֶה כל האמור לעיל שהאדם יכול להבין אלוקות ובכל זאת
 48 להבנה הזו לא תהיה עליו השפעה
 49 גלוויה וישירה ביחס לרגש הגלוי שלו
 50 הוא בְּנוֹגַע לְעֵנֵן הַגְּבוּרָה
 51 וְהַצְמָצוּם, שְׂכַח הַבוֹרָא הוא
 52 בְּהֶעֱלֵם וְהִסְתֵּר מֵהַנְּבִרָא,
 53 שְׂפִינָן שְׂמֵדַת הַגְּבוּרָה היא
 54 מִמְדוּתֵי שֶׁל הַקָּב"ה הבלתי
 55 מוגבל, הֲרִי לֹא יִפְלֹא מֵה
 56 שֶׁהַנְּבִרָא המוגבל אינו מבין
 57 מְדוּתֵי שֶׁל הַקָּב"ה. אָבֵל
 58 פֶּאֶשֶׁר יֵשׁ נְבִרָא על כל ההגבלות
 59 של נברא שְׂמַנְגֵד על עֵנֵן שֶׁל
 60 אֱלֻקוֹת, הֵינּוּ לֹא רַק עֵנֵן שֶׁל
 61 הָעֵלֶם וְהִסְתֵּר, אֲלֵא גַם
 62 הַתְּנַגְּדוֹת וכעין מלחמה חלילה נגד
 63 האלוקות, לְמִרוֹת שְׂיֹדֵעַ אותו
 64 שְׂזָהוּ עֵנֵן שֶׁל אֱלֻקוֹת, אֵינוֹ
 65 מוֹכֵן, אֵיךְ יִכּוֹל הַנְּבִרָא לְנַגֵּד
 66 על עֵנֵן הַקָּשׁוּר עִם בּוֹרָא
 67 ומעתה מתחזקת עוד יותר השאלה
 68 האמורה – איך מלכתחילה יכול להיות
 69 העלם והסתר על הנפש האלוקית מצד
 70 הירוח שטות' הבאה מנפש הבהמית
 71 באופן של התנגדות על הנפש
 72 האלקית?
 73 וַיּוֹכֵן הַחִילּוֹק בְּזֶה, הַהִבְדֵּל בֵּין
 74 הָעֵלֶם על הכוח האלוקי המהווה את
 75 הבריאה להעלם על הנפש האלוקית
 76 דִּהְיָה יְדוּעַ מֵהַשְׂמִיכָר כ"ק
 77 אֲדָמוֹר הָאֲמָצְעִי בְּאַרְכָּה
 78 בְּשַׁעַר הָאֲמוֹנָה²⁵ בְּלִשׁוֹן
 79 חֲכָמֵינוּ ז"ל²⁶ קָשָׁה בְּקִרְיַעַת
 80 יַם־סוּף [הֵינּוּ, שְׂקָרִיעַת יַם־סוּף], אַף
 81 סוּף הוא עֵנֵן קָשָׁה, לַמַּעֲלָה
 82 כִּיכּוֹל וְעַד שְׂזָהוּ קוּשִׁי חֲכִי
 83 גְדוֹל, שְׂלֶכֶן בְּנוֹגַע לְכַמָּה
 84 עֵנִינִים כמו למשל עֵנֵן הַיּוּוּגִים, נֶאֱמַר הַלִּשׁוֹן קָשָׁה בְּקִרְיַעַת
 85 יַם־סוּף], אַף שְׂהַקָּב"ה עֲצָמוֹ עֲשָׂה וַיִּצֵּר אֶת הַגְּבֻלוֹת הַטְּבַע,
 86 כּוֹלֵל גַּם אֶת הַהַגְּבָלָה וְהַהִבְדָּלָה דִּים וַיִּבְשָׂה, כִּי לְאַחַר

1 יכולת להבין ולהשיג את הבורא הבלתי מוגבל כֶּף אֵינוֹ יִכּוֹל הַנְּבִרָא
 2 המוגבל לְהַשִּׁיג מְדוּתֵי שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמֵאֻחְדוּת אֵיתוֹ בְּאֻחְדוּת
 3 מוֹחֻלְטָת וְגַם הֵם כְּלִי גְבוּל (כאמור שמירת הגדולה והחסד היא השפעה
 4 לברוא עולמות ונבראים "אין קץ"), הִנֵּה כֶּף מִמֶּשׁ בְּדוּק כְּמוֹ שֶׁלֹּא נִתַּן
 5 להשיג את השפעה והנתינה האלקית
 6 הבלתי מוגבלת אֵין בִּיכּוּלֶת שׁוֹם
 7 שְׂכָל נְבִרָא לְהַשִּׁיג מְדַת
 8 גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּב"ה, הַמִּידָה בְּקוֹ
 9 הַהַפּוּךְ מִמִּידַת הַחֶסֶד וְהַגְּדוּלָה שְׂהִיא
 10 מְדַת הַצְּמָצוּם וְהַמִּיעוּט שֶׁל
 11 הַשְּׂפַעַת הָאֹרֶר הָאֲלוּקִי וְהַמִּיעוּט
 12 הַתְּפִשּׁוּטוֹת הַחִיּוֹת מְגִדּוּלָתוֹ
 13 מְלִירֵד וְלִהְתַּגְּלוֹת עַל
 14 הַנְּבִרָאִים לְהַחִיּוֹתם וְלִקְיָמָם בְּגִילּוּי, כִּי אִם בְּהִסְתֵּר פָּנִים
 15 בְּגִילּוּי, כְּפִי שְׂהִיה אֵילוֹ הַבְּרִיאָה
 16 הִיִּתָּה בְּאֻמְצוּעוֹת מִידַת הַחֶסֶד בְּלִבָּד
 17 כִּי אִם בְּהִסְתֵּר פָּנִים כּו' וְגַם
 18 מִידָה זוֹ לֹא מוֹגְבֵּלָת וְגַם אוֹתָהּ הַנְּבִרָא
 19 לֹא מוֹגְבֵּל לְהַבִּין וְלִהְשִׁיג. וְהֵינּוּ,
 20 הַתּוֹכֵן שֶׁל מִידַת הַגְּבוּרָה וְהַצְּמָצוּם הוּא
 21 שְׂכַחַת הַבוֹרָא שְׂמַהוּוֹה אֶת הַנְּבִרָאִים
 22 וְמַחִייה וּמְקִיִּים אוֹתָם אֲמַנֵּם קִיִּים כְּתוּךְ
 23 הַנְּבִרָאִים אֲבֵל הוּא בְּאֻפְּוֹן שֶׁל
 24 הָעֵלֶם וְהִסְתֵּר מֵהַנְּבִרָא, שְׂלֶכֶן
 25 גַּם פֶּאֶשֶׁר הַנְּבִרָא מִבֵּין בְּשִׂכְלוֹ
 26 עֵנֵן הַתְּהוּוֹת הַנְּבִרָא
 27 מֵהַבוֹרָא, מְכַל־מְקוֹם אֵין זֶה
 28 בְּהַרְגֵּשׁ שְׂלוֹ, וְכַעֲזֵר שְׂהַשְׂכֵּל יִכּוֹל
 29 לְהַבִּין וְלִהְשִׁיג גַּם דְּבָרִים שְׂרַחֻקִּים
 30 וּמוֹפְשֵׁטִים מֵהָאָדָם עֲצָמוֹ הֲרִי הַרְגֵּשׁ
 31 מֵתַעֲזוּר רַק מְדַבְרִים שִׁישׁ לוֹ בְּהֵם
 32 הַזּוֹדוֹת וְעֵנִיִּין אִישִׁי, וּמֵאֲחֵר
 33 שְׂהָאֲלוּקוֹת נִמְצָאָת בְּנְבִרָאִים בְּהַעֲלֵם,
 34 הַיְדִיעָה וְהַהִבְנָה שֶׁל מְצִיאוֹת הַבוֹרָא
 35 אֲמַנֵּם נְקֻלְטָת בְּשִׂכְלוֹ וּמוֹחוֹ שֶׁל הָאָדָם
 36 אֲבֵל כִּיוּן שְׂהִיא מוֹחֻשִׁית וְקָרוּבָה אֵין
 37 לֵה שְׂפַעַת עַל הַרְגֵּשׁ שְׂאָזוֹ אֵילוֹ
 38 הַהִכְרָה בְּבוֹרָא כֵּן הִיִּתָּה בְּאֵה לִידֵי
 39 בִּטּוּי מוֹחֻשִׁי בְּרַגֵּשׁ הִיָּה צְרִיף
 40 לְהִיּוֹת הָאָדָם הַמְרַגֵּשׁ אֲלוּקוֹת כְּמוֹ
 41 אֹרֶר וְזִיו הַשְּׂמֶשׁ כְּשֶׁנִּמְצָא בְּמְקוֹרוֹ כְּתוּךְ הַשְּׂמֶשׁ עֲצָמָה שְׂשָׂם
 42 הוּא אֵין וְאָפְסֵר וְאֵף שְׂמְדוּכֵר בְּהַתְּגַלּוֹת וְהַתְּפִשּׁוּטוֹת שֶׁל הַשְּׂמֶשׁ ה'אֹרֶר'
 43 וְהַיּוּי' שְׂלֵה, אֵין לוֹ שׁוֹם תְּפִיסַת מְקוֹם כְּמְצִיאוֹת נְפִרְדַת לְעֲצָמָה וְכֵאלֵלוֹ אֵינוֹ

(25 פרק כט ואילך. פרק לב ואילך. 26 פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"נ. וראה זהר ח"א רז, ב. ח"ב קע, א.)

באתי לגני אחותי כלה

מה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 יותר מאשר שינוי טבע או שינוי צורה ביש שכבר קיים), וְאֶל-עַל-פִּי-כֵן
 46 לֹא נֶאֱמַר עַל זֶה עַל הַבְּרִיאָה יֵשׁ מֵאִין הַלְּשׁוֹן קָשָׁה וְהַדְּבַר לֹא נֶחְשָׁב
 47 'קשה' למעלה, במובן של שינוי וחריגה מהכללים הרגילים, פִּי הַפֶּלֶא
 48 והחידוש שֶׁבְּבְרִיאַת שְׁמַיִם וָאָרֶץ עִם הַיְחוּד פֶּלֶא וְחִידוּשׁ גְּדוֹל בְּיִחוּד,
 49 כִּי הוּא יִצְרֵת יֵשׁ מֵאִין, הוּא בְּנוֹגֵעַ
 50 לְכַח הַבּוֹרָא, שְׁזָהוּ שְׁבְרִיאַת
 51 יֵשׁ מֵאִין הִיא בְּחִיק הַבּוֹרָא
 52 בְּלִבָּד, וְשׁוּם נִבְרָא מוּגְבַל לֹא מִסוּגַל
 53 לַעֲשׂוֹת זֹאת וְכַנִּ"ל שֶׁהִיא כִּלְלוֹת
 54 עֵינֵי הַהֲתַהוּוֹת מִמֵּדַת גְּדוּלְתוֹ
 55 יִתְבָּרַךְ, וְלֹא-חָרִי כֵן, כְּשִׁישְׁנָה
 56 כְּבָר מְצִיאוֹת הַנִּבְרָא, אֵין בְּזָה
 57 סְתִירָה וְקָשִׁיָּא כָּלֵל כִּי עֲצֵם
 58 קִיּוּמוֹ שֶׁל הַנִּבְרָא לֹא מְהוּוֶה סְתִירָה
 59 לַבּוֹרָא שִׁיעַר וְעֵשָׂה אוֹתוֹ וְלֵאחֵר שֶׁכֵּבֶר
 60 יֵשׁ נִבְרָא קִיּוּם עֲצֵם מְצִיאוֹתוֹ הִיא לֹא
 61 שִׁינוּי וְחַרְיָגָה מִכְּלָלִי הַבְּרִיאָה. מֵה-
 62 שְׁאֵין-כֵּן הָעֵינֵן דְּקָרִיעַת יֵם-
 63 סוּף, הִנֵּה כְּדִי שִׁיְהִיָּה בְּטַבַּע
 64 וּבְנִבְרָא גּוֹפָא עֲצֵמוֹ שִׁינוּי וְחַרְיָגָה
 65 מִטַּבְעוֹ הַרְגִיל וְיִהְיֶה בּוֹ הָעֵינֵן
 66 דְּהַפְּךָ יֵם לִיבְשָׁה הִפֵּךְ טַבְעוֹ,
 67 הָרִי זֶהוּ קוֹשֵׁי שְׁאֵינוֹ נִמְצָא
 68 אֶפְּלוֹ בְּבְרִיאַת יֵשׁ מֵאִין
 69 שֶׁכֵּאֲמֹר בְּבְרִיאַת יֵשׁ מֵאִין עֲצֵם קִיּוּמוֹ
 70 הַמִּתְמַשֵּׁךְ שֶׁל הַיֵּשׁ הוּא לֹא בִּינְיָוֹד
 71 לְכִלְלִים. וְעַל-פִּי-זֶה צְרִיף
 72 לְהִבִּין בְּנוֹגֵעַ לְרוּחַ שְׁטוֹת שֶׁל
 73 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁנוֹסֵף לְכָף
 74 שֶׁהוּא מְעַלִּים וּמְסִתִּיר עַל
 75 הַנֶּפֶשׁ הַאֱלוּקִית, הָרִי הוּא גַם
 76 מְנַגֵּד עַל אֱלֻקוֹת, בְּהִיּוֹתוֹ
 77 מְצִיאוֹת נִבְרָא, וּבִידְעוֹ שְׁזָהוּ
 78 אֱלֻקוֹת, כְּלוֹמֵר שֶׁהַהֲתַנְגְּדוֹת הִיא
 79 יִשְׁרָה וּמְכוּוֹנֹת מִתּוֹךְ מוֹדְעוֹת מִלֵּאָה
 80 וְנִשְׁאַלֵת הַשְּׂאֵלָה אֵיךְ אֶפְשָׁר
 81 שִׁיְהִיָּה דְּכָר בְּזָה אֵיךְ יִתְכַן שְׁתֵּי הַתְּנַגְּדוֹת כִּזּוֹ לֵאלֻקוֹת?
 82 וּמוֹסִיף וּמְבַאֵר שֶׁלְכַאוּרָה הִיא אֶפְשָׁר לִישֵׁב אֵת הַשְּׂאֵלָה:
 83 וְאֵךְ שְׁמִבּוֹאֵר בְּתַנְיָא²⁹ שְׁבִּיאָמַת לֵאמֹר שֶׁל דְּבַר (לְמִרוֹת
 84 שְׁבַחֲיָצִינוּת וּבְגִלוּי אֵין זֶה נִרְאָה) אֵין שׁוּם מְמֻשָׁת כָּלֵל בְּסִטְרָא-
 85 אַחְרָא, הַצֵּד הַאֲחֵר, הִפֵּךְ הַקְּדוּשָׁה, נִרְאָה כְּמִצִּיאוֹת תִּקְפָּה וְחֻזְקָה אֵךְ
 86 לֵאמֹר שֶׁל דְּבַר אֵין לוֹ מִמְשׁוֹת שְׁלֵכֵן נִמְשָׁלָה הַסִּטְרָא-אַחְרָא לְחוּשָׁף
 87 שְׁאֵין בּוֹ שׁוּם מְמֻשָׁת כָּלֵל וְכֵל עֵינֵינוּ הוּא רַק הַעֵדֵר הַאֲדוּר וְלִכֵּן גַּם
 88 כְּשׁוֹרֵר חוֹשֵׁךְ כְּבֵד, בְּמַעַט אֹרֶךְ הוּא נִעְלָם כֹּלֵל הִיא (אֵךְ שִׁישׁ בְּהַיְחוּד

1 שְׁהַקְּבָ"ה קָבַע בְּטַבַּע הָעוֹלָם שְׁזָהוּ יֵם וְזֶה יִבְשָׁה וְהַבְּרִיאָה
 2 בִּינֵיהֶם וְנִכְמְבוֹאֵר שֶׁם בְּמֵאֵר שֶׁל אֲדַמּוּ"ר הַאֲמַצְעִי שְׁעֵנֵן הָיָם
 3 בְּרוּחִיּוֹת הוּא לְמַעְלָה מְעַלָּה בְּתַכְלִית הָעֲלוּי, שְׁלֵכֵן הָרִי זֶה
 4 הוֹגְמָא לְעֵלְמִין סְתִימִין, עוֹלָמוֹת סְתוּמִים וּמְכוּסִים שֶׁלְמַעְלָה מִהַתְּגַלּוֹת
 5 וְהוּא בְּחִינַת 'עֲלָמָא דַּתְּכַסִּיא'
 6 שֶׁלְמַעְלָה מִבְּחִינַת 'עֲלָמָא דַּתְּגַלִּיא'
 7 וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזוּהַר עַל הַכְּתוּב "בְּרוּךְ
 8 ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד
 9 הָעוֹלָם" אֲמָרוּ בְּזוּהַר: מְעֲלָמָא
 10 דַּתְּכַסִּיא (עוֹלָם מְכוּסָה) לְעֲלָמָא
 11 דַּתְּגַלִּיא (עוֹלָם גְּלוּי). מוֹסְבַר עַל כֵּךְ
 12 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת כִּי כְּשֶׁם שֶׁבְּעוֹלָם הוּא
 13 יֵשׁ "יֵם" שֶׁהוּא עוֹלָם שֶׁהַנִּבְרָאִים שָׁבוּ
 14 מִכּוּסִים וְיֵשׁ "יִבְשָׁה" שֶׁהִיא עוֹלָם
 15 שֶׁהַנִּבְרָאִים שָׁבוּ גְלוּיִים, עַל דְּרוּךְ זֶה
 16 לְמַעְלָה, לְהַבְרִיל, יֵשׁ דְּרָגוֹת גְּבוּהוֹת
 17 שֶׁבְּגִלְל הַרוּמָמוֹת שֶׁלָּהֶם הֵן נִעְלָמוֹת
 18 וּמְכוּסוֹת וְנִקְרְאוֹת "עֲלָמָא דַּתְּכַסִּיא",
 19 וְאֵילוֹ הָאֹרֶךְ הַאֱלוּקִי הַמְצוּמָצֵם שִׁיּוּד
 20 וּמִתְגַּלֵּה לְנִבְרָאִים נִקְרָא "עֲלָמָא
 21 דַּתְּגַלִּיא". גַּם הַטַּבַּע כְּלָלֵל נִקְרָא
 22 "עֲלָמָא דַּתְּגַלִּיא", כִּי הוּא תוֹפְעָה
 23 גְלוּיָה וּמוֹבַת לְכֹל וְאֵילוֹ הַנֶּסֶן נִקְרָא
 24 "עֲלָמָא דַּתְּכַסִּיא", כִּי אֵינוֹ מוּבֵן
 25 וְנִתְפַס אֵלָּא נוֹחַר פֶּלֶא, סְתוּם וּמְכוּסָה.
 26 וּבְקָרִיעַת יֵם סוּף, כֹּל הַדְּרָגוֹת הַגְּבוּהוֹת
 27 וְהַנְּעוֹלֹת שֶׁל הַיֵּם", "עֲלָמָא
 28 דַּתְּכַסִּיא" בְּאוֹ לִידֵי גְלוּי וְהַפְּכוֹ
 29 לְהִיּוֹת "עֲלָמָא דַּתְּגַלִּיא" וְעֵינֵן
 30 הַיִּבְשָׁה הוּא לְמַטָּה מִן הָיָם,
 31 בְּחִינַת מְקַבֵּל הַקּוֹלֵט אֵת הַשִּׁפְעַ
 32 שֶׁהוּא נְחוּת מִהַמְשַׁפֵּיעַ, מְקוּר הַשִּׁפְעַ
 33 כּוֹי', הִנֵּה כְּדִי שְׁבְטַבַּע הָיָם
 34 וְיִבְשָׁה גּוֹפָא, הֵינּוּ טַבַּע שֶׁלָּהֶם
 35 עֲצֵמָם (לְמִרוֹת שֶׁאֵת הַטַּבַּע שֶׁבָּהֶם וְאֵת
 36 הַהַגְּבָלוֹת שֶׁלָּהֶם עֵשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 37 הוּא בְּעַצְמוֹ, כְּאֲמֹר), יְהִיָּה הָעֵינֵן דְּהַפְּךָ יֵם לִיבְשָׁה²⁷, וְטַבַּע הַיֵּם
 38 יִתְהַפֵּךְ לְהִיּוֹת כְּטַבַּע הַיִּבְשָׁה הָרִי זֶה עֵינֵן שְׁנִקְרָא קָשָׁה מְצַד גְּדוּי
 39 הַטַּבַּע וְהַבְּרִיאָה כִּי בְרִיאַת הָעוֹלָם מִלְּכַתְחִילָה הִיא כֵּן לְפִי גְרָרִים
 40 וְהַגְּבָלוֹת. וְזָהוּ שֶׁהַלְּשׁוֹן קָשָׁה נֶאֱמַר גְּבִי קָרִיעַת יֵם-סוּף,
 41 לְמִרוֹת שֶׁהוּא רַק שִׁינוּי מִצַּב וְהַגְּדֵרָה בְּדוּבָרִים הַקִּיּוּמִים כְּבֵר וְלֹא לְגְבִי
 42 בְּרִיאַת שְׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁהוּא יֵשׁ דְּבַר וּמְצִיאוֹת מֵאִין מִלֵּא-דְּבַר,
 43 וְהוּא פֶּלֶא גְּדוֹל יוֹתֵר מְקָרִיעַת יֵם-סוּף (בְּמִבּוֹאֵר בְּשִׁיעַר
 44 הַיְחוּד וְהַאֲמוּנָה²⁸ בְּסִפְר הַתְּנִיָּא שִׁיעִירַת יֵשׁ מֵאִין פֶּלֶא וְחִידוּשׁ גְּדוֹל

מוצאי שבת-קודש פרשת בשלח, יו"ד שבט (מאמר ב), ה'תשל"ד

ביאור בדרך אפשר

1 הַרְבֵּה לַחַיִּוֹת כָּל בְּעַלְיֵ-חַיִּים הַטְּמֵאִים, וְנִפְשׁוֹת אוֹמוֹת
 2 הָעוֹלָם כּוֹי' שְׁכֵמוֹבָר בִּסְפֵר הַתְּנַיָּא שׁוֹרֵשׁ הַחַיּוֹת וְהַקְּיוּם שֶׁלָּהֶם הוּא
 3 מֵהַסְטֵרָא-אַחֲרָא, וְכוּיּוֹן שְׁמֻדוֹבֵר בְּרִיבּוּי נְבֵרָאִים הִיָּה מְקוּם לַחֲשׁוֹב שְׁמֻדוֹבֵר
 4 בְּמִקּוּר חַיִּים אֲמִיתִי, אֲבָל הָאֲמֵת הִיא שְׁאִין בַּה שׁוּם מִמְשׁוֹת כָּלִל), רַק
 5 שְׁלִגְבֵי נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שְׁבָאָדָם
 6 שְׁעָלֶיהָ מוֹטֵל לְקִיָּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת
 7 וְלֵהֲתַגְבֵּר עַל הַנְּסִינּוֹת וְעַל כָּל מוֹנֵעַ
 8 וּמַעֲכָב גִּמְן לָהּ הַקֶּבֶ"ה רְשׁוֹת
 9 וְיִכּוֹלֶת לְהִגְבִּיָּה אֶת עֲצָמָהּ
 10 כְּנִגְדָּהּ, וְלֵהֲתִיַּצֵּב כְּנִגַּד הַנֶּפֶשׁ
 11 הָאֱלֹקִית וְכִמּוֹ שְׁמֻבּוֹרָא בְּתַנַּיָּא
 12 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 13 כּוֹחַ וְיִכּוֹלֶת לְהַתְנַגֵּד לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
 14 וְרִשׁוֹת לְבַלְבַּל הָאָדָם בְּדַבְרֵי שְׁקֵר
 15 וּמְרַמָּה לְהַרְבּוֹת שְׁכָרוֹ כְּאִשֶׁר יַעֲמׁוּד
 16 בְּנִיסִיּוֹן וַיִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהָ, וְלִכְאוּרָה הִיָּה
 17 אֲפֻשֶׁר לְפָרֵשׁ שׁוּזָה גַם הַסְטֵבֵר לְכוֹחַ
 18 וְלִיכּוֹלֶת שֶׁל הַסְטֵרָא אַחֲרָא וְהִירוּחַ
 19 שְׁטוֹת הָעֵלִים וְלֵהֲסִתִּיר עַל הַנֶּפֶשׁ
 20 הָאֱלֹקִית, אֲבָל אִין זֶה בִּיאׁוֹר מִסְפִּיק
 21 וְעַדִּין הַשְּׁאֵלָה בְּמִקּוּמָה עוֹמֶדֶת כִּי
 22 הָרִי זֶה נִתְּנִית כּוֹחַ לְסְטֵרָא אַחֲרָא
 23 לְהַתְנַגֵּד לְאֱלֹקוֹת, הִיָּפֵךְ הָאֲמֵת, זֶהוּ
 24 עֲנִין שְׁהִיָּה צָרִיף לׁוֹמֵר עָלָיו
 25 "קָשָׁה פְקָרִיעַת יַם-סוּף", כִּי
 26 זֶהוּ שִׁינּוּי מֵהַכִּלְלִים שֶׁעַל פִּיהֶם פּוֹעֲלִים
 27 הַנְּבֵרָאִים וְלֹא מְצִינּוּ זֹאת בְּנוֹגַע
 28 לְעֲנִין זֶה אֲלֵא עֲנִין הַסְטֵר
 29 וְהַתְּגַבְּרוֹת הִירוּחַ שְׁטוֹת מוֹל הַנֶּפֶשׁ
 30 הָאֱלֹקִית מוֹבָא כְּדַבֵּר מוֹבָן וּמִתְקַבֵּל
 31 בְּגַדְרֵי הַבְּרִיאָה. וּבִלְשׁוֹן הַצִּמְחָה
 32 צָדֵק³⁰, שְׁזָה "שְׁאִין לְנִמְנַע
 33 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהוּא "נִמְנַע
 34 הַנְּמַנְעוֹת" כִּי כָּל מוֹשֵׁג הַהִגְבְּלָה
 35 וְהַהֲגֵרָה שֶׁל מִצִּיאוֹת כְּדַבֵּר כּוֹחַ אוֹ
 36 אַחַר עִם יְכוֹלוֹת מוֹגֵדְרוֹת וּמוֹגְבְלוֹת הוּא רַק בְּנְבֵרָאִים אֵךְ לֹא בְּחִיק הַבּוֹרָא
 37 שְׁכַל 'נִמְנַעוֹת' וְכַל הַגְּבֵלָה, הַגְּדֵרָה וְחִסְרוֹן, הוּא 'נִמְנַע' מִמֶּנּוּ וְלִכֵּן הוּא 'נִמְנַע'
 38 הַנְּמַנְעוֹת, וְלִכֵּן אִין בּוֹ שׁוּם טְבַע קָיָם שְׁטַבּוֹעַ וּמוֹשֵׁרֵשׁ בּוֹ, הִיָּנּוּ אֲצִלוֹ
 39 יִתְבָּרַךְ כּוֹי' אֲבָל שְׁנִלְבִּישׁ כַּח זֶה (שְׁאוּמְרִים בְּנוֹגַע לְהַשֵּׁם)
 40 עַל הָעוֹלָם כּוֹי', זֶה וְדָאִי אֵינּוּ", כְּלוּמַר, הִיָּה מְקוּם לַחֲשׁוֹב כִּי מֵאַחַר

ביאור בדרך אפשר

41 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַבּוֹרָא, הוּא "נִמְנַע הַנְּמַנְעוֹת", גַּם הַנְּבֵרָאִים שְׁנִבְרָאוּ עַל
 42 יְדוֹ הֵם בְּעַלֵי תְכוּנָה זֶו, אֲבָל הַצִּמְחָה-צָדֵק מְבַאֵר שׁוּזוֹ טַעוֹת וְהַמוֹשֵׁג "נִמְנַע"
 43 הַנְּמַנְעוֹת" קָיָים אֵךְ וְרַק בְּחִיק הַבּוֹרָא וְהִיָּנּוּ, שְׁאֲפִילוֹ לְהַרְשָׁב"א³¹
 44 שְׁהַקֶּבֶ"ה הוּא נִמְנַע הַנְּמַנְעוֹת, מְכַל-מְקוּם מְצִינּוּ גַם בְּנוֹגַע
 45 לְעֲנִינֵי קְדוּשָׁה שְׁנוֹבְעִים מִמֶּנּוּ
 46 שְׁזָהוּ דְבָר הַנְּמַנַע בְּלִתי אֲפֻשֶׁר
 47 שְׁיִהְיֵי שְׁנֵי הַפְּכִים בְּכַת אַחַת,
 48 וְאִין סְתִירָה בְּדָבָר, אִין לְהַתְּפַלֵּא
 49 עַל כֵּךְ שְׁמַצַּד אַחַד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 50 הוּא "נִמְנַע הַנְּמַנְעוֹת", לְמַעַל מִכָּל
 51 הַגְּדֵרָה וְהַגְּבֵלָה, וּמַצַּד שְׁנֵי עֲנִינֵי
 52 קְדוּשָׁה הַבָּאִים מִמֶּנּוּ כֵן "נִמְנַעִים"
 53 וּמוֹגֵדְרִים בְּגֵדִים מְסוּיָמִים כֵּךְ שֶׁלֹּא
 54 יְכוּל לְהִיָּוֵת בָּהֶם שְׁנֵי הַפְּכִים כִּי
 55 הָעֲנִין דְּנִמְנַע הַנְּמַנְעוֹת הוּא
 56 לְגַבֵי הַבּוֹרָא בְּעֲצָמוֹ, שְׁלֹא
 57 שְׁיָף בּוֹ הַכְּנָה וְהַשְּׁגָה, כִּי הוּא
 58 לְמַעַל מִכָּל הַגְּדֵרָה וְגַם לֹא עֲנִין
 59 הַטְּבַע בְּמוֹבָן שֶׁל תְּכוּנוֹת מוֹגֵדְרוֹת,
 60 וּבְמִילָא אִין אֲצִלוֹ עֲנִין
 61 הַנְּמַנְעוֹת וְשׁוּם דְּבַר לֹא נִמְנַע מִמֶּנּוּ,
 62 מֵה-שְׁאִין-כֵּן לׁוֹמֵר שְׁהַנְּבָרָא
 63 בְּתוֹר נְבָרָא עִם הַגְּבֵלוֹת וְהַגְּדֵרָה
 64 וְטַבַּע הַמֵּאֲפִינִים אוֹתוֹ יְהִי בּוֹ שְׁנֵי
 65 הַפְּכִים, הָרִי זֶה דְבָר נִמְנַע וְלֹא
 66 יִתְכַן.
 67 וְעַל-דִּרְדָּרָה גַם בְּעֲנִינֵנוּ
 68 לְכְאוּרָה, דִּהֵן אֲמַת שְׁמַצַּד
 69 הַבּוֹרָא נִתְּן לְלְעוֹמַת-זָה' כַּח
 70 לְעַמּוּד נִגְדַד קְדוּשַׁת נֶפֶשׁ
 71 הָאֱלֹקִית, כְּדִי שְׁתַּהִיָּה בְּחִירָה
 72 חוֹפְשִׁית וְכְדִי שֶׁהָאָדָם יִתְגַבֵּר עַל
 73 הַנְּסִינּוֹת וּשְׁכָרוֹ יִגְדַל מְכַל-מְקוּם
 74 בְּנוֹגַע לְהַנְּגִידוֹת הַהַתְּנַגְּדוֹת שֶׁל
 75 הַסְטֵרָא אַחֲרָא לְאֱלֹקוֹת בְּפוּעֵל,
 76 שְׁצָרִיף לְהַעֲשׂוֹת בְּתוֹר נְבָרָא דְלְעוֹמַת-זָה' שֶׁל הַצַּד שֶׁהִיָּפֵךְ
 77 הַקְּדוּשָׁה (כְּכַתוּב "אֵת זֶה לְעוֹמַת זֶה עֲשֵׂה אֱלֹקִים"), נִשְׁאֲלֶת הַשְּׁאֲלָה,
 78 בְּאִיזָה כַּח בְּתוֹר נְבָרָא עִם הַגְּבֵלוֹת וְהַגְּדֵרָה שֶׁל נְבֵרָא יְכוֹלָה
 79 לְלְעוֹמַת-זָה' לְהַבִּיא לִידֵי פּוּעֵל אֶת הַהַתְּנַגְּדוֹת וְהַמְּלַחְמָה
 80 עִם צַד הַקְּדוּשָׁה וְלֵת לִכֵּן בִּטּוֹי מִמֶּנּוּ ?

בַּה חַיּוֹת הַרְבֵּה לַחַיִּוֹת כָּל בְּעַלְיֵ-חַיִּים
 הַטְּמֵאִים, וְנִפְשׁוֹת אוֹמוֹת הָעוֹלָם כּוֹי'), רַק
 שְׁלִגְבֵי נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שְׁבָאָדָם נִתֵּן לָהּ הַקֶּבֶ"ה
 רְשׁוֹת וְיִכּוֹלֶת לְהִגְבִּיָּה אֶת עֲצָמָהּ כְּנִגְדָּהּ, הָרִי זֶה
 עֲנִין שְׁהִיָּה צָרִיף לׁוֹמֵר עָלָיו "קָשָׁה פְקָרִיעַת
 יַם-סוּף",* וְלֹא מְצִינּוּ זֹאת בְּנוֹגַע לְעֲנִין זֶה.
 וּבִלְשׁוֹן הַצִּמְחָה צָדֵק³⁰, שְׁזָה "שְׁאִין לְנִמְנַע טְבַע
 קָיָם, הִיָּנּוּ אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ כּוֹי' אֲבָל שְׁנִלְבִּישׁ כַּח זֶה
 (שְׁאוּמְרִים בְּנוֹגַע לְהַשֵּׁם) עַל הָעוֹלָם כּוֹי', זֶה
 וְדָאִי אֵינּוּ", וְהִיָּנּוּ, שְׁאֲפִילוֹ לְהַרְשָׁב"א³¹
 שְׁהַקֶּבֶ"ה הוּא נִמְנַע הַנְּמַנְעוֹת, מְכַל-מְקוּם מְצִינּוּ
 גַם בְּנוֹגַע לְעֲנִינֵי קְדוּשָׁה שְׁזָהוּ דְבָר הַנְּמַנַע
 שְׁיִהְיֵי שְׁנֵי הַפְּכִים בְּכַת אַחַת, וְאִין סְתִירָה
 בְּדָבָר, כִּי הָעֲנִין דְּנִמְנַע הַנְּמַנְעוֹת הוּא לְגַבֵי
 הַבּוֹרָא, שְׁלֹא שְׁיָף בּוֹ הַכְּנָה וְהַשְּׁגָה, וְגַם לֹא
 עֲנִין הַטְּבַע, וּבְמִילָא אִין אֲצִלוֹ עֲנִין הַנְּמַנְעוֹת,
 מֵה-שְׁאִין-כֵּן לׁוֹמֵר שְׁהַנְּבָרָא בְּתוֹר נְבָרָא יְהִי בּוֹ
 שְׁנֵי הַפְּכִים, הָרִי זֶה דְבָר נִמְנַע. וְעַל-דִּרְדָּרָה גַם
 בְּעֲנִינֵנוּ לְכְאוּרָה, דִּהֵן אֲמַת שְׁמַצַּד הַבּוֹרָא נִתֵּן
 לְלְעוֹמַת-זָה' כַּח לְעַמּוּד נִגְדַד קְדוּשַׁת נֶפֶשׁ
 הָאֱלֹקִית, מְכַל-מְקוּם בְּנוֹגַע לְהַנְּגִידוֹת בְּפוּעֵל,
 שְׁצָרִיף לְהַעֲשׂוֹת בְּתוֹר נְבָרָא דְלְעוֹמַת-זָה',
 נִשְׁאֲלֶת הַשְּׁאֲלָה, בְּאִיזָה כַּח בְּתוֹר נְבָרָא יְכוֹלָה
 לְלְעוֹמַת-זָה' לְהַבִּיא לִידֵי פּוּעֵל אֶת הַהַתְּנַגְּדוֹת
 וְהַמְּלַחְמָה עִם צַד הַקְּדוּשָׁה.

(* דבשלמא בנוגע להארוך, שמקום ארון אינו מן המדה (יומא כא, טע"א. וש"א), שזהו"ע של נמנעות – למאי נפק"מ לומר ד"קשה", ובפרט שזהו בביהמ"ק שהיו תמיד עשרה נסים (אבות פ"ה מ"ה); משא"כ בנוגע לזיווג וכו' (וגם בנוגע לקרי"ס – נאמר בדרך ממלא). ועד"ו הוצרך לומר הלשון "קשה" על התנגדות הסט"א בכל יום, שזה יעודד לנצחה (עדמ"כ בתניא פכ"ט).

ביאור בדרך אפשר

1 ואם כן, לא זו בלבד שבאמור אין מענה לשאלה איך יתכן שיהיה העולם
 2 והסתר על הנפש האלוקית, אלא שהשאלה הולכת ומתחזקת:
 3 ובפֿרט על-פי מה שִׁמְבָאָר ה'צִמַח צְדָק'³² בְּמַה שִׁכְתוּב
 4 בְּנוֹגַע לְקָרִיעַת יַם-סוּף, שעליה נאמר הביטוי "קשה" וְאַתָּה
 5 הָרַם אֶת מִטְף וּנְטָה אֶת יָדְךָ
 6 גו'³³ (וּכְפִי שִׁיתְבָּאָר גַּם
 7 לְקַמְן³⁴), ד'מִטְף' קָאֵי עַל
 8 כָּל סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שֶׁל
 9 האור האלוקי מלמעלה למטה מדרגה
 10 לדרגה (כאשר כל דרגה אחווה
 11 בחברתה כמו טבעות וחוליות של
 12 שרשרת) באופן שיתהוו עולמות
 13 ונבראים מוגדרים ומוגבלים
 14 וְאֶדְרָבָה, לֹא עַל עוֹלְמוֹת
 15 בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה שְׁלוֹשָׁת
 16 העולמות של 'סדר השתלשלות'
 17 שנחשבים 'נבראים' ומציאות מוגדרת
 18 שְׁנִקְרָאִים בְּשֵׁם שִׁבְט
 19 (בְּמִבְּוֹאָר שֵׁם בְּרַבְרִי ה'צִמַח
 20 צִדְק' טַעַם הַדְּבָר), אֲלֵא עַל
 21 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת העולם הראשון
 22 והנעלה ביותר ב'סדר השתלשלות'
 23 וְלִמְעָלָה יוֹתֵר ואפילו דרגות
 24 יותר גבוהות מעולם האצילות,
 25 שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם מִטָּה, שְׁמוּרָה
 26 עַל הַתּוֹקֵף כו', כִּי 'מִטָּה'
 27 משמעותו מקל קשה שלא תתכופף
 28 ולא מתקפל, לעומת 'שבט' שהוא
 29 ענף רך בְּחִינַת אֵיתָן במשמעות
 30 של קשה וחזק, וְעַל זֶה נֶאֱמַר
 31 למשה רבנו בציווי לפעול את קריעת
 32 יַם סוּף הָרַם אֶת מִטְף, שִׁכְדִי
 33 שְׁיִוְכַל לְהִיּוֹת הַעֲנִיָּן דְּקָרִיעַת
 34 יַם-סוּף, שכמבואר לעיל הנס
 35 התחולל בצורה כזו שְׁפַנְבְּרָאִים
 36 גּוֹפָא יְהִיָּה הַעֲנִיָּן דְּהַפָּךְ יַם
 37 לְיִבְשָׁה, היינו שלא היה ביטול
 38 מוחלט של גדרי העולם ולא התבטלו
 39 ההבדלים והגדרים שבין ים ליבשה
 40 אלא הם, עם הגדרים שלו, יתהפך
 41 ויהיה יבשה הוֹצֵרֵךְ לְהִיּוֹת הָרַם אֶת מִטְף, שֶׁהוּא עֲנִיָּן
 42 הַהֲגֻבָּה וההרמה של כללות העולם לְבְּחִינַת עֲצָמוֹת אִוֵּר

ביאור בדרך אפשר

אִין-סוּף שְׁלִמְעָלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת לְגַמְרִי שֵׁם אֵין שׁוּם נְחִינַת
 43 מקום לגדרים כלשהם (לֹא רַק לְמַעְלָה מְעוֹלְמוֹת בְּרִיאָה-
 44 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה שְׁנִקְרָאִים שִׁבְט, אֲלֵא גַם לְמַעְלָה מְאֲצִילוֹת
 45 וְהַעוֹלְמוֹת שְׁלִמְעָלָה מְאֲצִילוֹת שְׁנִקְרָאִים מִטָּה וגם הגדרים
 46 הללו שהם פחות 'מציאות' לא
 47 קיימים כלל ב'עצמות'), וְאַחֲרֵי-כֵן
 48 כְּתִיב וּנְטָה אֶת יָדְךָ, ו'ידך'
 49 מתפרש גם 'יודך', "ה'יוד" שלך
 50 שֶׁהוּא בְּחִינַת הַיּוֹד הנקודה
 51 הראשונה שֶׁהוּא שְׂרֵשׁ כָּל
 52 הַמְּשָׁכוֹת גִּילּוּי אִוֵּר אִין-סוּף
 53 הַנִּמְשָׁף מְלַמְעָלָה לְמִטָּה כּו' בכל
 54 הדרגות הבאות, וְעַל-יְדֵי-זֶה
 55 ה'הרמה' ו'ההגבהה' של כל 'סדר'
 56 השתלשלות' למעלה למעלה שם אין
 57 שׁוּם חִלּוּקִים וגדרים – וּבְקַעְצָהוּ,
 58 הַפָּךְ יַם לְיִבְשָׁה.
 59 וְכִיּוֹן שִׁבְשָׁבִיל קָרִיעַת יַם-
 60 סוּף שֶׁהִיא פְּעוּלָה שֶׁל שִׁינּוּי באופן
 61 ההגנה של 'סדר השתלשלות' (יחד
 62 עם המשך קיומם בתור נבראים,
 63 כמבואר לעיל) יֵשׁ צוֹרֵף
 64 בְּהַמְשָׁכָה והתגלות מלמעלה
 65 מִבְּחִינָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר גַּם
 66 מֵהַעוֹלְמוֹת שְׁלִמְעָלָה
 67 מֵהָאֲצִילוֹת, הָרִי מִזָּה מוֹכֵן
 68 בְּנוֹגַע לְמַלְחָמָה שִׁבְכָל יוֹם
 69 המלחמה התמידית (שאיננה שינוי חד-
 70 פעמי) שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (לֹא
 71 רַק מְעַלְמָה וּמִסְתֵּירָה, אֲלֵא
 72 גַּם) מְנַגֶּדֶת עַל הַנֶּפֶשׁ
 73 הָאֱלֹקִית ולחמת בה, שְׂזוּהִי
 74 פְּעוּלָה שֶׁל ה'לְעוֹמַת-זֶה'
 75 שְׁנַעֲשִׂית בְּאִוֵּן שֶׁל הַתְּנַגְדוֹת
 76 לְצַד הַקְּדוּשָׁה, שִׁבְהַכְרַח לּוֹמַר,
 77 שִׁבְשַׁעַת מְעַשָּׂה בִשְׂעָה שֶׁהִיא
 78 מֵתַבְּרָה אֵל מוֹל הַנֶּפֶשׁ האלוקית יֵשׁ
 79 בָּהּ כֹּחַ בְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית כֹּחַ חֲזָק יוֹתֵר
 80 כְּכֹחַ מֵהַכֹּחַ שִׁבְמַדוֹת
 81 דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שעליהם היא
 82 מעלימה ומסתירה (כמבואר לעיל) ואם כן השאלה גדלה ומתחזקת עוד יותר
 83 – איך הדבר יתכן?
 84

מוצאי שבת-קודש פרשת בשלח, יו"ד שבט (מאמר ב), ה'תשל"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וַיּוֹכַן בְּהַקְדָּם הַמְּבוֹאֵר בְּכַתְבֵי הָאֲרִיזוֹ"ל³⁵ עַל הַפְּסוּק³⁶
2 פִּי לֹא עַל הַלְחָם לְבַדּוֹ יַחֲזִיהַ הָאָדָם, פִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי
3 הַיּוֹי' יַחֲזִיהַ הָאָדָם, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂגֵם בְּאָדָם יִשְׁנוּ מוֹצֵא פִי
4 הַיּוֹי', שְׁהֵי כִשֵּׁם שֶׁהֵלָחַם קִיִּים בּוֹכּוֹת דְּבַר ה' וְהַנִּיצוּץ הָאֱלוּקִי שֶׁמֵּחִיהַ
5 אוֹתוֹ כִּךְ הָאָדָם חֵי וְקִיִּים רַק בְּכּוֹחַ דְּבַר
6 ה' וְהַנִּיצוּץ הָאֱלוּקִי שָׁבוּ וְאִם כֵּן, לִשְׁם
7 מִה הָאָדָם זָקוּק לְ"מוֹצֵא פִי ה'"
8 שְׁבִלְחָם, מִפְּלִ-מְקוֹם צָרִיף
9 הָאָדָם לְמוֹצֵא פִי הַיּוֹי'
10 שְׁבִלְחָם דְּוָקָא וְכַמְבּוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת
11 שֶׁהָאָדָם נִיזוֹן מִהַדוּמָם-צוּמַח-חֵי אִף
12 שֶׁהֵם נִבְרָאִים נְחוּתִים מִמֶּנּוּ, כִּי
13 בְּשׂוֹרֵשׁ הֵם נִעְלִים מְשׂוֹרֵשׁ הָאָדָם
14 וּמְשׂוֹם שֶׁבִאֲכִילְתָּם הוּא מַעֲלָה אוֹתָם
15 לְשׂוֹרֵשׁ.
16 וְעַל-פִּי-יָזָה לְפִי דְּבַרֵי הָאֲרִיזוֹ"ל
17 הַמְּאֹרִים לְגַבֵּי הַצּוֹרֵךְ שֶׁל הָאָדָם לִהְיוֹת
18 נִיזוֹן מִ"מוֹצֵא פִי ה'" שְׁבִלְחָם מְבַאֵר
19 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב בְּקִתְרֵי שֵׁם
20 טוֹב³⁷ בְּנוֹגַע לְהִמָּן [שְׁנוֹפֵר
21 גַּם בְּפִרְשֵׁת בְּשִׁלְח³⁸ פִּרְשֵׁת
22 הַשְּׁבוּעַ], דְּקִתְיֵב בֵּיהַ³⁶ שְׁכּוֹחַ בּו
23 וַיַּעֲנֶה וַיִּרְעִיבֵךְ וַיֹּאכִילֵךְ אֵת
24 הִמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעַתְּ וְלֹא
25 יָדַעְתָּ אֲבוֹתֶיךָ, לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ
26 פִּי לֹא עַל הַלְחָם לְבַדּוֹ יַחֲזִיהַ
27 הָאָדָם, פִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי
28 הַיּוֹי' יַחֲזִיהַ הָאָדָם [דְּלִכְאוּרָה
29 אֵינוֹ מוֹכֵן מִהוּ קָשֶׁר הָעֲנִינִים
30 בְּזָה לְמַה כִּדִּי הַהוֹדִיעַ לְאָדָם ש"לֹא
31 עַל הֵלָחַם לְבַדּוֹ יַחֲזִיהַ" הִיָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת
32 "וַיַּעֲנֶה וַיִּרְעִיבֵךְ" וְאַחַר כֵּן "וַיֹּאכִילֵךְ."
33 וְגַם לֹא מוֹכֵן, אֵיךְ שֶׁיָּדַע יִתְכּוֹן
34 לֹאמֹר וַיַּעֲנֶה וַיִּרְעִיבֵךְ בִּיחַד
35 עִם וַיֹּאכִילֵךְ וְהָיָה אֵלּוּ פְעוּלוֹת
36 סוּתְרוֹת וּבִפְסוּק הֵם בִּאוֹת בְּרִצָּף אֶחָד
37 וְכַעֲנִין אֶחָד, וְעַל כֵּךְ אוֹמֵר הַבְּעַל שֵׁם
38 [טוֹב], שְׁבִסְפֵר 'לְקוֹטֵי תוֹרָה'
39 מִהָאֲרִיזוֹ"ל³⁵ כְּתִבְ דְּהַחֹקְרִים
40 הַקָּשׁוּ מֵאִין הוּא חֵיִת
41 הַנְּשִׁמָּה כִּשְׁהִיא מְלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף,
42 דְּאִין הַדַּעַת נּוֹתְנַת שִׁיָּהִיהַ

(35) לקוטי תורה להאריזו"ל עקב ת, ג. (36) עקב שם. (37) סימן קצד. וראה לקו"ת לאדה"ז צו יג, סע"ב ואילך. ועוד. (38) טז, ד ואילך. (39) אבות רפ"ה. (40) תהלים קיט, פט. שעהי"ה א פ"א. (41) ראה גם עץ חיים שער לט דרוש ג.

באתי לגני אחותי כלה

מט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהַבִּיאֹר בָּזָה, מדוע באמת הנשמה הרוחנית מקבלת 'מוזן' מדבר ה'
2 שבאוכל גשמי פִּדּוּעַ שְׁכַל הַגְּבוּהָ גְבוּהָ יוֹתֵר בשורשו ומקורו,
3 יוֹרֵד לְמִטָּה מִטָּה יוֹתֵר⁴² (כַּמּוֹכָא בְּהַמְשָׁךְ קבוצת המאמרים
4 מֵאַמְרֵי הַהִילּוּלָא⁴³ יו"ד שבת תשי"ו), וְלִכְן פֶּאֶשֶׁר יִשְׁנוּ עֲנִין
5 שְׁלֵמֻטָּה מִמְדַּרְיַגַת מְדַבֵּר -
6 חֵי בְלָבָד וְאֵינוּ מְדַבֵּר, או לְמִטָּה
7 מְזָה - צוּמַחַ שֵׁשׁ בו פחות חיות
8 מאשר בחי, או לְמִטָּה מְזָה -
9 דוּמָם שֵׁשׁ בו פחות חיות אפילו
10 ביחס לצומח, הָרִי זֶה גּוֹפָא עֲצֻמּוֹ,
11 הנחיתות שלו, הוֹכְחָה שְׁיֵשׁ בו
12 נִיצוּץ קְדוּשָׁה שְׁנַמְשָׁךְ מִגְבוּהָ
13 גְבוּהָ יוֹתֵר, וְזֶהוּ מוֹצֵא פִי
14 הָרִי, שְׁפֹאֶשֶׁר מְגַלִּים אוֹתוֹ,
15 את הניצוץ מהשורש הגבוה שנמצא
16 בדומם-צומח-חי הָרִי הוּא מְחַיֶּה
17 ומעורר אֶת ה'מוֹצֵא פִי הָרִי'
18 שְׁפֹאֶדֶם ומעניק חיות לנשמה
19 האלוקית.
20 וּמְזָה גּוֹפָא עֲצֻמּוֹ מוֹכֵן,
21 שְׁפֹאֶשֶׁר יִשְׁנָה יְרִידָה לְמִטָּה
22 מִטָּה יוֹתֵר גַּם אפילו יותר נמוך
23 מִבְּחִינַת הַדּוּמָם, הָרִי זו הוכחה
24 כִּי הוּא הִדְבֵר הַנְּחֹת אפילו ביחס
25 לדומם נְמֻשָׁךְ מִגְבוּהָ גְבוּהָ
26 יוֹתֵר, לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינָה
27 הַגְּבוּהָה בִּיּוֹתֵר שְׁבִמִין הַדּוּמָם.
28 וְזֶהוּ פְּלִלוֹת הַחִילוּק הַהִבְדֵּל
29 בֵּין קְלִיפַת נוּגָה לְג' קְלִיפּוֹת
30 הַטְּמָאוֹת הַקְּלִיפּוֹת, כוחות הטומאה
31 המכסים על האור האלוקי כשם
32 שהקליפה מכסה על הפרי נחלקות,
33 בדרך כלל לשני סוגים: קליפת 'נוגה',
34 לשון אור, שיש בה תערוכת טוב ורע
35 וקליפות טמאות לגמרי. דְּהִנְהָ,
36 בְּנוֹגַע לְג' קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת
37 מְבוֹאֵר בַּתְּנַיָא⁴⁴ שְׁאִין בְּהֵן
38 טוֹב פְּלָל (שְׁלֹכֵן הֵן טְמָאוֹת
39 לְגַמְרִי) וּמְבֹאֵר בָּזָה כ"ק
40 אֲדַמּוּ"ר (מַהוּרְש"ב)

נְשַׁמְתוּ-עֵדֵן (בְּדַבּוּר-הַמִּתְחִיל במאמר חסידות הפותח בפסוק
41 וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים⁴⁵ וּבְכַמְּהָ מְקוֹמוֹת⁴⁶), דְּלִקְאוּרָה אֵינּוּ מוֹכֵן,
42 אֵיךְ שֵׁיף לומר שְׁאִין בְּהֵם בקליפות הטמאות טוֹב פְּלָל, וְהִלָּא
43 אֵי אֶפְשֶׁר פְּלִי טוֹב פְּלָל, שְׁהָרִי יֵשׁ בְּהֵם אֵיזוֹ חִיּוֹת, וְהוּא
44 מִן הַטּוֹב כּו'. שְׁהֵרִי סוּף סוּף כֵּן
45 חיות וקיום שורשם בקדושה ואמנם
46 כדי שיהיו קליפות, הקדושה יורדת
47 ועוברת צמצומים רבים עד שנשארת
48 רק חיות מועטת, אבל ללא טוב כלל
49 שום דבר לא יכול להתקיים, ואם כן
50 מה משמעות האמירה שקליטות אלו
51 הן "טמאות לגמרי" ו"אין בהן טוב
52 כלל"??
53 אֵף הָעֵנִין הוּא שֶׁאֵין בְּעֵצִים גַּם
54 בקליפות הטמאות לגמרי יש מעט טוב
55 ובכל זאת ההגדרה של מהותן היא
56 ש"אין בהן טוב כלל", דְּהִנְהָ,
57 הַהִפְרָשׁ בֵּין קְלִיפַת נוּגָה שֵׁשׁ
58 בַּה טוֹב לְג' קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת
59 הוּא דְּבִקְלִיפַת נוּגָה הַטּוֹב רַק
60 מְעוֹרָב בְּרַע, אֲבָל אֵינּוּ
61 מְתַאַחַד עֲמוֹ וְעֵדִין הַטּוֹב הוּא טוֹב
62 מוּחַלֵּט [וְיִקְמוּ בְּעוֹלָמוֹת,
63 שְׁיִשְׁנוּ הַחִילוּק בֵּין רוּבוֹ טוֹב,
64 חֲצִי טוֹב וּמִיעוּטוֹ טוֹב⁴⁷,
65 מְבוֹאֵר בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל שְׁעוֹלִם
66 הַבְּרִיאָה (הָעוֹלָם הָרַאשׁוֹן מְשׁוֹשֵׁת
67 הָעוֹלָמוֹת בְּרִיאַה-יְצִירָה-עֲשִׂיהָ שֶׁהֵם
68 נְבִרָאִים בְּעֵלֵי מְצִיאוֹת מוּגַדְרֵת וּבְכוֹלֵם
69 יֵשׁ תְּעוּבוֹת טוֹב וְרַע אֵךְ לֹא בְּאוֹתָהּ
70 מִיֵּדָה רוּבוֹ טוֹב וּמִיעוּטוֹ רַע, עוֹלָם
71 הַיְצִירָה הוּא מְחַצֵּה טוֹב וּמְחַצֵּה רַע
72 וְעוֹלָם הָעֲשִׂיָה רוּבוֹ רַע וּמִיעוּטוֹ טוֹב,
73 הֵנָּה גַּם בְּעוֹלָם שְׁרַק מִיעוּטוֹ
74 טוֹב, עוֹלָם הָעֲשִׂיָה הָרִי הַטּוֹב
75 הוּא בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ, וְהֵינּוּ שְׁהוּא
76 רַק מְעוֹרָב בְּרַע, אֲבָל אֵינּוּ
77 מְתַאַחַד עֲמוּן, וְגַב' קְלִיפּוֹת
78 הַטְּמָאוֹת, הַמְעַט טוֹב שְׁבֵהֵם
79 (שְׁמַהוּהָ וּמְקַיֵּם אוֹתָם כִּי אֵין

(42) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' קכו. וראה הנסמן בספר המפתחות לספרי אדה"ז (קה"ת, תשמ"א) ערך כל הגבוה כו'.
שערי אורה נח, א ואילך. סה, א ואילך. ובכ"מ. (43) סוף פרק יד. (44) סוף פרק א. (45) תרס"ה (סה"מ תרס"ה ס"ע קג
ואילך). (46) ראה סה"מ עת"ר ע' קד. המשך תערו"ב ח"ב ע' תשע. (47) ראה עץ חיים שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה
להדרוש.

מוצאי שבת-קודש פרשת בשלה, יו"ד שבט (מאמר ב), ה'תשל"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לא יכולה להיות שום מציאות ללא חיות שמקורה באלוקות) **מתאחד עם**
2 **הרע, והינו שהטוב נהפך להיות רע**, ולכן ההגדרה שלהם היא
3 "ש"אין בהן טוב כלל" ועל-דרך **שבתערוכות איסור והיתר יש**
4 **אופן שההיתר שנתערב באיסור בכמות גדולה ממנו (כמפורט בהלכה**
5 **בדיני תערוכות נהפך להיות**
6 **איסור, וכמו חתיכה עצמה** 1
7 שקודם שנתערבה באיסור הייתה היתר
8 **נעשית נבלה** 48 ואם כעת חתיכה
9 זו תתערב בהיתר (ולא יהיה בהיתר
10 כמות מספקת לבטל את האיסור),
11 ההיתר ייאסר, וכך גם בעניינו –
12 הניצוץ שירד לשלוש קליפות הטמאות
13 מתאחד עם הרע במידה כזו שהוא
14 הופך להיות רע.
15 **אמנם, מצד שני פיון שניצוץ**
16 **זה נמצא למטה מטה יותר,**
17 והירידה שלו היא הירידה הגדולה
18 ביותר **למטה אפילו מדומם**
19 שאינו אסור ויונק את חיותו מקליפת
20 נוגה, **הרי מזה גופא מוכן**
21 **ששורשו גבוה גבוה יותר,**
22 בהתאם לכלל ש"כל הגבוה ביותר,
23 יורד למטה יותר", והשורש של הניצוץ
24 שירד ירידה עצומה והתאחד עם הרע,
25 בוודאי שהשורש שלו נעלה מאד
26 **למעלה גם ממוצא פי הוי'**
27 **שברדומם** שהוא היתר, **ולמעלה**
28 **אפילו ממוצא פי הוי'**
29 **שבנפש האלקית** כי רק בגלל
30 השורש הנעלה שלו הוא גבוה כל כך.
31 **ועל-פי-זה מוכן איך ייתכן**
32 **אפשר שגם מצד ג'רי**
33 **הנברא, עם כל ההגבלות שלו, יש**
34 **ביכלתו לנגד על הענינים**
35 **דקדושת נפש האלקית** כי
36 במקורו ושורשו הוא יותר נעלה אפילו
37 מהשורש של הנפש האלוקית.
38 **ד אמנם פל זה אינו אלא**
39 **פנוגע לעניני הנפש האלקית**
40 **כפי שבאים בגילוי, כאמור**
41 לעיל שההעלם וההסתר של הנפש
42 הבהמית והירוח שטות' הוא על המידות, היינו הרגש הגלוי, של הנפש
43 האלוקית **אבל לא פנוגע לעצם הנפש האלקית שלמעלה**

ביאור בדרך אפשר

44 **מהתחלקות** בהתאם לכלל ש"עצם בלתי מתחלק" אלא נשאר תמיד נקודה
45 אחת לא מוגדרת ורק בהתגלות ובהתפשטות של העצם יכולות להיות דרגות
46 שונות ואופנים שונים **ולמעלה מגילוי** שיש בו הבדלים בהתאם למידת
47 ההארה וההתפשטות, **שעל זה על העצם אי-אפשר לנגד, ואפילו**
48 **לא להעלים ולהסתיר בלבד**
49 ללא מלחמה והתנגדות, **וכנ"ל**
50 **(סעיף ב) ממה שכתוב**
51 **במאמר 'באתי לגני משנת תש"י**
52 **בפרק ד', ש"זה שהנפש**
53 **הבהמית מכסה על הנפש**
54 **האלקית, והינו ה'רוח שטות'**
55 **שמכסה ומעלים כו', הוא רק**
56 **על המדות דנפש האלקית,**
57 **אבל לא על העצמות דנפש**
58 **האלקית", וכפי שמוסיף**
59 **באותו מאמר לאחרי-זה, "וידוע**
60 **דעל עצם הנשמה הרי אין**
61 **שום דבר המעלים ומסתיר".**
62 **וכנ"ל שמצד זה כיוון שהנפש**
63 הבהמית מלכתחילה לא מסתירה על
64 העצם של הנפש האלוקית לכן בסופו
65 של דבר **מתבטל ההעלם**
66 **וההסתר** על חלקי הנפש הגלויים
67 שעליהם יש הסתר ואפילו התנגדות,
68 **ותמורת ההטיה שלמטה**
69 **משעם ודעת הנגמרת כתוצאה**
70 **מירוח שטות' בלתי רצויה, נעשית**
71 **ההטיה שלמעלה מטעם**
72 **ודעת אל 'שטות דקדושה', לאחר**
73 **שההעלם וההסתר על הנפש האלוקית**
74 **התבטל לחלוטין והנפש מאירה**
75 **ופועלת את פעולתה.**
76 **(ה) ויובן גם על-פי ביאור**
77 **הרב המגיד ממעזריטש, תלמידו**
78 **וממלא מקומו של הבעל שם טוב**
79 **ומורו ורבו של האדמו"ר הזקן בעל**
80 **התניא ב'לקוטי אמרים' 49 על**
81 **הפסוק ואתה הרים את מטהך**
82 **(הנ"ל סעיף ב). ומקדים הרב**
83 **המגיד לבאר, שהעולם לא**
84 **נברא רק אלא בשביל**
85 **שעשוע הקב"ה ותענוג פכ"כול שיש לקדוש ברוך הוא במעשה**
86 **המצות והענוג הוא מכך שאמר ונעשה רצונו, כנכר לעיל לגבי**

ביאור בדרך אפשר

43 מי שאמר לשמן וידלק הוא יאמר לחומץ וידלוק, וגם הנס
 44 הזה התרחש על ידי שהדברים עלו לשרשם ומקורם שם הכול 'אחדות
 45 פשוטה', כי רק לאחר הצמצום וההגדרה יש הבדל בין תכונות השמן לתכונות
 46 החומץ אבל לא בשרש והמקור העליון הבלתי מוגדר). **וְזֶה סוּד הָרֶם**
 47 **אֶת מִטָּה, פִּירוּשׁ: מִטָּה לְשׁוֹן**
 48 **הַטָּה, נְטִייה וְסִייה וְרִצּוֹנוֹ**
 49 **לֹמַר: הָרֶם, הַגְּבִייה לְמַעְלָה**
 50 **לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן** לשרש ומקור
 51 הדברים כפי שהוא למעלה את
 52 **הַטָּה שֶׁהָטָה ה' בַּעַת הַבְּרִיאָה**
 53 **מִים לְצַד אֶחָד וַיִּבְשָׂה לְצַד**
 54 **אֶחָד, חֲלוּקִים זֶה מִזֶּה, אֲבָל**
 55 **לְמַעְלָה הַכֹּל אֶחָד, וְאַחֲרֵיכֵן**
 56 **לְאַחַר הַשְּׁהֲרִיבִים יִגִּיעוּ לְמִקְוֵם**
 57 **תְּמִשְׁיָף וְתוֹרִיד מִשֶּׁם לְעוֹלָם**
 58 **הַזֶּה יִבְשָׂה בְּמִקְוֵם יָם, וְהִים**
 59 **יִהְיוּ לִיבְשָׂה וְזֶהוּ וַיִּנְטֵה אֶת**
 60 **יָדָּה, יוֹד"ף כּו' (כַּנ"ל)**
 61 **שֶׁבְּחִינַת הַיּוֹד הַנְּקוּדָה**
 62 **הַרְאֵשׁוּנִית וְהַתְּחִלָּה שֶׁל הַדְּבָרִים**
 63 **הוּא שֶׁרֶשׁ כֹּל הַמְּשָׁכוֹת גִּילּוּי**
 64 **אוֹר אֵין-סוּף הַנִּמְשָׁף**
 65 **מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה בְּכֹל הַדְּרָגוֹת**
 66 **הַבְּאוֹת וְעַל יְדֵי הַגְּבִייה וְהַעֲלָאָה שֶׁל**
 67 **הַדְּבָרִים לְשׁוֹרֶשׁם אֲפֹשֶׁר לְשׁוֹת אֵת**
 68 **טְבַעַם וְהַנְּגַתָּם, כְּמַבּוּאָר לְעִיל).**
 69 **וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה מוּבָן גַּם בְּנוֹגַע**
 70 **לְכָלִּלוֹת הָעוֹלָם מֵהָאִמּוֹר לְעִיל**
 71 **לְגַבִּי עֵינִין קְרִיעַת יָם סוּף עַל פֶּרֶט זֶה**
 72 **שֶׁל הַפִּיכָת הִים לִיבְשָׂה מוּבָן גַּם לְגַבִּי**
 73 **כִּלְלוֹת הָעוֹלָם שֶׁעַל יְדֵי הַעֲלָאוֹתוֹ**
 74 **לְשׁוֹרֶשׁוֹ וּמְקוּרָו פּוֹעֵלִים בּוֹ שִׁינוּי כִּלְלִי.**
 75 **דִּהְיָה, מְצִיאוֹת הָעוֹלָם כְּפִי**
 76 **שֶׁנַּעֲשִׂית מְצַד מְדוּתָיו שֶׁל**
 77 **הַקָּב"ה (כַּנ"ל סְעִיף ב)**
 78 **שֶׁהַתְּהוּוֹת הִיא עַל יְדֵי מִידַת הַחֶסֶד**
 79 **וְהַגְּדוּלָה שֶׁמְשַׁפֵּיעָה וּמְגַלָּה אֵת הָאוֹר**
 80 **וְעַל יְדֵי מִידַת הַגְּבוּרָה שֶׁמְצַמְצַמַת אֵת**
 81 **הָאוֹר) הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל הָעֵלֶם הַבּוֹרָא מֵהַנְּבִרָא שְׁהָרִי הַנְּבִרָא אִינוֹ**
 82 **חֶשׂ אֵת מְצִיאוֹת הַבוֹרָא, וּמְכַל-מְקוֹם לְמִירוֹת שֶׁהַבוֹרָא נֶעְלַם נַעֲשָׂה**
 83 **הָעוֹלָם מְצִיאוֹת אֲמִיתִית⁵¹ שֶׁאֵין קִיּוּמָה. וּבִהְקָדָם מָה שֶׁכָּתַב**
 84 **הַרְמֵב"ם⁵² שֶׁאֵין אֲמִתּוֹת יִתְבָּרֵךְ פְּאֻמַּתָּת כֹּל הַנְּמַצְאִים, אֵין**

1 דברי חכמינו ז"ל ביחס למעשה הקרבנות שנאמר בהם "ריח ניחח", "נחת
 2 רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" **וְכָל מָה שֶׁעָלָה בְּרִצּוֹן הַקְּדָמוֹן**
 3 **הָרֵאשׁוֹנִי שְׁאֵין מִשְׁהוּ אַחַר שְׁגוּרָם וּמִנִּיעַ אוֹתוֹ לְבוֹרָא הָעוֹלָמוֹת, הַכֹּל**
 4 **הָיָה בְּשִׁבִיל הַתַּעֲנוּג שֶׁיִּקְבַּל מִמַּעֲשֵׂה בְּנֵי אָדָם** בקיום המצוות
 5 שהן רצוני **(הִינּוּ עֲבוֹדַת**
 6 **הַצְּדִיקִים), וְהוּא הַרְצוֹן הוּא**
 7 **מְקוּר הַכֹּל וּמִמֶּנּוּ נִתְהַוָּה הַכֹּל**
 8 **הַרְצוֹן לְבוֹרָא אֵת הָעוֹלָם בְּשִׁבִיל הַתַּעֲנוּג**
 9 **וְהַנְּחַת רוּחַ מְמִילּוֹי הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן עַל**
 10 **יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם הוּא**
 11 **הַשׁוֹרֶשׁ וְהַמְקוּר שֶׁל הַתְּהוּוֹת כֹּל**
 12 **הַבְּרִיאָה.**
 13 **וְהִנֵּה נוֹדַע שֶׁכָּל דְּבָר יָכוֹל**
 14 **לְעֲלוֹת לְשִׁרְשׁוֹ, כִּי גַם לְאַחַר**
 15 **שִׁירַד יִרְדוֹת רְבוֹת וְעַבְרַת צְמֻצוּמִים**
 16 **רְבִים הוּא נִשְׂאָר קְשׁוֹר בְּמִקְוֵוֹ וְלִכֵּן**
 17 **כְּאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹשֶׂה הַמְצָאוֹת**
 18 **(בְּעֵינֵי הָעוֹלָם) שֶׁעִיָּקָרָם**
 19 **וְשִׁרְשָׁם שֶׁל הַמְצָאוֹת הוּא רִצּוֹן**
 20 **הַקְּדָמוֹן וְהַתַּעֲנוּג הַנ"ל, הָרִי**
 21 **הוּא מַעְלָה אוֹתָם עַד שִׁרְשָׁם**
 22 **שֶׁהוּא רִצּוֹן הַקְּדָמוֹן כּו' עַל**
 23 **דֶּרֶךְ הָאִמּוֹר לְעִיל לְגַבִּי 'הַעֲלָאָה'**
 24 **וְהַגְּבִייה' הִים לְשׁוֹרֶשׁוֹ. וְעַל-יְדֵי-**
 25 **זֶה בְּאִמְצָעוֹת הַעֲלָאָה הַדְּבָר לְשׁוֹרֶשׁוֹ**
 26 **יָכוֹל לְעֲשׂוֹת בּוֹ הַשְּׁתַּנּוּת**
 27 **שִׁיפַעַל בְּאוֹפֶן שׁוֹנֵה מִטְּבַעוֹ הַמְקוּרִי,**
 28 **כְּמוֹ בְּחִילּוֹק לְגַבִּי הַהַבְּדֵל בֵּין יָם**
 29 **לְיַבְשָׁה, שֶׁבְּשִׁרְשָׁן בְּרִצּוֹן**
 30 **הָעֲלִיּוֹן שֶׁם הַכֹּל אֶחָדוֹת**
 31 **פְּשׁוּט וְהַהַבְּדִלִים שְׂבִינֵיהֶם כִּן שֶׁלֹּכַל**
 32 **אֶחָד יֵשׁ גְּדָרִים שׁוֹנִים מִשְׁלוֹ וּמִיּוֹחַדִּים**
 33 **לוֹ נּוֹצְרוּ רַק אַחֲרַי שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי**
 34 **הַמְקוּרִי עַבְרַת צְמֻצוּמִים וְאִילוֹ בְּשׁוֹרֶשׁ**
 35 **וּבְמִקְוֵוֹ הַדְּבָרִים 'פְּשׁוּטִים, לְלֹא**
 36 **הַבְּדִלִים וְהַגְּדוּרוֹת שׁוֹנוֹת, וְלִכֵּן**
 37 **יָכוֹלָה לְהִיֹּת הַשְּׁתַּנּוּת מִיָּם**
 38 **לְיַבְשָׁה (וּכְפִי שֶׁמְבִיא גַם**
 39 **הַדּוּגְמָא דְּמִי שֶׁאֲמַר לְשִׁמְךָ וְיִדְלִיק, יֹאמַר לְחֻמְךָ וְיִדְלִיק⁵⁰**
 40 **כְּמַסּוּפָה בְּגִמְרָא שֶׁפַעַם אַחַת רָאָה רַבִּי חֲנִינָא בֶן דְּרוּסָא אֵת בְּחַוּ בְּבִין הַשְּׁמִשׁוֹת**
 41 **שֶׁל עַרְבַת שַׁבַּת כְּשֶׁהִיא עֲצוּבָה. אָמַר לֵה: בַּת, לְמָה אַתְּ עֲצוּבָה? אָמְרָה לוֹ: כְּלִי**
 42 **שֶׁל חוּמְךָ נִתְחַלַּף לִי כְּכִלִּי שֶׁל שְׁמֵן וְהִרְלַקְתִּי מִמֶּנּוּ אוֹר לְשַׁבַּת. אָמַר לֵה: בַּתִּי**

(50 תענית כה, א. 51) ראה גם ד"ה באתי לגני תשל"ג פ"ז (תורת מנחם – סה"מ באתי לגני ח"א ע' צא). (52) הלי' יסוה"ת פ"א ה"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להשוות בין קיום הנבראים כמציאות לבין מציאותו של הקדוש ברוך ודווקא
2 המציאות האלוקית היא מציאות אמיתית **והוא שהנביא אומר**⁵³
3 **והו' אלקים אמת, היינו הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת**
4 **פאמתו, ואף אחד מהנבראים לא קיים במציאות אמיתית כמוהו (כי**
5 הנבראים לא קיימים במציאות אמיתית
6 אלא במציאות שתלוי בו ואילו
7 הבורא לא תלוי בשום דבר) **והוא**
8 **שהתורה אומרת**⁵⁴ **אין עוד**
9 **מלבדו** היינו שאין עוד מציאות
10 שההגדרות שלה שוות למציאות שלו.
11 **אמנם, אף-על-פי-כן** למרות
12 שאכן הגדרת הנבראים כמציאות שונה
13 לחלוטין מאופן המציאות של הבורא
14 בכל זאת הרי **נאמר**⁵⁵ **בראשית**
15 **ברא אלקים את השמים ואת**
16 **הארץ, ודברי התורה הם אמיתיים**
17 **וכפי שמבאר אדמו"ר**
18 **מהר"ש בכמה דרושים**⁵⁶,
19 מאמרי חסידות **ובפרט בדרוש**
20 **הפותח בפסוק 'מי כמוכה**⁵⁷,
21 **שמזה מהאמור בתורה "בראשית**
22 **ברא..." מוכרח שבריא**
23 **העולמות היא מציאות**
24 **אמיתית. ומביא פדמות כעין**
25 **ראיה לזה שהעולם אכן קיים**
26 **באמת ממאמר רבותינו ז"ל**⁵⁸
27 **שנים לוקטין קשוואין, לא**
28 בדרך רגילה אלא בדרך שנראית
29 ככישוף **אחד לוקט פטור,**
30 **ואחד לוקט חיב. וההבדל ביניהם**
31 **הוא כי העושה מעשה שאכן**
32 **לוקט באמצעות כשפים חיב,**
33 **האוחז את העינים שלא באמת**
34 **לוקט אלא יצר איכשהו מראה כאילו**
35 **הוא לוקט פטור, וכיין**
36 **שהעושה מעשה חיב (לפי**
37 **שאין זה אחיזת עינים, אלא**
38 **עשית מעשה), על-כרחך**
39 **צריך לומר, שמציאות**
40 **העולם היא מציאות אמיתית**
41 **כי העולם באמת לא קיים ואינו אלא**
42 **דמיון, נמצא שלא עשה כלום.**

יתברך פאמתת כל הנמצאים, והוא שהנביא
אומר⁵³ **והו' אלקים אמת, הוא לבדו האמת**
ואין לאחר אמת פאמתו, והוא שהתורה
אומרת⁵⁴ **אין עוד מלבדו. אמנם, אף-על-פי-כן**
נאמר⁵⁵ **בראשית ברא אלקים את השמים ואת**
הארץ, וכפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש בכמה
דרושים⁵⁶, **ובפרט בדרוש 'מי כמוכה**⁵⁷, **שמזה**
מוכרח שבריא העולמות היא מציאות
אמיתית. ומביא פדמות ראיה לזה ממאמר
רבותינו ז"ל⁵⁸ **שנים לוקטין קשוואין, אחד לוקט**
פטור, ואחד לוקט חיב. העושה מעשה חיב,
האוחז את העינים פטור, וכיין שהעושה מעשה
חיב (לפי שאין זה אחיזת עינים, אלא עשית
מעשה), על-כרחך צריך לומר, שמציאות
העולם היא מציאות אמיתית. אף הענין הוא,
שמציאות זו באה מהו' אלקים אמת, שהרי כל
הנמצאים לא נמצאו אלא מאמתת המצאו⁵⁹.
ועל-ידי עבודת האדם, שמעלה את מציאות
העולם עד לבחינת רצון הקדמון ובחינת
התענוג (פנ"ל), הרי זה נעשה כמו אמתת
המצאו. ועל-ידי-זה יכול גם לעשות בו
השתנות – לא רק על-דרך מי שאמר
וינדליק, יאמר לחומץ ונדליק, או על-דרך
הפך ים ליבשה, לשנות הטהה מים לצד
אחד ויבשה לצד אחד, אלא
גם למטה מזה היינו לפעול שינוי
גם בדברים נחומים עוד יותר –
לשנות את הטהה הנטיה
דה'רוח שטות' להיפך הטוב
והקדושה, ולפעול שיהיה
לא רק הענין דאתפפא כפיה
והכנעה של סטרא-אתרא, אלא
גם אתהפכא הפיכה סטרא-
אתרא, כלשון הוהר אתהפכא
חשוכא לנהורא ומרירו
למיתקא⁶⁰, הפיכת חושך לאור ומר
למתוק והיני, שתחילה בשלב
ראשון של עבודת ה' נעשה מתקיים
מה שכתוב⁶¹ **ואיכיו עפר**
ילחכו, ביטוי שמבטא את כניעתם
של האויבים שזהו פללות ענין
האתפפא של הסטרא-אתרא,

(53 ירמי' י, 54) ואתחנן ד, לה. (55 בראשית א, א. 56) המשך מים רבים תרלו' פרק קנח. וראה גם סה"מ תרכ"ו ע' קצ. תרכ"ח ע' קצא ואילך. (57) תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' קמח). (58) סנהדרין סז, א. (59) רמב"ם שם ה"א. (60) ראה זח"א ד, א. (61) תהלים עב, ט. הקאפיטל תהלים דשנה זו – ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְאַחֲרֵי־כֵן נַעֲשֶׂה גַם מַה שְּׁכַתּוּב לְאַחֲרֵי־זֶה⁶² בַּהֲמִשָּׁךְ אוֹתוֹ פֶּרֶק
2 בַּתְּהִלִּים כָּל גּוֹיִם יַעֲבֹדוּהוּ, שְׁזָהוּ עֲנִין דְּאִתְּהַפְּקָא שֶׁל הָאוֹיֵב
3 שֶׁהוֹפֵךְ לְהִיּוֹת עַבְד לְמִי שֶׁקוֹדֵם לָכֵן הִיָּה שׁוֹנֵא לוֹ, שְׁלֶכְנָן מַלְכֵי שְׂבָא
4 וְסָבָא אֶשְׁכַּר יִקְרִיבוֹ⁶³, וַיְהִי בַטְלִים לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעַד וַיִּמְלֵא
5 כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת
6 כָּל הָאָרֶץ⁶⁴, כָּל הָאָרֶץ דִּיקָא,
7 הַפְּסוּק מְדִיִּיק וְאוֹמֵר "כֹּל" לְהוֹרוֹת
8 שֶׁכְּבוֹד ה' יִהְיֶה 'מֵלֵא' וַיַּחֲדוּר אֶל תּוֹךְ
9 כֹּל הַמְּצִיאֹת כּוֹלָה אֶפְּיֵלוֹ בְּמִקּוֹם
10 שְׁבוּ הָיוּ קוֹדֵם ג' קְלִיפּוֹת
11 הַטְּמָאוֹת לְגַמְרִי, הִנֵּה גַם שֵׁם
12 הָרִי הוּא פּוֹעֵל וַיִּמְלֵא כְּבוֹדוֹ
13 אֵת כָּל הָאָרֶץ שׁוֹ, כְּאִמּוֹר, לֹא רַק
14 'אֲתַכְפִּיא' אֵלֶּא 'אֲתַהֲפֵכָא' מוֹחֲלֵט.
15 (ו) וְזָהוּ בְּאֵתִי לְגַנִּי וְהַמְּדַרְשׁ
16 אוֹמֵר עַל כֵּךְ ש'בּוֹאֵר' שֶׁל ה' לְעוֹלָם,⁶⁵
17 הֵינּוּ הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה הוּא בִּיאָה
18 לְגַנּוּנִי, מִקּוֹם הַמִּיּוּחַד לְהַתִּיחַדוֹת
19 וְהַמְּשַׁמְעוֹת הַרוּחִינִת הִיא שְׁגַם
20 הָאָרֶץ הֵלְזוּ הַתְּחַתּוֹנָה נַעֲשִׂית
21 בְּבַחֲיַנֵּת גְּנִי, גְּנּוּנִי, מִקּוֹם
22 לְהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה עַל־יַד־זֶה
23 שְׁצַדִּיקִים יִרְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ
24 לְעַד עָלֶיהָ, שְׁמִשְׁפִּינִים
25 בַּחֲיַנֵּת עַד שְׁעִלִּיה נֹאמֵר "שׁוֹכֵן עַד
26 מֵרוֹם וְקָדוֹשׁ" שֶׁלֹּא תִּהְיֶה רַק לְמַעֲלָה
27 ("מֵרוֹם") אֵלֶּא לְמַטָּה בְּאָרֶץ,
28 וּפּוֹעֲלִים שְׁיִמְלֵא כְּבוֹדוֹ אֵת
29 כָּל הָאָרֶץ, בְּכָל הַפְּרֻטִים
30 וּבְכָל הָעַנְיָנִים שְׁנִמְצָאִים
31 בְּאָרֶץ וְכִאֲמוֹר הַדְּבַר כּוֹלֵל גַּם אֵת
32 הַקְּלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת שֶׁאֵף הֵן יִתְהַפְּכוּ
33 לְטוֹב וְקָדוּשָׁה.

1 וְזָהוּ בְּאֵתִי לְגַנִּי לְגַנּוּנִי, שְׁגַם הָאָרֶץ הֵלְזוּ
2 הַתְּחַתּוֹנָה נַעֲשִׂית בְּבַחֲיַנֵּת גְּנִי, גְּנּוּנִי,
3 עַל־יַד־זֶה שְׁצַדִּיקִים יִרְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ לְעַד
4 עָלֶיהָ, שְׁמִשְׁפִּינִים בְּחִינַת עַד בְּאָרֶץ, וּפּוֹעֲלִים
5 שְׁיִמְלֵא כְּבוֹדוֹ אֵת כָּל הָאָרֶץ, בְּכָל הַפְּרֻטִים וּבְכָל
6 הָעַנְיָנִים שְׁנִמְצָאִים בְּאָרֶץ. וְכֵן זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יַד־י
7 עֲבוֹדַת הָאָדָם, עֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים, וְעַמְּךָ כּוֹלֵם
8 צְדִיקִים, שְׁעוֹשִׂים זֹאת בְּכַח הָאוֹצְרוֹת שְׁמֵלְךָ
9 מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּב"ה מְגַלָּה וְנוֹתֵן עַל־יַד־י
10 פְּקִידֵי הַחֵיִל לְאַנְשֵׁי הַחֵיִל⁶⁵, וְהֵם מְנַצְּחִים
11 בְּמִלְחָמָתָם, וּפּוֹעֲלִים שְׁיִהְיֶה וַיִּשְׁכְּנֵתִי בְּתוֹכָם,
12 וְעַל־יַד־זֶה מִיד הֵן נִגְאָלִין (בִּיּוֹן שְׁסוּף יִשְׂרָאֵל
13 לְעֵשׂוֹת תְּשׁוּבָה)⁶⁶, עַל־יַד־י אִישׁ מִבֵּית דָּוִד הוֹגָה
14 בְּתוֹרָה וְעוֹסֵק בְּמִצְוֹת פְּדוּד אָבִיו, וַיִּלְחֹם
15 מִלְחָמָת הַנְּי' וַיִּנְצַח, וַיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִקְוֵמוֹ
16 (וּלְאַחֲרֵי־זֶה) וַיִּקְבֹּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל⁶⁷, בְּגָאוּלָה
17 הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה, וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ.

(62 תהלים שם, יא. 63) שם, י. 64) שם, יט. 65) ראה בהמשך פרק יא. שם פרק יז. 66) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. 67) שם הל' מלכים פ"א ה"ד.

אגרות קודש

בי"ה, ט' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר שניאור זלמן שי' הלוי

שלום וברכה!

במענה על שאלתו אודות הקדישים שלאחרי קדיש תקבל: כשאין חיובים בבית הכנסת, אם
יאמרם אחר או לא.

כבר אמרתי לו חוות דעתי - שיאמרו הקדישים, ובאתי בזה לבאר טעמי ונימוקי, כי הוראה
בזה לא שמעתי. ובהקדמה:

בענין קדישים בכלל - יש סברא להדר לאומרם, וסברא להדר להמנע מהם. והם:

(א) ידוע שאין להרבות בקדישים רק מה שתקנו הקדמונים. וכמובא בשער הכולל פרק י"א
ס"ק כ"ט בשם כנסת הגדולה ושו"ת דבר שמואל.

(ב) קדישים הנ"ל - היינו שלאחר שיר של יום, קוה, ובפרט - שלאחרי עלינו, אינם אלא מנהג
(ראה שו"ע רבנו הזקן סני"ה ובמ"מ שם).

(ג) נוסף על זה - ישנו גם הטעם דמניעת טורח הצבור, ובימי המעשה - גם הטעם דבטול מלאכה
(ראה ברכות ל"א א, ברע"ק כשהי' מתפלל בצבור כו'. ומגן[לה כב, ב].

גם לולא כל הנ"ל, צריך לברר אם יש ענין באמירת קדיש - לבד החיוב דאבילות, דסיוס לימוד
אגדתא וכיו"ב.

* * *

והנה בבירור הנ"ל:

(א) כבר נפסק בשו"ע או"ח סי' קל"ב ס"ב בהגהה דאפילו במקום שאין יתום יאמרו הקדישים
בשביל מתים דכולי עלמא, אלא שיאמר מי שאין לו אב ואם או כשאין האו"א מקפידים. ועד"ז הוא
גי"כ ברמ"א שו"ע יו"ד סי' שע"ו סעיף ד'.

(ב) במקום שאין בירור בנגלה סומכין על הנמצא בקבלה (ראה שערי תשובה או"ח סכ"ה
סקי"ד). ועי"פ המבואר בפע"ח בשער הקדישים ובכ"מ, בשער הכוונות, בסידור האריז"ל ועוד - אמירת
הקדישים הוא בין עולם לעולם, שלכן יש לאומרם גם בין תפלה לדוד וקוה ובין קוה לעלינו, עיי"ש.
וראה גי"כ לקו"ת מסעי (צב, ב), שיחת י"ב תמוז תש"ז (אות יד-יח) לכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ ז"ע. ואף שבקדיש שלאחר עלינו אין טעם הנ"ל - כמבואר בפע"ח וכו' שם, הנה מובא שם טעם
אחר שהוא שייך גם כשאין חיוב בביהמ"ד. ועי"ד פסק הרמ"א - בשביל מתים דכולי עלמא.

(ג) ובפרט שאמירת הקדיש יש בו ענין מצד עצמו - כמובן מהמבואר (ר"ח שער הקדושה פרק
י"ז ד"ה בפרט ובהקדמת ע"ח ד"ה ועשה טוב) בפירוש תיבת צדיק: צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים,
ק' ברכות (הובא באחרונים ובשולחנו של רבנו הזקן או"ח ריש סי' נ"ה. ויש להעיר שם, דמתחיל
דהקדישים דסדר התפלה הם לא פחות מז'.

ומסיים, עי"פ הנ"ל, שראוי לכל אדם להזהר שלא לפחות מלענות עשרה קדישים בכל יום.
ודוחק לומר שמהיר את האדם להיות באיזה מנינים כדי למלאות מספר הקדישים, אלא שהכוונה גם
לאותם הקדישים שהם משום מנהג, או שלאחרי לימוד אגדה).

ד) ואין זה מקרי קדיש ללא צורך, כיון שמנהג ישראל תורה היא, והרי אומרים בשביל איזה כוונה.

ה) כן אין שייך בזה הטעם דטורח הצבור וביטול מלאכה - דכיון שאם היו חיובים בביהכניס - היו אומרים הקדישים - נכנס זה בסדר תפלת הצבור ואורך זמנה - וסבור וקבל.

ו) אין להקשות ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נדפס בקונטרס ס"ח) שכותב להזהר באמירת קדיש דרבנן שלאחרי ברייתא דר' ישמעאל, דלכאורה למה אינו מזהיר על הקדישים שלאחרי שיר של יום וכו'.

- די"ל בפשיטות שאמירת הקדיש הנ"ל בטלוהו באותו בית הכנסת אשר אליהם נכתב המכתב, וככתוב שם, ולא בטלו הקדישים הנ"ל.

ז) בקדיש לאחרי תהלים מחלק כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבאם יש חיוב יאמרוהו אחרי כל ספר. ובאם לאו - רק פעם אחת אחרי כל התהלים (כנדפס בסידור תו"א - תש"א).

אבל אין לדמותו לנדון דידן, כי אמירת קדיש בין ספר לספר - בתהלים - חידוש הוא. וכידוע מנהגינו באמירת ברכי נפשי ולדוד ה' אורי שלאחרי שיר של יום - שאומרים קדיש רק פ"א לאחרי כל המזמורים שלא להרבות בקדישים בין מזמור למזמור (הובא בשער הכולל פ"א סקכ"ט הנ"ל), ודיו לחידוש זה - כשיש חיוב על אתר.

הערה. מתאים למנהגנו הנ"ל נראה לי שבמקרה שאומרים קדיש בין ספר לספר - יאמרו מקודם יהיה רצון שאחרי הספר (עכ"פ יאמרו - זה האומר קדיש), שענינו סיום אמירת מזמורים שלכן אומר קדיש אח"ז. ואח"כ כשמתחיל ספר שלאחריו - הוא מעין דבר חדש.

וע"ד ברהמ"ז כשמחלקין סעודה לשנים (ראה שו"ע רבנו [הזקן] סרצ"א סוס"ג).

* * *

המורם מכל הנ"ל, אשר לדעתי יש לומר כל הקדישים שמנהגנו לאומרים אפילו כשאין חיוב בביהכניס - היינו גם הקדיש לאחרי שיר של יום, קוה, עלינו, ולא עוד אלא אפילו הקדיש שלאחר שיעור התהלים שנקבע לאומרו לאחר תפלת שחרית, וכמש"כ הלבוש סי' קל"ב, אשר לעולם צריכים לאמר קדיש לאחרי שאמרו פסוקים.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

ג.ב. לכאורה צ"ע, ע"פ הנ"ל בפרע"ח וכו' שאמירת הקדישים הם בין עולם לעולם - מפני מה הקדישים שעד שיר של יום חיובים הם, משא"כ הקדישים שלאחרי זה. וי"ל הטעם - ע"פ המבואר (פע"ח שער קרה"ת פ"ג ובכ"מ) שעד תפלת העמידה והיא בכלל, שזהו ד' עולמות עשי' יצירה בריאה אצילות, הנה כאו"א מהם נמצא במקומו והקדיש הוא העמוד דרך בו עולה מעשי' ליצירה כו', משא"כ הד' עולמות אבי"ע שלאחרי ובה לציון הנה כולם נמצאים באצילות (עד עלינו), אלא שבאצילות גופא מחולקים הם, שמזה מובן שאין הכרח הקדיש כ"כ, אבל בכ"ז יש לו מקום - ולכן יצא מכלל חיוב ונשאר בגדר מנהג ישראל. ואכ"מ.

זה עתה מצאתי מובא משו"ת זכרון יהודה או"ח סעי"ג שבעהמ"ס כתב סופר נהג - באם לא הי מי שיאמר קדיש אחר עלינו, שש"י וכו' - לאמר קדישים אלו בעצמו ושמסתמא ראה כן מאביו החתם סופר. וראה ג"כ שדי חמד חלק אסיפת דינים מעי אבילות ס"ק קסג.

אגרות קודש

ב"ה, ט' שבט, תשי"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מג' שבט, בו כתב.

(א) איך להסביר יסודות תורת חב"ד ועניני' לרבים.

מובן שקשה לבאר זה בביאור הדרוש במכתב, ועוד והוא העיקר שאין כל צורך בזה, שהרי כו"כ מאנ"ש נמצאים באה"ק ת"ו מתעסקים בהנ"ל זה כו"כ שנים, ויש להם נסיון ביחוד בהנוגע לביאור המתאים לאה"ק ת"ו לאישי' ותנאי', ואמרו חז"ל אין חכם כבעל נסיון, הם אנ"ש הנ"ל, אתם יתייעץ, ותשועה ברוב יועץ.

(ב) באישור תעודת הסמיכה שלו ע"י הרבנות.

מובן שצריך לברר סיבת עכוב האישור עד עתה ובהתאם לזה למלאות החסר, ולהשתדל באישורה.

(ג) נשען על תחלת מכתבו, שמשתייך לכת ולתנועת החסידים, תקותי חזקה שיש לו קביעות עתים בתורת החסידות וכן בהנוגע להדרכותי' ולהנהגותי', שהרי על כל חלק מתורתנו הק' תורת חיים, נאמר, שהלימוד צריך להיות מביא לידי מעשה, כי המעשה הוא העיקר, וכיון שלא רק נצטוינו על הלימוד אלא גם נצטוינו להעלות בקדש בטח מוסיף בלימוד הוא ובמילא מתוסף גם בהנוגע לפועל, שהרי ככל שיהי' המצב בעניני' קדושה, תמיד יש מקום להוסיף עוד, כיון שקשורים בהקב"ה שהוא אין סופי.

בטח שמע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא, וכ"פ שמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר יום ההילולא שלו הוא יו"ד שבט הבע"ל, אשר שוים הם לכל נפש וסגולה לכמה ענינים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

[יו"ד שבט, תשט"ו]

ביום ההילולא ביחוד יתחזקו באמונתם בהוי' ובמשה עבדו, ואתפשטותי' בעל ההילולא, ובבטחונם אשר אף עתה עומד ומשמש, ומעורר שיומשכו ברכות והצלחה בגשמיות וברוחניות לכל צאן מרעיתו, ושמירת עינא פקיחא דלא ניים, וכפסק רבותינו הזקן והאמצעי והצמח צדק, לא נכון לעקור משכן מפני המאורע, כי שם דוקא יצוה הוי' את הברכה והרחמים נחלה בלי מצרים.

בברכה המשתתף בהתועדותם.

בס"ד. משיחות שבת פרשת בא, ג' שבט ה'תשר"מ.

- בענין ההשתדלות בהדפסת ספר התניא בכל עיר ועיריה שיש בה יהודים -

- א. אחד הטעמים להתוועדות בשבת זו היא - בואם של אורחים הכי חשובים שהביאו עמם ספרי תניא שנדפסו על-ידי השתדלותם במקומות שונים¹ (במירון ובעוד כמה מקומות).
 שהרי ידוע גודל הענין דהכנסת אורחים בכלל - "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה"², ועל-אחת-כמה-הוכמה - אורחים הכי חשובים, אלו שהשתדלו בגופם ובמונם, ובודאי - בנשמתם, בנוגע להדפסת ספרי תניא אלה.
 ומובן העילוי כאשר מקשרים את הענין ד"הכנסת אורחים" עם התוועדות חסידית - כידוע פתגם כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר (בעל ההילולא דיו"ד שבט) בשם אדמו"ר הזקן³ שבכוחה של התוועדות לפעול יותר מפעולתו של מלאך מיכאל, מפני גודל הנחת-רוח למעלה כאשר הקב"ה רואה שבניו הם באחדות כו'.
 ב. ויש לקשר את הענין דהדפסת ספרי תניא עם שבת זו - מצד כמה ענינים. ובהקדים:
 הדפסת ספרי התניא בכל מקום שבו דרים בני ישראל, תוכנה - הפצת המעיינות חוצה: מעיינותיו של הבעל-שם-טוב, תורת החסידות הכללית, כפי שנמשכים ומתגלים באופן ד"תפרנסון מיניה"⁴ בתורת חסידות חב"ד, ולכל לראש - בספר התניא, היסוד⁵ ותורה-שבכתב⁶ דחסידות חב"ד - נדפסים ב"חוצה", בכל מקום ומקום שבו דרים בני ישראל.
 ולזה קשר מיוחד עם כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא דעשירי בשבט - שהרי נוסף לזה שבעל ההילולא הוא ממלא מקומו של אדמו"ר הזקן, פעל הוא (בעל ההילולא) את הענין דהפצת המעיינות (כולל ובפרט ספר התניא) באופן הכי רחב, כידוע ומפורסם.
 וזוהי השייכות המיוחדת לשבת זו - מפני שייכותה ליום ההילולא דעשירי בשבט:
 (א) ההסתלקות-הילולא דכ"ק מו"ח אדמו"ר היתה - בימי השבוע ופרשת השבוע - ביום שבת קודש פרשת בא, כידוע.
 (ב) עשירי בשבט - יום ההסתלקות וההילולא בימי החודש (עיקר הענין דיום ההילולא, כברוב המועדים שקביעותם על-פי ימי החודש) - מתברך משבת זו, שהרי משבת זו מתברכין כולהו יומין דשבוע הבא⁷, כולל יום השבת - עשירי בשבט (בקביעות שנה זו).
 (ג) כל שבתות השנה קשורות זו בזו (שלכן נקראות כולן "שבת בראשית"). וכמבואר בדרושי חסידות⁸ (החל מדרושי בעל התניא), שבכל שבת מסתיים סדר זמנים (ונפעלת עליה לבחינה שלמעלה מהזמן), ולאחרי כן מתחיל סדר זמנים חדש. ובלשון הרשב"א⁹: שבעת ימי ההיקף. ונמצא, ששבת זו קשורה - ועד שנעשית דבר אחד (בכמה ענינים עיקריים) עם שבת הבאה, עשירי בשבט.
 ג. קשר נוסף בין הדפסת ספרי התניא (כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה, ובפרט ספר התניא) לשבת זו - מודגש בשיעור חומש היומי (כידוע תורת אדמו"ר הזקן¹⁰ שצריכים לחיות עם הזמן - פרשת השבוע והיום), משביעי עד חותם פרשת בא. שכן, בשיעור חומש זה ישנו לימוד והוראה הקשורה עם חסידות חב"ד ונשיאי חב"ד, ובמיוחד - עם ספר התניא:

1 לתניא ע' קיח ואילך. אגרות קודש שלו ח"ד ע' רסא ואילך. וראה שם ח"ה ע' צ.

2 זח"ב סג, ב. פח, א.

3 לקו"ת שה"ש כה, א. אוה"ת במדבר דרושי שבועות ע' פה ואילך. שם ברכה ע' איתתצ ואילך. ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד. ובכ"מ.

4 בשו"ת ח"א סי' ט.

5 "היום יום" ב' חשוך. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך.

1 ע"פ הבקשה בשיחת יום ג' פ' ויגש, אור לז' דחנוכה ס"ד.

2 שבת קכו, א. שבועות לה, ב.

3 "התמים" חוב' ב' ע' עא (פג, ב) ואילך. קובץ מכתבים אהל יוסף יצחק ע' 198. שיחת אחש"פ תרצ"ה (נדפסה בסה"מ תשי"א ע' 243).

4 ראה תקו"ז ת"ו בסופו. מק"מ בהקדמתו לזהר. כסא מלך לתקו"ז שם.

5 ראה תורת שלום ס"ע 114.

6 מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר - נדפס בספר קיצורים והערות

- 1 התוכן והנקודה הכללית דשיעור חומש היומי הוא - ענין התפילין, שהרי בשיעור חומש זה כתובות
2 הפרשיות הראשונות [על-פי תורה¹¹, ובמילא - ראשונות גם במעלה¹²] שבתפילין.
- 3 ויש לומר שבענין התפילין מודגש ענינה של תורת חסידות חב"ד - שמזה מובן גם בנוגע לנשיאי
4 חב"ד, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל ההילולא דעשירי בשבט, כדלקמן.
- 5 ד. ענינה של חסידות חב"ד - מבואר בספר התניא, תורה-שבכתב דחסידות חב"ד (כנ"ל).
6 וב"דף-השער" - כותב אדמו"ר הזקן: "מיוסד על פסוק¹³ כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך
7 לעשותו, לבאר היטב איך הוא קרוב מאד, בדרך ארוכה וקצרה בעזרת ה' יתברך".
8 ביאור הענין:
- 9 "הדבר" - לשון יחיד - קאי על "המצוה הזאת" (שנאמרה לפני-זה¹⁴). כללות כל המצוות¹⁵, שנקודתן
10 ותוכנן - צוותא וחיבור¹⁶ של היהודי המקיים את המצוות עם הקב"ה, מצוה המצוות. וזהו הפירוש
11 ד"קרוב גוי הדבר גוי" בפיך ובלבבך לעשותו", היינו, ש"הדבר" ("המצוה הזאת") נמשך ובא בכל ג'
12 הענינים דמחשבה ("בלבבך") דיבור ("בפיך") ומעשה ("לעשותו"), ובזה גופא - לא רק כפי שכל אחד
13 מהם הוא בפני עצמו, אלא כפי שהם כולם ביחד, כדלקמן.
- 14 וענין זה (ש"הדבר" בא "בפיך ובלבבך לעשותו" ביחד) מודגש (בעיקר) במצות תפילין. ובהקדים:
15 ידוע מה שכתב ה'בית חדש'¹⁷ שישנם ג' מצוות - מצות ציצית, מצות תפילין ומצות סוכה - שבהם
16 הכוונה היא חלק מקיום מעשה המצוה, ולכן "לא קיים את המצוה כתיקונה אם לא יכוין אותה הכוונה".
- 17 כלומר: בכל המצוות העיקר הוא מעשה המצוה, ואם כיון את כל הכוונות ולא עשה את המצוה
18 בפועל לא יצא ידי-חובתו. ולאידך, "עשה מצוה ולא כיון לבו יצא ידי-חובתו בדיעבד כו' לבד כו'¹⁸
19 [ואף שתפילה וכן מצוה¹⁸ בלא כוונה כגוף בלא נשמה¹⁹ - הרי גוף המצוה ישנן] - אבל בג' מצוות אלו
20 הכוונה היא חלק מחובת קיום (גוף) המצוה.
- 21 ונמצא, ש"הדבר גוי" בפיך ובלבבך לעשותו" (ההתאחדות דמחשבה דיבור ומעשה ביחד, בענין אחד)
22 הוא - בעיקר - בג' מצוות אלו:
- 23 בכל שאר המצוות שבהן הכוונה היא דבר נוסף על עצם קיום המצוה - הנה גם כאשר קיום המצוה
24 הוא במעשה דיבור ומחשבה (מעשה המצוה, ברכת המצוה, וכוונת המצוה²⁰), הרי כל אחד מהם הוא
25 ענין בפני עצמו, והראיה - שקיום המצוה יכול להיות גם ללא כוונת המצוות²¹; מה-שאינ-כן בג' מצוות
26 אלו שהכוונה היא חלק מקיום המצוה - הרי ג' הענינים "בפיך ובלבבך לעשותו" מתאחדים יחד, ובאופן
27 שכולם הם חלק מ"הדבר" (המצוה) גופא.

בפרש"י שם פסוק י"ב וי"ד]. וכ"ה גם בהמשך תרס"ו ע' שמו. ובכ"מ.

16 לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ.

17 לטור או"ח הל' סוכה (ר"ס תרכה). ועד"ז בב"ח להל' ציצית (או"ח ס"ח) ולהל' תפילין (שם סכ"ה). וכן הוא בשו"ע ובשו"ע אדה"ז שם.

18 ראה תניא פל"ח.

19 של"ה רמט, ב. תניא שם.

20 כמבואר באוה"ת יתרו ע' תתקלו. וראה לקו"ת ר"פ פינחס.

21 וכן הוא בנוגע לברכת המצוות - ועד שיש מצוות שאין מברכים עליהם (ראה אנציק' תלמודית ע' ברכת המצוות ע' תקיט ואילך וש"נ). ואדרבה, במצות צדקה - הדגשה שלא לברך עליה, וא' הטעמים לזה - כדי שלא לעכב את קיום המצוה אפילו לרגע א' (וראה שו"ע יו"ד ר"ס רמז).

11 ראה מכילתא סוף פרשתנו. מנחות לד, ב. טושו"ע (ושו"ע אדה"ז) חאו"ח ר"ס לב.

12 ובל' הגמרא (סנהדרין מט, ב. ועוד) משום דאקדמי קרא כו'. ובזח"ג (רסב, א"ב) כהתאריז"ל ובחסידות (דרושי התפילין - בס' הכוונות, פע"ח, סידור ועוד) - דקדש והי' כי יביאך - חו"ב, ושמע והי' אם שמוע - (חו"ג ד)דעת. ואכ"מ.

13 נצבים ל, יד.

14 שם, יא.

15 ברמב"ן שם ד"המצוה הזאת" קאי על מצות התשובה. ונת' בארוכה בלקו"ת עה"פ (נצבים מה, ג. עיי"ש). וכ"ה באוה"ת נצבים (ע' א'רלד ואילך). ספהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה (לט, א). אבל ידוע שמצות התשובה היא בכל מצות התורה, ולא עוד אלא שתשובה מעלה את האדם לדרגא שאפילו צד"ג אין יכולים לעמוד שם. ובמילא מעלה גם את המצוות שלו. - ועוד וג"ז עיקר: ראה כלי יקר שם (בפירוש הראשון) דקאי "על כל מצות התורה". וכ"ה באוה"ח שם. נולהעיר שכן משמע גם

בסגנון אחר קצת:

1
 2 בהתאחדות של ג' הענינים "בפיך ובלבבך לעשותו" ב"הדבר" לשון יחיד - כמה דרגות: כפי שהוא
 3 בכללות המצוות - מצוות שבמעשה, מצוות שבדיבור, ומצוות שבמחשבה, שתוכן כולם הוא דבר אחד
 4 ("הדבר" לשון יחיד) - צוותא וחיבור; כפי שהוא במצוה אחת - מעשה המצוה, ברכת המצוה, וכוונת
 5 המצוה²⁰; וכפי שהוא בג' מצוות אלו - שכולם הם חלק מהמצוה גופא.
 6 ה. והנה, בג' מצוות אלו עצמן - ישנו עילוי מיוחד במצות תפילין:
 7 מצות סוכה היא פעם אחת בשנה בלבד - במשך שבעת ימי חג הסוכות.
 8 מצות ציצית, למרות היותה בכל ימי השנה - הרי אינה חובת גברא אלא חובת מנא (הלבוש)²², היינו,
 9 שכאשר לובש טלית שיש בה ד' כנפות אזי חייב להטיל בה ציצית, אבל אינו חייב להשתדל להשיג
 10 טלית בת ד' כנפות כדי שיתחייב בציצית.
 11 אבל מצות תפילין - חובת גברא היא בכל יום ויום מימות החול²³, שהרי יהודי חייב להשיג תפילין
 12 ולהניחם מדי יום ביומו.
 13 ונמצא, שבג' המצוות שבהם בא "הדבר" "בפיך ובלבבך לעשותו" ביחד - ישנו עילוי מיוחד במצות
 14 התפילין, להיותה חובת גברא בכל ימות השנה כולה.
 15 עוד נקודה בזה:
 16 צרכי האדם נחלקים לג' סוגים כלליים - בית, לבוש, ומזון²⁴. ויש לומר שג' מצוות הנ"ל הם כנגד
 17 ג' ענינים אלו: מצות סוכה - בית (אלא - בית עראי), מצות ציצית - לבוש, ואילו מצות תפילין - "חובת
 18 גברא" - עצם מציאותו של האדם, דם ובשר כבשרו²⁵, בדוגמת ענין המזון.
 19 ו. על-פי-זה מובנת השייכות המיוחדת דענין התפילין עם תורת חסידות חב"ד - ספר התניא, ובמילא
 20 - עם נשיאי חב"ד:
 21 תורת חסידות חב"ד ענינה - ביאור הענין ד"קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, לבאר
 22 היטב איך הוא קרוב מאד".
 23 וזהו הקשר המיוחד למצות תפילין - שבה מודגש ביותר "הדבר גו' בפיך ובלבבך לעשותו", היינו,
 24 ש"הדבר" בא "בפיך ובלבבך לעשותו" כפי שהם ביחד.
 25 ליתר ביאור: תורת חסידות חב"ד דורשת שתוכן ענין התפילין - קיום המצוה "בפיך ובלבבך לעשותו"
 26 ביחד - יומשך בגילוי בכל המצוות [על-דרך מאמר רבותינו ז"ל²⁶ "הוקשה כל התורה כולה לתפילין"
 27 - שענין התפילין חודר ונמשך גם בכל המצוות], היינו, שקיום כל מצוה ומצוה יהיה באופן שתחדור
 28 בכל כחות האדם, הן בכח המחשבה, הן בכח הדיבור, והן בכח המעשה, ועד שכולם נעשים למציאות
 29 אחת - מציאות המצוה.
 30 וזהו הקשר המיוחד דשיעור חומש היומי עם הדפסת ספרי התניא ועם יום ההילולא - מכיון שבשיעור
 31 חומש היומי מדובר אודות מצות תפילין, מצוה שיש לה קשר מיוחד עם התוכן דספר התניא - תורת
 32 חסידות חב"ד, ועל-ידי-זה - עם נשיאי חב"ד, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר - בעל ההילולא דעשירי בשבט.

ע' 288 הערה 25.

24) ראה לקו"ת ברכה צח, ד ואילך. מים רבים תרלו' בתחלתו. ועוד.

25) לשון התניא פ"ה (ט, ב). ולהעיר שגם בזה מודגשת השייכות המיוחדת לתפילין לחסידות חב"ד - שהרי החידוש דחסידות חב"ד הוא (כנ"ל ס"ב) שגילוי החסידות יהי' באופן ד"יתפרנסון", בהבנה והשגה. וכמבואר בתניא שם ש"דייעת התורה והשגתה. . נעשה מזון לנפש כו", דם ובשר כבשרו.

26) קידושין לה, א.

22) מנחות מא, א. טושו"ע (וראדה"ז) או"ח סי"ט. סכ"ד ס"א.

23) וי"ל דגם בשבת ויו"ט לא חסר (האות ד) מצות תפילין, כי "הן (השבתות וימים טובים) גופן אות" - מנחות לו, ב. טושו"ע וראדה"ז שם סל"א ס"א. - ובכל אופן צ"ע - אף שהלשון הוא שיו"ט לאו זמן תפילין (ויתרה מזה בתיב"ע בא יג, יו"ד) - אדם שמאיזה סיבה שתהי' חילל (ע"ד - כהן חלל) השויו"ט. המחוייב הוא באות תפילין - במאי דשקו"ט בזה בשו"ת אמרי ישר ח"ב סתקמ"ט. הצ"צ למו"ק פ"ג מ"ד. - נזכר בלקו"ש חיי"ו

- 1 ז. כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה [הקשור הן עם הדפסת ספרי התניא, והן עם יום ההילולא
2 דעשירי בשבט (כנ"ל סעיף ב)] מרומז גם בכללות פרשת השבוע, וכן בשיעור תהלים דשבת זו - יום ג'
3 דחודש שבט:
- 4 הנקודה הכללית דפרשת השבוע היא - סיפור יציאת מצרים בפועל. וענין זה קשור גם עם הגאולה
5 העתידה - שהרי "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"²⁷.
- 6 וענין זה (הגאולה העתידה) מופיע גם בשיעור תהלים דיום זה: סיום הקאפיטל²⁸ הראשון
7 דשיעור-תהלים זה - "מגדיל ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם"²⁹, ובסיום
8 השיעור תהלים: "כי לה' המלוכה ומושל בגוים"³⁰.
- 9 וזהו הקשר עם הענין דהפצת המעיינות חוצה - שהרי זוהי ההכנה לביאת משיח צדקנו, קא אתי מר
10 דא מלכא משיחא³¹.
- 11 ויש להוסיף ביאור בקשר הענינים - הדפסת ספר התניא (הפצת המעיינות חוצה) עם פרשת השבוע
12 ושיעור חומש:
- 13 הן בפרשת השבוע והן בשיעור תהלים מדובר אודות ענין של גאולה ממצב בלתי רצוי: בפרשת
14 השבוע - גאולה מגלות מצרים, ובשיעור תהלים "ביום הציל ה' אתו מכף כל אויביו ומיד שאול"³².
- 15 וזהו הקשר עם הפצת המעיינות חוצה (הדפסת ספרי התניא) - כידוע³³ שעיךר הענין ד"יפוצו
16 מעינותיך חוצה" התחיל לאחרי המאסר והגאולה די"ט כסלו.
- 17 [ולהעיר - שסיבת המאסר בדרך הטבע באה (לא על-ידי "אויביו" - גוים, אלא) על-ידי יהודים -
18 על-דרך מה שכתוב בשיעור תהלים: "מיד שאול", שזהו גרוע יותר מאשר "אויביו" (גוים), מכיון ששואל
19 "רודפו יותר מכולם"³⁴.
- 20 - חס-ושלום וחס-ושלום לומר שיהודי הנ"ל (שעל-ידו היה המאסר) יש לו שייכות או אפילו איזה
21 שהוא דמיון לשואל, כי אם שהיה רודפו יותר].
- 22 זאת ועוד:
- 23 בגאולת מצרים ישנה הדגשה מיוחדת שהנסים והנפלאות היו "בקרב הארץ" דוקא - "והפליתי ביום
24 ההוא את ארץ גושן גו' למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ"³⁵, היינו, ההמשכה דמעלה מעלה - למטה
25 מטה. וכן הוא בשיעור תהלים: "זרע יעבדנו יסופר"³⁶ לאד' לדור יבואו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה"³⁷
26 - היינו, ש"צדקתו" (נפלאות) באה למטה מטה עד לענין של עשיה, "כי עשה".
- 27 וזהו גם כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה - המשכת וגילוי דרגא הכי עליונה שבתורה (מעיינות
28 המים - אין מים אלא תורה³⁸ - פנימיות התורה) בארץ התחתונה - עולם העשיה, ועד ל"חוצה".

אתהפכא חשוכא לנהורא* (להעיר גם מתו"א עח, ג. אוה"ת שמות ע' כד ואילך).

ועפ"ז: קשר נוסף דשיעור תהלים היומי עם הענין דיצי"מ שבפרשתנו - כי גם יצי"מ היתה באופן דאתהפכא, "גם אתה תתן בידינו גו'" (פרשתנו י, כה): וגם עם הדפסת התניא - כי: (א) בהמשך ל"ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו . . . הספיר" כתיב "ויהו את האלקים ויאכלו וישתו", והרי חסידות חב"ד ענינה - גילוי פנימיות התורה ("ויהו את האלקים") באופן ד"יתפרנסון" ("ויאכלו וישתו"). (ב) הדפסת ספרי התניא בכל מקום ומקום ענינה להפוך את ה"חוצה", כדלקמן (סי"ב) בפנים.

וראה אוה"ת שם: "לבנת הספיר הוא היכל יוסף הצדיק . . . כי ביוסף נאמר יוסף הוי' לי בן אחר כו".
(37) כב, לא-לב.

(38) ב"ק יז, א. וש"נ. וראה תניא פ"ד (ח, ב).

(27) מיכה ז, טו.

(28) כן הוא לשון הצ"צ בכ"מ (ראה יהל אור ע' כט. ועוד).

(29) יח, נא.

(30) כב, כט.

(31) אגה"ק הידועה דהבעש"ט - נדפסה (גם) בכש"ט (הוצאת

קה"ת) בתחלתו. ובכ"מ.

(32) יח, א.

(33) תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(34) פרש"י עה"פ.

(35) וארא ח, יח.

(36) להעיר, ש"סופר" [וכן "אספרה שמך לאחי" בפסוק כג]

הוא (גם) מלשון ספיר. ויש לומר שזהו ע"ד מ"ש "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" (משפטים כד, י) - שהלבנים דשעבוד מצרים נהפכו ל"ספיר", ועד ש"היו לפניו" (פרש"י שם) -

(* להעיר מראב"ע שם (פסוק כג): אספרה כנגד אספר כל עצמותי.

1 וְלַהֲעִיר - שגם הגאולה די"ט כסלו (התחלת עיקר הענין דהפצת המעיינות חוצה) היתה באופן
 2 ש"הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ . . בעיני כל השרים וכל העמים . . ואמרו על זאת כי אם מאת ה'
 3 היתה זאת היא נפלאת בעינינו"³⁹, כלומר, ענינים של נפלאות המתגלים למטה מטה "בעיני כל השרים
 4 וכל העמים כו'"] .

5 וענין זה מתבטא באופן מיוחד בהדפסת ספרי התניא בכל מקום ומקום - שהרי הדפסה היא ענין של
 6 עשיה בפועל ("כי עשה"), ובכל מקום ומקום - "חוצה".

* * *

7 ח. בהמשך להמדובר אודות הדפסת ספרי התניא - כדאי להבהיר כמה פרטים בנוגע לפועל (דברים
 8 פשוטים, שלכן יש לקוות שבוודאי נעשו):

9 מכיון שכוונת הדפסת ספרי התניא היא שיהיה הענין דהפצת המעיינות חוצה - הרי מובן ופשוט
 10 שאין להסתפק בהדפסת ספרי התניא בלבד, אלא בכל מקום ומקום שבו מדפיסים את ספר התניא, יש
 11 להשתדל שילמדו בו מיד לאחר הדהפסה.

12 ומובן שכל זה שייך גם לאותם מקומות שבהם נעשית מלאכת הדפוס בלבד, ואילו מלאכת הכריכה
 13 נעשית במקום אחר (בהתאם לתנאי המקום וכיוצא בזה) - שהרי הלימוד בספר התניא יכול להיות תיכף
 14 ומיד לאחר הדהפסה - עוד לפני הכריכה. ולהעיר - שהתחלת הלימוד בספר התניא בזמנו של אדמו"ר
 15 הזקן היתה מתוך "קונטרסים" (כמבואר בהקדמה לספר התניא), ורק אחר-כך הובאו לבית הדפוס
 16 והוציאוהו לאור בתוך ספר מכורך⁴⁰.

17 ובנוגע לפרק וענין שבו תהיה התחלת הלימוד בספר התניא - יתחילו במקום שלבו חפץ⁴¹, וכאשר
 18 ישנו קהל - "בריצי רוב המנין"⁴².

19 והעיקר - שהלימוד צריך להיות בהתאם לרצונו של אדמו"ר הזקן - לימוד המביא לידי מעשה,
 20 וכפתגם הידוע של בעל ההילולא: לא רק שהוא לומד בספר התניא, אלא שספר התניא מלמד אותו כיצד
 21 להתנהג בחיי היום-יום.

22 ואם ישנם מקומות שלא למדו בספר התניא מיד לאחר הדהפסה (מאיזה סיבה שתהיה) - יש להשתדל
 23 לשוב ולחזור למקום זה (על-כל-פנים - אחד מהמשתדלים בהדפסה) כדי ללמוד (ביחד עם תושבי
 24 המקום) בספר התניא, ואדרבה - באופן ד"כפליים לתושיה"⁴³.

ט. נוסף לזה:

25 בכל מקום ומקום שבו מדפיסים את ספר התניא - יש להשאיר במקום מספר חשוב של טופסים
 26 שנדפסו במקום זה, בבתי-הכנסת, אצל הרב, מנהיג הקהילה, עסקן ציבורי וכיוצא בזה, שכן, פעולה כזו
 27 היא השתדלות נוספת שתושבי המקום יוכלו ללמוד בעצמם בספר התניא בכל עת מצוא, גם לאחר
 28 שהמשתדלים בהדפסת התניא במקום זה יחזרו למקומם.

29 והוא-הדין לאותם מקומות שבהם נעשית רק מלאכת הדפוס, ואילו מלאכת הכריכה נעשית במקום
 30 אחר - שלאחרי הכריכה יחזירו למקום הדהפסה מספר חשוב של טופסים, כדי להשאירם במקום הנ"ל,
 31 בהתאם להאמור לעיל.
 32

בענינו, הנהלת "קה"ת ובאי-כוחה "משך חמש שנים מיום כלות
 הדפוס" דספר התניא ע"י קה"ת בפעם האחרונה,

וע"פ סיום וחותם כ"ק רבינו אדמו"ר הזקן שם - ולשומעים
 יונעם ותבוא ברכת טוב.

(41) ראה ע"ז יט, א.

(42) ע"ד מ"ש אדה"ז בנוגע לתפלה - באגה"ק ס"א, ובסיום

וחותם דספר התניא.

(43) איוב יא, ו. שמו"ר ר"פ מו.

(39) לשון אדה"ז באגרת שלו הידועה - אגרות קודש אדמו"ר
 הזקן סל"ח (ע' צז ואילך).

(40) עפ"מש"כ בסיומו שם "שלא להדפיס קונטרסים הנ"ל לא
 על ידי עצמן ולא על ידי גירא דילהון בלתי רשות הנקובים" -
 שזוהי הוראה ברורה מבעל התניא, שהוא גם בעל השו"ע,
 בכל פעם שיש החשש שכותבו שם -

בטוחני אשר בטח לא ידפיסו בני" את ספר התניא "לא על
 ידי עצמן ולא על ידי גירא דילהון בלתי רשות הנקובים" -

- 1 ובענין זה - מעלה מיוחדת כאשר משאירים בכל מקום ומקום את טופסי התניא שנדפסו במקום זה
2 דוקא:
- 3 כאשר אחד מתושבי המקום פותח את ספר התניא, ומגלה - להפתעתו - שספר תניא זה נדפס במקום
4 זה, מהווה עובדה זו התעוררות נוספת שהלימוד בספר התניא שייך אליו, שכן ספר זה נדפס במקומו⁴⁴,
5 בד' אמות שלו⁴⁵, כלומר, שהמקום עצמו דורש ותובע שיש ללמוד בספר התניא.
- 6 ומצוה גוררת מצוה⁴⁶ - היינו, שהלימוד בספר התניא יביא שהלומדים יתנהגו בהתאם למה שכתוב
7 בפנים הספר, נוסף לזה - שהלימוד בספר התניא יביא להוספה בלימוד התורה בכלל (כמבואר בתניא
8 גודל הענין).
- 9 ובפרט - שלהיותו חלק בתורה, הרי זה קשור עם כל התורה כולה, שהרי העצם כשאתה תופס בחלקו
10 אתה תופס בכלול⁴⁷, כידוע שלמרות הריבוי שבתורה, "ששים המה מלכות ושמונים פלגשים ועלמות אין
11 מספר"⁴⁸, "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים"⁴⁹ - הרי כל התורה כולה היא "תורה אחת", נקודה אחת⁵⁰.
- 12 י. ויהי-רצון שלאחרי התחלת פעולה זו (הדפסת ספרי התניא בכל מקום מושבותיהם של בני ישראל)
13 -שנעשתה כבר על-ידי כמה וכמה, ובהצלחה למעלה מן המשוער (בכמות ובאיכות) - הנה מהם יראו
14 וכן יעשו, להדפיס ספרי תניא בכל מקום ומקום שבו דרים בני ישראל (שעדיין לא הדפיסו שם את ספר
15 התניא).
- 16 ויש מעלה בזה מה שאין בזה:
- 17 אלו שהיו הראשונים בהדפסת ספרי תניא בהתאם להצעה-בקשה הנ"ל - יש להם המעלה והזכות
18 הגדולה שהם "פתחו"⁵¹ דרך זו, באופן ד"כל התחלות קשות"⁵²,
- 19 וכל אחד מאלו שימשיכו בעקבותיהם - יחיד או קבוצה יחידה - הנה אף שאין לו את הענין ד"כל
20 התחלות קשות" (ביחד עם העילוי שבדבר), מפני שכבר נעשתה פתיחת הדרך על-ידי הראשונים, הרי
21 לאידך - יש לו מעלה שביכלתו לפעול יותר מן הראשונים, כמשל הננס (יחיד) העומד על-גבי הענק
22 (רבים)⁵³, דמכיון שפעולתו באה (לא בתור ענין בפני עצמו, כי אם) בהמשך ובהוספה לפעולתם של
23 הראשונים, הרי יש לו את הכחות של כל אלו שקדמו לו, ולכן ביכלתו לפעול עוד יותר.
- 24 [ויש לומר שזהו על-דרך הביאור בנוגע לדור דעקבתא דמשיחא⁵⁴ - שיש בו ב' קצוות: "עקבתא" -
25 בחינת עקב, דור האחרון, "אכשור דרא" (בתמיה)⁵⁵; ולאידך - "עקבתא דמשיחא", היינו, שהם יזכו
26 להביא את המשיח, ועד שהם שומעים כבר את פעמי עקבי המשיח! ויש לומר שהא בהא תליא: מכיון
27 שדור זה בא (לא בכח עצמו, כי אם) בהמשך ובהוספה לכל הדורות שלפני-זה - הרי עקב זה הוא בדוגמת
28 ננס העומד על-גבי הענק, ולכן, יש להם את כל הכחות כו'].
- 29 יא. בהמשך להנ"ל - אתן משקה לאחד שנוסע לאחרי השבת כדי להדפיס ספרי תניא בכמה וכמה
30 מקומות. ויהי-רצון אשר על-פי תורת אדמו"ר הזקן⁵⁶ בנוגע ל"יום שכולו משקה" - יעזור הדבר
31 שהפעולה תהיה בהצלחה, ובאופן דלכתחילה אריבער.
- 32 ולהעיר - שאף-על-פי שהדיבור אודותיו בפרהסיא יכול לכאורה לגרום חס-ושלום ל"עינא בישא"
33 (מצד אלו שענים צרה כו' מצד קנאת סופרים וכיוצא בזה) - הרי כאשר מדובר אודות ענין של תורה,

(44) להעיר מסוטה מז, א: חן מקום על יושביו.

(45) להעיר - ד"העיר כולה כד' אמות" (עירובין ס, סע"ב).

(46) אבות פ"ד מ"ב.

(47) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סקט"ז. וש"נ.

(48) שה"ש י, ח ושהש"ר שם.

(49) איוב יא, ט.

(50) להעיר מהפס"ד (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח) ד"האומר

שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת אם אמר

משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה. וכן הכופר בפירושה

והוא תורה שבעל פה כו'.

(51) ראה סה"מ תרע"ח ע' רפג. ועוד.

(52) מכילתא ופרש"י עה"פ יתרו יט, ה.

(53) ראה שבלי הלקט בראש הספר (בשם רבי ישעי' מטראני).

הקדמת החוות דעת לפירושו לשו"ע יו"ד. המשך תרס"ו ע' ת.

וכבר נאספו המ"מ בכמה ספרים.

(54) ראה אוה"ת ריש פ' עקב. שם ס"ע תצא. ריש ע' תקד.

(55) יבמות לט, ב (ובפרש"י). וש"נ.

(56) המשך וככה תרל"ז פמ"ו.

1 הפצת התורה, לא שייך בזה "עינא בישא", על-דרך ובדוגמת דגים⁵⁷, ואדרבה: כאשר מנסים לפגוע
 2 ("מ'טשעפעט זיך") בענין של תורה והפצתה - אזי נפעל הענין ד"וידגו לרוב בקרב הארץ"⁵⁸, שבזה ב'
 3 הפכים בבת אחת: "בקרב הארץ" (ששם אינו מקומם של דגים) - "ידגו" ובאופן ד"לרוב", כברכת יוסף
 4 (שמו הראשון של בעל ההילולא), מזלו דחודש שבט⁵⁹. וכמו שכתוב⁶⁰ "כאשר יענו אותו [אפילו דבר
 5 הכי קל - עיקום האף בלבד - "אפם כי עז"⁶¹ - אין הדבר נמשך כלל, ואדרבה] כן ירבה וכן יפרוץ".
 6 וכמו כן אלו שמתכוונים ומקבלים על עצמם להדפיס ספרי תניא בכמה וכמה מקומות [אלו שיכולים
 7 בדרך הטבע להתחייב על כך, מה-שאינ-כן אם לאו - אין להתחייב אפילו "בלי נדר"] - יגשו גם הם
 8 לקבל משקה, מבלי להתחייב או להתפעל ממה שיאמרו הבריות, או מפני שמחזי כיוהרא.
 9 ובוודאי תקויים הבטחת בעל ההילולא - שבנוגע לענינים השייכים לנשיאותו⁶², הנה כאשר "עמדו
 10 הכן כולכם"⁶³, אזי זוכים לקבלת כל הברכות - בענינים הכלליים ובענינים הפרטיים - ברכותיו של הקב"ה
 11 על-ידי "עבדיו הנביאים"⁶⁴, רבותינו נשיאינו - חכם עדיף מנביא⁶⁵ - שבכל דור ודור, אתפשטותא דמשה
 12 שבכל דרא ודרא⁶⁶, כולל ובפרט - אדמו"ר הזקן, ובעל ההילולא נשיא דורנו.
 13 יב. ויהי-רצון שענין זה - שתוכנו הפצת המעיינות חוצה - יהיה בהצלחה רבה ומופלגה, ובאופן שלא
 14 זו בלבד שאין מתפעלים מה"חוצה", אלא אדרבה: מהפכים את ה"חוצה", "בקרב הארץ" - לקדושה,
 15 שעל-ידי-זה נפעל יתרון האור מן החושך⁶⁷, שזוהי גם עבודת "יוסף" (בעל ההילולא) - כמבואר בכמה
 16 מקומות⁶⁸ בפירוש "יוסף ה' לי בן אחר"⁶⁹, שעושים מ"אחר" - "בן"⁷⁰.
 17 וביחד עם זה - נעשית העבודה מתוך שחוק וצחוק דקדושה - "יצחק"⁷¹ (שמו השני - אבל גם כן
 18 בלשון הקודש - של בעל ההילולא),
 19 ומזה באים לקיום היעוד "אז ימלא שחוק פיננו"⁷² - כאשר בקרוב ממש, "קרוב מאד" ממש, יהיה
 20 "קרוב אליך הדבר מאד" - "דבר ה' זה הקץ"⁷³, גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
 21 שלימות העם, "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובכנותינו"⁷⁴, ביחד עם שלימות התורה ומצוותיה, ובאופן
 22 כזה הולכים לארצנו הקדושה - שלימות הארץ,
 23 ועד לשלימות באופן ד"ירחיב ה' אלקיך את גבולך"⁷⁵ - הן בנוגע לשלימות הארץ, הן "ירחיב" בנוגע
 24 לשלימות התורה - פנימיות התורה, תורתו של משיח⁷⁶, והן "ירחיב" בנוגע לשלימות העם - "פרו ורבו
 25 ומלאו את הארץ וכבשוה"⁷⁷,
 26 במהרה בימינו ממש,

ועוד.

(69) ויצא ל, כד.

(70) ויש לקשר זה עם מ"ש ב"דף השער" דספר התניא "לבאר
 . . בדרך ארוכה וקצרה" - דלכאורה צ"ע: אם יכול להגיע
 ל"מקומו" "בדרך קצרה" - מהי ההוספה "בדרך ארוכה"? ו"ל
 שזוהי ההוספה דיתרון האור מן החושך, שמהפכים המדידות
 והגבלות וענינים המבלבלים להליכה בדרך זו (הגורמים שהדרך
 תהי "ארוכה"), ועי"ז נעשית ה"דרך קצרה" - קצרה עוד יותר,
 בתמצית ועומק ופנימיות יותר.

(71) ובתהלים (קה, ט) "ישחק" בשי"ן.

(72) תהלים קכו, ב.

(73) שבת קלח, ב.

(74) פירשתנו י, ט.

(75) ראה יב, כ. שופטים יט, ח.

(76) ראה קה"ר עה"פ יא, ת. עיי"ש.

(77) בראשית א, כח.

(57) ברכות כ, א. וש"נ.

(58) ויחי מח, טז.

(59) ראה לקר"ש חכ"א ע' 360. שיחת ש"פ שמות תשמ"ג ס"א
 ואילך. ש"פ וראא תשד"מ ס"א.

(60) שמות א, יב.

(61) ויחי מט, ז.

(62) דבן (יחיד) דמלך אין צריך משיחה (רמב"ם הל' כלי
 המקדש פ"א הי"א. הל' מלכים ספ"א) - ונעשה נשיא ביום ב'
 ניסן.

(63) מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר מכו" איר תרח"צ (נרפס
 בהקדמה לקונטרס צ"ו בתחלתו - סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב.
 אגרות קודש שלו ח"ד ע' רעט).

(64) עמוס ג, ז.

(65) ב"ב יב, א.

(66) תקו"ז תס"ט (קיד, א). אגה"ק בסוף הביאור לסי' ז"ך.

(67) ל' הכתוב - קהלת ב, יג.

(68) אוה"ת ויצא רכ, א"ב. ויחי שפו, א ואילך. דש, א ואילך.

- 1 וכל זה - מתוך שמחה וטוב לבב.
- 2 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה לר' ש. א. שיחי' (בקשר להדפסת ספרי תניא בכראזיל),
- 3 לר' שד"ב פ. שיחי' (להדפסת ספרי תניא באיטליא), ולר' י. ה. שיחי' (בבלגיא).
- 4 אחר-כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "ופרצת". ואחר-כך צוה להש"ץ שי' לנגן "יהי רצון כו'
- 5 שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך"].

אגרות קודש

בי"ה, ב' שבט, תשי"כ
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מו"ה יצחק יעקב שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאור ליום החמישי והקודמיו, ונעם לי לקרות בו בסיומו, אשר
נשמעים היהודים במחנו עתה, להבין ההבדל בין ישראל לעמים וכו'.

ויהי רצון אשר תתגדל ההבנה ותתעמק, שהרי שבע הבדלות הן (פסחים קד, א) עד ששיגו גם
ההבדלה בין קדש לקדש, והרי השגה בענין, הרי זוהי שייכות עכ"פ בדרך מקיף להענין, ואשרי כל אחד
המשתדל בהפצת עניני תורתנו הקי' תורת חיים בכל מקום שידו מגעת, ובפרט שזכה ונשמעים דבריו
ככתבו.

ומענין לענין באותו ענין, כאשר מתקרבים אנו ליו"ד שבט הבע"ל, יום ההילולא של כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ובטח יודע כמה פרטים מחיי בעל ההילולא בעלמא דין, מהנכון
שבהסברה מתאימה יספר להם מעבודתו של בעל ההילולא בעניני התורה ומצותי, ועד לסכנת נפשות
ממש, שמוזה מובן גודל החובה והשתדלות מצד כל אחד הנמצא במקום, שאפשרית מלאה בידו לעשות
בזה מבלי כל מפריע וכו'.

ויהי רצון שבכל הנ"ל יבשר טוב מתוך בריאות הגוף ומנוחת הנפש.

בברכה.

לקוטי שיחות פרשת בא כרך יא

30 שמלאכת אוכל נפש לא נאסרה מלכתחילה היות
31 ומלאכת אוכל נפש אינה בכלל "מלאכת עבודה".
32 ב. והנה ההיתר דעשיית מלאכת אוכל נפש
33 ביום טוב אפשר לבאר בכ' אופנים⁸:
34 א) גם מלאכות אוכל נפש אסורות מצד עצמן
35 שהרי הן בכלל "כל מלאכה לא יעשה בהם", אך
36 כשנעשות לצורך אוכל נפש - הוציאה אותן התורה
37 מכלל "כל מלאכה" - היינו, שצורך האוכל הוא
38 טעם וסיבה להתיר איסור מלאכות אלו.
39 ב) וכן נראה מדברי הרמב"ן⁹ הנ"ל -
40 מלכתחילה אין מלאכות אוכל נפש בכלל איסור
41 מלאכה; והכתוב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא
42 לבדו יעשה לכם" בא ללמד פירוש הכלל ד"כל
43 מלאכה לא יעשה בהם" שאין המדובר אלא
44 במלאכות שאינן לצורך אוכל נפש. היינו, ש"אשר
45 יאכל לכל נפש" הוא סימן¹⁰ וקביעות ההגדרה של
46 אלו המלאכות שלא חל בהן האיסור.
47 ונפקא מינה להלכה: המתענה¹¹ ביום טוב אי
48 מותר מדאורייתא במלאכת אוכל נפש. להסברא
49 (דמלאכות אלו אסורות מצד עצמם, אלא) שהותרו
50 מטעם שהן צורך אוכל נפש הרי מובן שהיתר זה
51 אינו אלא במי שאוכל ביום טוב; אבל המתענה

1 א. כתוב בפרשתנו¹ - בקשר לחג הפסח -
2 "וביום הראשון מקרא קודש גו' כל מלאכה לא
3 יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו
4 יעשה לכם" - היינו שיום טוב אסור בעשיית
5 מלאכה (כשבת), פרט למלאכות שהן לצורך אוכל
6 נפש שהן מותרות ביום טוב.
7 ונשנה האיסור דעשיית מלאכה כמה פעמים²
8 בתורה בכל חג בפני עצמו - ובכולם נאמר: "כל
9 מלאכת עבודה לא תעשו", ולא פירש בהם הכתוב
10 היתר עשיית מלאכת אוכל נפש.

11 וצריך להבין טעם שינויים אלו.
12 והנה הרמב"ן³ כתב על זה: פירוש "מלאכת
13 עבודה" כל מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש, כענין
14 שנאמר⁴ ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך
15 ובכל⁵ עבודה בשדה ונעבדתם ונזרעתם⁶.
16 ומלאכה שהיא באוכל נפש היא מלאכת הנאה לא
17 "מלאכת עבודה", וזה מתבאר בתורה, כי בחג המצות
18 שאמר תחלה "כל מלאכה לא יעשה בהם" הוצרך
19 לפרש "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה
20 לכם", ובשאר ימים טובים יקצר ויאמר "כל מלאכת
21 עבודה לא תעשו" לאסור כל מלאכה שאיננה אוכל
22 נפש ולהודיע שאוכל נפש מותר בהן. ולא יאמר
23 הכתוב לעולם באחד מכל שאר ימים טובים כל
24 מלאכה, ולא יפרש בהם היתר אוכל נפש כי "מלאכת
25 עבודה" ילמד על זה כו', ומפני שמזכיר שם (בחג
26 המצות) כל מלאכה הוצרך לפרש⁷ "אשר יאכל לכל
27 נפש הוא לבדו יעשה לכם".

28 ומבואר מדברי הרמב"ן שלא אסרה התורה
29 ביום טוב אלא "מלאכת עבודה" וזה גופא מלמדנו

(1) יב, טו.

(2) אמור כג, ז. ח. כא. כה. לה. לו. פנחס כח, יח. כה. כו. כט, א. יב. לה.

(3) אמור כג, ז. והובא בחנוך מצוה רחצ. וכ"כ הרמב"ן בשם הר"ח (הוצאת שעוועל). וכ"ה דעת הרמב"ם לפי המ"מ הל' יו"ט פ"א ה"א. וראה לח"מ שם. אבל ראה פ"ח ס"י תצה (ד"ה ולכן). וראה ב"י סתק"ח (ד"ה ומ"ש רבינו בשם ר"ש).

(4) יתרו כ, ט.

(5) שמות א, יד.

(6) יחזקאל לו, ט.

(7) להעיר ג"כ משטמ"ק כתובות (ז, א ד"ה וזה שכתב): כל שם שחיטה חדא היא וכיון שהותרה שחיטה לצורך או"נ הרי לא היתה שחיטה בכלל לא תעשה כל מלאכה ומעתה כל שחיטה מותרת.

(8) ראה ג"כ צפע"נ על הרמב"ם הל' שבת פ"ב הט"ז ד"ה שמע שטבע. וראה בארוכה בהמועדים בהלכה עמוד ה' ואילך.

(9) ראה בהמשך דברי הרמב"ן: כי עבודה אצל רז"ל טורח ועמל שאדם עובד בו לאחר מל' עבודות. וראה אמרי בינה (להר"מ אויערבאך) דיני יו"ט ס"א שכתב עפ"י בדעת הרמב"ן דגם מלאכת או"נ באם עושה אותה כעבד העובד את רבו, חל עלי' התואר מלאכת עבודה (- במו"ב זה) ואסורה.

אמנם אי"ד סתירה למ"ש בפנים, כי מ"מ י"ל דס"ל שמלאכות או"נ מצ"ע אינן מלאכות האסורות ביו"ט אלא דכשנעשות באופן דעבודת עבד אז מקבלים התואר מלאכה ובמילא נאסרות.

(10) בשטמ"ק כתובות (ז, א) בשם שיטה ישרה: כל אותן מלאכות שהותרו לצורך אכילה לא היו בכלל לא תעשה כל מלאכה והאי דכתב רחמנא אשר יאכל לכל נפש לטימנא בעלמא הוא דכתבי'. וברא"ש יומא (פ"ח ס"ד) בשם הר"מ מרוטונבורג: כיון דהתורה התירה לנו או"נ ביו"ט הוה לדידן כל או"נ ביו"ט כמו חול.

(11) ברמ"א (או"ח סתק"ז ס"כ) ושו"ע אדה"ז (שם ס"ל, סתק"ז ס"ד - וראה אלי' רבה (סתק"ז סק"ד) החילוקי דיעות בזה) שהמתענה אסור לעשות מלאכת או"נ ביו"ט - אבל לא כתבו אם זה מה"ת או מדרבנן. וראה מתצה"ש (ס"י תקכ"ז שם). וראה צל"ח ביצה (יב, א על תורה"ה הג' רש"י כו') שכתב דאסור במלאכת או"נ מדאורייתא.

33 עבודה" פירוש מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש,
 34 ולכן מלאכת אוכל נפש מותרת מעיקרא. אמנם
 35 ממה שכתב בהמשך דבריו "שהתורה התירה
 36 לעשותה לצורך אכילת יום טוב" משמע שגם
 37 מלאכות אלו הן בכלל מלאכות האסורות ביום טוב
 38 אלא שהתורה התירתן (בפסוק דידן) לצורך אכילת
 39 יום טוב - והיינו שצורך אוכל נפש הוא הטעם
 40 להתיר מלאכות אלו, האסורות מצד עצמם – ועל
 41 פי זה לכאורה סתרי דבריו אהדדי?

42 ד. והנה בפירוש דעת בית הלל "מתוך שהותרה
 43 לצורך הותרה נמי שלא לצורך", פליגי רש"י¹⁶
 44 ותוספות¹⁷: רש"י מפרש שהותרה המלאכה גם אם
 45 אינה לצורך כלל - היינו שמדאורייתא מותרת
 46 המלאכה לגמרי, ורק מדרבנן צריך להיות צורך
 47 קצת. והתוספות סברי דהיתר "שלא לצורך" היינו
 48 שאין בה צורך אוכל נפש אבל צריך להיות צורך
 49 היום קצת - והיינו שגם מדאורייתא לא הותרה
 50 המלאכה לגמרי. ואינה מותרת אלא אם כן יש בה
 51 צורך היום קצת¹⁸.

52 והנה על פי המבואר לעיל (סעיף ב) – דבית
 53 הלל סברי דמלאכות אוכל נפש לא נכללו
 54 מלכתחילה בכלל האיסור - מובנת היטב סברת
 55 רש"י¹⁹ דמותרות מדאורייתא גם אם אינן לצורך
 56 כלל. אמנם לדעת התוספות צריך להבין:

57 [דהרי לכאורה אי אפשר לומר דהתוספות פליגי
 58 על רש"י וסברי בדעת בית הלל שצורך אוכל נפש
 59 הוא טעם להתיר מלאכות אלו – דאם כן לא מהני

1 ביום טוב, מכיון שאין לו צורך אכילה במלאכות
 2 אלו נשאר לגבי האיסור שבהן. מה שאין כן
 3 להסברא שמעולם לא נאסרו מלאכות אוכל נפש
 4 ביום טוב - גם המתענה מותר לעשות מלאכות
 5 אלו.

6 ולכאורה יש לומר דפליגי בזה בית שמאי ובית
 7 הלל במסכת ביצה¹²: בית שמאי אומרים אין
 8 מוציאין לא את הקטן כו' לרשות הרבים ובית הלל
 9 מתירין, ומפרש בגמרא דפליגי אי אמרינן "מתוך
 10 שהותרה לצורך (אוכל נפש) הותרה (נמי) שלא
 11 לצורך".

12 בפשטות יש לפרש, דבית הלל סברי דב"אך
 13 אשר יאכל לכל נפש" הופקעו מלאכות אוכל נפש
 14 מגדר איסור מעיקרא, ולכן מותרות הן גם כשאינן
 15 לצורך אוכל נפש¹³; ובית שמאי סברי, ד"אשר
 16 יאכל לכל נפש" הוא טעם להתיר מלאכות אלו,
 17 ובמילא לא התירתן תורה אלא כשעשייתן היא
 18 לצורך אוכל נפש - וכשאינן לצורך אוכל נפש הרי
 19 הן באיסורן¹⁴.

20 ג. אדמו"ר הזקן ב'שלחנו'¹⁵ כותב: ראשון
 21 ושביעי של פסח וחג השבועות כו' הן הנקראים
 22 ימים טובים וכל העושה מלאכת עבודה באחד מהן
 23 הרי זה לוקה מן התורה שנאמר "כל מלאכת עבודה
 24 לא תעשו גו'" ומהו מלאכת עבודה כל מלאכה
 25 שאינה נעשית באוכל או משקה כו' אבל כל
 26 מלאכה הנעשית באוכל או במשקה כו' נקראין כל
 27 מלאכות אלו כו' מלאכת אוכל נפש שהתורה
 28 התירה לעשותה לצורך אכילת יום טוב שנאמר
 29 "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

30 והנה מדברי אדמו"ר הזקן בתחלתם "ומהו
 31 מלאכת עבודה, כל מלאכה שאינה נעשית באוכל
 32 או משקה" משמע (כסברת הרמב"ן), ד"מלאכת

(12) ביצה יב, א.

(13) ראה בארוכה לקמן ס"ד וס"ה. וראה שו"ת עמודי אור
 חאו"ח סי' כט אות ב' שזוהו ג"כ המחלוקת בירושלמי (שבת פ"ז
 ה"ב. ביצה פ"א ה"ג) גבי מבשל נבילה ביו"ט. וראה צפע"נ (שם)
 באו"א.

(14) ועפ"ז יש לבאר דיוק לשון המשנה (ביצה לו, ב. מגילה
 ז, ב) "אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד" – ד"בלבד"
 בא למעט בהחילוק וההיתר דמלאכת או"נ – דאינו אלא כשיש
 בפועל "אוכל נפש", אבל המלאכות כשלעצמן הן בגדר מלאכות
 (אסורות), ובוה דומין שבת ויו"ט גם במלאכות אלו – ראה
 בגמרא (ביצה לו, א ועוד) דאוקמא למתני אליבא דב"ש.

(15) סי' תצה ס"א-ב.

(16) ביצה יב, א ד"ה אלא מולא אפליג.

(17) ביצה שם ד"ה ה"ג. כתובות ז, א ד"ה מתוך. וכ"ה דעת
 כמה ראשונים בשטמ"ק כתובות (שם) וביצה (שם). וראה ב"י
 סתקיי"ח (ד"ה כל הוצאה). וכ"כ הפר"ח סתצ"ה בדעת הרמב"ם.
 בת"י קושיות הראשונים על רש"י - ראה שטמ"ק כתובות
 וביצה (שם). מג"ש ביצה (על התוס' שם). פר"ח (שם). שעה"מ
 הל' יו"ט פ"א. אמרי בינה דיני יו"ט (שם). ועוד.

(18) בשו"ע אדה"ז סתצ"ה ס"ג כתב:

(19) ראה מג"ש (שם) - וראה לקמן הערה 28), אמרי בינה דיני
 יו"ט (שם). ועוד.

ומ"ש רש"י (שם) "כיון דהותרה לצורך הותרה מה"ת
 לגמרי", היינו, שהתורה הוציאה מלאכת או"נ מכלל מלאכות
 האסורות לגמרי. ומ"ש בתחילת הדיבור ד"לכו"ע יש הוצאה
 ליו"ט אלא כו" – היינו שהוא בגדר מלאכה (ולא נתמעטה מן
 הכתוב "ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת" – ראה גמרא
 שם), אבל לא מלאכה אסורה - ונפ"מ אם יש מקום לגזירה
 "במידי דהוי טרחא דלא צריך" (כהמשך דברי רש"י. וראה
 שטמ"ק ביצה שם); כשנעשות באופן דעבודת עבד - ראה לעיל
 הערה 9.

20 הנאה" הרי לא נכנסה מלכתחילה בכלל "מלאכת
21 עבודה לא תעשו" - ולכן מותר לעשותן בכל אופן,
22 גם אם אינן לצורך היום כלל.

23 ודעת התוספות: גם מלאכות אוכל נפש אינן
24 שונות במהותן משאר המלאכות, אלא - באם
25 נעשות לצורך הנאת האדם ביום טוב (צורך אוכל
26 נפש, או צורך אחר שהוא להנאת היום) אז אינן²³
27 בכלל האיסור "מלאכת עבודה". אבל כשאין
28 לצורך היום, הרי הן בגדר "מלאכות עבודה"²⁴
29 האסורות ביום טוב - ולכן²⁵ סברי תוספות שצריך
30 להיות צורך היום קצת.

31 בסגנון אחר קצת:

32 רש"י סובר²⁶ דב"אך אשר יאכל לכל נפש . .
33 יעשה לכם" הגדירה התורה מלאכות אלו כסוג
34 בפני עצמו ("מלאכת הנאה") מצד עצמם וגוף
35 פעולתן.

הנאה" שהרי נעשית לשם עבודה שלא לשם הנאה (ראה
שטמ"ק כתובות שם ד"ה וזה שכתב. וראה ג"כ לעיל הערה 9).
(23) ועפ"י יומתק מ"ש התוס' (ביצה יב, ב ד"ה הכא נמי -
בדעת ר"י דמבשל גיד אינו לוקה משום הבערה מטעם מתוך),
דאף שאסור לו לאכול, אבל "כיון שהי' בדעתו של זה לאכול,
היינו צורך יו"ט" [וראה במפרשים (מג"ש שם ועוד) שכתבו שזהו
שדחקו לרש"י לומר דכשלא לצורך כלל מותר משום מתוך], ולפי
המבואר בפנים מוכן דמכיון שעושה לצורך אכילה ה"ז מלאכת
הנאה שמלכתחילה לא נאסרה.

(24) ראה אמרי בינה שם ד"ה ונראה, ובד"ה וראיתי וראה ג"כ
פרמ"ג (שם אות ד): "וכן מיו"ט לחול אפשר כה"ג לוקה כו' י"ל
דאוכל נפש לצורך היום אין בכלל הלאו דעבודה, משא"כ לצורך
כלבים וכדומה אלו אין ראוי לאדם, הוה בכלל מלאכת עבודה".
(25) וכן מוכרח לומר בדעת הרמב"ן (ראה לעיל הערה 20).
ואולי י"ל שכה"ג גם דעת החינוך (שם) שכתב: שאמרו ז"ל כו'
כל דבר הצריך לאדם לבו ביום בין שהוא דבר מצוה כו' ובין
שאינו דבר מצוה אלא צרכי הגוף לבו ביום כו' כל דברים אלו
מותרין ובכלל היתר דאוכל נפש יניהו.

ובמנ"ח (ס"ק ה) הקשה: דברי הרה"מ ח"צ ע"ג דנראה מדבריו
דהא דמותר להוציא ס"ת וכדומה הוא מטעם כיון דצריך לו הו'
כאו"נ כו' ובש"ס מבואר דהוצאה לכו"ע מתוך שהותרה לצורך
כו' (וראה חמדת ישראל (טלאצקי) קונטרס נר מצוה אות פה
שכתב שדעת החינוך הוא כדעת היראים עמוד זמנים מצוה קיג
שכ' דפליגי ב"ש ובה"א אם יאכל לכל נפש הוא רק אכילה או
כולל הנאות הגוף כולם עיי"ש, וכ"כ בס' תועפות ראם על היראים
(השלם, נדפס מכת"י סי' דש אות ח)).

אבל י"ל דס"ל (וראה לעיל הערה 3) כמבואר בפנים בדעת
התוס', ומ"ש "ובכלל היתר דאו"נ יניהו" י"ל דכוונתו כמבואר
פנים, שמכיון שהיתר דאו"נ נלמד ממלאכת עבודה, לכן
המלאכות שיש בהן צורך (ואינן "מלאכת עבודה") נכללות ג"כ
בהיתר זה.

(26) ראה מג"ש הובא לקמן הערה 28.

1 מה שיש צורך היום קצת²⁰, אם לא לצורך אוכל נפש
2 ממש, שזהו טעם ההיתר כנ"ל; ועל כן צריך לומר
3 כי גם לדעת התוספות סברי בית הלל שמלאכות
4 אוכל נפש הן מלאכות מותרות²¹ - ולפי זה אינו
5 מובן]

6 מכיון שמלכתחילה לא נכללו מלאכות אלו
7 בכלל האיסור, צ"ל מותרות גם כשאין לצורך
8 היום כלל?

9 בהסבר מחלוקת זו דרש"י ותוספות יש לומר:
10 נתבאר לעיל בשם הרמב"ן שמלאכות אוכל נפש
11 אינן "מלאכות עבודה" אלא "מלאכות הנאה" ואינן
12 נכללות בהאיסור ד"כל מלאכת עבודה לא תעשו"
13 - ולרש"י הפירוש דסברא זו דמלאכות דלצורך
14 אוכל נפש הן בעצם סוג מיוחד שמהותן במלאכת
15 הנאה", היינו שאינן זקוקות לכוונת האדם בעשיית
16 המלאכות בכדי להפכן ל"מלאכת הנאה", ולכן אין
17 הפרש בין עשיית מלאכות אלו לתכלית וצורך של
18 הנאה ותענוג לעשייתן שלא לשם תכלית וצורך זה
19 או אחר²², דמכיון שהמלאכה מהותה "מלאכת

(20) וגם: הרי הרמב"ן והר"ח (דס"ל כהרמב"ן - כנ"ל הערה
3) ס"ל דאו"נ הו' סימן, וס"ל ג"כ שצריך שיהא צורך היום קצת
(ראה רמב"ן שבת קכד, ב ד"ה וב"ה מתירין. ר"ח הובא בתוס'
ביצה שם). וראה גם הערה הבאה בדעת התוס'.
ולכן, אף את"ל בדעת התוס' ס"ל או"נ הו' טעם, דמ"מ
מותר גם כשיש צורך היום קצת כי ה"טעם" הוא משום שמחת
יו"ט (ראה שאג"א ס"ב), ולכן הותרה (לא רק הנאה של או"נ
ממש, אלא) גם שאר כל צרכי היום (וראה המועדים בהלכה ע'
1): - אינו מספיק לבאר הר"ח והרמב"ן, כנ"ל.

(21) ראה פרמ"ג פתיחה להל' יו"ט (פ"א סוף אות ו) שהביא
"כדמות ראי' (מתוס') ביצה יב, א ד"ה השוחט) שסוברים כהר"מ
ז"ל ד"מלאכת עבודה" אין בכלל (זה מלאכת) או"נ לצורך היום".
וראה גם בשמחת יו"ט (להרא"ל צונץ על התוס' שם) שכתב
לתרץ קושיית התוס' [אהא דמוקי בגמרא דין דהשוחט עולת
נדבה ביו"ט לוקה אליבא דב"ש דלית להו מתוך - דלכאורה גם
לב"ה לוקה דהרי ס"ל דנדרים ונדבות אינן קריבין ביו"ט] וז"ל:
י"ל בפשטות דודאי אי אמרינן מתוך דליכא איסורא נלל רק
מכח גזירת הכתוב לכם ולא לגבוה ליכא רק לאו הבא מכלל עשה
וליכא מלקות, אבל לב"ש דלית להו מתוך כו', ממילא הלאו הוא
כמו בכל מלאכה שאינה לצורך או"נ. ומסיים "ואפשר להעמיד זה
בכוונת התוס' בתירוצם".

בצפ"נ ציין לתוס' סנהדרין (סג, א ד"ה על) שכתבו שם:
והא דאמרינן כו' דמבשל גיד הנשה ביו"ט לוקה כו' לא חשבינן
להו לאו שבכללות דכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו כו', דהתם
מפרש טפי דכתיב עבודה דמשמע כל מלאכה שהיא עבודה
- אבל אין משם ראי' דפליגי על הרמב"ן, כי הדין ד"מבשל
גיה"נ לוקה" מוקי לה בביצה (יב, ב) כב"ש דס"ל דלא אמרינן
מתוך, ואו"נ הו' טעם ולא נמעט מ"מלאכת עבודה", וככפנים.
(22) אבל העושה מלאכה לצורך מחר י"ל שאי"ז "מלאכת

22 אינו צריך אלא לכזית מבשרה, דמכיון שיש
23 במלאכה זו איזה צורך של אוכל נפש הרי היא
24 מותרת לגמרי³² גם אם חלקה ואפילו רובה אינם
25 לצורך זה.

26 ובזה יש להסביר גם שיטת בית הלל שהתירה
27 התורה מלאכות אלו³³ גם לשאר צרכי הנאה.

28 והביאור: מלאכות אלו (שהותרו) אף אם עושין
29 אותן לשאר צרכי הנאת האדם ולא לצורך אוכל
30 נפש יש בהן צד השווה למלאכות דצורך אוכל נפש
31 - שכולן צורך האדם - ולכן נחשב צורך זה דשאר
32 הנאות האדם על-כל-פנים כ"מקצת" לגבי הצורך
33 דאוכל נפש, ומכיון דחזינן שהמלאכות לצורך
34 אוכל נפש הותרו גם אם רק קצת הוא לצורך אוכל
35 נפש – כמו כן די לן בהצורך דשאר הנאות שהוא
36 "מקצת" (באיכות) דצורך אוכל נפש.

37 וזהו פירוש דברי בית הלל: "מתוך שהותרה
38 לצורך כו" - מכיון שלצורך אוכל נפש הותרה
39 המלאכה, היתר בעצם המלאכה - הותרה שלא
40 לצורך, לכל שאר ה"לא צורך" שמחוץ לה"צורך
41 קצת"; בין שהוא מקצת מהצורך דאוכל נפש ממש,
42 בין שהוא צורך אשר יש בו צד השווה, "מקצת"
43 (בתוכן, איכות) מהצורך דאוכל נפש.

44 ולכן סברי התוספות בדעת בית הלל דהותרו רק
45 באופן שיש צורך קצת של היום³⁴.

46 ו. והנה על פי הנ"ל – דיש לומר דגם בית הלל
47 סברי ד"אך אשר יאכל . יעשה לכם" הוא טעם
48 להתיר מלאכות אלו – יש לומר דאדמו"ר הזקן
49 סבירא ליה כן³⁵, ויתבארו היטב דבריו ב"שלחנו" -
50 ובהקדים:

32 ראה לעיל הערה 23. ועפ"י המבואר כאן בפנים י"ל ג"כ
דמכיון שעושה זה לצורך אכילה ה"ז מה שחותרו ואינה נחשבת
מלאכה בעת עשייתו. וראה צפע"נ הל' שבת שם.

33 ולהעיר ג"כ ממ"ש בשו"ת או"ז סתשנ"ד (הובא בתו"ש
בא מילואים סל"ח): מה סברא לומר מתוך כו' מאין יסוד ומאין
רגלים לדבר מילתא בלא טעמא, ונ"ל ליתן טעם לדבר מתוך
שהותרה לצורך והוקלש האיסור והוקלש נמי דאפי' שלא לצורך אין
לוקה עליו כו'.

34 ועפ"י (דגם לב"ה הוי "טעם") יומתק מ"ש סתמא דגמרא
שבת ס, ב: יו"ט ושבת כי הרדי ניהו דתנן כו' (וראה תוס' שם
ד"ה אין בין) - וראה לעיל הערה 14.

35 ועפ"י המבואר בפנים יומתק לשון אדה"ז בשולחנו
(סתצ"ה ס"ג): "שכל מלאכות או"ג מתוך שהתירה התורה
לעשותן (כשזה) לצורך אכילת יו"ט (לכן) הותרו לגמרי אפי' שלא
לצורך אכילת יו"ט".

ועפ"י הנ"ל י"ל דמה שמסיים "ובלבד שיהא בהן קצת צורך

1 ותוספות סברי דב"אך אשר יאכל . יעשה
2 לכם" הגדירה התורה מלאכות אלו לפי מטרתם
3 וכוננת עשייתן - שכשנעשות לצורך הנאת האדם
4 הרי הן "מלאכות הנאה" ומלכתחילה לא נכללו
5 בכלל "מלאכת עבודה".

6 ועל פי זה יש לומר דגם התוספות סבירה להו
7 בדעת בית הלל דאוכל נפש הוא סימן וגדר של סוג
8 המלאכות שאינן נכללות באיסור "מלאכת עבודה"
9 [ועל פי זה יוקשה עוד יותר בדברי אדמו"ר הזקן
10 כנ"ל סעיף ג].

11 ה. אולם אפשר לבאר בסברת התוספות דגם
12 בית הלל סברי דאוכל נפש הוי טעם להתיר מלאכות
13 אלו האסורות מצד עצמן²⁷ - אלא שבאופן ההיתר
14 סבירא להו לבית הלל²⁸ שאין הכוונה שלצורך
15 אוכל נפש נדחה²⁹ האיסור במלאכות אלו (- היינו
16 שחשיבותו של צורך זה דוחה איסור עשיית
17 מלאכה ביום טוב, ולכן אינן מותרות אלא אם כן
18 צרכן הוא רק לאוכל נפש), אלא שמצד הצורך הותרו
19 המלאכות לגמרי; ולכן גם אינו צריך לצמצם
20 במלאכת אוכל נפש שתהא כולה כדי צורך³⁰
21 אכילת היום, וכמו כן מותר³¹ לשחוט בהמה גם אם

27 ראה לעיל הערה 21. אבל גם כמבואר כאן מובנים דברי
התוס'.

28 ולהעיר ממ"ש המג"ש (בדעת רש"י, שם ד"ה ועוד):
דה"פ דאך אשר יאכל לכל נפש כגון הבערה ובישול וכיו"ב הוא
מותר כו', סברי כיון דנקט קרא המלאכה ולא כתב אך אוכל נפש
יעשה לכם, ש"מ שכוונת התורה להתיר המלאכה לגמרי כו'. וכתב
עוד שם: ואפ"ל (אבל אי"ז דעת רש"י) דמ"מ כיון דתלתה התורה
באוכל נפש בעינן שיהא צורך קצת דומיא דאוכל נפש שהוא צורך
היום.

[אמנם דעת רש"י דס"ל דלא בעינן צורך כלל, כבר נתבאר
לעיל בפנים די"ל דלדידי לא נאסרו כלל (כדעת הרמב"ן), ויל"פ
כן גם בל' המג"ש (בדעת רש"י) "ש"מ שכוונת התורה להתיר
המלאכה לגמרי כו", דהיינו שהוציאתן מכלל האיסור לגמרי.
ולהעיר ג"כ משטמ"ק ביצה (שם): "כי אסר רחמנא הוצאה בשבת
אף יו"ט ה' בכלל. אלא שחזר והוציא מן האיסור כשהתירה כו'
(ולכן) אפילו שלא לצורך כלל שריא מדאורייתא כו' ואפי"ה כיון
שההוצאה חשובה מלאכה ביו"ט דאצטריך רחמנא להתירה דין
הוא שיגזור בה חכמים במידי . . דלא צריך". וראה ג"כ לעיל
הערה 19].

29 וראה ג"כ שו"ע אדמוה"ז סתק"י בקו"א סוסק"ב: דודאי
מלאכת או"ג הותרה לגמרי ביו"ט . . וא"א יו"ט דחוי אצל
מלאכת או"ג . . יו"ט הותרה לגמרי לצורך אכילה.

30 ביצה זי, א. רמב"ם הל' יו"ט פ"א ה"י. שו"ע או"ח שם
וסי' תקי"ב ס"א וס"ג.

31 ביצה כה, א. רמב"ם הל' יו"ט פ"א ה"ב. שו"ע או"ח
סתק"ג ס"א.

21 אסורות מצד עצמם³⁹ (והותרו מטעם שהן לצורך
22 אוכל נפש).

23 והנה בשולחן ערוך מביא איסור עשיית מלאכה
24 בכל החגים, ולכן מביא הכתוב שבכל החגים "וכל
25 העושה מלאכת עבודה . . הרי זה לוקה . . שנאמר
26 כל מלאכת עבודה לא תעשו" ומוסיף לבאר ומהו
27 מלאכת עבודה כל מלאכה שאינה נעשית באוכל או
28 משקה וכו' – היינו בפסוק זה אין המדובר אלא
29 בנוגע למלאכת עבודה, ולא נתפרש דין מלאכת
30 אוכל נפש, ואחר כך ממשיך לבאר דין מלאכת
31 אוכל נפש ומקורו "אבל כל מלאכה הנעשית
32 באוכל . . נקראין . . מלאכות אוכל נפש שהתורה
33 התירה לעשותה . . שנאמר "אך אשר יאכל לכל
34 נפש הוא לבדו יעשה לכם" (דאמרו "אך" – משמע
35 דממעטה ומוציאה (מכלל איסור) – "התירה").

36 ז. וההוראה בעבודת ה':
37 מזה שהתורה התירה מלאכות האסורות ביום
38 טוב לצורך אכילת יום טוב נראה עד כמה שמחת
39 יום טוב הוא ענין עיקרי בהמועדים וכמו שנאמר⁴⁰
40 "מועדים לשמחה".

41 והנה ידוע דהארת המועדים מאירה בכל יום⁴¹.
42 ועל פי הנ"ל דהשמחה הוא ענין עיקרי ביום טוב,
43 מובן שגם שמחת יום טוב צריך האדם להרגישה
44 בכל השנה.

45 זאת אומרת, דנוסף על שמחת האדם בעת קיום
46 המצוה⁴² – "שמחה של מצוה", פועלת הארת
47 המועדים שירגיש שמחה זו במשך כל היום.

48 (משיחת יום ב' דחג"ט ושבת חוהמ"ט ה'תשכ"ח)

1 לכאורה אינו מובן³⁶ מדוע שינה הכתוב
2 בפרשתנו לכתוב "כל מלאכה לא יעשה בהם" ובמילא
3 צריך לפרש היתר עשיית מלאכת אוכל נפש – הרי
4 הוה ליה לכתוב (כבשאר החגים) "כל מלאכת
5 עבודה וגו' ובמילא מובן שמלאכות אוכל נפש שהן
6 "מלאכת הנאה" מלכתחילה לא נכללו בהאיסור?³⁷

7 והביאור: איסור עשיית מלאכה ביום טוב נזכר
8 לראשונה בפרשתנו, ולכן דייק הכתוב (ולא כתב
9 "כל מלאכת עבודה לא יעשה בהם" שמשמעותו
10 שמלאכת אוכל נפש – "מלאכת הנאה" מלכתחילה
11 לא נאסרו – אלא) "כל מלאכה (סתם) לא יעשה
12 בהם" ומלמדנו שכל המלאכות אסורות הן ביום טוב,
13 ומוסיף³⁸ "אך אשר יאכל . . יעשה לכם" שעל ידי
14 זה מובן שמלאכות אלו התירתי התורה – מטעם
15 שהן לצורך אכילת האדם – ובפרשת אמור (וכו')
16 מקצר ונאמר "כל מלאכת עבודה לא יעשה בהם",
17 מכיון שאין מקום לטעות על ידי זה ש"מלאכות
18 אוכל נפש" לא נאסרו מעיקרא (וכפירוש הרמב"ן),
19 שהרי כבר נתבאר בפעם הראשונה שהוזהרנו על
20 איסור עשיית מלאכה ביום טוב שגם מלאכות אלו

י"ט", זהו מדאורייתא, כבפנים ברעת התוס'. ועפ"ז מדוייק ג"כ
לשון אדה"ז בסי' תקיא ס"ו: ואעפ"י שהבערה הותרה אפילו
שלא לצורך אכילה מ"מ לא הותרה אא"כ יש בה צורך יו"ט.
דמלשון "לא הותרה" משמע שזה מדאורייתא. וראה פ"ח
סתצ"ה אות א ד"ה ולכן נ"ל.

36 ראה ג"כ לקו"ת צו ד"ה ששת ימים (הב' טו, ב).
37 ועד"ז קשה לפמ"ש הרמב"ן בהמשך דבריו, ד"ממלאכת
עבודה" ה' אפשר לומר שאו"נ בטורח אסור, וקרא דאך אשר
יאכל גו' משמיענו דכל או"נ מותר – דהול"ל גם בפ' בא "כל
מלאכת עבודה לא תעשו" (כי ל"ל לשנות מכל שאר היו"ט –
כשדין כולם שווח), ולהמשיך "אך אשר יאכל" להשמיענו דאו"נ
מותר גם בטורח?

38 וראה ג"כ טור סתצ"ה: "כל מלאכה כו' אסורה ביו"ט
חוץ ממלאכת או"נ דכתיב אך אשר יאכל גו' ותנן אין בין יו"ט
לשבת כו'".

ולהעיר מלשון הרמב"ם בסהמ"צ מצוה שכח: כמו שכתוב
בא' מהם אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וה"ה לשאר
יו"ט. – והוא דלא כמ"ש המ"מ שבהערה 3 – ראה חמדת ישראל
שם.

* ואפשר ללמוד מזה דשאר מלאכות גם הקלות אסורין – ראה רמב"ן
שם – במדת אם אינו ענין לקשות שנאמר באמור. תנורו לשאר
מלאכות גם הקלות.

39 ויתירה מזו – ראה ח"י חת"ס (ביצה יב, א ד"ה ואמנם):
דבפ' בא לא כתיב מלאכת עבודה אלא אשר יאכל לכל נפש
דמשמע דבעי עכ"פ צורך או"נ קצת, והיינו משום דלא שרי'
מטעם מתוך בלא צורך קצת כו' משו"ה כתיב אך אשר יאכל לכל
נפש (ולא כ' מלאכת עבודה, כי זהו ללמד) דבעי דוקא צורך נפש
במקצת מיהת.

40 נוסח התפלה דשלוש רגלים. וראה לקו"ת צו (שם) דרושים
לשמע"צ פת, ד. ועוד.

41 לקו"ת ברכה צח, ב. ספה"ש תש"ג ע' 75 ואילך.

42 ראה רמב"ם סוף הל' לולב. לקו"ש ח"א ע' 228 ואילך.

לקוטי לוי יצחק על התורה

פשוטה נחשב⁶ לט' מאות, זהו הגדיל עקב.
 (ג) עק"ב מספרו קע"ב, והגדיל עקב הוא שנעשה
 עקב במלוי⁷ עי"ן קו"ף בי"ת שעולה⁸ תשכ"ח, עק"ב
 עם תשכ"ח הוא מספר ט' מאות ונעשה קץ כל בשר,
 קץ הימים, תוקף הדינין ביותר. נתנני שוממה כל היום⁹
 דוה, משך זמן הגלות שמתארך ביותר ואין בן דוד בא
 עדיין, שעקבי דמשיחא הם נעשו גדולים ביותר.
 (ד) ע"ז ג"כ רומז הגדיל עקב מה שנתגדלו ונתארכו
 עקבי דמשיחא.

(ה) וגם הגדיל עקב, הוא מה שעק"ב שנה קודם
 כלות אלף הרביעי¹⁰ נחרב הבית.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קפב

(6) ראה בעץ חיים דרוש שער הירח בדרוש דאטב"ח באותיות ק"ץ:
 ומבואר שם דאותיות הא"ב המסתיים באות ת' הוא ד' מאות, ואח"כ
 האותיות הסופיות מנצפ"ך מספרם עד ט' מאות, ך' בגי' חמש מאות,
 ם' בגי' שש מאות, ן' בגי' שבע מאות, ף' בגי' שמונה מאות, ץ' בגי'
 תשע מאות ע"ש.

(7) עי"ן (בגי' 130), + קו"ף (186), + בי"ת (412) = 728, כמספר
 "תשכח".

תשכ"ח (728) + עק"ב (172) = 900.

(8) עקב במלוי עי"ן קו"ף בי"ת שעולה תשכ"ח: ראה גם לקמן סימן
 קכט. רטו. רלט.

(9) איכה א, יג. ראה זוהר ח"ג דף ער, א וז"ל [תרגום בלה"ק]:
 (בראשית כט, ז) הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה וגו'. מקרא
 זה העמידו, כשישראל יתעורר בתשובה לפני הקב"ה, בזכות התורה
 ישובו לארץ הקדושה, ויתקבצו מן הגלות, כי ודאי יום אחד תהי'
 גלות לישראל ולא יותר, דהיינו יומו של הקב"ה שהוא אלף שנים,
 והיינו אלף החמישי, ז"ש (איכה א, יג) נתנני שוממה כל היום דוה,
 (דו"ה אותיות הוד, כנגד אלף החמישי, דהוא ספירה החמישית, חסד,
 גבורה, תפארת, נצח הוד), ואם לא ישובו אז יאמר הקב"ה הן עוד
 היום גדול, לא עת האסף המקנה, בלא זכות וכלי מעשים טובים וכו'
 עיי"ש.

להעיר מ"ש בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס ע' רפ"ה וז"ל:
 גלות נמשך מבחי' הוד, שנעשה מהוד דוה, הוד ספירה החמישית,
 נעשה מחמיש"ת משחי"ת, כמ"ש (דניאל י, ח) והודי נהפך עלי
 למשחית. ועיין בעץ חיים שער הירח בדרוש דאטב"ח באותיות קץ
 ע"ש עכ"ל.

וראה עטרת ראש סוף עמוד נ'. ספר המאמרים עת"ר ד"ה נחמו עמוד
 רל. ספר הערכים-חב"ד חלק א עמוד 1.

(10) ראה עבודה זרה ט, א ברש"י ד"ה כי מעיינת מואת הנפש, דהבית
 נחרב בשנת ד'תתכ"ח, קע"ב שנה קודם אלף החמישי. (וראה מאמרים
 קצרים מאדמו"ר הזקן על פרשיות התורה כרך א' עמוד תיט ואילך.
 ועיין גם כן מגדול עוז (כפ"ח ה'תש"מ) עמוד תפד ואילך ובהערות
 שם). וכנ"ל הערה 9, דהגלות הי' צריך להיות באלף החמישי "כל
 היום דוה" אותיות הוד (ענף גבורה), ובפועל נחרב הבית עק"ב שנה
 קודם כלות אלף הרביעי.

בראשית ו, יג - ויאמר אלקים לנח קין כל בשר בא
 לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם
 את הארץ

סא

ק"ץ בגי' אַלְף, ורמז בפי' (תהלים מה, ו) "הגדיל עלי עקבי"
 דהגלות הוה הי' צי"ל אַלְף שנה - באַלְף החמישי, ונתארך
 עקבי דמשיחא וכו'

מ"ש' הגדיל עלי עקב².

(א) עק"ב רומז על גבורות ודינים מספר ב' פעמים
 אלקים³, ומה שהוא ב' פעמים אלקים הוא הדינים
 קשים שבעקביים.

ועוד זאת שהגדיל את העקב, הוא מה שהגדיל
 את הדינין והגבורות, והוא מה ששם אלקים בפשוט
 יש בו ה' אותיות, ומלואו י"ג, ובמלוי מלואו ל"ד,
 אותיות⁴ הגדיל"ל.

(ב) ויש לפרש הגדיל עלי עקב הוא מה שנתגדל
 העקב⁵ הוא אותיות ק"ץ שנחשב לאלף, הוא שהצ'

(1) תהלים מא, י.

(2) מפרש הפי' "הגדיל עקב" בחמשה פירושים:

(א) עק"ב בגי' ב' פעמים "אלקים", בחי' דינין וגבורות, ומרמז
 בהאותיות "הגדיל", שהגדיל הדינים והגבורות.

(ב) עקב הוא ה"קץ", והגדילו שנעשה האות "קץ" בגי' אלף, רמז
 להגלות האחרונה אלף שנה. ראה הערה 9.

(ג) רמז באותיות "עקב" (ובמילואו - וזהו הגדיל) דאות צדי"ק הוא
 תשע מאות, ונעשה "קץ" אלף שנה הגלות.

(ד) עוד יותר הגדיל, דנתארך יותר מאלף שנה וכו'.

(ה) הגדיל עק"ב, רמז להתחלת הגלות עק"ב שנה קודם גמר אלף
 הרביעי בשנת ד'תתכ"ח - ראה הערה 10.

(3) ראה לקוטי תורה מהאריז"ל פרשת תולדות פסוק עקב אשר שמע
 אברהם. ראה לקמן סימן ע.

(4) פירוש: אותיות "הגדיל" מרמז להגדלת שם "אלהים" (דהוא בחי'
 גבורות).

אות "ה" רמז לחמש אותיות "אלקים".

אותיות ג"י מרמז למילוי שם אלקים, דיש י"ג אותיות, והוא: אל"ף,
 למ"ד, ה"י, יו"ד, מ"ם.

ואותיות ל"ד מרמז למילוי מלואו, דיש בו ל"ד אותיות (וחושבים רק
 אותיות המילוי דמילוי), והוא, אל"ף (אל"ף, למ"ד, פ"ה - 8 אותיות),
 למ"ד (למ"ד, מ"ם, דל"ת - 8 אותיות), ה"י (ה"י, יו"ד - 5 אותיות),
 יו"ד (יו"ד, וי"ו, דל"ת - 9 אותיות), מ"ם (מ"ם, מ"ם - 4 אותיות) =
 34 אותיות "לד".

סך הכל אותיות "הגדיל".

(5) ראה שם בפנים בתורת לוי יצחק: דהיינו בחי' הוד דמלכות שבו
 הוא אותיות ק"ץ. [עיין הערה 9]. וראה בכ"ז ספר הערכים אותיות
 אל"ף - אטב"ח עמוד תרלב ואילך.

וכן תמצא בגאולתנו העתידה שלשה קצים בספר דניאל: אלף ק"נ, אלף ר"צ, אלף של"ה, הוא שכתוב תחלה: ויאמר אחד קדוש¹ לפלמוני המדבר עד מתי החזון התמיד והפשע שומם תת וקדש וצבא מרמס, ויאמר אלי עד ערב בקר אלפים ושלש מאות ונצדק קדש², חשוב ימים ולילות³ ביחד, וכיון שנחלקם בימים הרי אלף ק"נ שנה⁴, וכתוב: ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים⁵, וכתוב אחריו: אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה⁶.

והיתה הסבה מאת הקב"ה שהיתה גאולת מצרים על ג' קצים כדי לחזק ידינו הרפות בגלותנו זה, ושלא נאמר: אבדה תקוננו נגזרנו לנו⁷, כי מאחר שנתברר לנו כי שלשה קצים אלו של גאולת מצרים שלשתן היו אמת, כי עלינו להאמין כי שלשה קצים המפורשין בדניאל בגאולתנו העתידה כלם אמת אע"פ שיש שם מדות וחשבונות מתחלפות, וע"כ נגזרו כאן וכאן ג' קצים, שאם יזכו יהיו נגאלין בראשון, ואם לא יזכו בראשון יזכו בשני, ואם לא יזכו בשני יזכו בשלישי, ואי אפשר שתאחר הגאולה מן הקץ הקצוב האחרון ואילך. רבינו חננאל, מובא ברבינו בחיי

יב, כב – ולקחתם אגודת אזור וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר

א. ולקחתם אגודת אזור. איתא במכילתא ר"ש אומר ארבעה מזבחות היו משקוף ושתי המזוזות וסף שהוא אסקופה, וכבר כתבנו לעיל שמשקוף ושתי המזוזות היו נגד אברהם יצחק ויעקב כמבואר בזהר (עי' ש"ר א, לו), יש לומר שדם אשר בסף על אסקופה יסוד הבית שמרכזו על יוסף והוא כי אזור מספרו י"ו ועם אותיות סף הוא בבחינת יוסף, ואפשר שהי' לכפר על מכירת יוסף דכתיב בו (בראשית מב, כב) וגם דמו הנה נדרש ולכן נצטוו על דם מילה ודם פסח כדכתיב (יחזקאל טו, ו) ואומר לך בדמיין חיי, ועמ"ש לעיל עוד כי שתי המזוזות היו מרמזים על בתי מקדשים ראשון ושני והמשקוף על בית שלישי שיבנה במהרה בימינו, והסף הי' מרמז למזבח שבשילה שהי' בחלקו של יוסף.

פנים יפות

יב, מ – ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה

ב. ומושב בני ישראל. מצינו בגאולת מצרים שלשה קצים, והם: ת' שנה, ת"ל שנה, רד"ו שנה. ת' שנה נמנים מתחלת גרות זרע אברהם עם ענים ודלותם ולחצם של בניו, שנאמר: ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה¹, ובוה נכלל גרות ועבדות. ת"ל שנה הם נמנים מיצחק משענה שנולד². רד"ו שנה הם שישבו במצרים מנין רד"ו.

יתכן חשבון זה של הר"ח, כי כן מסיים רבינו שדעה זו היא של הר"ח (ועיין לעיל בפרשת ויגש מו, ח, שגם כן רמז לשיטה זו, ע"ש ביאורים ד"ה וכבר ידעת). ולא מציאתי דעה זו שהוזכרה בשום מקום (והחכם ש"ר באספו את הליקוטים של פירוש ר"ח השמיטו, וגם בת"ש לא מציאתי רמז לשיטה זו). שוב ראיתי שב"תורת חיים" הרגיש בוה דמלידת יצחק לא היו אלא ת' שנה והניח בצ"ע. ועיין עוד בפירוש הקצור לראב"ע מה שמביא בשם רב סעדי' גאון שחשבון ת"ל הוא מיום שיצא אברהם אבינו מארץ כשדים. והחשבון ת' הוא מיום שעמד בו אברהם כשאמר לו השם "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה". והנה מזה שנודע לנו כי ר"ח הלך בעקבות ר"ס. עוד תהי' התימה יותר גדולה למה חולק עליו בוה.

(3) אחד מן המלאכים (רש"י).

(4) דניאל ח, ג-ד.

(5) היינו "ערב בקר" (שנאמר בדניאל ח, ד).

(6) שהרי חצי 2300 הוא: 1150.

(7) שם יב, יא.

(8) שם יב.

(9) יחזקאל לו, יא. – ועיין לעיל ברבינו בחיי פרשת לך לך יז, כ, שגם שם הביא מרבינו חננאל דברים יקרים מחזקים לב בגאולה העתידה.

(1) בראשית טו, ג.

(2) כן מציאתי בכל ד"ר. אבל הוא תמוה מאד, כי כל המפרשים (רש"י וראב"ע בפירוש הארוך ורמב"ן) וגם המדרשים (סדר עולם פרק ג, מכילתא פסחא פרשה יד, ועיין תורה שלימה לך לך טו, הערה קמב) וגם הרמב"ם ב"אגרת תימן" (הוצ' מוסד הרב קוק עמוד קנד), וגם רבינו בתוכם (עיין לעיל פרשת לך לך טו בסוף פסוק ד), כולם פה אחד שמשנולד יצחק עד שיצאו ממצרים היו ארבע מאות שנה בשוה (והחשבון הוא בדיוק: יצחק הי' ס' שנה בלדת רבקה את יעקב, ויעקב הי' ק"ל שנה, וישראל עמדו שם רד"ו שנה, הרי ת). והחשבון ת"ל הוא מגזירת בין הבתרים. ואם כן איך

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשט"ו

ברוקלין.

לכבוד הו"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר יוסף שי' המכונה דר. בורג

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו בצירוף העתק החוות דעת בהנוגע להבאנדס, והחשש דרבית, ובודאי לדכוותי למותר לבאר עד כמה רעוע היתר שבחוות דעת זו, ובפרט כשהוא בגדר שיש לו מתירין בפשיטות על ידי הוספה של שתי מילים: בהיתר עיסקא. ומובן שאינני חושד אותו כלל, שמכיון שיש כמה רבנים הרוצים לעשות כקולא דב"ש וכקולא דב"ה.

♦ יום ראשון כ"ו טבת ♦

א וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לְוַת פְּרַעַה אֲרִי אָנָּה
יְקָרִית יָת לְבָה וְיָת לְבָא דְעִבְדִּיהִי בְדִיל
לְשׂוּאָה אֲתִי אֵלֶיךָ בִּינְיָהוּן :

י (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעַה כִּי־אֲנִי
הַכְּבִדְתִּי אֶת־לְבֹו וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׂתִי
אֶתְתִּי אֵלָהּ בְּקִרְבּוֹ:

רש"י וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעַה • וְהִתְרַה בּוֹ • שְׂתִי • שִׁמְי, שְׂאֲשִׁית אֲנִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 65)

וְהִתְרַה בּוֹ (רש"י י, א) מְבַאֵר ב'תנ"א', שָׂאֵף מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ ש"אֵין מִסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה", הֵנָּה "אִם דַּחַק וְנִתְחַזַּק . . וְעִשָּׂה תְּשׁוּבָה - מִקְבְּלִין תְּשׁוּבָתוֹ". וְאָף כָּאן, גַּם לְאַחַר שֶׁהַכְּבִיד ה' אֶת לֵב פְּרַעַה עֲדִין הִיָּתָה בְּיָדוֹ הַבְּחִירָה לְהִתְחַזַּק וְלָשׁוּב בְּתְשׁוּבָה. זֶהוּ וְהִתְרַה בּוֹ - הַקְּב"ה הַכְּבִיד אֶת לֵב פְּרַעַה כְּדִי לְשַׁלֵּל מִמֶּנּוּ אֶת הָאֲפִשְׁרוֹת שֶׁל תְּשׁוּבָה; אָף רש"י מְגַלֵּה שֶׁעֲדִין הָיָה בְּיָדוֹ לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה, שֶׁהָרִי הַמְטֵרָה שֶׁל הַתְּרָאָה הִיא, בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, שֶׁהָאֲדָם יִקְבֵּל אוֹתָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת בא פרשת תש"מ - מתוך 'התקשרות')

בֹּא אֶל פְּרַעַה (י, א)

מדוע נוקט הכתוב לשון 'בא' ולא כפי שלכאורה מתאים יותר - 'לך'?

ההסבר הוא, שפירשתנו מספרת על הגאולה ממצרים, ועל כך רומז הכתוב כי עבודת הבורא באפן של 'בא' - מקרבת את הגאולה.

כאשר אדם קובע עתים ללמוד התורה, יתכן שאמנם הוא 'הולך' אל הלמוד ומשתתף בו, אף הלמוד אינו פועל ומשפיע עליו, והוא והעניין הנלמד נשארים שני דברים נפרדים. על כך נאמר בא - על האדם 'לבוא' אל הלמוד, שהתכן הנלמד 'בוא' ויכנס בפנימיותו, והענין ישפיע עליו ויתאחד עמו בהתאחדות גמורה. זו גם צריכה להיות השאיפה בכל עניני עבודת ה' - התאחדות והתקשרות פנימית בין העובד לעבודה.

על־ידי עבודת ה' בבחינת בא, מחישים את בוא הגאולה האמתית והשלמה במהרה בימינו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת מוצאי ש"ק פרשת וארא תשל"ח - מתוך 'התקשרות')

כִּי אֲנִי הַכְּבִדְתִּי אֶת לְבֹו (י, א)

גזרות פרעה וקשי גלות מצרים לא באו מרצונו החפשי של פרעה אלא מפני שהקב"ה הכביד את לבו, כדי שיתגלו נסי ה' ונפלאותיו.

כשהיודי נתקל ב'מצר' - בדברים המונעים אותו מעבודת הבורא, יתן אל לבו שפקוד המניעות הוא למעשה הקב"ה עצמו, המבקש לנסותו, כדי שיגלה את כחות נשמתו.

ב וַיִּבְדִּיל דְתַשְׁתְּעִי קָדָם כְּרַךְ וַיִּבֶר כְּרַךְ יָת
נִסִּין דִּי עֲבָדִית בְּמִצְרַיִם וְיָת אֲתוּמִי דִּי
שְׁוִיתִי בְּהוֹן וְתִדְעוּן אֲרִי אָנָּה יי :

(ב) וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאֲזְנֵי בְנֵךְ וּבֶן־בְּנֵךְ אֶת אֲשֶׁר
הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֲתוּמִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָּם
וַיִּדְעֶתֶם כִּי־אֲנִי יְהוָה:

רש"י הִתְעַלְלִיתִי • שְׁחַקְתִּי, כְּמוֹ: (במדבר כב) "כִּי הִתְעַלְלֶתָ בִּי", (שמואל א ה) "הֲלוֹא כְּפֶאֱשֶׁר הִתְעַלַּל בְּהֵם", הָאֲמֹר בְּמִצְרַיִם. וְאֵינוֹ לְשׁוֹן פּוֹעֵל וּמַעֲלָלִים - שְׂאֵם כֵּן, הִזָּה לוֹ לְכַתֵּב עוֹלְלִיתִי - כְּמוֹ: (איכה א) "וְעוֹלָל לְמוֹ כְּפֶאֱשֶׁר עוֹלְלֶתָ לִי", "אֲשֶׁר עוֹלָל לִי".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(ב) הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם. שְׁחַקְתִּי בְּהֵם, כְּלוּמֹר: שְׁמִיתִי אוֹתָם לְשַׁחֹק וְלַעֲג, כְּמוֹ "כִּי הִתְעַלְלֶתָ בִּי" (במדבר כב, כט) [דְּבָרֵי בְלָעַם לְאֲתוּנֹו: הִכִּיתִיךָ כִּי שָׁמַת

בְּמִשְׁמַעַם, וְלָכֵן שְׂתִי הָאֲמֹר כָּאן הוּא כְּמוֹ 'שׂוּמִי'. וּפִירוּשׁוֹ: כְּדִי שְׂאֲשִׁית אֲנִי - שְׂאֲשִׁים אֲנִי אֶת אוֹתוֹתֵי בְּקִרְבּוֹ (מפרשים): תורה ב

י (א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעַה. וְהִתְרַה בּוֹ עַל הַמִּכָּה הַבְּאָה כְּאֲמֹר לְהִלָּךְ (פסוקים ג'ד) (רא"ם): שְׂתִי. לְשׁוֹן 'שְׂת' וְלְשׁוֹן 'שָׁם' שְׁוִים

ג וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְוַת פְּרִיעָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ כִּדְבַר אֲמַר יְיָ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָי עַד אֲמַתִּי מִסֵּרְבִי אֶת לְאַתְּכִנְעָא מִן קְדָמִי שְׁלַח עִמִּי וַיִּפְלְחוּן קְדָמִי:

(ג) וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּרִיעָה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתִי מֵאַנְתָּ לַעֲנַת מִפְּנֵי שְׁלַח עִמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

רש"י • לַעֲנַת • כְּתַגְוִמוֹ: לְאַתְּכִנְעָא, וְהוּא מַגְזֵרַת עֲנִי, מֵאַנְתָּ לְהִיּוֹת עֲנִי וְשִׁפְלָ מִפְּנֵי.

ד דַּאֲרִי אַם סְרִיב אֶת לְשִׁלְחָא יְתַ עִמִּי הָא אֲנָא מִיְתִי מְחַר גּוּבָא בְתַחֲוּמָךְ:

(ד) כִּי אִם-מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנְּנִי מִבְּיַד מְחַר אַרְבָּה בְּגִבְלָךְ:

ה וַחֲפָא יְתַ עֵינֵי שְׁמַשָּׂא דְאַרְעָא וְלֹא יָכוּל לְמַחְזִי יְתַ אַרְעָא וַיְכוּל יְתַ שְׁאַר שְׁזַבְתָּא דְאַשְׁמַר לְכוּן מִן פְּרִדָּא וַיְכוּל יְתַ כָּל אֵילָנָא דְאַצְמַח לְכוּן מִן חֲקֵלָא:

(ה) וְכִפָּה אֶת-עֵינֵי הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לְרַאֲתָ אֶת-הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת-יִתֵר הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאַרְתָּ לָכֶם מִן-הַבְּרִד וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה:

רש"י • אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ • אֶת מְרֹאֵה הָאָרֶץ. וְלֹא יוּכַל וְגו' • הַרְוָאָה לְרֹאוֹת אֶת הָאָרֶץ, וְלִשְׁוֹן קְצָרָה דְבַר.

ו וַיִּמְלֹחַן בְּתִיבָהּ וּבְתִיבָהּ כָּל עֲבָדֶיךָ וּבְתִיבָהּ כָּל מִצְרַיִם דִּי לֹא חִזּוּ אַבְהֶתְךָ וְאַבְהֶתְךָ אַבְהֶתְךָ מִיּוֹמָא דְמַהְוִיָּהוּן עַל אַרְעָא עַד יּוֹמָא דְדִין וַיִּתְּפִנִי וַיִּפְקֵ מִן קְדָם פְּרִיעָה:

(ו) וּמִלָּאוּ בְּתִיבָהּ וּבְתִיבָהּ כָּל-עַבְדֶּיךָ וּבְתִיבָהּ כָּל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל-הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרִיעָה:

ז וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרִיעָה לָהּ עַד אֲמַתִּי יְהִי דִין לְנָא לְמַקְלָא שְׁלַח יְתַ גְּבַרְיָא וַיִּפְלְחוּן קְדָם יְיָ אֱלֹהֵהוּן הַעַד כְּעַן לֹא יַדְעַת אַרְי אַבְדַּת מִצְרַיִם:

(ז) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פְרִיעָה אֵלָיו עַד-מָתִי יִהְיֶה זֶה לְנֹו לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדַע כִּי אַבְדָּה מִצְרַיִם:

רש"י • הַטֶּרֶם תִּדַע • הַעוֹד לֹא יַדְעַת כִּי אַבְדָּה מִצְרַיִם?.

רש"י כפשטו - מהדורת לשם

ומצטער ביותר, אך לא נכנע [רא"ם]: תורה ד
(ה) אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ. אֶת מְרֹאֵה הָאָרֶץ [ומצינו לשון 'עין' במשמעות מראה (במדבר יא, ז) 'ועינו כעין הבדלח' - מראה המן ה'יה' במראה הבדולח (רא"ם ב' המב"ם):
וְלֹא יוּכַל - הַרְוָאָה - לְרֹאוֹת אֶת הָאָרֶץ. וְלִשְׁוֹן קְצָרָה דְבַר הַכְּתוּב, שְׁלַח פִּירֵשׁ מִי לֹא יוּכַל לְרֹאוֹת. וּפִירֵשׁ הַכְּתוּב הוּא, כִּי מְרֹב הָאָרְבָּה יִסְתַּר אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ וְלֹא יוּכְלוּ הָרֹאִים לְרֹאוֹת אֶת מְרֹאֵה הָאָרֶץ (רא"ם): תורה ו
(ז) הַטֶּרֶם תִּדַע. הַעוֹד (וכי עדיין) לֹא יַדְעַת כִּי אַבְדָּה מִצְרַיִם?! תורה ח

בעולם מקאוב כמכאובי אשר נעשה לי]. הרי שלשון 'התעלל' משמעו שחוק והתול, ואילו לשון 'עולל' משמעו עשייה ופעולה: תורה ג
(ג) לַעֲנוֹת. פִּירוּשׁוֹ כְּתַגְוִמוֹ בְּאוּנְקְלוֹס: 'לְאַתְּכִנְעָא' [להכנע, להיות נכנע לפני]. וְלִשְׁוֹן זֶה הוּא מַגְזֵרַת 'עֲנִי' שִׁסוּד מִשְׁמַעוֹ הוּא עֲנִיָּה וְשִׁפְלוּת, וְכַךְ פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: עַד מָתִי מֵאַנְתָּ (סְרַבְתָּ) לְהִיּוֹת עֲנִי וְשִׁפְלָ מִפְּנֵי הַכְּנַע לְפָנַי וְלִשְׁמוּעַ בְּקוּלִי [אָכַל אֵין לְפָרֵשׁ 'לַעֲנוֹת' מִלְּשׁוֹן עֲנִיָּה וְצַעַר, שִׁיְהִיָּה פִּירוּשׁוֹ 'עַד מָתִי אֲתָה מִסֵּרְבִי לְהַצְטַעַר', כִּי בּוֹדֵאִי כְּכַר הִזְיָה פְּרִיעָה מֵעוֹנָה

אותי לשחוק ולבזיון]. וכן 'הלא באשר התעלל בהם וישלחום וילכו' (שמואל"א ג, ו) האמור במצרים [דברי הכמרים והקוסמים אל אנשי פלשתים שלקחו את ארון ה': אל תכבידו לכבכם באנשי מצרים בשעתם עד שהוצרך הקב"ה להתעלל בהם ואז נכנעו], ואינו לשון פועל ומעללים (מעשים ופעולות) שאם כן היה לו לכתוב 'את אשר עוללתי במצרים', כמו 'ועולל למו באשר עוללת לי' [איכה א, כב] [הנביא בקינותו על החורבן פונה אל ה' ואומר: עשה גם להם (לגוויים) באשר פעלת ועשית לי], וכן 'אשר עולל לי' (שם פסוק יב) [כלום יש

(ח) וַיּוֹשֶׁב אֶת־מִשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פְּרֻעָה וַיֹּאמְרוּ
אֵלֶיָּהֶם לָכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי
הַהֲלָכִים:

ח וַאֲתוֹמֵב יַת מִשֶׁה וְיַת אַהֲרֹן לְנֹת פְּרֻעָה
וַאֲמִרוּ לְהוֹן אֲזִילוּ פְלָחוּ קָדָם יי אֲלֵהֶכּוֹן מִן
וּמִן דְּאֲזִלִין:

ט"ז • וַיּוֹשֶׁב • הוֹשְׁבוּ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ שְׁשָׁלְחוּ אַחֲרֵיהֶם, וְהַשִּׁיבוּם אֶל פְּרֻעָה.

(ט) וַיֹּאמְרוּ מִשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ גִלְדָּךְ בְּבִלְיֵנוּ
וּבְבִנּוֹתֵנוּ בְּצִאֲנָנוּ וּבְבִקְרָנוּ גִלְדָּךְ כִּי חָגִי־יְהוָה לָנוּ:

ט וַאֲמִרוּ מִשֶׁה בְּעוֹלָמְנָא וּבִסְבִּנָא גִזִּיל בְּבִנְנָא
וּבְבִנְתָנָא בְּעִנְנָא וּבְתוֹרְנָא גִזִּיל אַרִי חָגָא קָדָם
יי לָנָא:

(י) וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיָּהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח
אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדַּר פְּנִיכֶם:

י וַאֲמִר לְהוֹן יְהִי כֵן מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן פִּד
אֲשַׁלַּח יְתָכוֹן וְיַת טַפְלָכוֹן חִזּוּ אַרִי בִישָׂא
דְּאֲתוֹן סְבִירִין לְמַעַבְדַּ לְקַבֵּל אַפִּיכוֹן
לאַסְתַּחֲרָא:

ט"ח • כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְגו' • אִף כִּי אֲשַׁלַּח גַּם אֶת הַצֹּאן

וְאֶת הַבָּקָר, כַּאֲשֶׁר אָמַרְתֶּם. רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדַּר פְּנִיכֶם • פְּתַרְגוּמוֹ. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה שְׁמַעְתִּי: כּוֹכֵב אֶחָד יֵשׁ
שְׁשֻׁמוֹ רָעָה, אָמַר לָהֶם פְּרֻעָה: רוֹאֵה אֲנִי בְּאִיצְטַגְנִינּוֹת שְׁלִי, אוֹתוֹ כּוֹכֵב עוֹלָה לְקִרְאתְכֶם בַּמִּדְבָּר, וְהוּא סִימֵן
דָּם וְהִרְיָגָה. וּכְשִׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְל וּבִקְשׁ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְהַרְגֵם, אָמַר מִשֶׁה בַּתְּפִלָּתוֹ: "לָמָּה
יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאִים?" זוֹ הִיא שְׁאֵמַר לָהֶם: "רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדַּר פְּנִיכֶם", מִיָּד: "וַיִּנְחָם ה' עַל
הַרָעָה" וְהִפְךָ אֶת הַדָּם לְדָם מִיֵּלָה שְׁמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם, וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר: (יהושע ה) "הַיּוֹם גְּלוֹתִי אֶת חֶרְפַּת מִצְרַיִם
מֵעַלְיָכֶם", שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לָכֶם: דָּם אָנוּ רוֹאִין עַלְיָכֶם בַּמִּדְבָּר.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(ח) וַיּוֹשֶׁב אֶת מִשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן. לֹא
נֹאמַר 'וַיּוֹשֶׁב' אֶת מִשֶׁה וְגו', כִּי לֹא
פְרֻעָה עֲצָמוֹ הַשִּׁיבוּם, אֲלֵא הֵם הוֹשְׁבוּ
עַל-יְדֵי שְׁלִיחַ שְׁשָׁלְחוּ אַחֲרֵיהֶם
וְהַשִּׁיבוּם אֶל פְּרֻעָה, לְפִיכָּךְ נֹאמַר
'וַיּוֹשֶׁב' בְּלִשׁוֹן הוֹפְעֵל). שְׁהוֹשְׁבוּ עַל
יְדֵי מִי שֶׁהִשִּׁיבוּם: תוֹרָה ט
(י) כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם
וְגו'. וְאִילוּ אֶת הַצֹּאן וְהַבָּקָר לֹא הִזְכִּיר
פְרֻעָה, לְפִי שֶׁכֶּךָ אָמַר לָהֶם: אִף כִּי
אֶתְרַצֶּה וְאֲשַׁלַּח עִמָּכֶם גַּם אֶת הַצֹּאן
וְאֶת הַבָּקָר כַּאֲשֶׁר אָמַרְתֶּם, אֲבָל אֶת
הַטֶּף לֹא אֶתְרַצֶּה לְשַׁלַּח, אֲלֵא הֵם
יִשְׁאָרוּ כִּאֵן בְּעַרְבוֹן אֲצִלִי עַד שׁוֹבְכֶם
(משכ"ל, בא"י):
רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדַּר פְּנִיכֶם. פְּתַרְגוּמוֹ
בְּאוֹנְקְלוֹס: 'חִזּוּ אַרִי בִישָׂא דְּאֲתוֹן
סְבִירִין לְמַעַבְדַּ לְקַבֵּל אַפִּיכוֹן
לְאִסְתַּחֲרָא [וְרָאוּ, כִּי הַרָעָה שְׁאֲתֶם
חוֹשְׁבִים לַעֲשׂוֹת, תִּסּוּב וְתַפְעֵל
נִגְדַדְכֶם]. כְּלוּמַר, רָעָה זוֹ שְׁאֲתֶם

מִיָּד נִתְרַצֶּה הַקֵּב"ה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שם
פסוק יד) וַיִּנְחָם ה' עַל הַרָעָה - עַל
אוֹתוֹ כּוֹכֵב יְרֻעָה' שְׁסִימְנוּ דָם - וְהִפְךָ
אֶת סִימֵן הַדָּם מִדְּמִים שֶׁל הַרְיָגָה
לְדָם מִיֵּלָה, שְׁמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם
בְּכִנְיֻסְתָּם לְאַרְץ [לְפִי שֶׁכֶּל אֵלוּ
שְׁנוּלְדוּ בַּמִּדְבָּר, לֹא נִמּוּלוּ בַּדְרָךְ
מִחֲמַת הַסַּכִּינָה (רֵאָה יְהוֹשֻׁעַ ה, ח)]. וְזֶהוּ
שְׁנֵאמַר (יהושע ה, ט) 'וַיֹּאמֶר ה' אֵל
יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גְּלוֹתִי אֶת חֶרְפַּת
מִצְרַיִם מֵעַלְיָכֶם' [מֵאֲחַר שֶׁכֶּבַר
נִמְלַתְם, הוֹסְרָה מֵעַלְיָכֶם חֶרְפַּת
הַעֲרָלָה שֶׁהִיָּתָה בְּכֶם עַד הַנְּהַ, בְּעַקְבוֹת הַיּוֹתָכֶם בְּמִצְרַיִם (מלבי"ם)].
וְעַל פִּי הַמִּדְרַשׁ, כֶּךָ אָמַר לָהֶם
הַקֵּב"ה: מַעֲתָה הַסִּירוּתִי אֶת הַחֶרְפָּה
שֶׁהָיוּ מִצְרַיִם מְחַרְפִּים וְאוֹמְרִים לָכֶם
'דָּם אָנוּ רוֹאִין עַלְיָכֶם בַּמִּדְבָּר', כִּי
עֲתָה נִתְקַנְיִים הַדְּבָר לְטוֹבָה בְּדָם
מִצּוֹת מִיֵּלָה (עפ"י רש"י שם): תוֹרָה יא

חוֹשְׁבִים לַעֲשׂוֹת לִי לְבְרוּחַ מַעֲבוּדָתִי
(וְלָכֵן אֲתֶם מִבְּקָשִׁים לְקַחַת גַּם אֶת
הַטֶּף, אִף עַל פִּי שְׁאִינִם יוֹדְעִים
לְזַבּוּחַ), גּוֹרְמַת רָעָה רַק לָכֶם, כִּי
מִתוֹךְ כֶּךָ אֲנִי מִבִּין שְׁרָצוֹנְכֶם לְבְרוּחַ
וְלָכֵן לֹא אֲתֵן לָכֶם כָּלֵל רְשׁוֹת לְצִאת
(משכ"ל). וְזֶה לְפִי פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרַשׁ
אַגְדָּה שְׁמַעְתִּי, כִּי כּוֹכֵב אֶחָד יֵשׁ
שְׁשֻׁמוֹ 'רָעָה'. וְכֶךָ אָמַר לָהֶם פְּרֻעָה:
'רוֹאֵה אֲנִי בְּאִיצְטַגְנִינּוֹת שְׁלִי (חֲכַמַּת
הַחַיּוֹן בְּכוֹכְבִים) שְׁאוֹתוֹ כּוֹכֵב עוֹלָה
לְקִרְאתְכֶם בַּמִּדְבָּר, וְהַכּוֹכֵב הַזֶּה
הוּא סִימֵן דָּם וְהִרְיָגָה'. וְאִם כֵּן לָמָּה
לָכֶם לְלַכֵּת לְמִדְבָּר לִיהַרְגַּ שֶׁם? (בא"י).
וּכְשִׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְל וּבִקְשׁ
הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְהַרְגֵם, אָמַר
מִשֶׁה בַּתְּפִלָּתוֹ: לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם
לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאִים לְהַרְגַּ אֲתֶם
וְגו' (לְקַמֵּן לֵב, יב), כִּי זוֹ הִיא שְׁאֵמַר
לָהֶם: רְאוּ כִּי הַכּוֹכֵב 'רָעָה' עוֹלָה
נִגְדַר פְּנִיכֶם; וְכִינֵן שְׁאֵמַר מִשֶׁה כֵּן,

יא לא כן אזילו כען גבריא ופלחו קדם יי ארי יתה אתון בען ותריף יתהון מן קדם פרעה:

(יא) לא כן נא הגברים ועבדו את יהוה כי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מן פני פרעה:

י"א לא כן • פֶּאֶשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְהוֹלִיךְ הַטֶּף עִמָּכֶם, אֲלֵא לָכוּ הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת ה' . כִּי אַתֶּה אַתָּם מִבְּקָשִׁים • (אוֹתָהּ עֲבוּדָה) בְּקִשְׁתֶּם עַד הַנְּהָה : גִּזְבַּחָהּ לְאַלְהֵינוּ, וְאִין דְּרַף הַטֶּף לְזַבְחָהּ . וַיִּגְרַשׁ אֶתְּכֶם • הָרִי זֶה לְשׁוֹן קֶצֶר, וְלֹא פֶרֶשׁ מִי הַמִּגְרֵשׁ .

♦ יום שני כ"ז טבת ♦

יב ואמר יי למשה ארים ידך על ארעא דמצרים ויחי גוקא ויסק על ארעא דמצרים ויכול ית כל עסבא דארעא ית כל די אשאר ברדא:

(יב) ויאמר יהוה אל-משה נטה ידך על-ארץ מצרים בארפה ויעל על-ארץ מצרים ויאכל את כל-עשב הארץ את כל-אשר השאיר הפרד:

י"ב • בְּאֲרָפָה • בְּשִׁבִיל מַכַּת הָאֲרָפָה .

יג וארים משה ית חטרה על ארעא דמצרים ויי דבר רוח קדומא בארעא כל יומא ההוא וכל ליליא צפרא תה ורוח קדומא נוטל ית גוקא:

(יג) ויט משה את-מטהו על-ארץ מצרים ויהוה נהג ורוח-קדים בארץ כל-היום והוא וכל-הלילה הבקר היה ורוח הקדים נשא את-הארפה:

י"ג • וְרוּחַ הַקְּדִים • רוּחַ מְזַרְחִית נִשָּׂא אֶת הָאֲרָפָה, לְפִי שְׂבָא כְּנַגְדּוֹ, שְׂמֻצְרִים בְּדְרוֹמִית מֵעֲרֻבֵת הַיָּתֵה, כְּמוֹ שְׂמֻפְרֵשׁ בְּמִקּוֹם אַחֵר .

יד וסליק גוקא על כל ארעא דמצרים ושרא בכל תחום מצרים תקיף לחדא קדמוהי לא תהה כן גוקא דכותה ובתרוהי לא יתי כן:

(יד) ויעל הארפה על כל-ארץ מצרים וינח בכל גבול מצרים כבד מאד לפניו לא יהיה כן ארפה כמותו ואחריו לא יהיה-כן:

י"ד • וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה-כֵּן • וְאוֹתוֹ שְׁהִיָּה בִּימֵי יוֹאֵל, שְׁנֵאֲמַר: (יואל ב) "כְּמוֹהוּ לֹא נִהְיָה מִן-הָעוֹלָם", לְמַדְנֵוּ שְׁהִיָּה כְּבֹד מִשָּׁל מֹשֶׁה, [כִּי שֶׁל יוֹאֵל הִיָּה] עַל יְדֵי מִינִין הַרְבֵּה שְׁהִיו יַחַד: אֲרָפָה, יֶלֶק, חֶסֶל, גִּזְם, אָבֵל שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הִיָּה אֲלֵא שֶׁל מִין אֶחָד (כֶּף גִּרְסַת רַבִּי אֶלְיָהוּ מְזַרְחִי), וְכְמוֹהוּ לֹא הִיָּה וְלֹא יִהְיֶה .

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

והרוח נשא את הארפה והביאו משם למצרים, לפי שעל ידי הרוח נעקר הארפה ממקומו בצד מזרח, ובא לצד שבנגדו, שהוא צד המערב, שמצרים בדרומית-מערבית של ארץ ישראל היתה, כמו שמופרש במקום אחר (במדבר לה, א), ונמצאת רוח מזרחית הבאה ממקום הארפה פוגעת בארץ מצרים (משת): תורה יד

(יד) וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן, וְאוֹתוֹ אֲרָפָה שְׁהִיָּה בִּימֵי יוֹאֵל, שְׁעֵלִיו נֵאֲמַר (יואל ב, ב) "כְּמוֹהוּ לֹא נִהְיָה מִן הָעוֹלָם", הָרִי מִתּוֹךְ כֶּף לְמַדְנֵוּ שְׁהִיָּה

מוכן מאליו, כי הממונה על כף הוא זה שגירשם (רא"ם): תורה יב

(יב) בְּאֲרָפָה . אוֹת בִּיַּת הָרֵאשׁוּנָה שֶׁל תִּיבַת 'בְּאֲרָפָה' הִיא כְּמוֹ 'בְּשִׁבִיל', וְכֹלֹמֶר בְּשִׁבִיל לְהִבִּיא אֶת מַכַּת הָאֲרָפָה [וּמְצִינֵוּ דוֹגְמָתוֹ (בראשית כט, ב): וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל' - בְּשִׁבִיל רַחֵל, וְאֵף כֵּן בְּאֵן 'בְּאֲרָפָה' - בְּשִׁבִיל הָאֲרָפָה (רא"ם): תורה יג

(יג) וְרוּחַ הַקְּדִים . רוּחַ מְזַרְחִית (רוח הנושבת ממזרח למערב) נשבה במקום משכנו של הארפה, שהם המדבריות שבמזרח ארץ ישראל,

(יא) לֹא כֵּן . לֹא פֶּאֶשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְהוֹלִיךְ גַּם הַטֶּף עִמָּכֶם, אֲלֵא לָכוּ רַק הַגְּבֵרִים בְּלָבָד וְעַבְדוּ אֶת ה' : כִּי אוֹתָהּ אַתֶּם מִבְּקָשִׁים . אוֹתָהּ עֲבוּדָה - הָעֲבוּדָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אוֹתָהּ בְּקִשְׁתֶּם עַד הַנְּהָה שְׁהִיא זְבִיחַת הַקְּרָבָנוֹת, כְּפִי שְׂאֲמַרְתֶּם 'נִזְבַּחָהּ לְאַלְהֵינוּ', הָרִי אֵינָה רְאוּיָה אֲלֵא לְגֵבְרִים שְׂדֵרְכֶם לְזַבְחָהּ, וְאִין דְּרַף הַטֶּף לְזַבְחָהּ (רא"ם):

וַיִּגְרַשׁ אוֹתְכֶם . הָרִי זֶה מִקְרָא הַנֶּאֱמַר בְּלְשׁוֹן קֶצֶר, שְׂאֲמַר וַיִּגְרַשׁ אוֹתְכֶם וְלֹא פִירַשׁ מִי הוּא הַמִּגְרֵשׁ [לְפִי שֶׁהִדְבֵּר

(טו) וַיִּבְכּוּ אֶת־עֵינַי כָּל־הָאָרֶץ וַתַּחֲשֹׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבְּרֵד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֶרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

ע"פ רש"י: כל ירק • עלה ירק, וירדור"א בלע"ז.

טו וַיִּבְכּוּ אֶת עֵינַי שֶׁמֶשָׁא דְכָל אֶרְעָא וַחֲשׂוּכַת אֶרְעָא וְאָכַל יַת כָּל עֵסְבָא דְאֶרְעָא וְיַת כָּל פְּרִי אֵילָנָא דִּי אֲשָׂאָר בְּרִדָּא וְלֹא אֲשַׁתָּאָר כָּל יֶרֶקָא בְּאֵילָנָא וּבְעֵסְבָא דְחַקְלָא בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

טז וַיִּמְהַר פְּרַעֲה לְקַרְא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:

יז וַיִּכְעַז שְׂבוּק פְּעַן לְחֹבֵי בְרֵם זְמַנָּא קִדָּא וְצִלוּ קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וַיַּעֲדֵי מִנִּי לְחֹד יַת מוֹתָא קִדָּין:

יח וַיִּנְפַק מִלֹּת פְּרַעֲה וְצִלֵי קָדָם יְיָ:

יט וַיַּחֲפֹךְ יְיָ וַיַּחֲא מַעֲרָבָא תַקִּיף לְחִדָּא וְנִטַּל יַת גּוֹבָא וַיִּמְהַי לְיִמָּא דְסוּף לֹא אֲשַׁתָּאָר גּוֹבָא חַד בְּכָל תַּחֲוּם מִצְרַיִם:

(טז) וַיִּמְהַר פְּרַעֲה לְקַרְא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:

(יז) וַיִּכְעַז שְׂבוּקָא נָא חַטָּאתִי אִיךְ הַפְּעָם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מַעֲלֵי רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה:

(יח) וַיִּצָּא מֵעַם פְּרַעֲה וַיַּעֲתַר אֶל־יְהוָה:

(יט) וַיַּחֲפֹךְ יְהוָה רֹוחֵיָם חֲזֹק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאָרֶץ וַיִּתַּקְעוּהָ וַיִּמָּה סוּף לֹא נִשְׂאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:

ע"פ רש"י: רוח ים • רוח מערבי. יקמה סוף • אומר אני שים סוף הנה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית וגם במזרח של ארץ ישראל, לפיכך, רוח ים תקעו לארבה בימה סוף כנגדו. וכן מציינו לענין תחומין, שהיא פונה לצד מזרח, שנאמר: (לקמן כג) "מים סוף ועד ים פלשתים", ממזרח למערב, שים פלשתים במערב

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

דרומית שלו, ופונה שוב ונמשך גם בכיוון מזרח של ארץ ישראל [נמצא שים סוף מקיף את מדבר סיני משלש רוחותיו: מערב דרום ומזרח]. לפיכך רוח ים הנמשכת ממערב למזרח נשא את הארבה מארץ מצרים, והרחיקו על פני כל רוחב המדבר, ונתקעו לארבה בימה סוף הנמצא כנגדו - בצדו המזרחי של המדבר, וכן מציינו בשהכתוב מדבר לענין תחומין של ארץ ישראל (לעתיד לבא), ומתוך האמור שם יש להוכיח שהוא (ים-סוף) פונה גם לצד מזרח, שנאמר (לקמן כג, לא) וישתי את גבלך מים סוף ועד ים פלשתים, כלומר ממזרח למערב, שהרי ים פלשתים במערב הנה, שנאמר בפלשתים (צפניה ב, ד) יהוי יושבי חבל הים גוי כרתים דבר ה' עליכם כנען ארץ פלשתים' [ונבואת פורענות על הפלשתים והעם הכרתי היושב בתוכו,

(יט) רוח ים. רוח מערבי, שכן בכל המקרא קרוי צד מערב בלשון 'ים' [משום שבמערב ארץ ישראל נמצא הים (א"ט)]: ימה סוף. ים סוף הסמוך למצרים [שבו עברו ישראל בצאתם ממצרים], הוא ים ארז וצר הנמשך לאורך גבולה המזרחי של מצרים, והוא מפריד בין מצרים לבין מדבר סיני [כאשר המדבר מימינו במזרחו, וארץ מצרים משמאלו במערבו]. ואולם, ים סוף המוזכר בפסוק זה, שבו נתקע הארבה, אינו אותו חלק הקרוב למצרים, לפי שהלשון 'רוח ים חזק מאד' מלמדנו שחזק הרוח הוביל את הארבה למרחוק, ולפיכך אומר אני שים-סוף לא היה פולו בצד אחד בלבד, אלא היה מקצתו במערב - במערבו של מדבר סיני (בינו לבין גבול מצרים, כאמור), ומשם הוא פונה ומקיף את המדבר כנגד כל רוח

כבד משל משה, וכיצד נאמר כאן ויחזקו לא יהיה כן? אלא כל ארבה היה כבד מצד ענין אחר: כי של ויאל היה כבד משל משה, על-ידי מינין הרבה שהיו יחד, שהם: ארבה, ילק, חסיל, גזם [כמו שנאמר (ויאל א, ד) ויתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל], ובענין זה היה אותו הארבה חמור משל משה, אבל הארבה של משה האמור כאן, לא היה אלא של מין אחד (מין הארבה בלבד). וריבוי גדול של מין אחד, כמוהו לא היה ולא יהיה (משכ"ל): תורה טו (טו) כל ירק בעץ. כל עלה ירוק שבעץ [כאשר 'ירק' נאמר סמוך לשדה, משמעותו עשב השדה, כמו ב'לחף השור את ירק השדה' (במדבר כב, ו) וכשהוא נאמר סמוך לעץ, פירושו: 'עלה ירוק שבעץ' (לש"י)]. וירדור"א בלע"ז: תורה טו

הִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִלְשֵׁתִים: (צפניה ב) "וְיֹשְׁבֵי חֶבְל הַיָּם, גּוֹי כְּרֵתִים". **לֹא נִשְׂאָר אַרְבָּה אֶחָד • אִף הַמְּלוּחִים שֶׁמְּלַחֵו מֵהֶם (שמות רבה).**

(ב) וַיְחֻזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כ וַתִּתְקַף יְיָ יָת לְפָא דְפְרָעָה וְלֹא שָׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִמְה יֵרְדֶּךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֶשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֶשֶׁךְ:
כא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יֵרְדֶּךָ עַל צֵית שְׁמַיָא וַיְהִי חֶשֶׁךְ עַל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם בְּתַר דִּיעְדֵי קָבַל לִילְיָא:

כ"י • וַיִּמַּשׁ חֶשֶׁךְ • וַיְחַשְׁיֵךְ עֲלֵיהֶם חֶשֶׁךְ יוֹתֵר מִחֶשְׁכּוֹ שֶׁל לַיְלָה, וְחֶשֶׁךְ שֶׁל לַיְלָה נֶאֱמַר וַיְחַשְׁיֵךְ עוֹד. וַיִּמַּשׁ • כְּמוֹ וַיִּמַּשׁ. יֵשׁ לָנוּ תְבוּת הַרְבֵּה חֲסֵרוֹת אֶל"ף, לְפִי שְׂאִין הַכְּרַת הָאֶל"ף נִכְרַת כֹּל פֶּה, אִין הַכְּתוּב מִקְפִיד עַל חֲסֵרוֹנָה, כְּגוֹן: (ישעיה יג) "לֹא יֵהַל שֵׁם עַרְבִי" – כְּמוֹ לֹא יֵאָהֵל, – לֹא יִטָּה אֶהְלוּ, וְכֵן: (שמואל ב כב) "וַתִּזְרַנֵּי חֵיל", כְּמוֹ וַתִּזְרַנֵּי. וְאוּנְקָלוּס תַּרְגָּם לְשׁוֹן הַסֵּרָה, כְּמוֹ לֹא יִמַּשׁ, בְּתַר דִּיעְדֵי קָבַל לִילְיָא, כְּשִׁיגִיעַ סְמוּךְ לְאוֹר הַיּוֹם, אֲבָל אִין הַדְּבוּר מִיִּשְׁבַּע עַל הַיּוֹי"ו שֶׁל וַיִּמַּשׁ, לְפִי שֶׁהוּא כְּתוּב אַחַר "וַיְהִי חֶשֶׁךְ". וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה פּוֹתְרוֹ לְשׁוֹן (דברים כח) "מִמַּשֵּׁשׁ בִּצְהָרִים", שֶׁהִיא כְּפוּל וּמְכַפֵּל וְעַב עַד שֶׁהִיא בּוֹ מַמַּשׁ.

(כב) וַיִּטַּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֶשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
כב וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יָדָה עַל צֵית שְׁמַיָא וַיְהִי חֶשֶׁךְ קָבַל כְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם תְּלַתָּא יוֹמִין:

כ"י • וַיְהִי חֶשֶׁךְ אֲפֹלָה וְגו' שְׁלֹשֶׁת יָמִים • חֶשֶׁךְ שֶׁל אֲפֹל, שֶׁלֹּא רָאוּ אִישׁ אֶת אַחֵיו אוֹתָן ג' יָמִים (בשמות

רש"י כפשוטו - מהדורת לטם

היום אָזי יָבוא הַחוּשֶׁךְ. אֲבָל לְפִי פִירוּשׁוֹ אִין הַדְּבוּר (לְשׁוֹן הַמִּקְרָא) מִיּוֹשֵׁב עַל הַיּוֹי"ו שֶׁל וַיִּמַּשׁ, כִּי הִיא רְאוּי לְהִיּוֹת בְּמִקְוָמָה תִּיבַת 'כַּאֲשֶׁר', וְכֵן הִיא הַכְּתוּב מִתְפַּרֵּשׁ: 'וַיְהִי חוּשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם' - אִימִתִּי? כַּאֲשֶׁר יִמַּשׁ חוּשֶׁךְ - כְּשִׁיטוֹר חֶשְׁכוֹ שֶׁל הַלַּיְלָה, אוֹ לְהַקְדִים 'וַיִּמַּשׁ חוּשֶׁךְ' לְפָנֵי 'וַיְהִי חוּשֶׁךְ' וְגו', וְכֵן הִיא מִתְפַּרֵּשׁ: 'נִטָּה יֵרְדֶּךָ עַל הַשָּׁמַיִם, וּכְשִׁיגִיעַ הַזְּמַן יִימֹשׁ הַחוּשֶׁךְ' אָזי 'וַיְהִי חוּשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם'. אֲבָל עֲתָה לְפִי שֶׁהוּא כְּתוּב אַחַר 'וַיְהִי חֶשֶׁךְ'. אִי אֲפֶשֶׁר לִיִּישֵׁב אֶת הַיּוֹי"ו כְּרְאוּי, אֲלֵא לְפִי הָאֲמוּר, שֶׁהוּא לְשׁוֹן חוּשֶׁךְ (כ"י).

ומדרש אַגְדָּה פּוֹתְרוֹ - הוֹרֵשׁ תִּיבַת 'וַיִּמַּשׁ' בְּמִשְׁמַעוֹת 'מִיּוֹשֵׁשׁ', לְשׁוֹן 'וַיְהִי' מִמַּשֵּׁשׁ בִּצְהָרִים (דברים כח, כט) [נֶאֱמַר בֵּין הַקְּלָלוֹת בְּפָרְשַׁת כִּי תָבֹא: יִכְבֶּה ה' בְּעִירוֹן שֶׁתִּצְטַרֵּךְ לְמַשֵּׁשׁ בְּיַדְךָ אִף בְּאֲמִצַּע הַיּוֹם], שֶׁהִיא הַחוּשֶׁךְ כְּפוּל וּמְכַפֵּל וְעַב עַד שֶׁהִיא בּוֹ מַמַּשׁ - שֶׁהִיא אֲפֶשֶׁר לְמַשֵּׁשׁוּ בְּיָדֵי: תוֹרָה כב. **(כב) וַיְהִי חֶשֶׁךְ אֲפֹלָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים. חֶשֶׁךְ שֶׁל אֲפֹל,** כְּלוֹמֵר חוּשֶׁךְ גְּמוּר וּמוֹחֲלֵט, יוֹתֵר מִחֶשְׁכוֹ שֶׁל לַיְלָה,

הַגִּיּוֹתָה) נִיבְרַת כֹּל פֶּה, לְכֵן אִין הַכְּתוּב מִקְפִיד עַל חֲסֵרוֹנָה, כְּגוֹן 'וְלֹא יֵהַל שֵׁם עַרְבִי וְרַעִים לֹא יִרְבְּצוּ שֵׁם' (ישעיה יג, ט) [בְּנִבְוֵאת פּוֹרְעֵנוֹת עַל בְּכָל: 'אֲפִילוּ עַרְבִים שֶׁדִּרְכָם לִישֵׁב בְּאֵהָלִים וּלְהַסִיעַ מִקְנֵיהֶם מִמְּקוֹם לְמִקְוֹם, לֹא תִמְצָא חוֹן בְּעֵינֵיהֶם לְקַבּוֹעַ שֵׁם אֶהְלִיהֶם, כִּי אִף לְמַרְעֵה צֶאֱן לֹא תִהְיֶה רְאוּיָה' (רש"י טו)]. הַרִי שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא יֵהַל' בְּחֶסְרוֹן אֶל"ף, וּפִירוּשׁוֹ כְּמוֹ 'לֹא יֵאָהֵל', כְּלוֹמֵר 'לֹא יִטָּה אֶהְלוּ'; וְכֵן וַתִּזְרַנֵּי חֵיל לְמַלְחָמָה תְּכַרִיעַ קָמִי תִתְנַנֵּי (שמואל ב כב, ט) [מִדְּבַרֵי הַשִּׁירָה אֲשֶׁר שָׁר דָּוִד לַה' בַּיּוֹם הַצִּיל ה' אוֹתוֹ מִכַּף כָּל אוֹיְבָיו וּמִכַּף שְׂאוּל: הַקְּבִיָּה אֲוֹר אוֹתִי בְּגִבּוֹרָה לְהַכְנִיעַ אֶת כָּל הַקָּמִים עֲלַי], וּפִירוּשׁ וַתִּזְרַנֵּי הוּא כְּמוֹ 'וַתִּזְרַנֵּי' אֲלֵא שֶׁחֶסֶר בּוֹ הָאֶל"ף. אִף כְּאֵן 'וַיִּמַּשׁ' כְּמוֹ וַיִּנְאֲמַשׁ.

ואונקלוס תַּרְגָּם תִּיבַת 'וַיִּמַּשׁ', לֹא בְּלִשׁוֹן חוּשֶׁךְ אֲלֵא בְּלִשׁוֹן הַסֵּרָה, כְּמוֹ 'לֹא יִמַּשׁ' סִפֵּר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ' (יהושע א, ח), שֶׁפִירוּשׁוֹ 'לֹא יִסוֹר מִפִּיךָ'. וְעַל זוֹ הַדְּרָךְ תַּרְגָּם כְּאֵן: 'בְּתַר דִּיעְדֵי קָבַל לִילְיָא' [אַחַר שֶׁתִּסוֹר אֲפִילַת הַלַּיְלָה], כְּלוֹמֵר כְּשִׁיגִיעַ סְמוּךְ לְאוֹר

עַל שִׁפְתַי הֵימָּן בְּמַעֲרַב]. נִמְצִינוּ לְמִדִים שֶׁחֶלֶק אֶחָד שֶׁל יִסְטוֹף מַגִיעַ עַד לְאוֹתוֹ עַד שֶׁהוּא כְּגַד יֵם, דִּהִינּוּ עַד הַמְּזוֹרַח (באר היטב):

לֹא נִשְׂאָר אַרְבָּה אֶחָד. אַחַר שֶׁכָּבַר נֶאֱמַר וַיִּשְׂא אֶת הָאֲרָבָה וַיִּתְקַעְהוּ וְגו', לְמַה הוֹסִיף הַכְּתוּב וַהֲדָגִישׁ: לֹא נִשְׂאָר אַרְבָּה אֶחָד? לְמַדְנָה, שֶׁאִף הָאֲרָבָה הַמְּלוּחִים שֶׁמְּלַחֵו מֵהֶם הַמִּצְרַיִם לְצוֹרֵךְ אֲכִילָה, פָּרְחוּ מִתּוֹךְ הַחֲבִיּוֹת וְהִלְכוּ לָהֶם (שמו"ר, יפ"ח): תוֹרָה כא

(כא) וַיִּמַּשׁ חֶשֶׁךְ. לְשׁוֹן 'וַיִּמַּשׁ' פִירוּשׁוֹ 'וַיְחַשְׁיֵךְ' (וכדלהלן). וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא: יְהִי חֶשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְחַשְׁיֵךְ עֲלֵיהֶם עוֹד חֶשֶׁךְ יוֹתֵר מִחֶשְׁכוֹ שֶׁל לַיְלָה רְגִיל, וְהַמְּפָה תִהְיֶה נִיבְרַת גַּם בְּלַיְלָה כִּי הַחוּשֶׁךְ שֶׁל לַיְלָה וַיִּמַּשׁ וַיְחַשְׁיֵךְ עוֹד [וַתּוֹקְפוֹ שֶׁל הַחוּשֶׁךְ הִיא שְׁוֶה בַיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְלֹא יֵרְעוּ לְהַבְחִין בֵּין יוֹם לְלַיְלָה] (משכ"ל):

וַיִּמַּשׁ. כְּמוֹ וַיִּנְאֲמַשׁ [מְגוֹרַת לְשׁוֹן 'אִמַּשׁ לַיְלָה, וּמִשְׁמַעוֹ כְּמוֹ וַיְחַשְׁיֵךְ']. אֲלֵא שֶׁהַחֲסִיר הַכְּתוּב אוֹת הָאֶל"ף בְּתִיבַת 'וַיִּמַּשׁ'. וְכֵן יֵשׁ לָנוּ תִיבּוֹת הַרְבֵּה בְּמִקְרָא שֶׁהֵן חֲסֵרוֹת אֶל"ף. לְפִי שְׂאִין הַכְּרַת הָאֶל"ף (צִלִּיל

(רבה), ועוד שלשת ימים אחרים חשף מכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמד, ועומד אין יכול לישוב (שמות רבה. ע"י"ש). ולמה הביא עליהם חשף? שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו: אף הם לוקין כמונו. ועוד שחפשו ישראל וראו את עליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים: אין בדינו כלום, אומר לו: אני ראיתי בביתך ובמקום פלוני הוא. שלשת ימים • שלוש של ימים, טרציני"א בלע"ז, וכן שבעת ימים בכל מקום, שטיני"א של ימים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 3)

ולא היו רוצים לצאת (רש"י, י כב) יש לשאל: הרי בגלות מצרים היו עובדי עבודה זרה, ולמרות זאת נגאלו, ומדוע דוקא אלו שסרבו לצאת לא זכו לגאולה. ויש לומר, דהנה מי שעבר על אסורי יום כפור אין יום כפור מכפר עליו. ובטעם הדבר מבאר, שיום כפור עצמו הוא בגדר גורם לחטא זה, ואין קטגור נעשה סגור. ועל דרך זה פאן: גאלת מצרים נבעה מהקשר הפנימי הקיים בין הקב"ה ובין כל יהודי, לרבות הרשע; אף מי שסרב לצאת התנגד לעצם הקשר - ושוב לא יתכן שהוא יועיל לו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש ח"ה עמ' 80 ואילך. חל"א עמ' 48 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

קיום המצות בדרך הטבע

והי חשף-אפלה בכל-ארץ מצרים (י, כב)

ולמה הביא עליהם חשף. . שחפשו ישראל וראו את עליהם וכשיצאו והיו שואלים מהן והיו אומרים אין בדינו כלום, אומר לו אני ראיתי בביתך ובמקום פלוני הוא (רש"י).
מלשון רש"י "שחפשו ישראל" משמע שאינו מפרש שפרוש שהובא בתנחומא (פרשתנו ג) ש"היה מאיר לישראל ומראה להן כל פלי כסף וזהב וכיו"ב, דמפרש שבני ישראל היו צריכים לחפש את פלי הזהב וכיו"ב, וצריך ביאור טעם השנוי. ויש לבאר זה דהנה צווי הקב"ה נתנו "לצרף בהן את הבריות", ולכן הדין דצווי הקב"ה צריך לקיים בדרך טבעיים ולא במעשה נסים בכדי שהמצות יהיו בדרך שיהם מגדרי העולם (ראה מצפה איתן על תוד"ה חטין סנהדרין סט, ב. כלי חמדה פ' ויקהל לה, כז"כ).

ועל פי זה גם הצווי ד"ונצלתם את מצרים", היו צריכים לקיים בדרך הטבע.

ולכן מפרש רש"י שפדי שקיום הצווי לא יהיה בדרך נס, הנה לא רק עצם קיום המצוה (ונצלתם את מצרים) היה בדרך הטבע, אלא גם ההכנה לקיום המצוה (חפוש פלי הזהב של המצריים) היה בדרך הטבע ולא באפן נסי.

כג לא חזו אנש ית אחוהי ולא קמו אנש מתחתוהי תלתא יומין ולכל בני ישראל הנה נהורא במותבנהון:

(כג) לא־ראו איש את־אחיו ולא־קמו איש מתחתיו: שלשת ימים ולכל־בני ישראל היה אור במושב־תם:

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

המצרים מכחישים ואומרים 'אין בדינו כלום', אומר לו הישראלי למצרי 'אני ראיתי וכן' (את פלי פלוני) בביתך, ובמקום פלוני הוא מונח' (שמד"ה):
שלשת ימים. 'שלשת' היא תיבה נסמכת, וכאילו אומר: שלוש של ימים, שכל שלשה ימים רצופים נידונים כפרק זמן לעצמו. טרציני"א בלע"ז [שלישית ימים, קבוצה של שלשה ימים]. וכן 'שבעת ימים' בכל מקום, ששבוע ימים הוא פרק זמן לעצמו, שטיני"א של ימים: תורה כג

שהיו בישראל באותו הדור רשעים [שהיו מקורבים למצריים, והיה להם עושר וכבוד]. ולא היו רוצים לצאת ממצרים, ומתו כולם מחמת חטאם **בשלשת ימי אפלה**, וזאת כדי שלא יראו מצרים במפלתם של ישראל ויאמרו 'אף הם לוקים כמונו'; לכך הסתיר הקב"ה את מיתתן מעיני המצרים. ועוד טעם למפת חושך, לפי שאז חפשו ישראל בבתי המצרים וראו את עליהם, וכשיצאו ישראל ממצרים והיו שואלים מהן פלי כסף וכלי זהב (ראה להלן יא, ב. וכו, יב, לה) והיו

והחושף הנה היה רק לענן הראיה, שלא ראו איש את אחיו כל אותן שלשת ימים הראשונים, ומה שנאמר להלן 'ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים', אלו הם עוד שלשת ימים אחרים שבהם היה החשף חזק ומוכפל אף יותר על זה של הימים הראשונים, עד שלא קמו איש מתחתיו, כי לא הייתה יכולת באיש לשנות את מצבו הקודם: אם היה יושב אין יכול לעמוד, ואם היה עומד אין יכול לישוב (מלבי"ם): ולמה הביא עליהם הקב"ה מפת חשף? לפי

♦ יום שלישי כ"ח טבת ♦

כד ויקרא פרעה אל־מִשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲזִילוּ פְּלֹחוּ קָדָם יְיָ לַחֹדַר עֲנֹכֹן וְתוֹרְכוֹן שְׂבוּקוֹ אֶף טַפְלֹכוֹן יִזִּיל עִמָּכֹן :

(כד) וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ אֶל־מִשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צִאֲנֹכֶם וּבְנֵי־כֶרְסֵם יֵצְגוּ גַם־טַפְּכֶם יֵלְךְ עִמָּכֶם :

רש"י • יצג • יחא מצג במקומו.

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶף אֶת תַּמְסַר בִּידְנָא נְכַסַּת קְדָשִׁין וְעֲלֹן וְנַעֲבַד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא :

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֲתָהּ תִּתֵּן בְּיַדְנוּ זְבָחִים וְעֹלֹת וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ :

רש"י • גם אתה תתן • לא דייד שםקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן.

כו וַיֹּאף בְּעֵינָא יִזִּיל עִמָּנָא לָא תִּשְׁתַּאֵר מִדְּעַם אַרִי מִנְהָ אֲנַחְנָא נְסָבִין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יְדַעִין מָה נְפֹלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתְנָא תַּמָּן :

(כו) וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלְךְ עִמָּנוּ לָא תִּשְׁאָר פְּרִסָּה בִּי מִמֵּנוּ נִקַּח לְעַבְדֵי אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נִדְעֵ מַה־נַּעֲבַד אֶת־יְהוָה עַד־בֵּאֵנוּ שָׁמָּה :

רש"י • פרסה • פרסת רגל, פלנט"א בלע"ז. לא נדע מה נעבד • כמה תכבד העבודה. שמה ישאל יותר כמה שיש בדינו.

כז וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם :

(כז) וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם :

כח וַיֹּאמֶר לֵה פְּרַעֲהַ אֲזִיל מַעֲלֵי אֶסְתַּמַּר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזֵי אֶפְסֵי אַרִי בְּיוֹמָא דְתַחְזֵי אֶפְסֵי תַּמּוֹת :

(כח) וַיֹּאמֶר לוֹ פְּרַעֲהַ לָךְ מַעֲלֵי הַשְּׁמַר לָךְ אֶל־תִּסָּר רְאוֹת פָּנָי כִּי בְּיוֹם רֵאתְךָ פָּנָי תַּמּוֹת :

כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יְאוֹת מַלְּיִלְתָּא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזֵי אֶפְסֵי :

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן דְּבִרְתָּ לֹא־אֶסַּף עוֹד רְאוֹת פָּנָיךְ :

רש"י • בן דברת • ובזמנו דברת, אמת, שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמות רבה) •

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מקננו [וכן מקל המינים, כי לא נדע אינה מין יבחר ה' לקרבן לו (אי"ט) נראה] תורה בו
(כט) בן דברת. לשון 'בן' האמור כאן משמעו: אמת, נכון. [כמו: 'בן בנות צלפחד דברת' (במדבר כו, ז), שפירושו: נכונים דבריהן]. אף לא פדי לשבח את דבריו אמר לו בן, אלא כמשיב תשובה נצחת; אכן יפה דברת ובזמנו דברת, לפי שהמכה הבאה היא תהא

(כו) פרסה. פירושו: פרסת רגל. בן רגל של בהמה קרויה פרסה. פלנט"א בלע"ז. וכאומר: לא תשאיר בארץ מצרים אפילו פרסת בהמה אחת ממקננו, אלא הפל ילך עמנו ורא"ש:
לא נדע מה נעבד. יודעים אנו כי סוג העבודה היא זביחת קרבנות, אף אין אנו יודעים כמה תכבד העבודה, כי שמה ישאל ממנו יותר ממה שיש בדינו, ולפיכך עלינו להביא את כל

(כד) יצג. שאר המקנה שאין צורך בהם לקרבנות, יחא מוצג (ישאר עומד) במקומו בארץ, ואל תקחהו למדך (וחכונו, משכ"ל): תורה כה
(כה) גם אתה תתן. לשון 'גם' כך פירושו: לא דייד שנתן לנו רשות שכל מקננו ילך עמנו, כפי שאנו מבקשים, אלא גם זבחים ועולות משלך תוסיף עליהם ותתן בדינו (מ"א): תורה כו

א ויאמר יי למשה עוד מכתש חד איתי על
פרעה ועל מצרים כתר כן ישלח יתכון מפא
כשלהותה גמירא תרכא יתריף יתכון מפא:

יא (א) ויאמר יהוה אל-משה עוד נגע אחר אביא
על-פרעה ועל-מצרים אחרי-כן ישלח אתכם מזה
בשלהו פלה גרש יגרש אתכם מזה:

הש"י • פלה • גמירא. פלה, פליל. פלכם ישלח.

ב מזליל כען קדם עמא ושאלו גבר מן
חברה ואתתא מן חכרתה מנין דכסף ומנין
דדקב:

(ב) דבר-נא באוני העם וישאלו איש | מאת רעהו
ואשה מאת רעותה בלי-כסף וכלי זהב:

הש"י • דבר נא (ברכות ז) אין נא אלא לשון בקשה. בבקשה מפר, הוהירם על כף, שלא יאמר אותו צדיק,
אברהם: "ועבדום וענו אותם" קיים בהם, "ואתרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (נ"פ לקו"ש חכ"א עמ' 12 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

רכוש גדול כמתנה או כתשלום

דבר-נא באוני העם וישאלו איש | מאת רעהו וגו' . . ובגני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים בלי-כסף
וגו' וינצלו את-מצרים: (פרשתנו יא, ב ואילך)

ויש לעין, דאם הפונה ב'וינצלו את מצרים' היתה כדי לקיים ההבטחה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים ש'ואתרי כן
יצאו ברכוש גדול', למה עשה הקב"ה שבגני ישראל יקבלו את הרכוש גדול ע"י שאילה ובקשה מהמצריים, דלכאורה
היה מתאים יותר אם המצריים היו נותנים להם את זה בדרך כבוד ע"י נתינת מתנה וכיו"ב, ולמה הצרכו בגני ישראל
לבקש ולשאל את הרכוש מהמצריים?

ויש לומר ע"פ מה דאיתא בסנהדרין (צא, א) "פעם אחת באו בגני מצרים . . אמרו . . תנו לנו כסף וזהב שנטלתם מפנו,
אמר גביהא בן פסיסא . . תנו לנו שכר עבודה של ששים רבוא ששעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה .
. ולא מצאו תשובה", והנה, שבגני ישראל קבלו את הרכוש כתשלום שכר על שעבודם למצרים.

ועל פי זה אם המצריים היו נותנים להם את זה מצד עצמם, היו יכולים לחשב שזה היה רק בדרך מתנה ולא כתשלום
שכר (שחייבים לשלם להם), ולכן עשה הקב"ה שהמצריים יתנו את הרכוש רק כתוצאה מהשאלה וה"תביעה" של בגני
ישראל (שמוגיע להם שכר- מצד הדין) ואז ראו הכל, שזה הגיע לבגני ישראל כי היו ראויים וזכאים לזה כתשלום, ולא
בדרך מתנה. וק"ל.

ג ויהב יי ית עמא לרחמין בעיני מצרים אף
גברא משה רב לחדא בארעא דמצרים
בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא:

(ג) ויתן יהוה את-חן העם בעיני מצרים גם | האי-ש
משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי-פרעה
ובעיני העם:

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

א ותם' (בראשית טו, י) קיים בהם, ואילו
את חלקה השני של ההבטחה: 'ואתרי
כן יצאו ברכוש גדול' (שם) לא קיים
בהם בפועל, אלא על ידי נתינת רשות
בלבד. לפיכך אני מבקש שתוהירם
על כף [ואף אם מתוך שמחת החירות
לא יחפצו ליתן לב אל הרכוש,
יתאמצו לעשות כן למען כבודי כדי
שיתקיימו דברי במאמרם] (ג"א): תורה
ג

וכל מקניכם: תורה ב
(ב) דבר נא. אין נא האמור כאן
אלא לשון בקשה; שכך אמר לו
הקב"ה למשה: אף על פי שדבר זה
הוא לטובתם, ורשאים הם לוותר
ולמחול על כף, אולם בבקשה ממה,
הוהירם על כף, ובקש מהם שלא
ימנעו עצמם מלשאול בלי כסף וזהב
וגו', כדי שלא יאמר אותו צדיק,
דהיינו אברהם: מאמר 'ועבדום וענו

האחרונה אשר על ידה תפגע לגמרי,
ואכן אמת הוא שמעתה לא אוסיף
עוד ראות פניך' (מכילתא ושמו"ר)
(פ"ת): תורה א

יא (א) פלה. לשון פלה' האמור כאן
אין משמעו פליון והשמדה, אלא לשון
גמר, וכמו שתרגם אונקלוס: 'גמירא',
שפירושו 'פליל' – לגמרי. ולשון
הכתוב בשלהו פלה' פירושו: את
פולכם ישלח, אתם ונשיכם וטפכם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 239)

וימן ה' את חן העם בעיני מצרים (יא, א) יש אומרים ששגבט לוי, שלא היה בשעבוד מצרים, לא היה בכלל נתינת חן ולא קבל מבוזת מצרים. אבל ראה רש"י להלן (יג, יא): שאין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מפספם ומזהבם של מצרים.

♦ יום רביעי כ"ט טבת ♦

(ד) ויאמר משה כה אמר יהוה פחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים:

ש"י ~ ויאמר משה כה אמר ה' • בעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו, שהרי משיצא מלפניו לא הוסיף ראות פניו. פחצת הלילה • כהחלק הלילה. פחצות, כמו: (מלכים א יט) "כעלות", (תהלים קכד) "בחרות אפם בנו", זהו פשוטו, ליטבו על אפניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו: (ברכות ד) כמו כבחרות הלילה, ואמרו שאמר משה: 'פחצות', דמשמע סמוך לו, או לפניו או לאחריו, ולא אמר פחצות, שמה יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא, אבל הקדוש-ברוך-הוא יודע עתיו ורגעיו, אמר: 'פחצות'.

(ה) ומת כל-בכור בארץ מצרים מבכור פרעה הישב על-כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחיים וכל בכור בהמה:

ש"י ~ עד בכור השבי • למה לקו השבויים? כדי שלא יאמרו: יראתם תבעה עלבונם, והביאה פרענות על מצרים. מבכור פרעה וגו' עד בכור השפחה • כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל, ולמה לקו בני השפחות? שאף הם היו משעבדים בהם ושמהים בצרתם. וכל בכור בהמה • לפי שהיו עובדין לה. ופשעהקדוש-ברוך-הוא נפרע מן האמה, נפרע מאלהיה (מכילתא).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(ד) ויאמר משה כה אמר ה'. בעמדו עוד לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו [וכן הנבואה האמורה לעיל (פסוק א) עוד נגע אחר וגו'], ולא לאחר יציאתו, שהרי משיצא מלפניו שוב לא הוסיף עוד ראות פניו (רש"י שם): פחצות הלילה. פירושו: כהחלק הלילה - באשר הלילה מתחלק לשנים [כלומר: בשעת חציית הלילה, בשני חלקי הלילה - החלק שעבר והחלק שנשאר - שנים זה לזה]. ולשון 'פחצות' הוא כמו 'כעלות' (איוב ה, כו) [באשר עלה, בשעת העליה], וכמו: 'בחרות אפם בנו' (תהלים קכד, א) [באשר חרה אפם בנו, בשעה שחרה האף]. זהו פשוטו של מקרא ליטבו על אפניו, שאין חצות' אמור כאן שם דבר של חצי, אלא פעולת 'חצייה' המיוחסת לזמן מסויים. ורבותינו דרשוהו (ברכות ד) שהלשון 'פחצות

הלילה' הוא כמו 'בפחצות הלילה', שמשמעו: בשעה שהיא בעין חצות, במשוער ולא במדוייק, ואמרו, שאמר משה 'פחצות' דווקא, דמשמע בזמן הסמוך לו, או מעט לפניו או מעט לאחריו, ולא אמר 'פחצות' - כלשונו של הקב"ה בשיבר אליו, כי היה חושש שמה יטעו אצטגניני פרעה [המודדים את שעות הלילה על פי מהלך הכוכבים] וחשבונם לא יעלה יפה לכוון את השעה המדוייקת של חצי הלילה, ויאמרו 'משה בדאי הוא' (שקרו) כי הנה הבכורים לא מתו בשעת חצות המדוייקת, לפיכך נקט משה לשון שיש לפרשו שהוא נאמר במשוער בלבד ולא במדוייק, אבל הקדוש-ברוך-הוא באשר דיבר אל משה, כיון שהוא יודע עתיו ורגעיו אמר 'פחצות' כפי האמת, שמתו בשעה המדוייקת של חצות הלילה

(משכ"ל): תורה ה (ה) עד בכור השבי [כאן נאמר עד בכור השפחה, ולהלן (יב, ט) נאמר עד בכור השבי]. למה לקו השבויים, והרי הם לא היו משעבדים את ישראל? אלא כדי שלא יאמרו 'יראתם (העבודה-זרה שלהם) תבעה עלבונם של כל השבויים מהמצרים אשר שמו אותם בשבי, והיא זו שהביאה את הפורענות הזאת על מצרים', לפיכך לקו גם השבויים, למען ידעו כי הקב"ה הוא אשר הלכה את מצרים (רא"ש): מבכור פרעה עד בכור השפחה. אין פונת הכתוב לומר שרק הבכורים החשובים ביותר (בכור פרעה), והפחותים ביותר (בכור השפחה), הם אותם שמתו, אלא גם כל מה שבניניהם, כגון הפחותים בחשיבותם מבכור פרעה וחשובים יותר מבכור

(ו) וְהִיתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמָהוּ לֹא נִהְיֶתָה וְכָמָהוּ לֹא תִסָּף:

ויהי צנחתי רבא בכל ארעא דמצרים דכותה לא הות ודכותה לא תסף:

(ז) וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַחֲרִץ־כָּלֶב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:

ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש למנבח למאנשא ועד בעירא פדיל דתדעון דנפריש יי בין מצרים ובין ישראל:

כ"ט - לא יחרץ כלב לשונו • אומר אני שהוא לשון שנון: לא ישנון, וכן (יהושע ז) "לא חרץ לכני ישראל לאיש את לשונו", לא שנון. (שמואל ב ה) "אז תחרץ", תשתנון. (ישעיה כא) "למורג חרוץ", שנון. (משלי כא) "מחשבות חרוץ", אדם חרוף ושנון, (שמואל א י) "ויד חרוצים תעשיר", חריפים, סוחרים שנונים. אשר יפלה • יבדיל.

(ח) וַיֵּרְדוּ כָל־עֲבָדֶיךָ אֵלֶיהָ אֲלֵי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ־לִי לְאָמֹר צֵא אִתָּהּ וְכַל־הָעַם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאֶחְרֵי־כֵן אֵצְא וַיֵּצֵא מֵעַם־פְּרַעֲה בַּחֲרִי־אָף:

ח ויחתינו כל עבדיך אלין לתי ויבעון מגי למימר פוק את וכל עמא די עמך ובתר פן אפוק ויפק מלות פרעה בתקוף רגז:

כ"ט - וירדו כל עבדיך • חלק כבוד למלכות, שהרי בסוף, ירד פרעה בעצמו אליו בלילה ואמר: "קומו צאו מתוך עמי", ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחווית לי (ובחיים כב). אשר ברגליך • ההולכים אחר עצתך והלוכה. ואחרי כן אצא • עם כל העם מארץך. ויצא מעם פרעה • כשגמר דבריו, יצא מלפניו. בחרי אף • על שאמר לו: "אל תסף ראות פני".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

חכם) וביאו רק יתרון וטובה. וכן: וַיֵּרְדוּ חֲרוּצִים תַּעֲשִׂיר (שם ז, ח), שפירושו: כשרונם של אנשים חריפים, סוחרים שנונים (בעלי מחשבה מהירה) תעשיר אותם. הרי ש'חרץ' הוא לשון 'שינון', וככל מקום הוא מתפרש כפי עניינו (שע"א, מפרשים):

אשר יפלה. אשר יבדיל ה' בין מצרים ובין ישראל. וזהו ההבדל הגדול ביניהם, כי הללו נהרגים והללו אפילו כלב אינו חורץ להם לשונו: תורה ח

(ח) וירדו כל עבדיך. חלק משה כבוד למלכות, שהזכיר רק את עבדיו בלבד, שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו בלילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי (לקמן יב, לא), ומשום כבודו של מלכות נהר משה בלשונו ולא אמר לו משה מתחלה בשעת ההתראה: וירדת אלי והשתחווית לי:

אשר ברגליך. אתה וכל העם הנלוים אליך. ולשון 'אשר ברגליך' פירושו: ההולכים (ברגליהם) אחר עצתך ואחר הלוכה, ולכך הם נחשבים כאילו

שום בריה לזרע להם. וכן דומה לו במקרא: וישבו כל העם... בשלום לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו' (יהושע ז, כא), שפירושו: לא שנון שום אדם את לשונו לדבר רעה על ישראל [לאחר נצחון יהושע במלחמתו בעם האמורי, נפל פחד ישראל על יושבי הארץ, עד שלא העזו לדבר רעה עליהם]. וכן: 'בשמעך את קול צעדה בראשי הבכאים אז תחרץ' (שמואל ב ה, כד), שפירושו: אז תשתנון - תחדד את עצמך ותתכונן למלחמה [ציווי ה' לדוד כיצד ינהג במלחמתו עם הפלשתים בעמק רפאים: בשתשמע קול צעדים בין האילנות, אז תחרץ' להלחם בהם]. וכן: הנה שמתיק למורג חרוץ' (ישעיה מא, טו), שפירושו: מורג שנון [מאמר הנביא לישראל: אל תיראו מהגוים הקמים עליכם כי שמתו אתכם כדוגמת מורג משונן ומחודד (כלי העשוי לריסוק קש לתבן דק), אשר בו תדושו אותם ותשמידום]. וכן: 'מחשבות חרוץ' אף למותר' (משלי כא, ה), שפירושו: מחשבותיו של אדם חרוף ושנון (אדם

השפחה, כל הבכורים היו בכלל. שהרי נאמר ימת כל בכור בארץ מצרים' (מלאכה ק). ולמה לקו בני השפחות? לפי שאף הם היו משעבדים בהם בפקודת אדוניהם, ושמחים בצרתם של ישראל, לפיכך נענשו גם הם (גרא):

וכל בכור בהמה. למה לקתה גם הבהמה? לפי שהיו המצרים עובדין לה [כאמור למעלה (לעיל ח, כב) 'תועבת מצרים'. שפירושו: אגילם של מצרים]. ובשקדושי ברוח הוא נפרע מן האומה, הריהו נפרע גם מאלהיה: תורה ו

(ז) לא יחרץ כלב לשונו. מהו 'חרץ'? אומר אני שהוא לשון שנון (חידוד, השחקה), שלא ישנון שום כלב את לשונו כנגד ישראל [שינון הלשון האמור לגבי כלב, הוא ביטוי בדרך משל על הכנת הכלב לנבוח או לנשוף, כאילו מחדד את פלי ויינו]. וכןונת הפתוב כי פעוד שהקב"ה יפה את מצרים בבכוריהם, הרי שלכל בני ישראל יהא שלום ושלוח, שלא תנסה

ט ואמר יי למשה לא יקבל מנכון פרעה בדיל לאסגאה מפתי בארעא דמצרים:

(ט) ויאמר יהוה אל־משה לא־ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים:

י"א לִמְעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי • שְׁנַיִם. רְבוֹת, שְׁלֹשָׁה: מַפְתַּי בְּכוֹרוֹת, וּקְרִיעַת יָם סוּף וּלְנֹעַר אֶת מִצְרַיִם.

י ומשה ואהרן עבדו ית כל מופתיה האלין קדם פרעה ואתקיה יי ית לפא דפרעה ולא שלח ית בני ישראל מארעה:

(י) ומשה ואהרן עשו את־כל־המופתים האלה לפני פרעה ויחוק יהוה את־לב פרעה ולא־שלח את־בני־ישראל מארצו:

י"ב ומשה ואהרן עשו וגו' • כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה פאן אלא בשביל לסמכה לפרשה שלאחריה.

א ואמר יי למשה ולאהרן בארעא דמצרים למימר:

יב (א) ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן בארץ מצרים לאמר:

י"ג ויאמר ה' אל משה ואל אהרן • בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה, שכללו עם משה בדבור. בארץ מצרים • (מכילתא) חוץ לכרף. או אינו אלא בתוך הכרף? תלמוד לומר: "בצאתי את העיר וגו'", ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרף, לפי שהיתה מלאה עבודת כוכבים, דבר חמור כזה, לא כל־שכן?.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בלבד אלא פללו וצרפו יחד עם משה בדבור: בארץ מצרים. בתוך גבול ארץ מצרים, אבל חוץ לכרף, כלומר מחוץ לעיר הבנויה. ומנזן אגנו למדים שמחוץ לכרף דיבר אתו, או אינו - שמא אינו פן אלא בתוך הכרף? תלמוד לומר לפיכך נאמר: 'בצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה' וגו' (לעיל ט, כט), הרי שהיה משה מקפיד לצאת מן העיר אפילו לצורך תפילה, ומכך יש לנו ללמוד 'קל וחומר': ומה תפלה שקדושתה קלה מן הבנויה, לא התפלל בתוך הכרף, לפי שהיתה מלאה גלולים של עבודת־זרה, הרי דבור ה' אל נביאיו שהוא חמור בקדושתו מן התפילה, לא כל־שכן שלא ניתנה בתוך הכרף אלא מחוצה לו (משכיל): תורה ב

'מופתי' האמורה בלשון רבים משמעה (לפחות) שניים, ותיבת 'רבות' באה לרבות מופת נוסף, הרי אלו שלשה מופתים ששרם נעשו. והם: מפת־בכורות, וקריעת ים־סוף, ולנער את מצרים - להטביעם בתוך הים: תורה י (י) ומשה ואהרן עשו וגו'. לא הוצרך הכתוב להודיענו עוד שמושה ואהרן הם אשר עשו את המופתים, כי כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה (חזר על כף) פאן אלא בשביל לסמכה לפרשה שלאחריה, וכמבואר בפסוק הבא (משכיל): תורה א יב (א) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשביל שגם אהרן עשה וטרח במופתים כמשה, לכן חלק לו הקב"ה כבוד זה במצוה ראשונה שנצטוו עליה ישראל, שלא דיבר אל משה

כרוכים הם אחר רגליך (מ"א): ואחרי בן אצא. אף שנקט 'אצא' בלשון יחיד ולא 'נצא' בלשון רבים, הרי שהפוננה היא: אצא עם כל העם מארצה, וכמבואר למעלה שבאשר הוא ילך, ילכו כל העם אחריו (באמ"ח): ויצא מעם פרעה. אף שפרעה אמר לו: 'לך מעלי, השמר לך אל תוסף ראות פני' (לעיל י, כח), התעקב משה להתרות בו על מפת הבכורות, ורק בשגמר את דבריו, אז יצא מלפניו (מ"ח): בחרתי אתה. רק עתה בעת וציאתו, הראה לו משה חרון אף על שאמר לו 'אל תוסף ראות פני' (לעיל י, כח), אכל כל דברי נבואתו לא נאמרו מתוך חרון אף (ד"ה): תורה ח (ט) למען רבות מופתי. בלשון זה מרומז מספר המופתים שהיה עתיד לעשות מכאן ואילך, לפי שתיבת

(ב) הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם
לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:
בִּנְרָמָא הָדִין לְכוּן רֵישׁ גְּרַמִּין קְדַמַּי הוּא
לְכוּן לִירַחֵי שְׁתָּא:

רש"י • הַחֲדָשׁ הַזֶּה • (מכילתא. שמות רבה) הִרְאָהוּ לְבִנְיָה בְּחֻדוֹשָׁה, וְאָמַר לוֹ: כְּשֶׁהִירַח מִתְחַדֵּשׁ, יִהְיֶה לָךְ רֵאשׁ חֲדָשׁ. וְאֵין מְקָרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשוּטוֹ: עַל חֲדָשׁ גִּיסָן אָמַר לוֹ: זֶה יִהְיֶה רֵאשׁ לְסֵדֵר מִנֵּין הַחֲדָשִׁים, שְׂיִהְיֶה אִיר קְרוּי שְׁנִי, סִינָן - שְׁלִישִׁי. הַזֶּה • נִתְקַשְׁהָ מִשָּׁה עַל מוֹלַד הַלְבָנָה, בְּאִיזוֹ שְׁעוֹר תִּרְאֶה וְתִהְיֶה רְאוּיָה לְקַדָּשׁ, וְהִרְאָה לוֹ בְּאֶצְבַּע אֶת הַלְבָנָה בְּרָקִיעַ וְאָמַר לוֹ: כִּזָּה רָאָה וְקַדָּשׁ. וְכִיצַד הִרְאָהוּ, וְהֵלֵא לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ אֶלָּא בְּיָוִם, שְׁנֶאֱמַר: (לעיל ו) "וַיְהִי בְּיוֹם דְּבַר ה'...", (ויקרא ו) "בְּיוֹם צִוּוֹתוֹ", (במדבר טו) "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צָוָה ה' וְהֵלֵאָה"? אֶלָּא סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה נֶאֱמָרָה לוֹ פֶּרֶשׁה זֹו וְהִרְאָהוּ עִם חֲשֻׁכָה.

(ג) דְּבָרוֹ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ
הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבַיַּת-אִבְתָּ שָׂה לְבַיַּת:
ג מלילו עם כל פנשפא דישראל למימר
בעסרא לירחא הדין ויסבון להון גבר אמר
לביית אבא אמר לביתא:

רש"י • דְּבָרוֹ אֶל כָּל עַדְתָּ • (מכילתא) וְכִי אֶהְרֵן מְדַבֵּר, וְהֵלֵא כְּכֹר נֶאֱמַר: "אִתָּה תְּדַבֵּר"? - אֶלָּא חוֹלְקִין כְּבוֹד זֶה לְזֶה, וְאוֹמְרִים זֶה לְזֶה: לְמַדְנִי, וְהַדְּבוּר יוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם כְּאִלוֹ שְׁנֵיהֶם מְדַבְּרִים. דְּבָרוֹ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ • (מכילתא) דְּבָרוֹ הַיּוֹם, בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ, שְׂיִקְחוּהוּ בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ. הַזֶּה • פֶּסַח מְצִרִים מִקְחוּ בַּעֲשׂוֹר וְלֹא פֶסַח דּוֹרוֹת (פסחים יז). שָׂה לְבַיַּת אִבְתָּ • (שם) לְמַשְׁפָּחָה אַחַת. הָרִי שְׂהִיּוּ מְרַבִּין, כּוֹל שָׂה אֶחָד לְכָלֵן? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "שָׂה לְבַיַּת".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

'דְּבָרוֹ' וְהוּן 'אִתָּה תְּדַבֵּר' (מכילתא) (משכ"ל, אורי-החמה):
דְּבָרוֹ אֶל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ. לֹא בַּעֲשׂוֹר לְחוֹדֶשׁ
וְדָבָרוֹ אֵלֵיהֶם, אֶלָּא דְּבָרוֹ הַיּוֹם
בְּרֵאשׁ-חֲדָשׁ, עַל אִוֹדוֹת הַפֶּסַח
שְׂיִקְחוּהוּ בַּעֲשׂוֹר לְחוֹדֶשׁ [וְאֵילוֹ הָיָה
פִּירוּשׁ הַכְּתוּב שְׂיִדְּבָרוֹ בַּעֲשׂוֹר לְחוֹדֶשׁ
הָרִי הִיְתָה בָּהּ מִילַת 'לֵאמֹר' לְאַחַר
הַמִּילִים 'בַּעֲשׂוֹר לְחוֹדֶשׁ' (משכ"ל):
הַזֶּה. לְשׁוֹן 'הַזֶּה' בָּא לְלַמְּדֵנוּ פִּי רַק
פֶּסַח מְצִרִים [קִרְבָּן פֶּסַח הִרְאִישׁוֹן,
שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בְּמְצִרִים] הִצְרִיךְ בּוֹ
הַכְּתוּב שְׂיִהְיֶה מִקְחוֹ בַּעֲשׂוֹר - כְּלוֹמַר,
הִיְתָה חוֹבָה לְהִקְדִים כְּנִייתוֹ בַּעֲשֶׂרָה
לְחוֹדֶשׁ [וְלוֹמַר עֲלֵיו 'זֶה לְשֵׁם פֶּסַח'
(רש"י)], וְלֹא פֶסַח דּוֹרוֹת - אֲבָל
הַפֶּסַחִים שְׂעִתִּידִים יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת
לְדוֹרוֹתֵיהֶם [כְּמוֹ שְׁנַצְטוּוּ בְּהַמְשָׁךְ
הַפְּרָשָׁה (פסוקים כד-כח)] אֵין צְרִיךְ
לְהִקְדִים וְלִקְנוֹת אֶת הַשָּׂה בַּעֲשׂוֹר
לְחוֹדֶשׁ, אֶלָּא דִּי לְקִנְתוֹ בְּאַרְבַּעָה
עֶשֶׂר בּוֹ (פסחים יז). (רא"ם):
שָׂה לְבַיַּת אִבְתָּ שָׂה לְבַיַּת. מִהוּ 'בֵּית
אָב' וּמִהוּ 'בֵּית' בֵּית אָב פִּירוּשׁוֹ:
הַמְשַׁפָּחָה הַגְּדוֹלָה הַכּוֹלֶלֶת מִסְפַּר

אֶלָּא בְּיוֹם, שְׁנֶאֱמַר 'וַיְהִי בְּיוֹם דְּבַר
ה' (לעיל ו, כח), וְכֵן מְצִינּוּ בְּמִקּוֹם אַחֵר:
'בְּיוֹם צִוּוֹתוֹ' (ויקרא ו, לח), וְכֵן 'מִן הַיּוֹם
אֲשֶׁר צָוָה ה' וְהֵלֵאָה' (במדבר טו, כז),
וּמִכָּל אֵלֶּה לְמַדְנֵנוּ שְׂכָל דְּבָרֵי ה' אֵל
מִשָּׁה הָיָה בְּשַׁעוֹת הַיּוֹם? אֶלָּא בְּסוּף
הַיּוֹם סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה נֶאֱמָרָה
לוֹ פֶּרֶשׁה זֹו, וְלֵאחֲרַי שְׂפִיִים לְדַבֵּר אִתּוֹ
שְׂקַעָה חֲמָמָה, וְאִזּוֹ הִרְאָהוּ אֶת הַלְבָנָה
עִם חֲשֻׁכָה: תורה ג
(ג) דְּבָרוֹ אֶל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל. לְמַה
נֶאֱמַר לָהֶם 'דְּבָרוֹ' בְּלְשׁוֹן רַבִּים, וְכִי גַם
אֶהְרֵן הָיָה מְדַבֵּר, וְהֵלֵא כְּכֹר נֶאֱמַר
בְּמִקּוֹם אַחֵר (להלן לא, יג) 'אִתָּה תְּדַבֵּר'
אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שְׂבַתִּי
תִּשְׁמְרוּ' וְגו', אֲשֶׁר מִשָּׁם אָנוּ לְמַדְּיִם
עַל כָּל הַמְצִוּוֹת, שְׂמִשָּׁה הָיָה הַמְדַבֵּר
אֵל הָעָם? אֶלָּא מִשָּׁה וְאֶהְרֵן הָיָה
חוֹלְקִין כְּבוֹד זֶה לְזֶה, וְתוֹךְ כְּדִי
דִּיבּוֹרָם אֵל הָעָם הָיָה אוֹמְרִים זֶה לְזֶה
'לְמַדְנִי אֶת הַמְצִוָּה כִּפִּי שְׂשַׁמְעַת
אוֹתָהּ מִפִּי הַקֶּבֶה', וְכֵן הָיָה הַדְּבוּר
יוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם, כְּאֲשֶׁר מִשָּׁה הוּא
הַדּוֹבֵר הָעֵיקָרִי, וְאֶהְרֵן מְצַטְרֵף אֵלָיו
עַד שְׂנַעֲשֶׂה כְּאִילוֹ שְׁנֵיהֶם מְדַבְּרִים,
בְּאוֹפֵן שְׂתִּקְיָמוּ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים: הֵן

(ב) הַחֲדָשׁ הַזֶּה. מִתִּיבַת 'הַזֶּה' דְּרָשׁוּ
חֻכְמִים שֶׁהִקְבִּה הַרְאָהוּ לְמִשָּׁה אֶת
הַלְבָנָה בְּחֻדוֹשָׁה (מוֹלַד הַלְבָנָה)
וְאָמַר לוֹ: כְּשֶׁהִירַח מִתְחַדֵּשׁ בְּאוֹפֵן
'הַזֶּה' יִהְיֶה לָךְ אוֹתוֹ הַיּוֹם רֵאשׁ-חֲדָשׁ
(מכילתא), וְאוֹלָם אֵין מְקָרָא יוֹצֵא מִיַּד
פְּשוּטוֹ, שְׁלִשׁוֹן 'הַזֶּה' עַל חֲדָשׁ 'גִּיסָן'
אָמַר לוֹ, וְכְלוֹמַר: הַחֲדָשׁ הַזֶּה שְׂאָנוּ
עוֹמְדִים בּוֹ, יִהְיֶה לְכֶם רֵאשׁ וְתִחִילָה
לְסֵדֵר מִנֵּין הַחֲדָשִׁים, שְׂיִהְיֶה הוּא קְרוּי
רֵאשׁוֹן, וְ'אִמִּיר' קְרוּי שְׁנִי, 'סִינָן'
שְׁלִישִׁי וְכֵן כּוֹלָם, עַד חוֹדֶשׁ שְׁנַיִם
עֶשֶׂר שֶׁהוּא סוּף הַשָּׁנָה (רא"ם):
הַזֶּה. נִתְקַשְׁהָ מִשָּׁה עַל דִּין מוֹלַד
הַלְבָנָה, אֲשֶׁר עַל פִּי רֵאָתָה מְקַדָּשִׁים
אֶת הַיּוֹם לְקַבְעוֹ כְּרֵאשׁ-חֲדָשׁ, בְּאִיזוֹ
שִׁיעוֹר) תִּרְאֶה וְתִהְיֶה רְאוּיָה לְקַדָּשׁ
עַל פִּיו אֶת הַחֲדָשׁ, וְהִרְאָה לוֹ הַקֶּבֶה
בְּאֶצְבַּע אֶת הַלְבָנָה בְּרָקִיעַ בַּעֲת
חֻדוֹשָׁה וְאָמַר לוֹ 'כִּזָּה רָאָה וְקַדָּשׁ' -
כְּאֲשֶׁר תִּרְאֶה אוֹתָהּ בְּשִׁיעוֹר זֶה, אֵין
תְּקַדָּשׁ אֶת הַחֲדָשׁ (שם) (גו"א). וְכִיצַד
הִרְאָהוּ לוֹ? וְהֵלֵא בְּמִן הַמוֹלַד אֵין
אֲפֶשֶׁר לְרִאֲוֹת אֶת הַלְבָנָה בְּאוֹר הַיּוֹם
אֶלָּא עַד לְאַחַר הַשִּׁקִּיעָה, וְהֵלֵא
הַקֶּבֶה לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ בְּלִילָה

ד ואם יזעיר ביתא מלאתמנאה על אמרא ויטב הוא ושיכבה דקריב לביתה במנן נפשטא גבר לפום מיכלה תתמנון על אמרא:

(ד) ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפשתי איש לפי אכלו תכסו על השנה:

ה"י א ואם ימעט הבית מהיות משה • ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נותר, "ולקח הוא ושכנו וגו'", זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו, יכולין להתמעט ולמשוף ידיהם הימנו ולהמנות על שיה אחר, אף אם באו למשוף ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השנה קיים, בהיותו בחיים ולא משנשחט (פסחים פט). במכסת • חשבון, וכן: (ירקא כז) "מכסת הערפק". לפי אכלו • הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכל בפניו (מכילתא). תכסו • תתמנון.

ה אמר שלים דכר בר שתה יהי לכוז מן אמריא ומן עזיא תסבון:

(ה) שנה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו:

ה"י א בלא מום. בן שנה • כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו. מן הכבשים ומן העזים • או מזה או מזה, שאף עז קרוי שנה, שנאמר: (דברים יד) "ושנה עזים".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הראוי לאכילה ניתן לצרפו כמנוי על הפסח; פרט לחולה ולזקן שאינן יכולין לאכול בזית מבשר הפסח, שאינם יכולים להמנות עליו (מכילתא):

(רש"י טובה מב):

תכסו. על השנה. בתרגומו באונקלוס: 'תתמנון על אימרא' [תהיו נמנים על השנה]. שכן 'תכסו', כמו 'מכסה' האמור לעיל, הוא לשון חשבון ומנון; תורה ה

(ה) תמים. שלם בלא מום:

בן שנה. אין פירושו שכבר הלפה שנה תמימה מיום שנולד, אלא כל שנתו הראשונה קרוי בן שנה, ולשון 'בן שנה' הוא כמו 'בן השנה', כלומר, שנולד בשנה זו, אכל לאחר שנתמלאה לו שנה מיום הולדו, נפסל לקרבן הפסח (מפרשים):

מן הכבשים ומן העזים. אין צריקה להביא משני המינים (כבש ועז), אלא או מזה או מזה. ולשון 'שנה' אינו מיוחד דווקא למין הכבשים שאף עז קרוי 'שנה', שנאמר (דברים יד) 'שנה כבשים ושנה עזים' [וכן נאמר (מדרבנן טו, יא) 'לשנה בכבשים או בעזים']

(מכילתא): תורה ו

בחברה אחת לעשות את הפסח יחדיו, הרי כל עוד שלא נשחט הפסח יכולין הם להתמעט ולמשוף ידיהם הימנו - לפרוש מחבורת המנויים, ולעבור ולהמנות בחבורה אחרת על שנה אחר ברצונם, והמשוף הכתוב 'מהיות משה' בא ללמד עד אימתי יכולין לעשות כן: 'ואם ימעט הבית' - אף אם באו למשוף ידיהם ולהתמעט - דווקא מהיות משה יתמעטו, כלומר רק בעוד שהשנה קיים, בהיותו בחיים, כי אז אפשר למעט את מנויו או להוסיף עליהם, ולא משנשחט [שאז כבר אינו נקרא 'שנה' אלא 'בשר'], כי לאחר השחיטה נקבעו המנויים באופן מוחלט, ואין הפסח נאכל אלא למנויו (פסחים פט). גריא, באמ"ח:

במכסת נפשות. 'מכסה' הוא לשון חשבון. וכלומר, לפי מנין הנפשות תקבעו את חבורת המנויים. וכן מצינו לשון זה במקרא: 'וחשב לו הכהן את מכסת הערפק' [המקדיש שדהו, מחשב לו הכהן את ערכו על פי השנים שנתרו עד היוכל] (ירקא כז, כט); לפי אכלו תכסו על השנה. רק איש

משפחות קטנות, שלכל אחת מהן בית משלה; ובית' היא המשפחה הקטנה שעדיין אינה בוללת משפחות נוספות, ובית אחד לכולם. לכן פירש הכתוב תחילה 'שנה לבית אבות', כלומר, שנה אחד לכל משפחה אחת הקרויה 'בית אב'. ואולם, הרי שהיו אנשי המשפחה מרובין ואין די בשנה אחד לאכילתם, יכול הייתי לומר שאף על פי כן יקחו שנה אחד לכולן תלמוד לומר 'שנה לבית' - שנה אחד למשפחה אחת קטנה ונקאלו נאמר: ויקחו להם - או שנה לבית אב, או שנה לבית] (מכילתא) (רא"ם): תורה ד

(ד) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו בני הבית מועטין מהיות משה אחד, כלומר שאין יכולין לאכלו כולו ויבא הבשר הנשאר לידי איסור נותר [כמו שנאמר (להלן פסוק י) 'לא תותרו ממנו עד בקר' וגו'], אי 'ולקח הוא ושכנו וגו' ויוכלו להצטרף יחדיו. זהו משמעו של המקרא לפי פשוטו] ועוד יש בו מדרש: 'ואם ימעט הבית' - לענין התמעטות המנויים הכתוב מדבר, ללמד שאף לאחר שנמנו עליו וקבעו

ויהי לכון למטרא עד ארבעא עשר יומא
לירחא דדין ויכסון יתה כל קהלא כנשתא
דישראל בין שמשיא:

(1) והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום
לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין
הערבים:

כ"ט - והיה לכם למשמרת • זהו לשון בקור, שטעון בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה. ומפני מה
הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה בן כפסח דורות? היה רבי מתיא בן חרש אומר: הרי
הוא אומר: "ואעבר עליך ואראך והנה עתף עת דדים", הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל
את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם, כדי שיגאלו, שנאמר: (שם) "ואת ערם ועריה", ונתן להם שתי
מצות: דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר: (שם) "מתבוססת בדםיך", בשני דמים, ואומר: (זכריה
ט) "גם את בדם-בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו", ושהיו שטופים בעבודת פוכבים, אמר להם:
"משכו וקחו לכם", "משכו" ודיכם מעבודת פוכבים "וקחו לכם" צאן של מצוה. ושחטו אתו וגו' • וכי
פלן שחטין? אלא מפאן, ששלוחו של אדם כמותו (מכילתא. קידושין מא). קהל עדת ישראל • קהל ועדה
וישראל. מפאן אמרו: פסחי צבור נשחטין בשלש כתות, זו אחר זו. נכנסה פת ראשונה, ננעלו דלתות
העזרה וכו', כדאימא בפסחים (דף סד). בין הערבים • משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש
נוטה לבית מבוא לערב, ולשון "בין הערבים" נראה בעיני, אותן שעות שפין עריבת היום לעריבת הלילה.
עריבת היום בתחלת שבע שעות מפי ינטו צללי ערב, ועריבת הלילה בתחלת הלילה. ערב, לשון נשף
וחשך, כמו: (ישעיה כד) "ערבה כל-שמחה".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אוציאך מעומק הגלות (מציד). ומתוהו
שחפץ הקב"ה להרחות זכויותיהם כדי
שיגאלו ממצרים, לפיכך הטריחם
במצות הפסח, שכל אחד ואחד יתעסק
בעצמו ארבעה ימים בבקורו ממומים
[ולא כפסח דורות הנקנה אף בארבעה
עשר כשהוא מבוקר]. ועוד טעם
לדבר, לפי שהיו ישראל שטופים
(רגילים) בעבודת-פוכבים כמצריים,
שהיו עובדים לצאן, לכהן אמר להם
(להלן פסוק בא) 'משכו וקחו לכם צאן
למשפחתיכם ושחטו הפסח' - כלומר:
משכו ודיכם מעבודת-פוכבים, וקחו
לכם צאן של מצוה, שעל ידי לקיחת
הצאן והקדשתו לקרבן הפסח, אתם
פורשים תהילה מעבודה זרה שבו,
ולאחר מכן תקיימו את מצות הקרבנות
לה' (מכילתא) (נח"י, אלשיך, ברכת הנצי"ם):
ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל
וגו'. וכי כולן שחטין? והלא אין
שנים יכולים לשחוט יחד? אלא מפאן
אנו למדים ששלוחו של אדם כמותו,
וכיון שהאחד שוחט בשליחות כל בני
הקבוצה, הרי נחשב כאילו שחטוהו
כולם (קידושין מא) (נח"י):
קהל עדת ישראל. שלש לשונות של
ציבור נאמרו כאן: 'קהל' ו'עדה'

רעניתו]. והנה עתף עת דדים - כפר
הגיעה העת לקיים שבועה זו
שנשבעתי לאברהם שאגאל את
בניו, ואולם לא היו אז בידם שום
מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו
בנותם, כמו שנאמר (שם פסוק ו) 'ואת
ערום ועריה', כי כדוגמת הערום שלא
לבוש, כך היו ישראל בעת ההיא
ערומים' ללא מצוות, ונתן להם שתי
מצות, ששתייהן מתקיימות על ידי דם:
דם פסח ודם מילה, שמלו ישראל את
עצמם לצורך אכילת הפסח באותו
הלילה [כי הפסח אסור באכילה
לערל כמבואר להלן (פסוק מח)]. וזהו
שנאמר (שם פסוק ו) 'ואעבר עליך ואראך
מתבוססת בדםיך ואמר לך בדםיך
חיי ואמר לך בדםיך חיי' [ראיתי אותך
מתגוללת ורמוסה בדם, ואמרת:
בדמים האלו עוד תחיי ותחיי]; בשני
דמים הכתוב מדבר, בדם פסח ובדם
מילה, שבנותם יהיו חיים וקיימים
ובנותם עתידים להגאל מגלותם, וכן
הוא אומר (זכריה ט, יא) 'גם את בדם
בריתך שלחתי אסיריך מבור אין
מים בו'. [בנות דם ברית המילה
שהחזקת בה בהיותך בגולה, אשלח
אסיריך מבור שאין בו מים, כלומר:

(1) והיה לכם למשמרת. 'משמרת'
האמור כאן זהו לשון בקור (בפורת,
בדיקה). לומר שטעון בקור על היותו
כה ממום במשך ארבעה ימים קודם
שחיטה - מיום לקיחתו בעשור
לחודש עד שחיטתו בארבעה עשר בו
[לשון 'משמרת' הוא על שם
שהביקור שומר ומשגיח שלא יקרבו
בעלי מומים (מלבי"ם)] (פסחים צו). ומפני
מה נשתנה פסח מצרים שהקדים ומן
לקיחתו לזמן שחיטתו ארבעה ימים,
מה שלא צוה בן כפסח דורות? על
כך היה רבי מתיא בן חרש אומר:
מדברי הנביא יחזקאל אנו למדים כי
כל זה היה לצורך גאולתם של
ישראל; הרי הוא אומר (יחזקאל טו, ח)
'ואעבור עליך ואראך והנה עתף עת
דודים' [הנביא מתאר בדרך משל את
מצבם של ישראל טרם גאולתם
ממצרים: כילדה עזובה המוטלת
בשדה ואין איש שם לב לספק צרכיה,
והנה הקב"ה עובר עליה, ורואה כי
כבר גדלה והגיע שעתה להנשא (עת
דודים)] ואז הקב"ה עצמו בורת עמה
ברית נישואין, ומתחיל לתקנה
ולפונתה ולהלבישה בגדים נאים
ומכובדים כדי שתהיה ראויה להיות

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 114)

ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים (רש"י יב, ו) ארבעה ימים הם משך הזמן הנדרש לאדם לקבל החלטה מתוך מתינות וישוב הדעת. וכפי שפרש רש"י לגבי העקדה, שהקב"ה הראה לאברהם את הר המזריח רק ביום השלישי למסעו (שהוא היום הרביעי מאז הצווי על העקדה) "כדי שלא יאמרו, הממו וערבבו פתאום וטרד דעתו". ואף כן: מפני שגבי ישראל היו שטופים באלימים, לא היה די בפעלה חד-פעמית כדי לנתק אותם מעבודת זרה, אלא היה צורך בארבעה ימים של ישוב הדעת לפני פעלה זו.

**(ו) וְלָקַחוּ מִן־הַדָּם וַנִּתְּנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־
הַמַּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:**

וְיִסְכְּבוּ מִן דָּמָא וַיִּתְּנוּ עַל תְּרִין סַפֵּינָא וְעַל
שַׁקְפָא עַל בַּתְיָא דִּיכְלוּן יִתְהּ בְּהוּן:

רש"י: «וְלָקַחוּ מִן הַדָּם» • זו קבלת הדם. יכול ביד? תלמוד לומר: «אֲשֶׁר בַּסֶּף». המזוזות • הם הזקופות אחת מפאן לפתח ואחת מפאן. המַשְׁקוּף • הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל בלע"ז. ולשון שקיפה – חבטה, כמו: (ויקרא כו) "קול עלה נדף" טרפא דשקיף, "חבורה" משקופי. על הבתים אשר יאכלו אתו בהם • ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן ובבית הבקר שאין דרין בתוכן.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

המשקוף. הוא העץ העליון (המונח בשכיבה ולא בזקיפה) שהדלת שוקף (דופק, חובט) עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל בלע"ז. ולשון 'שקיפה' משמעו חבטה, כמו שתרגם אנקלוס לשון 'קול עלה נדף' (ויקרא כו, לו) – 'טרפא דשקיף' [עלה הנחבט על ידי הרוח], וכן לשון 'חבורה' שהיא מכת חבטה (לקמן בא, כה) – הריהו מתרגם: 'משקופי'. אף כאן, המשקוף הוא גג מסגרת הפתח הנחבט על ידי סגירת הדלת [אבל המזוזות, אחת מהן קרובה לציר הדלת ואינה נחבטת בסגירתה]:

על הבתים אשר יאכלו אתו בהם. מלשון זה הייתי סבור שאין הכתוב מדבר אלא באותן הבתים שאוכלים בהם, מנין לרבות גם הבתים שישנים שם? תלמוד לומר (להלן פסוק יג) 'על הבתים אשר אתם שם'. אם כן למה נאמר 'אשר יאכלו'? מפאן אנו למדים שדווקא בבית שיש בו שימוש של דיורין כדוגמת אכילה (כגון שינה) יש ליתן בו דם על המשקוף ועל המזוזות, ולא על משקוף ומזוזות שבבית-התבן (בית המשמש לאוצר תבן) ובית-הבקר שאין בני אדם דרין בתוכו (עיי' מכילתא) (באר אברהם): תורה ח

לאחר חצות היום, משעת 'כי ינטו צללי ערב' (ע"פ ירמיה ה, ד) [כאשר הערב מתחיל להטיל את צלו], ועריבת הלילה היא בתחלת הלילה [וזמן בין הערבים הוא כל שעות אחר-הצהריים, שהם בין שני 'הערבים' הללו]. ומוסיף רש"י: 'ערב' הוא לשון נשף וחשף (החשכת האור), ולפיכך משמש לשון זה לכך 'התמעטות של אור', ואף בשהוא בא בדרך מליצה, כמו: 'ערבה כל שמחה' (ישעיה כד, יא) שמשמעו: 'החשיכה כל שמחה' (גרא): תורה ז (ז) וְלָקַחוּ מִן הַדָּם וַנִּתְּנוּ וגו'. לא נאמר בקצרה 'ונתנו מן הדם' וגו', אלא הקדים הכתוב ופירש תחילה וְלָקַחוּ מִן הַדָּם, כי זו היא קבלת הדם שהיא מצוה בפני עצמה ששיקבל את הדם בכלי בשעת יציאתו ממקום השחיטה, ולא ניחו להשפך על הארץ ויקבלו לאחר מכן. יכול הייתי לומר שמצות קבלת הדם כשרה גם ביד? תלמוד לומר (להלן פסוק כב) 'וטבלתם בדם אשר בסף' (בבלי) (מכילתא) (רא"ם, גרא): המזוזות. הם שתי קורות העץ הזקופות, החופות על עובי הפתח מימינו ומשמאלו, אחת מפאן לפתח ואחת מפאן:

ו'ישראל'. מפאן אמרו חכמים: פסחי-צבור מצוה שיהיו נשחטין בשלש פתות (קבוצות) בני אדם זו אחר זו. כלומר, גם אם יש מקום לכל הציבור בשטח העזרה שבבית המקדש, עליהם להתחלק לכתות נפרדות, וכמו ששינונו: 'נכנסה פת ראשונה – ננעלו דלתות העזרה וכו', יצאה פת ראשונה נכנסה פת שניה, יצאה שניה נכנסה שלישית, פדאיתא בפסחים (דף טד):

בין הערבים. משש שעות ביום ולמעלה – מחצות היום והלאה עד הלילה קרוי 'בין הערבים', שאז השמש כבר נוטה ויורד לכיוון בית מבוא לערוב (להחשיך במערב). כלומר: מחצות היום ואילך, הילוף השמש הוא בירידה כלפי מקום שקיעתה, מה שאין פן בשש שעות הראשונות שהשמש עולה כלפי מעלה ואורה הולך ומתחזק עד שעת חצות. ולשון 'בין הערבים' נראה בעיני שפירושו: אותן שעות שבין שני 'הערבים' (מלשון 'ערב'), בין עריבת היום – הזמן שאור היום נחלש מעט, לבין עריבת הלילה, שמחשיך לגמרי. ועריבת היום היא בתחלת ז' שעות, מיד

(ח) וְאָכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצֹּת
עַל־מְרִירִים יֹאכְלֶהוּ:
ח וַיִּכְלֹךְ יָת בֶּסְרָא בְּלֵילָא הֵהוּא טוּי נוּר
וּפְטִיר עַל מְרִירִין יִכְלֶנָה:

כ"ט - אֶת הַבֶּשֶׂר • וְלֹא גִידִים וְעֲצָמוֹת (מכילתא. פסחים פג.) • עַל מְרִירִים • כָּל עֶשֶׂב מִר נִקְרָא מְרוּר, וְצָנִים לְאָכֹל
מְרוּר, זָכַר לְ"וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם".

(ט) אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל בְּמַיִם כִּי
אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־קַרְבּוֹ:
ט לֹא תִיכְלֹךְ מִנֶּה כִּד חֵי וְאָף לֹא בִשְׁלָא
מִבֶּשֶׂל בְּמַיָּא אֶלְהוּ טוּי נוּר רִישָׁה עַל
כְּרַעוּהִי וְעַל גְּוִה:

כ"ט - אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא • שְׂאִינוּ צְלוּי כָּל צָרְפוֹ, קוֹרְאוֹ נָא בְּלִשׁוֹן עַרְכִּי. וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל • כָּל זֶה בְּאַזְהַרְתָּ
"לֹא תֹאכְלוּ" (שם פא.) • בְּמַיִם • מִנֵּיין לְשָׁאָר מִשְׁקִין? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל", מִכָּל מְקוֹם (שם). כִּי
אִם־צִלִּי־אֵשׁ • לְמַעַלְהָ, גָּזַר עָלָיו בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, וְכֵאן הוֹסִיף עָלָיו 'לֹא תַעֲשֶׂה', "אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ כִּי אִם
צְלִי אֵשׁ". רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו • צוּלְהוּ כְּלוֹ כְּאֶחָד עִם רֹאשׁוֹ וְעַם כְּרָעָיו וְעַם קַרְבּוֹ, וּבְנֵי מַעְיו נֹתֵן לְתוֹכוֹ
אַחַר הַדְּחָתָן (שם עז.). וְלִשׁוֹן "עַל כְּרָעָיו וְעַל קַרְבּוֹ", כְּלִשׁוֹן (לִקְפוֹן יג.) "עַל צְבָאוֹתֵם", כְּמוֹ בְּצַבָּאוֹתֵם - כְּמוֹת
שָׁהֵן, אָף זֶה כְּמוֹת שָׁהוּא, כָּל בִּשְׂרוֹ מִשְׁלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממכתב כללי לחוג הפסח ו"א ניסן תשכ"ז. אגרות מלך כרך ב. עמ' נד - מתוך 'התקשרות')

רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קַרְבּוֹ (יב, ט)

קַרְבּוֹ הַפֶּסַח הִיָּה שֶׁה - הָאֵלִיל שֶׁל מְצִירִים. בְּשִׁחִיטָתוֹ בָּא לְיַד בְּטוּי בְּטוּלָה הַמְחַלֵּט שֶׁל הָעֲבוּדָה-זָרָה וּפּוֹלְחַן הָאֵלִילִים.
גַּם כִּיּוֹם יִשְׁנֶה הָעֲבוּדָה שֶׁל שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וּבְטוּל 'אֵלִילִים', וּבִשְׁלֶשֶׁת הַפְּרָטִים שֶׁל רֹאשׁוֹ, 'כְּרָעָיו' וְקַרְבּוֹ.
רֹאשׁוֹ: אֶסוּר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת אֶת רֹאשׁוֹ - שִׁכְלוֹ וְהִבְנָתוֹ הַמְּגַבְּלִים - 'אֵלִיל', וְלִקְבְּעוֹ לְסַמְכוֹת הַכִּי עָלֵינוּ, אֲלֵא עָלָיו
לְהִיּוֹת בְּטַל לְרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן.

כְּרָעָיו: אֶסוּר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת אֵלִיל מִהֶתְנַחֵן לְכַח וְעֲצָמָה (תַּאֲוֹת הַשְּׁלוֹטוֹן), לְמַשׁוֹל וְלְתַבַּע אֶת כָּל הַנִּמְצָא סְבִיבוֹ.

קַרְבּוֹ: הָאָדָם אֵינוֹ רֹשָׁאֵי לַעֲשׂוֹת אֵלִיל מִצְרָכֵיו הַגְּשָׁמִיִּים, עַד שְׂאִינוֹ נִרְתַּע מְכֻלּוֹם וְכָל הָאֲמֻצָּעִים כְּשֵׁרִים כְּדֵי לְהַשִּׁיג אֶת
פְּרֻנְסָתוֹ.

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קַרְבּוֹ. כְּלוֹמַר:
לֹא יִנְתַּח אוֹתוֹ לְנִתְחִים אֲלֵא צוּלְהוּ
כְּלוֹ כְּאֶחָד כְּמוֹת שֶׁהוּא, עִם רֹאשׁוֹ
וְעַם כְּרָעָיו (רַגְלָיו) וְעַם קַרְבּוֹ (אֲבָרָיו
הַפְּנִימִיִּים), וְאֶת בְּנֵי מַעְיו הַטְּעוּנִים
רַחֲצִיָּה [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׂאָר הַקְּרִבּוֹת
(ויקרא א, ט) 'וְקַרְבּוֹ וְכְרָעָיו יִרְחַץ בְּמַיִם'],
הַרְיֵהוּ מוֹצִיא מִכְּטָן הַשָּׁה, וְנוֹתֵן אוֹתָן
שׁוֹב לְתוֹכוֹ לְאַחַר הַדְּחָתָן (רַחֲצִיָּתָן)
(פסחים עז.). וְלִשׁוֹן 'עַל כְּרָעָיו וְעַל קַרְבּוֹ'
אֵין פִּירוּשׁוֹ לְמַעַלְהָ מִן הַכְּרָעִים
וְלְמַעַלְהָ מִקַּרְבּוֹ, אֲלֵא הוּא כְּלִשׁוֹן
'הוֹצִיא אוֹתָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... עַל
צְבָאוֹתֵם' (לעיל ג, כו) שֶׁפִּירוּשׁוֹ כְּמוֹ
'בְּצַבָּאוֹתֵם' - שֶׁצִּיָּאֲתָם מִמְצִירִים
הִיָּתָה בְּכָל הַמּוֹנִיָּהֶם, כָּל שְׁבִטֵיהֶם עִם
מִשְׁפּוּחֹתֵיהֶם כְּמוֹת שָׁהֵן, וְאָף זֶה
הָאֲמוּר כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ: כְּמוֹת שֶׁהוּא -
כָּל בִּשְׂרוֹ שֶׁל הַשָּׁה מִשְׁלָם (בְּשִׁלְמוֹתוֹ)
(רא"ם): תורה י

מִבּוֹשֶׁל בְּמַיִם (רא"ם):
בְּמַיִם. מִנֵּיין לְשָׁאָר מִשְׁקִין שֶׁגַּם הֵם
דִּינָם כְּמַיִם? תְּלַמּוּד לּוֹמַר בְּלִשׁוֹן
כְּפּוּלָה: 'וּבִשְׁל מִבּוֹשֶׁל', לְאֶסוּר אֶת
הַמִּבּוֹשֶׁל מִכָּל מְקוֹם (בְּכָל אֹפֶן). הֵן
בְּמַיִם וְהֵן בִּשְׂאָר מִשְׁקִים (פסחים מא.):
כִּי אִם צְלִי אֵשׁ. לְמַעַלְהָ (בְּפִסְטוֹק
הַקּוּדֵם) גָּזַר עָלָיו בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה
'וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר... צְלִי אֵשׁ, וְכֵאן
הוֹסִיף עָלָיו הַכְּתוּב אִיסוּר לֹא־תַעֲשֶׂה
שֶׁלֹּא יֹאכְלוּהוּ בְּאֹפֶן שְׂאִינוֹ צְלִי אֵשׁ,
לְפִי שְׂאֲזַהַרְתָּ 'אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ'
נִמְשַׁכֵּת גַּם עַל מִאֲמַר 'כִּי אִם צְלִי
אֵשׁ' - שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ בְּאֹפֶן אַחֵר.
נִמְצָא שֶׁהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ 'נָא' אוֹ 'מִבּוֹשֶׁל'
עוֹבֵר בְּשִׁתֵּי אֲזַהַרְתָּ: אַחַת עַל אֲכִילָתוֹ
נָא אוֹ מִבּוֹשֶׁל, וְאַחַת עַל אֲכִילָתוֹ
בְּאֹפֶן שְׂאִינוֹ צְלוּי [וּמִלְכַד זֹאת גַּם
בִּיטַל אֶת מִצְוֹת־הָעֲשֵׂה שֶׁל אֲכִילָתוֹ
צְלִי אֵשׁ] (רא"ם):

(ח) אֶת הַבֶּשֶׂר. רַק אֶת הַבֶּשֶׂר, וְלֹא
גִידִים [קָשִׁים] וְעֲצָמוֹת, שְׂאִין יוֹצֵאִים
בָּהֶם דְּדִי חוֹבֵת אֲכִילַת הַפֶּסַח (שם) (רא"ם):
עַל מְרוּרִים. נֶאֱמַר 'מְרוּרִים' בְּלִשׁוֹן
רַבִּים, שֶׁכֵּן כָּל עֶשֶׂב מִר נִקְרָא 'מְרוּר',
וּכְאֹמַר: 'עַל עֶשְׂבִים מְרִירִים יֹאכְלוּהוּ'
[וְאֵבֶן קִיּוֹם הַמְצִיָּה הוּא רַק בְּאוֹתָם
חֲמִשָּׁת הַמִּינִים שֶׁמֶנּוּ חֲכָמִים (פסחים טז.)
אֲשֶׁר בִּשְׁעַת מִתֵּן תוֹרָה הָיוּ נִקְרָאִים
'מְרוּר' (מג"א, סי' תע"ג סקט"ו)]. וְהַטַּעַם
שֶׁצָּנִים לְאָכֹל מְרוּר, כִּי הוּא זָכַר
לְשַׁעֲבוּד מְצִירִים שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר וַיִּמְרְרוּ
אֶת חַיֵּיהֶם' (לעיל א, יד) (באמ"ח): תורה ט
(ט) אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא. בִּשְׂרֵי שְׂאִינוֹ
צְלוּי כָּל צָרְפוֹ קוֹרְאוֹ 'נָא' בְּלִשׁוֹן
עַרְבִי, וְכֵן גַּם בְּלִשׁוֹן הַמְּקַרָּא:
וּבִשְׁל מִבּוֹשֶׁל. כָּל זֶה - גַּם 'נָא' וְגַם
'מִבּוֹשֶׁל' - כְּלוּל בְּאַזְהַרְתָּ 'אֶל
תֹּאכְלוּ'. וּכְאִילוֹ הִיָּה נֶאֱמַר: אֶל
תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא, וְאֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ

(י) וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד־
 י וְלֹא תִשְׁאֲרוּן מִגַּח עַד צִפְרָא וְדִישְׁתָּאֵר מִגַּח
 עַד צִפְרָא בְּנוּרָא תוֹקְדוּן :
בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

י"א וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר • מה תלמוד לומר "עד בקר" פעם שנייה, ליתן בקר על בקר, שהבקר משמעו משעת הגין החמה, ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר: למד שאינו נשרף ביום טוב אלא ממחרת, וכך תדרשנו: והנותר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני, תעמד ותשרפנו.

(יא) וְכֹכְהָ תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים נְעֻלֵיכֶם
 בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בִּידְכֶם וְאַכְלֵתֶם אֹתוֹ בַּחֲפוּזוֹן
 פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
 יא וכדין תיכלון יתה חרציקון יהון אסירין
 מסגיכון ברגליכון וחסריכון בידיכון
 ותיכלון יתה בבהילו פסחא הוא קדם י:

י"ב מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים • מְזַמְּנִים לְדָרְךְ • בַּחֲפוּזוֹן • לשון בהלה ומהירות, כמו: (שמואל א כג) "וַיְהִי דוֹד נַחֲפָז לְלֶכֶת", (מלכים ב ז) "אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בַּחֲפֹזִים". פֶּסַח הוּא לַה' • הקרן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקדוש-ברוך-הוא מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים. (דבר אחר) דרך דלוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה.

רש"י כפשוטו - מהירות לשם

שהיו בתי ישראל שוכנים בין שאר בתי מצרים, והיה קופץ ממצרי למצרי להרוג את הבכורים ואילו ישראל האמצעי נמלט וניצול [וכמו שנאמר (להלן פסוק כז) וְאַמְרַתֶּם וְבַח פֶּסַח הוּא לַה' אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם וְגו']; וזהו שאמר הכתוב כאן 'פסח הוא, כלומר שם הקרן בך הוא. וסיום הפסוק 'לה' פירושו: ואתם בעשותכם את כל עבודתו הפסח, עשו כל עבודותיו לשם ה', שיהא בנותכם לשם שמים לקיים את המצוה. דבר אחר: הלשון 'פסח הוא' אינו בא להזכיר רק את שם הקרן בלבד, אלא גם כדי ליתן טעם להאמור כאן במצות החפזון. וכלומר, עליכם לאכול במהירות, כמי שהולך דרך דלוג וקפיצה, כדי לעשות זכר לשמו שקרוי 'פסח', על שם דילוגו וקפיצתו של הקב"ה במפת בכורות. ומעיד רש"י: וגם הביטוי 'פסק"א', שהוא שמו של חג הפסח בלשון לע"ז, משמעו לשון 'פסיעה' - פסיעה גסה והליכה מהירה לכושי, באמ"ח, שא"י: תורה יב

(יא) מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים נְעֻלֵיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בִּידְכֶם. כְּמִנְהַג בְּנֵי אֲדָם בְּשֵׂהֶם מְזַמְּנִים וּמוֹכְנִים לְצֵאת לְדָרְךְ:
 בַּחֲפוּזוֹן. לשון בהלה ומהירות, שתהא צורת האכילה בדרך הנחפו ומהרה לצאת לדרך, ופמו שמצינו 'וַיְהִי דוֹד נַחֲפָז לְלֶכֶת מִפְּנֵי שְׂאוֹל' (שמואל א כג טז) [באשר הסתתר דוד במדבר מעון, וגלה פי שאול ואנשיו קרובים ללכדו, התחיל למהר בהילוכו ולהתרחק מהם]. וכן 'וַהֲנִיחַ כָּל הַדָּרֶךְ מִלֶּאֱהָ בְּגָדִים וְכָלִים אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בַּחֲפֹזִים' (מלכים ב ז טו) [מחנה ארם שבאו לצור על שומרון, השמיע ה' באזניהם 'קול רכב וקול סוס' וינוסו בבהלה ובמהירות, תוך שהם משאירים חפציהם מושלכים על אם הדרך]:
 פֶּסַח הוּא לַה'. כלומר הקרן קרוי 'פסח', והוא על שם הדילוג והפסיחה שהיה הקדוש-ברוך-הוא מדלג ופוסח על בתי ישראל מבין בתי מצרים, שלא להכות את בכוריהם,

(י) וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ. אחר שכבר נאמר 'ולא תותירו ממנו עד בקר', היה די שיאמר: 'והנותר ממנו באש תשרפו', ומה תלמוד לומר 'עד בקר' פעם שנייה? כדי ליתן (להוסיף) בקר על בקר, שה' בקר' סתם משמעו משעת הגין החמה, ובא הכתוב וכפל שוב 'עד בקר' להקדים את סוף מנו, ולומר שאסור באכילה כבר מעלות השחר, שהוא 'בקר' של הבוקר, זהו פירוש הכתוב לפי משמעו. ועוד מדרש אחר דרשו כאן: למד הכתוב שהבשר הותר עד בוקר אינו נשרף ביום טוב [לפי ששריפת בשר קדשים נחשבת כמלאכה, והיא אסורה ביום טוב], אלא ישרפנו ממוחרת (בחול המועד).
 וכך תדרשנו: והנותר ממנו בבקר ראשון (בבקר של יום טוב), הרי עד בקר שני (בקר של חול המועד) תעמוד ותמתין עמו ואז תשרפנו [אבל במוצאי יום טוב בליילה אין לשרפו, כי אין שורפים קדשים אלא ביום] (שבת כד) (מפרשים): תורה יא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי שיחות כרך יב עמ' תפחהפו - מתוך 'התקשרות')

פסח הוא לה' (יב, יא)

פסח הוא לה': הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדלוג... ואתם עשו כל עבודותיו... דרך דלוג וקפיצה (רש"י) מה הצרך ב'דלוג' בשעת יציאת מצרים?

בני ישראל היו משעבדים במשך כפמה דורות במצרים, שהיתה "ערות הארץ". משעה שהשתחררו מעבדות זו ועד שעמדו ליד הריסיני לקבל את התורה מפי הגבורה - עבר זמן קצר ביותר (ארבעים ותשעה ימים). מעבר חד שפזה אי-אפשר לבצע אלא בדרך של 'דלוג וקפיצה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מכתב כלי י"א בניסן תשמ"ז - מתוך 'התקשרות')

וככה תאכלו אותו, מתניכם חגורים, נעליכם בגדליכם, ומקלכם בידכם (יב, יא)

חיינו של אדם מתחלקים, בדרך כלל, לשלושה סוגים: האדם עצמו, קשריו עם סביבתו הקרובה, קשריו עם הסביבה הרחוקה.

שלושה חלקים אלו נרמזים בשלושת הפרטים האמורים - "מתניכם", "נעליכם", "מקלכם":

"מתניכם" - אדם צריך להגיע לחרות בכל הקשור בו-עצמו. חרות זו נרמזת ב"מתניכם", שפן "המתנים הם דבר המעמיד את כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם".

"נעליכם" - על האדם לעזור ולסייע לאנשים שאתם הוא בא במגע. ובאופן כללי יותר - להכניס אלקות וקדשה בכל סביבתו. ענין זה נרמז ב"נעלים", שהרי על-ידי הרגל בא האדם במגע עם האדמה.

"מקלכם" - אדם חייב להשפיע גם על החלק בעולם שרחוק ממנו, שאינו מסוגל להגיע אליו, שהרי "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם". דבר זה נרמז ב'מקל', שפן אדם משתמש במקל כדי להגיע לדבר שאינו יכול להגיע אליו בידו.

(יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והפיתו כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה:

יב ואתגלית בארץ מצרים בלילה הזה
ואקטול כל בכור בארץ מצרים מאנשא
ועד בעירא ובכל טעות מצרים אעבד דינין
אנא ??

רש"י • ועברתי • כמלה העובר ממקום למקום, ובהעברה אחת וברגע אחד בלן לוקין (מכילתא). • כל בכור בארץ מצרים • אף בכורות אחרים והם במצרים. ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים? תלמוד לומר: (תהלים קל) "למכה מצרים בכבוריהם". מאדם ועד בהמה • מי שהתחיל בעברה תחלה, ממנו מתחלת הפרענות. ובכל אלהי מצרים • של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ. אעשה שפטים אני ה' • אני בעצמי ולא על ידי שליח.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים. ומהו עשיית השפטים באלוהיהם? שהרס הקב"ה את הפסילים שלהם והשחיתם בדרךכים שונות, כגון: עבודה זרה של עץ היתה נרקבת, ושל מתכת היתה נמסת ונתכת כמים לארץ (שם) (משכ"ל):
אעשה שפטים אני ה'. אף שכבר נאמר 'ועברתי והפיתו וגו', הוסיף הכתוב והדגיש 'אני ה', לומר: אני בעצמי אעשה כל זאת, ולא על-ידי שליח (רא"ם): תורה יג

מצרים בבבוריהם' ולא נאמר 'למכה ארץ מצרים בבבוריהם', אלא פירושו כמו 'למכה העם המצרי בבבוריהם', הרי שבבוריהם לקו בכל מקום שהם (משכ"ל, תפא"י):
מאדם ועד בהמה. תחילה מתו בכורי האדם ואחר כך בכורי הבהמה. שפך היא המדה, מי שהתחיל בעבירה תחלה, ממנו מתחלת הפורענות [ועל ידי שקלקלו המצרים את מעשיהם, גרמו לכך שגם הבהמות יתקלקלו בדרךכם] (משכ"ל):

(יב) ועברתי. כמלה העובר ממקום למקום, שאיש אינו מעכו בדרך, כך חלף ועבר הקב"ה בהעברה אחת ללא שהיות, וברגע אחד היו בולן לוקין (מכילתא):
כל בכור בארץ מצרים. מתוך שלא נאמר בלשון קצרה 'כל בכורי מצרים', אנו למדים כי אף בכורות אחרים (שאינם מבני האומה המצרית) והם נמצאים במצרים, גם הם לקו כמותם. ומנין שאף בכורי מצרים שהיו אז במקומות אחרים, גם הם לקו? תלמוד לומר (תהלים קל) • 'למכה

יג ויהי דמא לכון לאת על פתנא די אתון
תמן ואחזי ית דמא ואיחוס עליכון ולא יהי
בכון מותא לחבלא במקטלי בארעא
דמצרים:

(יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַפִּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם
שֹׂם וְרֵאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיֶּה
בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בַּהֲפֹתַי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

יג וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת • לָכֶם לְאֹת וְלֹא לְאֲחָרִים לְאֹת. מִכָּאן, שְׁלֹא נִתְּנוּ הַדָּם אֶלָּא מִבְּפָנִים. וְרֵאִיתִי
אֶת הַדָּם • הַכֹּל גְּלוּי לְפָנָיו, אֶלָּא אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, נוֹתֵן אֲנִי אֶת עֵינַי לְרֵאוֹת שְׂאֵתָם עֲסוּקִים בְּמִצְוֹתַי,
וּפּוֹסֵחַ אֲנִי עֲלֵיכֶם. וּפְסַחְתִּי • וְחַמְלַתִּי, וְדוּמָה לוֹ: (ישעיה לא) "פְּסוּחַ וְהַמְלִיט", וְאֲנִי אוֹמֵר: כֹּל פְּסִיחָה, לְשׁוֹן
דְּלוּג וּקְפִיצָה: וּפְסַחְתִּי, מְדַלֵּג הֵיךְ מִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵתֵי מִצְרַיִם, שֶׁהֵיוּ שְׂרוּיִים זֶה בְּתוֹךְ זֶה. וְכֵן: (מלכים א יח)
"פְּסָחִים עַל־שְׂפֵתֵי הַסַּעֲפִים", וְכֵן כֹּל הַפְּסָחִים הוֹלְכִים כְּקוֹפְצִים, וְכֵן "פְּסוּחַ וְהַמְלִיט", מְדַלְּגוּ וּמְמַלְטוּ מִבֵּין
הַמוֹמְתִים. וְלֹא־יְהִיֶּה בְּכֶם נֶגֶף • אֲבָל הוֹנָה הוּא בְּמִצְרַיִם (מכילתא). הֲרֵי שֶׁהֵיךְ מִצְרַיִם בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כֹּחַ
יְמַלֵּט? תְּלַמּוּד לֹמַר: "וְלֹא־יְהִיֶּה בְּכֶם נֶגֶף", אֲבָל הוֹנָה בְּמִצְרַיִם שֶׁבְּבֵתֵיכֶם. הֲרֵי שֶׁהֵיךְ יִשְׂרָאֵל בְּבֵיתוֹ שֶׁל
מִצְרַיִם, שׁוֹמֵעַ אֲנִי יְלֶקְהָה כְּמוֹתוֹ? תְּלַמּוּד לֹמַר: "וְלֹא־יְהִיֶּה בְּכֶם נֶגֶף".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חלק ט"ז, עמ' 114 - מותך 'לקראת שבת')

קרוב כל יהודי באשר הוא

וְלֹא־יְהִיֶּה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בַּהֲפֹתַי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

הֲרֵי שֶׁהֵיךְ יִשְׂרָאֵל בְּבֵיתוֹ שֶׁל מִצְרַיִם שׁוֹמֵעַ אֲנִי יְלֶקְהָה כְּמוֹתוֹ, תְּלַמּוּד לֹמַר וְלֹא יְהִיֶּה בְּכֶם נֶגֶף (יב, יג. ובפרש"י)
יש ללמד הוראה נפלאה מדברים אלו כ"עשה טוב", וקרוב פסח כ"סור מרע". קרוב פסח ה"ה שיה, שנבחר על ידי הקב"ה
בגלל שנחשב בעיני המצרים כעבודה זרה. לא זו בלבד שבני ישראל נצטוו לשחטו למרות חמתם של המצרים, אלא
אף נדרשו להחזיקו בבית ד' ימים כדי שהמיאוס וההפרדות מהרע יחדרו וישרשו בלבם.

יד ויהי יומא הדין לכון לדוכרנא ותחגון
יתה חגא קדם יי לדריכון קנים עלם תחגנה:

(יד) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חַג
לְיְהוָה לְדִרְתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם תַּחֲגֹהוּ:

רש"י כפשוטו - מהדורת השם

וְהַמְלִיט' הַנּוֹכַח לְעֵיל, לְעִנּוּן הַצֹּלַת
יִשְׂרָאֵל מִיַּד אוֹיְבֵיהֶם, שֶׁכָּל אִישׁ
מִיִּשְׂרָאֵל הִקְבִּי' מְדַלְּגוּ וּמְמַלְטוּ מִבֵּין
הָאוֹיְבִים הַמוֹמְתִים (מלבי"ם):
וְלֹא יְהִיֶּה בְּכֶם נֶגֶף. רַק בְּכֶם לֹא יְהִיֶּה
נֶגֶף אֲבָל הוֹנָה הוּא (יְהֵא קָיִים הַנֶּגֶף)
בְּמִצְרַיִם, וְלָכֵן לֹא נֶאֱמַר 'וְלֹא יְהִיֶּה
בְּבֵתֵיכֶם נֶגֶף' אֶלָּא 'וְלֹא יְהִיֶּה בְּכֶם נֶגֶף',
לְפִי שְׁאִין הַדְּבָר תְּלוּי בְּתֵימִים אֶלָּא
בְּיוֹשְׁבֵיהֶם. בְּיַצֵּד? הֲרֵי שֶׁהֵיךְ מִצְרַיִם
בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יְכוּל הֵייתָ לֹמַר
כִּי יְמַלֵּט מִן הַמִּיתָה וְלֹא יִנְגַּף, מֵאַחַר
שֶׁהִקְבִּי' פּוֹסֵחַ עַל הַבַּיִת, תְּלַמּוּד
לֹמַר: וְלֹא יְהִיֶּה 'בְּכֶם' נֶגֶף, אֲבָל
הוֹנָה הוּא הַנֶּגֶף בְּמִצְרַיִם שֶׁבְּבֵתֵיכֶם.
וְכֵן הוּא הַדְּבָר בְּאוֹפֵן הַהַפּוּךְ: הֲרֵי
שֶׁהֵיךְ יִשְׂרָאֵל בְּבֵיתוֹ שֶׁל מִצְרַיִם,
שׁוֹמֵעַ אֲנִי - סוֹבֵר הֵייתִי לֹמַר שִׁילֶקְהָה
כְּמוֹתוֹ - תְּלַמּוּד לֹמַר: וְלֹא יְהִיֶּה
'בְּכֶם' נֶגֶף, בְּכָל מְקוֹם שֶׁתְּחִיָּו (מכילתא)

(כא"י): תורה יד

סְנַחְרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, בְּצַפּוֹר שֶׁהִיא
עֶפֶה לְהַצִּיל אֶת קְנָה]. שִׁיטָה אַחֲרָת
בְּפִירוּשׁ לְשׁוֹן 'פּוֹסַח': וְאֲנִי אוֹמֵר, כֹּל
'פְּסִיחָה' הוּא לְשׁוֹן דְּלוּג וּקְפִיצָה.
וְאֵף 'וּפְסַחְתִּי' הָאֵמֹר כָּאן פִּירוּשׁוֹ
שֶׁהִקְבִּי' מְדַלְּג הֵיךְ מִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל
לְבֵתֵי מִצְרַיִם, לְפִי שֶׁהֵיךְ הַיִּשְׂרָאֵלִים
וְהַמִּצְרַיִם שְׂרוּיִים זֶה בְּתוֹךְ זֶה.
כְּלֹמֵר, בְּתֵי מְגוּרֵיהֶם הָיוּ מְעוֹרְבִים זֶה
בְּזֶה, וְהוֹצֵרָף לְדַלֵּג וּלְפּוֹסֵחַ עֲלֵיהֶם.
וְכֵן מִצִּינוּ לְשׁוֹן פְּסִיחָה בְּמִשְׁמְעוֹת זֶה:
'עַד מָתַי אַתֶּם פּוֹסְחִים עַל שְׂפֵתֵי
הַסַּעֲפִים' (מלבי"ם יח, כא) [דְּבָרֵי אֱלֹהֵינוּ
הַנְּבִיא אֶל הָעָם, הַנְּבִיכִים בֵּין הָאֲמוּנָה
בְּהַקְבִּי' לְבִין אֲמוּנַת נְבִיאֵי הַבַּעַל: עַד
מָתַי תְּדַלְּגוּ בֵּין שְׂפֵתֵי הַמַּחְשְׁבוֹת וְלֹא
תִּדְעוּ לְהַכְרִיעַ לְצַד מִי אַתֶּם הוֹלְכִים].
וְכֵן הַכִּינּוּי 'פּוֹסַח' הָאֵמֹר עַל בַּעַל מוֹם
הַצּוֹלֵעַ בְּרַגְלוֹ, גַּם הוּא מִלְשׁוֹן דְּלוּג
וּקְפִיצָה, כִּי כֹל הַפְּסִיחִים הוֹלְכִים
כְּקוֹפְצִים; וְכֵן יש לְפָרֵשׁ לְשׁוֹן 'פּוֹסַח'

(יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת. הַדְּגִישׁ
הַפְּתוּב לָכֶם כְּדִי לְמַעַס: 'לָכֶם לְאֹת',
וְלֹא לְאֲחָרִים לְאֹת. כְּלֹמֵר, הַדָּם אִינוֹ
אוֹת בְּשִׁבִיל אֲחָרִים אֶלָּא בְּשִׁבִילְכֶם
(שם). וְישׁ לְלַמּוּד מִכָּאן, שְׁלֹא נִתְּנוּ
הַדָּם מִבְּחוּץ אֶלָּא מִבְּפָנִים:
וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם. אִין הַקְבִּי' וְקוּק
'לְרֵאוֹת' אֶת הַדָּם, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל גְּלוּי
לְפָנָיו, וּמֵהוּ לְשׁוֹן יְרֵאִיתִי? אֶלָּא כִּי
אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא: עַל יְדֵי
נְתִינַת דָּם הַפּוֹסֵחַ נוֹתֵן אֲנִי אֶת עֵינַי
לְרֵאוֹת וּלְהַתְּבוֹנֵן בְּכוֹיּוֹתֵיכֶם שְׂאֵתָם
עֲסוּקִים בְּמִצְוֹתַי, וְכִי רֵאוּהָ הַמִּצְרַיִם
שֶׁתָּגוּ עֲלֵיכֶם, וּפּוֹסַח אֲנִי עֲלֵיכֶם
לְהַצִּילְכֶם מִן הַמִּיתָה (שם) (כא"י, ד:):
וּפְסַחְתִּי. פִּירוּשׁוֹ: וְחַמְלַתִּי. וְכִמוּ
שֶׁתָּרַגְם אוֹנְקְלוֹס 'וְאִיחוס עֲלֵיכוֹן'
[אַחְמוּל עֲלֵיכֶם] וּמִצִּינוּ לְשׁוֹן דוּמָה
לוֹ: 'בְּצַפּוֹרִים עֲפוֹת כֵּן יִגְן ה' צְבָאוֹת עַל
יְרוּשָׁלַיִם... פְּסוּחַ וְהַמְלִיט' (ישעיה לא, ה).
[הַקְבִּי' יְחוּס וְיִצִּיל אֶת יְרוּשָׁלַיִם מִיַּד

כ"ט < לְזַכְרוֹן • לְדוֹרוֹת. וְחַגְגְתֶּם אֹתוֹ • (מכילתא) יום שֶׁהוּא לָךְ לְזַכְרוֹן אֶתָּה חוּגְגוּ, וְעַדְיִן לֹא שָׁמַעְנוּ אֵי זֶהוּ יוֹם הַזְכָּרוֹן? תִּלְמוּד לומר: "זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאֶתְם", לְמַדְנֵנוּ שְׂיֹם הַיְצִיאָה הוּא יוֹם שֶׁל זְכָרוֹן. וְאִיזָה יוֹם יִצְאוּ? תִּלְמוּד לומר: (במדבר לג) "מִמִּקְרַת הַפֶּסַח יִצְאוּ", הַיּוֹם אוֹמֵר יוֹם ט"ו בְּנִיסָן, הוּא שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁהָרִי לִיל ט"ו אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח וּלְבַקֵּר יִצְאוּ • (מכילתא) • לְדַרְתֵיכֶם וְגו' • שוֹמַע אֲנִי מַעוֹט דּוֹרוֹת שְׁנַיִם? תִּלְמוּד לומר: "חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּהוּ" (מכילתא) •

טו שְׁבַעַת יוֹמִין פֶּטִיר תִּכְלוּן בְּרַם בְּיוֹמָא קְדָמָא תְּבַשְׁלוּן חֲמִיעַ מִבְּתִיכוֹן אָרִי כָּל דְּיִכּוּל חֲמִיעַ וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׁא הֵהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קְדָמָא עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

(טו) שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי כֹל־אֵכֶל חֲמִין וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבִיעִי:

כ"ט < שְׁבַעַת יָמִים • שְׁטִינָא שֶׁל יָמִים. שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ • וּבִמְקוֹם אַחַר הוּא אוֹמֵר: (דברים טו) "שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת". (פסחים קכ) לְמַד עַל שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח שְׂאִינוּ חוֹבָה לְאָכַל מִצָּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵאָכֵל חֲמִין. מִנֵּיין אֵף שֶׁשָּׁה רְשׁוּת? תִּלְמוּד לומר "שְׁבַעַת יָמִים", זוֹ מִדָּה בְּתוֹרָה: דְּבַר שֶׁהִיָּה בְּכָל־וְיִצְא מִן הַכֶּלֶל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצָמוֹ בְּלִבְד יִצְא, אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכֶּלֶל כְּלוֹ יִצְא: מַה שְׁבִיעֵי רְשׁוּת, אֵף שֶׁשָּׁה רְשׁוּת. יְכוּל אֵף לִיָּה הָרִאשׁוֹן רְשׁוּת? תִּלְמוּד לומר: "בְּעֶרְבֹ תֹאכְלוּ מִצּוֹת", הַכְּתוּב קִבְּעוּ חוֹבָה (שם כח) • אֵף בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר • מַעְרַב יוֹם טוֹב, וְקָרוֹי רִאשׁוֹן לְפִי שֶׁהוּא לְפָנֵי הַשְּׁבַעָה. וּמִצִּינוּ מִקְדָּם קָרוֹי רִאשׁוֹן, כְּמוֹ (איוב טו) "הָרִאשׁוֹן אָדָם תִּנְלַד"? הַלְפָנֵי אָדָם נוֹלְדָת? אוֹ אִינוּ אֶלָּא רִאשׁוֹן שֶׁל שְׁבַעָה? תִּלְמוּד לומר: "לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֲמִין", לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְעַדְיִן חֲמִין קָיָם • (מכילתא) • הַנֶּפֶשׁ הַהוּא • כִּשְׁהִיא בְּנִפְשָׁה וּבְדַעְתָּה, פָּרַט לְאַנוּס. מִיִּשְׂרָאֵל • שוֹמַע אֲנִי תִכְרַת מִיִּשְׂרָאֵל וְתִלְךָ לָהּ לְעַם אַחַר? תִּלְמוּד לומר בְּמָקוֹם אַחַר: "מִלְפָנֵי", בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּתִי.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּסַח 'חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּהוּ' (שם) (משכיל): תורה טו
 (טו) שְׁבַעַת יָמִים. 'שְׁבַעַת' הִיא תִיבָה נִסְתְּמָת, וּכְאִילוּ אוֹמֵר: שְׁבַעָה שֶׁל יָמִים, שֶׁכָּל שְׁבַעָה יָמִים רְצוּפִים גִּידוּנִים כְּפָרֵק זְמַן לְעֲצָמוֹ, שְׁטִינָא "שֶׁל יָמִים" [שְׁבִיעִית יָמִים, קְבוּצָה שֶׁל שְׁבַעָה יָמִים]:
 שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ. וּבִמְקוֹם אַחַר הוּא אוֹמֵר 'שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ' (דברים טו), הָאֵל בִּיצַד? לְמַד הַכְּתוּב שֶׁם עַל יוֹם שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח שְׂאִינוּ חוֹבָה לְאָכּוֹל בּוֹ מִצָּה, אֶלָּא רְשָׁאֵי לְאָכּוֹל כָּל מֵאֲכָל שִׁירְצָה וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵאָכֵל חֲמִין. וְהוּא שְׁנָאֵמַר 'שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת', לְהוֹצִיא אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׂאִינוּ חוֹבָה אֶלָּא רְשׁוּת, וּמִנֵּיין שְׂאֵף כָּל הַשְּׁשָׁה יָמִים רְשׁוּת? וְתִלְמוּד לומר כָּאֵן 'שְׁבַעַת יָמִים', לְלַמֵּד שֶׁכָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים דִּינָם שְׁוֶה, וּכְדִין שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח כְּפִי דִין שְׂאֵר יָמֵי הַפֶּסַח]. זוֹ הִיא

יִצְאוּ - מִמִּקְרַת שְׁחִיטַת קָרְבַּן הַפֶּסַח; הַיּוֹם אוֹמֵר, יוֹם חֲמִשָּׁה־עֶשֶׂר בְּנִיסָן הוּא שֶׁל יוֹם־טוֹב, אֶבֶל בַּיּוֹם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר עַדְיִין הִיּוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָרִי לִיל חֲמִשָּׁה־עֶשֶׂר אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּמִצְרַיִם, וְלֹא יִצְאוּ אִישׁ מִמִּתַּח בֵּיתוֹ עַד בּוֹקֵר (כַּמּוּר לַחֵלן פֶּסוּק כב), וְלְבּוֹקֵר שֶׁל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יִצְאוּ, כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר (לַחֵלן פֶּסוּק מא) 'וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יִצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם'. הָרִי שְׂיֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן, הוּא יוֹם זְכָרוֹן הַיְצִיאָה, וְעַלְיוּ נִצְטוּינֵנוּ יְחֻגְתֶּם אוֹתוֹ' (מכילתא) (רע"ב):
 לְדַרְתֵיכֶם. לְשׁוֹן 'לְדוֹרוֹתֵיכֶם' מִשְׁמַעוֹ דּוֹרוֹת רַבִּים, אֵף מִכִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִתְפָּרַשׁ כְּמַה דּוֹרוֹת שוֹמַע אֲנִי רַק מִיעוֹט 'דּוֹרוֹת' - שֶׁהֵם שְׁנַיִם בְּלִבְד, וְיְכוּל הִיטִי לומר כִּי רַק אוֹתוֹ הַדּוֹר שִׁנְיָאוּ מִמִּצְרַיִם, וְכֵן הַדּוֹר שֶׁלֹּא־חֲרִיָּהֶם [בְּגִיָּהֶם שִׁנְיָאוּ מִמִּצְרַיִם בְּקִטְנוּתָם], יִתְחַיְבוּ בְּמִצּוֹת הַפֶּסַח. מִנֵּיין לְרַבּוֹת כָּל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים? תִּלְמוּד לומר

(יד) לְזַכְרוֹן. כְּדִי שִׁיזְכְּרוּ אֶת יְצִיאַת מִצְרַיִם לְדוֹרוֹת הַבָּאִים [וְהוּ טַעַם לְמִצּוֹת הַפֶּסַח לְדוֹרוֹת, אֶבֶל הַפֶּסַח הָרִאשׁוֹן שֶׁעָשׂוּ בְּמִצְרַיִם, אִינוּ לְזַכְרוֹן אֶלָּא לְחַרוֹתָם (חזקוני, מ"א)]:
 וְחַגְגְתֶּם אוֹתוֹ. לֹא פִירַשׁ הַכְּתוּב עַל אִינְהָ יוֹם הוּא אוֹמֵר יְחֻגְתֶּם, אִם יוֹם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר בְּנִיסָן שֶׁהוּא יוֹם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, אוֹ יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בּוֹ שְׂאֵז יִצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וּמִתּוֹךְ שְׁנָאֵמַר 'וְהִיָּה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזַכְרוֹן וְחַגְגְתֶּם אוֹתוֹ', אֲנִי לְמִדָּים כִּי אוֹתוֹ יוֹם שֶׁהוּא לָךְ לְזַכְרוֹן אֶתָּה חוּגְגוּ. וְאוּלַם עַדְיִין לֹא שָׁמַעְנוּ אִיזָהוּ מִכִּין שְׁנֵי הַיָּמִים רִאִי לְהִיּוֹת יוֹם הַזְכָּרוֹן לְיְצִיאַת מִצְרַיִם, אִם יוֹם הַקְּרַבַּת הַקָּרְבָּן שֶׁעַל יְדוֹ זָכוּ לְהַגָּאֵל, אוֹ הַיּוֹם שֶׁבּוֹ נִגְאָלוּ בְּפוֹעַל, תִּלְמוּד לומר (לקמן יג, א) 'זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאֶתְם' - מִכָּאֵן לְמַדְנֵנוּ שְׂיֹם הַיְצִיאָה בְּפוֹעַל הוּא עִיקַר יוֹם שֶׁל זְכָרוֹן; וְאִיזָה יוֹם יִצְאוּ תִלְמוּד לומר (במדבר לג, א) 'מִמִּקְרַת הַפֶּסַח

וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם כְּלִמְלֶאכֶה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נַפְשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:

טז וּבַיּוֹמָא קְדָמָא קְדִישׁ וּבַיּוֹמָא שְׂבִיעִיָא מְעֵרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוּן כֹּל עֵיבִידָא לֹא יִתְעַבֵּד בְּהוּן בְּרַם דִּי מִתְאַכֵּל לְכָל נַפְשׁ הוּא בְּלַחֲדוּדֵהּ יִתְעַבֵּד לְכוּן:

כ"ט - **מִקְרָא קֹדֶשׁ** • מקרא, שם דבר. קרא אותו קדש לאכילה ושתיה וכסות (מכילתא) • **לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם** • אפלו על ידי אחרים. הוא לבדו • (יכול אף לפנענים? תלמוד לומר: "הוא לבדו יעשה לכם", לכם ולא לפנענים), הוא ולא מכשיריו, שאפשר לעשותן מערב יום טוב. **לְכָל נַפְשׁ** • אפלו לבהמה. יכול אף לפנענים? תלמוד לומר: "לכם" (נסקה אחרת: תלמוד לומר: אף חלק) (ביצה כ"ח, ב"ד).

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

כמו 'קריאה'. וכאילו נאמר 'וביום השביעי קריאת קודש'; כלומר, הכתוב מצוה אותך: אתה קרא אותו קדש', כך שתכבדו ותניחו לאכילה ושתיה וכסות נקיה, וכל שאר ענייני כבוד וקדושה [אבל אילו היה 'מקרא קדש' שם תואר, לומר שהיום קדוש מאילו, היה לו לומר 'היום...'] ולא 'וביום...'] (מכילתא (רא"ם):

לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם. אילו היה נאמר כל מלאכה לא תעשו בהם, היה משמעו רק אתם בעצמכם אל תעשו מלאכה. אבל מאחר שנאמר 'לא יעשה', משמע **אפילו על ידי אחרים**, שלא יאמר ישראל לנכרי שיעשה מלאכה בשבילו [אין זו דרשה גמורה לאסור מן התורה אמינה לנכרי, אלא מפאן סמכו חכמים לגזור גזירה זו] (שם) רע"ב. וע"ל ב"י ארו"ח סוף סי' רמ"ד:

הוא לבדו. רק 'הוא' לבדו יעשה לכם, כלומר: רק המלאכות הנעשות במאכל עצמו כדי להכינו לאכילה, כגון בישול, אפייה וכדומה, ולא עשיית מכשיריו של המאכל, כגון לעשות ולתקן כלים כדי לאכול בהם. **שאפשר לעשותן מערב יום טוב**

(ביצה כח) (רש"י שבת כד):

לְכָל נַפְשׁ. משמע לכל מי שיש בו נפש, ואפילו לצורך בהמה. אם כן, יכול הייתי לומר שיהא מותר לעשות מלאכה אף לצורך נכרים (לבשל ולקפות בעבורם) - **תלמוד לומר 'לכם'** - רק בשבילכם, לאדם ולבהמה של ישראל בלבד (שם כא): תורה יז

שבעת ימי החג, או אינו - שמא אינו כן, אלא ראשון של שבועה - היום הראשון של חג הוא 'הראשון' שבו צותה תורה להשבית החמץ? תלמוד לומר (לקמן לד, כה) **'לא תשחט על חמץ דם זבחי וגו'**, כלומר לא תשחט את קרבן הפסח ועדיין חמץ קיים, ומתוך ששחיטת הפסח היא בארבעה עשר, על פרוך שהשבתת חמץ אף היא בארבעה עשר (פסחים ה) (רא"ם):

הנפש הריא. מלשון 'נפש' למדנו שאין הנפש החוטאת נענשת אלא **פשהי בנפשה ובדעתה** - כאשר מעשיה הם ברצונה ובידיעתה, כלומר: במוד. **פרט לאנוס** שאינו נענש (מכילתא) (תנצ"ח):

מישראל. מתוך לשון זה שומע אני שהנפש תפדת רק מעם ישראל בלבד, וכלומר, שתגורש מקרב ישראל ותלף לה לעם אחר ותתקיים שם; **תלמוד לומר** - לפיכך נאמר במקום אחר [לגבי האוכל בשר קדשים בטומאה] (ויקרא כב, א) ונכרתה הנפש ההיא מלפני, כלומר, לא תתקיים בכל מקום שהוא רשותי, ומכאן למדנו על עונש 'כרת' שבכל התורה, שהיא הכרתה מכל העולם [וכרא רש"י (בראשית יז, יד) ונכרתה הנפש' - הולף עירי, ומת קודם זמנו]; תורה טו

(טז) **מקרא קדש**. 'מקרא קודש' אינו תואר ליום, ואין כוונת הכתוב להודיע לנו שהיום הזה קרוי קודש, אלא 'מקרא' הוא שם דבר [שם הפעולה,

מדה בתורה - אחת מן הדרכים שהתורה נדרשת בהן: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמה, לא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא. ועל פי מדה זו אנו דורשים אף כאן, מה יום השביעי רשות, לפי שהוציא הכתוב מן הכלל, אף שאר ששה ימים רשות, ודינם כיום השביעי שאין אכילת המצה חובה בו. אלא מעתה יכול הייתי לומר שאף לילה הראשון אין אכילת המצה חובה אלא רשות, שהרי אף הראשון כלול בשבעת הימים - **תלמוד לומר** (להלן פסוק יח) 'בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות', הרי שהיום הראשון מיוחד הוא שהכתוב קבעו חובה לאכול בו מצה, שלא כשאר ימי החג שאינם אלא רשות (פסחים קב) (מפרשים):

אף ביום הראשון תשביתו שאור. השבתת השאור והחמץ אינה נעשית 'ביום הראשון' של החג, אלא מערב יום טוב, דהיינו ביום ארבעה עשר, ויום זה קרוי כאן 'ראשון', לפי שהוא לפני השבעה ימים של החג. ומצינו לפעמים בלשון המקרא שהדבר המוקדם לפני כולם קרוי 'ראשון', כמו 'הראשון אדם נולד' (איוב טו, ז), שפירושו: ה לפני אדם נולדת [תמיהת אליפו התימני אל איוב: מדוע אתה ממאן לקבל את דברי חבריך, וכי לפני אדם הראשון נולדת עד שחכמת יותר על כל בני אדם? (מצ"ח)], ואף כאן יום הראשון פירושו: היום שהוא לפני

(יז) ושמרתם את המצות פי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתכם חקת עולם:

יז ותטרונו ית פטירא ארי בכרן יומא הדין אפיקית ית חיליכון מארעא דמצרים ותטרונו ית יומא הדין לדריכון קים עלם:

י"ז ושמרתם את המצות • שלא יבאו לידי חמוץ, מכאן אמרו: תפח, תלטש בצונן. רבי יאשיה אומר: אל תהי קורא "את המצות", אלא "את המצות", כדרך שאין מחמיצין את המצות, כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם באה לידך, עשה אותה מיד. ושמרתם את היום הזה • ממלאכה. לדרתכם חקת עולם • לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה, אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר: אזהרת "כל-מלאכה לא-עשה", לא לדורות נאמרה, אלא לאותו הדור.

(יח) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:

יח בניסן בארבעא עסרא יומא לירחא ברמשא תיכלון פטירא עד יומא עסרין וחד לירחא ברמשא:

י"ח עד יום האחד ועשרים • למה נאמר, והלא כבר נאמר: "שבעת ימים"? לפי שנאמר "ימים", לילות מנין? תלמוד לומר: "עד יום האחד וגו'".

(יט) שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם פי כל-אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מערת ישראל בנר ובאזרח הארץ:

יט שבעת יומין חמיר לא ישתכח בבתיכון ארי כל דיכול מחמצא וישתצי אנשא הדיא מכנשתא דישראל בגיורא וכניצבא דארעא:

י"ט לא ימצא בבתיכם • מנין לגבולין? תלמוד לומר: "בכל גבולך". מה תלמוד לומר "בבתיכם"? – מה ביהודי ברשותך, אף גבולך שברשותך, יצא חמצו של עובד פוכבים שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות. פי כל-אכל מחמצת • לענש פרת על השאור. והלא כבר ענש על החמץ? אלא שלא תאמר:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(יז) ושמרתם את המצות. תשמרו אותם ותשגיחו שלא יבאו לידי חימוץ, על ידי שתתקדו לאפותם קודם שיחמיצו. מכאן אמרו חכמים: כשהיא רואה שהבצק בידה תפח (מתחיל לתפוח, והרי זה סימן שהוא קרוב להחמיץ), תמהר ותלטוש בצונן – תחליק את פני הבצק במים צוננים כדי לקרוו שלא יחמיץ, וזהו בכלל מצות ושמרתם את המצות שלא יחמיצו (תפא"י). רבי יאשיה אומר: אל תהי קורא "את המצות", אלא "את המצות" – רמז לך הכתוב כי כדרך שאין מחמיצין את המצות אלא אופים אותן מיד לפני שיחמיצו, כך אין מחמיצין את המצות – אין משהין את המצוה מלקיימה, אלא אם מצוה באה לידך – עשה אותה מיד

כבר נאמר 'שבעת ימים', וכיין שתחילת החג בחמשה עשר, יודע אני שסופו באחד ועשרים? אלא לפי שנאמר 'שבעת ימים', היינו סבורים לומר שמא רק הימים אסורים בחמוץ, אבל לילות מניין? תלמוד לומר: 'בארבעה עשר יום בערב... עד יום האחד ועשרים וגו' – כלומר מתחילתו עד סופו הוא באיסור חמוץ, ללא הפסק בינתיים, הרי שגם הלילות בכלל (מכילתא) (רא"ם): תורה יט (יט) לא ימצא בבתיכם. מפסוק זה משמע שרק בבתיים עצמם [שהאדם דר בהם] לא ימצא חמוץ, מנין לגבולין – שדות וכרמים או בתי מלאכה שהם ברשותו של אדם [ואינו דר בהם], שגם שם לא ימצא חמוץ? תלמוד לומר 'ולא יראה לך שאר

(מכילתא): ושמרתם את היום הזה. מלעשות בו מלאכה: לדרתכם חקת עולם. כבר נאמר למעלה (פסוק יז) וחקתם לדרתכם חקת עולם תקדו, ולמה חזר עליו כאן? אלא, לפי שלא נאמר 'דורות' ו'חקת עולם' על איסור המלאכה אלא על מצות החגיגה [ו'חגותם', 'תקדוהו'], לכך חזר הכתוב ושנאו כאן, כדי ללמד שאף איסור המלאכה נודג לדורות, שלא תאמר שמא אזהרת 'כל מלאכה לא ועשה' לא לדורות נאמרה אלא רק לאותו הדור שיצא ממצרים (לש"י): תורה יח (יח) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר – למה הוצרך הכתוב להאריך ולפרש אימתי מסתיים החג, והלא

חֲמֵץ שְׂרָאִי לֹא־כִילָה עֲנֵשׁ עָלָיו, שְׂאֹר שְׂאִינֹו רָאִי לֹא־כִילָה לֹא יַעֲנֵשׁ עָלָיו. וְאִם עֲנֵשׁ עַל הַשְּׂאֹר וְלֹא עֲנֵשׁ עַל הַחֲמֵץ, הֵייתִי אוֹמֵר: שְׂאֹר שֶׁהוּא מִחֲמֵץ אַחֲרֵים, עֲנֵשׁ עָלָיו, חֲמֵץ שְׂאִינֹו מִחֲמֵץ אַחֲרֵים, לֹא יַעֲנֵשׁ עָלָיו. לְכֹף נֶאֱמָרוּ שְׁנֵיהֶם (מכילתא). בְּגֵר וּבְאֻזְרַח הָאָרֶץ • לְפִי שֶׁהֵנֶס נַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל, הַצָּרֶף לְרַבּוֹת אֶת הַגֵּרִים.

(ב) כָּל־מִחְמָצַת לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כֹּף לִמְחֵמָעָא לֹא תִיכְלוּן כְּכֹל מוֹתְבִינְכוּן תֹאכְלוּ מִצּוֹת: תִּיכְלוּן פְּטִירָא:

כ"ט - מִחְמָצַת לֹא תֹאכְלוּ • אֲזַהְרָה עַל אֲכִילַת שְׂאֹר. כָּל מִחְמָצַת • לְהִבִּיא אֶת תַּעֲרֻכְתּוֹ. כָּל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹאכְלוּ מִצּוֹת • זֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לְהֶאֱכֹל בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, פֶּרֶט לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְחִלּוֹת תּוֹרָה (מכילתא ע"ן שם) (שְׂאִינִים רְאוּיִים לְהֶאֱכֹל בְּכֹל מוֹשְׁבוֹת, אֲלֵא בִירוּשָׁלַיִם).

◆ יום חמישי א' שבט ◆

(כא) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמוֹשְׁפַחְתֵיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וְשֹׂאֹר שְׂאִינֹו רָאִי לֹא יַעֲנֵשׁ עָלָיו, לְכֹף נֶאֱמַר עֲנֵשׁ פֶּרֶט גַּם בְּאִכִּילַת שְׂאֹר, וְכֵן לְהִפְיָ: אִם עֲנֵשׁ - אִם הִיָּה הַכְּתוּב מִפְּרֵשׁ אֶת הָעֲנֵשׁ רַק עַל הַשְּׂאֹר, וְלֹא עֲנֵשׁ עַל הַחֲמֵץ, אֲזִי לֹא הֵייתִי לְמַד מִמֶּנּוּ שֶׁאִף הַחֲמֵץ אֶסוּר, שֶׁכֵּן הֵייתִי אוֹמֵר, שְׂמָא דְוּוּקָא שְׂאֹר הוּאִיל וְחִימוּצוֹ קָשָׁה, שֶׁהוּא מִחֲמֵץ אַחֲרֵים (עִיסוֹת אַחֲרוֹת), לְפִיכֹף עֲנֵשׁ עָלָיו פֶּרֶט, אֲבָל חֲמֵץ רְגִיל שְׂאִינֹו מִחֲמֵץ אַחֲרֵים לֹא יַעֲנֵשׁ עָלָיו פֶּרֶט. וּמֵאַחַר שֶׁאִין הַחֲמֵץ וְהַשְּׂאֹר דּוֹמִים זֶה לְזֶה בְּחֻמְרָתָם, וְלֹא הֵיינוּ יְכוּלִים לְלַמֵּד מִזֶּה עַל זֶה, לְכֹף נֶאֱמָרוּ שְׁנֵיהֶם - הֵן עֲנֵשׁ פֶּרֶט עַל הַחֲמֵץ, וְהֵן עֲנֵשׁ פֶּרֶט עַל הַשְּׂאֹר (מכילתא):

בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תֹאכְלוּ מִצּוֹת. לְמָה נֶאֱמַר 'בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם' וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּנוּ שֶׁאֲכִילַת מִצֵּה נוֹהֶגֶת רַק בְּחֶלֶק מִן הַמוֹשְׁבוֹת? אֲלֵא לְשׁוֹן זֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁהַמִּצְוָה שְׂוִיָצְאִים בָּהּ יְדִי חוֹבָה, צָרִיכָה שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לְהֶאֱכֹל בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם, פֶּרֶט לְמִצְוֵה הָעֲשׂוּיָה מִמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי וְכֵן מִצְוֵה שֶׁל חִלּוֹת תּוֹרָה [חִלּוֹת הַמִּצְוָה הַמִּצְוֹרְפוֹת לְקֶרֶן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא י, יב) 'אִם עַל תּוֹרָה יִקְרִיבוּ וְהִקְרִיב עַל וְכַח הַתּוֹרָה חִלּוֹת מִצּוֹת' וגו'] (שְׂאִינִים רְאוּיִים לִיאֲכֹל בְּכֹל מוֹשְׁבוֹת אֲלֵא בִירוּשָׁלַיִם), שְׂאִינֹו יוֹצֵא בָהֶם יְדִי חוֹבַת מִצְוֵה אֲפִילוֹ כִּשְׂאוּכְלָה בִירוּשָׁלַיִם (מכילתא, ע"ן שם) (רא"ם): תּוֹרָה כֹּא

בְּכֹל גְּבוּלָה' (לקמן יג, ז), אִם בֵּן מַה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר בְּאֵן 'בְּבִתֵיכֶם'? אֲלֵא לְלַמְדֵנוּ שֶׁלֹא אֶסְרָה תּוֹרָה לְהַשְׁהוֹת אֲצִלוֹ חֲמֵץ שֶׁל אַחֲרֵים, וְכֹף אֲנִי דוֹרְשִׁים: מַה הַחֲמֵץ שֶׁבְּבִיתָהּ בְּרִשׁוֹתָהּ הוּא, כְּלוּמֵר 'בְּבַעֲלוֹתָהּ' [שֶׁכֹּף הַרְגִילוֹת שֶׁכָּל מַה שֶׁמוֹנַח בְּבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא שְׁלוֹ], אִף הַחֲמֵץ שֶׁבְּגוּלָהּ (בְּשׂוֹדוֹתֶיהָ וּבְכֶרְמֶיהָ) אִין הָאִיסוּר אֲלֵא עַל חֲמֵץ שֶׁבְּרִשׁוֹתָהּ (שֶׁבְּבַעֲלוֹתָהּ); יוֹצֵא מִכָּלל הָאִיסוּר חֲמֵצוֹ שֶׁל נֹכְרִי שֶׁהוּא אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבַּל הַיִּשְׂרָאֵל עָלָיו אַחֲרֵיּוֹת (הַתְּחִיבוֹת לְשִׁמְרוֹ), שְׂאִינֹו עוֹבֵר עָלָיו מִשׁוּם 'לֹא יִרְאֶה וְלֹא יִמְצֵא', אֲבָל אִם קִיבַל עָלָיו אַחֲרֵיּוֹת הָרִי זֶה כַּעֲיֵן בַּעֲלוֹת, וְאֶסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ אֲצִלוֹ (מכילתא)

(כ"ב): כִּי כָל אֲכָל מִחְמָצַת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ וְגו'. בָּא הַכְּתוּב לְעֲנֹשׁ פֶּרֶט עַל אֲכִילַת הַשְּׂאֹר. [הַקְרִיִי בְּאֵן גַּם 'מִחְמָצַת']. וְלְמָה הוּצָרָה הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ עֲנֵשׁ מִיּוֹחַד עַל הַשְּׂאֹר, וְהֵלֵא כְּבֹר עֲנֵשׁ עַל הַחֲמֵץ [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל פסוק טו) 'כִּי כָל אֲכָל חֲמֵץ וְנִכְרְתָה' וגו']? אֲלֵא כְּדִי שֶׁלֹא תֹאמְרוּ שְׂמָא דְוּוּקָא חֲמֵץ, מִשׁוּם שֶׁהוּא רְאוּי לֹא־כִילָה, לְפִיכֹף עֲנֵשׁ עָלָיו, אֲבָל

רש"י < מִשְׁכּוֹ • מִי שֵׁשׁ לוֹ צֵאן, וְיִמְשֹׁף מִשְׁלוֹ. וְיִקְחוּ • מִי שֶׁאֵין לוֹ, יִקַּח מִן הַשּׁוּק. לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם • שֶׁה לְבֵית אָבוֹת.

כב ותסבין אסרת אזובא ותטבלון בדמא דבמנא ותדון לשקפא ולתריין ספיא מן דמא דבמנא ואתון לא תפקון אנש מתרע ביתה עד צפרא:

(כב) וּלְקַחְתֶּם אֶגְדַּת אֵזוֹב וּמְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר-בִּסְףּ וְהִגַּעְתֶּם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְףּ וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:

רש"י < אֵזוֹב • מִין יֵרֵק שֵׁשׁ לוֹ גְּבַעוּלִין. אֶגְדַּת אֵזוֹב • ג' קִלְחִין קְרוּיִין אֶגְדָּה. אֲשֶׁר בִּסְףּ • בְּכָלִי, כְּמוֹ סְפוֹת כֶּסֶף. מִן הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְףּ • לְמָה חֲזַר וּשְׁנָאוּ? שְׁלֹא תֹאמְרוּ: טְבִילָה אַחַת לְשֵׁלֶשׁ הַמַּתָּנוֹת, לְכַף נֶאֱמַר עוֹד "אֲשֶׁר בִּסְףּ", שֶׁתִּהְיֶה כָּל נְתִינָה וְנְתִינָה "מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְףּ": עַל כָּל הַגְּעָה, טְבִילָה. וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ וְגו' • מִגִּיד שֶׁמֵּאֲחֵר שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַמִּשְׁחִית לְחַבֵּל, אֵינּוּ מִבְּחִין בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע, וְלִילָה רְשׁוּת לַמְתַּכְּבִּים הוּא, שְׁנֵאמַר: (תהלים קד) "בו תרמש כל חיתו יער" (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 78)

טְבִילָה אַחַת לְשֵׁלֶשׁ הַמַּתָּנוֹת (רש"י יב, כב) לְזַרְיֶקֶת הַדָּם עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף הִיא גְּדֵר שֶׁל זְרִיקַת הַדָּם עַל הַמַּזְבֵּחַ, כִּדְאִיתָא בְּמִכְלִתָּא: "שֵׁלֶשָׁה מְזַבְּחוֹת הֵיוּ לָהֶם בְּמִצְרַיִם, הַמִּשְׁקוֹף וּשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת". וְכֵן מִשְׁמַע מִלְּשׁוֹן רִש"י כָּאן: "לְשֵׁלֶשׁ הַמַּתָּנוֹת". וְכֵן כְּתַב לְעִיל (פסוק ז): זֶה קִבְּלַת הַדָּם. וְכַתַּב הַחֵיד"א (ספר דברים אהדים דרוש ז) שֶׁ"קִבְּלַת הַדָּם בִּסְףּ וְנְתִינָתוֹ עַל הַמִּשְׁקוֹף וְהַמְּזוּזוֹת. . . בְּדַאי דִּינֵי שְׁמִצּוֹתוֹ בְּכַהֲנִים, דְּהוּוּ בְּכוֹרוֹת בּוּ בְּפָרְק".

~ נקודות משיחות קודש ~ (אורה תורה שמות כרך א עמ' שכה - מתוך 'התקשרות')

וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר בִּסְףּ (יב, כב)

בְּמִדְרָשׁ כָּאן אָמְרוּ, שֶׁשְׁדֵם רֹמְזוּ לְלִמּוּד הַתּוֹרָה.

וְסִימָנָה: 'ס' רֹמְזוּ לְ"שְׁשִׁים הֵמָּה מְלֻכּוֹת", שְׁשִׁים מְסַכְּתוֹת, וְשְׁמוֹנִים פִּילְגָּשִׁים" - שְׁמוֹנִים בְּרִייתוֹת (ראה במדבר פ"ח).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עַל כָּל הַגְּעָה (נְתִינַת דָּם) צָרִיף טְבִילָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה (מכילתא) (כא"י): וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ וְגו'. מִגִּיד כִּזְהָ הַכְּתוּב, שְׁמֵאֲחֵר שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַמִּשְׁחִית לְחַבֵּל (לְהַזְיֵק). שׁוּב אֵינּוּ מִבְּחִין בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע [אֲלֵא אִם כֵּן הוּא 'צְדִיק גְּמוּר' (לבוש)], וְלָכֵן אֵף עַל פִּי שְׁעִיקָר הַמִּפְּהָ לֹא בָּאָה כְּדֵי לְהִרְע לְיִשְׂרָאֵל, לֹא הוֹרְשׁוּ יִשְׂרָאֵל לְצִאֵת (שם). וְלָמָּה לֹא יֵצְאוּ עַד בֹּקֶר, הֲרֵי וְמִן הַמִּפְּהָ הִיָּה בְּחִצֵּי הַלִּילָה! אֲלֵא לְפִי שֶׁכָּל שְׁעַת לִילָה רְשׁוּת לַמַּחְבְּלִים הוּא - עַת שְׁלִיטַת הַמַּזְיָקִים, שְׁנֵאמַר (תהלים קד, כ) 'בו תרמוש כל חיתו יער' [בְּלִילָה קָמִים וּמִתְהַלְכִים כָּל חַיּוֹת הַיַּעַר], וְכָל שָׂפָן בְּלִילָה הוּא שְׁהִיָּה לָהֶם לְהִזְהָר בְּיוֹתֵר (גרא: תורה כג

עַם הַגְּבַעוּלִים הַיּוֹצֵאִים מֵהֶם) זֶהוּ הַשִּׁיעוּר שֶׁהֵם קְרוּיִין 'אֶגְדָּה' (סוכה יג): אֲשֶׁר בִּסְףּ. אֲשֶׁר בְּכָלִי. וְלִשׁוֹן 'ס' הוּא כְּמוֹ 'סְפוֹת כֶּסֶף' (מכילתא יב, יד) [כָּלִי כֶּסֶף בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁהִיָּה עֲשׂוּיִם בְּצוּרַת כֶּדִים וְהִיּוּ מְשֻׁמְשִׁים לְקִבְּלַת הַדָּם בְּקֶרֶבְנֹת, אוֹ לְיֵין הַנְּסֻכִים (מצידה רלב"ג):

מִן הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְףּ. כְּכֹר נֶאֱמַר בְּפִסּוּק זֶה וְיִטְבַּלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר בִּסְףּ, וְלָמָּה חֲזַר וּשְׁנָאוּ? כְּדֵי שְׁלֹא תֹאמְרוּ דִּיעָה טְבִילָה אַחַת עִם הָאֵזוֹב בָּדָם אֲשֶׁר בִּסְףּ לְכָל הַמַּתָּנוֹת (נְתִינַת הַדָּם) שְׁעַל הַפֶּתַח, לְכַף נֶאֱמַר עוֹד פַּעַם 'אֲשֶׁר בִּסְףּ', לְלַמֵּד שֶׁתִּהְיֶה כָּל נְתִינָה וְנְתִינָה טְבִילָה מִן הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְףּ, וְלֹא מִן הַנֶּשֶׂאֶר עַל הָאֵזוֹב, כִּי

(כא) מִשְׁכּוֹ וְיִקְחוּ. כְּפֶל הַכְּתוּב אֵת הָעֵנָן בְּשְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת: מִשִּׁכְּבָה וְקִנְיָן. כִּי הַדְּבָרִים נֶאֱמָרִים לְכָל אֶחָד כְּפִי הֶרְאִי לוֹ: מִי שֵׁשׁ לוֹ צֵאן, עֲלִיו נֶאֱמַר 'מִשְׁכּוֹ', וְיִמְשׁוֹף מִשְׁלוֹ: וְיִקְחוּ - מִי שֶׁאֵין לוֹ מִשְׁלוֹ, יִקַּח (יִקְנֶה) מִן הַשּׁוּק מִמּוֹכְרֵי הַצֵּאן (שם). וּמִצִּינֵי לְשׁוֹן 'קִיחָה' בְּמִשְׁמַעוֹת קִנְיָן: זְמַמָּה שְׂדָה וְתַקְחָהּ (משלי לא, טז) (ועיין קידושין ב.)

לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם. הוּא שְׁנֵאמַר לְמַעַלָּה (פסוק א) וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית אָבוֹת, בְּלוֹמַר שֶׁה אֶחָד לְכָל מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה: תוֹרָה כב

(כב) אֵזוֹב. מִין יֵרֵק הוּא שֵׁשׁ לוֹ גְּבַעוּלִין [גְּבַעוּל הוּא הַקְּנֶה הָאֲמֻצְעֵי שְׁהוֹרַע בְּרֵאשׁוֹ (רש"י סוכה יג)]: אֶגְדַּת אֵזוֹב. שְׁלֶשָׁה קִלְחִין (שְׂרָשִׁים,

כג ויתגלי יי לממחי ית מצרים ויחזי ית דמא על שקפא ועל תרין ספיקא ויחוס יי על פרעא ולא ישבוק לחבלא למיעל לכתיוכו לממחי:

(כג) וְעָבַר יְהוָה לִנְגַף אֶת־מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לִנְגַף:

כ"ג - ופסח • וקמל, ויש לפגוש ודלג. ולא יתן המשחית • ולא יתן לו יכלת לבא, כמו: (בראשית כא) "ולא נתנו אלהים להרע עמדי".

כד ותטרון ית פתגמא הדין לקנים לך ולבגודך עד עלם:

(כד) ושמרתם את־הדבר הזה לחק־לך ולבגודך עד־עולם:

כה ויהי ארי תעלון לארעא דיתן יי לבון קמא די מליל ותטרון ית פלחנא הדין:

(כה) והיה פיתבאו אלהארץ אשר יתן יהוה לכם כאשר דבר ושמרתם את־העבדה הזאת:

כ"ה - והיה פי תבאו • תלה הפתוב מצוה זו בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור. כאשר דבר • והיכן דבר? (לעיל ט) "והבאתי אתכם אל הארץ וגו'".

כו ויהי ארי יימרון לבון בניכוון מה פלחנא הדין לבון:

(כו) והיה פריאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם:

כז ותימרון דבח תיס הוא קדם יי די חס על פתי בני ישראל במצרים כד הנה מחי ית מצראי וית פתנא שזיב וכרע עמא וסגידו:

(כז) ואמרתם זבח־פסח הוא ליהוה אשר פסח על־פתי בני־ישראל במצרים בנגפו את־מצרים ואת־בתינו הציל ויקד העם וישתחוו:

כ"ז - ויקד העם • על בשורת הגאלה וביאת הארץ, ובשורת הבנים שיהיו להם.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לא עשו את הפסח (מכילתא בא פ"ב):
כאשר דבר. והיכן מצאנו שהקב"ה דבר כן? כשאמר 'והבאתי אתכם אל הארץ' וגו' (לעיל ה, ח): תורה כו
(כז) ויקד העם וישתחוו. הקידה וההשתחויה היתה לה', מתוך שבח והודיה על בשורת הגאולה, אשר שמעו עתה פי קרובה יציאתם ממצרים, ועל שיוכו לביאת הארץ, כפי שנאמר להם 'והיה כי תבאו אל הארץ' (לעיל פסוק כח), וכן על בשורת הבנים שיהיו להם. כפי שנאמר להם 'והיה כי יאמרו אליכם בניכם' (לעיל פסוק כט): תורה כח

ושמרתם את העבדה הזאת. תלה הפתוב את מצות עבודה זו של הפסח בביאתם לארץ, ולכן כל עוד שלא באו אל הארץ היו פטורים מקרבן פסח, ולא נתחייבו ישראל בהיותם במדבר אלא בפסח אחד בלבד, והוא אותו הפסח שעשו בשנה השנית לצאתם ממצרים, ומצוה זו היתה על־פי הדבור - בציווי מיוחד מאת ה' לאותה שנה, כמו שנאמר (במדבר ט, א-ג) 'וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים... ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו'. אבל מן השנה ההיא והלאה עד בניסתם לארץ

(כג) ופסח. פירושו: וקמל, וכן תרגם אונקלוס: 'ויחוס' [ויחוס, וירחם]. ויש לומר שפירושו: ודלג [ראה הרחבת הדברים לעיל (רש"י פסוק יא)]:
ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם. כלומר ולא יתן לו הקב"ה יכולת לבא, ואין הפונדה לנתינה ממשית אלא לנתינת הרשות, כמו שמצינו: 'ולא נתנו אלהים להרע עמדי' (בראשית לא, ט) [מדברי יעקב אל נשותיו בנות לבן: לא נתן הקב"ה יכולת לאביכם לעשות לי שום דבר רע]: תורה כד
(כה) והיה כי תבאו אל הארץ וגו'

(כח) וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 כח וַאֲזָלוּ וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּמָּא דפְקִיד יי
 ית מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲבָדוּ:
 אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוּ:

רש"י: וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ וְגו'. וכי כָּבַר עָשׂוּ? וְהָלַא מְרַאש־חֲדָשׁ נֹאמַר לָהֶם? אֵלָא מִבְּיַזְן שְׁקַבְלוּ עֲלֵיהֶם, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כָּאֵלוּ עָשׂוּ (מכילתא). וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ. אַף הִהְלִיכָה מְנָה הַפְּתוּב, לִיתֵן שְׁכָר לְהִלִּיכָה וְשְׁכָר לַעֲשִׂיָה. כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. לְהַגִּיד שְׁבַחֲךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הִפִּילוּ דָבָר מִכָּל מִצְוֹת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וּמָהוּ "בֶּן עָשׂוּ"? אַף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עָשׂוּ.

♦ יום שישי ב' שבט ♦

(כט) וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיְהוֹה הַהָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעָה הַיָּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר
 הַשָּׂבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
 כט וַהֲוָה בַּפְּלָגוֹת לַיְלָא וַיִּי קִטַּל כָּל בּוֹכְרָא
 בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפְרֹעָה דְּעֵתִיד
 לְמַתָּב עַל כְּרִסֵּי מְלֻכוּתָהּ עַד בּוֹכְרָא דְּשָׁבִיא
 דִּי בְּבֵית אֲסִירֵי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲרִיא:

רש"י: וה' • כל מקום שנאמר וה', הוא ובית דינו, שהיו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני. הבה כל בכור • אף של אמה אחרת והוא במצרים. מבכור פרעה • אף פרעה בכור הנה, ונשתיר מן הבכורות, ועליו הוא אומר: (לעיל ט) "בעבור זאת העמדתיך, בעבור הראתך את־פחית", בים סוף. עד בכור השבי • שהיו שמחין לאידם של ישראל. ועוד, שלא יאמרו: יראתנו הביאה זו הפרענות. ובכור השפחה בכלל הנה, שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׁהָאֲרִיף הַכְּתוּב 'מִבְּכוֹר פְּרֹעָה', וְלֹא אָמַר בְּלִשׁוֹן קְצָרָה מִן הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא פְּרֹעָה, רְמוּז בְּוָה כִּי אַף פְּרֹעָה בְּכוֹר הִיָּה, וְנִשְׁתַּיִר בְּחַיִּים מִן הַבְּכוֹרוֹת. וְעַל־כֵּן הוּא אֹמֵר (לעיל ט, טז) 'בְּעִבּוֹר זֹאת הָעֲמַדְתִּיךָ בְּעִבּוֹר הָרְאוּתָךְ אֵת פְּחִי'. כְּלוּמַר, לְפִיכָף הַשְּׂאֲרֵתִי אוֹתָךְ חַי וְקַיִים בְּמַכַּת בְּכוֹרוֹת, כְּדִי לְהַרְאוֹת לָךְ אֵת פְּחִי בַיָּם סוּף (מכילתא) (כ"א):
 עַד בְּכוֹר הַשָּׂבִי. לְמָה לְקוּ בְּכוֹרֵי הַשָּׂבוּיִים (שְׁשָׁבוּ הַמִּצְרַיִם מֵאִוְמוֹת אֲחֵרוֹת), וְהָרִי אֵלָיו לֹא נִשְׁתַּעֲבָדוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֵלָא מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ הַשָּׂבוּיִים שׁוֹמְחִין לְאִידִם (לְצַרְתָּם) שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן גִּבּוֹן זֶה נֹאמַר (משלי י"ח) 'שִׂמְחָה לְאִידִי לֹא יִקְרָה' [הַשְּׂמִחָה בְּצַרְתָּ חֲבִירוֹ לֹא יִקְרָה מִן הָעוֹנֵשׁ] (מכילתא פ"א). וְעוֹד טַעַם לְכַף שְׁלֵקוֹ הַשָּׂבוּיִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: יִרְאַתְנוּ (הַעֲבֹדָה־וְנִרְהָ שְׁלָנוּ) הִיא זוֹ שֶׁהִבִּיאָה אֵת הַפְּרִעָנוֹת הַזֹּאת עַל הַמִּצְרַיִם אֲשֶׁר שָׁמוּ אוֹתָנוּ בַשָּׂבִי, לְפִיכָף לְקוּ גַם הַשָּׂבוּיִים לְמַעַן יִדְעוּ כִּי הַקַּב"ה הוּא אֲשֶׁר הִלְקָה אֵת מִצְרַיִם: וּמַעֲוִי רִש"י: בְּלִשׁוֹן הַהִתְרָאָה עַל הַמַּכָּה נֹאמַר (לעיל י"א) ה' מִבְּכוֹר פְּרֹעָה... עַד

בְּעֲצָמָם בֶּן עָשׂוּ, בְּדֶרֶךְ כָּל שְׂאֵר הָעָם. לְלַמֵּד, שְׂאֵף שְׁמִינָה אוֹתָם הַקַּב"ה לְהִיּוֹת 'גּוֹאֲלֵי הָעָם', מִכָּל מְקוֹם הָיָה הַמָּה גַם בְּכָלל הַנְּגָאֵלִים, וְחַיִּיבִים הָיוּ בְּכָל מִצְוֹת הַפִּסְחָ (שם) (רא"ם, ג"א): תורה כט
 (כט) וה' הבה כל בכור. כל מקום שנאמר 'וה' – פירושו: הוא ובית דינו. [כְּלוּמַר, כָּל עוֹנְשֵׁי מִצְרַיִם הָיוּ מְדוּדִים וְשִׁקּוּלִים עַל פִּי גּוֹדֵל חֲטָאִם, וְכַבֵּיכּוֹל יָשֵׁב הַקַּב"ה עִם בֵּית דֵּינֹו וְשִׁקְלוּ וְעִינּוּ וְהוֹצִיאֵנוּ אֵת גְּזֹר דֵּינֵם (לש"י)]. לְפִי שֶׁהָיוּ לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הוּא, כְּמוֹ: 'פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי'. וְכְלוּמַר, לְאַחַר שֶׁהִסְכִּימוּ בֵּית דֵּינֹו הַסְּכִימִים גַּם הוּא עִמָּהֶם, לְכַף נֹאמַר 'וה' (נח"י):
 הַהֵה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא נֹאמַר 'כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם' אֲנִי לְמִדִּים שֶׁכָּל בְּכוֹר, אַף שֶׁל אִוְמָה אַחֲרָתָהּ וְהוּא נִמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, הוֹכֵה בְּמַכַּת בְּכוֹרוֹת (ג"א):
 מִבְּכוֹר פְּרֹעָה הַיָּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ. 'הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ' מוּסָב עַל 'בְּכוֹר', וְזֶהוּ בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ שֶׁל פְּרֹעָה שֶׁהָיָה עֲתִיד לְרַשֵּׁת אֵת מְלֻכוּתוֹ וְלִישֵׁב עַל כִּסְאוֹ, שְׂאֵף הוּא מֵת בְּמַכַּת בְּכוֹרוֹת. וּמִתּוֹךְ

(כח) וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. מִשְׁמַע שְׁתִּיכְף מִשְׁשִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל אֵת הַמִּצְוָה הִלְכוּ וַעֲשׂוּ בֶן, וְכִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שְׁמִיד כְּבָר עָשׂוּ, וְהָלַא כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מְרַאש־חֲדָשׁ נֹאמַר לָהֶם, וְאִזְ עֲדִיין לֹא הִגִּיעַ זְמַן הַמִּצְוָה? אֵלָא מִבְּיַזְן שְׁקַבְלוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כָּאֵלוּ עָשׂוּ (מכילתא) (כ"ב):
 וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ. אַף אֵת הִהְלִיכָה שֶׁהִלְכוּ לְצוֹרֶךְ הַמִּצְוָה מְנָה (פִּירֻט) הַכְּתוּב, כְּדִי לְהַחֲשִׁיב כָּל פְּעוּלָה טוֹבָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, וְלִיתֵן שְׁכָר מִיּוֹחַד לְהִלִּיכָה וְשְׁכָר מִיּוֹחַד לַעֲשִׂיָה עֲצָמָה (שם):
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. בְּאֵת הַכְּתוּב לְהַגִּיד שְׁבַחֲךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הִפִּילוּ (הַחֲסִירוּ) שׁוּם דָּבָר מִכָּל מִצְוֹת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וְקִיַּיְמוּ אֵת הַמִּצְוָה בְּשִׁלְמוֹת בְּכָל פְּרֻטִיָּה [ולא מִשּׁוּם שִׂישׁ בְּכָף חִידוּשׁ מִיּוֹחַד שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל כְּפִי שְׁנִצְטָו, אֵלָא מִתּוֹךְ אֲהַבַּת הַקַּב"ה אֵת יִשְׂרָאֵל, חֲבִיבִים הֵם עֲלָיו לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָם, עַל יְדֵי הַזְכָּרַת מַעֲלּוֹתֵיהֶם בְּמִפּוֹרָשׁ (כ"א)]. וּמָהוּ שֶׁהוֹסִיף הַכְּתוּב 'בֶּן עָשׂוּ'? לוֹמַר כִּי אַף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת י"א ניסן תשמ"ח)

וְהָיָה בְּחֻצֵי הַלְיָלָה (יב, כט) התחלת הגאָלָה היתה בחצי הלילה, והגאָלָה בפעל היתה בחצי היום ("בְּעֶצְם הַיּוֹם הַזֶּה הוּצִיא ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"). **חֻצֵי הַלְיָלָה** – הרגע החשוף ביותר ביממה, מסמל מצב שבו האדם שקוע בחשכת העולם; וגם אדם זה **בְּכַחוֹ** 'לצאת ממצרים' ולעלות בדרך המובילה לקבלת התורה. **חֻצֵי הַיּוֹם** – הרגע המואר ביותר ביממה, מסמל מצב שבו האדם מקף באור התורה; וגם אדם זה **חֻצֵי** 'לצאת ממצרים' ולחוש שמצבו הנוכחי נחשב כ'מצרים' ביחס לדרגות גבוהות יותר.

ל וְיָקָם פְּרַעֲהַ וְיִלְיָא הוּא וְכָל עַבְדֵיהִי וְכָל מִצְרַיִם וְהוּת צֹנְחָתָא רַבְתָּא בְּמִצְרַיִם אַרִי לִית בֵּיתָא דִּי לִית תְּרָה בַּה תַּמָּן מִתָּא:

(ל) וְיָקָם פְּרַעֲהַ הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וְתָהִי צִעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת:

י"א < וְיָקָם פְּרַעֲהַ • מִמְּטוֹ. לִילָה • וְלֹא כְּדֶרֶךְ הַמַּלְכִים בְּשִׁלֵּשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם. הוּא • תַּחֲלָה, וְאַחַר כֵּן עַבְדָּיו, מִלְּמַד שֶׁהִיָּה הוּא מְחֻזָּר עַל בְּתֵי עַבְדָּיו וּמַעֲמִידָן. כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת • יֵשׁ שָׁם בְּכוֹר, מֵת. אֵין שָׁם בְּכוֹר, גְּדוֹל שֶׁבְּפִינֵי קְרוֹי בְּכוֹר, שְׁנֵאֲמַר: (תהלים פט) "אֵף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנַהֲוֶה". דְּבַר אַחַר: מִצְרַיִם מְזוֹנֹת תַּחַת בְּעֲלִיָּהֶם וְיוֹלְדוֹת מְרֻנְקִים פְּנוּיִים, וְהָיוּ לָהֶם בְּכוֹרוֹת הַרְבֵּה. פְּעָמִים, תַּמְשָׁה לְאִשָּׁה אַחַת, כָּל אֶחָד בְּכוֹר לְאָבִיו.

לא וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר קוּמוּ פוּקוּ מִגֹּו עִמִּי אֵף אַתּוֹן אֵף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲזִילוּ פְּלַחוּ קִדְּם יֵי כְּמָא דְהֵיִתְּוֹן אַמְרִין:

(לא) וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵימָר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת־יְהוָה כְּדַבְּרֵכֶם:

י"א < וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵימָר • מְגִיד שֶׁהִיָּה מְחֻזָּר עַל פְּתַחֵי הָעִיר וְצוּעֵק: הֵיכָן מֹשֶׁה שְׂרוּי? הֵיכָן אַהֲרֹן שְׂרוּי?. גַם אַתֶּם • הַגְּבָרִים. גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הִטָּף. וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת ה' כְּדַבְּרֵכֶם • הַכֹּל, כְּמוֹ

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

הם אפילו חמשה לאשה אחת, שכל אחד בכוור לאביו, ולפי דרך זו אין צריך לומר שמתו גדולי הבית, אלא רק הבכורים ממש (מן האב, או מן האם). אלא מתוך שהיו להם בכורות הרבה, לכן לא נמצא 'בית אשר אין בו מת' (גרי"א): תורה ל

(לא) וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵימָר. לא נאמר 'בלידה', אלא 'לילה', משמע שהקריאה היתה 'קריאה של לילה', באדם המחפש דבר-מה בחושך ואינו מוצא; מְגִיד בְּזֶה הַכְּתוּב שֶׁהִיָּה מְחֻזָּר עַל פְּתַחֵי בְּתֵי הָעִיר וְצוּעֵק, 'הֵיכָן מֹשֶׁה שְׂרוּי', 'הֵיכָן אַהֲרֹן שְׂרוּי' – הֵיכָן הֵם נִמְצְאִים (מכילתא (גרי"א):

בעצמו מחוזר על בתי עבדיו ומעמידן – מעירם משנתם (משכיל) (ס); כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת. וכי בכל בית יש בכור? אלא אם יש שם בכור – הבכור מת; ואם אין שם בכור [שכבר מת קודם לכן, או שהיה מחוץ לבית] – הגדול שבבית היה מת, לפי שהגדול מכולם קרוי 'בכור', כמו שְׁנֵאֲמַר (תהלים פט, כח) 'אֵף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנַהֲוֶה עֲלִיּוֹן לְמַלְכֵי אֶרֶץ' [הקב"ה אמר על דוד: כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא יִקְרָאנִי אָבִי, כֵּן גַם אֲנִי אֶקְרָא לּוֹ בֶן בְּכוֹר כִּי הוּא יְהִיָּה עֲלִיּוֹן עַל כָּל הַמַּלְכִים (רד"ק) (הוכרח). דְּבַר אַחַר יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּזֶה, כִּי בְּאֵמַת כָּכֵל בֵּית יְהוָה לְפָחוֹת בְּכוֹר אֶחָד, לְפִי שֶׁהַמִּצְרַיִם הָיוּ מְזוֹנֹת תַּחַת בְּעֲלִיָּהֶן וְיוֹלְדוֹת בְּנִים מְרֻנְקִים – אֲנָשִׁים פְּנוּיִים שְׂאִינָם נְשׂוּאִים, וְעַל יְדֵי זֶה הָיוּ לָהֶם (לְנָשִׁים הַמִּצְרַיִת) בְּכוֹרוֹת הַרְבֵּה בְּבֵית אֶחָד, וּפְעָמִים

בכור השפחה, ומדוע לא הוכיר כאן שאף בכורי השפחה מתו? אלא הכתוב מפרט כאן מבכור פרעה עד בכור השבי, ומתוך כך אנו שומעים שגם בכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן הבכור החשוב שבכולן עד הבכור הפחות שבהם, ובכור השפחה הרי הוא חשוב יותר מבכור השבי (מש"ח): תורה ל

(ל) וְיָקָם פְּרַעֲהַ. קם ועמד ממשותו [ולא 'וייקץ' שפירושו שהתעורר רק 'משנתו']:

לילה. הדגיש הכתוב 'לילה', ללמד שנקפו מאד ולא נהג כדרך המלכים הקמים בשלש שעות ביום (ס):

הוא וכל עבדיו. לא נאמר ויקם פרעה וכל עבדיו לילה, אלא ויקם פרעה לילה – הוא – וכל עבדיו, לומר שהוא קם תחלה, ואחר-כך קמו עבדיו. והכתוב מלמד בזה שהיה הוא

שְׁאֲמַרְתֶּם וְלֹא כְמוֹ שְׁאֲמַרְתִּי אָנִי, בְּטֹל "לֹא אֲשַׁלַּח", בְּטֹל "מִי וְמִי הַהוֹלְכִים", בְּטֹל "רַק צֹאנְכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצֵג".

(לב) גַּם-צֹאנְכֶם גַּם-בְּקִרְכֶם קָחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וְלָכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם-אֹתִי:

לב אף עֲנֹכוֹן אף תוֹרְכוֹן דָּבְרוּ כְּמֵא דִּי מַלְלָתוֹן וְאַזִּילוּ וְצִלוּ אֶף עָלַי:

ה"א ◀ גַּם צֹאנְכֶם גַּם בְּקִרְכֶם קָחוּ • וּמָהוּ "כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם"? (לעיל י) "גַּם-אֹתָהּ תִּתֵּן בְּיַדְנוּ זְבָחִים וְעוֹלוֹת".
וּבִרְכַתֶּם גַּם אוֹתִי • הַתְּפִלָּה עָלַי שְׁלֵא אָמוּת, שְׁאֲנִי בְכוֹר (מכילתא).

(לג) וַתִּחַזַּק מִצְרַיִם עַל-הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחַם מִן-הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ פִלְגּוֹ מֵתִים:

לג וּתְקִיפַת מִצְרַיִם עַל עֲמָא לְאוֹחָאָה לְשַׁלְּחוֹתָהוֹן מִן אַרְעָא אַרִי אָמְרוּ פִלְגָא מִיִּתִין:

ה"א ◀ פִלְגּוֹ מֵתִים • אָמְרוּ: לֹא כְגִזְרַת מֹשֶׁה הוּא, שְׁהֲרִי אָמַר: "וַיִּמַּת כָּל בְּכוֹר", וְכֵאן אֶף הַפְּשׁוּטִים מֵתִים,
חֲמֹשָׁה אוֹ עֶשְׂרֵה בְּבֵית אֶחָד (מכילתא).

(לד) וַיִּשְׂא הָעַם אֶת-בְּצִקוֹ טָרֶם יַחְמִין מִשְׁאֲרֹתָם צָרַת בְּשִׁמְלַתָם עַל-שַׁכְּמָם:

לד וּנְטֹל עֲמָא יֵת לִישִׁיהוֹן עַד לֹא חֲמַע מוֹתֵר אֲצוֹתָהוֹן צָרִיר בְּלִבְשִׁיהוֹן עַל כְּתִפִּיהוֹן:

ה"א ◀ טָרֶם יַחְמִין • הַמִּצְרַיִים לֹא הִנִּיחוּם לְשֵׁהוֹת כְּדִי חֲמוּין. מִשְׁאֲרֹתָם • שְׁרִי מִצָּה וּמְרוֹר (מכילתא). עַל שַׁכְּמָם • אֶף-עַל-פִּי שְׁבִהמוֹת הַרְבֵּה הוֹלִיכוּ עִמָּהֶם, מַחֲבָבִים הָיוּ אֶת הַמִּצְוֹת (מכילתא).

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הניחום לשהות פרי חמוין, אלא
דְּחָקוּ בְּהֶם לְהוֹדְרוֹ וְלִצְאָת מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (להלן פסוק ט) 'וַיִּאֲפוּ אֶת הַבֶּצֶק... עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמוּין כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַקְּמָה';
משארותם, לְפִי פְּשׁוּטוֹ 'מִשְׁאֲרֹת' הֵיא הַכְּלִי שֶׁנּוֹתְנִים בּוֹ אֶת הַבֶּצֶק, וְעַל פִּי מְדַרְשׁוֹ 'מִשְׁאֲרוֹתָם' הָאָמּוֹר כֵּאן הוּא לְשׁוֹן 'שְׁאֲרִית', וְהֵם שְׁרִי מִצָּה וּמְרוֹר שֶׁנֶּשְׂאוּ אִתָּם מִמִּצְרַיִם מִתּוֹךְ חֲבִיבוֹת הַמִּצְוֹת (מכילתא) [אוֹלָם שְׁרִירִי פֶּסַח לֹא הָיָה לָהֶם שְׁהֲרִי נֶאֱמַר (לעיל פסוק י) 'וְלֹא תוֹתִירוּ'] (חזקוני):

על שכמם, אף-על-פי שבהמות הרבה הוליכו עמָהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (להלן פסוק לה) 'וַיִּצְאֵן וּבְקָר מִקְנֵה כְּבָד מֵאֵד', לֹא שָׁמּוּ אֶת מִשְׁאֲרוֹתָם (שְׁרִירִי) הַמִּצָּה וְהַמְרוֹר) עַל גְּבִי בְהִמְתָּם אֲלֵא עַל שַׁכְּמָם, כִּי מַחֲבָבִים הָיוּ אֶת הַמִּצְוֹת (מכילתא): תורה לה

גַּם אֵל הָאָמּוֹרָה שְׁלָהֶם, שְׁלֵא הָיְתָה בְּדִרְבָּה בְּקִשָּׁה (רא"ם):

וּבִרְכַתֶּם גַּם אוֹתִי, כַּאֲשֶׁר תּוֹבַחוּ לַה' אֲלֵהִיכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם, וַתִּתְפַּלְלוּ עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם, אֲזִי הַתְּפִלָּה גַּם עָלַי שְׁלֵא אָמוּת, מִשׁוּם שְׁאֲנִי בְכוֹר (רמב"ן, בא"ט): תורה לג

(לג) פִלְגּוֹ מֵתִים, לְמָה אָמְרוּ 'פִלְגּוֹ', וְהֵלֵא רַק הַבְּכוֹרִים מִתּוֹךְ אֲלֵא אָמְרוּ, 'לֹא כְגִזְרַת מֹשֶׁה הוּא, שְׁהֲרִי הוּא אָמַר וַיִּמַּת כָּל בְּכוֹר' (לעיל יא, ט), וְכֵאן הִנֵּה אֶף הַבְּנִיִּים הַפְּשׁוּטִים מֵתִים, וְלִפְעָמִים חֲמֹשָׁה אוֹ עֶשְׂרֵה בְּבֵית אֶחָד, וְהֵם לֹא יָדְעוּ עַד כְּמָה פְּרוּצִים נִשְׁוֹתִיהֶם בְּעֲרִיּוֹת (כַּמְבֹּאֵר לְעִיל פֶּסַח ט) [וּמִתּוֹךְ צַעֲקָתָם וְרִיבָם נוֹדַע לָהֶם הַדְּבָר וְנִתְפָּרַס קְלוֹנָם] (מכילתא) (משכ"ל): תורה לד

(לד) טָרֶם יַחְמִין, הַמִּצְרַיִים לֹא

כְּרוּכִים אַחֲרֵיהֶן וְתַלְוִיִּים בְּהֶן]:
וְלָכוּ עִבְדוּ אֶת ה' בְּדִבְרֵכֶם, הַפֶּל
'בְּדִבְרֵכֶם' – כְּמוֹ שְׁאֲמַרְתֶּם אִתָּם, וְלֹא כְמוֹ שְׁאֲמַרְתִּי אָנִי, כִּי מַעֲתָה כָּל מָה שְׁאֲמַרְתִּי מִבוּשָׁל; בְּטֹל מָה שְׁאֲמַרְתִּי 'לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה' וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח' (לעיל ה, ב), בְּטֹל מָה שְׁאֲמַרְתִּי וּבִירְרָתִי 'מִי וְמִי הַהוֹלְכִים' (שם ג, ח), בְּטֹל מָה שְׁאֲמַרְתִּי 'רַק צֹאנְכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצֵג' (שם פסוק כד), אֲלֵא לָכוּ כּוֹלְכֶם וְצִאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי: תורה לב

(לב) גַּם צֹאנְכֶם גַּם בְּקִרְכֶם קָחוּ
כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם. הָרִי כְבֵר אָמַר לְמַעֲלָה 'בְּדִבְרֵכֶם', וּמָהוּ שְׁהוֹסִיף כֵּאן 'כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם'? אֲלֵא מוּסָב עַל מָה שְׁאֲמְרוּ לוֹ 'גַּם אֹתָהּ תִּתֵּן בְּיַדְנוּ זְבָחִים וְעוֹלוֹת' (לעיל ג, כה), שֶׁכֵּן 'בְּדִבְרֵכֶם' הָאָמּוֹר לְמַעֲלָה מִתְיַיַּחַס רַק אֵל הַדְּבָרִים שֶׁהֵם בְּקִשׁוֹ וְהוּא סִירַב, וְאִילוּ 'כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם' הָאָמּוֹר כֵּאן מִתְיַיַּחַס

(לח) וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ בְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם בְּלִי־כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמֹלֹת:

כ"י - בְּדַבַּר מֹשֶׁה • שְׁאָמַר לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (לעיל יא) "וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ". וּשְׂמֹלֹת • אֵף הֵן הָיוּ חֲשׂוֹבוֹת לָהֶם מִן הַכֶּסֶף וּמִן הַזָּהָב, וְהַמְּאַחֵר בְּפָסוּק, חָשׁוּב (מכילתא).

(לו) וַיְהִי־הָהֵּן נָתַן אֶת־חֵן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלּוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם:

כ"י - וַיִּשְׁאַלּוּם • אֵף מָה שָׁלֵא הָיוּ שׁוֹאֲלִים מֵהֶם, הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם: אַתָּה אוֹמֵר אַתָּה, טַל שָׁנִים וְלָךְ. וַיִּנְצְלוּ • וְרוֹקִינוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כא, עמ' 80 - מתוך 'התקשרות')

וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם (יב, לו)

בְּכַל דָּבָר בְּעוֹלָם יֵשׁ נִיצוּץ אֱלוֹקֵי הַמְּחִיחֵהוּ וּמְקַיְיְמוֹ. מֵאַחַר שֶׁבְנֵי־יִשְׂרָאֵל הוֹצִיאוּ אֶת כָּל נְצוּצוֹת הַקִּדְשָׁה מִמִּצְרַיִם, הֵיטָה מִצְרַיִם צְרִיכָה לְהַתְּבַטֵּל לְגַמְרִי! פִּיצַד אַפּוֹא הִיא מוֹסִיפָה לְהַתְּקִימָם? אֵלֶּא בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרוּרוּ רַק אֶת הַנְּצוּצוֹת שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶם לְבָרוּר, אֵף לֹא אֶת הַנְּצוּצוֹת שֶׁנָּתְנוּ לְמִצְרַיִם לְצַרְף עִצָּם קוִימָה.

(לז) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶם סַכְתָּה בְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֲלֶף רְגֵלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:

כ"י - מֵרַעְמֶסֶם סַכְתָּה • ק"כ מֵיֵל הָיוּ, וּבָאוּ שָׁם לְפִי שַׁעַה, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן ט) "וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל כַּנְּפֵי נְשָׂרִים". הַגְּבָרִים • מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה.

רַעְמֶסֶם וְסוֹכּוֹת, מֵאָה וְעֶשְׂרִים מֵיֵל הָיוּ רְחוֹקוֹת זו מִזוֹ, וּבְדָרְךָ גַם בָּאוּ יִשְׂרָאֵל שָׁם לְפִי שַׁעַה - כְּלוֹמֵר, הִגִּיעוּ בְּשַׁעַה קְצָרָה בְּלָבָד [שֶׁהָיָה שִׁיעוֹר מִחֶלֶף יוֹם הוּא אַרְבָּעִים מֵיֵל, נִמְצְאָת הַלִּיכָה רְגִילָה מֵרַעְמֶסֶם לְסוֹכּוֹת שְׁלֹשָׁה יָמִים, וּמִתּוֹךְ שֵׁלֵא פִירַשׁ הַכְּתוּב שׁוֹם חֲנִיָּה בֵּין רַעְמֶסֶם לְסוֹכּוֹת, מִשְׁמַע שֶׁהִגִּיעוּ לְשָׁם מִיָּד]. וְהוּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן ט, ד) 'וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל כַּנְּפֵי נְשָׂרִים', בְּדָרְךָ מִשָּׁל עַל הַמְּהִירוֹת הַגְּדוּלָּה בָּהֶּ הִגִּיעוּ מֵרַעְמֶסֶם לְסוֹכּוֹת (כ"ט):

הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף. מִבְּנֵי מִצְרַיִם, וְהַפְּחוֹת מִכֵּן עֲשָׂרִים קְרוּי 'טָף' (א"ט): תורה לח

וְטִלְטוּלֵיהֶם] (מכילתא) (שמור' ג יא, עפ"י מפרשים שם): תורה לו

(לו) וַיִּשְׁאַלּוּם. אַחַר שֶׁכָּבַר נֶאֱמַר (בפסוק הקודם) 'וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם וְגו'', הוֹסִיף כָּאֵן הַכְּתוּב עוֹד שֶׁנָּתַן הַקַּב"ה אֶת חֵן הָעַם וַיִּשְׁאַלּוּם, לְלַמֵּד שֶׁאֵף מָה שֵׁלֵא הָיוּ שׁוֹאֲלִים מֵהֶם הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם. שֶׁהָיָה הַיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר לְמִצְרַיִם 'הִשְׁאִילֵנִי כְּלֵי אַחֲד', וְהוּא מְשִׁיבוֹ: אַתָּה אוֹמֵר אַחֲד - טוֹל שָׁנִים וְלָךְ (כא"ט):

וַיִּנְצְלוּ. פִּירוּשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁמִּתּוֹרָגִים בְּאוֹנְקְלוֹס: 'וְרוֹקִינוּ' [רוֹקְנוּ אֶת מִצְרַיִם]. כְּלוֹמֵר, עֲשׂאוּהָ רִיקְנִיּוֹת מְרַכְּבוֹשָׁה (ראה ביאור הלשון 'וינצלו' לעיל ג, כ"ט): תורה לו

(לז) מֵרַעְמֶסֶם סַכְתָּה. שְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת

(לח) בְּדַבַּר מֹשֶׁה. שְׁאָמַר לָהֶם בְּמִצְרַיִם 'וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ' (לעיל יא, ט) וְאֵף שֵׁלֵא מִצִּינּוּ בְּמִפּוֹרֶשׁ שְׁמוֹשָׁה אֵמַר כֵּן לְיִשְׂרָאֵל, אֵלֶּא רַק שֶׁנְּצַטְנָה לֹמַר לָהֶם, בְּכָל זֹאת נֶאֱמַר כָּאֵן 'בְּדַבַּר מֹשֶׁה', שֶׁהָיָה וְדָאֵי עֲשָׂה וְקָיִים כְּאֲשֶׁר צָוָהוּ ה' לְהוֹרוֹת כֵּן לְיִשְׂרָאֵל (שבות יחודה):

וּשְׂמֹלֹת. תְּחִילָה מוֹנֶה הַכְּתוּב אֶת הַכֶּסֶף וְלֹאֲחֲרָיו אֶת הַזָּהָב, וְאַחֲרֵיהֶם הַשְּׂמֹלֹת, מִשׁוּם שֶׁאֵף הֵן (הַשְּׂמֹלֹת) הָיוּ חֲשׂוֹבוֹת לָהֶם מִן הַכֶּסֶף וּמִן הַזָּהָב, וְכֵן הַמְּאַחֵר בְּפָסוּק יוֹתֵר חָשׁוּב מִקּוֹדְמוֹ [לְפִי שֶׁהִיוּצִאִים לְדָרְךָ וְקוֹקִים לְבַגְדִים הַרְבֵּה, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְכֶסֶף וְזָהָב, כִּי טַעַם הַבְּגָדִים לְהַתְּקַרֵּעַ וְלְהַחֲלִיכֶלְךָ מְעַמֵּל הַדְּרָכִים

(לח) וְגַם־עַרְב רַב עָלָה אִתְּם וַצֹּאן וּבְקָר מִקְנֵה כְּבָד מְאֹד:

לח וְאֵף גִּבְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמְהוֹן וְעָנָא וְתוּרִין בְּעִירָא סְגִי לְחָדָא:

כ"ט < עַרְב רַב • תְּעִרֻבוֹת אַמּוֹת שֶׁל גְּרִים.

(לט) וַיֵּאָפוּ אֶת־הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמִץ בִּי־גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:

לט וְאֵפוּ יֵת לִישָׂא דִי אֲפִיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיָּעָן פְּטִירָן אַרְי לֹא חֲמֵע אַרְי אַתְּרֵכוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְאַתְעַבְּקָא וְאֵף וְזָדִין לֹא עָבְדוּ לְהוֹן:

כ"ט < עֹגַת מִצּוֹת • תְּרַרְהָ שֶׁל מִצָּה. בָּצֵק שֶׁלֹּא הִחְמִיץ קְרוֹי מִצָּה. וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם • לְדָרְף. מִגִּיד שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא אָמְרוּ: הַאִיךְ נִצָּא לְמִדְבָּר בְּלֹא צָדָה? אֲלֵא הָאֱמִינוּ וְהִלְכוּ. הוּא שֶׁמִּפְרֵשׁ בְּקִבְלָה: (רמיה ב) "זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת כְּלוּלְתֶיךָ, לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה". וּמֵה שֶׁכָּר מִפְרֵשׁ אַחֲרָיו? "קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְהָ גִּוִּי" (מכילתא).

(מ) וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

מ וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יִתִּיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה וְתַלְתִּין שָׁנִין:

כ"ט < אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם • אַחַר שֶׁאָר הִי־שִׁיבוֹת שִׁיִּשְׁבוּ גְרִים, "בְּאַרְץ לֹא לָהֶם". שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה • בֵּין הַכֹּל, מִשְׁנוּלֵד יִצְחָק עַד עַכְשָׁו הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. מִשְׁהִיָּה לֹו זֶרַע לְאַבְרָהָם, נִתְקַיֵּם: "כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ", וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיוּ מִשְׁנוּגְגָרָה גִּזְרַת בֵּין הַבְּתָרִים עַד שְׁנוּלֵד יִצְחָק. וְאִי־אֶפְשֶׁר לֹאמַר בְּאַרְץ מִצְרַיִם לְבִדְדָה, שֶׁהָרִי קָהַת מִן הַבָּאִים עִם יַעֲקֹב הָיָה. צֹא וְחָשֵׁב כָּל שְׁנוֹתָיו וְכָל שְׁנוֹת עַמְרָם בְּנוֹ וּשְׁמוֹנִים שָׁל מִשָּׁה, לֹא תִמָּצֵאם כָּל כָּף. וְעַל פְּרֻחַף הַרְבֵּה שָׁנִים הָיוּ לְקָהַת עַד שֶׁלֹּא יָרַד לְמִצְרַיִם, וְהַרְבֵּה מִשְׁנוֹת עַמְרָם נִבְלָעִים בְּשְׁנוֹת קָהַת, וְהַרְבֵּה מִשְׁמוֹנִים שָׁל מִשָּׁה נִבְלָעִים בְּשְׁנוֹת עַמְרָם. הָרִי, שֶׁלֹּא תִמָּצֵא אַרְבַּע מֵאוֹת לְכִיאַת מִצְרַיִם, וְהַזְקָקָת לֹאמַר עַל פְּרֻחַף, שֶׁאֵף שֶׁאָר הִי־שִׁיבוֹת נִקְרָאוּ גִּרּוֹת וְאֶפְלוּ בְּחִכְרוֹן, כְּעִנְיָן שְׁנֵאֲמַר: (בראשית לח) "אֲשֶׁר גַּר שָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק", וְאוֹמַר: (לעיל ח) "אֵת אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ". לְפִיכָף אַתָּה צְרִיךְ לֹאמַר "כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ", מִשְׁהִיָּה לֹו זֶרַע. וּכְשֶׁתִּמְנֶה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה מִשְׁנוּלֵד יִצְחָק, תִּמָּצֵא מִבִּיאַתָּן לְמִצְרַיִם עַד יִצִּיאַתָּן ר"י שָׁנָה, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁשָּׁנוּ לְתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מצות' כלומר שהעוגות היו 'מצות' (ב"ב):
וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם. שֶׁלֹּא הִכִּינוּ מִזֶּיָּן לְדָרְף. וּמִגִּיד הַכְּתוּב שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא אָמְרוּ 'הִיאֵף נִצָּא לְמִדְבָּר בְּלֹא צָדָה', אֲלֵא הָאֱמִינוּ בְּה' וְהִלְכוּ אַחֲרָיו, וְהוּא הִשְׁבַּח שְׁמוֹפִרֵשׁ בְּקִבְלָה [=בְּדִבְרֵי הַנְּבִיאִים, שֶׁקִּבְלוּ נְבוּאָתָם מֵאֵת ה' (רמיה ב, ט) 'כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת כְּלוּלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה'] [הקב"ה זוכר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אֵת אֲהַבְתָּם הַרְאִישׁוֹנָה

(לח) עַרְב רַב. 'ערב' הוא לשון ערבוב, ו'ערב רב' האמור כאן משמעו: תְּעִרֻבוֹת רַבָּה, מֵאוֹמוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל גְּרִים שֶׁבָּאוּ לְהִצְטַרֵּף אֵל עִם יִשְׂרָאֵל בְּעִלּוֹתוֹ מִמִּצְרַיִם [ואין פְּוֹנַת הַכְּתוּב עַל 'עִירוּבָם' בְּתוֹךְ יִשְׂרָאֵל (רא"ס): תורה לט
(לט) עֹגַת מִצּוֹת. חֲרָרָה שֶׁל מִצָּה [חֲרָרָה = לָחֵם שְׁטוּחַ וְדָק שֶׁאֵינּוּ צְרִיךְ תְּנוּרָה, וְנִאֲפָה עַל גְּבֵי גְּחָלִים (מפרשים)].
אוּלָּם לֹא כָּל חֲרָרָה קְרוּיָה מִצָּה, אֲלֵא רַק זֶה הָאֶפְסוּדָה מִבָּצֵק שֶׁלֹּא הִחְמִיץ קְרוּי 'מִצָּה', לְכָף הוֹצֵרֵךְ לֹאמַר 'עֹגַת

בראשית היותם לעם (בַּעַת 'נְשׂוּאֵיהֶם'), כִּאֲשֶׁר הִתְרַצוּ לִילָף אַחֲרָיו בְּאוֹתוֹ מִדְבָּר הָרִיקוֹן וְהַשׁוּמָם מִכָּל זֶרַע וְרוּעַ], וּמֵה הַשֶּׁכֶר שֶׁנִּטְלוּ עַל כָּף? הָרִי מְפֹרֵשׁ שָׁם בְּמִקְרָא אַחֲרָיו 'קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָה' [בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִחְשְׁבִים לְה' כְּקִדְשׁ וְכַתְרוּמָה, שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּהוּ זְרִים] (מכילתא) (באמ"ח): תורה מ
(מ) אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. לֹא בָּא הַכְּתוּב לְמַנּוֹת רַק אֵת הַשָּׁנִים שֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם, אֲלֵא לְסַבָּם אֵת כָּל שְׁנוֹת גְּלוּתָם.

מא וְהָיָה מִסּוּף אַרְבַּע מָאָה יִתְלָתִין שָׁנִין
וְהָיָה בְּכָרֵן יוֹמָא הַדִּין נִפְקוּ כָּל חִילְיָא דִּינִי
מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם:

(מא) וְיִהְיֶה מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
וְיִהְיֶה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל־צְבָאוֹת יְהוָה
מֵאַרְץ מִצְרַיִם:

ש"י וְיִהְיֶה מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְגו', וְיִהְיֶה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה • מְגִיד שְׁפִינֵן שֶׁהִגִּיעַ הַקֶּץ, לֹא עֶכְפָּן הַמְּקוֹם
כְּהַרְף עֵינַי. בְּט"וּ בְּנִיסָן בָּאוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת אֶצֶל אַבְרָהָם לְבַשְׂרוֹ, בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן נוֹלַד יִצְחָק, וּבְט"ו
בְּנִיסָן נִגְזְרָה גְזֵרַת בֵּין הַבְּתָרִים (מכילתא).

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

לָהֶם... אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, כְּכָר נִחְשָׁב
מִשְׁהִיָּה לֹא זָרַע, דְּהֵינּוּ מְלִידַת יִצְחָק
(מ"ש"ח)
טן כל השנים שהיו במצרים: וּבְשִׁתְּמִנָּה
אַרְבַּע־מֵאוֹת שָׁנָה מִשְׁנוֹלַד יִצְחָק עַד
שִׁיִּצְאֻ מִמִּצְרַיִם, תִּמְצָא מִבִּיאַתְּךָ
לְמִצְרַיִם עַד יִצְאִיתְךָ מִשָּׁם - מֵאֵתִים
וְעֶשֶׂר שָׁנָה. [כִּי־צַדִּיק יִצְחָק הָיָה בֵּין
שָׁנִים שָׁנָה בְּשִׁנּוֹלַד יַעֲקֹב (בראשית כה,
כז), וְיַעֲקֹב הָיָה בֵּין מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים
כְּשִׁירַד לְמִצְרַיִם (שם מו, ט), הָרִי מֵאָה
וְתִשְׁעִים שָׁנָה מִשְׁנוֹלַד יִצְחָק עַד שִׁירַד
יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, וְהַשָּׁנִים הַנוֹתְרוֹת עַד
אַרְבַּע מֵאוֹת, אֵלּוּ הַשָּׁנִים שֶׁהָיוּ
בְּמִצְרַיִם: מֵאֵתִים [עֶשֶׂר שָׁנִים]. וּמִקְרָא
זֶה הוּא אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שְׁשִׁינוּ
הַזְּקֵנִים כְּשִׁכְתָּבוּ אֶת הַתּוֹרָה לְתַלְמֵי
הַמֶּלֶךְ כְּדֵי שֶׁלֹּא לִיתֵן לוֹ פִּתְחוֹן פִּה
לְכַפּוֹר, שֶׁהוֹסִיפוּ שְׁתֵּי תִיבוֹת בְּמִקְרָא
זֶה וְכָתְבוּ: 'וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... בְּאַרְץ
מִצְרַיִם וּבִשְׂאֵר אֲרָצוֹת' וְגו' (מגילה
ט): תורה מא

(מא) וְיִהְיֶה מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְגו' וְיִהְיֶה
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. הוֹסִיף הַכְּתוּב
וְהַדְּגִישׁ יְיָהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, מְגִיד
בְּזֶה, שְׁפִינֵן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַקֶּץ וְנִשְׁלַם
מִנְּיַן הַשָּׁנִים שֶׁנִּגְזְרָה עֲלֵיהֶם, לֹא עֶכְפָּן
הַמְּקוֹם לְהַשְׁהוֹתָם עוֹד בְּמִצְרַיִם אֶפִּילוּ
כְּהַרְף עֵינַי (רַגַע אֶחָד), אֵלּא מִיָּד
נִגְאָלוּ. וּמִכָּאן שֶׁחֲשַׁבּוֹן הַשָּׁנִים הָאֲמוּר
לְמַעַלָּה הֵן שָׁנִים תְּמִימוֹת מִיּוֹם לְיוֹם,
נִמְצְאוּ לְמִדֵּים כִּי בְּט"וּ בְּנִיסָן בָּאוּ
מִלֵּאכֵי־הַשָּׁרֵת אֶצֶל אַבְרָהָם לְבַשְׂרוֹ,
עַל לִידַת יִצְחָק בְּנֵו בְּעוֹד שָׁנָה וְכִמו
שְׁנָאָמֵר (בראשית יח, י) 'כִּי־עַתָּה חָיָה וְהָיָה בֵּין
לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ', וּבְט"וּ בְּנִיסָן נוֹלַד

נְכַדוֹ, הוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
כְּשֶׁהָיָה בֵּין שְׁמוֹנִים (לעיל ג, ט). מַעֲתָה, יָצָא
וְחָשׁוּב חֲשַׁבּוֹן שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל כָּל דּוֹר
בְּפָנָי עֶצְמוֹ: כָּל שְׁנוֹתָיו שֶׁל קֹהֵל [קל"ג
שָׁנָה (להלן ג, ט)], וְכָל שְׁנוֹת עֵמְרָם בְּנֵו
[קל"ו שָׁנָה (להלן ג, ט)], וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה
שֶׁל מוֹשֶׁה, וְעַדִּיין לֹא תִמְצָאֵם כָּל כָּף,
אֵלּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִישִׁים שָׁנָה
(133+137+80=350). וְאִם מִסְפָּר זֶה לֹא
יִתְכַן, שֶׁהָרִי עַל־כִּרְחֹף הַרְבֵּה שָׁנִים
הָיָה לְקֹהֵל עַד שֶׁלֹּא יָרַד לְמִצְרַיִם, וְכֵן
הַרְבֵּה מִשְׁנוֹת עֵמְרָם נִבְלָעִים
וְנִחְסְרִים מִן הַחֲשַׁבּוֹן, לְפִי שֶׁכְּכָר
כְּלוּלִים הֵם בְּשְׁנוֹת קֹהֵל, וְהַרְבֵּה
שָׁנִים מִשְׁמוֹנִים שֶׁל מוֹשֶׁה נִבְלָעִים
בְּשְׁנוֹת עֵמְרָם, כְּלוּמֵר, אֵינִי נְכוּן לְמִנּוֹת
בְּנִפְרָד כָּל שְׁנוֹת הַבֵּן וְכָל שְׁנוֹת הָאָב,
שֶׁהָרִי כָּל בֵּן נוֹלַד בְּאֲמִצַּע חַיּוֹ שֶׁל
אָבִיו וְלֹא בְיוֹם מוֹתוֹ, וְאִם בֵּן עַדִּיין יֵשׁ
לְהַפְחִית מִן הַסְּכּוּם אֶת הַשָּׁנִים שֶׁבָּהֶם
חַיּוֹ הָאָבוֹת וְהַבָּנִים יַחְדָּיו, הָרִי מִכְּלַל
הַחֲשַׁבּוֹן עוֹלָה שֶׁלֹּא תִמְצָא אַרְבַּע־
מֵאוֹת שָׁנִים לְבִיאַת מִצְרַיִם עַד
יִצְאִיתְךָ מִמִּצְרַיִם, וְהוֹזַקְתָּ לֹאמֹר עַל־
כִּרְחֹף, כְּפִי הַמְּבוֹאֵר, לְמַעַלָּה, שְׂאֵף
שְׂאֵר הַיְשִׁיבוֹת שִׁיִּשְׁבוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל
נִקְרְאוּ גְרוֹת, וְאֶפִּילוּ יִשְׁיָבְתוּ שֶׁל
אַבְרָהָם בְּחִבְרוֹן, שֶׁשָּׁם הָיָה יוֹשֵׁב רוּב
שְׁנוֹתָיו בְּאַרְץ כְּנַעַן, קְרוּיָה בְּלִשׁוֹן
גְרוֹת, כְּמוֹ שְׁנָאָמֵר (בראשית לה, כז) 'הִיא
חִבְרוֹן אֲשֶׁר גָּר שָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק' -
הָרִי שֶׁקְרָאוּ הַכְּתוּב 'גָּר' וְלֹא 'יָשָׁב', וְכֵן
הוּא אוֹמֵר (לעיל ג, ד) 'אֵת אֲרָץ
מִגּוּרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ, לְפִיכֶף אֲתָה
צְרִיף לוֹמֵר, שֶׁהָאֲמוּר בְּכִרְיַת בֵּין
הַבְּתָרִים 'כִּי גַר יְהִיָּה זְרַעְךָ בְּאַרְץ לֹא

מִתְחִילַת הַגְּזִירָה עַד יִצְאִיתְךָ מִמִּצְרַיִם.
וְכָף פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: 'וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם' - שׁוּז הָיְתָה
יְשִׁיבְתֶם הָאֲחֻרוּנָה - אַחַר שְׂאֵר
הַיְשִׁיבוֹת שֶׁלָּהֶם, שִׁיִּשְׁבוּ בְּמִקְוֹמוֹת
נוֹסְפִים כְּגַרִים בְּאַרְץ לֹא לָהֶם, כָּל
אֵלּוּ מִצְטָרְפִים לְכָדִי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה בֵּין הַכָּל (בְּסֻף
הַכָּל); וּמִשְׁנוֹלַד יִצְחָק עַד עֶכְשָׁיו (עַד
צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם) הָיוּ אַרְבַּע־מֵאוֹת
שָׁנָה, שֶׁכֵּן מִשְׁהִיָּה לֹא זָרַע לְאַבְרָהָם,
אֲזִי כְּכָר נִתְקַיֵּים מֵאֲמֵר הַקַּב"ה
שְׁנָאָמֵר לוֹ בְּכִרְיַת בֵּין הַבְּתָרִים 'כִּי גַר
יְהִיָּה זְרַעְךָ בְּאַרְץ לֹא לָהֶם' (בראשית טו,
א) [כִּי אִם אֲרָץ כְּנַעַן נִחְשַׁבְתָּ כְּאַרְץ לֹא
לָהֶם לְפִי שֶׁעַדִּיין לֹא נִיתְּנָה לָהֶם, וְכִינֵן
שְׁנוֹלַד יִצְחָק נִמְצָא 'זָרַע אַבְרָהָם'
שׁוּהָה 'בְּאַרְץ לֹא לוֹ', וְעוֹד שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה הָיוּ מִיּוֹם שֶׁנִּגְזְרָה גְזִירַת הַגְּלוּת
בְּכִרְיַת בֵּין הַבְּתָרִים עַד שְׁנוֹלַד יִצְחָק
[וְלָכֵן בְּכִרְיַת בֵּין הַבְּתָרִים, כְּשֶׁאָמַר 'כִּי
גַר יְהִיָּה זְרַעְךָ', אָמַר 'אַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה', אֶבֶל כָּאֵן שֶׁלֹּא תִלָּה אֶת הַגְּלוּת
בְּזָרַע אַבְרָהָם, הַתְּחִיל הַחֲשַׁבּוֹן
מֵאַבְרָהָם עֶצְמוֹ, וְאָמַר 'שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה' (מכילתא יח) (רא"ם,
גרא).

רש"י מוֹכִיחַ שֶׁלֹּא הָיוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע
מֵאוֹת וּשְׁלוֹשִׁים שָׁנָה, וְאֵי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ
אֶת הַכְּתוּב כְּמִשְׁמַעוֹ וְלֹאמֹר שֶׁבְּאַרְץ
מִצְרַיִם לְבַדָּה הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, שְׂאֵינִי הַדְּבָר עוֹלָה לְפִי
חֲשַׁבּוֹן הַשָּׁנִים, שֶׁהָרִי קֹהֵל בֵּן לְוִי מִן
הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה עִם יַעֲקֹב הָיָה -
קֹהֵל נִמְנָה בֵּין שְׁבַעִים הַנְּפֶשׁ שִׁירְדוּ
לְמִצְרַיִם (רא"ה בראשית מו, יא), וּמִשְׁהִיָּה שֶׁהָיָה

מב לילי נטיר הוא קדם יי לאפקותהון
מארעא דמצרים הוא ליליא הדין קדם יי
נטירין לכל בני ישראל לדריהון:

(מב) ליל שמרים הוא ליהוה להוציאם מארץ
מצרים הוא הלילה הזה ליהוה שמרים לכל בני
ישראל לדרתם:

השי"א ליל שמרים • שהיה הקדוש-ברוך-הוא שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים.
הוא הלילה הזה לה' • הוא הלילה שאמר לאברהם, בלילה הזה אני גואל את בניך. שמרים לכל בני
ישראל לדרתם • משמר ובא מן המזיקין, פענן שנאמר: "ולא יתן המשחית וגו'".

מג ואמר יי למשה ולאהרן דא גזירת
פסקא כל פר ישראל דישתמד לא יכול
בה:

(מג) ויאמר יהוה אל-משה ואהרן זאת חקת הפסח
כל-בן-נכר לא-יאכל בו:

השי"א זאת חקת הפסח • בי"ד בניסן נאמרה להם פרושה זו. כל בן-נכר • שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים,
ואחד עובד כוכבים ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא).

מד וכל עבד גבר זביני פספא ותגזר יתה
בבן יכול בה:

(מד) וכל-עבד איש מקנת-כסף ומלתה אתו אז
יאכל בו:

השי"א ומלתה אתו אז יאכל בו • רבו. (יבמות עא) מגיד שמילת עבדיו מעפבתו מלאכל בפסח, דברי רבי יהושע.
רבי אליעזר אומר: אין מילת עבדיו מעפבתו מלאכל בפסח. אם פן מה תלמוד לומר: "אז יאכל בו"? העבד.

מה תותבא ואגירא לא יכול בה:

(מה) תושב ושכיר לא-יאכל בו:

השי"א תושב • זה גר תושב. ושכיר • זה העובד כוכבים. ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם, ונאמר וכל
ערל לא יאכל בו? אלא כגון ערבי מהול וגבעוני מהול, והוא תושב או שכיר.

רשי"א כפשוטו - מהדורת לשם

לאביו שבשמים [שמנתנהג כנכרי ון
להקב"ה] לא יאכל בו, ולא רק גוי
ממש אלא אחד גוי ואחד ישראל
מומר (שהמיר דתו) במשמע (מכילתא)

(רשי"א פסחים צו. ויבמות עא): תורה מד

(מד) ומלתה אותו אז יאכל בו.
לאחר שנימול העבד, אז יאכל בו רבו
(אדוניו). מגיד הכתוב בונה, שמילת
עבדיו מעפבתו (את האדון) מלאכול
בפסח כל עוד שהם לא נימולו. אלו
הם דברי רבי יהושע. רבי אליעזר
אומר, אין מילת עבדיו מעפבתו
מלאכול בפסח. אם-כן מה תלמוד
לומר 'אז יאכל בו'? מוסב על העבד,
שכל זמן שלא נימול אסור לעבד
לאכול בו, וכיון שנימול 'אז יאכל
בו': תורה מה

(מה) תושב. זה גר תושב:

ושכיר. זה הגוי השכור לישראל

אמר לאברהם בכרית בין הבתרים
'בלילה הזה (בפשתגיע השנה
המיועדת) אני גואל את בניך' (מכילתא
בא"י):

שמרים לכל בני ישראל לדרתם.
'שמורים' האמור כאן אצל ישראל
הוא לשון 'שמירה', כלומר הלילה הזה
שבו זכו ישראל לשמירה, לעולם הוא
יהא משומר ובא מן המזיקין, פענן
שנאמר ולא יתן המשחית וגו' (פסחים
קט) [לשון 'משומר ובא' - כלומר כל
שנה ושנה כשהוא 'בא' הוא משומר]
(רא"י): תורה מג

(מג) זאת חקת הפסח. בי"ד בניסן
נאמרה להם פרושה זו. שכן משמע מן
האמור בסיום הפרשה (להלן פסוק א
ויעשו כל בני ישראל כבאשר צוה ה',
כלומר מיד באותו היום עשו כן רע"א):
כל בן נכר. כל מי שנתנכרו מעשיו

יחקק [ארבע מאות שנים לפני יציאת
מצרים], ובט"ו בניסן נגזרה גזירת
בין הבתרים [שלישים שנה לפני לידת
יחזקאל] כמפורש למעלה (מכילתא
בא"י): תורה מב

(מב) ליל שמרים הוא לה'. 'שמורים'
האמור כאן אצל הקב"ה, אין פירושו
לשון שמירה [כדוגמת 'שמורים'
האמור להלן אצל ישראל], אלא הוא
לשון 'המתנה', שהיה הקדוש-ברוך-
הוא שומר ומצפה לו לאותו הלילה
מתי יבוא ויגיע, כדי לקיים הבטחתו
'להוציאם מארץ מצרים' [ומצינו
לשון זה במקרא (בראשית לו, יא) ואביו
שמר את הדבר, שהיה ממתין ומצפה
אימתי יתקיים הדבר] (נח"י):

הוא הלילה הזה לה'. כלומר, הוא
הלילה הידוע שכבר הועירו הקב"ה
מראש לנאולה, הוא הלילה שעליו

(מו) **בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבֶּשֶׂר חוּצָה וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ:**
 מן פְּחֻבְרָא תְדָא וְתֵאָכֵל לֹא תִפִּיק מִן בֵּיתָא
 מִן פְּסָרָא לְבָרָא וְגִרְמָא לֹא תִתְבְּרוּן בֵּיהּ :

רש"י «בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל» (מכילתא) פְּחֻבְרָא אַחַת, שְׁלֹא יַעֲשׂוּ הַנִּמְנִינִין עֲלֵיו שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת וַיִּחַלְקוּהוּ. אַתָּה אוֹמֵר בְּחֻבְרָא אַחַת, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּבֵית אֶחָד כְּמִשְׁמַעוֹ, וְלִלְמַד שְׁאֵם הַתְּחִילוֹ וְהָיוּ אוֹכְלִים בְּחֻצֵר וַיִּרְדּוּ גִשְׁמִים שְׁלֹא יִכְנסוּ לְבֵית? תִּלְמוּד לומר: "עַל הַבַּתִּים אֲשֶׁר יֵאָכְלוּ אוֹתוֹ בֵּיהֶם", מִכָּאן שֶׁהָאוֹכֵל, אוֹכֵל בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת. לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת • מִן הַחֲבוּרָה. וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ • הִרְאוּ לֹאכִילָה, כְּגוֹן שֵׁשׁ עֲלֵיו פְּזִית בֶּשֶׂר, יֵשׁ בוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֵצִים. אֵין עֲלֵיו פְּזִית בֶּשֶׂר אוֹ מַח, אֵין בוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֵצִים.

מז כל כְּנִשְׁמָא דִּישְׂרָאֵל יַעֲבִדוּן תְּתָה :

(מו) **כָּל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ:**

רש"י «כָּל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ» • לְמָה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּפֶסֶח מִצְרַיִם: "שֶׁה לְבֵית אָבוֹת", שֶׁנִּמְנָנוּ עֲלָיו לְמִשְׁפַּחוֹת, יָכוֹל אַף פֶּסַח דְּרוֹת כֵּן? תִּלְמוּד לומר: "כָּל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ".

מח וְאֵרִי יִתְגַּבֵּר עִמָּךְ גִּיּוֹרָא וְיַעֲבִד פֶּסַחָא
 קָדָם יי מְגִיד לָהּ כָּל דְּכוּרָא וּבְכֵן יִקְרַב
 לְמַעֲבְדָּהּ וְהִיא כְּנִיבָא דְאַרְעָא וְכָל עֲרֵלָא
 לֹא יִכּוֹל בֵּיהּ :

(מח) **וְכִי־יִגֹּר אֶתְךָ גֵּר וַעֲשֵׂה פֶּסַח לַיהוָה הַמּוֹל לְךָ
 כָּל־זִכָּר וְאִזּו יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֹרַח הָאָרֶץ
 וְכָל־עֲרֵל לֹא־יֵאָכֵל בוֹ:**

רש"י «וַעֲשֵׂה פֶּסַח» • יָכוֹל כָּל הַמִּתְגַּבֵּר יַעֲשֵׂה פֶּסַח מִיַּד? תִּלְמוּד לומר: "וְהָיָה כְּאֹרַח הָאָרֶץ". מַה אֲזַרְח

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

עֲלֵיו פְּזִית בֶּשֶׂר אוֹ מוֹחַ [=פְּנִיָּם הַעֵצִים שֶׁהוּא רַף וְרֵאזִי לֹאכִילָה], אֵין בוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֵצִים [תִּיבַת יֵאָכֵל] הָאֲמוּר בְּרֵאשׁ הַפֶּסֶח מְלַמֶּדֶת עַל הַעֵצִים הָאֲמוּר בְּסוּפֵה, כִּי הַמְדוּבָר בְּעֵצִים הַנֶּאֱכָל (רא"ס): תוֹרָה מו
(מו) כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ.
 לְמָה נֶאֱמַר - כְּלוּמַר, לְמָה הוֹצֵרָךְ הַכְּתוּב לְלַמְדֵנוּ, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חַיִּיבִים לַעֲשׂוֹתוֹ? אֶלָּא כִּי יֵשׁ לְדַרְשׁוֹ: לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּפֶסַח מִצְרַיִם 'שֶׁה לְבֵית אָבוֹת', שֶׁנִּמְנָנוּ עֲלָיו לְפִי מִשְׁפַּחוֹת, וְכֹל הֵייתִי לומר שְׁמָא אַף פֶּסַח־דְּרוֹת כֵּן, שְׁאֵף הַפֶּסַח שְׁמִקְרִיבִים יִשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁנָה לְדוֹרוֹתֵיהֶם יִתְמַנּוּ חֲבוּרוֹתֵיהֶם רַק עַל פִּי מִשְׁפַּחוֹת, תִּלְמוּד לומר 'כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ' - כָּל הָעֵדָה כּוֹלֵם שׁוֹיִם בוֹ, וְהֵם רִשְׁאִים לְהִמְנֹת כְּרֻצָּנָם [ולא כְּפֶסַח מִצְרַיִם שְׁדוּקָא 'אֵם יַמְעֵט הַבַּיִת מִהֵייתִי מִשְׁדָּה' - אִזּו הַתִּירָה תוֹרָה שִׁיקָח 'הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב' וגו']

(לעיל פסוק ד) [שע"א]: תורה מח

(מח) וַעֲשֵׂה פֶּסַח. מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר וְכִי יִגֹּר אֶתְךָ גֵּר וַעֲשֵׂה פֶּסַח, וְכֹל הֵייתִי לומר כִּי כָּל הַמִּתְגַּבֵּר - אַף בְּשֶׁאֵר

שְׁמָא אֵין הַדְּבָר כֵּן אֶלָּא בְּבֵית אֶחָד כְּמִשְׁמַעוֹ, וְלִלְמַד עַל מְקוֹם הַסְּעוּדָה שֶׁלֹּא יִחַלְקוּהוּ לְשָׁנִים, שְׁאֵם הַתְּחִילוֹ וְהָיוּ אוֹכְלִים אוֹתוֹ בְּחֻצֵר וַיִּרְדּוּ גִשְׁמִים וְאֵינָם יִכּוֹלִים לֵאכּוֹל שֵׁם עוֹד, שְׁמָא מוֹדְקִים הֵם שְׁלֹא יִכְנסוּ לְבֵית לְהַמְשִׁיךְ לֵאכּוֹל בְּתוֹכוֹ, כִּיִּן שֶׁתְּחִילַת הָאֲכִילָה הֵייתָה בְּחֻצֵר? תִּלְמוּד לומר (לעיל פסוק ז) "עַל הַבַּתִּים אֲשֶׁר יֵאָכְלוּ אוֹתוֹ בֵּיהֶם", הִרְי שֶׁהוֹפִיר אֶת הַשָּׂה בְּלִשׁוֹן יְחִיד [אוֹתוֹ] וְאֵילוֹ מְקוֹם אֲכִילָתוֹ הוֹפִיר בְּלִשׁוֹן רַבִּים [בַּתִּים]. מִכָּאן שֶׁהָאוֹכֵל אֶת הַפֶּסַח, אֵם רוּצָה אוֹכֵל אוֹתוֹ בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת. נִמְצִינוּ לְמִדִּים, כִּי חֲבוּרָה אַחַת אֵינָה רִשְׁאִית לְהַתְחַלֵּק לְשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת, אֶבֶל כָּל הַחֲבוּרָה בְּשְׁלִימוֹתָהּ יִכּוֹלָה לַעֲבוֹר עַם פֶּסַחָהּ מִמְקוֹם לְמְקוֹם (משכ"ל):

לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת. אַף 'בֵּית' זֶה פִּירוּשׁוֹ 'חֲבוּרָה'; לֹא תוֹצִיא בֶּשֶׂר מִן הַחֲבוּרָה הַזֹּאת לְחֲבוּרָה אַחֶרֶת (פסחים פה):

וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ. דְּיוֹקָא עֵצִים הִרְאוּ לֹאכִילָה, כְּגוֹן שֵׁשׁ עֲלֵיו פְּזִית בֶּשֶׂר, הוּא אֲשֶׁר יֵשׁ בוֹ מִשּׁוּם אִיסוּר שְׁבִירַת עֵצִים, אֶבֶל אֵם אֵין

לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלֻאכְתּוֹ כְּפוּעַל [נֵאִינוּ 'עֲבָד' שְׁגוּפֵה קְנוֹי לוֹ]. יוֹמָה תִּלְמוּד לומר - לְמָה הוֹצֵרָךְ הַכְּתוּב לְהוֹדִיעֵנוּ שֶׁהַתּוֹשֵׁב וְהַשְּׂכִיר לֹא יֵאָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח, וְהֵלֵא עֲרֵלִים הֵם, וְכִבֵּר נֶאֱמַר (להלן פסוק מח) 'וְכָל עֲרֵל לֹא יֵאָכֵל בוֹ?' אֶלָּא כְּגוֹן עֲרֵבֵי מְהוּל וּגְבַעוּנֵי מְהוּל - שֶׁהֵם אוֹמוֹת הַנוֹהֲגִים לְמוֹל אֶת עֵצִים - וְהוּא תוֹשֵׁב אוֹ שְׂכִיר אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, עֲלֵיהֶם הַשְּׁמִיעֵנוּ הַכְּתוּב שֶׁאֵינָם נִטְפָּלִים לְיִשְׂרָאֵל, וְנֶאֱסוּרִים בְּאֲכִילַת הַפֶּסַח כְּשֶׁאֵר גּוֹיִים (שם) (שע"א.

בא"י: תורה מו

(מו) בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל. 'בֵּית אֶחָד' הָאֲמוּר כָּאן, אֵינוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ 'דִּירָה אַחַת', אֶלָּא שִׁיאֲכֻלוּהוּ חֲבוּרָה אַחַת (קְבוּצָה הַסּוּעֵדִים בְּיַחַד), שְׁלֹא יַעֲשׂוּ הַנִּמְנִינִין עֲלָיו לְשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת נִפְרָדוֹת וַיִּחַלְקוּהוּ (אֶת בֶּשֶׂר הַפֶּסַח) בְּאוֹפֵן שֶׁכָּל קְבוּצָה תֵּאָכֵל אֶת הַחֲלָקָה לְבִדְהָ, כִּי עַל כֵּן נֶאֱמַר 'בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל', שֶׁכָּל בְּנֵי הַחֲבוּרָה שֶׁנִּמְנָנוּ עַל אוֹתוֹ הִקְרָנוּ יֵאָכְלוּהוּ דְיוֹקָא בְּיַחַד וְלֹא לְחוּד. וּמִנֵּיין שֶׁכֵּן פִּירוּשׁוֹ, וְהֵלֵא יֵשׁ לְשֹׂאוֹ: אַתָּה אוֹמֵר כִּי 'בֵּית אֶחָד' פִּירוּשׁוֹ חֲבוּרָה אַחַת, אוֹ אֵינוֹ -

בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר, אַף גַּר בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר. וְכָל-עֶרְל לֹא-יֹאכַל בּוֹ • לְהִבְיָא אֶת שְׁמֹתוֹ אַחֲרֵי מַחְמַת מִלָּה, שְׂאִינוּ מוֹמֵר לְעֶרְלוּת, וְאִינוּ נִלְמַד מִ"בֵּן נֹכַר לֹא יֹאכַל בּוֹ" •

(מט) תּוֹרָה אַחַת יְהִי־הָאֲזָרְחָ וְלִגְרָ הִגְרָ בְּתוֹכְכֶם: מט אורייתא תדא יהא לנציבא ולגיודא דיתגרוין ביניכון:

יש"י: תורה אחת וגו' • להשוות גר לאזרח אף לשאר מצוות שבתורה (מכילתא) •

(ג) וַיַּעֲשׂוּ כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת- מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן בֵּן עֲשׂוֹ:

נבעדו כל בני ישראל כמא די פקיד יי נת משה ונת אהרן בן עדו:

(נא) וַיְהִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צִבְאֹתָם:

נא והנה בפרן יומא הדין אפיק יי נת בני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון:

♦ שבת קודש ג' שבט ♦

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) קִדְשִׁי כָּל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-יָרְחָם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבְבַהֲמָה לִי הוּא:

ב אקדש קדמי כל בוכרא פתח כל ולדא בכני ישראל באנשא ובבעירא דילי הוא:

יש"י: פטר כל-רחם • שפתח את הרחם תחלה, כמו (משלי יז) "פטר מים ראשית מדון", וכן (תהלים כב) "יפטירו בשפה", יפתחו שפתיים. לי הוא • לעצמי קניתיים על ידי שהפיתי בכורי מצרים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תחלה. ומצינו במקרא לשון 'פטר' במשמעות זו, כמו 'פטר מים ראשית מדון' (משלי יז, יד) [תחילת המדון והמריבה דומה לפתיחת חור בגדר העוצרת את המים, שפכל שהמים שוטפים הולך החור ומתרחב יותר, כך המחלוקת תלך ותתרחב עוד ועוד], וכן 'כל ראי ילעגו לי יפטירו בשפה' וניעו ראש' (תהלים כב, ח), שפירושו: כנסת ישראל אומרת לה' 'כל העמים הרואים אותי בשפלותי יפתחו שפתים ללעוג עלי בדברי ביון' (בא"י: לי הוא. והלא כל העולם כולו שלוז אלא בלומר לעצמי קניתיים, שיהיו קדושים לעבודתי, על-ידי שהפיתי בכורי מצרים ואתם הצלתי

(באמ"י): תורה ג

מומר, מטעם 'כל המומר לעבירה אחת - לעבור עליה בקביעות - הרי זה כומר לכל התורה' [שהרי אנוס הוא, ואינו נלמד מ'בן נכר לא יאכל בו'] [שהוא אזורה לישאל מומר ראה לעיל פסוק ט]. לכן ריבה הכתוב כאן, שכל ערל שהוא, ואפילו אנוס, אינו אוכל בקרבן הפסח (שם) (רא"ם עפ"י רש"י פסחים כח): תורה מט

(מט) תורה אחת וגו'. בפסוק הקודם השנה הכתוב את הגר לאזרח הארץ לענין מצות הפסח, וכאן בא להוסיף ולהשוות את הגר לאזרח אף לשאר המצוות שבתורה (שם): תורה נ

יג (ב) פטר כל רחם. בן ראשון לאמו, וקרוי בלשון 'פטר' שמשמעו 'פתיחה', על שם שהוא פתח את הרחם של אמו

ימות השנה - לא ימתין עד חג הפסח אלא יעשה פסח מיד [כשם שישאל עשו בן בשעתם כדי להכנס תחת בנפי השכינה, כך גם הוא יעשה פסח בעבור גרותו (מנחת יהודה, דב"ט)]. תלמוד לומר 'והיה באזרח הארץ'. השנה אותו הכתוב לאזרח, מה אזרח עושה פסח בארבעה-עשר בניסן אף גר בארבעה-עשר ביהוד עם כל קהל ישראל (שם):

וכל ערל לא יאכל בו. בא הכתוב להביא (לרבות) גם את מי שאינו מהול מחמת אונס, כגון שמתו אחיו הקודמים מחמת המילה, ולא מלו אותו מפני הספקה שמא ימות כמוהם. והוצרך הכתוב להזהיר עליו במיוחד, מאחר שאינו נחשב מומר לערלות [שהיא איסורו באכילת הפסח בתורת

ג. ויאמר משה לעמא הווי דכירין ית יומא הדין די נפקתון ממצרים מבית עבדותא ארי בתקופה ידא אפיק יי תכון מפא ולא יתאכל חמיע:

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאֲתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בַחֹק יָד הוֹצִיאָה יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֲמִץ:

ה"י - זכור את היום הזה • למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום.

ד. יומא דין אתון נפקין בירחא דאביבא:

(ד) הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:

ה"י - בחדש האביב • וכי לא היינו יודעין באיזה חודש יצאו? אלא כף אמר להם: ראו חסד שגמלכם שהוציא אתכם בחדש שהוא פשר לצאת, לא חמה ולא צנה ולא גשמים, וכן הוא אומר: (תהלים טו) "מוציא אסירים בכושרות", חדש שהוא פשר לצאת.

ה. ויהי ארי עלגך יי לארעא דכנענא וחתאי ואמוראי וחואי ויבוסאי די קנים לאכבהתך למתן לך ארעא עבדא חלב ודבש ותפלח ית פלהנא דדא בירחא הדין:

(ה) וְהָיָה כִּי־יִבְיֹאֵךְ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדָּתָא אֶת־הַעֲבָדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:

ה"י - אל ארץ הכנעני וגו' • ואף-על-פי שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גויים במשמע, שפלן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני (תנחומא). נשבע לאבתיך וגו' • באברהם הוא אומר: (בראשית טו) "ביום ההוא פרת ה' את אברם וגו'", וביצחק הוא אומר: (שם כ) "גור בארץ הזאת וגו'", וביעקב הוא אומר: (שם כט) "הארץ אשר אתה שוכב עליה וגו'". זבת חלב ודבש • חלב זב מן העזים, והדבש זב מן התמרים ומן התאנים (מגילה ו). את העבדה הזאת • של פסח. והלא כבר

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בתוך שמם 'הכנעני' (תנחומא) (ג"א, הוכרח): **נשבע לאבתיך וגו'.** לכל אהד מהאבות היתה שבועה מיוחדת על נתינת הארץ לזרעם אחריהם: **באברהם הוא אומר 'ביום ההוא פרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת וגו'** (בראשית טו, יח), ולשון 'ברית' משמעו שבועה (במדבר רבה פ"ט), **וביצחק הוא אומר: 'גור בארץ הזאת...'** כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל והקמתי את השבעה וגו' (שם כו, א), **וביעקב הוא אומר הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך... אשר דברתי לך'** (שם כט, יא) [מה שהבטחתי לאברהם, לך הבטחתי] (רש"י שם) [כ"ב]: **זבת חלב ודבש.** ארץ פוריה ודשנה הנותנת שפע חלב ושפע פירות מתוקים. ולשון 'זבת' מוסב על שניהם, **החלב זב מן העזים, והדבש זב מן התמרים ומן התאנים** (ג"א):

שהוא פשר לצאת בו לדרך (מכילתא (לבוש): תורה ה **(ה) אל ארץ הכנעני וגו'. ואף-על-פי שלא מנה** כאן הכתוב **אלא חמשה עממין** בלבד, ולא הזכיר את הפריוז והגרגשי [כפי שהם מנויים בספר דברים (ו, א)], הרי שמתוך שהזכיר את הכנעני, **כל שבעה הגוים במשמע, שפולן בכלל 'כנעני' הם,** על שם אביהם הקדמון שהיה שמו 'כנען', וכולם נחשבים למשפחותיו. **ואחת ממשפחות כנען היתה שלא נקרא לה שם** מיוחד משלה **אלא 'כנעני' סתם,** ולפיכך פעמים שהכתוב מנה את כולם בשם הכללי 'כנעני' (ראה בראשית יז, ח), ופעמים שהוא מפרט את כל שבעת האומות ובתוכם זו שנקראת 'כנעני' סתם (ראה במדבר לד, א), ופעמים שהוא מפרט רק את חלקם, כאשר המשפחות הקטנות (כגון הפריוז והגרגשי) מצורפות ונכללות

(ג) **זכור את היום הזה.** אילו נאמר 'זכור' (בשן"א), היה זה לשון ציווי, שפירושו: זכור לעשות הפסח האמור להלן פעם אחת בשנה. אולם מאחר שנאמר 'זכור' (בקמ"ץ) - מקור הפועל, הריהו לשון הונה ממושך, ומשמעותו זכירה קיימת ותמידית. **בכך למד הכתוב שמזכירין יציאת מצרים בכל יום** (ג"א, רא"ס): תורה ד **(ד) בחדש האביב, וכי לא היו ישראל יודעין באיזה חודש יצאו עד שהוצרך משה לומר להם שהוא חודש האביב?** **אלא כף אמר להם, 'ראו את החסד שגמלכם הקב"ה שהוציא אתכם בחדש שהוא פשר** (ראוי ונח) **לצאת** בו לדרך, שכן חודש האביב הוא זמן ממוגז, אשר לא חמה קשה שולטת בו **ולא צנה ולא גשמים'. וכן הוא אומר** (תהלים טו, ז) **'מוציא אסירים בכושרות',** שפירושו: הקב"ה הוציא את ישראל ממאסרם במצרים **בחדש**

נֹאמֵר לְמַעַל: "וְהָיָה כִּי תֵבֵאוּ אֶל הָאָרֶץ וְגו'", וְלָמָּה תִּזְרַח וּשְׂנֵאָה? בְּשִׁבְלֵי דְבַר שְׁנַתְחַדֵּשׁ בָּהּ. בְּפִרְשֵׁי רֵאשׁוֹנָה נֹאמֵר: (לעיל יב) "וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֵבֶדְהָ הַזֹּאת לָכֶם", בְּכֵן רִשְׁעֵי הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַפְּלִל. וְכֵאֵן: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ", בְּכֵן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֵׁאל, וְהַפְּתוּב מְלַמְּדֵךְ שֶׁתִּפְתַּח לוֹ אֶתְהָ בְּדַבְרֵי אַגְדָּה הַמוֹשְׁכִין אֶת הַלֵּב.

(ו) שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֵּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חָג לַיהוָה:
וּשְׁבַעַת יוֹמִין תִּיכּוֹל פְּטִירָא וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעֵאָה חֲנָא קָדָם יי':

(ז) מִצוֹת יֹאכַל אֶת שְׁבַעַת הַיָּמִים וְלֹא־יִרְאֶה לָּךְ חֲמִין וְלֹא־יִרְאֶה לָּךְ שְׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ:
וּפְטִיר וְתֹאכַל אֶת שְׁבַעַת יוֹמִין וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִימַע וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיר בְּכָל תְּחִיבְךָ:

(ח) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:
ח וְתִתְחַזֵּי לְבִנְךָ בַּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּדִיל דִּין עֵבֵד יי' לִי בְּמַפְקֵי מִמִּצְרַיִם:

כ"ט • בְּעֵבֹר זֶה • בְּעֵבֹר שְׂאָקִים מְצוֹתֵינוּ, כְּגוֹן: פֶּסַח, מִצֵּה וּמְרוֹר הַלֵּלוּ. עָשָׂה ה' לִי • לְמַד תְּשׁוּבָה לְבֵן רִשְׁעֵי, לֹמֵר: "עָשָׂה ה' לִי" וְלֹא לָךְ, שְׂאֵלוֹ הֵייתָ שָׂם, לֹא הֵייתָ פְּדָאי לְהַגָּאֵל (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 187)

לא היית פְּדָאי לִיגָאֵל (יג, ח) וְאֵלוֹ בְּמִכִּילְתָא נֹאמֵר "לא הָיָה נִגְאָל". וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה רַק הִרְשָׁעִים שֶׁסָּרְבוּ לְצֵאת מִמִּצְרַיִם מֵתוֹ בַּעַת מַכַּת חֹשֶׁךְ וְלֹא נִגְאָלוּ (רש"י לעיל י, כב). מוּבָן אֲפּוֹא, שֶׁבֵּן רִשְׁעֵי זֶה כֵּן הָיָה נִגְאָל, שֶׁהָרִי הוּא מוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַפְּלִל רַק לְגַבֵּי קָרְבַּן פֶּסַח (מִצֵּה וּמְרוֹר), אוֹלָם הוּא מוֹדֵה שֶׁהוּא שׁוֹף לְיִצִיאַת מִצְרַיִם. לָכֵן אוֹמֵר לוֹ הַפְּתוּב: לוֹ הֵייתָ שָׂם הֵייתָ נִגְאָל (כְּמוֹ שֶׁאֵר הִרְשָׁעִים שֶׁחִטְּאוּ בְּדַבְרִים אַחֲרֵים, שֶׁיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם), אֲבָל לֹא הֵייתָ פְּדָאי וְרֵאוּי לְךָ.

(ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יַדְךָ וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּתְּיָה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בֵּינְךָ חֲזָקָה הוֹצִיאָךְ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:
ט וְיִהְיֶה לָךְ לְאוֹת עַל יַדְךָ וּלְזַכְרָנָא בֵּין עֵינֶיךָ בְּדִיל תִּתִּי אוֹרִינְתָא דִּינִי בְּפוּמְךָ אַרִי בִּידָא תְּקִיפָא אַפְקֵךָ יי' מִמִּצְרַיִם:

כ"ט • וְהָיָה לָךְ לְאוֹת • יִצִיאַת מִצְרַיִם תִּתְּיָה לָךְ לְאוֹת. עַל־יַדְךָ וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ • רוֹצֵה לֹמֵר שֶׁתִּכְתַּב

רש"י כפשוטו - מהדורות לשם

שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֵׁאוֹל (כְּמִבוּאָר לְמַעַלְהָ), רְמִזוּ הַפְּתוּב בְּתִיבַת "לִי" אֶת הַתְּשׁוּבָה הָרְאוּיָה לְהָשִׁיב לְבֵן רִשְׁעֵי, שֶׁשְׂאֵל מַה הָעֵבֶדְהָ הַזֹּאת לָכֶם; לֹמֵר לוֹ: אֶת הַגָּאוּלָּה מִמִּצְרַיִם עָשָׂה ה' לִי - וְלֹא לָךְ, שְׂאִילוֹ הֵייתָ שָׂם לֹא הֵייתָ כְּדָאי (רְאוּי וְזָכָאי) לִיגָאֵל, כִּי יִצִיאַת מִצְרַיִם הֵייתָ עַל מְנַת שִׁתְּקַלּוֹ אֶת מְצוֹתֵינוּ [כְּמוֹ שֶׁנֹּאמֵר (במדבר טו, מא) 'אֲנִי ה' אֲלֵהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצִאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים] (מכילתא) (רא"ם: תורה ט

נֹאמֵר רַק 'וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ' - הַזְכִּיר הַפְּתוּב רַק אֶת תְּשׁוּבַת הָאֵב לְלֹא שְׂאֵלַת הַבֵּן, וּמִשְׁמַע שֶׁמְדוּבָר בְּכֵן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֵׁאוֹל, וְהַפְּתוּב מְלַמְּדֵךְ שֶׁתִּפְתַּח לוֹ אֶתְהָ בְּדַבְרֵי־אַגְדָּה הַמוֹשְׁכִין אֶת הַלֵּב, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ שׂוֹאֵל אוֹתְךָ מְדַעְתּוֹ, וּמִתּוֹךְ כִּף תְּבוֹא לְסַפֵּר לוֹ כָּל עֲנִין יִצִיאַת מִצְרַיִם (מכילתא) (סידור רש"י, רא"ם, גר"א): תורה ו

אֶת הָעֵבֹדָה הַזֹּאת. הָעֵבֹדָה שֶׁל פֶּסַח הֵאֱמוּרָה לְהֵלֵן: 'שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֵּת' וְגו'. וְהֵלֵא כְּבָר נֹאמֵר לְמַעַלְהָ (לעיל יב, כח) 'וְהָיָה כִּי תֵבֵאוּ אֶל הָאָרֶץ... וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הָעֵבֶדְהָ הַזֹּאת וְגו', וְלָמָּה תִּזְרַח וּשְׂנֵאָה כָּאֵן שׁוּב? אֲלֹא בְּשִׁבְלֵי דְבַר שְׁנַתְחַדֵּשׁ בָּהּ - בְּפִרְשֵׁי הַזֹּאת נוֹסֵף דְּבַר שֶׁלֹּא נֹאמֵר בְּזוֹ שֶׁלְמַעַלְהָ, שֶׁכֵּן בְּפִרְשֵׁי רֵאשׁוֹנָה (שם פסוק כו) נֹאמֵר, 'וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֵבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם' - רְמִזוּ כִּי בְּכֵן רִשְׁעֵי הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁכֵּינֵן שְׂאֵמֵר 'לָכֶם' וְלֹא אֵמֵר 'לְנוּ', הָרִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַפְּלִל, וְכֵאֵלוֹ אוֹמֵר: הָעֵבֹדָה הַזֹּאת הִיא רַק 'לָכֶם' וְלֹא לוֹ, וְכֵאֵן (בפסוק ח

פְּרָשִׁיּוֹת הִלְלוּ וְתַקְשְׁרוּם בְּרֹאשׁ וּבִזְרוּעַ. עַל יַדְךָ • עַל יַד שְׂמָאל. לְפִיכָּה, יְדָכָה מְלֵא בְּפִרְשֵׁה שְׁנֵיהָ (לקמן פסוק טז), לְדַרְשׁ בָּהּ יַד שְׁהִיא בְּהָהּ (מכילתא. מנחות לו.)

(י) וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדֶיהָ מִיָּמִים יִתְטַר יַת קִימָא הֵדָא לְזִמְנָה מְזִמְן לְזִמְן: יְמִימָה:

כ"ט • מִיָּמִים יְמִימָה • מְשֻׁנָּה לְשָׁנָה (מנחות לו.)

(יא) וְהָיָה כִּי־יִבְאֵךְ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַפְּנִיעֵי פֶּאֶרְשׁ נִשְׁבַּע לָךְ וְלֹא־תִיָּד וְנִתְּנָה לָךְ: יֵא וְיֵהִי אֲרִי יַעֲלֶנְךָ יֵי לְאַרְעָא דְכַנְעַנָאִי כְּמָא דִּי קַיִים לָךְ וְלֹא־בְהִתְךָ וְיִתְּנָה לָךְ:

כ"י • וְהָיָה כִּי יִבְאֵךְ • יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ שְׁלֵמָדוּ מִכָּאן שְׁלֵא קָדְשׁוּ בְּכוֹרוֹת הַנוֹלָדִים בְּמִדְבָּר. וְהָאֹמֵר שְׁקָדְשׁוּ, מְפָרֵשׁ בִּיאָה זֹו לֹומֵר: אִם תִּקְיִמוּהוּ בְּמִדְבָּר, תִּזְכּוּ לְהַכְנִס לְאֶרֶץ וְתִקְיִמוּהוּ שְׁם (מכילתא) • נִשְׁבַּע לָךְ • וְהִיכֵן נִשְׁבַּע לָךְ? (לעיל ו) "וְהִבְאִיתִי אֲתֶכֶם אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי וְגו'". וְנִתְּנָה לָךְ • (מכילתא) תִּהְיֶה בְּעֵינֶיךָ כְּאִלוּ נִתְּנָה לָךְ בּוּ בַיּוֹם, וְאֵל תְּהִי בְּעֵינֶיךָ כִּירֶשֶׁת אַבוֹת.

(יב) וְהִעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רַחֵם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֶׁגֵּר בְּהִמָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזְּכָרִים לַיהוָה: יֵב וְתַעֲבֹר כָּל פֶּתַח וְלֵדָא קָדָם יֵי וְכָל פֶּתַח וְלֵדָא בְּעִירָא דִּי יֵהִי לָךְ דְּכַרִּין תִּקְדֵּשׁ קָדָם יֵי:

כ"ט • וְהִעֲבַרְתָּ • אֵין וְהִעֲבַרְתָּ אֵלָא לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, וְכֵן הוּא אֹמֵר: "וְהִעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלֹתוֹ לְבִתּוֹ". שֶׁגֵּר

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

נִחְשָׁב לְשׁוֹבָעָה לְפִי שְׁתַּחֲוִילָתוֹ בְּלִשׁוֹן 'לְכֵן אָמַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְאֵין 'לְכֵן' אֵלָא לְשׁוֹן שְׁבוּעָה (שְׁמוֹת רַבָּה ג, טז) (גו"א):

וְנִתְּנָה לָךְ. לְאַחַר שֶׁכָּבַר נֹאמֵר כִּי יִבְיָאָךְ... כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וְלֹא־תִיָּד, לְמַה הוֹצִירָךְ לְהוֹסִיף וְנִתְּנָה לָךְ? אֵלָא כִּי אָמַר לָהֶם: כְּשֶׁתְּבֹא לְשֵׁם תִּהְיֶה הָאֶרֶץ חֻבִּיבָה בְּעֵינֶיךָ כְּאִילוּ נִתְּנָה לָךְ בּוּ בַיּוֹם בְּמִתְּנָה, וְתַתֵּן שְׁבַח וְהוֹדִיָּה לְהַקְב"ה עַל נִתְּנָתָה לָךְ, וְאֵל תִּהְיֶה הָאֶרֶץ בְּעֵינֶיךָ כִּירֶשֶׁת אַבוֹת הַבָּאָה מִן הַיָּדִין, שְׁאֵין דְּרָךְ הָאֲדָם לְהוֹדוֹת עֲלֶיהָ כֹּל כִּי (בַּמִּדְבָּר ב"ם): תוֹרָה יֵב

(יב) וְהִעֲבַרְתָּ. אֵין 'וְהִעֲבַרְתָּ' הָאֹמֵר כְּאֵן לְשׁוֹן הַעֲתִיקָה מִמְּקוֹם לְמִקוֹם, אֵלָא לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, וְכֹלֹמֵר: תִּפְרִישׁ אֶת כְּבוֹד הַבְּהִמָּה מִן הַעֲדָר וְתִקְדֵּשׁוּנָה לָהּ (א"ש, רמב"ן), וְכֵן הוּא אֹמֵר (במדבר כו, ט) 'אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהִעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלֹתוֹ לְבִתּוֹ', שְׁאֵף 'הִעֲבַרְתָּ' זֹו מְלִשׁוֹן הַפְּרָשָׁה הַיָּא, כִּי הִבַּת הַיּוֹרֶשֶׁת 'מִפְרִישָׁה' אֶת הַנַּחֲלָה מִמְּשֻׁפְּחוֹת אַבִּיָּה לְרִשׁוֹת בְּעִלָּה (מכילתא) (חוקוני):

נֹאמֵר: 'וְכֵן יַעֲשֶׂה שְׁנָה בְּשָׁנָה' (לש"ר): תוֹרָה יֵא

(יא) וְהָיָה כִּי יִבְיָאָךְ. הוּאֵיל וְתִלָּה הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹנוֹ אֶת קִדּוּשׁ הַבְּכוֹרוֹת כְּבִיאַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ שְׁלֵמָדוּ מִכָּאן שְׁלֵא קָדְשׁוּ בְּכוֹרוֹת הַנוֹלָדִים לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁהִיו בְּמִדְבָּר, וְרַק מְזִמְן כְּנִיסְתָּם לְאֶרֶץ הַתַּחֲוִילָה מִצְוָה זֹו לְנַהוּג, וְהָאֹמֵר שְׁאֵף בְּמִדְבָּר קָדְשׁוּ בְּכוֹרוֹת, מְפָרֵשׁ שְׁבִיאָה זֹו (וְהָיָה כִּי יִבְיָאָךְ) הָאֲמוּרָה בְּפִתִּיחַת הַפְּרָשָׁה לֹא בָּאָה כְּתַנְאֵי בְּמִצְוָה לְקַבּוּעַ אֶת זְמַן חֻיבָּה, אֵלָא כִּי הוּא נְדַרְשׁ: אִם תִּקְיִמוּהוּ עֲתָה בְּמִדְבָּר, תִּזְכּוּ לִכְנֹס לְאֶרֶץ וְתִקְיִמוּהוּ גַם שְׁם, וְכְאִילוּ נֹאמֵר: בְּעַבּוֹר כִּי יִבְיָאָךְ וְגו'... וְהִעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רַחֵם וְגו' (הבדח"ק):

נִשְׁבַּע לָךְ וְלֹא־תִיָּד. מִשְׁמַע שְׁשׁוּבָעָה מִיּוֹחֲדַת נִשְׁבַּע 'לָךְ' (לְיִשְׂרָאֵל), מִלְּבַד שְׁבוּעָתוֹ אֵל הָאֲבוֹת; וְהִיכֵן מִצִּינוּ שְׁהַקְב"ה נִשְׁבַּע לָךְ? כְּשֶׁאֲמַר 'וְהִבְאִיתִי אֲתֶכֶם אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי' וְגו' (לעיל ג, טז) (וּמִאֲמָר וְה

(יג א"י), 'וְהָיָה כִּי יִבְיָאָךְ' (יג א"י-טו) וְתַקְשְׁרוּ בְּרֹאשׁ וּבִזְרוּעַ] [וְכֹתֵב עִמָּהֵן גַּם פְּרִשֶׁת 'שְׁמַע' (דְּבָרִים ג, ד"ט) וּפְרִשֶׁת 'וְהָיָה אִם שְׁמַע' (שִׁם, יא יג"בא), כְּמִפּוֹרֶשׁ בְּאוֹתָן הַפְּרִשִׁיּוֹת]:

עַל יַדְךָ. זֹו הִיא יַד שְׂמָאל. לְפִיכָּה נִכְתָּב 'יְדָכָה' בְּכַתִּיב מְלֵא בְּפִרְשֵׁה שְׁנֵיהָ (לקמן פסוק טז), לְדַרְשׁ בָּהּ: יַד שְׁהִיא בְּהָהּ (יְד־כָּה), כְּלֹומֵר הֵיךְ הַחֲלָשָׁה שְׁהִיא הֵיךְ הַשְּׂמָאֵלִית [בְּהוֹת] הוּא לְשׁוֹן חוֹלְשָׁה וְרַפְיוֹן כְּמוֹ 'לֹא כְּהִתָּה עֵינוּ' (דְּבָרִים לו, ז) - לֹא נַחֲלָשָׁה רְאִיתָנוּ. וְכֵן: וְרַפּוּ כָּל יָדִים וְכִהְתָּה כָּל רוּחַ' (יחזקאל כא, יב) - יִתְרַפּוּ הַיָּדִים

וְתַחֲלֵשׁ הַרוּחַ] [מנחות לו) (לש"ר): תוֹרָה י (י) מִיָּמִים יְמִימָה. 'יָמִים' הָאֹמֵר בְּלִשׁוֹן הַמְּקָרָא מִשְׁמַעוֹ שְׁנָה [כְּמוֹ שְׁמִצִּינוּ (ויקרא כה, כט) 'יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ']. וְלִשׁוֹן מִיָּמִים מִימָה' הָאֹמֵר כְּאֵן, מִשְׁמַעוֹ מְשֻׁנָּה לְשָׁנָה, כְּלֹומֵר: מִדִּי שְׁנָה בְּשָׁנָה תַעֲשֶׂה אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ הַקְּבוּעַ [וְכֵן מִצִּינוּ בְּאֵלְקָנָה (שְׁמוֹת א"א, א) 'וְעָלָה הָאִישׁ הַהוּא מִעִירוֹ מִיָּמִים יְמִימָה', וְכִהְמִשְׁךָ (שִׁם פסוק ז)

בהמה • נפל ששגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בכבורה לפטר את הפא אתריו, ואף שאינו נפל, קרוי שגר, כמו שגר אלפיד, אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב: "כל פטר רחם". ואם תאמר: אף בכור בהמה טמאה במשמע, בא ופרש במקום אחר: "בבקרף ובצאנך". לשון אחר, יש לפרש: "והעברת כל פטר רחם", בכבור אדם הכתוב מדבר.

(יג) וכל־פטר חמור תפדה בששה ואם־לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: יג וכל פתח (בוכרא) דתמרא תפרוק באמרא ואם לא תפרוק ותנקפה וכל בוכרא דאנשא בבניך תפרוק:

פטר חמר • ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לתמורים. ועוד, שסיענו את ישראל ביציאתן ממצרים (שאין לה אחד מישראל שלא נטל הרבה תמורים) טעונים מכספם ומזהבם של מצרים. תפדה בששה • נותן ששה לכהן, ופטר חמור מתר בהנאה והשה חלין ביד כהן. וערפתו • עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. הוא הפסיד ממונו של כהן, לפיכך נפסיד ממונו (מכילתא). וכל בכור אדם בבניך תפדה • חמש סלעים, פדיונו קצוב במקום אחר.

(יד) והיה כיי־ישאלך בנגד מחר לאמר מה־זאת ואמרת אליו בחוק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים: יד והיה ארי ישאלך בנגד מחר למימר מא דא ותימר לה בתקוף דא אפקנא יי ממצרים מבית עבדיותא:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תפדה בששה. כלומר, פטר החמור לפני פדיונו אסור בהנאה, ועל ידי פדיונו בששה הוא מוציא את החמור מקדושתו ונותן את השה לכהן, ופטר־חמור יוצא לחולין ומוותר בהנאה, ואולם השה אינו נעשה קדוש כדוגמת החמור טרם פדיונו, אלא הוא חולין ביד כהן, ואין נוהג בו שום קדושה (בבבא טו) (הוכרין):

וערפתו. עורפו בקופיץ מאחוריו (חותף ראשו בספיין גדול ששמו קופיץ) והורגו, וזהו ענינו שכופיין אותו לערוף את החמור מדה כנגד מדה; הוא הפסיד ממונו של כהן - גרם הפסד קמונו לכהן, שלא רצה לפדותו בששה הניתן לכהן, לפיכך יפסיד הוא את ממונו בהריגת החמור

(מכילתא) (מרכבת המשנה עפי' רש"י בבבא טו):
וכל בכור אדם בבניך תפדה. נותן חמש סלעים לכהן בעבור פדיונו, וסכום זה קצוב ומפורש במקום אחר, כמו שנגמרה (בבבא יב טו) ופדיונו מכן חדש תפדה בערפך פסח חמשת שקלים בשקל הקדש' [ושם בתרגום אונקלוס: 'חמשא סלעין' - חמש סלעים]; תורה יד (יד) כי ישאלך בנגד מחר. לשון 'מחר'

אחר (שיטה אחרת) **יש לפרש, שאין כאן מקרא מיותר, ומה שנגמרה 'והעברת כל פטר רחם' - בבכור אדם הכתוב מדבר, ורק האמור בהמשך וכל פטר שגר בהמה' מדבר בכבור בהמה. ועל פי שיטה זו, הכתוב מדבר כאן בנולד חי, ולא בא לרבות את הנפל (נח"ט):** תורה יג

(יג) פטר חמור. חמור דיוקא, ולא פטר שאר בהמה טמאה. וגזרת הכתוב היא, שיהיה דין החמור שונה לענין בכורה משאר הבהמות הטמאות, לפי שנמשלו בכורי מצרים לתמורים, כמו שנגמרה על כלל האומה המצרית 'אשר בשר תמורים בשכם' (יחזקאל כג, ט"ז). ולפי שתלה הכתוב קדושת הבכורות במפת בכורי מצרים (כאמור להלן פסוק טו), לפיכך שינה את דין החמור הדומה להם משאר הבהמות הטמאות. ועוד טעם לכך שגזר הכתוב בן, לפי שהתמורים סיענו את ישראל ביציאתן ממצרים, שאין לה אחד מישראל שלא נטל הרבה תמורים ממצרים טעונים על גביהם משאות מכספם ומזהבם של מצרים, ובשכר זה זכה החמור לחשיבות הבכורה (משכ"ל):

שגר בהמה. בא הכתוב לרבות אף את הנפל (ולד הנולד לפני זמנו, ומת בלידתו) ששגרתו (ולדה אותו) אמו ושלחתו מבטנה בלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בכבורה, אמנם לא לענין הקרבה, אלא לפטור מקדושת בכור את הנולד הפא אתריו. לפי שהנפל הנולד לפניו, הוא פטר הרחם שפתח תחילה את רחם אמו. ומעיר רש"י: 'ושם שגר אינו מיוחד דיוקא על הנפל, אלא אף מי שאינו נפל קרוי שגר', כמו שמינינו שגר אלפיד' (ירמיה ג, יא), שפירושו וקדושת בהמה חיים וקיימים, אבל 'שגר' זה האמור כאן, לא בא אלא ללמד על הנפל, לפי שמקרא מיותר הוא, שהרי כבר כתב 'כל פטר רחם', ולא הוצרך לחזור ולומר וכל פטר שגר בהמה, אלא כדי לרבות את הנפלים. ואם תאמר, שמא יש לנו לרבות מהלשון המיותר וכל פטר שגר שאף בכור בהמה טמאה במשמע [ולא נרבה את הנפל (מנח"ט)? אין לומר בן, כי כבר בא הכתוב ופירש במקום אחר (שם טו, טז) 'כל הבכור אשר יולד בבקרף ובצאנך' וגו', הרי שאין מצות הבכור נוהגת אלא בטהורה בלבד. לשון

כ"י • **פִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֵךְ מָחָר** • יֵשׁ מָחָר שֶׁהוּא עֹשֶׂה וְיֵשׁ מָחָר שֶׁהוּא לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן זֶה וּכְגוֹן: (יהושע כב)
"מָחָר יֹאמְרוּ בְּנֵיכֶם לְבָנֵינוּ" דְּבָנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן. מַה זֹאת • זֶה תִּינוּק טַפְשׁ שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְהַעֲמִיק שְׂאֵלְתוֹ
וְסוֹתָם וְשׂוֹאֵל: "מַה זֹאת". וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: (דברים ו) "מַה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְּשָׁפְטִים וְגו'", הָרִי
זֹאת שְׂאֵלַת בֶּן חָכָם. דְּבָרָה תוֹרָה כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָּנִים: תָּם, רָשָׁע, וְשְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשַׂאֵל, וְהַשׂוֹאֵל דֶּרֶךְ חֲכָמָה.

טו ויהי ארי אקשי פרעה לשלחיתנא
וקטל יי כל בוכרא בארעא דמצרים
מבוכרא דאנשא ועד בוכרא דבעריא על
פן אנא דבח קדם יי כל פתח ולדא דקרין
: וכל בוכרא דבני אפרוק:

(טו) וַיְהִי בִּיְהִקְשָׁה פְּרַעֲהַ לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה
כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר
בַּהֶמְלָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹכֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רַחֵם
הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְרָיִם:

טז ויהי לאת על ידך ולתפלין בין עיניך
ארי בתקוף ידא אפקנא יי ממצרים:

(טז) וַיְהִי לְאוֹת עַל־יַדְכָּה וּלְטוֹטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ פִּי
בַחֲזֹק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:

כ"י • **וּלְטוֹטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ** • תְּפִלִּין, וְעַל שֵׁם שֶׁהֵם אַרְבָּעָה בָּתִּים קְרוּיִין טוֹטְפוֹת, 'טט' בְּכַתְּפֵי שְׂתִימִם, 'פּת'
בְּאַפְרִיקַי שְׂתִימִם. וּמִנַּחֵם חֲבָרוֹ עִם "וְהִטָּף אֶל דְּרוֹם", "אַל תְּטִיפוּ", לְשׁוֹן דְּבוּר, כְּמוֹ "וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ",
הָאִמּוּרָה בְּפָרְשָׁה רֵאשׁוֹנָה, שֶׁהוֹאָה אוֹתָם קְשׁוּרִים בֵּין הָעֵינַיִם, יִזְכֹּר הַגֵּס וַיְדַבֵּר בּוֹ:

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן. חסלת פרשת בא

הפטרה לפרשת בא לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' ריא

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בתִּיבַת 'טֻטְפַת': 'טט' בְּשֵׁפֶת כַּתְּפֵי
פִּירוּשׁוֹ 'שְׂתִימִם', 'פּת' בְּשֵׁפֶת אִפְרִיקַי
פִּירוּשׁוֹ 'שְׂתִימִם', נִמְצְאָת תִּיבַת 'טט'
פּת' מוֹרַכְבַּת מְשִׁנֵּי לְשׁוֹנוֹת שֶׁל שְׂתִימִם,
וְהָרִי הֵם אַרְבָּעָה (סנהדרין ד'). וּמִנַּחֵם
[בְּסִפּוֹר הַמַּחְבֵּרֶת, בּוֹ הוּא מַחְבֵּר
לְשׁוֹנוֹת שֶׁגוֹזְרָתָם דּוֹמָה זו לזו], חֲבָרוֹ
לְלִשׁוֹן טוֹטְפוֹת, עִם הַמַּקְרָאוֹת: 'וְהִטָּף
אֶל דְּרוֹם' (יחזקאל כא, א) [דְּבַר ה'
לִיחֻזְקָאֵל: שִׁים פְּנִיךָ וַדְּבַר נְבוּאָה עַל
אֶרֶץ הַדְּרוֹם], 'אַל תְּטִיפוּ' (מִכָּה ב, ו)
[רְשָׁעִי יִשְׂרָאֵל הִיוּ מַחְרָפִים אֶת
הַנְּבִיאִים: אַל תִּדְּבְרוּ אֵלֵינוּ כִּי אֵינְנוּ
שׁוֹמְעִים לָכֶם], שְׂכוּלָן לְשׁוֹן דְּבוּר הַס.
וְעַל פִּי פִירוּשׁוֹ, עֲנִין טוֹטְפוֹת הוּא כְּמוֹ
'לְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ' הָאִמּוּרָה בְּפָרְשָׁה
רֵאשׁוֹנָה (לעיל פסוק טו), כִּי הַתְּפִילִין
מְבִיאִין אֶת הָאֵדָם לִידֵי זְכוֹרֹן וַיְדַבֵּר,
לְפִי שֶׁהוֹאָה אוֹתָם קְשׁוּרִים בֵּין
הָעֵינַיִם, יִזְכֹּר הַגֵּס (שֶׁל יִצְיָאֵת
מִצְרַיִם) וַיְדַבֵּר בּוֹ:

חסלת פרשת בא

וְלִהְיֶיךָ בַּה דְּרֶךְ חֲכָמָה, וְסוֹתָם
וְשׂוֹאֵל 'מַה זֹאת'. וּבְמָקוֹם אַחֵר,
כְּשֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר שׁוֹב בְּבֶן הַשׂוֹאֵל,
הוּא אוֹמֵר (דברים ו, ט) 'כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֵךְ...
מַה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְּשָׁפְטִים וְגו'
- הָרִי זֹאת שְׂאֵלַת בֶּן חָכָם, שֶׁמִּפְרֵשׁ
שְׂאֵלְתוֹ הֵיטֵב וּבְלִשׁוֹן נְכוֹנָה. וּמִתּוֹךְ
אַרְבַּעַת הַמַּקְרָאוֹת הַשּׁוֹנִים לְמִדְּנוּ
שֶׁדְּבָרָה תוֹרָה כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה סוּגֵי
בָּנִים - תָּם (הַאִמּוּר בֶּאֱו), רָשָׁע (לעיל יב, ב),
וְשְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשַׂאֵל (לעיל פסוק ח),
וְהַשׂוֹאֵל דֶּרֶךְ חֲכָמָה (דברים ו, ט) (מכילתא
סידור רש"י): תורה טו

(טז) וּלְטוֹטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. אֵלֶּי
תְּפִילִין שֶׁל ראש, וְכַמְתוֹרֵגָם
בְּאוֹנְקְלוֹס: 'וְלַתְּפִילִין בֵּין עֵינֶיךָ/
וּבְדֶרֶךְ רְמֵזוּ אִמְרוּ חֲכָמִים, כִּי עַל שֵׁם
שֶׁהֵם מְחוּלְקִים לְאַרְבָּעָה בָּתִּים
[שֶׁבְּכֹל אֶחָד מוֹנַחַת פְּרָשָׁה אַחַת
מֵאַרְבַּעַת הַפְּרָשׁוֹת, בְּשׁוֹנָה מִתְּפִילִין
שֶׁל יָד שְׂכוּלָן נְתוּנוֹת בְּבֵית אֶחָד], הָרִי
הֵן קְרוּיִין 'טֻטְפַת'. וְכִיצַד נִרְמְזוּ הַדְּבַר

הַנְּזָכָר בַּמַּקְרָא, אָנוּ מוֹצֵאִים בְּשִׁנֵּי
מוֹבְנִים: יֵשׁ 'מָחָר' שֶׁהוּא עֹשֶׂהוּ,
כְּלוּמֵר לְמַחְרַת הַיּוֹם מִמֶּשׁ, וְיֵשׁ 'מָחָר'
שֶׁהוּא לְאַחַר זְמַן [וּבְכָל מָקוֹם הוּא
מִתְּפַרֵשׁ לְפִי עֵינֵינוּ]. כְּגוֹן זֶה הָאִמּוּר
כָּאן, שִׁמְתוּהוּ הָעֲנִין מוֹבֵן שְׂאִין הַכּוֹנֵה
לְמַחְרַת מִמֶּשׁ, אֵלָּא לְכֹל מִי הַעֲתִיד,
וּכְגוֹן: 'מָחָר יֹאמְרוּ בְּנֵיכֶם לְבָנֵינוּ'
דְּבָנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן (יהושע כב, כד)
[בְּשִׁבְנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גֵד וְחֻצֵי שְׁבֻט
מִנְּשָׂה כְּנוֹ מְזוּבָח גְּדוֹל בְּנִחְלָתָם מִמּוֹרַח
לִירְדֵן, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁלְחוּ לָהֶם לְאִמֹּר
לְמָה עֲשִׂיתֶם כֵּן, הַשִּׁיבוּ לָהֶם שֶׁהַמְּזוּבָח
אֵינוֹ עֲשׂוּי לְקַרְבָּנוֹת אֵלָּא לְמַרְאֵה
וּלְזַכְרוֹן בַּלְבָּד, שְׂמָא 'מָחָר יֹאמְרוּ
בְּנֵיכֶם לְבָנֵינוּ' מַה לָּכֶם וְלֵאלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל, הֲלֵא נִהַר הַיַּרְדֵּן מִפְּסִיק בֵּינֵינוּ
וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִמְצָא בְּצַד שְׁלֹנוּ, שְׂאֵף
זֶה אֵינוֹ לְמַחְרַת הַיּוֹם, אֵלָּא לְכֹל מִי
הַעֲתִיד (נח"ט):

מַה זֹאת. בֶּן זֶה הוּא תִינוּק טַפְשׁ
שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְהַעֲמִיק שְׂאֵלְתוֹ

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ט טבת מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>	<p>יום ראשון - כ"ו טבת פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>יום חמישי - א' שבט פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט</p>	<p>יום שני - כ"ז טבת מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>
<p>יום שישי - ב' שבט מפרק י עד סוף פרק יז</p>	<p>יום שלישי - כ"ח טבת מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>
<p>שבת קודש - ג' שבט פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב</p>	

יום ראשון כ"ו טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 38, פרק יד והנה מדרת... עד עמ' 38, לכפור האמת.

45 מותר שיש לעשותו לשם שמים, אלא שהוא חומד בו כדי למלא
46 את תאוותו, או פאסור חסיוןשלום - יכול להחנבר - על
47 התאוה, ולהסיח דעתו ממונה לגמרי, - כיצד ביכלתו לעשות
48 זאת? - פאמרו ללבו: - על-ידי שהוא מסביר ומוכיח לעצמו:

49 אינני רוצה להיות רשע
50 אפלו שעה אחת, -

51 כלומר, אינני רוצה למלא
52 אחרי תאוותי ולעשות את
53 האסור, ולהיקרא משום
54 כך "רשע". מדוע אין אני
55 רוצה בכך? - כי אינני
56 רוצה להיות מובדל
57 ונפרד חסיוןשלום מה'
58 אהד בשום אפן,
59 פדכתיב: "עונותיכם
60 מבדילים וגו'", - בין
61 יהודי לבין הקב"ה. הרי,
62 שעל-ידי עבירה, נעשה
63 היהודי נפרד ומובדל מה'.
64 ועל-ידי התעמקותו
65 בדברים אלה, ובואו
66 להכרה, שאין הוא רוצה
67 להיות "רשע", מפני שאינו
68 רוצה להיות נפרד חלילה
69 מהקב"ה - יש בכוחו, גם
70 כשהלב מתאוה לתאוה,

71 להיות "סור מרע" ולהימנע מעשיית עבירה בפועל. ואילו, כדי
72 שיהא זהיר ב"עשה טוב", לעשות את מה שצריך לעשות, עליו
73 להתבונן: רק אני רוצה לדבקה בו - בהקב"ה, נפשי רוחי
74 ונשמתו, בהתלבשן בשלשה לבושיו ותברך, - כלומר, כפי
75 שה"תניא" אומר מיד, במחשבה, דיבור ומעשה של תורה
76 ומצוות, שהן רצונו וחכמתו שהם דבר אחד עם הקב"ה בעצמו
77 - ולכן הם נקראים "שלשה לבושיו יתברך", שהם: מעשה
78 דיבור ומחשבה, בה' ותורתו ומצותיו, - ומאיכן נובע רצונו
79 זה, לרצות באמת להיות דבוק ומאוחד עם הקב"ה? - הרי זה:
80 מאהבה מסתרת שפלפי לה', - ולמרות שאין אני חש באותה
81 אהבה, היא בודאי טמונה ומוסתרת בלבי, כמו כלל כללות
82 ישראל שנקראו: "אוהבי שמך", - שכן, לכל יהודי אהבה
83 מסותרת בלבו להקב"ה, גם כשאין הוא חש בה בצורה גלויה.
84 ואפלו קל שבקלים יכול למסר נפשו על קדשת השם, -
85 באם יכריחו אותו לכפור בהקב"ה. דבר זה נובע, כפי שיוסבר
86 בפרקים הבאים, מאהבתו המסותרת להקב"ה, המתעוררת
87 ומתגלה באותו רגע שהוא מרגיש שרוצים חלילה לנתק אותו
88 מהקב"ה, הריחו מוסר נפשו כדי שלא להיעשות נפרד חלילה

1 פרק יד. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שהתואר "בינוני" חל על
2 יהודי הנזהר שלא להיכשל, במחשבה, דיבור ומעשה, בדבר של איסור;
3 כל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הם בתורה ובמצוות בלבד. הרע שבנפשו
4 הבהמת אמנם עדיין די חזק להעלות בלבו תאוה לעניני העולם-הזהה,
5 אך אין תאוה זו באה לידי

6 ביטוי באחד משלשת
7 הלבושים האמורים. הנפש
8 האלקית - ב"עורת הקב"ה -
9 אינה נתנת ל"רע" להתפשט
10 בגוף. רבנו הזקן ממשיך בפרק
11 הבא:

12 והנה, מדרת הבינוני היא
13 מדרת כל אדם, -
14 מותאמת לכל אדם,
15 ואחריה כל אדם ימשך,
16 - כל מי שעדיין לא הגיע
17 למדריגה זו, עליו
18 להשתדל, על-ידי עבודה
19 ויגיעה, להגיע למדרת
20 ה"בינוני" - שאל נא
21 יחשוב שזהו למעלה
22 מכוחותיו, שכל אדם
23 יכול להיות בינוני בכל
24 עת ובכל שעה. - יש
25 ביכולתו תמיד להגיע
26 לדרגת ה"בינוני", כי

27 הבינוני אינו מואם ברע, - עד כדי כך שירגיש שנאה
28 ומשטמה לתאוות גשמיות, שוהו - המאיסה ב"רע", דבר
29 המסור ללב, - כפי שכבר למדנו, אין ה"בינוני" שולט עדיין
30 ב"רע" שבלבו, ממילא אין הוא מואם ברע; ולא כל העתים
31 שוות, - לפעמים, כשבלבו פתוח, כמו בשעת התפלה, כשבלבו
32 מתמלא אהבה גלויה להקב"ה - יכול להתעורר בו רגש של
33 שנאה ל"רע"; ולפעמים הלב "אטום" ואין בכוחו של ה"בינוני"
34 לעורר בלבו רגש של תיעוב ל"רע". מכאן מובן, שאין במיאוס
35 הרע משום מדרתו של ה"בינוני", שהיא מדריגתו התמידית, אלא
36 - ענינו של ה"בינוני" הוא: "סור מרע ועשה טוב", דהינו
37 בפועל ממש, פמעשה דיבור ומחשבה, - ה"סור מרע ועשה
38 טוב" מתבטא ב"בינוני" בפועל ממש, בצורה פרקטית: שלא
39 לחשוב, שלא לדבר ושלא לעשות מה שאסור, ולעומת זאת
40 לחשוב, לדבר ולעשות מה שציווה הקב"ה, שבהם - במעשה,
41 דיבור ומחשבה, שלא כמו בדברים המסורים ללב, הבהירה
42 והיכלת והרשות נתונה לכל אדם לעשות ולדבר ולחשב
43 גם מה שהוא נגד תאוה לכו והפכה ממש, כי גם בשעה
44 שהלב חומד ומתאוה איזו תאוה גשמית בהתר - לדבר

19 להקב"ה מכתובה לו שעליו לקיימן? – הרי זה מפני: **וְגַם שׁוֹכֵחַ**
 20 **אֶהְבֶּתוּ לְה' הַמְסִתֶּרֶת בְּלִבּוֹ**, - ולכן אין הוא מקיים מצוות.
 21 אילו היתה אהבתו לה' בהכרתו המלאה, היה עושה ככל אשר
 22 ביכלתו, כדי להתאחד, באמצעותן, עם הקב"ה. כל האמור הוא
 23 ביחס ל"קל שבקלים",
 24 ואילו אותו יהודי ממשיך
 25 בחשבון נפשו: **אָבֵל אֲנִי**
 26 **אֵינְנִי רֹצֵחַ לְהִיּוֹת שׁוֹמֵחַ**
 27 **כְּמֹהוּ לְכַפֵּר הָאָמֶת**. -
 28 וה"אמת" היא הרי, שעל-
 29 ידי עבירה **אֵבֶן** נעשה
 30 האדם נפרד מהקב"ה, וה"אמת" היא הרי שקיימת ביהודי "אהבה
 31 מסותרת" להקב"ה, המכתובה לו לקיים מצוות - ומשום כך, אין
 32 אני רוצה, לכפור את ה"אמת". "חשבון הנפש" האמור מתייחס
 33 לזהירות ממשיית, שלא להיכשל במחשבה, דיבור ומעשה.
 34 באמצעות "חשבון" זה מסוגל כל יהודי להתגבר על יצרו הרע, גם
 35 ב"סוד מרע", שלא להיכשל בעבירות, וגם ב"ועשה טוב" -
 36 להשתדל לקיים מצוות - וכך ביכלתו להגיע למדרגת "בינוני".

1 מהקב"ה. הרי, שגם "קל שבקלים" ישנה בו אותה אהבה
 2 מסותרת אל הקב"ה, **וְלֹא נִפְּלָ אֲנֹכִי מִמֶּנּוּ בְּוֹדָאִי**, - מאותו
 3 "קל שבקלים". אלא שנשאלת השאלה: אם אכן קיימת בו
 4 אהבה להקב"ה, מדוע הוא "קל שבקלים"? - **אֵלָּא שְׁנַגְנַנְס בּוֹ**
 5 **רוּחַ שְׂמֹת**, - כמו
 6 שאומרים³ חכמינו ז"ל:
 7 "אין אדם עובר עבירה
 8 אלא אם כן נכנסה בו רוח
 9 שטות", **וְנִדְמָה לוֹ**
 10 **שֶׁבַעֲבָרָה זֶה עֹדְנֵנוּ**
 11 **בְּיַהֲרוּתוֹ** - שאין עבירה זו
 12 מזיקה ופוגמת ב"יהדותו", **וְאֵינֶן נִשְׁמָתוֹ מִכְּדִלַּת מַאֲלֵהי יִשְׂרָאֵל**,
 13 - ואילו האמת היא, כפי שסיביר בפרק כ"ד, שבשעה שיהודי
 14 נכשל בעבירה, הוא נפרד חלילה, **בשעת מעשה**, מהקב"ה; ואם
 15 גם ה"קל שבקלים" היה חש ומרגיש שאכן באותה עבירה הוא
 16 נפרד מהקב"ה - לא היה חוטא בשום פנים. אלא שאותה "רוח
 17 שטות" מדיחה אותו לחשוב, שאין הוא נפרד מהקב"ה גם בשעה
 18 שהוא חוטא. מדוע אין הוא מקיים מצוות, למרות שאהבתו

ליקוטי אמרים

בּוֹדָאִי אֵלָּא שְׁנַכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׂמֹת וְנִדְמָה לוֹ שֶׁבַעֲבָרָה
 זו עוֹדְנֵנוּ בְּיַהֲרוּתוֹ וְאֵינֶן נִשְׁמָתוֹ מִכְּדִלַּת מַאֲלֵהי יִשְׂרָאֵל
 וְגַם שׁוֹכֵחַ אֶהְבֶּתוּ לְה' הַמְסִתֶּרֶת בְּלִבּוֹ אֲבֵל אֲנִי אֵינְנִי
 רֹצֵחַ לְהִיּוֹת שׁוֹמֵחַ כְּמֹהוּ לְכַפֵּר הָאָמֶת.

יום שני כ"ז טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 38, משא"כ בדבר... עד עמ' כ, צדיקים בו' ע"ש:

60 את כהונתכם כמתנת-שכר לכם. במובן רוחני מוכתרת מדרגת
 61 "אהבה בתענוגים" (בכל מי שנמצא באותה דרגה, לא רק כהנים)
 62 בתואר "כהונה". ועל כך אומר הכתוב, שעבודת ה"כהונה" היא
 63 מתנה מלמעלה, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר**. - הרי, שמדרגת
 64 "צדיק", שהיא עבודה
 65 שבלב, במיאוסו של
 66 ה"רע", הנובעת מ"אהבה
 67 בתענוגים" שהיא מתנה
 68 מלמעלה - אי אפשר
 69 לומר שכל אחד שייך
 70 לעבודה זו. ואילו
 71 למדרגת ה"בינוני" יכול
 72 כל אחד להגיע בעבודתו
 73 העצמית. בכך יתרץ רבנו
 74 הזקן את הקושיא על
 75 מאמר הגמרא (על דברי
 76 איוב להקב"ה): "ריבוננו של עולם, בראת צדיקים, בראת רשעים"
 77 - שאל על כך רבנו הזקן בפרק א': "והא צדיק ורשע לא קאמרי?"
 78 - כשקובעים למעלה צורתו והרכבו של האדם העומד להיוולד,
 79 דנים אם יהיה חכם או טפש וכו' ואילו ביחס לצדיק או רשע, לא
 80 נאמר שם דבר, שכן הדבר מסור לבחירתו של האדם, כיצד,
 81 איפוא, אומר איוב "בראת צדיקים", שהקב"ה ברא צדיקים?
 82 אלא, בהתאם לאמור - הדבר מוסבר. שכן, לא כל אדם זוכה

37 **מַה־שְׂאִינְבֵן בְּדַבַּר הַמְסוּר לְלֵב, דְּהֵינּוּ שִׁיחַא הָרַע** - תאוות
 38 ותענוגות גשמיים, **מְאוּס מִמּוֹשׁ בְּלֵב וְשִׁנְאוּי בְּתַכְלִית שְׁנֵאָה**,
 39 - כפי שהדבר ב"צדיק גמור", **אִי אֶפְלוּ שְׁלֵא בְּתַכְלִית שְׁנֵאָה**
 40 - כפי שהדבר ב"צדיק שאינו גמור", **הֵנָּה זֶה אִי אֶפְשָׁר שִׁיחַיָּה**
 41 **בְּאֵמַת לְאֵמַתוֹ אֵלָּא עַל**
 42 **יְדֵי נְדָל וְתַקְף הָאֶהְבָּה**
 43 **לְה', בְּבַחֲנֵית אֶהְבָּה**
 44 **בְּתַעֲנוּגִים**, **לְהַתְעַנֵּג עַל**
 45 **ה' מַעֲיֵן עוֹלָם הַבָּא**, -
 46 שכן, בעולם-הבא, "נהנין"
 47 - הנשמות - מזין
 48 השכינה, הן נהנות
 49 ומתענוגות מאלקות.
 50 אהבה זו להקב"ה,
 51 המכילה תענוג מאלקות -
 52 יוצרת שנהא ל"רע",
 53 לתאוות ולתענוגים גופניים, כפי שהדבר הוסבר בפרקים
 54 הקודמים. **וְעַל זֶה** - על עבודה זו של "אהבה בתענוגים", **אָמְרוּ**
 55 **רַבֵּי לֵאמֹר: "עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחַיִּיךָ בּוֹ"**; - מי שהגיע לעבודה זו,
 56 "רואה" בחייו חלק מהעולם-הבא, **וְאֵינֶן כָּל אָדָם זּוֹכֵחַ לְזֶה, כִּי**
 57 **זֶהוּ** - מדרגת אהבה כזו בעבודת ה', היא **בְּעֵינֵי קְבוּל שְׂכָר**, -
 58 ו"שכר" אין אדם נוטל בעצמו, הוא מקבל אותו מלמעלה.
 59 **וּבְדַבְרֵיכֶם: "עֲבֹדַת מִתְנָה אֶתְּנָה אֶתְּנָה אֶתְּנָה אֶתְּנָה וְגוֹ"**, - אעשה

1 למדריגת "צדיק" והיא מתנה מלמעלה, וזו היתה טענתו של איוב
 2 "בראת צדיקים", שהקב"ה ברא נשמות שיהיה בידן לזכות
 3 לאותה מדריגה נעלה של "צדיק". וכך אומר רבנו הזקן: וְלִבְנֵי
 4 אָמַר אִיּוֹב: "בְּרֵאתָ צְדִיקִים כּוּ"; - נשמות
 5 כאלו שיוכלו לזכות
 6 למדריגה זו של "צדיק",
 7 אכן ברא הקב"ה
 8 מלכתחילה (את הקושיא
 9

בקשר ל"בראת רשעים" – יתרץ רבנו הזקן להלן בפרק כ"ז).
 10 וְכִדְאִיתָא בְּתַקּוּנֵיהֶם, - ב"תיקוני זהר", שֵׁשׁ בְּנֵשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 11 בְּמָה מִיְנֵי מְדַרְגּוֹת וּבְחִינּוֹת: חֲסִידִים, גְּבוּרִים הַמְתַּנְבְּרִים עַל
 12 יִצְרָם, מְאֵרֵי תוֹרָה, -
 13 "בעלי תורה", נְבִיאִים
 14 כּוּ, צְדִיקִים כּוּ, עֵזֶן
 15 שָׁם: - הרי שמבחינת
 16 הנשמות עצמן ישנן כאלו
 17 שהן במדריגת "צדיקים".
 18

ליקוטי אמרים

כמ"א. ולכן אמר איוב בראת צדיקים כו' וכדאיתא
 בתקונים שיש בנשמות ישראל כמה מיני מדרגות
 ובחי'. חסידים גבורים המתגברים על יצרם מארי
 תורה נביאים כו' צדיקים כו' ע"ש:

יום שלישי כ"ח טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כ, פרק יז ובוה יובן.. עד עמ' 40, תהי צדיק:

19 וְבוֹה יוֹבֵן כָּפַל לְשׁוֹן הַשְּׁבוּעָה: - בכך יוסבר כפל לשון
 20 השבועה, שהזכר בפרק א. במאמר הגמרא, משביעין את
 21 האדם: "תְּהִי צְדִיק, וְאֵל תְּהִי רִשָּׁע"; דְּלִכְאוּרָה תְּמוּהָ, כִּי
 22 מְאַחַר שְׂמֻשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ "תְּהִי צְדִיק", - ודאי הדבר שלא
 23 יהיה רשע, ואם כך למה
 24 צְרִיכִים לְהַשְׁבִּיעוֹ עוֹד
 25 שְׁלֵא יְהִי רִשָּׁע? אֵלָּא
 26 מְשׁוּם שְׂאִין כָּל אָדָם
 27 זּוֹכֵה לְהִיּוֹת צְדִיק, וְאִין
 28 לְאָדָם מְשַׁפֵּט הַבְּחִירָה
 29 בְּזֶה כָּל כֶּה, לְהַתְּעַנֵּג עַל
 30 ה' בְּאֵמֶת, וְשִׁיחָה הִרְעַ
 31 מְאוּם מְשֵׁשׁ בְּאֵמֶת, -
 32 הרי, שלא לכל אחד ישנה
 33 הבחירה המלאה
 34 והאפשרות להיות "צדיק"
 35 - וְלִבְנֵי מְשֻׁבְּעִים שְׁנִית
 36 "אֵל תְּהִי רִשָּׁע" עַל-כֵּל-
 37 שְׁנִים, - על כל פנים שלא
 38 יהיה רשע. כלומר, גם כשלא תזכה למדריגת "צדיק", לפחות,
 39 אבל, אל תהיה "רשע", כי אם - "בינוני". שְׁפָזָה - שלא יהיה
 40 "רשע", מְשַׁפֵּט הַבְּחִירָה וְהַרְשׁוֹת נְתוּנָה לְכָל אָדָם לְמִשָּׁל
 41 בְּרוּחַ תְּאוֹנוֹת שְׁבָלָבוּ וְלִכְבֹּשׁ יִצְרוּ, שְׁלֵא יְהִי רִשָּׁע אֲפִלּוּ
 42 שְׁעָה אַחַת כָּל יְמָיו, בֵּין בְּבַחֲיַנַּת "סוּר מִרַע" - שלא לעבור
 43 על מצוות-לא-תעשה, בֵּין בְּבַחֲיַנַּת "וְעֵשָׂה טוֹב", - לקיים
 44 מצוות-עשה, וְ"אִין טוֹב אֵלָּא תוֹרָה", - כמאמר חכמינו ז"ל:
 45 "אין טוב אלא תורה", וכשהוא אומר כאן שעל האדם להיות
 46 זהיר ב"ועשה טוב" - זה כולל גם תורה, דְּהִינּוּ תַלְמוּד תוֹרָה

שְׁכַנְנַד בְּלָן. - שיהיה זהיר אף מלעבור על מצות-עשה כו',
 47 שקשה להישמר מכך, כעוון ביטול תורה. שכן, בהיותו בעל
 48 בחירה מלאה, אפשר לו להישמר גם מביטול תורה. לשם כך
 49 משביעים אותו שנית, שלא יהיה "רשע". שכן, גם באם אין לו
 50 הזכות והאפשרות להגיע
 51 למדריגת "צדיק" יש לו,
 52 אבל, לפחות האפשרות
 53 שלא להיות "רשע". ודבר
 54 זה תלוי בו עצמו
 55 ובבחירתו. ברם, למרות
 56 שיתכן הדבר, שאף פעם
 57 לא יוכל אותו יהודי
 58 להגיע למדריגת "צדיק" -
 59 אומר רבנו הזקן להלן,
 60 שגם יהודי כזה צריך
 61 להתאמץ ולעסוק באותן
 62 עבודות המותאמות
 63 למדריגת "צדיק" - כמו:
 64 להשתדל להתרגל למאוס
 65 בתאוות ובתענוגים גשמיים, ולעומת זאת - להשתדל לעורר
 66 בלבו אהבה של תענוג להקב"ה, על-ידי התבוננות עמוקה
 67 בגדולת השי"ת - וכך להשתדל לקיים (ובמדה מסויימת אולי
 68 יצליח גם להביא את הדבר למעשה בפועל) את השבועה
 69 שמשביעים אותו "תְּהִי צְדִיק". וכך אומר רבנו הזקן: אָף, אָף
 70 עַל-פִּי-בֵן - למרות, שכפי האמור, לא כל אדם יכול להיות
 71 "מואס ברע" ובעל "אהבה בתענוגים" - שהיא מדריגתו של
 72 ה"צדיק" ואילו כאן הרי מדובר ב"בינוני", צְרִיף לְקַבֵּעַ לוֹ עֵתִים
 73 גַם בְּן לְשִׁית עֲצוֹת בְּנִפְשׁוֹ לְהִיּוֹת מוֹאֵס בְּרַע, - לעורר רגש
 74

6. תקוני זהר בהקדמה א, ב. 7. כך נראים לכאורה פירושם של דברים. כ"ק אדמו"ר שליט"א, אבל, העיר על כך. "צריך עיון". יכול להיות, שנדרש עיון יסודי אם אכן כך כיוון רבנו הזקן להסביר את ה"תיקוני זהר" - שכל הסוגים המנויים כאן נבראו ממש מלכתחילה להיות כמו שהם - מאחר שביניהם הוא מונה, למשל, הסוג של "גבורים, המתגברים על יצרם", שבכך אין הם דומים לצדיקים, והם גבורים על היצר-הרע על-ידי עבודה, כלומר, אפשר ללמוד: ש"גבורים" הם נשמות שבשורשם יש להם שייכות למדת ה"גבורה", כשם שיש לחסידים שייכות ל"חסד", ול"מארי תורה" - ל"תפארת" - ולכן עבודתם היא באותו קו. 8. אבות ו, ג. ברכות ה, א.

מדירגתו של "צדיק". וזהו – **לְעֵבֶד ה' בְּשִׂמְחָה אֱמִיתִית**,
כְּדַבְּרֵיכֶם: "שִׂמְחוּ צְדִיקִים בְּה'", - בכך גם מודגש שבשעה
שנפגשות יחד נשמתו של "צדיק" המוכתר כ"צדיק עליון" עם
נשמתו של "בינוני", המוכתר כ"צדיק תחתון" – מתבצע אז
"שמחו צדיקים – לשון
רבים – בה'", **וְתִתְקַיֵּם בּוֹ
בְּאֵמֶת הַשְּׂבוּעָה
שְׂמִשְׁבִּיעִים**: "תְּהִי
צְדִיק": - לא זו בלבד,
שיקיים את השבועה על-
ידי השתדלות להיות
"צדיק", אלא שהוא יביא
אכן את הדבר לידי פועל
ממש, ולהגיע באמת
למדיגת "צדיק", וזאת
תודות ל"עיבור" של
נשמת "צדיק".
בהקשר למה שהובא
בפרק זה, שישנן נשמות
הנקראות "גבורים"
המתגברות על היצר-
הרע, ושכל אחד יש
בכוחו "לכבוש" את יצרו
הרע – כדאי להוסיף
אימרתו היסודית של

הבעל-שם-טוב, שהרבי, מוהרי"צ נשמתו-עדן מליובאוויטש,
הביא באחת משיחותיו: על המשנה: "איזהו גבור הכובש את
יצרו" – אמר הבעל-שם-טוב: "השובר" את יצרו – לא נאמר,
כי, בשבירתו של היצר-הרע אין משום גבורה. הגבורה היא
"לכבוש" את היצר-הרע, כלומר, להשתמש בכוחותיו
ובמעלותיו של היצר-הרע, בענינים של קדושה. והרי נאמר:
"ורב תבואות בכח שור" – הנפש הבהמית הנקראת "שור" יש
בה תוקף וחוזק – ויש להשתמש בכוח וחוזק זה בקדושה. וזהו
"איזהו גבור הכובש את יצרו" – גבור הוא מי ש"כובש" את
כוחותיו של היצר-הרע ומשתמש בהם לקדושה.
ביחס למה שלמדנו בפרק זה, אודות המיאוס בתענוגים גשמיים
על-ידי החשבון שהאדם עושה, שמתענוגים אלה מתהווים
לבסוף תולעים וצואה, ואילו ענינים רוחניים עומדים לנצח –
נוכרי בזה אימרתו של הרבי מוהרי"צ נשמתו-עדן
מליובאוויטש, שמסר בשם אביו, הרבי מוהרש"ב נשמתו-עדן:
בדברו פעם על חוסר כל יחס והשוואה של דברים גשמיים לגבי
ענינים רוחניים, אמר הרבי מוהרש"ב: – אדם שיהיו לו במשך
שבעים שנה, בני חיי ומוזני רוידי עם ארמונות והיכלות, אין
לדבר כל ערך לגבי הזכות שיש לו בנשיקה אחת בספר תורה.

של מיאוס ותיעוב לתאוות ולתענוגים גשמיים, כגון **בְּעֵצָה
חֲכָמִינוּ ז"ל**: - כיצד למאוס בתאוות נשים, על-ידי שיסביר
לעצמו: "אִשָּׁה חֲמַת מְלֵאָה צוֹאָה כו'", **וּבְהָאֵי זִנְאָה** -
וכדומה. ולמאוס בתאוות האכילה, על-ידי התבוננותו: **יִגְן כָּל
מִינֵי מִטְעָמִים וּמְעַדְנִים
נַעֲשִׂים כְּדִ: חֲמַת מְלֵאָה
כו'; וְכֵן כָּל תַּעֲנוּגֵי
עוֹלָם הָיָה, הַחֲכָם רוֹאֶה
הַנוֹלָד מֵהֶן, שְׂסוּפֵן
לְרַקֵּב וְלִהְיוֹת רִמָּה
וְאִשְׁפָּה.** - על-ידי
התבוננותו בדברים אלה,
יתרגל לשנוא תאוות
ותענוגים גשמיים,
וְהַחֲפֵךְ, - עליו להשתדל
להתרגל, **לְהִתְעַנֵּג
וְלִשְׂמַח בְּה', עַל יְדֵי
הַתְּבוּנָה בְּגִדְלַת אֵיזֵר
סוּף כְּרוּדֵי-הוּא כְּפִי
יִבְלְתוּ.** - להשיג גדלותו
של הקב"ה היוצרת בו
תענוג באלקות, אף
שיוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ שְׂלֵא יִגִּיעַ
לְמִדְרָגָה זוּ בְּאֵמֶת
לְאֵמֶתוֹ - לשנוא את

ה"רע" ולהתענג באלקות, **כִּי אִם בְּדִמְיוֹנֹת** - שידמה לו שהוא
אכן באמת שונא את ה"רע" ומתענג מאלקות – ומ"דמיונות" יש
הרי מאד להיזהר ולהישמר בעבודת ה'. **אִף-עַל-פִּיִּכֶן הוּא
יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ, לְקַיֵּם אֶת הַשְּׂבוּעָה שְׂמִשְׁבִּיעִים "תְּהִי
צְדִיק", וְה' יַעֲשֶׂה הַטוֹב בְּעֵינָיו.** - אם לתת לו במתנה את
מדיגת ה"צדיק", או לא. **וְעוֹד,** - דבר נוסף שהוא יכול להגיע
אליו על-ידי שיתרגל בעבודותיו של "צדיק", למאוס ב"רע"
ולהתענג באלקות: **שֶׁהַרְגֵּל עַל כָּל דָּבָר - שְׁלִטוֹן, וְנַעֲשֶׂה
טֹבֵעַ שָׁנִי, וּבְשִׁירְגִיל לְמֵאֵם אֶת הָרַע - יְהִי נִמְאֵם קֶצֶת
בְּאֵמֶת,** - שבמשך הזמן אכן יתחיל לשנוא את ה"רע".
וּבְשִׁירְגִיל - את עצמו, **לְשִׂמְח נַפְשׁוֹ בְּה' עַל יְדֵי הַתְּבוּנָה
בְּגִדְלַת ה' - הָרִי בְּאֵתְעֵרוֹתָ דִּלְתָא אֲתַעְרוֹתָ דְלַעִילָא,**
- על-ידי התעוררות האדם למטה, נוצרת התעוררות מלמעלה,
וּבְכִלֵי הָאֵי וְאוּלֵי - אחרי כל זאת, **יַעֲרָה עָלָיו רוּחַ מְמָרוֹם,
וְיִזְכֶּה לְכַחֲנִית רוּחַ מְשַׁרְשׁ אִיזָה צְדִיק שְׂתַתְּעַבֵּר בּוֹ,** -
באופן של "עיבור"¹⁰. כפי שמובא ב"קבלה", שכשם שישנו הענין
של "גלגול", שנשמה מגולגלת בגוף או בדבר אחר, כך ישנו
הענין של "עיבור", שנשמתו של "צדיק" מתעברת בנשמתו של
"בינוני", וזאת כדי שה"בינוני" יוכל לעבוד את השי"ת לפי

9. שבת קנב, א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שנשמתו עצמה תתהפך - ולכן ל"ק ממש"א בראת צדיקים". 11. תהלים צו, יב.

יום רביעי כ"ט טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 40, פרק טו וזוה... עד עמ' 40, ולבו חלל בקרבו.

37 **שְׁהוּא פְּאִמְצַע הַעֲבוּדָה, שְׁהוּא הַמְלַחְמָה עִם הַיֵּצֶר הָרַע,**
 38 **לְהַתְּנַבֵּר עָלָיו וּלְגַרְשׁוֹ מִהָעוֹר קְטַנָּה,** - מהגוף, הנקרא "עיר
 39 קטנה", שעל השליטה עליה, נאבקים היצר הטוב והיצר הרע,
 40 **שְׁלֵא יִתְלַבֵּשׁ פְּאִבְרֵי הַגּוּף,** - שיצר הרע לא יתלבש באברי
 41 הגוף, כלומר, שלא יעשה,
 42 שלא ידבר ושלא יחשוב
 43 משהו רע. "עבודה" זו
 44 מבוססת על המאבק של
 45 הנפש האלקית והיצר
 46 טוב ביצר הרע, **שְׁהוּא**
 47 **פְּאִמְתַּת עֲבוּדָה וְעִמְלָה**
 48 **גְּדוּלָה לְהַלְחֵם בּוֹ תְּמִיד,**
 49 **וְהֵינּוּ הַפִּינּוּנִי;** - על
 50 ה"בינוני" ללחום תמיד
 51 ביצר הרע, שכן, בו עלול
 52 היצר הרע לעורר תאוה
 53 לתענוגי העולם הזה, ועל
 54 ה"בינוני" ללחום ביצר
 55 הרע ולהשתלט על
 56 התאוה, שלא תמומש, לא במעשה, לא בדיבור ולא במחשבה.
 57 משום כך נקרא ה"בינוני" - "עובד אלקים" - הוא עסוק עתה
 58 בתהליך של עבודת ה'. הוא עומד כל העת בעיצומו של
 59 המאבק ביצר הרע. **אֲכַל הַצְּדִיק נִקְרָא "עֹבֵד ה'"** - "עבד"
 60 ולא "עובד", **פְּשֵׁם הַתְּאֵר,** - המציין את האדם עצמו. "עובד"
 61 הוא שם הפעולה המציין את האדם בעבודתו - הוא נמצא כעת
 62 באמצע עבודתו, ואילו "עבד" הוא: **כְּמוֹ שֵׁם חֶכֶם אוֹ מְלֶכֶה,**
 63 **שֶׁכָּבֵד נֶעֱשֶׂה חֶכֶם אוֹ מְלֶכֶה, כִּי זֶה - ה"צדיק" שנקרא "עבד**
 64 **ה'", כְּכֵן עֹבֵד וְנִמְרָ לְנִמְרֵי עֲבוּדַת הַמְּלַחְמָה עִם הָרַע, עַד**
 65 **כִּי וַיִּגְרָשׁוּ וַיִּלָּךְ לוֹ, וְלָבוּ חָלַל בְּקִרְבּוֹ.** - מקומו של
 66 היצר הרע בלבו - ריק, אחרי שפינה את ה"רע" משם, ולכן הוא
 67 נקרא בשם התואר "עבד ה'", שכן, הוא סיים כבר את המלחמה
 68 ב"רע". הרי, ש"עובד אלקים" אינו אותה מדרגה כמו "צדיק";
 69 "עובד אלקים" הכוונה למדרגת ה"בינוני" (כך מוסברת
 70 הכפילות בפסוק "ושבתם... בין צדיק לרשע, בין עובד
 71 אלקים..."). להלן, יוסבר ההבדל בין "עובד אלקים" ל"לא
 72 עבד", שגם על "לא עבד" אומרת הגמרא שאין הוא רשע:

1 **פְּרָק טו.** בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן את ההבדל שבין "צדיק"
 2 ל"בינוני". ל"צדיק" אין כבר יצר הרע, אין "רע" בנפשו, ולכן, אי אפשר
 3 שתהיה לו תאוה ל"רע". ואילו ב"בינוני" יש עדיין "רע" בנפשו. ולכן, יתכן
 4 שתעלה בלבו נטיה לדברי תאוה. אלא שהנפש האלקית ב"בינוני"
 5 לוחמת ב"רע" של הנפש
 6 הבהמית, ואינה נותנת ל"רע"
 7 להתפשט, ולתאוה להתממש,
 8 במחשבה, דיבור או במעשה. 1
 9 **וּבְזָה - במה שלמדנו על**
 10 **ההבדל שבין "צדיק"**
 11 **ל"בינוני", יוֹבֵן מָה** 4
 12 **שֶׁכָּתוּב:** "וְשִׁבְתֶּם 5
 13 **וְרֵאִיתֶם בֵּין צְדִיק 6**
 14 **לְרָשָׁע, בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים 7**
 15 **לְאִשֶׁר לֹא עֹבֵד," 8 -**
 16 הגמרא² שואלת על פסוק 9
 17 זה: היינו "צדיק" היינו 10
 18 "עובד אלקים", היינו 11
 19 "רשע" היינו "לא עבד",
 20 כלומר, הרי צדיק ועובד אלקים הם דבר אחד, וכן רשע ואשר
 21 לא עבדו הם דבר אחד, ומהי כפילות הלשון, כאילו ישנם כאן
 22 שני הבדלים, בין "צדיק" ל"רשע" ובין "עובד אלקים" ל"אשר
 23 לא עבדו"? והגמרא מתרצת: "עובד אלקים" ו"אשר לא עבדו"
 24 תרומיהו צדיקי גמורים נינהו (שניהם הם צדיקים גמורים) ואינו
 25 דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד.
 26 כלומר: "לא עבדו" אין הכוונה ל"רשע", אלא ל"צדיק", והפסוק
 27 קורא לו "אשר לא עבדו" מפני שהוא חוזר על לימודו מאה
 28 פעמים בלבד, ואילו "עובד אלקים" הוא "צדיק" החוזר על
 29 לימודו מאה פעמים ואחד. בכך מתרצת, לכאורה, הגמרא רק
 30 את הקושיא "היינו רשע היינו לא עבדו". ואילו הקושיא "היינו
 31 צדיק היינו עובד אלקים" לא תורצה כלל, שהרי שניהם
 32 "צדיקים", ועוד נוסף שלישי ("לא עבדו") שגם הוא "צדיק" לפי
 33 פירוש הגמרא. ברם, לפי מה שלמדנו על ההבדל בין "צדיק"
 34 ל"בינוני" - יובן גם ההבדל שבין "צדיק" ל"עובד אלקים",
 35 וכדלהלן: **שְׁתֵּהפְּרֵשׁ בֵּין "עוֹבֵד אֱלֹהִים" לְ"צְדִיק" הוּא,**
 36 **שְׁ"עוֹבֵד" הוּא לְשׁוֹן הוֹה,** - הוא עובד עכשיו את הקב"ה,

יום חמישי א' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 40, ובבינוני יש... עד עמ' כא, יותר מרגילותו.

ליקוטי אמרים

77 ויגע בעבודת ה'. וְאִתְּעֵל־
 78 פִּי־בֵן - זה "אשר לא
 79 עבדו", אִינוּ רִשָּׁע, -
 80 למרות שנעדר ממנו

ובבינוני יש ג"כ שתי מדרגות
 עובד אלהים ואשר לא עבדו ואעפ"כ אינו רשע כי לא

73 **וּבְבִינּוּנִי יֵשׁ גַּם בֵּן שְׁתֵּי**
 74 **מְדֻרָּגוֹת:** "עוֹבֵד
 75 **אֱלֹהִים," וְ"אִשֶׁר לֹא 12**
 76 **עֹבֵדוֹ" - אִין הוּא עִמְלָה 13**

48 מְסַתְרָת אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ לְכָל לְבָלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁנִקְרָאוּ "אוֹהְבֵי שְׁמוֹ".
49 - שכן, לכל יהודי אהבה מסותרת בלבו להקב"ה, ואהבה
מסותרת זו מספיקה לו כדי ללמוד תורה ולקיים מצוות. מי
50 שצריך להילחם ביצירה הרע כדי לשמור תורה ומצוות, עליו
51 להתבונן בגדולת השי"ת,

52 כדי לעורר בתוכו רגש
53 הפחד מהקב"ה, להימנע
54 מלעבור על מצוות-לא-
55 תעשה; וכן לעורר בתוכו
56 אהבה מורגשת להקב"ה -
57 כדי להתאחד עם הקב"ה.
58 רגש-אהבה זה מביא אותו
59 לקיים מצוות וללמוד
60 תורה, מאחר שעלידו
61 הוא מתאחד עם הקב"ה.
62 ואילו זה שאודותיו מדובר
63 כאן, אינו צריך להילחם
64 כלל עם היצירה הרע, בגלל
65 הסיבות האמורות,
66 וממילא אינו צריך
67 להזדקק לאותו סוג של
68 יראה ואהבה הנובעת
69 מהתבוננות בגדולת ה'.
70 מספיקה בשבילו, יחד עם
71 תכונותיו הטבעיות
72 המתאימות, אהבתו
73 המסותרת, שבטבע כל
74 אחד מישראל. ברם, אין כל זה בא לו מתוך עבודה עצמית.

75 וְכֵן אֵינוֹ נִקְרָא "עוֹבֵד" בְּלָל, - אינו נקרא "עובד אלקים",
76 כִּי אֲהַבָה זוֹ הַמְסַתְרָת - עליידיה הוא מקיים תורה ומצוות,
77 אֵינָה פְּעֻלָּתוֹ וְעִבּוּדוֹ בְּלָל, - אינה נובעת מעבודתו
78 העצמית, אֲלֵא הִיא - האהבה המסותרת, וְיִשְׁתַּנּוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ
79 לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְכִמוֹ שֵׁיִתְבָּאֵר לְקַמְנָה. - כיצד אהבה זו היא
80 ירושה לנו מאבותינו. על-כּל-פנים, מאחר שלא הוא - מתוך
81 עבודתו - יצר אהבה זו, וקיומו את התורה והמצוות, אינו קשור
82 אצלו ב"עבודה" - הוא נקרא "לא עבדו". הרי, שב"בינוני"
83 עצמו, ישנן שתי מדריגות: "עובד אלקים" ו"לא עבדו". כל
84 האמור הוא ביחס למי שבטבעו הוא מתמיד בלימודו ואינו זקוק
85 להילחם עם יצרו הרע. וְכֵן אֵף מִי שְׁאֵינוֹ מֵתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ
86 בְּטֻבְעוֹ, רַק שֶׁהֲרִיגֵל עֲצָמוֹ לְלִמּוֹד פְּתִימָה גְּדוּלָה, וְנַעֲשֶׂה
87 הֲרִיגֵל לֹ מִכַּע שְׁנֵי - כפי שנוכר בפרק הקודם, ש"הרגל
88 נעשה טבע שני" - ואחרי שהרגיל עצמו בכך, הרי זה דבר טבעי
89 אצלו לשבת וללמוד בהתמדה, דִּי לֹ - כעת, בְּאַהֲבָה מְסַתְרָת
90 זו, אֲלֵא-אִם-כֵּן רֹצֵה לְלַמֵּד יוֹתֵר מִרְגִּילוֹתוֹ. - שאז, עליו
91 לעורר אהבה מוחשית בלבו, כדי להתחזק, לפרוץ את גדריו
92 הטבע, וללמוד יותר מכפי רגילותו. ברם, כדי ללמוד רק כפי
93 רגילותו, אין הוא זקוק לשום "עבודה".
94

1 המאבק עם היצירה הרע, כִּי לֹא עֹבֵד מִיָּמָיו שׁוֹם עֲבָרָה קְלָה,
2 - וודאי הדבר שלא עבר מימיו שום עבירה חמורה. - זהו ביחס
3 למצוות-לא-תעשה; וְגַם קִיָּם כָּל הַמְצֻוֹת שֶׁאֲפִשֶׁר לוֹ לְקַמְנָה,
4 - מצוות-תעשה, וְתִלְמוּד תּוֹרָה בְּנִגְדָה בְּלָם, - אף שעוון ביטול
5 תורה הוא אחד העוונות

6 שקשה מאד להינצל
7 ממנו, וְלֹא פָּסִיק פּוֹמִיָה
8 מְנַרְסָא. - לא פסק פיו
9 מללמוד תורה. אך, מדוע,
10 אם כך, הוא נקרא "לא
11 עבדו"? אֲלֵא שְׁאֵינוֹ
12 עוֹשֶׂה שׁוֹם מְלַחְמָה עִם
13 הַיֵּצֵר לְנַצְחוֹ, עַל יְדֵי
14 אֹר ה' הַמְאִיר עַל נַפְשׁ
15 הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמַחַשְׁתֵּי הַשְּׁלִיט
16 עַל הַלֵּב בְּנִגְדָה לְעֵלֵי, -
17 שזו דרכו של ה"בינוני",
18 ללחום ביצירה הרע שלו
19 ולנצחו באור האלקי
20 המאיר על נפשו האלקית
21 הנמצאת במוח "השליט"
22 על הלב". ואילו הוא, אינו
23 זקוק מללחמה עם היציר
24 הרע כדי להיות "בינוני".
25 וכל כך למה? מִפְּנֵי שְׁאֵין
26 יֵצֵרוֹ עוֹמֵד לְנִגְדוֹ בְּלָל
27 לְבַטְלוֹ מֵתּוֹרָתוֹ

28 וְעִבּוּדָתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לְלַחֵם עִמּוֹ - עם היצירה הרע, בְּלָל, בְּגוֹן
29 שְׁהוּא מֵתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ בְּטֻבְעוֹ מֵתּוֹלְדָתוֹ עַל יְדֵי תִנְיָנָת
30 ה"מְרָה שְׁחָרָה", - כידוע, כשי"מרה הלבנה" שולטת באדם,
31 אין הוא נוטה מטבעו להיות "מתמיד", ואילו אם הי"מרה
32 השחורה, שולטת באדם - יש בו הנטייה הטבעית להתמדה.
33 וממילא אין הוא צריך להזדקק מללחמה ביצירה הרע, כדי
34 ללמוד בזמן האפשרי לו. וְכֵן אֵין לוֹ מְלַחְמָה מֵתְּאֻזוֹת נְשִׁים
35 מִפְּנֵי שְׁהוּא מֵצֵנָן בְּטֻבְעוֹ, - וממילא אין הוא זקוק להילחם
36 בהרהורי עבירה, הנובעים מאותה תאוה, וְכֵן בְּשֶׁאֵר תַּעֲנוּגֵי
37 עוֹלָם הַיָּה - אין הוא צריך לעמוד כדי להשתלט עליהם, כִּי
38 הוּא מְחַסֵּר הַרְגֵשׁ הַנָּאָה בְּטֻבְעוֹ. וְכֵן אֵין צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן
39 כָּל כֶּךָ בְּגְדוּלַת ה', - כדי, להוליד מבינתו רוח דעת ויראת
40 ה' בְּמַחוֹ, - ועל ידי כך, לְהַשְׁמֵר שְׁלֵא לְעַבֵּר עַל מִצְוֹת לֹא
41 תַעֲשֶׂה, - כך, שמחמת פחדו מהקב"ה ישמר מלעשות דבר
42 שנאסר עליידי הקב"ה. ואילו הוא אינו צריך להזדקק לכך. כן
43 אין הוא זקוק להתבונן בגדולת ה' כדי לעורר וְאַהֲבָת ה' בְּלִבּוֹ,
44 - וכתוצאה מאהבה זו, לְרַבְּקָה בּוֹ בְּקִיּוֹם הַמְצֻוֹת, וְתִלְמוּד
45 תּוֹרָה בְּנִגְדָה בְּלָם, - ועליידי לימוד תורה שהוא כנגד כולו, אין
46 הוא צריך להתייגע במוחו כדי לעורר בלבו אהבה גלויה אל
47 הקב"ה. אֲלֵא דִּי לֹ - כדי להיות שלם בתורה ומצוות, בְּאַהֲבָה

יום שישי ב' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כא, ובוה' יובן... עד עמ' 42, עבודתו כלל:

45 כתוצאה מאהבה הבאה מההתבוננות בגדולת הקב"ה, וזו –
 46 ההתגברות על הנפש הבהמית הנגרמת כתוצאה מאהבה הבאה
 47 על-ידי ההתבוננות, היא עבודה תמה – עבודה מלאה
 48 ושלימה, לבינוני, או – דרך נוספת בעבודתו של ה"בינוני":
 49 לעורר את האהבה

ליקוטי אמרים

50 המסתרת שבלבו, –
 51 שלא תישאר מוסתרת
 52 בלבו, אלא לעוררה
 53 ולגלותה, למשל על ידה
 54 על הטבע שבחלל
 55 השמאלי, – שבלב, שזו
 56 נקרא גם כן עבודה,
 57 להלחם עם הטבע
 58 והיצר, על ידי שמעורר
 59 האהבה המסתרת בלבו.
 60 – אין זו עדיין עבודה
 61 תמה, ברם, יש כבר בכך
 62 משום "עבודה". מה שאין
 63 כן בשאין לו מלחמה
 64 כלל – גם לא מלחמה
 65 ועבודה לעורר את
 66 האהבה המסתרת, שכן,
 67 הוא לומד רק עד כמה
 68 שהתמדתו הטבעית
 69 מכתיבה לו, ולמרות שגם
 70 לימוד כזה, אי אפשר

71 שיהיה לו קיום תמידי, לולא האהבה המסתרת (שכן, בלי
 72 האהבה המסתרת לכל הפחות, לא היתה עומדת לו התמדתו
 73 הטבעית, משום שאחרי ככלות הכל, הוא אוהב יותר את גופו
 74 ואת נוחיותו). ברם, מאחר שאין אהבה זו באה לו מתוך יגיעה
 75 אין אהבה זו מצד עצמה נקראת עבודתו כלל: – וממילא
 76 הוא נקרא "לא עבדו". כדי שיקרא "עובד אלקים", עליו לעבוד
 77 ולהילחם עם יצרו הרע, או על-ידי אהבה הנגרמת כתוצאה
 78 מהתבוננות, או, על-כל-פנים, על-ידי הבאת האהבה המסתרת
 79 שלו לידי גילוי.

80 בהקשר למה שלמדנו ש"בינוני" נקרא "עובד אלקים", מפני
 81 שעליו להתייגע קשות ולהילחם בנפשו הבהמית – מן הראוי
 82 להוסיף את הנאמר במאמרו של הרבי מוהרי"צ נשמתו עדן
 83 מליובאוויטש, שהמלה "עבודה" היא מלשון "עורות עבדים".
 84 כדי ליצור מעור עבה של בהמה, קלף לכתוב עליו ספר תורה
 85 – יש צורך בעיבוד רב וממושך. כך גם בעבודתו של יהודי,
 86 דרושה הרבה יגיעה, כדי להזדכך. מספרים על הרבי מהר"ש,
 87 שפעם אחת נכנס אליו חסיד אחד, ובקש את ברכתו ל"עבודה",
 88 בבקשתו התבטא: רבי, מה היא "עבודה" – אין אני יודע, אלא

1 ובוה' יובן מה שכתוב בגמרא, ד"עובד אלהים" הינו מי
 2 ששונה פרקו מאה פעמים ואחד, ו"לא עבדו" – הינו מי
 3 ששונה פרקו מאה פעמים לבד. – שלכאורה: מדוע יש בפעם
 4 המאה ואחת להכריע כל כך, כנגד המאה פעמים – שאם הוא
 5 לומד מאה פעמים בלבד,
 6 אין הוא נקרא "עובד
 7 אלקים" ובגלל הפעם
 8 האחת הנוספת על המאה
 9 – הוא כבר נקרא "עובד"
 10 אלקים"? אלא – כפי
 11 שהוסבר, שכדי ללמוד
 12 יותר מרגילותו, זקוק
 13 האדם ל"עבודה"
 14 ולמלחמה עם היצר-הרע,
 15 יובן הדבר היטב, וכפי
 16 שה"תניא" ממשיך: והינה,
 17 משום שבימייהם – בימי
 18 חכמי התלמוד והגמרא,
 19 היה הרגילות לשנות כל
 20 פרק מאה פעמים, –
 21 ולכן, לא נזקקו לשם כך
 22 ל"עבודה", כיון שהיה זה
 23 דבר שבהרגל. ואילו, כדי
 24 ללמוד פעם אחת נוספת,
 25 על המאה הקודמות, שזהו
 26 יותר מרגילותם, היו

27 צריכים ל"עבודה" – ובגלל פעם יחידה זו, הוא נקרא "עובד
 28 אלקים". כדאיתא התם בגמרא – כמו שאנו מוצאים שם
 29 בגמרא: משל משוק של חמרים שנשכרים לעשר פרסי
 30 ביוזא – המשכירים את עצמם בשכר של זוז אחד עבור מרחק
 31 של עשר פרסאות, ולאחד עשר פרסי בתרי זוזי, – בשני
 32 זוחים, מפני שהוא – שהפרסא הנוספת, יותר מרגילותם, –
 33 לכן הם לוקחים עבור הפרסא האחת הנוספת – זוז נוסף. אותו
 34 דבר גם במי שלומד מאה פעמים ואחת – שכן, זהו יותר מכפי
 35 רגילותו, ולכן זאת הפעם המאה ואחת, – פעם אחת ויחידה
 36 זו, היתרה על הרגילות שהרגל מנעוריו – שקולה כנגד כל,
 37 ועולה על גביהן – במעלתה, ביתר שאת ויתר עו, להיות
 38 נקרא "עובד אלהים"; – וכל כך למה? מפני שכדי לשנות
 39 טבע הרגילות, צריך לעורר את האהבה לה, על ידי
 40 שמתבונן בגדולת ה' במחו, – והתבוננות זו מביאה אותו
 41 לשלט על הטבע שבחלל השמאלי – שבלב, מקומה של
 42 הנפש הבהמית והיצר-הרע, המלא דם הנפש הבהמית
 43 שמקליפה שממנה הוא הטבע – ובכוח אהבה זו, יש בידו
 44 להתגבר על הטבע. הרי, שהתגברותו על הטבע נגרמת

למעלה), "ופנה לסובב" – והאדם מתבונן בהנעשה סביבו, "ובא
 לו לקרן דרומית" – נהיה לו חם יותר (צד דרום רומז על
 חמימות, בארצות הדרומיות חם יותר), "מזרחית" – נהיה אור
 יותר (מלשון זריחת השמש), "מזרחית צפונית" – על-ידי כך
 מאירים גם את היצירה הרע הנקרא "צפוני", עד שהוא מגיע ל-
 "צפונית מערבית" – עושים מהיצירה הרע – טוב וקדושה,
 מהפכים אותו "ממרירו למתקא", ממר למתוק, שזהו משמעות
 המלה "מערבית" – מלשון עריבות ומתיקות.

1 מהעובדה שאין אני רוצה בה – אני מבין שזהו דבר טוב... תורת
 2 החסידות נתנה משקל רב לכך, שעניני תורה ויראת שמים יבואו
 3 כתוצאה מ"עבודה", מיגיעה רבה עם עצמו. אך, יחד עם כך,
 4 מלמדת אותנו חסידות, ש"עבודה" אין הכוונה להקים רעש
 5 והמולה. הרבי מוהרש"ב נשמתרעדן מליובאוויטש שמע פעם
 6 בשם רבנו הזקן: – ה"עולם" חושב ש"עבודה" צריכה להיות
 7 ברעש ובהמולה, הדבר פשוט לגמרי: צריך להיות: "עלה בכבש"
 8 – כשמתעלים במקצת ("כבש" היא כעין מדרגה עלייה עולם

יום שבת קודש ג' שבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 42, פרק טז. וזה כלל... עד עמ' 44, לקמן באריכות:

17 **פָּרָק טַז.** בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, ששני אופנים ישנם, בשינוי
 18 הרגלי-הטבע של הנפש הבהמית, על-ידי עבודה: – התעוררות והתגלות
 19 האהבה להקב"ה על-ידי ההתבוננות בגדולת הקב"ה – וזו נקראת
 20 "עבודה תמה", עבודה שלימה; – התעוררות האהבה המסותרת שבלב
 21 כל אחד מישראל להקב"ה –
 22 אהבה זו אין האדם יוצר
 23 בעבודתו, אלא היא ירושה
 24 לנו מאבותינו, ועבודתו של
 25 האדם בכך מתבטאת
 26 בהתעוררות האהבה בלבו.
 27 בתחילת הפרק הבא, אותו
 28 אנו עומדים ללמוד, יסביר
 29 רבנו הזקן: בעבודתם של
 30 ה"בינונים" ישנו "כלל גדול",
 31 והוא – לשלוט ולמשול על
 32 הטבע של הנפש הבהמית.
 33 **וְזֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּעִבְדוּת**
 34 **ה' לְבִינוּנִים: הַעֲקָר הוּא**
 35 **לְמִשָּׁל וְלְשִׁלְטָן עַל הַטֶּבַע**
 36 **שֶׁבְּחֻלָּל הַשְּׂמַאֲלִי, –**
 37 שבלב, היינו הטבע של

ליקוני אמרים

פרק טז וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים העיקר
הוא למשול ולשלוט על הטבע
שבחלל השמאלי ע"י אור ה' המאיר לנפש האלהית
שבמוחו לשלוט על הלב כשמתבונן במוחו בגדולת
א"ס ב"ה להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה' במוחו
להיות סור מרע דאורייתא ודרבנן ואפילו איסור קל של
דבריהם ח"ו ואהבת ה' בלבו בחלל הימני בחשיקה
וחפיצה לדבקה בו בקיום המצות דאורייתא ודרבנן
ות"ת שכנגד כולן, ויתר על כן צריך לידע כלל גדול
בעבודה לבינונים שגם אם אין יד שכלו ורוח בינתו
משגת להוליד אהבת ה' בהתגלו' לכו שיהיה לכו בווער
כרשפי אש וחפץ בחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת
בלב לדבקה בו רק האהבה מסותרת במוחו ותעלומות

שאדם מתעמק ומתבונן
 בגדלות הוי' ואף-על-פי-כן אין הוא יכול ליצור בתוכו אהבה
 ויראה גלויות ורגשיות להקב"ה. הן נשארות מוסתרות במוחו
 ובלבו – על כך אומר רבנו הזקן להלן, שגם במקרה זה,
 מתלבשות האהבה והיראה – רבנו הזקן קורא להן "תבונה" –
 במעשה המצוות, כאילו קיים אותן על-ידי אהבה ויראה גלויות
 ורגשיות. **וְיִתֵּר עַל כֵּן, צָרִיךְ לִידַע כָּלֵל גְּדוֹל בְּעִבְדוּת**
לְבִינוּנִים, שֶׁגַם אִם אֵין יָד – אֵין כּוּחַ, שֶׁכֵּלּוֹ וְרוּחַ בִּינָתוֹ
מְשַׁגֵּת – עַד לִידֵי כֵךְ, שִׁיּוּכָל לְהוֹלִיד אֶהְבֵּת ה' בְּהַתְגַּלוּת
לְבוֹ, שֶׁיְהִי לְבוֹ בּוֹעֵר כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וְחַפֵּץ בְּחַפִּיצָה וְחַשִּׁיקָה
וְתַשִּׁיקָה מְרֻגְשֵׁת בְּלֵב – שֶׁהֵלֵב יִרְגֵשׁ אֶת אֶהְבֵּת וְהַתְשׁוּקָה,
לְדַבְּקָה בּוֹ, – בַּהֲקִבָּה. כֵךְ אֲבָן צָרִיךְ לִהְיוֹת, שֶׁהֵלֵב יִרְגֵשׁ
בֶּאֱהָבָה לַהֲקִבָּה. וְאִילוֹ אֲצֵלוֹ – אֵין הַדְּבַר כֵךְ, אֲלֵא: רַק
הָאֶהְבָּה – הַנוֹצֵרֵת מֵהַתְּבוּנוֹתוֹ, מְסֻתְרֵת בְּמֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת
לְבוֹ, – הַסִּיבָה לְכֵךְ, שֶׁאֵין אֶהְבֵּת בֶּאֱהָבָה אֲצֵלוֹ בְּהַתְּגַלוּת בְּלֵב,

38 הנפש הבהמית שמקומה בחלל השמאלי שבלב, על ידי אור
 39 ה' המאיר לנפש האלהית שבמח, – ועל-ידי-כך, וְלְשִׁלְטָן עַל
 40 הַלֵּב, – כדי שה"בינוני" יוכל לשלוט בתאוות הנפש הבהמית,
 41 הוא זקוק בבחינת מסויימות, להשתמש, נוסף לענין "מוח שליט
 42 על הלב", גם באור האלקי שהנפש האלקית מאירה – וגם עורה
 43 זו מבחינת אור הוי', יכולה להיות, על-ידי התעמקותו בגדולת
 44 הקב"ה, פְּשֻׁמְתְּבוּנָן בְּמֹחוֹ בְּגִדְלַת אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא,
 45 לְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ – מֵהִבְנֵתוֹ בְּגִדְלַת הַקִּבְ"ה, רוּחַ דְּעַת וְיִרְאָת
 46 ה' בְּמֹחוֹ, – יִרְאֶה זֶה מִשְׁפִּיעָה עָלָיו, לְהִיּוֹת "סוּר מְרַע" –
 47 מֵאִיסוּרֵי דְאֻרְיִתָא וְדְרַבְנָן, וְאִפְלוֹ אִיסוּר קָל שֶׁל דְּבִרְיָהּ
 48 חֲסִי-וְשִׁלּוּם, – מִכֵּל סוּגֵי אִיסוּרִים אֲמֹרִים, מִצִּילָה אֹתוֹ,
 49 אֹתָהּ יִרְאֵת ה' שֶׁהוּא מְעוֹרֵר בְּמֹחוֹ, וְגַם יְעוֹרֵר עַל-יְדֵי
 50 הַתְּבוּנוֹתוֹ בְּגִדְלַת הַקִּבְ"ה: וְאֶהְבֵּת ה' בְּלְבוֹ בְּחֻלָּל הַיְמָנִי –
 51 מִקוּמָה שֶׁל אֶהְבָּה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, בְּחַשִּׁיקָה וְחַפִּיצָה

48 בעצם היה מן הראוי לנשמה שתהיה בה השאיפה לרצות
 49 לצאת מהגוף כדי להתאחד עם הקב"ה, וההישארות בגוף תהיה
 50 אצלה כדבר כפוי; ולית מחשבה דילהון תפיסא ביה כלל,
 51 – המחשבה של נפשם ורוחם (בהיותן בגוף) אינה יכולה להשיג
 52 את הקב"ה, כי אם
 53 באשר – מחשבתן,
 54 תפיסא ומתלבשת
 55 בתורה וכמצותיה, –
 56 כשיהודי לומד תורה
 57 ומקיים מצוות, הוא
 58 "תופס" ומשיג את רצונו
 59 וחכמתו של הקב"ה, שהן
 60 דבר אחד עם הקב"ה
 61 עצמו. כמשל המתבק
 62 את המלך הנזכר לעיל;
 63 – אף שהמלך לבוש
 64 בלבושיו, אין זה ממעט
 65 בחשיבות הנעלה של
 66 חיבוק המלך; כך גם
 67 בענינו: אף שהתורה
 68 והמצוות מלוכשות
 69 בענינים גשמיים, אך יש
 70 בכך משום רצונו וחכמתו
 71 של הקב"ה, הרי זה כאילו
 72 "תופס" בהקב"ה עצמו
 73 כביכול. את כל האמור,
 74 הוא מבין במוחו, ומחמוח
 75 נקלטת הבנה זו בלב – וזה יוצר בו את ההחלטה: ואי לואת, –
 76 ולכן, יאתה להן – ראוי לנפשו ולרוחו, להבקן – את הקב"ה,
 77 ככל לב ונפש ומאד, – בשלש הבחינות של "בכל לבבך
 78 ובכל נפשך ובכל מאורך". דהיינו קיום התרי"ג מצוות במעשה
 79 ודבור ובמחשבה, שהיא – "ובמחשבה", השגת וידיעת
 80 התורה – את ההבנה בתורה מקבלים בלבוש המחשבה, בנזכר
 81 לעיל. – בפרקים הקודמים, שעל-ידי לימוד תורה וקיום מצוות
 82 "לוקחים" כביכול, את הקב"ה עצמו. הרי, שמהתבוננות
 83 בגדולת הקב"ה, המשפיעה על הנפש לרצות להתדבק בהקב"ה
 84 – ושאי אפשר להגיע לכך אלא על-ידי קיום מצוות ולימוד
 85 תורה – נוצרת אצלו החלטה להתדבק בהקב"ה על-ידי קיום
 86 התורה והמצוות. הנה, כשמעמיק בענין זה פתעלומות
 87 תבונות לבו ומחו, ופיו ולבו שוין, – החלטה הנוצרת
 88 בלבו, באה לידי ביטוי, במלוא העוצמה, בדיבור, שמקיים בן
 89 בפיו כפי אשר נגמר – החלט, בתבונת לבו ומחו, דהיינו
 90 להיות פתורת ה' הפצו ויהגה בה יומם ולילה בפיו, וכן
 91 הדיים ושאר אברים מקיימים המצוות כפי מה שנגמר
 92 בתבונת לבו ומחו – הנה, כשהוא מבצע החלטה זו, הרי
 93 תבונה זו – כלומר, האהבה והיראה השכליות, שאי אפשר
 94 לקרואן בשם אהבה ויראה – כי אם "תבונה", מתלבשת

ליקוטי אמרים

הגהה

(והסיבה לזה היא מפני היות המוחין שלו ונר"ג שלו מבחי עיבור והעלם תוך התבונה ולא מבחי לידה והתגלות כדוע ל"ה):

1 אינה מפני שחטר משהו בהתבוננותו, אלא, כפי שרבנו הזקן
 2 אומר בהגהה, הסיבה לכך תלויה בשורש נשמתו: * (והתפסה
 3 לזה היא, מפני היות המחין שלו ונפש-רוח-נשמה שלו
 4 מְבַחֵינֵת עִבּוּר וְהַעֲלָם תוֹךְ הַתְּבוּנָה, וְלֹא מְבַחֵינֵת לִידָה
 5 וְהַתְּגִלוֹת, כִּידוּעַ לִיּוֹדְעֵי
 6 חן): – ליודעי תורת
 7 הקבלה. בסדר התהוותן
 8 של ה"מדות" מה"שכל" –
 9 באדם – למשל: על-ידי
 10 הבנתו גדלות הקב"ה,
 11 "נולדת" בתוכו מדת
 12 האהבה להקב"ה – יש
 13 שהמדות כבר "נולדות" –
 14 ומתגלות בלב, ויש
 15 שהמדות נמצאות עדיין
 16 ב"שכל". כלומר, לעת –
 17 עתה קיימת בשכל בלבד
 18 נטיה לדבר המובן –
 19 במגמה של אהבה או של
 20 יראה. כך גם למעלה,
 21 בספירות, ישנן מדות שהן
 22 כבר בהתגלות, וישנן
 23 מדות שהן עדיין מוסתרות
 24 ב"בינה", ומאחר
 25 שהנשמות באות מהמדות
 26 שלמעלה – ישנן נשמות
 27 שהן ממדת החסד,
 28 ונשמות שהן ממדת הגבורה, ישנם גם בזה שני אופנים: נשמות
 29 ששורשן במדות כפי שכבר התגלו – ולכן יכולים בעלי נשמות
 30 אלו, ליצור בלבם אהבה גלויה להקב"ה; ונשמות ששורשן
 31 במדות כפי שהן עדיין בהעלם ב"בינה" – בעלי נשמות אלו אינם
 32 יכולים ליצור בלבם אהבה גלויה להקב"ה, אלא היא נשארת
 33 בהעלם – כמו שהדבר בשורש נשמתם. על-כל-פנים מובן הרי,
 34 שישנם כאלה שאהבתם היא בהעלם במוחם ומוסתרת בלבם,
 35 דהיינו שחלב מבין פרוח חכמה ובינה שפמחו – צריך אמנם
 36 להיות, שהלב ירגיש ויחדר בהתפעלות של אהבה; אלא
 37 שאצלו המצב הוא ש"חלב מבין", שגם בלבו נקלטת ההבנה
 38 בלבד בגדלת אין-סוף פרוץ-הוא, דכלא קמיה פלא חשיב
 39 ממש, – כלפי הקב"ה נחשב הכל – לכלום ממש. אשר על פן
 40 יאתה לו ותפרך שתכלה אליו נפש כל חי לדבק ולהכלל
 41 באורו; ונש נפשו ורוחו אשר בקרבו כד יאתה להן – ראוי
 42 להן, להיות כלות אליו – להקב"ה, כחשיקה וחפיצה, לצאת
 43 מנרתיקן, הוא תנוה, – הגוף הוא כמו נרתיק המחזיק בתוכו
 44 את הנשמה, לדבקה בו, – כך הוא מבין, שעל הנפש להיות
 45 בתשוקה להקב"ה עד ל"כלות הנפש", רק שפעל-פרחן חיות
 46 הנה פתוך הגוף וצוררות בו באמנות חיות; – שאין להן
 47 היתר להינשא, מפני שבעליהן שעובו אותן, חיים עדיין. כלומר,

1. מדרגת נשמה אינה נזכרת כאן, כי מדרגה עליונה זו, כבר צויינה לעיל – במלים: "האהבה מסותרת במוחו ותעלומות לבו".

48 שטבע ההתמדה שלו מתגבר על הטבע של אהבת גופו – הרי זה
 49 מהאהבה המסותרת בלבד, שאין היא נמצאת בו בגלל עבודתו,
 50 הרי שאין כאן שום עבודה כלל. ואילו בענינו שהתגברות טבע
 51 ההתמדה שלו על אהבת גופו באה כתוצאה מה"תבונה" –
 52 אהבה המתעוררת בו על-
 53 ידי התבוננות – הרי הדבר
 54 נקרא "עבודה", ואפילו
 55 "עבודה תמה".
 56 וזה – מה שאנו אומרים,
 57 שה"תבונה" מתלבשת
 58 בתורה ובמצוות ומעלה
 59 אותן למעלה, כאילו עסק
 60 בהן באהבה שבהתגלות
 61 הלב, רְמוז רְיו"ל
 62 פְּאָמְרָם: "מְחַשְׁבָּה
 63 מוֹכֵה הַקְדוּשָׁה בְּרוּחֵהּ הוּא
 64 מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה", – לפי
 65 הפירוש הפשוט בלבד,
 66 שהדברים אמורים לגבי
 67 מי שחשב לעשות מצוה,
 68 ובגלל סיבה, שאינה
 69 תלויה בו, נמנע ממנו
 70 לעשותה, בכל זאת
 71 מחשיב הקב"ה כאילו
 72 עשה את המצוה – הרי, וְהוּא לִיָּה לְמִימְרָה: – היה עליהם
 73 לומר: "מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב בְּאֵלֹהֵי עֲשָׂאָה". – דברים
 74 מפורשים, שהתורה רואה אותו כאילו ביצע מחשבתו בפועל.
 75 מדוע, איפוא, השתמשו רבותינו ז"ל בביטוי "מצרפה למעשה"?
 76 ביטוי שמשמעותו שה"מעשה" קיים, אלא שאין לו שייכות
 77 ל"מחשבה", והקב"ה מצרף את שני אלה, המחשבה והמעשה?
 78 אֵלֶּה הַעֲנִינִי, – שאכן מתכוונים בכך לרמוז על מה שדברנו, כִּי
 79 דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ – יראה ואהבה, שִׁבְחֵהֶנָּה לְבָנוּ, הֵם
 80 הַמְתַּלְבְּשִׁים בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת לְהַחֲיוֹת לְפָרְחָא לְעִילָא, –
 81 להכניס חיות במעשה המצוות, שתעלינה למעלה. וכל כך
 82 למה? – כִּי הַלֵּב הוּא גַם בֵּן חֲמָרִי, כְּשֶׁאֵר אַבְרָם שְׁהֵם כְּלִי
 83 הַמַּעֲשֵׂה, – לכן, כשיש לו אהבה מורגשת בלב, – כלומר,
 84 הגילוי של הנפש המתבטא ברגש של אהבה, בא לידי הגשמה
 85 במדה כזו, שהוא מורגש ב"חומר" הלב – יכול כבר גילוי נפשי
 86 זה, האהבה, להתקבל גם בשאר האברים הגשמיים, ולהכניס
 87 בהם חיות, כשהם עושים מה שהלב רוצה. שכן, הלב הוא
 88 ה"פנימיות" והחיות של כל שאר האברים, כפי שה"תניא" אומר
 89 להלן: אֵלֶּה שְׁהוּא – הלב, פְּנִימֵי וְחַיּוֹת לְהֵם, – לשאר
 90 האברים, וְלִבְּנֵי יָכוֹל לְהַתְּלַבֵּשׁ בָּהֶם – מחמת שהלב הוא
 91 בעצם קרוב לשאר האברים, ויחד עם כך הוא ה"חיות" שלהם,
 92 יכולה אהבת-הלב להתלבש במעשים שהאברים עושים, לְהוֹיֹת
 93 לְהֵם גְּדִפִין – כנפיים, לְהַעֲלוֹתָם. – להעלות את מעשה
 94 המצוות למעלה, כמו שאנו רואים במחשך, שבשעה שאדם

1 בְּמַעֲשֵׂה דְבוּר וּמְחַשְׁבַת הַתּוֹרָה וּמְצוֹתֶיהָ, לְהוֹיֹת לְהֵם
 2 בְּחַיֵּית מוֹחִין וְחַיּוֹת – שה"תבונה" תשמש להם כמוחין וחיות,
 3 וְגִדְפִין לְפָרְחָא לְעִילָא, – כנפיים לתורה ולמצוות, לפרוח בהן
 4 למעלה. שכן, כך נאמר ב"זוהר", ש"אורייתא בלא דחילו
 5 ורחימו לא פרחא לעילא"
 6 – תורה בלי אהבה ויראה,
 7 אינה עולה למעלה; הרי
 8 שהאהבה והיראה הן כמו
 9 "כנפיים" לתורה ולמצוות,
 10 אף שאין ה"תבונה"
 11 מייצגת אהבה ויראה
 12 לבביות אמיתית, כְּאֵלֹ
 13 עֵסֶק בָּהֶם – בתורה
 14 ובמצוות, בְּדְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ
 15 – ביראה ואהבה, מְפַשֵׁ
 16 אֲשֶׁר בְּהַתְּגַלּוֹת לְבוֹ
 17 [בְּחַפְצֵיהָ וְחַשִּׁיקָה
 18 וְחַשִּׁיקָה מְרַגְשֵׁת בְּלִבּוֹ
 19 וּנְפִשׁוֹ הַצְּמִיחָה לָהּ,
 20 מְפַנֵּי רִשְׁפֵי אִשׁ אֲהַכְתּוּ
 21 שְׁבִלְבוֹ, בְּנוֹכַח לְעִילָא], –
 22 כל האמור היה נכון
 23 כשהאהבה והיראה היו
 24 בהתגלות בלב, ולכן היו הן
 25 נעשות לחיות ול"כנפיים" להעלות בהן את התורה והמצוות
 26 למעלה; ורבנו הזקן מחדש, שגם בנידון דידן הדבר כך: תבונה זו,
 27 אף שאין היא מורגשת בלב, גם היא נעשית ל"חיות" ול"כנפיים"
 28 לתורה ולמצוות. וכל כך למה? הוֹאִיל וְתַבּוּנָה זוֹ שְׁבִמְחוֹ
 29 וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ הִיא הַמְּבִיאָתוֹ לְעֵסֶק בָּהֶם, – בתורה
 30 ובמצוות, וְלוֹלֵי שְׁהֵיהָ מְתַבּוֹנֵן בְּתַבּוּנָה זוֹ לֹא הָיָה עוֹסֵק בָּהֶם
 31 כְּלָל, אֵלֶּה – היה עסוק בְּצִרְכֵי גוֹפּוֹ לְבַד – כפי טבעו הכללי
 32 של האדם להתעסק בצרכיו הוא, וה"תבונה" היא זו שמנתקת
 33 אותו מלהתעסק בצרכי גופו, ובמקומן להתעסק בעניני תורה
 34 ומצוות. לכן נעשית ה"תבונה" – ה"חיות" וה"כנפיים" לתורה
 35 ולמצוות. שאת קיומן הביאה "תבונה" זו. [וְגַם אִם הוּא מְתַמֵּד
 36 בְּלִמּוּדוֹ בְּטַבְּעוֹ, – ולכאורה היה לומד תורה גם בלי ה"תבונה",
 37 אִתְּעַלְפִי-בֵּן אוֹהֵב אֶת גּוֹפּוֹ יוֹתֵר בְּטַבְּעוֹ]. – מאשר את
 38 לימוד התורה, וכתוצאה מכך היה מתעסק בענינים אחרים
 39 המביאים תענוג לגופו. האהבה להקב"ה – בענינו, "במוחו
 40 ותעלומות לבו" – משפיעה עליו, להגביר את טבע ההתמדה שלו
 41 על אהבתו הטבעית הגופנית. ולכן אהבה זו היא ה"חיות" של
 42 התורה והמצוות שלו. אם כי בפרק הקודם דובר, שמי שבטבעו
 43 הוא מתמיד בלימודו, נקרא: "לא עבדו", כי אין הוא זקוק לשם כך
 44 ל"עבודה" כלל, כיצד איפוא, אומרים בפרק זה (בו מדובר אודות
 45 זה שעובד כפי הדרוש. ואף עוסק ב"עבודה תמה") שגם מי שהוא
 46 בטבעו מתמיד בלימודו, צריך ל"תבונה" לשם עבודתו? אלא,
 47 בפרק הקודם דובר במי שאינו מעורר את האהבה כלל, ומה

48 וְרַחֲמֵינוּ. - יראה ואהבה. וְלַפְעָמִים תִּתְּבוּנָה יוֹרֶדֶת לְהִיּוֹת
49 מִחוּץ בְּנוֹקְבָא ד'זְעִיר אֲנִפִין', שֶׁהֵן אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת.
50 - ב'עבודה' זה רומז לאותיות התורה והמצוות. לפי הסדר
51 הרגיל, צריך מ'תבונה' להימשך ל'זיא' ('זעיר אנפין' - המושג

הקבלי ל'מדות') - כמו
52 שבאדם נמשך הכל
53 מהשכל למדות - ולאחר
54 מכן זה יכול להימשך
55 ל'מלכות'. אך, 'לפעמים'
56 הסדר הוא, שמ'בינה'
57 נמשך ישר ל'מלכות' (כלי
58 אמצעות ההעברה דרך
59 ד'א'), משמעות הדבר
60 ביחס לעבודתו של האדם,
61 היא: הסדר הנכון צריך
62 להיות באופן כללי,
63 שמהתבוננות תימשך
64 ההבנה ב'מדות', לעורר
65 אהבה ויראה, ומהאהבה
66 והיראה באה ההשפעה
67 לקיום תורה ומצוות. אך,
68 לפעמים הסדר הוא בצורה
69 אחרת, שמ'תבונה' נמשך
70 באופן ישיר ללימוד וקיום
71 התורה והמצוות.

72 וְהַמְשָׁכִיל יָבִין): - ה'הגהה' שזורה במושגים קבליים, ובהמשך
73 הלימוד ב'תניא' יוסברו ביתר בהירות. להלן מסביר רבנו זקוק,
74 שהחידוש במה שהקב"ה מצרף את המחשבה הטובה שמן
75 ה'תבונה' למעשה המצוות, כדי שמעשה המצוות יוכלו לעלות
76 לעולם הבריאה - הוא עולם ההשגה - בו עלות התורה
77 והמצוות הנובעות מאהבה ויראה, הנוצרות מהתבוננות והשגה
78 בגדולת הקב"ה. ברם, גם בלי צירוף זה, עלות התורה והמצוות
79 לעולם היצירה - על-ידי האהבה והיראה הטבעיות להקב"ה,
80 המסותרות בלבו של כל אחד מישאל. אֲךְ צְרוּף זֶה - שלמדנו
81 שהקב"ה מצרף את המחשבה הטובה שמן ה'תבונה' למעשה
82 המצוות, כדי שיעלו למעלה, מְצַרְף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, כְּדִי
83 לְהַעֲלוֹת מַעֲשֵׂה הַמְצוּת וְעֵסֶק הַתּוֹרָה הַנַּעֲשִׂים עַל יְדֵי
84 "מַחְשְׁבָה טוֹבָה" הַנּוֹכַר לְעֵיל, - אותה "מחשבה טובה"
85 הנובעת מן ה'תבונה', עַד עוֹלָם הַבְּרִיאָה, מְקוֹם עֲלִיַּת הַתּוֹרָה
86 וְהַמְצוּת הַנַּעֲשִׂים עַל יְדֵי דְחִילוֹ וְרַחֲמֵינוּ - יראה ואהבה,
87 שְׂכָלִיִּים אֲשֶׁר בְּהַתְּגַלּוֹת לְבוֹ מִמֶּשׁ. אֲכַל בְּלֹא הֵכִי - בלעדי
88 זאת, נְמִי - גם כן, עוֹלָיִם - התורה והמצוות, לְעוֹלָם הַיְצִירָה,
89 עַל יְדֵי דְחִילוֹ וְרַחֲמֵינוּ טַבְעִיִּים - אהבה ויראה טבעיות,
90 הַמְּסַתְרִים כָּל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם, - לכל יהודי יש בטבע
91 אהבה ויראה מוסותרות להקב"ה, ובאמצעות אהבה ויראה אלו,
92 עלות המצוות לעולם היצירה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר לְקַמֵּן בְּאִרְיֹכּוֹת:
93 כמו שיוסבר בפרקים הבאים באריכות, מדוע מעלות האהבה

1 עושה דבר מתוך אהבה, פועלות אז הידים ב'חיות' שונה
2 ומיוחדת, שכן, כאמור, כשגילוי הנפש בא לידי הגשמה בצורה
3 כזו שהוא מורגש בלב, הוא יכול להיות אז מורגש גם בכל שאר
4 האברים, ולהכניס "חיות" באברים כשהם עושים את המעשה.
5 אֲךְ דְחִילוֹ וְרַחֲמֵינוּ -

6 היראה והאהבה,
7 שֶׁבְּתְּבוּנָתוֹ מִחוּ
8 וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ הַנּוֹכַר
9 לְעֵיל - נִבְּהוּ דְרַבִּיחָם
10 לְמַעֲלָה מַעֲלָה מִבְּחִינַת
11 הַמַּעֲשֵׂה, וְאִי אֲפִשֵׁר
12 לָהֶם - לאהבה ויראה
13 ה'שכליות', לְהַתְּלַבֵּשׁ
14 בְּבְחִינַת מַעֲשֵׂה הַמְצוּת
15 לְהִיּוֹת לָהֶם - למצוות,
16 בְּחִינַת מִחוּץ וְחִיּוֹת
17 לְהַעֲלוֹתָן לְפָרְחָא
18 לְעֵילָא, - להעלותן
19 ('לפרוח') למעלה, שכן,
20 העובדה שהאהבה באה
21 לידי ביטוי במוח בלבד -
22 והמוח עדין יותר משאר
23 אברים אחרים -
24 משמעותה, שגילוי הנפש
25 המתגלה במוח, לא

26 התגשם עדיין כל כך, שיוכל להתפשט גם בשאר האברים
27 שאינם עדינים כמו חומר המוח. כמו שאנו רואים במוחש,
28 כשאין לאדם חשק בלב לעשות דבר מסויים, הוא אמנם עושה
29 את הדבר, אלא שזהו מחמת שהוא מבין במוחו שעליו לעשות
30 את המעשה - חסרה אז "חיות" במעשה זה. כך גם ביחס
31 לאהבה ויראה שהן בבחינת "תבונה" בלבד, אין ביכולתן
32 להחזיר ולתת את ה"חיות" הראויה במעשה המצוות, ועל-ידי
33 כך להעלות את המצוות, אִם לֹא שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא מְצַרְפֵּן
34 וּמְחַבְּרֵן לְבְּחִינַת הַמַּעֲשֵׂה; - וכך יכולות הן לשמש כ"כנפיים"
35 למעשה; וְהֵן - אותן אהבה ויראה שבמוח, נְקָרָאוֹת בְּשֵׁם
36 "מַחְשְׁבָה טוֹבָה", - הן רק "מחשבה טובה", כִּי אֵינֶן דְחִילוֹ
37 וְרַחֲמֵינוּ - יראה ואהבה, מִמֶּשׁ בְּהַתְּגַלּוֹת לְבוֹ, כִּי אִם
38 בְּתְּבוּנַת מִחוּץ וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ בְּנוֹכַר לְעֵיל. - ומפני שהן
39 מתבטאות במוח, הן נקראות "מחשבה טובה" (מחשבה היא הרי
40 במוח). שהקב"ה "מצרפה למעשה" - למעשה המצוות שהאדם
41 עושה באמצעות מחשבה טובה זו, שיוכלו לעלות למעלה. בכך
42 יוסבר לנו הביטוי: "מצרפה למעשה" - שכן, "מעשה" ישנו כאן
43 ו'מחשבה' ישנה כאן, יש רק לצרף את המחשבה למעשה. כאן
44 באה ב'תניא' הגהה, המציינת, שבתורת הקבלה מדובר על ענין
45 זה כמו שהוא למעלה, בספירות - ומשם מבינים אותו גם למטה
46 בעבודת האדם: * (וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּיְהוָה וְעַץ חַיִּים, ד'תְּבוּנָה"
47 אוֹתִיּוֹת "בֵּן וְבֵת", שֶׁהֵן - "בן" ו"בת" בעבודה, הם: דְחִילוֹ

ליקוטי אמרים

הדחילו ורחימו שבתבונות מוחו ותעלומות לכו הנ"ל
גבהו דרכיהם למעלה מעלה מבחי' המעשה ואי אפשר
להם להתלבש בבחי' מעשה המצוות להיות להם בחי'
מוחין וחיות להעלותן לפרחא לעילא אם לא שהקב"ה
מצרפן ומחברן לבחי' המעשה והן נקראות בשם מחשבה
טובה כי אינן דחילו ורחימו ממש בהתגלות לכו כי אם
בתבונת מוחו ותעלומות
לכו כנ"ל * אך צירוף זה
מצרף הקב"ה כדי להעלות
מעשה המצוות ועסק
התורה הנעשים על ידי
מחשבה טובה הנ"ל עד
עולם הבריאה מקום עליית

הגהה

(וכמ"ש בוורר וע"ח התבונה
אותיות ב"ן וב"ת שהן דחילו
ורחימו ולפעמים התבונה יורדת
להיות מוחין בנוק' זעיר אנפין שהן
אותיות התורה המצוות והמשכיל
יבין):

התורה והמצוות הנעשים ע"י דחילו ורחימו שכליים אשר
בהתגלו' לכו ממש אבל בלא"ה נמי עולים לעולם היציר'
ע"י דחילו ורחימו טבעיים המסותרים בלב כל ישראל
בתולדותם כמ"ש לקמן באריכות:

- 1 והיראה הטבעיות, את המצוות לעולם היצירה. על-כל-פנים,
 2 מובן שגם מי שאינו יכול ליצור בתוכו אהבה ויראה בהתגלות
 3 הלב, כי אם בבחינת ה"תבונה", מספיק לו הדבר, להיות שלם, על
 4 ידן, בתורה ובמצוות, שגם הן תעלינה למעלה, כמו התורה
 5 והמצוות הנובעות מאהבה ויראה שבהתגלות הלב.
 6 בהקשר למה שלמדנו על אהבת ה' המזרימה "חיות" ומעלה את
 7 התורה והמצוות לעולם נעלה יותר, מן הראוי להוסיף: חסידי
- 8 רבנו הזקן התווכחו ביניהם, מה נעלה יותר, אהבת ה' או אהבת
 9 ישראל? נכנסו אל רבנו הזקן ושאלוהו על כך, והוא אמר להם:
 10 ההוכחה לאהבה אמיתית למישהו היא, שאוהבים גם את מי
 11 שהאהוב אוהב. הקב"ה אוהב הרי את בני ישראל, ככתוב:
 12 "אהבתי אתכם אמר ה'", וכשאוהבים יהודים, שהם אהוביו של
 13 הקב"ה, זה מוכיח שהאהבה להקב"ה היא אמיתית. ורבנו הזקן
 14 סיים: – "ואהבת לרעך כמוך" היא כלי ל"ואהבת את ה' אלקיך".

אגרות קודש

ב"ה, ג' שבט, תשי"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ו טבת, בו כותב על מה שאירע לפני כחדש ימים, שריפה ל"ע ול"ע, ובחסדי השם יתברך עבר הכל בשלום ואינו יודע מה גרם וכו'.

ולפלא, שהרי במכתבו כתובה גם הסיבה, באיזה שורות לפני זה, וזה לשונו במכתבו, "ולא הנחתי תפילין כבר הרבה שנים בגלל וכו'".

והרי על מצות תפילין אמרו חז"ל, שהוקשה כל התורה כולה לתפילין, והכוונה בהם, כלשון [מרן] השולחן ערוך, כדי שנזכיר נסים ונפלאות שעשה עמנו וכו', ואשר לו (להשי"ת) הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים.

זאת אומרת שתפילין מזכירים נס, ומזכירים אשר הקדוש ברוך הוא, המושל גם בעולם זה בהנוגע לעניני פרנסה, בריאות וכו' כל אותן הענינים עליהם מבקש ברכה במכתבו האמור.

ולכן תקותי אשר תיכף בקבלת המכתב, יתחיל להניח תפילין בכל יום חול, וכן להתפלל בכל יום ויום, וביום שאין באפשרות לו ללכת לבית הכנסת להתפלל, יתפלל בביתו, ובימות החול לפני הנחת התפילין יפריש פרוטות אחדות לצדקה, ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור.

בעת רצון אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, להכתוב לעיל והאמור במכ' וכן את כל ב"ב שי

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

יום ראשון	יום ראשון	כז טבת	ה'תש"ג
		שיעורים. חומש: וארא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: פרק יד. והנה . . . 38 לכפור האמת.	
		בברכת "ולמלשינים" מפסיקים קצת בין "ותמגר" לתבת "ותכניע", מתאים להפונה, אשר "תעקר ותשבר ותמגר" הם נגד ג' קלפות שצריכים העברה לגמרי, "ותכניע" - לנגד קלפת נגה שצריכה הכנעה ויש בה ברור.	

יום שני	יום שני	כז טבת	ה'תש"ג
		שיעורים. חומש: וארא, שני עם פירש"י. תהלים: קכ"ד. תניא: משא"כ . . . צדיקים כו' ע"ש.	
		רבינו הזקן אמר: אידישע גשמיות איז רוחניות, דער אויבערשטער גיט אונז גשמיות, מיר זאלען דערפון מאכען רוחניות. אמאל אז עס איז לרגע ניט אזוי, דארפען געבען דעם אויבערשטען אפילו מנחת עני גיט ער א פולע.	

רבנו הזקן אמר: גשמיות של יהודים היא רוחניות. הקדוש-ברוך-הוא נותן לנו גשמיות, כדי
שנצור ממנה רוחניות. לעתים, כאשר לרגע אין הדבר כן, יש לתת לקדוש-ברוך-הוא ולו מנחת
עני, והוא נותן בשפע.

יום שלישי	יום שלישי	כח טבת	ה'תש"ג
		שיעורים. חומש: וארא, שלישי עם פירש"י. תהלים: קלהקלט. תניא: ובוה יובן . . . תהי צדיק.	
		בספר החקירה (דרך אמונה) לה"צמח צדק" הנדפס - חסרים הרבה הגהות. ה"צמח צדק" חברו ביחס עם נסיעותיו לפטרבורג, ששם היה צריך לענות על כמה שאלות בענינים אלו.	

יום רביעי	יום רביעי	כט טבת	ה'תש"ג
		שיעורים. חומש: וארא, רביעי עם פירש"י. תהלים: קמ"ג. תניא: פרק טו, ובוה . . . 40 חלל בקרבו.	
		אנן פועלי דיממא אנן . יום הוא אור, עבודתנו היא עבודת האור, מאכען ליכטיג די וועלט באור תורה . ומלבד כי צריכים לעמוד במעמד ומצב טוב בעז"ה בעצמו - אליין דארף מען זיין ווי עס דארף צו זיין - הנה כל העבודה היא לזכות להעמיד תלמידים גרונטיקע מענשען, אשר יהיו מסורים בלבם ודעתם אל הכוונה הפנימית. שאינו מספיק למוד תורה הנגלית וחיוב הקודש בשמירת המצות, כי אם צריכים גם עבודה שבלב.	

אָנן פּוּעֲלֵי דִימָמָא אָנן [=אָנוּ, פּוּעֲלֵי יוֹם אָנוּ]. יוֹם הוּא אוֹר, עֲבוּדַתְנוּ הִיא עֲבוּדַת הָאוֹר, לְהָאִיר
אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹר תּוֹרָה. וּמִלְבַּד כִּי צָרִיכִים לַעֲמֹד בְּמַעְמַד וּמִצְבָּ טוֹב, בְּעִזְרַת ה', בְּעֲצָמוּ - לְהִיֵּת

בעצמו כפי שצריך – הנה כל העבודה היא לזכות להעמיד תלמידים אנשים יסודיים, אשר יהיו מסורים בלבם ודעתם אל הפננה הפנימית. שאינו מספיק למוד תורה הנגלית וחבוב הקדש בשמירת המצות, פי אם צריכים גם עבודה שבלב.

יום חמישי

יום חמישי א שבט, ר"ח ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: ובכינוני . . . כא מרגילותו.

אמירת תהלים האמור (בכל יום אחר התפלה) אין בזה שום הפרש בין בתי כנסיות של אנשי [אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] שיחיו, או מתפללי נסח אשכנז או נסח פולין, ה' עליהם יחיו. ומצד אהבת ישראל... ובפרט לגדל הענין של אמירת תהלים בצבור וכונתה הפנימית, הנוגע לכלל ישראל ממש בגשמיות, בכני חיי ומזונא, וברוחניות... עלינו להשתדל בכל מיני השתדלות אשר יקבע בכל בתי הכנסת מאיזה נסח שיהיה.

יום שישי

יום ששי ב שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, ששי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: ובוה יובן . . . עבודתו כלל.

אאמו"ר סיפר: הדרוש וארא גו' ושמי ד' גו' המדבר בענין כי לא ידח ממנו נדח (אינו הנדפס בתו"א), קנה לו שם "דער פרומער וארא", והי' רגיל רבינו הזקן לחזור אותו אחת לשלש שנים, ובכל פעם ופעם כמעט שהי' אומר אותו כלשונו. ואמר הצ"צ: יעדער מאל איז געווען א אור חדש. האט דער טאטע געזאגט: א אור איז אלע מאל גלייך, אבער מאור איז אלע מאל ווי א דבר חדש.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ספר: הדרוש 'וארא גו' ושמי ה'' גו', המדבר בענין "כי לא ידח ממנו נדח" (אינו הנדפס ב"תורה אור"), קנה לו שם "דער פרומער וארא", [= "וארא" ה'ירא שמים]. והיה רגיל רבנו הזקן לחזור אותו אחת לשלש שנים, ובכל פעם ופעם כמעט שהיה אומר אותו כלשונו. ואמר ה"צמח צדק": בכל פעם היה זה אור חדש. הגיב אבא: 'אור' הוא תמיד זכה, אך 'מאור' הוא בכל פעם כדבר חדש.

שבת קודש

שבת ג שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: פרק טז. וזה . . . באריכות.

"תורה אור" נדפס לראשונה בשנת תקצ"ז בקאפוסט (בלי ההוספות). ה"צמח צדק" במכתבו מיום ג שבט תקצ"ז פותח: ספר "תורה אור" הנדפס עתה... בו מאמרים רב הדרושים שמשנת תקנ"ו עד סוף תקע"ב, אשר הרבה מהם שם רבנו ז"ל בעצמו עין עינו עליהם והגיהם, והסכימה דעתו הקדושה להביאם לבית הדפוס. והספר כולל שני חלקים, חלק הראשון על שני חמשי התורה וחנכה ופורים, גם כמה דרושים לחג השבועות זמן מתן תורתנו בפרשת יתרו, וקצת לפסח בפרשת ויקהל. וחלק השני אם ירצה ה' על ג' חמשי התורה ושיר השירים ומועדים וראש

השנה ויום כפור... ושם המחבר נאה לו: שניאור, כמו "ואהבת" בגימטריא ב' פעמים אור. עד כאן לשונו -

לא הספיקו להדפיס רק חלק הראשון, כי על ידי מלשינות סגרה הממשלה כמה מבתי הדפוס העבריים ברוסיה, וביניהם גם בית הדפוס בקאפוסט אשר שם הדפיסו ה"תורה אור". בשנת תר"ח נדפס חלק ב' בזיטאמיר ובשנוי השם "לקוטי תורה".

אגרות קודש

ב"ה, ג' שבט, תשי"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה טבת, בו כותב אודות השידוך אשר ישר הדבר בעיני שניהם, אבל בני המשפחה של המדוברת מעכבים בדבר.

ואף שכותב הטעם הנאמר להסירוב מצד המשפחה שלה - יש רושם שהטעם הפנימי הוא שרוצים יראת שמים שלימה יותר מצדו ואם כן הוא, הרי מובן וגם פשוט שעליו למלאות דרישה זו ולא רק מפני שהמשפחה דורשת האמור, אלא בעיקר - שהוא ציווי תוה"ק תורת חיים ושנצטוינו להעלות בקדש, ואם בכל המקומות ובכל הזמנים נצטוינו על זה, עאכו"כ בזמננו ובאה"ק ת"ו ביחוד אשר עלי נאמר, עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

וכשמתכוננים לצעד כה החלטי וחיוני לבנות בית בישראל בנין עדי עד, הרי האמור הכרחי וחיוני הוא, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

ביחד עם האמור, וכיון שעל האדם לעשות בדרך הטבע את התלוי בו, יש להשתדל ע"י ידידים ומכירים של משפחתה שישפיעו על המסרבים לשנות דעת[ם].

ומאחר שכל ענין בהשגחה פרטית, ומזכיר במכתבו אשר הסבא שלו הי' ממיסדי ומראשוני קהלת המקובלים, עלי החובה (והזכות) להעירו על ההכרח הגמור וחובת גברא לקבוע עתים בלימוד פנימיות התורה, אשר בדורנו נתגלתה בתורת החסידות, ולפשיטות הענין באריכות בזה אך למותר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יום ראשון כ"ו טבת ה'תשע"ד

המגדף צריך התראה?

כשאר התראה". נמצא שלדעת רש"י גם מגדף צריך התראה.

ויש לבאר טעמו של רש"י: כאשר אין התראה אין וודאות גמורה שהמגדף גידף במזיד ואי אפשר לחייבו מיתה, בשונה מכרת שמתחייב גם ללא התראה שהרי כלפי שמיא גליא (כמבואר בגמרא סנהדרין מ, ב) וכן דעת הראב"ד.

אמנם, הרדב"ז חולק על ה'כסף משנה' ולדעתו גם לדעת הרמב"ם המגדף צריך התראה.

ויש להעיר: ה'כסף משנה' עצמו, בהלכות עדות על אתר, מביא את דעת הראב"ד ולמרות זאת אינו מציין מה שצ"ע בהלכות עבודה זרה, ואינו כותב שלפי הרמב"ם המגדף אינו צריך התראה.

(לקוטי שיעור 1, עמ' 163, בהערה)

הלכות עדות פרק כ, הלכה ד: ואין לעדים זוממין שנגה, לפי שאין בה מעשה. לפיכך אין צריכים התראה, כמו שבארנו. כל חיובי מיתת בית דין הם בהתראה דווקא וכך דרשו: "יומת המת (דברים יז, ו) – עד שיתיר עצמו למיתה" (סנהדרין מא, א).

אך כתב ה'כסף משנה' (הל' ע"ז ספ"ב) שלדעת הרמב"ם המגדף אינו צריך התראה, ונימוקו: "ממה שכתב רבינו בהלכות עדות ואין לעדים זוממין שנגה לפי שאין להם מעשה, לפיכך אינם צריכים התראה משמע דכל היכא דליכא מעשה ליכא התראה", והרי במגדף אין מעשה. אבל בפירושו רש"י על הפסוק "ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלקיו ונשא חטאו" כתוב: "בכרת

יום שני כ"ז טבת ה'תשע"ד

מדוע יש הבדל בין דאורייתא לדרבנן?

ויש לומר: כאשר יש ספק עם מי הדין אין זה בכלל 'ועשית ככל אשר יורוך', כי 'הוראה' קיימת רק כאשר הדבר ברור לשומע, אך כשאנו יודע למי לשמוע אין זו הוראה (קונטרסי שיעורים קדושין כד, ב).

ויש מבארים: החובה לקיים דברי חכמים מצד 'לא תסור' אינה דומה לשאר מצוות התורה: בשאר המצוות המכוונות הוא המעשה, אך ב'לא תסור' המצוה היא לשמוע לדברי חכמים, וכאשר יש שתי דעות בין החכמים אינו עובר על ציווי זה, שהרי שומע לקול המיקל (דרכי דוד ב"ק פ"ז).

ויש שהוסיפו לחדש מצד סברא זו, שבשונה מאיסור תורה שהעובר עליו אפילו בשוגג צריך כפרה, העובר על איסור דרבנן בשוגג אינו צריך כפרה כי באיסור תורה האיסור הוא בעצם המעשה. אך באיסור דרבנן האיסור הוא המרידה בחכמים, ובשוגג אין מרידה.

(נתיבות המשפט סי' רל"ד וסי' קס"ג תורת חסד ח"א סי' לא)

הלכות ממרים פרק א, הלכה ב: כל מי שאינו עושה כהוראתו – עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תסור מפל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל.

הרמב"ן (בהשגות לסהמ"צ שורש א') האריך להשיג על דברי הרמב"ם שהכתוב 'לא תסור' מחייב לשמוע לכל דבריהם. והקשה: אם כן, מדוע ספק תורה להחמיר ובדרבנן להקל, והלוא אלו ואלו מהתורה!

ולדעת הרמב"ם יש לומר: אמנם אין הבדל בין תוקף דברי חכמים למצוות מהתורה, אלא שמלכתחילה כשתיקנו חז"ל את תקנותיהם קבעו שיחולו רק במקום ודאי ולא במקום ספק (רמב"ן שם. דרשות הר"ן דרוש ה).

אלא שביאור זה יתכן בספק בגוף המעשה, אך הרי כלל הוא שבמחלוקת בהלכה מדרבנן מקילים (ראה להלן ה"ה), ובה אין לומר שתיקנו מלכתחילה להקל בספק, שהרי לדעת האוסר הרי זה איסור ודאי (שב שמעתא ש"א פ"ג).

יום שלישי כ"ח טבת ה'תשע"ד

האם אב יכול למנוע מבנו לשנות נוסח?

(קידושין לא, ב), מלמדת כי רק אלו שמנו חכמים במפורש הם בכלל מצוות כיבוד אב ואם, ותו לא.

וכך מפורש ב'תלמוד ירושלמי' (קידושין פ"א ה"ז): "האב זוכה לבן בנוי, בכח, בעושר, בחכמה ובשנים... וכך הוא חייב לו בחמשה דברים, ואלו הן: מאכיל, משקה, מלביש, מנעיל, מנהיג". כלומר, שחמישה דברים אלו הינם במניין מכוון בדיוק, ולא יותר.

לאור כל זאת פסק אדמו"ר הזקן (שם), שאין האב יכול למנוע מבנו להתפלל בנוסח שיבחר בו הבן, כיון שאין בשינוי נוסח התפילה שום נגיעה בכבוד האב.

הלכות ממרים פרק ו, הלכה ג: אי זהו כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה. ומוציא ומכניס ומשמשו.

נשאל המהר"י קולון: האם יש כוח ביד האב למנוע מבנו להתחתן עם אשה אשר הבן חפץ בה?

והשיב: כל הדין של כיבוד הורים שייך רק בדברים שהם לצורך האבא, כגון אלו שמנו חכמים – מאכיל, משקה וכדומה. אבל לא במה שאינו לצורכו, כמו זהות האשה שתינשא לבנו. לכן הבן אינו מחוייב לשמוע בקול אביו בנושא זה (שו"ת מהרי"ק שורש קסו).

ואדמו"ר הזקן הוסיף על כך (אגרות קודש פא): גם העובדה שהגמרא השתמשה בביטוי 'איזהו כבוד'

קבורת קרובים על ידי כהן יום רביעי כ"ט טבת ה'תשע"ד

שייסיים את קבורת מתו, אבל אם יוכל לחזור באופן שלא ייטמא אין איסור בדבר.

והרמ"א (שם ס"ו) פסק כדברי הטור, אך הב"ח (יו"ד שם) כתב שיש להחמיר כדברי הרמב"ם ועצם ההליכה אסורה כיון שמוסיף טומאה על טומאתו, מאחר שיכול לקבורו בסוף בית הקברות.

אמנם יש מפרשים (רדב"ז כאן ושבת הלוי ח"ה סי' קפב) שאף הרמב"ם אינו חולק על הטור שכהן שהולך לקבור את מתו רשאי להיטמא גם למתים אחרים, ומה שכתב הרמב"ם שאסור להיטמא לאחרים אפילו בעת שנטמא לקרוביו, כוונתו לאחר שכבר סיים את קבורת קרוביו, ומה שכתב "לפיכך צריך להזהר ולקבורו בסוף בית הקברות" היינו כדי שלא יטמא בחזרתו. ולפי זה אם יוכל לשוב מהקבורה בלא להיטמא לאחרים, גם לדעת הרמב"ם מותר ללכת לקבור את קרובו.

הלכות אבל פרק ב, הלכה טו: הַמְטַמֵּא לְקְרֹובִים – דְּחִינָה הִיא, וְלֹא הִתְרָה לְכָל. לְפִיכָךְ אִסוּר לְכַהֵן לְהַטַּמֵּא לְמֵת אֲפִלּוּ בְּעֵת שִׁמְטָמָא לְקְרֹובָיו... לְפִיכָךְ, כְּתוּב שְׁמֵת לּוּ מֵת – צְרִיךְ לְהִזְהַר וּלְקַבְרוֹ בְּסוּף בֵּית הַקְּבֻרוֹת, כְּדִי שְׁלֹא יִכְנַס לְבֵית הַקְּבֻרוֹת וְלֹא יִטַּמֵּא בְּקְבֻרוֹת אֲחֵרִים בְּשִׁיקְבֹר מֵתוֹ.

מלשון הרמב"ם נראה שאפילו בזמן שנטמא לקרוביו אסור לכהן להיטמא למת אחר, אך הטור (יו"ד סי' שעג) כתב, שכאשר הכהן עוסק במתו מותר לו להיטמא לאחרים ורק כאשר סיים להתעסק במתו נאסר עליו להיטמא לאחרים ו'להוסיף' על טומאתו. ולדעת הטור האיסור להיכנס לבית הקברות לקבור מתו הוא משום ש'לאחר הקבורה כשחוזר על הקברים מוסיף לו טומאה, לפיכך משפחות כהונה עושין להן שכונה בסוף בית הקברות שלא יטמאו בקברים אחרים". כלומר: האיסור לכהן להיכנס לבית הקברות ולקבור את מתו הוא רק משום שעלול להיטמא לאחר

טומאת הגויים יום חמישי א' שבט ה'תשע"ד

דין 'אוהל' נמצא שקברי גויים שאין בהם טומאת אהל, אינם מטמאים במגע. ולכן מותר לכהן לדרוך על קבריהם (מנחת חינוך מצוה רס"ג, כ"ח).

אך לשיטת התוספות (בבא מציעא קיד, א, ד"ה מהו) גוי מת מטמא אף באהל, ואליהו האהיל על קברי עכו"ם משום שהארונות היו להם 'פותח טפח', שחוצץ בפני הטומאה. למעשה, פסקו ה'שלחן ערוך' והרמ"א (יו"ד סי' שע"ב ס"ב) שיש לכהנים להחמיר ולהימנע מללכת על קברי עכו"ם. ונשאל ה'אבני נזר' (יו"ד סי' תט"ס"ק יז): האם מותר לכהן לצאת מביתו ביום טוב, כאשר ביציאתו חייב הוא לעבור בבית שיש בו מת גוי, אך אם יישאר בבית תמנע ממנו שמחת יום טוב? והשיב: כיון שלרוב הפוסקים קברי עכו"ם אינם מטמאים באהל, הרי אף שה'שלחן ערוך' והרמ"א הורו להחמיר, משום שמחת יום טוב יכול הכהן לצאת מביתו אף אם יעבור בבית שיש בו מת גוי.

הלכות אבל פרק ג, הלכה ג: אִין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְטַמְּאִין בְּאֵהָל, וּלְפִיכָךְ קְבֻרוֹתֵיהֶם מְהוּרִים, וּמִתֵּר לְכַהֵן לְכַנֵּס לָשֵׁם וּלְדְרוֹךְ עַל קְבֻרוֹתֵיהֶם. וְאִינוּ אִסוּר אֱלֹא שִׁנְעַע בְּמִטְמֵאָה או שִׁישְׁאָנָה.

לדעת הרמב"ם גוי מת מטמא במגע ובמשא אבל אינו מטמא באוהל, כדעת רבי שמעון בן יוחאי, וכהנהגת אליהו הנביא שהוא כהן והאהיל על קברי גויים (בבא מציעא קיד, ב). ובהלכות טומאת מת (פ"א ה"ב) ביאר הרמב"ם: "דבר זה קבלה הוא, והרי הוא אומר במלחמת מדין כל נוגע בחלל, ולא הזכיר שם אוהל". ויש לתמוה:

אם מת גוי מטמא במגע, איך מתיר הרמב"ם לדרוך על קברי גויים והרי דין הקבר כדין המת (הלי טו"מ פ"ב הט"ו)? והביאור:

הקבר מטמא במגע רק כאשר יש בו חלל טפח על טפח (שם פ"א ה"ד), וכיון שטומאת מגע בקבר היא רק כאשר יש לו

שיעורו של 'מקום קרוב' יום שישי ב' שבט ה'תשע"ד

פרסאות, ממקום הקבורה. ובזמנינו שבוים אחד אפשר להגיע ברכב או במטוס ממרחק רב, האם הקרוב יכול להצטרף אל האבלים שבבית גם אם בא ממרחק מאות פרסאות, או שמא השיעור של 'עשרה פרסאות' קבוע ולא השתנה?

ונחלקו בזה הפוסקים: יש סוברים (שואל ומשיב ח"ג סי' קג ועוד, הובאו ב'שדי חמד' מע' אבילות ס"ג) שהשיעור 'מקום קרוב' נקבע על פי הליכה רגלית של בני אדם ואין להתחשב באפשרויות שהתחדשו בימינו, ש"אם לא כן ישתנו דרכי התורה מדי יום ביום".

הלכות אבל פרק ז, הלכה ד: מִי שְׁמֵת לּוּ קְרֹוב וְלֹא יָדַע עַד שְׁבֵאָה: אִם הָיָה בְּמִקוֹם קְרֹוב, שְׁהוּא מְחַלְף עֲשֵׂרָה פְּרָסָאוֹת, שְׁאִפְשֵׁר שִׁבּוֹא בְיוֹם אֶחָד, אֲפִלּוּ בֵּא בְיוֹם הַשְּׁבִיעִי, אִם מֵצֵא מְנַחֵמִים אֲצֵל גְּדוּל הַבַּיִת... עוֹלָה לּוּ, וּמוֹנֶה עִמָּהֶן תְּשֻׁלוּם שְׁלִשִׁים יוֹם.

וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' שע"ה ס"ו), שהקרוב שהגיע לבית האבלים שגדול הבית יושב שם, מצטרף אל האבלים ויושב עימם את הימים שהם יושבים ואינו צריך למנות שבעה לעצמו, וזאת בתנאי שבעת הקבורה היה "במקום קרוב", היינו במרחק של עד מהלך יום אחד, עשרה

ולגבי הראיה מקרבן פסח כתב ה'חלקת יעקב' (ח"ג סי' סו) לחלק, שבקרבן פסח הפטור למי שהיה בדרך רחוקה אינו משום שאין לו אפשרות להקריב את הפסח, כי גם אם יתאמץ להגיע במהירות או ימנה שליח להקרבת הפסח גזירת הכתוב היא שיידחה לפסח שני כי הימצאותו בדרך רחוקה פוטרת אותו, מה שאין כן באבלות - האפשרות להגיע למקום הקבורה ביום הקבורה היא הקובעת, כמו שכתב רש"י (מו"ק כא, ב, ד"ה מונה) "הואיל דבמקום קרוב הוא, ויכול לבוא בתחילת האבילות חשבינן ליה כמו דאתא", ולא משנה באיזה אופן הוא יגיע.

ומביאים ראיה ממי שהיה בערב פסח בדרך רחוקה (חמישה עשה מיל) מירושלים ולא היה יכול להגיע לשחיטת הפסח שפטור מלעשות פסח ראשון (פסחים צד, א). ושואלת הגמרא: האם מי שהיה יכול להגיע לשחיטת הפסח על ידי רכיבה ב"סוסים ובפרדים" ולא עשה כן יתחייב כרת על ביטול הקרבת הפסח? ומשיבה: התורה אומרת "ובדרך רחוקה לא היה", היינו שקובעים על פי הדרך, והמרחק נמדד לפי הליכה רגלית.

אך יש חולקים וסוברים שאם יש אפשרות להגיע לבית האבלים באותו יום בתחבורה מהירה, גם אם הגיע ממרחקים נחשב כבא מ'מקום קרוב' (שדי חמד שם).

שבת קודש ג' שבט ה'תשע"ד

ספר תורה שנשרף

(י"ד סי' שמ) כתוב: "ודוקא ששורפין אותו בזרוע", ומכאן שהרמב"ם מפרש כרש"י שאין הדבר תלוי במעשה שריפה להכעיס דווקא אלא אף אם נשרף מאליו חייב קריעה (והתנאי של 'בזרוע' היינו באופן שאי אפשר היה להציל) אך הטור והשו"ע שכתבו "ששורפין אותו", היינו דווקא במזיד וביד רמה (צ"ח אילעור ה, פ"א).

ולדעת רש"י יש סמך למנהג להתענות על ס"ת או תפילין שנפלו, כי מאחר שחיוב הקריעה בס"ת שנשרף הוא מצד חילול הקדושה, אף שלא נעשה במזיד, הוא הדין שיש להצטער ולהתענות על ספר תורה שנפל (ראה אגרות משה או"ח ג, א).

אך יש לחלק בין המקרים מטעם אחר: ברמב"ם כאן מדובר על ספר תורה שנשרף ונכלה אבל על נפילה לארץ אין חיוב לקרוע, ולפי זה כתב החיד"א (שיו"ר ברכה י"ד סי' רפב) שהרואה ס"ת שנפל לא חייב להתענות אלא ראוי שכל רב יגזור ויתקן לפי מקומו ושעתו.

ואולי גם לדעת ה'משפטי שמואל', שיש להתענות על נפילת ס"ת ותפילין, והורקש שנפלובמתכוון, מחמתזולזול, אך אם נפלו בלא כוונה אין צריך להתענות (משפטי עזריאל א, י"ד סי' יט).

הלכות אבל פרק ט, הלכה ט: ואין תיבין לקרע אלא על ספר תורה שנשרף בזרוע, כמעשה שהיה.

כתב ה'משפטי שמואל' (הובא במגן אברהם או"ח סי' מד סק"ה) שנוהגים להתענות על נפילת ספר תורה או תפילין לארץ, כדין הרואה ספר תורה שנשרף שחייב לקרוע, אך מבואר ברמב"ם כאן שאין חייבים אלא כש'נשרף בזרוע, וכמעשה שהיה" (בגמרא מו"ק כו, א).

ובביאור הדברים נחלקו הדעות: יש שפירשו שדווקא כשנשרף בזרוע באופן של מרידה, אך אם נפלה דליקה ונשרף באונס אינו חייב לקרוע (נמוק"י מו"ק שם). אך רש"י (שם) מפרש שרק אם נשרף בזרוע ואינו יכול להצילו חייב לקרוע, אך אם יכול היה להציל אין חייב לקרוע, כי כאשר לא היה אפשר להציל זוהי גזירה רעה שחייבים לקרוע עליה, אך כשניתן היה להציל ומסיבה כלשהי לא הצילו אין זו גזירה רעה שיש לקרוע עליה.

ונמצא שלשיטת רש"י אף אם נשרף מאליו ולא בכוונת מרידה, חייב לקרוע אם לא יכול היה להציל, אך מדברי הרמב"ם אין הכרעה ברורה אם מפרש כפירוש הראשון או השני, ויתכן שיש ללמוד זאת מדיוק הלשון שהרמב"ם כתב "אלא על ס"ת שנשרף בזרוע" ואילו בטור וב'שלחן ערוך'

אגרות קודש

[כ"ג שבט, תש"כ]

... בתמהון קראתי במכתבו האריכות ע"ד ענינים השייכים לרופא, וכלך מכל חקירות אלו.

וזמן זה יקדישו לת"ת ביר"ש הנגלה והחסידות, ומתוך הנהגה עפמשי"כ תמים תהי עם ה"א.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ו טבת - ג' שבט ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ו טבת ה'תשע"ד

הלכות עדות

פרק כ

42 הפת השנייה וראובן, ותנצל הפת הראשונה. באה פת
43 רביעית, והזמה את הפת השלישית - תהרג הפת
44 השלישית והפת הראשונה, וינצל ראובן ותנצל הפת
45 השנייה. וכן אפלו הן מאה פת, זו מזמה את זו - פת נכנסת
46 [להעיד] וכת יוצאת [מזמת].

47 ז. עדים שהעידו על איש טרפה [- חולה שמוער שימות
48 במחלתו] שהרג, והזמו - אין נהרגין; שאפלו הרגוהו
49 בידיהם - אין נהרגין, לפי שהוא טרפה. וכן העדים שהיו
50 טרפה, והעידו בדבר שחייבין עליו מיתת בית דין, והזמו
51 - אין נהרגין; שאם יזמו זוממיהם - אין זוממיהם
52 נהרגין, שלא הזמו אלא טרפה.

53 ח. עדים שהעידו על אחד, והרשיעוהו רשע [- אשמה]
54 שאין בו לא מלקות ולא חיוב קמון, ואחר כך הזמו -
55 הרי אלו לוקין, אף על פי שלא זממו להלקות זה ולא
56 לחייבו קמון. כיצד? העידו על כהן שהוא חלל, כגון
57 שהעידו: 'בפנינו נתגרשה אמו' [לפני לידתו] או 'חלצה
58 במקום פלוני ביום פלוני', והזמו - הרי אלו לוקין. וכן
59 אם העידו על אדם שהרג בשגגה, והזמו - לוקין, ואין
60 גולין. העידו על שורו של זה שהרג הנפש, והזמו -
61 לוקין, ואין משלמין את הכפר. העידו עליו שנמכר בעבד
62 עברי [בגניבתו], והזמו - לוקין. וארבעה דברים אלו,
63 מפי הקבלה הן [מסורת ממש רבינו].

64 ט. כך קבלו חכמים, ששנים שהרשיעו את הצדיק
65 והצדיקו את הרשע בעדותם, וכאו אחרים והזמו
66 והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע - הראשונים
67 לוקין, אף על פי שלא הרשיעו את הצדיק להלקותו. אבל
68 אם העידו עליו שאכל בשר בחלב, או לבש שעטנז - הרי
69 אלו לוקין, משום שאמר: 'ועשיתם לו כפאשר זמם
70 לעשות לאחיו'.

71 י. שנים שהעידו על ראובן שנאף עם בת כהן, ונגמר דין
72 ראובן לחנק ודין הנואפת לשרפה, ואחר כך נמצאו
73 זוממין - הרי אלו נחנקין, ואינם נשרפין; ודבר זה קבלה.

פרק כא

74 א. שנים שהעידו שגרש פלוני אשתו ולא נתן לה כתובה,
75 והזמו [שלא גירשה], והלא בין היום בין למחר, אם גרש
76 סופו לתן כתובה [והרי לא הפסידוהו] - אומדין כמה רוצה
77 אדם לתן בכתובה של זו כשתמכר אותה בטובת הנדה [-
78 במחיר זול], ומשלמין דמי טובת הנדה זו. ומשערין באשה
79 ובכתבתה, שאם היתה האשה חולה או זקנה, או שהיה
80 שלום בינה לבין בעלה - אין דמי הכתובה כשתמכר, כמו
81 דמיה אם היתה האשה בריאה וקטנה, או יש ביניהן
82 קטטה; שזו [בעלת הקטטה] קרובה מן הגרושין, ורחוקה
83 מן המיתה. וכן אין טובת הנדה של כתובה המרבה, כפי

1 אין עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא משלמין, עד
2 שיהיו שניהם ראויין לעדות, וזומו שניהם אחר שאמר
3 הדין. אבל אם הזום אחד מהם בלבד, או שהזמו שניהם
4 קדם גמר דין, או שהזמו שניהם אחר גמר דין ונמצא
5 אחד מהם קרוב או פסול - אין נענשין, אף על פי
6 שהזמו; ונפסלו לכל עדות שבתורה.
7 ב. נהרג זה שהעידו עליו, ואחר כך הזמו - אינן נהרגין
8 מן הדין [- מקל וחומר], שאמר: "כפאשר זמם לעשות
9 לאחיו", ועדין לא עשה; ודבר זה, מפי הקבלה [ממשה
10 רבינו]. אבל אם לקה זה שהעידו עליו, לוקין. וכן אם יצא
11 המזמן מיד זה ליד זה בעדותם - חוזר לבעליו, ומשלמין
12 לו.

13 ג. היו העדים שלשה, אפלו הן מאה - אם העידו בבית
14 דין זה אחר זה, והעיד כל אחד מהם אחר חברו בתוך
15 כדי דבור, והזמו מקצתם - אין נענשין עד שיוזמו בלן.
16 אבל אם היה הפסק בין זה לזה יתר מכדי דבור, שהוא
17 כדי שאלת שלום תלמיד לרבו - הרי נחלקה העדות,
18 והשנים שהזמו נענשין, והשנים האחרים שהזיה בין
19 דבריהם ודברי הראשונים הפסק, אין נענשים; ואף על פי
20 שבטלה העדות כלה, מפני שהן פת אחת, הואיל ונפסל
21 מקצתה, נפסלה כלה.

22 ד. העיד האחד ונחקרה עדותו, ואמר השני: 'אף אני
23 כמוהו', או שאמר: 'הן' וכיוצא בזה, והזמו שניהם - הרי
24 שניהם נהרגין או לוקין או משלמין; שכל עד שאמר אחר
25 עדות חברו 'הן', הרי זה כמי שנחקר והעיד כמו שהעיד
26 חברו. ואין לעדים זוממין שגגה, לפי שאין בה מצעה;
27 לפיכך, אין צריכין התראה, כמו שבארנו.

28 ה. כשם שהשנים זוממין את המאה אם העידו המאה בכת
29 אחת - כך הם זוממין אותן אפלו היו חמשים פת, וכאו
30 שנים אחר שנים. כיצד? פת שהעידה על ראובן שהרג
31 שמעון בירושלים, וכאו שני עדים והזמוהו, ובאה פת
32 שניה והעידה אותה עדות עצמה שראובן הרג שמעון
33 בירושלים, ועמדו אותם השנים והזמו גם זאת הפת
34 השנייה, וכן השלישית, והרביעית - אפלו הן מאה - בלן
35 נהרגין על פי אלו השנים.

36 ו. פת שהעידה על ראובן שהרג שמעון, ובאה פת שניה
37 והזמה את הפת הראשונה - ינהרגו העדים הזוממין, וינצל
38 ראובן. באה פת שלישית, והזמה את הפת השנייה - תהרג

מתוך מהדורת חזק

46 ותתקיים בהן החזקה. והן פְּעוּדוֹת אַחַת לְהַזְמָה: שָׁאֵם
 47 והוּמּוֹ בְּלֶן - הָרִי שְׁלִישָׁה הָאֲחִין מְשַׁלְּמִין חֲצִי דְּמֵי הַשְּׂדֵה,
 48 וְזֶה שְׁנֵצֶטְרֶף עִם כָּל אֶחָד מֵהֶן מְשַׁלֵּם חֲצִי דְּמֵיהָ.
 49 ח. שְׁלֹשׁ כְּתִי עֲדִים שְׁנֵתְקָיִם בְּעֻדוֹתָם שְׁשׁוּר זֶה מוּעָד,
 50 וְנִמְצָאָת פֶּת רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיה זֹמְמִין - בְּלֶן פְּטוּרִין. וְנִמְצָאוּ
 51 שְׁלִשְׁתָּן זֹמְמִין - בְּלֶן חֲבִיבִין לְשֵׁלֵם חֲצִי נְזֶק; שְׂאֵף עַל פִּי
 52 שְׁהוּא תָם, מְשַׁלֵּם חֲצִי נְזֶק. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיוּ
 53 בְּלֶן רוֹמְזִין זֶה אֶת זֶה [שִׁיבּוּאוֹ לְהַעֲדִי], אוֹ שְׂבָאוֹ רְצוּפִין
 54 [בִּיחַד], אוֹ שְׁהָיוּ מְכִירִין בְּעַל הַשׁוּר וְלֹא הִפִּירוּ הַשׁוּר.
 55 אָבֵל אִם אֵין אֵין שֵׁם אֶחָד מֵאלוֹ - הָרִי פֶת רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיה
 56 פְּטוּרִין; שְׁהָרִי הֵם אוֹמְרִין: 'לֹא בָּאנוּ אֶלָּא לְחִיבּוֹ חֲצִי
 57 נְזֶק, וְלֹא יִדְעֵנוּ שְׁתִּבּוּאוֹ פֶת אַחֲרַת וְיַעֲשֶׂה מוּעָד'.
 58 ט. וְכֵן שְׁנַיִם שְׁהַעֲדוּ בְּכֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה עֲדוֹת הָרֵאשׁוֹנָה
 59 [שִׁמְתַחֲיִיב בַּה מִלְקוֹת], וְיָבֵאוּ שְׁנַיִם אַחֲרֵים וְהַעֲדוּ עֲלֵיו
 60 עֲדוֹת הָאֲחֵרוֹנָה שְׂבָה יְהַרְגוּ, וְהוּמּוֹ שְׁתִּיָּהֵן - פֶּת
 61 הָרֵאשׁוֹנָה לוֹקָה, וְאִינָה נְהַרְגָת, מִפְּנֵי שִׁיכּוּלִים לוֹמַר:
 62 'לְהַלְקוֹתוֹ בָּאנוּ'; אָבֵל פֶּת הָאֲחֵרוֹנָה נְהַרְגָת, שְׁעַל פִּיָּהֵן
 63 בְּלֶבֶד הוּא נְהַרְגוּ. הִיתָה הַפֶּת הָאֲחֵרוֹנָה אֲרַבְעָה, שְׁנַיִם
 64 אוֹמְרִים: 'בְּפָנֵינוּ גִּבְבִי', וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים: 'בְּפָנֵינוּ אֶכְלִי',
 65 וְהוּמּוֹ - בְּלֶן נְהַרְגִין. הַעֲדוּ שְׁנַיִם שְׁגִנְבּוּ זֶה נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל
 66 וּמְכָרוּ, וְהוּמּוֹ - הָרִי אֵלוֹ נְחַנְקִין. הַעֲדוּ שְׁנַיִם שְׁגִנְבוּ,
 67 וְהַעֲדוּ שְׁנַיִם אַחֲרֵים שְׁמָכְרוּ - בֵּין שְׁהוּמּוֹ עֲדֵי גִּבְבָה,
 68 בֵּין שְׁהוּמּוֹ עֲדֵי מְכִירָה - כָּל פֶּת מֵהֶם שְׁהוּמּוֹה נְהַרְגָת,
 69 שְׁהַגִּבְבָה הִיא תַחֲלַת חִיבּוֹ שֶׁל זֶה מִיתָה. הַעֲדוּ שְׁנַיִם
 70 שְׁמָכְרוּ לְזֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי, וְהוּמּוֹ, וְלֹא הָיוּ שֵׁם עֲדִים שְׁגִנְבוּ
 71 - הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין; שְׂאֵפְלוֹ לֹא הוּמּוֹ, לֹא הָיָה זֶה נְהַרְגוּ,
 72 מִפְּנֵי שִׁיכּוּל לוֹמַר: 'עֲבָדֵי מְכָרְתִי'. בָּאוּ עֲדֵי גִּבְבָה אַחַר
 73 שְׁהוּמּוֹ עֲדֵי מְכִירָה - אֶפְלוֹ רְאִינוּ אוֹתָם רוֹמְזִין זֶה אֶת
 74 זֶה, אֵין נְהַרְגִין.
 75 י. מוּצִיא שֵׁם רַע עַל אִשְׁתּוֹ שְׁהִבִיא עֲדִים שְׁזִנְתָה כְּשֶׁהִיא
 76 אֲרוּסָה, וְהִבִיא הָעָב עֲדִים וְהוּמּוֹם - הָרִי עֲדֵי הַבְּעַל
 77 נְהַרְגִין. חֲזַר וְהִבִיא הַבְּעַל עֲדִים, וְהוּמּוֹ עֲדֵי הָעָב - הָרִי
 78 עֲדֵי הָעָב נְהַרְגִין, וּמְשַׁלְּמִין מִמּוֹן לְבַעַל: נְהַרְגִין - מִפְּנֵי
 79 עֲדֵי הַבְּעַל שְׁנֹגְמַר דִּינָם לְהַרְגִיָּה בְּעוֹדוֹתָם, וּמְשַׁלְּמִין קֶנֶס
 80 - מִפְּנֵי שְׁנֹגְמַר דִּין הַבְּעַל לְשֵׁלֵם קֶנֶס בְּעוֹדוֹתָם; וְנִמְצָאוּ
 81 נִפְשׁוֹת לְזֶה, וּמִמּוֹן לְזֶה. וְכֵן שְׁנַיִם שְׁהַעֲדוּ עַל זֶה 'שְׂבַעַל
 82 נַעֲרָה מֵאֲרֻשָׁה', וְהוּמּוֹ - נְהַרְגִין, וְאֵין מְשַׁלְּמִין; 'בְּעַל
 83 בֵּתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי', וְהוּמּוֹ - נְהַרְגִין, וּמְשַׁלְּמִין קֶנֶס לְנִטְעוֹן.
 84 'פְּלוֹנִי רָבַע הַשׁוּר', וְהוּמּוֹ - נִסְקָלִין, וְאֵין מְשַׁלְּמִין;
 85 'שׁוּרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי' - נִסְקָלִין, וּמְשַׁלְּמִין דְּמֵי הַשׁוּר לְבַעַל
 86 הַשׁוּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

פֶּרֶק כֵּב

87
 88 א. שְׁתֵּי כְּתִי עֲדִים הַמְּכַחֲשׁוֹת זוֹ אֶת זוֹ, שְׂבָא עַד אֶחָד
 89 מִפֶּת זוֹ וְעַד אֶחָד מִפֶּת זוֹ וְהַעֲדוּ בְּעוֹדוֹת אַחֲרַת - אֵין כָּאֵן

1 טוֹבַת הַנִּיָּה שֶׁל כְּתִיבָה הַמוּעֵטַת - שָׁאֵם הִיתָה כְּתִיבָה אֶלְף
 2 וְהָרִי הִיא נִמְכָּרַת בְּטוֹבַת הַנִּיָּה בְּמֵאָה, אִם הִיתָה מֵאָה
 3 אִינָה נִמְכָּרַת בְּעֶשְׂרֵה אֶלָּא בְּפָחוֹת. וְדְּכָרִים אֵלוֹ, כְּפִי מָה
 4 שְׁשִׁיעֲרוּ הַדְּיָנִין.
 5 ב. הַעֲדוּ עַל זֶה שְׁהוּא חִיב לְפְלוֹנִי אֶלְף זֹו, עַל מִנַּת לְתַן
 6 מִכָּאֵן וְעַד שְׁלִישִׁים יוֹם, וְהִלָּה אוֹמַר: 'עַד חֲמֵשׁ שְׁנַיִם אַחַר
 7 הַשְּׁלִישִׁים יוֹם', וְנִמְצָאוּ זֹמְמִין - אוֹמְדִין כְּמָה רוֹצֵה אֶדָם
 8 לְתַן וְיִהְיֶה בְּדִיּוֹ אֶלְף זֹו חֲמֵשׁ שְׁנַיִם, וּמְשַׁלְּמִין כֵּן לְלוּהָ.
 9 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.
 10 ג. הַעֲדוּ עַל שׁוּרוֹ שֶׁל זֶה שְׁנֵגַח, וְנִמְצָאוּ זֹמְמִין -
 11 מְשַׁלְּמִין חֲצִי נְזֶק; וְאִם אֵין הַשׁוּר שְׁנֵה חֲצִי נְזֶק - מְשַׁלְּמִין
 12 דְּמֵי הַשׁוּר בְּלֶבֶד, שְׂאֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא מִגּוּפוֹ [וְלֹא יוֹתֵר
 13 מִשׁוּוִּין]. לְפִיכָף, אִם הַעֲדוּ עֲלָיו שְׂאֶכֶל פְּרוֹת, אוֹ שְׂבַר
 14 כָּלִים כְּדֶרֶךְ הַלּוּכוֹ - מְשַׁלְּמִין נְזֶק שֵׁלֵם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.
 15 ד. הַעֲדוּ עַל פְּלוֹנִי שְׁהַפִּיל שֵׁן עֲבָדוֹ, וְאַחַר כֵּף סָמָא אֶת
 16 עֵינוֹ, וְהוּמּוֹ - מְשַׁלְּמִין לְאֶדוֹן דְּמֵי הָעֲבָד, וְדְּמֵי עֵינוֹ.
 17 הַעֲדוּ שְׂסָמָא אֶת עֵינוֹ, וְאַחַר כֵּף הַפִּיל אֶת שֵׁנוֹ, וְהוּמּוֹ,
 18 וְנִמְצָא הַדְּבַר הַפֶּךָ, שְׁהָאֶדוֹן הַפִּיל אֶת שֵׁנוֹ, וְאַחַר כֵּף סָמָא
 19 עֵינוֹ - מְשַׁלְּמִין דְּמֵי עֵין לְעֲבָד. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.
 20 ה. עֲדֵי קִנְיִי [שִׁהַתְּרָה בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִסְתַּר עִם פְּלוֹנִי]
 21 וְסִתְּרָה [שִׁנְסִתְּרָה עִמּוֹ] שְׁהוּמּוֹ, לוֹקִין. בָּא עַד אֶחָד וְהַעֲדוּ
 22 שְׁזִנַּת אַחַר הַקִּנְיִי וְהַסִּתְּרָה, וְנִמְצָא אוֹתוֹ הַעַד זֹמְם -
 23 מְשַׁלֵּם כְּתִיבָה. הָיוּ שְׁנַיִם, הֵם עֲדֵי הַקִּנְיִי וְהַסִּתְּרָה
 24 וְהַטְּמָאָה, וְנִמְצָאוּ זֹמְמִין - מְשַׁלְּמִין כְּנֶגֶד הַכְּתִיבָה, וְאֵין
 25 לוֹקִין. וְלָמָּה לֹא יְהַרְגוּ, וְהָרִי הַעֲדוּ בְּטִמְאָה? לְפִי שְׂאֵל
 26 הַתְּרוּ בָּהּ.
 27 ו. שְׁנַיִם שְׁהַעֲדוּ עַל זֶה שְׁגִנְבּוּ וְטִבַּח אוֹ מְכַר [וְחִיבּוֹ שֶׁלֵּם
 28 תְּשִׁלוּמֵי ד' וְה'], וְהוּמּוֹ - מְשַׁלְּמִין לוֹ אֶת הַכֹּל. הַעֲדוּ
 29 שְׁגִנְבּוּ, וְהַעֲדוּ שְׁנַיִם אַחֲרֵים שְׂטִבַּח אוֹ מְכַר, וְהוּמּוֹ אֵלוֹ
 30 וְאֵלוֹ - הָרִי הָרֵאשׁוֹנִים מְשַׁלְּמִין לוֹ תְּשִׁלוּמֵי כְּפָל,
 31 וְהָאֲחֵרוֹנִים מְשַׁלְּמִין תְּשִׁלוּמֵי שְׁנַיִם [בְּשׁוּר] אוֹ שְׁלִישָׁה
 32 [בְּשֵׁה]. הוּמּוֹ הָאֲחֵרוֹנִים בְּלֶבֶד - הָרִי הַגִּבְבּוּ מְשַׁלֵּם
 33 תְּשִׁלוּמֵי כְּפָל, וְהַעֲדִים הָאֲחֵרוֹנִים מְשַׁלְּמִין לְגִבְבּוּ תְּשִׁלוּמֵי
 34 אֲרַבְעָה וְחַמְשָׁה. נִמְצָא אֶחָד מִן הָאֲחֵרוֹנִים זֹמְם, בְּטָלָה
 35 עֲדוֹת שְׁנֵי; נִמְצָא אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים זֹמְם, בְּטָלָה כָּל
 36 הַעֲדוֹת - שָׁאֵם אֵין גִּבְבָה, אֵין הַטְּבִיחָה אוֹ הַמְּכִירָה מְחַיֶּבֶת
 37 אוֹתוֹ לְשֵׁלֵם כְּלוּם.
 38 ז. שְׁנַיִם שְׁהַעֲדוּ שְׂאֶכֶל [הַחֲזִיק] זֶה שְׂדֵה זֹו שְׁלֹשׁ שְׁנַיִם,
 39 וְנִמְצָאוּ זֹמְמִין - מְשַׁלְּמִין לְבַעַל הַשְּׂדֵה דְּמֵי הַשְּׂדֵה. הַעֲדוּ
 40 שְׁנַיִם שְׂאֶכְלָה שְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה, וְשְׁנַיִם שְׂאֶכְלָה שְׁנֵה שְׁנֵינָה,
 41 וְשְׁנַיִם שְׂאֶכְלָה שְׁנֵה שְׁלִישִׁית, וְהוּמּוֹ בְּלֶן - מְשַׁלְּשִׁים
 42 [מִחֲלָקִים] בִּינֵיהֶם; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁעֵדוֹת הַחֲזָקָה שְׁלֹשׁ
 43 עֲדִיּוֹת, הָרִי הֵן פְּעוּדוֹת אַחַת לְהַזְמָה. לְפִיכָף, שְׁלֹשָׁה אַחִים,
 44 וְאֶחָד [וְר'] מְצַטְרֶף עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן וְהַעֲדוּ בְּשֵׁנָה
 45 שְׁנֵה [עַל כָּל שְׁנֵה הַעֲדִי אַח אַחֲרֵ] - הָרִי אֵלוֹ שְׁלֹשׁ עֲדִיּוֹת,

44 יום שני כ"ז טבת ה'תשע"ד

הלכות ממרים

46 יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות
47 לא תעשה; וזה הוא פ'טן: (א) לעשות על פי התורה
48 שיאמרו בית דין הגדול; (ב) שלא לסור מדבריהם;
49 (ג) שלא להוסיף על התורה, לא במצוות שבקב"ב, ולא
50 בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הכל;
51 (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם;
52 (ז) לכבד אב ואם; (ח) ל'ראה מאב ואם; (ט) שלא יהיה
53 הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו. ובאור מצוות אלו
54 - בפ'קנים אלו.

פרק א

56 א. בית דין הגדול שבירושלים - הם עקר תורה שב'על
57 פה, והם עמוד ההוראה, ומתם חק ומשפט יוצא לכל
58 ישראל, ועליהם הבטיחה תורה, ש'נאמר: "על פי התורה
59 אשר יורוד, ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה", זו
60 מצות עשה. וכל המאמין במשה רבנו ובתורתו - חיב
61 לסמוך מעשה הדת אליהם, ולהשען עליהם.

62 ב. כל מי שאינו עושה כהוראתן - עובר בלא תעשה,
63 ש'נאמר: "לא תסור [מכל] הדבר אשר יגידו לך". ואין
64 לוקין על לאו זה, מפני שנתן לאזהרת מיתת בית דין;
65 שכל חכם שמורה [ממרה] על דבריהם - מיתתו בח'ק,
66 ש'נאמר: "והאיש אשר יעשה ב'דון וגו'". א'חד ד'ברים
67 שלמדו אותן מפי השמועה, והם תורה שב'על פה, וא'חד
68 דברים שלמדו אותן מפי דעתן באחת מן המדות שהתורה
69 נדרשת בהן ונראה בעיניהן שהדין בדבר זה כ'ך הוא,
70 וא'חד דברים שעשו אותן סיג לתורה ולפי מה שהשעה
71 צריכה, והן הגזרות והתקנות והמנהגות - כל א'חד וא'חד
72 מאלו השלשה דברים, מצות עשה לשמע להן, והעובר
73 על כל א'חד מהן, עובר בלא תעשה. הרי הוא אומר: "על
74 פי התורה אשר יורוד", אלו הגזרות והתקנות והמנהגות
75 שיורו בהן לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם; "ועל
76 המשפט אשר יאמרו לך - תעשה", אלו דברים שלמדו
77 אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן;
78 "מכל] הדבר אשר יגידו לך", זו הקבלה שקבלו איש
79 מפי איש.

80 ג. דברי הקבלה [ממשרע"ה], אין בהן מחלקת לעולם;
81 וכל דבר שתמצא בו מחלקת, ב'דוע שאינו קבלה ממשה
82 רבנו. ודברים שלומדין מן הדין [ק"ו או גזירה שווה] -
83 אם הספימו עליהן בית דין הגדול כלם, הרי הספימו; ואם
84 נחלקו בהן - הולכין אחר הרב, ומוציאין הדין א'חד

1 עדות; ש'הרי ב'דאי א'חד מהן ש'קרו, ואין י'דוע מי הוא
2 משניהם. באה פת זו בפני עצמה, ובאה פת זו בפני עצמה
3 והעידה עדות א'חרת - מקבלין כל אחת מהם בפני עצמה.
4 ב. ראובן שהוציא על שמעון ש'גני שטרות, א'חד ב'מנה
5 וא'חד ב'מאתים, וכ'פר שמעון בש'גני השטרות, ועדי שטר
6 זה פת אחת מאותם השנים שהכחישו זו את זו, ועדי
7 השטר השני הפת השניה - הרי שמעון משלם מ'נה, ש'ד
8 בעל השטר על התחונה; וישבע על השאר. ונראה לי,
9 ששבועה זו שישבע על השאר, ב'נקיטת [אחיזת] ח'פץ
10 [קדוש] ב'דין מ'ודה ב'מקצת [כשבועה דאורייתא]; ש'הרי
11 יש עליו ש'גני עדים כשרים מעידין ב'מקצת הממון ש'כ'פר
12 בכלו, ולא תהיה הוד'ת פ'יו [המחייבתו שבועה] ג'דולה
13 מהערת עדים, כמו שבארנו.

14 ג. הוציא ראובן שטר על לוי, ועדי פת אחת משתיהן -
15 מהכיתות שהכחישו זו את זו, והוציא שמעון שטר ש'גני
16 על לוי, ועדי הפת השניה, ולוי כ'פר בשניהם - הרי ראובן
17 נשבע ונוטל, ושמעון נשבע ונוטל; ש'ודאי א'חד מהם יש
18 לו א'צלו. ושבועה זו - בתקנת ח'כמים, ב'דין ח'גוני על
19 פ'נקסו [שאמר לחנווני תן לפלוני מ'נה, חנווני אומר נתתי
20 ופלוני אומר לא קיבלתי].

21 ד. הוציא ראובן שטר על שמעון, ועדי פת אחת מהן,
22 והוציא שטר ש'גני על לוי, ועדי הפת השניה, וכל א'חד
23 מהן כ'פר בו - המוציא מח'ברו, עליו הר'אה; הואיל ואין
24 ראובן יכול ל'קים א'חד מש'גני שטרות - הרי כל שטר בהם
25 כ'הרש, וש'גני הנשבעין נשבעין ה'סת [שבועה מדרבנן]
26 ונשטרין. ב'מה דברים אמורים? בשבאו שתי הפתות
27 להעיד בא'חד. אכל כל המוציא שטר ש'יש בו עדות פת
28 אחת משתיהן, הרי זה גובה בו. ואם הוציא אחר כ'ך, בין
29 הוא בין אחר, שטר ש'גני ש'יש בו עדות הפת השניה - הרי
30 זה גובה בו, בין מן הל'ה הראשון בין מאחר; ש'הרי כל
31 פת משתיהן באה בפני עצמה והעידה.

32 ה. מי שהביא עדים ונ'חקרה עדותם, והו'מו, ו'חזר והביא
33 עדים אחרים באותה הטענה עצמה, והו'מו, אפלו מאה
34 פת, ואחר כ'ך הביא עדים באותה הטענה עצמה, ונמצאת
35 עדות אלו האחרונים מ'כוננת - ד'נין על פיהן; שאף על פי
36 שהחזק זה שטען טענה זו להביא עדים ש'קננים, הרי לא
37 החזקו אלו העדים האחרונים שהם מש'קרין. אכל שטר
38 ש'קרא עליו [הנתבע] ערער [על כשרותו], והוא ש'בוואו
39 ש'נים ויאמרו: 'מ'מנו שאל [ביקש] ל'זיף לו שטר זה' - אף
40 על פי שנתק'ם השטר מחותמיו [- וזהו החתימות], אין
41 גובין בו לעולם. ונראה לי, שאם באו עדי השטר, והעידו
42 הם בעצמם על כ'תב ידם - גובין בו.

43 בריף ר'חמנא דסי'ען

מתוך מהדורת חזק

47 ג. במה דברים אמורים? בדברים שלא אסרו אותן כדי
 48 לעשות סיג, אלא בשאר דיני תורה. אבל דברים שארו
 49 בית דין לגזור או לאסור אותו, לעשות סיג - אם פשט
 50 אסורין בכל ישראל - אין בית דין הגדול אחר יכול לעקור
 51 ולהתירן, אפלו היה גדול מן הראשונים.
 52 ד. ויש לבית דין לעקר אף דברים אלו - גזרות שמשום
 53 טיג [טיג] לפי שעה, אף על פי שהוא קטן מן הראשונים -
 54 שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עמה; שאפלו
 55 דברי תורה - יש לכל בית דין לעקר אותן, הוראת שעה.
 56 ביצד? בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סיג, כדי שלא
 57 יעברו העם על התורה - מפני שלא פדיו, ועושים שלא
 58 פדיו; אבל אין קובעין הדבר לדורות, ואומרים שהלכה כן
 59 היא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה, או לעבר
 60 על מצות לא תעשה, כדי להתחזיר רבים לדת, או להציל
 61 רבים מישראל מלהכשיל בדברים אחרים - עושין לפי מה
 62 שהשעה צריכה. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה,
 63 כדי שיהיה פלו - כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים
 64 לעבר על מקצת מצוות לפי שעה, כדי שיהקטמו בלן -
 65 כדרך שאמרו חכמים הראשונים: 'חלל עליו שבת אחת,
 66 כדי שישמר שבתות הרבה'.
 67 ה. בית דין שנוצרה להם לגזור גזרה, או לתקן תקנה, או
 68 להנהיג מנהג - צריכין להתישב בדבר, ולידע תחלה, אם
 69 רב הצבור יכולין לעמד בה, או אין רב הצבור יכולין
 70 לעמד בדבר זה. ולעולם אין גוזרין גזרה על הצבור, אלא
 71 אם כן רב הצבור יכולין לעמד בה.
 72 ו. הרי שגזרו בית דין גזרה, ודמו שרב הצבור יכולין
 73 לעמד בה, ואחר שגזרו אותה, פקפקו [וזלו] העם בה
 74 ולא פשטה ברב הצבור - הרי זו בטלה, ואינן רשאים לכף
 75 את העם ללקח בה.
 76 ז. גזרו ודמו שפשטה בכל ישראל, ועמד הדבר כן שנים
 77 רבות, ולאחר זמן מרובה עמד בית דין אחר, וכדק בכל
 78 ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל -
 79 יש לו רשות לבטלה; ואפלו היה פחות מאותו בית דין
 80 הראשון בחכמה ובמנין, יש לו לבטל.
 81 ח. וכל בית דין שהתיר שני דברים - גזירות, אל ימהר
 82 להתיר דבר שלישי.
 83 ט. הואיל ויש לבית דין לגזור ולאסור דבר המתיר ויעמד
 84 אסורו לדורות, וכן יש להן להתיר אסורי תורה לפי שעה
 85 - מה הוא זה שהזירה תורה, "לא תספ עליו, ולא תגרע
 86 ממנו"? - שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרע מהם,
 87 ולקבץ הדבר לעולם שהוא מן התורה, בין בתורה
 88 שבכתב, בין בתורה שבפועל פה. ביצד? הרי כתוב בתורה:
 89 "לא תבטל גדי בחלב אמו", ומפי השמועה [ממשרעה] -
 90 למדו, שזה הכתוב אסר לבטל ולאכל בשר בחלב - בין
 91 בשר בהמה, בין בשר תיה; אבל בשר עוף, מתר בחלב
 92 מן התורה. אם יבוא בית דין ויתיר בשר תיה בחלב, הרי
 93 זה גורע; ואם יאסר בשר העוף, ויאמר שהוא בכלל הגדי,

1 לרבים. וכן הגזרות והתקנות והמנהגות - אם ראו מקצתן
 2 שאיני לגזור גזרה או לתקן תקנה זו או שניחוח העם על
 3 מנהג זה [שימשיכו לנהוג בו], וראו מקצתן שאין ראוי
 4 לגזור גזרה זו ולא לתקן תקנה זו ולא להניח מנהג זה -
 5 נושאים ונותנים אלו כנגד אלו, והולכין אחר הרב,
 6 ומוציאין הדין אחד לרבים.
 7 ד. כשהיה בית דין הגדול קנס, לא היה שם מחלקת
 8 בישראל; אלא כל דין שנולד בו ספק לאחד מישראל,
 9 שואל לבית דין שבעירו. אם ידעו, אמרו לו; אם לאו,
 10 הרי השואל עם אותו בית דין או עם שלוחו עולין
 11 לירושלים, ושואלין לבית דין שבהר הבית. אם ידעו,
 12 אמרו להן; ואם לאו, הפל באין לבית דין שעל פתח
 13 העזרה. אם ידעו, אמרו להן; ואם לאו, הפל באין ללשכת
 14 הגזית לבית דין הגדול, ושואלין. אם היה הדבר שנולד
 15 בו הספק לכל ידוע אצל בית דין הגדול, בין מפי הקבלה
 16 בין מן המדה שדנו בה - אומרים להן מיד; ואם לא היה
 17 הדבר ברור אצל בית דין הגדול - דנין בו בשעתן -
 18 באותה שעה, ונושאים ונותנים בדבר עד שיקטמו בלן, או
 19 יעמדו למנין וילכו אחר הרב, ויאמרו לכל השואלין: 'כך
 20 הלכה, והולכין להן. משבטל בית דין הגדול, רבקה
 21 מחלקת בישראל: זה מטמא ונותן טעם לדבריו, וזה
 22 מטהר ונותן טעם לדבריו; זה אוסר, וזה מתיר.
 23 ה. שני חכמים או שני בתי דינין שנתלקו שלא בזמן
 24 הסנהדרין, או עד שלא הגיע הדבר להן - בין בזמן אחד,
 25 בין בזה אחר זה - אחד מטמא ואחד מטהר, אחד אוסר
 26 ואחד מתיר - אם אין אתה יודע להיכן הדין נוטה - בשל
 27 תורה, הלוך אחר המחמיר; ובשל דבר סופרים, הלוך
 28 אחר המקל.

פרק ב

30 א. בית דין הגדול שדברשו באחת מן המדות [שהתורה
 31 נדרשת בהן] כפי מה שנוצרה בעיניהם שהדין כן, ודנו דין,
 32 ועמד אחריהם בית דין אחר, ונראה לו טעם אחר לסתור
 33 אותו הדין - הרי זה סותר, וכן כפי מה שיראה בעיניו,
 34 שנגמר: "אל השפט אשר יהיה בימים ההם" - אין אתה
 35 חייב ללקח, אלא אחר בית דין שבדורך.
 36 ב. בית דין שגזרו גזרה, או התקינו תקנה, והנהיגו מנהג,
 37 ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר,
 38 ובקש לבטל דברי הראשונים ולעקר אותה התקנה ואותה
 39 הגזרה ואותו המנהג - אינו יכול, עד שיהיה גדול מן
 40 הראשונים בחכמה ובמנין. היה גדול בחכמה אבל לא
 41 במנין, במנין אבל לא בחכמה - אינו יכול לבטל את
 42 דבריו; אפלו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או
 43 התקינו - אין האחרונים יכולין לבטל, עד שיהיו גדולים
 44 מהן. והיאך יהיו גדולים במנין, הואיל וכל בית דין ובית
 45 דין של שבועים ואחד הוא? זה מנין חכמי הדור שהספימו
 46 וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול, ולא תלקו בו.

47 בתפלין; ויורה לעשות כהוראתו, או יעשה הוא על פי
 48 הוראתו; ויחלק עליהן, והן יושבין בלשפת הגזית. אבל
 49 אם היה תלמיד שלא הגיע להוראה, והורה לעשות -
 50 פטור, שנגמר: "כי יפלא ממך דבר למשפט", מי שלא
 51 יפלא [ייעלם] ממנו אלא דבר מפלא [עמוק וקשה].
 52 ו. היה חכם מפלא של בית דין, וחלק ושנה ולמד
 53 לאחרים כדבריו, אבל לא הורה לעשות - פטור, שנגמר:
 54 "והיאש אשר יעשה בדרון" - לא שיאמר בדרון, אלא יורה
 55 לעשות או יעשה הוא בעצמו.
 56 ז. מצאן [לסנהדרין] חוץ למקומן [- לשכת הגזית], והמרה
 57 עליהם - פטור, שנגמר: "וקמת ועלית אל המקום",
 58 מלמד שהמקום גורם לו מיתה. וכל אלו וכיוצא בהם
 59 שהם פטורין מן המיתה - יש לבית דין הגדול לנדוּתם
 60 ולהפרישם ולהכותם ולמנעם מללמד כפי מה שיראה להם
 61 שהדבר צריך לכוף.
 62 ח. וכיצד דנין זקן ממרא? בעת שיפלא דבר, ויורה בו
 63 חכם המגיע להוראה, בין בדבר שיראה בעיניו, בין בדבר
 64 שקבל מרבותיו - הרי הוא והחולקין עמו עולין
 65 לירושלים, ובאין לבית דין שעל פתח הר הבית; ואומרים
 66 להם בית דין: 'כף הוא הדין'. אם שמע וקבל, מוטב. ואם
 67 לאו - באין פלן לבית דין שעל פתח העזרה, ואומרים גם
 68 הם להם: 'כף הוא הדין'. אם שמע וקבל, ילכו להם. ואם
 69 לאו - פלן באין לבית דין הגדול שבלשפת הגזית, שמשם
 70 תורה יוצאת לכל ישראל, שנגמר: "מן המקום ההוא,
 71 אשר יבחר ה'". ובית דין אומרים להם: 'כף הוא הדין';
 72 ויוצאין פלן. חזר זה החכם שחלק על בית דין לעירו,
 73 ושנה ולמד בדרך שהוא למוד - הרי זה פטור; הורה
 74 לעשות, או שעשה כהוראתו - חייב מיתה, ואינו צריך
 75 התראה. אפלו נתן טעם לדבריו, אין שומעין לו; אלא
 76 כיון שבאו עדים שעשה כהוראתו, או שהורה לאחרים
 77 לעשות - גומרין דינו למיתה לבית דין שבעירו. ותופשין
 78 אותו, ומעלין אותו משם לירושלים. ואין ממתין אותו
 79 לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין הגדול שיצא חוץ
 80 לירושלים, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים.
 81 ומשמרין אותו עד הרגל, וחונקין אותו ברגל - שנגמר:
 82 "וכל (ישראל) [העם] ישמעו ויראו", מכלל שצריך
 83 הכרזה. וארבעה צריכין הכרזה - זקן ממרא, ועדים
 84 זוממין, והמסית, ובן סורר ומורה; שהרי בכלם נאמר:
 85 "ישמעו ויראו".

יום שלישי כ"ח טבת ה'תשע"ד

פָּרָק ד

86 א. זקן שחלק על בית דין בדבר שחייבין על זדונו כרת,
 87 ועל שגגתו חטאת - בין שהיו הן אוסרין והוא מתיר, בין
 88 שהיו הן מתירין והוא אוסר - הרי זה חייב מיתה. אפלו
 89 היה הוא אומר מפי הקבלה, ואמר: 'כף קבלתי מרבותי',
 90

1 והוא אסור מן התורה - הרי זה מוסף. אבל אם אמר:
 2 'בשר העוף מתר מן התורה, ואנו נאסר אותו, ונדויע לעם
 3 שהוא גזרה, שלא יבוא מן הדבר חרבה, ויאמרו: 'העוף
 4 מתר מפני שלא נהפך בתורה, כף החיה מתרת שהרי לא
 5 נהפךשה'; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר בהמה מתר, חוץ
 6 מן העז; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר העז מתר בחלב
 7 הפרה או הכבשה, שלא נאמר אלא "אמו", שהיא מינו';
 8 ויבוא אחר לומר: 'אף בחלב העז שאינה אמו מתר, שלא
 9 נאמר אלא "אמו"'. לפיכך נאסר כל בשר בחלב, ואפלו
 10 בשר עוף' - אין זה מוסף, אלא עושה סיג לתורה. וכן
 11 כל פיוצא בזה.

פָּרָק ג

12 א. מי שאינו מאמין בתורה שבעל פה, אינו זקן ממרא
 13 האמור בתורה, אלא הרי זה בכלל המינים, ומיתתו בידי
 14 כל אדם.
 15 ב. מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה -
 16 מורידין [לבו] - ולא מעלין [מהבור - בזמן סכנה], כשאר
 17 המינים והאפיקורסין והאומרים 'אין תורה מן השמים'
 18 והמוסרין והמשמדין; כל אלו אינן בכלל ישראל, ואינן
 19 צריכין לא עדים ולא התראה ולא דינין; אלא כל ההורג
 20 אחד מהם, עשה מצוה גדולה והסיר ממשול.
 21 ג. במה דברים אמורים? באיש שכפר בתורה שבעל פה
 22 ממתקשבתו, ובדברים שגראו לו, והלך אחר דעתו הקלה,
 23 ואחר שרירות לבו, וכפר בתורה שבעל פה תחלה; וכן
 24 כל הטועים אחריו. אבל בני אותן הטועים ובני בנייהם,
 25 שהדיחו אותם אבותם ונולדו במינות, וגדלו אותם עליו
 26 - הרי הן כתינוק שגשבה לבין הגוים וגדלוהו הגוים על
 27 דתם, שהוא אנוס; ואף על פי ששמע אחר כף שהיה
 28 יהודי, וראה היהודים ודתם - הרי הוא פאנוס, שהרי
 29 גדלוהו על טעותם. כף אלו האותוים בדרכי אבותיהם
 30 שטעו. לפיכך, ראוי להחזירן בתשובה, ולמשף אותם
 31 בדרכי שלום, עד שיתחזרו לאיתן התורה; ולא ימהר אדם
 32 להרגן.
 33 ד. אבל זקן ממרא האמור בתורה - הוא חכם אחר
 34 מחכמי ישראל שיש בידו קבלה [- מודה בתושבע"פ], ודן
 35 ומורה בדיני תורה כמו שידונו יורו כל חכמי ישראל,
 36 שבאה לו מחלקת בדין מן הדינין עם בית דין הגדול, ולא
 37 חזר לדבריהם אלא חלק עליהם והורה לעשות שלא
 38 כהוראתם - גזרה תורה עליו מיתה; ומתודה, ויש לו חלק
 39 לעולם הבא. אף על פי שהוא דן והן דנין, והוא קבל והם
 40 קבלי - הרי התורה חלקה להם כבוד; ואם רצו בית דין
 41 למחל על כבודם, ולהניחו - אינן יכולין, כדי שלא ירבו
 42 מחלקת בישראל.
 43 ה. אין זקן ממרא חייב מיתה, עד שיהיה חכם שהגיע
 44 להוראה, סמוך [מוסמך] בסנהדרין, ויחלק על בית דין
 45 בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, או

מתוך מהדורת חזק

48 פתים או נגעי בגדים - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר
 49 טהור, מתר להפגס למקדש ולאכל קדשים; ולדברי
 50 האומר טמא, אם נכנס או אכל במזיד - ענוש פרת,
 51 ובשוגג - מביא חטאת. וכן אם נחלקו בטהרת מצרע, אם
 52 יש לזה טהרה או אין לו. וכן אם נחלקו בהשקאת שוטה,
 53 אם זו צריכה לשתות או אינה צריכה - הרי זה חייב; שהרי
 54 לדברי האומר צריכה - אם מת הפעל קדם שתשתה, הרי
 55 זו אסורה ליבם; ולדברי האומר אינה צריכה, מתניבמת.
 56 וכן כל פיוצא בזה, צריכין לבדק ולחקור אם היתה מחלקת
 57 זו מביאה לידי דבר זה, ודבר זה מביא לידי דבר שני,
 58 אפלו אחר מאה דברים, אם יבוא בסוף לדבר שחייבין על
 59 זדונו פרת ועל שגגתו חטאת - בין שהיה הזקן מקל והן
 60 מחמירין, בין שהיה הוא מחמיר והן מקלין - הרי זה חייב.
 61 ג. ואם לא מביא המחלקת לידי כך, הרי זה פטור - חוץ
 62 ממצות תפלין בלבד. כיצד? הורה שמותר להוסיף טוטפת
 63 תמישית בתפלין, ויעשה אותה חמש טוטפות - הרי זה
 64 חייב; והוא, שיעשה פתחלה ארבעה פתים בהלכתו, ויביא
 65 תמישי וידבק בחיצון - שהבית החיצון שאינו רואה את
 66 האויר, פסול. וחיוב זקן ממרא על דבר זה, הלכה מפי
 67 הקבלה. אבל אם נחלקו בשאר מצוות, כגון שחלק בדבר
 68 מדברי לולב או ציצית או שופר, זה אומר: 'פסול' וזה
 69 אומר: 'כשר', זה אומר: 'יצא ידי חובתו' וזה אומר: 'לא
 70 יצא', זה אומר: 'טהור' וזה אומר: 'שני לטמאה' - הרי
 71 זה פטור מן המיתה; וכן כל פיוצא בזה.

פָּרָק ה

72
 73 א. המקלל אביו או אמו - נסקל, שנאמר: "אביו ואמו
 74 קלל, דמיו בו". ואחד המקלל אותם בתייהם, או לאחר
 75 מותם - הרי זה נסקל. וצריך עדים והתראה, כשאר כל
 76 מחיבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן
 77 השטמים והאנדורגיגוס [ספקי זכר או נקבה]; והוא שיהיו
 78 גדולים, שהגיעו לכלל הענישין.
 79 ב. אינו חייב סקילה, עד שיקללם בשם מן השמות
 80 המיוחדין [של הקב"ה]; אבל אם קללם בכנוי - פטור מן
 81 הסקילה, ולוקה בדרך שלוקה על קללת כל אדם כשר
 82 מישראל.
 83 ג. וכן המקלל אבי אביו ואבי אמו - הרי זה פמקלל אחד
 84 משאר הקהל.
 85 ד. אזהרה של מקלל אביו ואמו, מנין? ענש שמענו
 86 בפרוש; אבל האזהרה, הרי היא בכלל "לא תקלל חרש".
 87 הואיל והוא מזוהר שלא לקלל אדם מישראל, הרי אביו
 88 בכלל כל ישראל.
 89 ה. הפכה אביו או אמו - מיתתו בחנק, שנאמר: "ומכה
 90 אביו ואמו, מות יומת". וצריך עדים והתראה, כשאר כל
 91 מחיבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן
 92 השטמים והאנדורגיגוס; והוא, שיעניו לכלל ענישין. אינו

1 והם אומרים: 'כף נראה בעינינו שהדין נותן' - הואיל
 2 וחלק עליהם בדבר, ועשה או שהורה לעשות - הרי זה
 3 חייב מיתה. ואין צריך לומר, אם היו הם מורים מפי
 4 הקבלה. וכן אם חלק עליהן בגזירה מן הגזרות שגזרו
 5 בדבר שיש בשגגתו חטאת ובזדונו פרת, כגון שהתיר
 6 החמץ יום ארבעה עשר בשעה ששית, או אסרו בהניה
 7 בשעה תמישית - הרי זה חייב מיתה; וכן כל פיוצא בזה.
 8 ב. אחד דבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת
 9 שחלקו בו, או שחלק בדבר המביא לידי דבר שחייבין
 10 על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת. כיצד? נחלקו באשה זו
 11 אם היא ערוה או אינה, אם מראה דם זה מטמא באשה
 12 או אינו מטמא, אם זו טמאה לדה או אינה טמאה לדה,
 13 אם זו זבה או אינה זבה, אם חלב זה אסור או מותר, וכל
 14 פיוצא באלו - הרי זה חלק בדבר שחייבין על זדונו פרת
 15 ועל שגגתו חטאת. וכיצד דבר המביא לידי דבר שחייבין
 16 על זדונו פרת ועל שגגתו חטאת? כגון שחלקו בעבור
 17 השנה, אם מעברין [ק] עד הפורים או בכל אדר [גם
 18 אחרי פורים ניתן לעבר] - הרי זה חייב, שזה מביא לידי
 19 אכילת חמץ בפסח. וכן אם נחלקו בדין מדיני ממונות,
 20 או במנין הדינין שדנו דיני ממונות - הרי זה חייב; לדבריו
 21 של אחד שזה חייב לזה, כל שנטל ממנו - כדין נטל ועל
 22 פי בית דין נטל; ולדבריו של זה שאומר פטור, או שאמר
 23 שאין אלו ראויין לדון - כל שנטל גזל הוא כידו, ואם
 24 קדש בו אשה אינה מקדשת; ולדברי האומר שלו נטל -
 25 הבא עליה במזיד ענוש פרת, ובשוגג מביא חטאת. ונמצא
 26 הדבר מביא לידי דבר שחייבין על זדונו פרת ועל שגגתו
 27 חטאת. וכן אם נחלקו בדיני מכות, אם זה חייב מלקות או
 28 אינו, או שחלק במנין הדינין שלוקין בפניהם - הרי זה
 29 חייב; שהרי לדברי האומר אינו לוקה - חובלין הם בו,
 30 וחייבין לשלם, וכל שישל מהן, כדין נטל; ולדברי האומר
 31 בן מלקות הוא - כל שישל מהם גזל הוא כידו, ואם קדש
 32 בו אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערכין [עוד פלוני
 33 עלי - למקדש] או בתרמין [נכסיו מוחרמים, וספק אם
 34 כיוון למקדש או לכהנים], אם זה חייב לתן או אינו חייב -
 35 הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אינו חייב לתן - אם
 36 לקחו ממנו - הרי זה גזל, והמקדש בו אשה אינה
 37 מקדשת. וכן אם חלק עליהם בפדיון הקדשים, אם נפדו
 38 או לא נפדו - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אין זה
 39 פדיון, אם קדש בו אשה אינה מקדשת. נחלקו בעריפת
 40 העגלה [שחביאים אם נמצא חלל בדרך], אם אלו חייבין
 41 להביא או אינן חייבין - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר
 42 חייבין להביא - הרי היא אסורה בהניה, והמקדש בה אשה
 43 אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערלה. וכן אם נחלקו
 44 בלקט שכחה ופאה, אם זה לעניים או לבעל הבית - הרי
 45 זה חייב; שהרי לדברי האומר לבעל הבית - הרי זה גזל
 46 ביד העני, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק
 47 עליהם באב מאבות השמאות, כגון נגעי בשר או נגעי

48 משביעו בשבועת האלה [עם קללה], שהרי זה בא
49 לקללת אביו; אלא משביעו שבועה שאין בה אלה. וכבר
50 בארנו, שהאב שהרג את בנו, אין אחד מאחיו של נהרג
51 נעשה גואל הדם. ולא על ההפיה ועל הקללה בלבד
52 הקפידה תורה, אלא אף על הבזיון; שכל המבזה את אביו
53 או אמו - אפלו בדברים, ואפלו ברמיזה - הרי זה בכלל
54 ארור מפי הגבורה, ונאמר: "ארור מקלה אביו ואמו".
55 והרי הוא אומר: "עין תלעג לאב, ותבו ליקחת אם וגו'".
56 ויש לבית דין להכותו על זה מפת מרדות [מלקות
57 מדרבנן], ולענש פני מה שיארו.

פָּרָק ו

58
59 א. כבוד אב ואם - מצות עשה גדולה; וכן מורא אב ואם
60 - שקלם הכתוב בכבודו וכבודו: כתוב "כבוד את אביך
61 ואת אמך", וכתוב "כבוד את ה' מהונך"; וכאביו ואמו
62 כתוב "איש אמו ואביו תראו", וכתוב "את ה' אלוקיך
63 תירא". דברך שצוה על כבוד שמו הגדול ומוראו, כך צוה
64 על כבודם ומוראם.

65 ב. המקלל אביו או אמו בסקילה, והמגדף [את הקב"ה]
66 בסקילה - הנה השונה אותם בענש. הקדים אב לאם
67 בכבוד, והקדים אם לאב במורא - ללמד ששניהם שוים,
68 בין לכבוד בין למורא.

69 ג. איזה הוא מורא, ואיזה הוא כבוד? מורא - לא עומד
70 במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא
71 מכריע את דבריו [אם חולק עם אחרים], ולא יקרא לו
72 בשמו לא בחייו ולא במותו, אלא אומר: 'אבא מרי'. הנה
73 שם אביו או שם רבו כשם אחרים, משנה את שמם [של
74 האחרים]. יראה לי, שאין נזהר בכך אלא בשם שהוא
75 פליא [נדיר], שאין הפל דשין בו; אבל השמות שקוראים
76 בהם כל העם, כגון אברהם יצחק ויעקב משה אהרן
77 וכיוצא בהם, בכל לשון ויכל זמן - קורא בהם שלא
78 בפניו, ואין בכך פלוס. איזה הוא כבוד? מאכיל ומשקה,
79 מליבש ומכסה משל אב. ואם אין ממון לאב, ויש לבן -
80 כופין אותו, וזן אביו ואמו פני מה שהוא יכול. ומוציא
81 ומכניס ומשמשו בשאר הדברים שהשמשים משמשים
82 בהם את הרב, ועומד בפניו כדרך שהוא עומד מפני רבו.
83 ד. והאב שהיה תלמיד בנו, אין האב עומד מפני הבן,
84 אלא הבן עומד מפני אביו, אף על פי שהוא תלמידו.
85 וחיב לכבודו בשאר דרכיו, בשעת משאו ומתנו ועשית
86 תפציו. כיצד? הנשמע [נשלח] בדבר אביו למקום - לא
87 יאמר: 'מהרוני בשביל עצמי', פטרוני בשביל עצמי,
88 אלא מהרוני בשביל אבא, פטרוני בשביל אבא; וכן כל
89 פיוצא בזה. לעולם יכלל בכלל דבריו, שהוא חושש
90 בכבוד אביו, ושמתירא ממנו.

91 ה. וחיב לכבודו אפלו לאחר מותו. כיצד? היה אומר דבר
92 שמועה מפיו - לא יאמר: 'כך אמר אבא', אלא אומר:
93 'כך אמר אבא מרי, אני פפרת משכבו'. במה דברים

1 חיב חנק, עד שיעשה בהם חבורה; אבל אם לא עשה
2 חבורה, הרי זה כמנה אחד משאר ישראל. והמכה אותם
3 לאחר מיתה, פטור.

4 ו. מי שהכה את אביו על אנו, וחרשו - חיב, ונהרג;
5 שאי אפשר לו שיעשה תרש בלא חבורה - אפלו טפת דם
6 יצאת בפנים באזן, ונתחרש.

7 ז. המקיז דם לאביו, או שהיה רופא וחתף לו בשר או
8 אבר - פטור. אף על פי שהוא פטור, לכתחלה לא יעשה;
9 אפלו להוציא סילון [קוץ] מבשר אביו או אמו - לא
10 יוציא, שמא יעשה חבורה. במה דברים אמורים? כשיש
11 שם אחר לעשות. אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא,
12 והרי הם מצטערין - הרי זה מקיז דם וחתף, כפי מה
13 שיירשוהו לעשות.

14 ח. אזהרה של מכה אביו ואמו, מנין? ענש שמענו,
15 אזהרה לא שמענו. הואיל והוא מזקר שלא להכות אדם
16 מישראל, הרי אביו ואמו בכלל ישראל.

17 ט. שתוקי [שאינו ידוע מיהו אביו] חיב על אמו, ואינו
18 חיב על אביו; אף על פי שנגדקה [נחקרה] אמו ואמרה:
19 'בן פלוני הוא' - אין זה נסקל או נתנק על פיה. אבל בנו
20 מן השפחה ומן הנכרית - אינו חיב לא על אביו ולא על
21 אמו. וכן גר שהורתו שלא בקדשה - אינו חיב על מפת
22 אביו וקללתו.

23 י. וכשם שאינו חיב על אביו, כך אינו חיב על אמו,
24 שנאמר: "ומקלל אביו ואמו" - את שהוא חיב על אביו,
25 חיב על אמו, וזה שאינו חיב על אביו, אינו חיב על אמו.
26 יא. הגר אסור לקלל אביו הגוי, ולהכותו ולבזהו - כדי
27 שלא יאמרו: 'באו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שהרי
28 זה מבזה אביו; ונהוג בו מקצת כבוד. אבל העבד, אין לו
29 יחוס, אלא הרי אביו כמי שאינו אביו לכל דבר, אף על
30 פי שגשתחררו.

31 יב. מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים, ועוברי עברות
32 - אפלו נגמר דינם להריגה, והם יוצאים להריגה - אסור
33 לו להכותם ולקללם; ואם קלל או חבל בהם, פטור. ואם
34 עשו תשובה - הרי זה חיב ונהרג עליהם, אף על פי שהם
35 יוצאין למיתה. במה דברים אמורים? בכנו. אבל אחר
36 שבא והכהו או קללו אחר שנגמר דינו - אף על פי שעשה
37 תשובה - הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה. ואם
38 בישו - חיב בקנס, המביש.

39 יג. עבר אביו או אמו על עברה שלוקין עליה, והיה הוא
40 תזן [שמח] לפני הדינים - לא יכה אותם; וכן אם נתחייב
41 נדוי, לא יהיה שליח לנדוּתם. ולא ידחף אותם, ולא יבזה
42 אותם בשליחות בית דין, אף על פי שהן ראוין לקוף, ולא
43 עשו תשובה.

44 יד. לכל, אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו -
45 חוץ ממסית [חבירו לעבודה זרה], שהרי אמרה תורה:
46 "לא תחמל ולא תכסה עליו".

47 טו. מי שנתחייב שבועה לבנו - כך ראינו בו תמיד, שאינו

מתוך מהדורת חזק

48 מכבד בעל אמו, כל זמן שאמו קימת. אבל לאחר מיתתו,
 49 אינו חייב. ומדברי סופרים, שיהיה אדם חייב בכבוד אביו
 50 הגדול ככבוד אביו.

יום רביעי כ"ט טבת ה'תשע"ד

פרק ז

53 א. בן סורר ומורה האמור בתורה - הרי נתפרשה בו
 54 סקילה, ולא ענש הכתוב אלא אם בן הזהיר. והיכן
 55 הזהיר? - "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו אכילה
 56 המביאה לידי שפיכות דמים; הרי זו אכילת בן סורר
 57 ומורה - שאינו נהרג אלא על אכילה מלעצת שאכל,
 58 שנגמר: "זולל וסבא"; מפי השמועה למדו, שהזולל הוא
 59 האוכל בשר ברעבתנות, וסבא השותה יין ברעבתנות.

60 ב. אכילה זו שהוא חייב עליה - דברים הרבה יש בה,
 61 והם כולן הלכה מפי הסבילה. אינו חייב סקילה, עד שיגנב
 62 משל אביו, ויגנה בשר בזול ויין בזול, ויאכל וישתה חוץ
 63 מרשות אביו, בחבורה שפלה ריקנין פחותין. ויאכל הבשר
 64 חי ואינו חי, בשל ואינו בשל, כדרך שהגנבים אוכלים;
 65 וישתה יין מזויג [במים] ואינו מזויג, כדרך שהגררנים
 66 [שתיינים] שותים. והוא, שיאכל משקל חמשים דינר
 67 מבשר זה במלוגמה אחת, וישתה חצי לג מיין זה בבת
 68 אחת. גנב משל אביו, ואכל אכילה זו ברשות אביו, או
 69 שגנב משל אחרים, ואכל אכילה זו המלעצת בין ברשות
 70 אביו בין ברשות אחרים - הרי זה פטור. וכן אם גנב משל
 71 אביו, ואכל אכילה מלעצת כזו ברשות אחרים, והיתה
 72 אכילת מצוה אפלו מדבריהם, או אכילת עברה אפלו
 73 מדבריהם - הרי זה פטור, שנגמר: "איננו שמע בקלנו"
 74 - שאינו עובר באכילה זו, אלא על קולם; יצא זה, שעבר
 75 בה על דברי תורה, או שאכלה בדבר מצוה. כיצד? אכל
 76 אכילה זו המלעצת עם החבורה הרעה שאוכל עמהם,
 77 בדבר מצוה, או שאכלו מעשר שני בירושלים, אפלו אכלו
 78 בתנחומי אבלים שהיא מצוה מדבריהם - הרי זה פטור.
 79 וכן אם אכלה מנבלות וטרפות שקצים ורמשים, אפלו
 80 אכל בתענית צבור שהיא עברה מדבריהם - הרי זה פטור
 81 מן המיתה.

82 ג. אכל כל מאכל, ולא אכל בשר בהמה - אף על פי
 83 שאכל אכילה זו מבשר העוף, פטור. ואם אכל אכילה זו
 84 מבשר בהמה, והשלים שעור החמשים דינר מבשר העוף
 85 - חייב. שתה כל משקה, ולא שתה יין - פטור.

86 ד. אכל בשר חי, ושתה יין חי - פטור; שנה קרי [- מקרה]
 87 הוא, ואין אדם יכול להמשיך בזה [להתמכר]. וכן אם אכל
 88 בשר מליח ביום השלישי למליחתו, או שתה יין [ישר -
 89 מגתו] - פטור, שאין אדם יכול להמשיך בזה.

90 ה. לא ענש הכתוב קטן שלא בא לכלל המצוות. וכן איש
 91 שגדל והרי הוא ברשות עצמו, אינו נסקל מפני שגנב
 92 ואכל ושתה אכילה זו המלעצת. הא כיצד? מפי השמועה

1 אמורים? בתוך שנים עשר חדש שלאחר מיתתו; אבל
 2 אחר השנים עשר חדש, אומר: 'זכרונו לחיי העולם הבא'.
 3 ו. אהד האיש ואהד האשה, חייבין במורא וכבוד; אלא
 4 שהאיש יש בידו לעשות, והאשה אין בידה לעשות, שהרי
 5 רשות אחרים [בעלה] עליה. לפיכך, אם נתגרשה או
 6 נתאלמנה - הרי שניהם שוים.

7 ז. עד היכן כבוד אב ואם? אפלו נטלו פיס של זהובים
 8 שלו, והשליכוהו בפניו לים - לא יכלים אותן, ולא יצעק
 9 בפניהם, ולא יכעס בנגדם; אלא יקבל גזרת הכתוב,
 10 וישתק. ועד היכן מוראן? אפלו היה לבוש בגדים
 11 חמודות, ויושב בראש בפני קהל, ויבאו אביו או אמו
 12 וקרעו בגדיו, או הכוהו על ראשו, ויקרו בפניו - לא יכלים
 13 אותן, אלא ישתק, ויירא ויפחד ממלך מלכי המלכים
 14 שצוהו בכך; שאלו מלך בשר ודם גזר עליו דבר שהוא
 15 מצער אותו ותר מזה, לא היה יכול לפרנס [להסס] בדבר;
 16 קל וחמר, למי שאמר והיה העולם ברצונו.

17 ח. אף על פי שבכך נצטוונו, אסור לאדם להכביד עלו על
 18 בניו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול,
 19 אלא ימחל ויתעלם; שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול.
 20 ט. והמכה בנו גדול - מנדין אותו, שהרי הוא עובר על
 21 "ולפני עור, לא תתן מכשול".

22 י. מי שנטרפה דעתו של אביו או של אמו, ישתדל לנהוג
 23 עמהם כפי דעתם, עד שירחם עליהם. ואם אי אפשר לו
 24 לעמוד, מפני שנשטתו ביותר - יניחם וילך לו, ויצוה
 25 אחרים להנהיגם כראוי להם.

26 יא. הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו, אף על פי שהוא
 27 פטור על מפתו ועל קללתו עד שיעשה תשובה; שאפלו
 28 היה אביו רשע ובעל עברות, מכבדו ומתירא ממנו. ראה
 29 אותו עובר על דברי תורה - לא יאמר לו: 'אבא, עברת'
 30 על דברי תורה! אלא יאמר לו: 'אבא, כתוב בתורה כך'
 31 וכן? כאלו הוא שואל ממנו, לא כמזהירו.

32 יב. מי שאמר לו אביו לעבר על דברי תורה, בין שאמר
 33 לו לעבר על מצות לא תעשה, או לבטל מצות עשה -
 34 אפלו של דבריהם - הרי זה לא ישמע לו, שנגמר: "איש
 35 אמו ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמרו", כלכם חייבין
 36 בכבודי.

37 יג. אמר לו אביו: 'השקני מים', ומצוה לעשות - אם
 38 אפשר למצוה שתעשה על ידי אחרים - תעשה, ויתעסק
 39 בכבוד אביו; שאין מבטלין מצוה, מפני מצוה. ואם אין
 40 שם אחרים לעשותה - יתעסק במצוה, ויניח כבוד אביו;
 41 שהוא ואביו חייבים בדבר מצוה. ותלמוד תורה, גדול
 42 מכבוד אב ואם.

43 יד. אמר לו אביו: 'השקני מים', ואמרה לו אמו: 'השקני
 44 מים' - מניח כבוד אמו, ועוסק בכבוד אביו תחלה; מפני
 45 שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו.

46 טו. חייב אדם לכבד את אשת אביו, אף על פי שאינה
 47 אמו, כל זמן שאביו קיים; שנה בכלל כבוד אביו. וכן

47 כותבין לכל ישראל: 'בבית דין של פלוני סקלנו פלוני
48 מפני שהיה בן סורר ומורה'.
49 יד. בן סורר ומורה - הרי הוא ככל הרוגי בית דין,
50 שממונם ליושיהם; שאף על פי שאביו גרם לו סקילה,
51 הרי הוא יורש כל נכסיו.

בריה רחמנא דסייען

הלכות אבל

54 יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצוות עשה, ושלוש מצוות
55 לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) להתאבל על הקרובים.
56 ואפלו כהן מטמא ומתאבל על הקרובים. ואין אדם
57 מתאבל על הרוגי בית דין. ולפי זה כללתי הלכות אלו
58 בספר זה, שהן מעין קבורה ביום מיתה, שהיא מצוות
59 עשה; (ב) שלא ישמא כהן גדול לקרובים; (ג) שלא יפגס
60 עם המת באהל; (ד) שלא ישמא כהן הדייט לנפש אדם,
61 אלא לקרובים בלבד. ובאור מצוות אלו - בפירוש אלו.

פרק א

63 א. מצוות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר: 'ואכלתי
64 חטאת היום, הייטב בעיני ה'?! ואין אבלות מן התורה
65 אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה;
66 אבל שאר השבועה - אינן דין תורה. אף על פי שנאמר
67 בתורה: 'ויעש לאביו אבל שבועת ימים' - נתנה תורה,
68 ונתחדשה הלכה. ומשה רבנו תקן להן לישראל שבועת ימי
69 אבלות, ושבועת ימי המשטה.

70 ב. מאימתי יתחייב אדם באבל? משיסתם הגולל - כיסוי
71 הקבר. אבל כל זמן שלא נקבר המת, אינו אסור בדבר
72 מן הדברים שהאבל אסור בהן. ומפני טעם זה, רחץ דוד
73 המלך וסף כשמת הילד, קדם שיקבר.

74 ג. הרוגי מלכות שאין מניחין אותן להקבר - מאימתי
75 מתחילין להתאבל עליהם, ולמנות שבועה ושלשים? -
76 משנתאשאו מלשאל למלך לקברן, אף על פי שלא נתאשאו
77 מלגנב אותן.

78 ד. מי ששבע בנהר, או מי שאכלתהו חיה רעה -
79 משנתאשאו לבקש. מצאוהו אברים אברים - אין מונין לו
80 עד שימצא ראשו ורבו, או נתאשאו מלבקש.

81 ה. מי שדרכם לשלח המת למדינה אחרת לקברו, ואינם
82 יודעים מתי יקבר - מצעת שיחזירו פניהם מללוותו,
83 מתחילין למנות שבועה ושלשים, ומתחילין להתאבל.
84 ו. הנפלים, אין מתאבלין עליהן. וכל שלא שהה שלשים
85 יום באדם, הרי זה גפול; אפלו מת ביום שלשים, אין
86 מתאבלין עליו.

87 ז. ואם ידע בודאי שנולד לתשעה חודשים גמורין - אפלו
88 מת ביום שנולד, מתאבלין עליו.

89 ח. בן תשעה חודשים שנולד מת, וכן שמונה שמת אפלו

1 למדו, שאין דין זה, אלא בן שלש עשרה שנה ויום אחד,
2 שהביא שתי שערות, ומשיביא שתי שערות, עד שיקיף
3 השער את כל הגיד. ואחר שהקיף השער כל הגיד - הרי
4 הוא ברשות עצמו, ואינו נסקל.

5 ו. כל ימיו של בן סורר ומורה, אינם אלא שלשה חודשים
6 מאחר שיביא שתי שערות. לפי שאפטר שמתעבר אשתו,
7 ויהיה עברה נכר בשלשה חודשים; ונאמר: "כי יהיה
8 לאיש בן סורר ומורה", ולא אב סורר ומורה. הא למדת,
9 שאם הקיף השער את כל הגיד קדם שישלים שלשה
10 חודשים - הרי זה פטור.

11 ז. פיצד דנין בן סורר ומורה? מביאין אותו אביו ואמו
12 תחלה לבית דין של שלשה, ואומרים להם: "בינו זה סורר
13 ומורה". ומביאין שני עדים שגנב משל אביו, וקנה בשר
14 וזיין במה שגנב, ואכל אותם אכילה האמורה, אחר
15 ההתראה; וזו היא עדות הראשונה. ומלקין אותו כשאר
16 מחיבי מלקות - שנאמר: 'ויסרו - [הלקו] אתו, ולא ישמע
17 אליהם'. חזר וגנב משל אביו, ואכל אכילה זו - אביו
18 ואמו מביאין אותו לבית דין של שלשה ועשרים, ומביאין
19 שנים ומעידין עליו שגנב ואכל אכילה זו האמורה אחר
20 שהתרו בו; וזו היא עדות אחרונה - אפלו היו השנים
21 [העדים] הראשונים, הם האחרונים. ואחר שמקבלין
22 עדותם, בודקין אותו, שמא הקיף השער את כל הגיד. אם
23 לא הקיף, ולא שלמו לו שלשה חודשים - גומרין דינו
24 כדרך כל הרוגי בית דין, וסוקלין אותו. ואינו נסקל עד
25 שיהו שם שלשה הראשונים [- הדיינים] - שנאמר: "בגנו
26 זה", זה הוא שלקה בפגים.

27 ח. ואם מחלו לו אביו ואמו קדם שיגמר דינו - פטור.
28 ט. ברח עד שלא נגמר דינו, ואחר כך הקיף השער
29 מלמטה - פטור. ואם משנגמר דינו ברח - אפלו הזקין -
30 כל עת שימצא, יסקל; שכל מי שנגמר דינו - הרי הוא
31 כהרוג, ואין לו דם.

32 י. היה אביו רוצה [לתובעו], ואמו אינה רוצה, אמו רוצה,
33 ואביו אינו רוצה - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר:
34 'ותפשו בו אביו ואמו'. הנה אחד מהן גרם, או חגר, או
35 סומה, או אלם, או חרש - אינו נעשה בן סורר ומורה,
36 שנאמר: 'ותפשו בו', ולא גרמים; 'והוציאו אתו', ולא
37 חגרים; 'ואמרו', ולא אלמים; 'בגנו זה', ולא סומים;
38 "איננו שמע בקלנו", ולא חרשים.

39 יא. גזרת הכתוב היא, שלא יסקל אלא בן סורר ומורה;
40 אבל הבת - אינה נדונה בדין זה, שאין דרכה להמשך
41 באכילה ושתייה כאיש, שנאמר: "בן" - בן ולא בת, ולא
42 טמטום, ולא אנדרווגינוס.

43 יב. טמטום שנקרע [נותר], ונמצא זכר - אינו נעשה בן
44 סורר ומורה, שנאמר: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה",
45 עד שיהיה בן משעת הויה.

46 יג. בן סורר ומורה צריך הכרזה. וכיצד מכריזין עליו?

מתוך מהדורת חזק

47 או אחי בנו, או אם בנו - חיב לקרע בפני בנו, ולנהוג
48 אבלות בפניו; אבל שלא בפניו, אינו חיב. וכן בשאר
49 הקרובים.
50 ה. אשתו הנשואה - אף על פי שהוא מתאבל עליה -
51 אינו מתאבל עמה על שאר קרוביה, אלא על אביה ועל
52 אמה בלבד; משום כבוד אשתו, נוהג אבלות עליהם
53 בפניה. כיצד? מי שמתה חמותו או חמיו - כופה [הוירא]
54 משתו, ונוהג אבלות עם אשתו בפניה; אבל שלא בפניה,
55 אינו נוהג אבלות. וכן האשה שמת חמיה או חמותה -
56 נוהגת אבלות בפני בעלה. אבל שאר קרוביה - כגון
57 שמת אחי אשתו או בנה, והאשה שמת אחי בעלה או בנו
58 - אין מתאבלין זה עם זה. וכן יראה לי, שאם מתה אשת
59 בנו או בעל בתו - אינו חיב להתאבל עמה. וכן כל פיוצא
60 בזה.
61 ו. כמה חמורה מצות אבל, שהרי הכהן נדחית לו הטמאה
62 מפני קרוביו, כדי שיתעסק עמהם ויתאבל עליהם,
63 שגאמר: "כי אם לשאר הקרב אליו, לאמו ולאביו וכו'
64 לה יטמא", מצות עשה - שאם לא רצה להטמא, מטמאין
65 אותו על פרחו. כמה דברים אמורים? בזכרים שהזקרו על
66 הטמאה. אבל הכהנות - הואיל ואינן מזקרות על הטמאה,
67 כן אינן מצוות להתטמא לקרובים; אלא אם רצו,
68 מתטמאות; ואם לא רצו, לא יתטמאו.
69 ז. אשתו של כהן - מתטמא לה על פרחו. ואינו מתטמא
70 לה אלא מדברי סופרים; עשו אותה כמת מצנה - כיון
71 שאין לה יורש אלא הוא, לא תמצא מי שיתעסק בה אלא
72 הוא. ואינו מתטמא אלא לנשואה בלבד; אבל הארוסה,
73 לא יתטמא לה.
74 ח. וכן כל אותן שאמרנו שאין מתאבלין עליהן, כגון
75 הרוגי בית דין, והפורשים מדרכי צבור, והנפלים,
76 והמאבד עצמו לדעת - אין הכהן מתטמא להן. ועד מתי
77 הוא מצנה להתטמא לקרוביו? עד שיסתם הגולל [כיוסו
78 הקבר]. אבל מאחר שנסתם הגולל - הרי הם כשאר כל
79 המתים, שאם נתטמא בהם, לוקה.
80 ט. אשתו הפסולה, אינו מתטמא לה; לפיכך, מי ששמעה
81 שמת בעלה ונשאת, ובא בעלה - שניהם אין מתטמאין
82 לה, שהרי היא פסולה לשניהם. אבל מתטמא הוא לאמו,
83 אף על פי שהיא חללה [פסולה לכהונה]; וכן מתטמא
84 לבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו, אף על פי שהם פסולין -
85 אפלו היו ממזרים, מתטמא להם.
86 י. אחותו הנשואה - אינו מתטמא לה, אף על פי שהיא
87 נשואה לכהן, שגאמר: "ולאחותו הבתולה הקרובה אליו,
88 אשר לא היתה לאיש". "הבתולה", פרט לאנוסה ומפתה;
89 יכול שאני מוציא אף הבוגרת, או מפת עץ [נשדו
90 בתוליה מנכה] -? תלמוד לומר: "אשר לא היתה לאיש",
91 מי שהנחתה בידי איש. "אשר לא היתה לאיש" - פרט
92 לארוסה, שאינו מתטמא לה, אף על פי שהיא ארוסה
93 לכהן.

1 לאחר שלשים יום, ומי שיצא מחתפו או מסרס, אף על פי
2 שכלו לו יחדשיו - הרי זה כגפול, ואין מתאבלין עליהם.
3 ולא יתעסקו [בזמן מלאכתם] עמהם.
4 ט. כל הרוגי מלכות - אף על פי שבדין המלך נהרגו,
5 והתורה נתנה לו רשות להרגם - הרי אלו מתאבלין
6 עליהם, ואין מונעין מהם כל דבר [הפסד וכיו"ב]; וממזנס
7 למלך, ונקברין בקברי אבותיהם. אבל כל הרוגי בית דין
8 - אין מתאבלין עליהם, אבל אונגין; שאין אנונות אלא
9 בלב. ואין נקברין עם אבותיהם עד שיתאבל הבשר;
10 וממזנס ליורשיהם.
11 י. כל הפורשין מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו על
12 המצוות מעל צנאדם, ואינן נכללין בכלל ישראל בעשית
13 המצוות וכבוד המועדות וישיבת בתי כנסיות ובתי
14 מדרשות, אלא הרי הם בני חורין לעצמן כשאר האמות,
15 וכן המינין והמשמדין והמוסרין - כל אלו, אין מתאבלין
16 עליהם; אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים
17 ומתעשפין לבנים, ואוכלים ושותים ושמים שאבדו
18 שונאיו של הקדוש ברוך הוא, ועליהם הכתוב אומר:
19 "הלא משנאריך, ה', אשנא".
20 יא. המאבד עצמו לדעת - אין מתעסקין עמו לכל דבר,
21 ולא מתאבלין עליו, ולא מספדין אותו. אבל עומדין עליו
22 בשורה, ואומרין עליו ברפת אבליים וכל דבר שהוא כבוד
23 לחיים. ואיזה הוא המאבד עצמו לדעת? לא שעלה לראש
24 הגג, ונפל ומת; אלא האומר: 'הריני עולה לראש הגג',
25 ורצה אותו שעלה מיד דרך פעס, או שהיה מצר [שרוי
26 בצער], ונפל ומת - הרי זה בחזקת שאבד עצמו לדעת.
27 אבל אם ראו אותו חנוק ותלוי באילן, או הרוג ומשלהף
28 על גב סיפו [חרבו] - הרי זה בחזקת כל המתים,
29 ומתעסקין עמו, ואין מונעין ממנו דבר.

פרק ב

30
31 א. אלו שאדם חיב להתאבל עליהן דין תורה: אמו
32 ואביו, בנו ובתו, אחיו ואחותו מאביו. ומדבריהם -
33 שיתאבל האיש על אשתו הנשואה, וכן האשה על בעלה,
34 ומתאבל על אחיו ועל אחותו שהן מאמו.
35 ב. אפלו הכהן, שאינו מתטמא לאחיו ואחותו מאמו, ולא
36 לאחותו הנשואה, אף על פי שהיא מאביו - מתאבל הוא
37 עליהן; ואם היתה אחותו זו הנשואה מאביו, הרי הוא
38 מתאבל עליה דין תורה.
39 ג. בנו או אחי הבא מן השפחה או מן הנכרית - אינו
40 מתאבל עליהם כלל. וכן מי שנתגר הוא ובניו, או
41 נשפתרר [מעבודת] הוא ובניו - אין מתאבלין זה על זה.
42 וכן אשתו ארוסה, אינו מתאבל עליה ולא אונגין [אין לו
43 דין אונגין]; וכן היא לא אונגת ולא מתאבלת עליו.
44 ד. כל הקרובים שהוא חיב להתאבל עליהם - הרי זה
45 מתאבל עמהם [באבלותם על קרוביהם] בפניהם
46 [בנוכחותם], מדברי סופרים. כיצד? הרי שמת בן בנו,

ד. כהן שנקנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה, וְאַחַר שִׁידַע הַתְּרוּ בּוֹ - אִם קָפַץ וַיִּצָּא, פְּטוּר; וְאִם יָשַׁב שָׁם כְּרִי הַשְּׂמִתְחֻיָּה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֵינֵי טַמְאָת מִקְדָּשׁ, הָרִי זֶה לֹא־קָה. נִכְנַס וַיִּצָּא, וְחָזַר וַנִּכְנַס וַיִּצָּא - אִם הַתְּרוּ בּוֹ עַל כָּל פֶּעַם וּפֶעַם, לֹא־קָה עַל כָּל כְּנִיסָה וּכְנִיסָה. וְכֵן אִם נָגַע בְּמַת הַתְּרוּ בּוֹ וּפְרַשׁ, וְחָזַר וַנָּגַע וְהַתְּרוּ בּוֹ - אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים - לֹא־קָה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִיא נֹוֹגַע וְלֹא פָּרַשׁ, אוֹ שֶׁהִיא עֹמֵד בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וְנָגַע בְּמַתִּים אַחֲרַיִם - אִף עַל פִּי שֶׁהַתְּרוּ בּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, אִינוּ לֹא־קָה אֶלָּא אַחַת; שֶׁהָרִי הוּא מְחַלֵּל וְעֹמֵד כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ. ה. הַמְּטַמֵּא אֶת הַכֹּהֵן - אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם מְזִידִין - לֹא־קָה הַכֹּהֵן, וְזֶה שֶׁטְּמָאוּ עֹבֵר עַל "וְלִפְנֵי עֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל". הִיא הִיא הַכֹּהֵן שֹׁגֵג, וְזֶה שֶׁטְּמָאוּ מְזִיד - הָרִי זֶה שֶׁטְּמָאוּ לֹא־קָה. ו. כֹּהֵן גָּדוֹל אִינוּ מְטַמֵּא לְקְרוֹבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְאָבִיו וְלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא"; וְכֵן אִינוּ נִכְנַס עִם הַמַּת בְּאֵהֶל, אֶפְלוּ קְרוֹבָיו - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מַת לֹא יָבֵא". הִיא לְמַדְתָּ, שֶׁהוּא חֵיב בְּ"לֹא יָבֵא", וְחֵיב בְּ"לֹא יִטְמָא". כִּי־עַד? נָגַע אוֹ נָשָׂא, לֹא־קָה אַחַת. נִכְנַס לְאֵהֶל וַיִּשָּׁב שָׁם עַד שֶׁמַּת עָלָיו הַמַּת, אוֹ שֶׁנִּכְנַס בְּשֶׁדָּה [- מְרַבָּה כַּעֵין אַרְוֹן] תִּבָּה וּמִגְדָּל [- אַרְוֹן] וּבֵא וְחָבְרוּ וּפְרַע עָלָיו גַּג הַשֶּׁדָּה, שֶׁהָרִי טְמָאָה וּבִיָּאָה בְּאֵין כְּאֶחָד - לֹא־קָה שְׁתֵּי: מִשּׁוּם "לֹא יָבֵא", וּמִשּׁוּם "לֹא יִטְמָא". ז. נְטָמָא מְקַדֵּם, וְאַחַר כֵּן נִכְנַס לְאֵהֶל - אִם הַתְּרוּ בּוֹ, לֹא־קָה אִף עַל הַבִּיָּאָה. ח. כֹּהֵן שֶׁפָּגַע בְּמַת מִצְוָה בְּדֶרֶךְ, הָרִי זֶה מְטַמֵּא לוֹ; אֶפְלוּ כֹּהֵן גָּדוֹל, חֵיב לְהַטְטֵמָא לוֹ וְלִקְבְּרוֹ. וְאִיזָה הוּא מַת מִצְוָה? זֶה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִיא מְשֻׁלָּף בְּדֶרֶךְ, וְאֵין לוֹ קוֹבְרִין. וְדָבָר זֶה, הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה [מִמְשׁוּרַע"ה]. כַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיא הַכֹּהֵן לְבָדוּ, וְאֵין עִמּוֹ אַחֵר, וְאֶפְלוּ קָרָא שָׁם בְּדֶרֶךְ, וְאֵין לוֹ עֹנָה. אֲבָל אִם כְּשִׁיקְרָא אַחֲרַיִם עֹנִים אוֹתוֹ, אֵין זֶה מַת מִצְוָה, אֶלָּא קוֹרָא לְאַחֲרַיִם, וְיָבִיא וַיִּתְעַסְקוּ בּוֹ. ט. הִיוּ כֹּהֵן וְנָזִיר מְחַלְכִין בְּדֶרֶךְ, וּפָגְעוּ בְּמַת מִצְוָה - יִתְעַסְקוּ בּוֹ הַנָּזִיר, שֶׁהָרִי אֵין קְדָשׁוֹ קְדָשֵׁת עוֹלָם, וְאֵל יִטְמָא בּוֹ הַכֹּהֵן, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא כֹּהֵן הַדְּיוּט. הִיא כֹּהֵן גָּדוֹל וְכֹהֵן הַדְּיוּט, יִטְמָא כֹּהֵן הַדְּיוּט. וְכָל הַקּוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ, מִתְאַחֵר בְּטַמְאָה; וְסָגַן [שֶׁל כַּהֲ"ג] עִם [כַּחַן] - מְשֻׁחַ מְלַחְמָה שֶׁפָּגְעוּ בְּמַת מִצְוָה - יִתְטַמָּא מְשֻׁחַ מְלַחְמָה, וְאֵל יִתְטַמָּא הַסָּגַן. י. נְשִׂיא שְׂמַת - הַכֹּל מְטַמֵּא לוֹ, אֶפְלוּ כֹּהֲנִים; עֲשִׂוּהוּ בְּמַת מִצְוָה לְכֹל, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חֵיבִין בְּכַבּוּדוֹ. וְכֵן הַכֹּל אוֹנְנִין עָלָיו. יא. בְּנוֹת אֶהֱרָן לֹא הִזְהִירוּ עַל טַמְאָת מַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרָן" - "בְּנֵי אֶהֱרָן", וְלֹא בְּנוֹת אֶהֱרָן. וְכֵן הַחֲלָלִים [כַּהֲנִים פְּסוּלִים] מְתָרִין לְהַטְטֵמָא - שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד שִׁיְהִי בְּכַהֲנִים."

יא. נִתְגַּרְשָׁה אַחֲתוֹ מִן הָאֲרוּסִין - מְטַמֵּא לָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַקְּרוֹבָה אֵלָיו", לְהַבִּיא אֶת הַמְּגִרְשָׁת מִן הָאֲרוּסִין. יב. אֲחִיו וְאַחֲתוֹ מֵאִמּוֹ, אִינוּ מְטַמֵּא לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלִבְנֵי וְלִבְתּוֹ וְלִבְאֵחֵיו וְלִבְאֲחֹתוֹ" - מֵה בְּנוֹ הָרְאוּי לִירְשָׁתוֹ, אִף אֲחִיו וְאַחֲתוֹ הָרְאוּיִים לִירְשָׁתוֹ. יג. הַסְּפֻקוֹת, אִינוּ מְטַמֵּא לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֵה יִטְמָא" - מְטַמֵּא הוּא עַל הַדּוּדָא, וְאִינוּ מְטַמֵּא עַל הַסְּפֵק. לְפִיכָּךְ, הַיְלָדוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ, וְהַבֵּן שֶׁהוּא סָפֵק בֶּן שְׁבַעָה לְאַחֲרוֹן אוֹ בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן, וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְהֶם - אִינוּ מְטַמֵּא לָהֶם מִסְּפֵק. וְכֵן כָּל הַמִּתְגַּרְשָׁת סָפֵק גְּרוּשִׁין אוֹ בְּגַט פְּסוּל - אִינוּ מְטַמֵּא לָהּ. יד. אֵין הַכֹּהֵן מְטַמֵּא לְאָבִיר מִן הַחֵי מְאָבִיר, וְלֹא לְעַצֵּם מִעֲצָמוֹת אָבִיר. וְכֵן הַמְּלַקֵּט עֲצָמוֹת אָבִיר - אִינוּ מְטַמֵּא לָהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂרָרָה קִיָּמַת. טו. נִקְטַע רֵאשׁוֹ שֶׁל אָבִיר, אִינוּ מְטַמֵּא לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלִבְאִבִיר" - בְּזִמְנֵן שֶׁהוּא שָׁלֵם, וְלֹא בְּזִמְנֵן שֶׁהוּא חֶסֶר. וְכֵן שְׂאֵר הַקְּרוֹבִים. הַטְּמָאָה לְקְרוֹבִים דְּחֻיָּה הִיא, וְלֹא הַתְּרָה לְכָל [- לְכָל מוֹת]. לְפִיכָּךְ, אֲסוּר לְהַתְטֵמָא לְמַת, אֶפְלוּ בַּעַת שֶׁמְטַמֵּא לְקְרוֹבָיו - שֶׁנֶּאֱמַר: "לֵה יִטְמָא", אִינוּ מְטַמֵּא לְאַחֲרַיִם עִמָּה; שֶׁלֹּא יֵאמַר: "הוֹאִיל וְנִתְטַמְאֵתִי עַל אָבִי, אֲלַקֵּט עֲצָמוֹת פְּלוּנִי", אֲנַע בְּקָבֵר פְּלוּנִי. לְפִיכָּךְ, כֹּהֵן שְׂמַת לוֹ מַת - צָרִיךְ לְהַזְהִיר וְלִקְבְּרוֹ בְּסוּף בֵּית הַקְּבָרוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְנַס לְבֵית הַקְּבָרוֹת, וְלֹא יִתְטַמָּא בְּקְבָרוֹת אַחֲרַיִם כְּשִׁיקְבְּרוּ מֵתוֹ.

יום חמישי א' שבט ה'תשע"ד

פֶּרֶק ג

א. כָּל כֹּהֵן שֶׁנִּטְמָא לְמַת, חוּץ מִשְׁשֵׁה מַתִּים הַמְּפָרְשִׁים בַּתּוֹרָה אוֹ אֲשֶׁתוֹ, בְּעִדָּים וְהַתְּרָאָה - הָרִי זֶה לֹא־קָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְנִפְשׁ לֹא יִטְמָא בְּעִמּוֹ". וְאֶחָד הַנּוֹגַע בְּמַת אוֹ הַמְּאָהִיל אוֹ הַנּוֹשֵׂא, וְאֶחָד הַמַּת אוֹ שְׂאֵר הַטְּמָאוֹת הַפּוֹרְשׁוֹת מִן הַמַּת - שֶׁנֶּאֱמַר: "לְנִפְשׁ לֹא יִטְמָא". וְכָבֵר פְּרִשְׁנוּ בְּהַלְכוֹת טַמְאָת מַת, כָּל הַדְּבָרִים הַמְּטַמְאִים מִן הַמַּת, מִן הַתּוֹרָה אוֹ מִדְּבָרֵיהֶם. ב. וְכֵן אִם נָגַע הַכֹּהֵן בְּקָבֵר, לֹא־קָה. אֲבָל נֹוֹגַע הוּא בְּכַגְדִּים שֶׁנָּגְעוּ בְּמַת, אִף עַל פִּי שֶׁמְטַמֵּא בְהֶם טַמְאָת שְׁבַעָה. ג. וְכֵן אִם נִכְנַס לְאֵהֶל טַמָּא שֶׁנִּכְנַסָּה לוֹ הַטְּמָאָה - לֹא־קָה, אִף עַל פִּי שֶׁעֲצָמָה שֶׁל טַמְאָה בְּבֵית אַחֵר. וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ כָּל הָאֵהֶלִים שֶׁתִּכְנַס לָהֶם הַטְּמָאָה, אוֹ שֶׁחִצָּא מֵהֶם, וְדִין הַסְּכָכוֹת [עַנְפוּים הַמַּאֲהִילִים] וְהַפְּרָעוֹת [אַבְנִים הַמַּאֲהִילִים], וְכָל הַדְּבָרִים הַמְּבִיאִין אֶת הַטְּמָאָה, וְהַחֻצִיצִין בְּפָנֵי הַטְּמָאָה, וְאִיזָה מֵהֶם דִּין תּוֹרָה, וְאִיזָה מֵהֶם מִדְּבָרֵיהֶם - הַכֹּל בְּהַלְכוֹת טַמְאָת מַת. וְשֵׁם בְּאַרְנוֹ, שְׂאֵין הַגּוֹיִם מְטַמְאִין בְּאֵהֶל, וְלְפִיכָּךְ קְבֻרַתֵיהֶם טְהוֹרִים, וּמִתְרַם לְכַהֵן לְהַכְנִס לָשָׁם, וְלְדַרְךָ עַל קְבֻרַתֵיהֶם; וְאִינוּ אֲסוּר אֶלָּא שִׁיגַע בְּטַמְאָה אוֹ יִשְׁאַנָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ שָׁם.

מתוך מהדורת חזק

47 טבורו שלא יתפח, ולא סכין אותו, ולא מדיחין אותו, ולא
48 מטילין אותו על החול ולא על המלח - עד שעה שימות;
49 והנוגע בו, הרי זה שופך דמים. למה זה דומה? לנר
50 שמתפטף - בין שיגע בו אדם, יכבה. וכל המאמץ עיניו
51 עם יציאת נפש, הרי זה שופך דמים; אלא ישהה מעט,
52 שמה נתעלה. וכן אין קורעין עליו, ולא חולצין כתרף, ולא
53 מספידין, ולא מכניסין עמו ארון ותכריכין בבית - עד
54 שימות.

55 ו. מי שמתו מטל לפניו, אוכל בבית אחר; אין לו בית
56 אחר, עושה מחיצה ואוכל; אין לו דבר לעשות מחיצה,
57 מחזיר פניו ואוכל. ובין כך ובין כך, אינו מסב ואוכל, ולא
58 אוכל בשר, ואינו שותה יין, ואינו מברך [המוציא], ואינו
59 מזמן [ברכת המזון], ואין מברכין עליו, ואין מזמנין עליו
60 [לא מצטרף לזימון], ופטור מקריית שמע, ומן התפלה, ומן
61 התפילין, ומכל מצוות האמורות בתורה. בשבת - מסב,
62 ואוכל בשר, ושותה יין, ומזמן, ומברך, ומברכין עליו,
63 ומזמנין עליו; ותיב בכל מצוות האמורות בתורה, חוץ
64 מתשמיש המטה. נקבר המת - הרי זה מתר לאכל בשר,
65 ולשתות יין מעט כדי לשרות אכילה שבמעיו, אבל לא
66 לריות.

67 ז. אין משהין את המת, אלא מדיחין [מטהרים] מטתו
68 מיד; וכל המדחה מטתו, הרי זה משבת. ועל אביו ועל
69 אמו, הרי זה מגנה.

70 ח. היה ערב שבת, או ערב יום טוב, או שהיו גשמים
71 מזלפין על המטה - מתר; שלא מהר אלא לכבוד אביו
72 ואמו. וכל המלין את מתו - עובר בלא תעשה, אלא אם
73 כן הלינו לכבודו ולהשלים צרכיו.

74 ט. האכל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפלין, ולאכל
75 משלו, ותיב לישב על מטה כפויה [- הפוכה]. ובשאר ימי
76 האבל מתר לו לאכל משלו, ולישב על גבי מפץ [מצע גט]
77 או קרקע, ומניח תפלין. ומנין שהוא אסור בראשון להניח
78 תפלין? שהרי נאמר ליחזקאל: "פארף חבוש עליך",
79 מפלל, שכל העם אסורין. ונאמר לו: "ולחם אנשים לא
80 תאכל" - מפלל, שכל העם אוכלין משל אחרים ביום
81 ראשון, ואסורין לאכל משל עצמן.

פָּרָק ה'

82 א. אלו דברים שהאבל אסור בהם ביום הראשון מן
83 התורה, ובשאר שבעת ימי האבל מדברייהם: אסור לספור,
84 ולכבס, ולרחץ, ולסוף, ולשמש מטתו, ולנעל את הסנדל,
85 ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולקוף את המטה,
86 ולפרע [- לגלות] את ראשו, ולשאל שלום; הכל - אחד
87 עשר דברים.

88 ב. ומנין שהאבל אסור בתספורת? שהרי הזהיר בני אהרן:
89 "ראשיכם אל תפריעו" - מפלל, שכל המתאבל אסור לספור
90 שעריו, אלא מגדל פריע. וכשם שאסור לגלח שער ראשו,
91 כך אסור לגלח שער זקנו, וכל שער שיש בו - אחד

1 יב. כהן קטן, הרי הגדולים מזהרים שלא יטמאוהו; ואם
2 בא להתטמא מעצמו - אין בית דין מצווין עליו להפרישו,
3 אבל אביו צריך לחנכו בקדשה.

4 יג. מת תופש ארבע אמות שלו לטמאה; וכל כהן שנגנס
5 לתוף ארבע אמות, מכין אותו מפת מרדות. וכן אם נכנס
6 לבית הפרס [שדה שנחרש בה קבר], או יצא לחוצה לארץ,
7 או שנטמא בדם תבוסה, או בגולל וברופק [- כיווי
8 הקבר] וכיוצא בהם - מכין אותו מפת מרדות, מפני שהם
9 אבות של דבריהם, כמו שבארנו בהלכות טמאת מת. אבל
10 אם נגנס לבית הקברות, לוקה מן התורה.

11 יד. מתר לכהן להתטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ
12 לדבר מצוה, בזמן שאין שם דרך אלא היא - כגון שהלך
13 לשא אשה, או ללמד תורה; אף על פי שיש שם מי
14 שילמדנו בארץ ישראל, לא מן הכל אדם זוכה ללמד. וכן
15 מתטמא בטמאה של דבריהם לכבוד הבריות. כיצד? אבל
16 שהלך לבית הפרס, הפל הולכין אחריו לנחמו שם. וכן
17 מדלגין [דורכים] על גבי ארונות של מתים לקראת מלכים
18 - ואפלו מלכי גוים, כדי להבחין בינם לבין מלכי ישראל
19 כשיחזרו כבודם למקומם. וכן כל פיוצא בזה. וכן מטמא
20 בטמאה של דבריהם לרדן עם הגוים ולערער עמקהם, מפני
21 שהוא מציל מידם. וכן כל פיוצא בזה.

פָּרָק ז'

22 א. מנהג ישראל במתים ובקבורה, כך הוא: מאמציין
23 [סוגרים] עיניו של מת, ואם נפתח פיו - קושרין את
24 לחייו; ופוקקין נקביו אחר שמדיחין אותו, וסכין אותו
25 במיני בשמים, וגוזזין שעריו. ומלבישין אותו תכריכין
26 תפורין של פשתן לבנים, ולא יהיו דמיהם יקרים; נהגו
27 חכמים בסודר שזה זיו, שלא לביש את מי שאין לו.
28 ומכסין פני המת, שלא לביש את העניים שפניהם משחרין
29 ברעב.

30 ב. ואסור לקבר בתכריכין של משי ובבגדים המזהבין
31 המרקמין, אפלו לנשיא שבישראל; שזו גסות רוח
32 והשחתה, ומעשה גוים. וסובלין [- נושאים] את המת על
33 הכתף, עד בית הקברות.

34 ג. ונושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל - שמה תפסק
35 רצועה מסנדלו של אחד מהם, ונמצא מתעכב מן המצוה.

36 ד. וחופרין בעפר מערות, ועושין כוף בצד המערה;
37 וקוברין אותו בו ופניו למעלה, ומחזירין העפר והאבנים
38 עליו. ויש להם [- מותר] לקבר בארון של עץ. והמלוין
39 את המת אומרים לו: 'לך בשלום', שנאמר: "ואתה תבוא
40 אל אבותיך בשלום". ומצינין [- מסמנים] את הקברות,
41 ובונים גפש [- מצבה] על הקבר; והצדיקים, אין בונים
42 להם גפש על קברותיהם - דבריהם הם זכרונם. ולא יפנה
43 אדם לבקר הקברות.

44 ה. הגוסס, הרי הוא כתיב לכל דבר; אין קושרין לחייו,
45 ואין פוקקין נקביו, ואין מניחין כלי מתכות וכלי מקר על

45 **יב.** שכיר יום, אפלו בעיר אחרת - לא יעשה לו.
 46 **יג.** האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו, בין בקבלנות בין
 47 שאינה בקבלנות - לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים
 48 - בביתו, לא יעשו; בבית אחר, עושין.
 49 **יד.** הנה לו דין עם אדם, אינו תובע אותו כל שבעת ימי
 50 האבלות. ואם הנה דבר אבד, עושה שליח; כנה הורו
 51 הגאונים.
 52 **טו.** מנין שהאבל אסור בדברי תורה? שהרי נאמר
 53 ליחזקאל: "האנק הם".
 54 **טז.** אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות
 55 במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות. ואם היו רבים
 56 צריכין לו, מתר; ובלבד שלא יעמיד תרגמן, אלא ילחש
 57 לאחר בצדו, וזה שבצדו אומר לתרגמן, והתרגמן משמיע
 58 לרבים.
 59 **יז.** ומנין שאין האבל יושב על המטה? שנאמר: "ויקם
 60 המלך ויקרע את בגדיו, וישכב ארצה".
 61 **יח.** וחיב לכפות את המטה כל שבעה. ולא מטתו בלבד
 62 הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה;
 63 אפלו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עירות - חיב
 64 לכפות את כלן. ואפלו חמשה אחים, ומת אחד מהן - כלן
 65 כופין את כל מטותיהן. המטה המיוחדת לכלים או למעות,
 66 אינו צריך לכפותה. דרגש [מיטת עור], אינו צריך לכפותו;
 67 אלא מתיר את קרביטיו [רצועותיו], והוא נופל מאליו.
 68 מטה שנקליטה [קרשיה] יוצאין ממנה, שהרי אי אפשר
 69 להפקה - זוקפה ודיו. הפך כל מטותיו, והנה הוא ישן על
 70 גבי מטות אחרים, או על גבי פסא, או על גבי ארון, או
 71 על גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו; אלא ישן על גבי
 72 מטה הכפויה.
 73 **יט.** מנין לאבל שאסור בפריעת הראש? שהרי נאמר
 74 ליחזקאל: "לא תעטה על שפם"; מפלל, ששאר האבלים
 75 חיבין בעטיפת הראש. והסודר שמכסה בו ראשו, עוטה
 76 ממקצתו מעט על פיו, שנאמר: "ועל שפם יעטה", ותרגם
 77 אונקלוס הגר: "כאבל יתעטה".
 78 **כ.** ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום? שנאמר: "האנק
 79 הם". כל שלשה ימים הראשונים - מי שנתן לו שלום,
 80 אינו מחזיר לו, אלא מודיעו שהוא אבל. ומשלשה ועד
 81 שבעה - מי ששאל בשלומו, מחזיר לו שלום. ומשבעה
 82 ועד שלשים, שואל בשלום אחרים; אבל אחרים אין
 83 שואלין בשלומו, עד לאחר שלשים יום. ועל אביו ועל
 84 אמו - אין שואלין בשלומו, עד לאחר שנים עשר חדש.
 85 אם בשאלת שלום נאסר האבל - קל וחמור שהוא אסור
 86 להרבות דברים ולשחק, שנאמר: "דם". ולא יאחז תינוק
 87 בידו, שלא יביאנו לידי שחוק; ולא יכנס למקום שמחה,
 88 כגון בתי המשמאות וכיוצא בהן.

1 המגלח [את האחרים], ואחד המתגלח. הנה מגלח, ושמע
 2 שמת אביו - משלים תגלחת שצרו, אחד המגלח ואחד
 3 המתגלח. וכן אסור לגלח שפה [- שפם], ולטל צפרניו
 4 בקלי; אבל בשניו, או שנטל צפרן בצפרן, מתר.
 5 **ג.** ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו, ולרחץ גופו, ולסוד?
 6 שנאמר: "התאבלי נא, ולבשי נא בגדי אבל, ואל תסוכי
 7 שמן"; ורחיצה בכלל סיכה - שהרחיצה קודמת לסיכה,
 8 שנאמר: "ורחצת וסכת". וכשם שהאבל אסור בכבוס
 9 בגדים, כך אסור ללבש בליים לבנים חדשים ומגהצין.
 10 **ד.** אסור לסוף מקצת גופו, ככל גופו; ואם להעביר את
 11 הזקמא, מתר. וכן ברחיצת מקצת גופו בחמין; אבל בצונן
 12 רוחץ פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו.
 13 **ה.** מנין לאבל שאסור בתשמיש המטה? שנאמר: "וינחם
 14 ה' את בת שבע אשתו, ויבא אליה וישכב עמה"; מפלל,
 15 שהנה אסור מקדם. וכן לא ישא האבל אשה, ולא תנשא
 16 האשה, אף על פי שאין משמשין מטתם. ומתרה התמיד
 17 עם אשתו, אף על פי שהוא אסור בתשמיש.
 18 **ו.** מנין שהאבל אסור בנעילת הסנדל? שהרי נאמר
 19 ביחזקאל: "ויעליך תשים ברגליך"; מפלל, שכל העם
 20 אסורין. הנה כא בדרך, נועל והולך; וכשיכנס במדינה -
 21 לעיר, חולץ מנעליו.
 22 **ז.** רמז לאבל שאסור בעשיית מלאכה - זה שנאמר:
 23 "והפקתי חגיכם לאבל"; מה חג אסור בעשיית מלאכה,
 24 אף אבל אסור בעשיית מלאכה. וכשם שהוא אסור בעשיית
 25 מלאכה - כך הוא אסור לשא ולתן בסחורה, ולילך
 26 ממדינה למדינה בסחורה.
 27 **ח.** כל שלשה ימים הראשונים, אסור בעשיית מלאכה,
 28 אפלו הנה עני המתפרנס מן הצדקה. מכאן ואילך, אם
 29 הנה עני - עושה בצנעה בתוך ביתו, והאשה טוהה בפלך
 30 בתוך ביתה.
 31 **ט.** שני אחים או שני שתפין שהיו בתנות אחת, וארע
 32 אבל לאחד מהן - נועלין את התנות כל שבעה.
 33 **י.** אפלו דברים המתרין לעשותן בחלו של מועד, אסור
 34 לאבל לעשותם בידו בימי אבלו; אבל אחרים עושים לו.
 35 כיצד? היו [זקוקים] יתיו להפך [לפני דריכתם], וכדיו
 36 [של שמן] לגוף [לפקוק], ופשתנו לעלות מן המשרה
 37 [במים], וצמרו מן היתרה [קערת צבע] - שזכר אחרים
 38 לעשותן לו, כדי שלא יאבדו. ומרבצין לו שדהו משתגיע
 39 עונת המים.
 40 **יא.** האריסין [פועלים באדמה תמורת יבול] והחכירין
 41 [שוכרים אדמה בדמי יבול] שלו והקבלנין [שוכרים בבטן],
 42 הרי אלו יעשו כדרךן. אבל החמרין והגמלין בבהמות
 43 שלו, והספנין בספינה שלו - הרי אלו לא יעשו; ואם היו
 44 מחכירין או משכירין מקדם לזמן קצוב, הרי אלו יעשו.

יום שישי ב' שבט ה'תשע"ד

פרק ו

46 שִׁיבְלָה הַבָּשָׂר. וְאִם הִיְתָה עִיר גְּדוֹלָה פֶּאֶנְטוֹכְיָא [- שם
 47 עיר], יֵשׁ לָהּ לִשְׁכֵן בְּצַד הָאֲחֵר שְׂאִינָן צְלוּבִין בּוּ.
 48 יב. יום שביעי - מקצתו ככלו, והוא עולה לזמן ולקאן;
 49 לפיכך, מתר לכבס ולרחץ ולעשות שאר הדברים, ביום
 50 שביעי. וכן יום שלשים - מקצתו ככלו, ומתר לספר
 51 ולגהץ ביום שלשים.
 52 יג. מי שתכפוהו אכליו [נפטר לו קרובים בזה אחר
 53 חו] - הכביד [- גדל מאוד] שָׁעָרו, מְקַל בְּתַעֲר, לֹא
 54 בְּמִסְפָּרִים; וּמְכַבֵּס כְּסוּתוֹ בְּמִים, אֲבָל לֹא בְּנֶהָר [מין
 55 מלח] וְלֹא בְּחֹל; וְרוֹחֵץ כֹּל גּוֹפּוֹ בְּצוּנָן, אֲבָל לֹא
 56 בְּחִמִּין. וְכֵן מִי שֶׁתְּכַפּוּהוּ אֲבָלָיו, וְכֹא מְמַדִּינֵת הַיָּם,
 57 וּמִבֵּית הַשָּׁבִיָּה, אוֹ שִׁיָּצָא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, אוֹ שֶׁהָיָה
 58 מְנַדֵּה וְהִתֵּר, אוֹ שֶׁהָיָה מְדַר וְנִשְׁאֵל עַל נְדָרוֹ וְהִתֵּר,
 59 וְכֹל הַיּוֹצֵא מִשְׁמַמָּה לְטַהֲרָה - הָרִי אֵלָיו מְגַלְחִין בִּימֵי
 60 אֲבָלָם, הוֹאִיל וְתִכְף אוֹתָם אֲבָל אַחַר אֲבָל וְלֹא מִצְאוּ
 61 פְּנָאִי.

פרק ז

62
 63 א. מי שביא לו שמועה שמת לו קרוב [שחייב באבלו]
 64 - אם בתוך שלשים יום הגיעה השמועה, אפלו ביום
 65 שלשים עצמו - הרי זו שמועה קרובה; וחיב לנהג שבעת
 66 ימי אבלות מיום שהגיעה השמועה, וקורע, ומונה שלשים
 67 יום לאסור התספרת, עם שאר הדברים. כללו של דבר -
 68 יום שמועתו הקרובה, ביום הקבורה. אכל אם הגיעה לו
 69 השמועה אחר השלשים - הרי זו שמועה רחוקה, ואינה
 70 נוהגת אלא יום אחד בלבד; ואינו קורע. וכאלו יום
 71 השמועה הוא יום שביעי ויום שלשים, ומקצת היום
 72 ככלו.
 73 ב. כיצד מקצת היום ככלו? בין שנהג אבלות שעה אחת
 74 - כאלו נהג כל היום כלו, ומתו לנעל ולרחץ ולסוף ולגלח
 75 בשאר היום; וכן הוא מתו בכל הדברים.
 76 ג. מי שביא לו שמועה קרובה בתוך הרגל או ביום
 77 השבת, ולאחר השבת או אחר הרגל נעשת רחוקה - עולה
 78 לו; ואינו נוהג לאחר הרגל או לאחר השבת, אלא יום
 79 אחד בלבד, ומקצת היום ככלו, כמו שבארנו.
 80 ד. מי שמת לו קרוב, ולא ידע עד שבא - אם היה במקום
 81 קרוב שהוא מהלך עשר פרסאות, שאפשר שיבוא ביום
 82 אחד - אפלו בא ביום השביעי; אם מצא מנחמים אצל
 83 גדול הבית - אף על פי שנגערו לעמד - הואיל ומצא
 84 מנחמים, עולה לו, ומונה עמהם תשלום שלשים יום; ואם
 85 לא מצא מנחמים, מונה לעצמו. וכן אם היה במקום רחוק
 86 - אפלו בא ביום שני, מונה לעצמו שבועה ושלשים מיום
 87 שבא.
 88 ה. האכל, בשלשה ימים הראשונים - אינו הולך אפלו
 89 לבית אבל אחר; מכאן ואילך - הולך, ואינו יושב במקום
 90 המנחמין, אלא במקום המתנחמין. ולא יצא למקום אחר
 91 מפתח ביתו כל שבת הראשונה; שניה - יוצא, ואינו יושב

1 א. מדברי סופרים, שהיה האבל נוהג במקצת דברי
 2 אבלות, כל שלשים יום. ומנין סמכו לשלשים יום? שהרי
 3 הוא אומר: "ובכחה את אביה ואת אמה ירח ימים";
 4 מפלל, שהאבל מצטער כל שלשים יום.
 5 ב. ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלשים יום: אסור
 6 בתספרת, ובגהוץ, ובנשואין, ובשמחת מרעות [- סעודת
 7 חברים], ולילך בסחורה ממדינה למדינה - הכל חמשה
 8 דברים.
 9 ג. בתספרת כיצד? כשם שאסור לספר כל שער גופו, או
 10 לגלח שפמו, או לקץ צפרניו בכלי, כל שבועה - כך אסור
 11 כל שלשים. במה דברים אמורים? באיש; אבל האשה -
 12 מתרת בנטילת שער לאחר שבועה, והאיש עד שלשים יום.
 13 ועל אביו ועל אמו - חיב לגדל שער עד שישלח פרע [-
 14 שער רב], או עד שיגער בו חבריו.
 15 ד. וכן אסור ללבש פלים לבנים חדשים ומגהצין כל
 16 שלשים, אחד האיש ואחד האשה. היו צבועין ומגהצין,
 17 מתרין; וכן אם לא היו חדשים - אף על פי שהן לבנים
 18 ומגהצין, מתרין. וכלי פשתן, אין בהם משום גהוץ.
 19 ולאחר שלשים יום, מתר בגהוץ, אפלו על אביו ועל אמו.
 20 ה. בנשואין כיצד? אסור לשא אשה כל שלשים יום;
 21 ומתו לארש אפלו ביום המיתה. ומי שמתה אשתו - אם
 22 כבר קים מצות פריה ורביה, ויש לו מי שישמשנו, ואין
 23 לו בנים קטנים - הרי זה אסור לשא אשה אחת, עד
 24 שיעברו עליו שלשה רגלים. אבל מי שלא קים עדן מצות
 25 פריה ורביה, או שקים ויש לו בנים קטנים, או מי שאין
 26 לו מי שישמשנו - הרי זה מתו לארש ולכנס מיד; ואסור
 27 לו לבוא עליה עד שלשים יום. וכן האשה שהיתה אבלה,
 28 לא תבעל עד שלשים יום.
 29 ו. שמחת מרעות שהיה חיב לפרע אותה, מתו לעשותה
 30 מיד לאחר שבועה. אבל אם אינו חיב לפרעה - אסור
 31 להפגס לה עד שלשים יום.
 32 ז. במה דברים אמורים? בשאר מתים; אבל על אביו ועל
 33 אמו - בין כך ובין כך - לא יפגס לשמחת מרעות עד שנים
 34 עשר חדש.
 35 ח. על כל המתים בלן - מתו לילך בסחורה לאחר
 36 שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - עד שיגער בו חבריו,
 37 ויאמרו לו: 'לך עמנו'.
 38 ט. על כל המתים בלן - רצה, ממצט בעסקו; רצה, אינו
 39 ממצט. על אביו ועל אמו, ממצט בעסקו.
 40 י. ההולך במקום למקום - אם יכול למצט בעסקו, ממצט;
 41 ואם לאו, יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהם חיי נפש.
 42 יא. מי שהיה בעלה צלוב [- תלוין] בעיר, או אשתו
 43 צלובה, או אביו ואמו - אסור לו לשכן באותה העיר, עד

1 במקומו; שלישית - יושב במקומו, ואינו מדבר בדרבו; 2 רביעית - הרי הוא ככל אדם. 3 ו. כהן גדול - חייב בכל דברי אבלות, אלא שאסור לו 4 לקרע בגדיו למעלה, ולגדל פרע, ולצאת אחר המטה. וכל 5 העם באין לנחמו לביתו. וכשמברין [מאכילין] אותו [ביום 6 הראשון לאבלו] - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב 7 על הספסל. ואומרין לו כשמנחמין אותו: 'אנו כפרתך', 8 והוא אומר להם: 'תתברכו מן השמים'; ואם רצה לנחם 9 אחרים - הממנה [גן הכהנים] ממצעו בתוך העם, 10 ואומר להם: 'הנחמו'. 11 ז. וכן המלך חייב בכל דברי אבלות, אלא שאינו יוצא 12 מפתח פלטרין [ארמון] שלו אחר מתו, ואין צריך לומר 13 אחר מתים אחרים, ואינו מנחם אבליים. ולא יצא דוד אחר 14 אבנר, אלא להודיע לעם שלא נהרג ברצונו. 15 ח. אין אדם נכנס למלך לנחמו, אלא עבדיו, ומי שנתן 16 לו רשות להכנס; ואין להם רשות לדבר לו תנחומין, אלא 17 כפי מה שירשה אותן. וכשמברין אותו - כל העם מסבין 18 על הארץ, והוא מסב על הדרגש.

פרק ח

19 20 א. אבל חייב לקרע על מתו - שגאמר: "ובגדיכם לא 21 תפרמו, ולא תמתו", הא אחר חייב לפרם. ואין קריעה 22 אלא מעמד, שגאמר: "ויקם המלך ויקרע את בגדיו". 23 ומהיכן קורע? מלפניו; והקורע מאחוריו או מן הצדדין 24 או מלמטה, לא יצא ידי חובת קריעה - אלא כהן גדול 25 בלבד, שהוא פורם מלמטה. 26 ב. כמה שיעור הקרע? טפח. ואין צריך להבדיל [לקרוע] 27 שפת הבגד [למעלה], ומתו לו לקרע בכלי. ויש לו לקרע 28 בפנים, שלא בפני אדם; לפיכך, יש לו להכניס ידו בפנים, 29 וקורע [בגד העליון] בצנעה. ואינו חייב לקרע אלא בגד 30 העליון בלבד. 31 ג. וכל שבעת ימי אבלות, הקרע לפנים; ואם בא להחליף 32 - מחליף, ואינו קורע קרע אחר; שכל קרע שאינו בשעת 33 חמום [צער המיתה], אינו קרע. כמה דברים אמורים? 34 בשאר המתים, חוץ מאביו ואמו. אבל על אביו ועל אמו 35 - קורע עד שמגלה את לבו, ומבדיל שפת הבגד, ואינו 36 קורע בכלי אלא בידו, מבחוץ בפניו כל העם. וקורע את 37 כל הבגדים שעליו; ובגד הוצה הדבוק לבשרו, אינו 38 מעפב. ואם החליף בגד אחר, חייב לקרע כל שבועה. וכן 39 על אביו ועל אמו - חולץ כתפו ומוציא זרועו מן החלוק, 40 עד שיתגלה כתפו וזרועו; והולך כן לפני המטה. ואחר 41 שיקבר אביו או אמו, אינו חייב לחלץ. 42 ד. קורעין לקטן [קריעה], מפני עגמת נפש [שיבכו 43 הרואים]. וחולה שמת לו מת - אין מקרעין לו, ולא

44 מודיעין לו, שלא תטגר דעתו עליו, ומשתקין את הנשים 45 מפניו. 46 ה. וקורע אדם על חמיו ועל חמותו, מפני כבוד אשתו; 47 וכן היא קורעת על חמיה ועל חמותה, מפני כבוד בעלה. 48 ו. מי שאין לו חלוק לקרע, ונודמן לו חלוק - בתוך 49 שבועה, קורע; לאחר שבועה, אינו קורע. ועל אביו ועל 50 אמו - אפלו לאחר שבועה - קורע, כל שלשים יום. וכל 51 היוצא בבגד הקרוע לפני מתים, פלומר שהוא קרע עתה 52 עליהם - הרי זה גונב דעת הבריות, וזולזל בכבוד החיים 53 והמתים.

54 ז. האומר לחברו: 'השאילני חלוקה, ואבקר את אבי 55 שהוא חולה', והלך, ומצאו שמת - קורע, ומאחה [תופר 56 חזק] לו את חלוקו, ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו 57 שהוא מבקר בו חולה, הרי זה לא יגע בו.

58 ח. מי שהיה לו חולה בתוך ביתו, ונתעלף, וסבור שמת, 59 וקרע, ואחר כך מת - אם מת בתוך כדי דבור, אינו חוזר 60 וקורע; ואם לאחר כדי דבור מת, חוזר וקורע קרע אחר. 61 וכן מי שאמרו לו: 'מת אביו', וקרע, ואחר כך נמצא בנו 62 - אם בתוך כדי דבור נודע לו אמתת הדבר, יצא ידי 63 קריעה; ואם אחר כדי דבור - לא יצא, וחייב לקרע קרע 64 אחר.

65 ט. מי שמתו לו מתים הרבה כאחד, קורע קרע אחד 66 לכלן. הנה בכללן אביו או אמו - קורע על פלן קרע אחד, 67 ועל אביו ועל אמו קרע אחר.

68 י. מי שמת לו מת וקרע עליו, ואחר כך מת לו מת אחר 69 - אם בתוך שבועה, קורע קרע אחר; ואם לאחר שבועה, 70 מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא. מת לו מת שלישי 71 אחר שבועה של שני, מוסיף כל שהוא. וכן מוסיף והולך, 72 עד טבורו; הגיע לטבורו, מרחיק שלש אצבעות [מהקרע 73 הקודם] וקורע. נתמלא מלפניו, מחזירו לאחוריו; נתמלא 74 מלמעלה, הופכו למטה. אמרו לו: 'מת אביו', וקרע, 75 ואחר שבועה מת בנו והוסיף - הפחתון מתאחה, והעליון 76 אינו מתאחה, כמו שיתבאר. אמרו לו: 'מת בנו' וקרע, 77 ואחר שבועה מת אביו - אינו מוסיף, אלא קורע קרע 78 אחר; שאין אביו ואמו בתוספת.

יום שבת קודש ג' שבט ה'תשע"ד

פרק ט

81 א. כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו - שולל 82 [תופר תפירה חלשה] הקרע לאחר שבועה, ומאחה [תפירה 83 חזקה] לאחר שלשים; ועל אביו ועל אמו - שולל לאחר 84 שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשה קורעת ושוללת 85 מיד, אפלו על אביה ועל אמה, מפני הצניעות.

48 חֲכָמִים כָּכָל מְקוֹם, לְקַרְעַ עַל זֶה טַפְחָ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן
 49 שׁוֹיֵן, וְאֵין אֶחָד מֵהֵן מְלַמֵּד אֶת חֲבֵרוֹ.
 50 יב. כָּל הַקּוֹרְעִין עַל הַחֲכָם שָׁמַת - כִּינן שֶׁהִחְזִירוּ פְּנֵיהֶם
 51 מֵאַחֲרֵי הַמִּטָּה, שׁוֹלְלִין. וְיִרְאַה לִי, שֶׁהַקּוֹרֵעַ עַל הַחֲכָם,
 52 מֵאַחַח לְמַחַר; שְׁאַפְלוּ רַבּוֹ שָׁמַת - אֵין מֵתְאַבֵּל עָלָיו אֲלָא
 53 יוֹם אֶחָד בַּלְבָּד, אוֹ יוֹם מֵיַתָּה אוֹ יוֹם שְׁמוּעָה. וְכֵן יִרְאַה
 54 לִי, שְׁאַפְלוּ הַקּוֹרֵעַ עַל הַנְּשִׂיא וְכִיזָא בּוֹ, שׁוֹלֵל לְמַחַר, אֵף
 55 עַל פִּי שְׁאִינוּ מֵאַחַח לְעוֹלָם.
 56 יג. חֲכָם שֶׁבָּאָה שְׁמוּעָתוֹ שָׁמַת - אֵין קוֹרְעִין עָלָיו אֲלָא
 57 בְּשַׁעַת הַסֶּפֶד, וְזֶה הוּא כְּבוֹדוֹ; וְשׁוֹלֵל בּוֹ כִּיּוֹם, וּמֵאַחַח
 58 לְמַחַר.
 59 יד. אב בית דין שָׁמַת - הַכֹּל קוֹרְעִין עָלָיו, וְחוֹלְצִין
 60 מִשְׁמָאל. וְכָל בְּתֵי מְדַרְשׁוֹת שֶׁבְּעִירוֹ בְּטָלִין; וּבְגֵי בֵית
 61 הַכְּנֶסֶת נִכְנָסִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמִשְׁנִין אֶת מְקוֹמָם - הַיּוֹשְׁבֵינָן
 62 בְּדָרוֹם יֵשְׁבוּ בְּצַפּוֹן, וְהַיּוֹשְׁבֵינָן בְּצַפּוֹן יֵשְׁבוּ בְּדָרוֹם.
 63 טו. נְשִׂיא שָׁמַת - הַכֹּל קוֹרְעִין עָלָיו, וְחוֹלְצִין שְׁתֵּי הַיָּדַיִם
 64 מִפָּאָן וּמִפָּאָן; וְכָל בְּתֵי מְדַרְשׁוֹת בְּטָלִים. וּבְגֵי בֵית הַכְּנֶסֶת
 65 נִכְנָסִין בְּשַׁבַּת לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְקוֹרְאִין שְׁבָעָה וְיִצְאִין; וְלֹא
 66 יְטִילוּ בְּשׁוּק, אֲלָא יוֹשְׁבֵינָן מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת דְּוִין
 67 [חצטערט] כָּל הַיּוֹם.

פְּרָק י

68
 69 א. הַשַּׁבָּת עוֹלָה לְמַנְיֵן אַבְלוֹת. וְאֵין אַבְלוֹת בְּשַׁבַּת אֲלָא
 70 בְּדָבָרִים שֶׁבְּצַנְעָה, כְּגוֹן עֵיטֵפֶת [- כִּיטוֹר] הָרֹאשׁ, וְתִשְׁמִישׁ
 71 הַמִּטָּה, וְיַחֲזִיבָה בְּחַמִּין. אַבְל דְּבָרִים שֶׁבְּגֵלוּי, אֵינוּ נוֹהֵג
 72 בְּהֵן אַבְלוֹת, אֲלָא לֹבֵשׁ מִנְעֵלָיו, וְזוֹקֵף אֶת הַמִּטָּה, וְנוֹתֵן
 73 שְׁלוֹם לְכָל אֲדָם. וְאֵם יֵשׁ לוֹ בְּגָד - מִחֲלִיף, וְלֹא יִלְבַּשׁ
 74 בְּגָד קְרוֹעַ בְּשַׁבַּת, אֲפֹלוּ עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ; וְאֵם אֵין לוֹ
 75 לְהַחֲלִיף, מַחְזִיר אֶת הַקְּרוֹעַ לְאַחֲרָיו.
 76 ב. מֵאֵימְתֵי זֹקֵפִים אֶת הַמִּטּוֹת בְּעָרֵב שַׁבַּת? מִן הַמְּנַחָה
 77 וְלִמְעֵלָה; וְאֵף עַל פִּי כֵן, לֹא יֵשֵׁב עָלֶיהָ עַד שֶׁתִּחַשְׁשׁוּ. וְאֵף
 78 עַל פִּי שְׁלֹא נִשְׁתַּיֵּר לוֹ אֲלָא יוֹם אֶחָד, חֹזֵר וְכוֹפֶה אוֹתָן
 79 בְּמוֹצָאי שַׁבַּת.
 80 ג. הַרְגָלִים, וְכֵן רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים - אֵין דְּבָר
 81 מְדַבְּרֵי אַבְלוֹת נוֹהֵג בְּהֵן. וְכָל הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ אֲפֹלוּ שְׁעָה
 82 אַחַת קֹדֶם הַרְגָל אוֹ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים -
 83 בְּטָלָה מִמֶּנּוּ גְזֵרַת שְׁבָעָה. נִמְצָא מוֹנֶה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 84 יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים יוֹם. וְלֹאֲחַר הַפֶּסַח, מוֹנֶה
 85 שְׁשָׁה עֶשֶׂר יוֹם; שֶׁהָרִי בְּטָלָה מִמֶּנּוּ גְזֵרַת שְׁבָעָה, וְשַׁבְּעַת
 86 יְמֵי הַחַג - הָרִי אֲרַבְּעָה עֶשֶׂר. וְכֵן אֵם קָבַר מֵתוֹ קֹדֶם
 87 עֲצָרַת, מוֹנֶה אַחֲרֶיהָ שְׁשָׁה עֶשֶׂר יוֹם; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹם
 88 אֶחָד, הָרִי הֵיא רְגֵל וְעוֹלָה לְשַׁבְּעַת יָמִים.
 89 ד. קָבַר אֶת מֵתוֹ קֹדֶם חַג הַסֶּפְכוֹת, מוֹנֶה אַחַר חַג תְּשַׁעָה
 90 יָמִים בַּלְבָּד; שֶׁהָרִי שְׁמִינֵי רְגֵל בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב
 91 הָרֹאשׁוֹן מִפְּסִיק שְׁבָעָה, וְשַׁבְּעַת יְמֵי הַחַג, וְשְׁמִינֵי שֶׁל חַג
 92 רְגֵל אֶחָד - הָרִי אֶחָד וְעֶשְׂרִים יוֹם.
 93 ה. הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ שַׁבְּעַת יָמִים קֹדֶם רְגֵל מִן הַרְגָלִים, אוֹ

1 ב. כְּדָרְךָ שְׁקוֹרֵעַ אֲדָם עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ - כֶּף הוּא חֵיב
 2 לְקַרְעַ עַל רַבּוֹ שֶׁלְּמָדוֹ תוֹרָה, וְעַל הַנְּשִׂיא [- רֹאשׁ
 3 הַסַּנְהֶדְרִין], וְעַל אב בית דין, וְעַל רב הַצְּבוּר שֶׁנִּהְרַג, וְעַל
 4 בְּרַפְת הַשֵּׁם, וְעַל סֵפֶר תוֹרָה שֶׁנִּשְׂרַף, וְעַל עֲרֵי יְהוּדָה, וְעַל
 5 יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ.
 6 ג. כָּל אֵלוֹ הַקְּרֻעִים - קוֹרֵעַ עַד שֶׁמִּגְלָה אֶת לְבוֹ, וְאֵינוֹ
 7 מֵאַחַח לְעוֹלָם. וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵין מֵתְאַחֲזִין - מֵתָר לְשַׁלְּלָן,
 8 לְמַלְלָן, וְלִלְקָטָן [- תְּפִירוֹת חִלְשׁוֹת], וְלַעֲשׂוֹתָן כְּמִין
 9 סְלָמוֹת; לֹא אֶסְרוּ אֲלָא בְּאַחֲוֵי אֲלֶכְסַנְדְּרִי בַלְבָּד [תְּפִירָה
 10 חֲזָקָה]. וְכָל הַקּוֹרֵעַ מֵתוֹף הַשֶּׁלֶל אוֹ הַמְּלָל אוֹ הַלְקוּט, לֹא
 11 עֲשָׂה כְלוֹם; אַבְל קוֹרֵעַ הוּא מֵתוֹף הָאֲחֵי הָאֲלֶכְסַנְדְּרִי.
 12 אֲפֹלוּ הַפֶּךָ הַכְּלִי [הַבְּגָד], וְנִעֲשֶׂת שַׁפְתוֹ לְמִטָּה - לֹא יֵאַחַח.
 13 ד. וְכֵשֶׁם שֶׁהַמוֹכֵר אֶסוּר לְאַחֲוֹתוֹ, כֶּף הַלּוֹקָח. לְפִיכֶה,
 14 הַמוֹכֵר צָרִיף לְהוֹדִיעַ לְלוֹקָח, שֶׁקָּרַע זֶה אֵינוֹ מֵתְאַחַח.
 15 ה. וּמַנְיֵן שְׁקוֹרֵעַ עַל רַבּוֹ, כְּדָרְךָ קָרַע אָבִיו? שְׁנֵאמַר:
 16 "וְהוּא מִצַּעַק: אָבִי אָבִי רַכֵּב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו! וְלֹא רָצָהוּ
 17 עוֹד. וַיִּחְזַק בְּכַגְדָיו, וַיִּקְרַעֵם לְשֵׁנַיִם קָרְעִים", מִכָּאֵן שֶׁחֵיב
 18 לְהַבְדִּיל [לְקָרוֹעַ] הַשִּׁפָּה [הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַבְּגָד].
 19 ו. וּמַנְיֵן שְׁקוֹרְעִין עַל הַנְּשִׂיא, וְעַל אב בית דין, וְעַל
 20 שְׁמוּעָה שֶׁבָּאָה שֶׁנִּהְרַג רַב צְבוּר? שְׁנֵאמַר: "וַיִּחְזַק דָּוִד
 21 בְּכַגְדָיו, וַיִּקְרַעֵם; וְגַם כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֵתוֹ. וַיִּסְפְּדוּ,
 22 וַיִּכְכוּ, וַיִּצְמּוּ עַד הָעָרֶב, עַל שְׂאוֹל" - זֶה נְשִׂיא, "וְעַל
 23 יְהוֹנָתָן בְּנוֹ" - זֶה אב בית דין, "וְעַל עַם ה' וְעַל בֵּית
 24 יִשְׂרָאֵל - כִּי נִפְלוּ בְּחֶרֶב" - זֶה שְׁמוּעָה הַרְעָה.
 25 ז. וּמַנְיֵן שְׁקוֹרְעִין עַל בְּרַכַּת הַשֵּׁם? שְׁנֵאמַר: "וַיָּבֵא
 26 אֱלֹקִים בֶּן חֲלֻקָּה אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וַשִּׁבְנָא הַסֶּפֶר וַיֹּאחֲזֵן בֶּן
 27 אֶסְף הַמְּזִכִּיר, אֵל חֲזָקָהוּ - קְרוֹעֵי בְּגָדִים". אֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ,
 28 וְאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי שׁוֹמֵעַ - תְּחִבִּין לְקַרְעַ.
 29 ח. וְהַעֲדִים אֵין תְּחִבִּין לְקַרְעַ פֶּשְׁעֵירוֹ בְּבֵית דִּין, שֶׁכָּבַר
 30 קְרוֹעַ בְּשַׁעָה שֶׁשְׁמָעוּ.
 31 ט. וּמַנְיֵן שְׁקוֹרְעִין עַל סֵפֶר תוֹרָה שֶׁנִּשְׂרַף? שְׁנֵאמַר: "וַיְהִי
 32 כְּקֹרֵא יְהוּדֵי שְׁלֹשׁ דְּלָתוֹת וְאַרְבַּעָה . . עַד תַּם כָּל הַמִּגְלָה,
 33 עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הָאֵח. וְלֹא פָחְדוּ, וְלֹא קָרְעוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם
 34 - הַמְּלָךְ וְכָל עַבְדָיו", מִכָּלל שֶׁחִבִּין לְקַרְעַ. וְאֵין תְּחִבִּין
 35 לְקַרְעַ אֲלָא עַל סֵפֶר שֶׁנִּשְׂרַף בְּרוֹעַ [בַּכַּח בַּזוֹר], כְּמַעֲשֵׂה
 36 שֶׁהָיָה. וְחֵיב לְקַרְעַ שְׁתֵּי קְרִיעוֹת - אַחַת עַל הַגּוֹיֵל וְאַחַת
 37 עַל הַפֶּתַח, שְׁנֵאמַר: "אַחֲרֵי שֶׁרַף הַמְּלָךְ אֶת הַמִּגְלָה וְאֶת
 38 הַדְּבָרִים".
 39 י. וּמַנְיֵן שְׁקוֹרְעִין עַל עֲרֵי יְהוּדָה, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל
 40 הַמִּקְדָּשׁ שֶׁחֲרָבוּ? שְׁנֵאמַר: "וַיָּבֵאוּ אֲנָשִׁים מִשְׁכָּם מִשְׁלִיחַ
 41 וּמִשְׁמָרוֹן, שְׁמוֹנִים אִישׁ, מִגְּלַחֵי יָקָן וַיִּקְרַעֵי בְּגָדֵם".
 42 יא. כָּל מִי שֶׁעָמַד עִם הַמַּת בְּשַׁעַת יְצִיאַת נִשְׁמָתוֹ - חֵיב
 43 לְקַרְעַ, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ קְרוֹבוֹ; וְכֵן אֲדָם כְּשֶׁר שָׁמַת -
 44 הַכֹּל תְּחִבִּין לְקַרְעַ עָלָיו, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ חֲכָם. וְקוֹרְעִין
 45 טַפְחָ, כְּשֶׁאֵר הָאֲבָלִים. אַבְל חֲכָם שָׁמַת, הַכֹּל קְרוֹבִיו; וְהַכֹּל
 46 קוֹרְעִין עָלָיו עַד שֶׁמִּגְלִין אֶת לְבִיָּהּ, וְחוֹלְצִין מִמֶּיָּן. וּבֵית
 47 מְדַרְשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חֲכָם, בְּטָל כָּל שְׁבָעָה. וַיִּכְבֵּר נִהְגוּ תְּלִמִּידֵי

47 הַחֶכֶם בַּמוֹעֵד בְּתוֹךְ הַרְחֵבָה [- כֹּכַר הַעִיר], כְּדֶרֶךְ שְׂמֵכָרִין
 48 אֶת הָאֲבָלִים - שֶׁהֵלַךְ אֲבָלִים עָלָיו.
 49 ג. כְּשִׁמְכָרִין אֶת הָאֲבָלִים בַּמוֹעֵד, אֵין מְכָרִין אֶלָּא עַל
 50 מִטּוֹת זְקוּפוֹת, וְאֵין אוֹמְרִין בְּרַכַּת אֲבָלִים בַּמוֹעֵד. אֲכַל
 51 עוֹמְדִין בַּשּׁוּרָה, וּמִנְחָמִין וּנְפֻטָרִין. וְאֵין מְנִיחִין אֶת הַמִּטָּה
 52 בְּרַחוּב, שְׁלֹא לְהַרְגִיל אֶת הַסֶּפֶד בַּמוֹעֵד - שֶׁהַמוֹעֵד אֶסוּר
 53 בְּסֶפֶד וְתַעֲנִית. וְכֵן אֵין מְלַקֵּט עֲצָמוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ בַּמוֹעֵד,
 54 שְׂאֵכַל הוּא לוֹ; וְאֵין צָרִיף לוֹמַר שְׂאָר קְרוּבִים. וְכֵן אֵין
 55 מְסִיִּדִין אֶת הַמֵּת בַּחֲנֻכָּה וּפּוּרִים, וְלֹא בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים;
 56 אֲכַל נוֹהֲגִין בָּהֶם כֹּל דְּבָרֵי אֲבָלוֹת. וּמִתָּר לְסֶפֶד לְפָנֵי חֲנֻכָּה
 57 וּפּוּרִים, וְלֹאחֲרֵיהֶם.
 58 ד. הַנְּשִׂים בַּמוֹעֵד, מְעַנּוֹת [מְבֹאֵר לְהַלּוֹן] אֲכַל לֹא
 59 מְטַפְחוֹת [כֹּף אֶל כֹּף]; וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְחֲנֻכָּה וּפּוּרִים,
 60 מְעַנּוֹת וּמְטַפְחוֹת. אֲכַל אֵין מְקוֹנְנוֹת, לֹא בְּנֵה וְלֹא בְּנֵה.
 61 נִקְבַּר הַמֵּת, לֹא מְעַנּוֹת וְלֹא מְטַפְחוֹת.
 62 ה. אֵיזָה הוּא עֲנוּי? - שֶׁכֵּלֵן עוֹנוֹת [דְּבָרֵי הַסֶּפֶד] כְּאַחַת.
 63 קִינָה - אַחַת אוֹמְרָת, וְכֵלֵן עוֹנוֹת אַחֲרֶיהָ, שְׁנֵאָמַר:
 64 "וְלִמְדָנָה בְּנִתְיָכֶם נְהִי, וְאִשָּׁה רְעוּתָה קִינָה". בְּמָה דְּבָרִים
 65 אָמּוּרִים? בְּשְׂאָר הַעֵם שְׁמָתוֹ. אֲכַל תְּלַמִּיד חֲכָמִים שְׁמָת -
 66 סוֹפְדִין אוֹתוֹ בַּמוֹעֵד, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר בַּחֲנֻכָּה וּפּוּרִים
 67 וְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים; אֲכַל לֹא בְּיוֹם טוֹב שְׁנִי. וְאֵין סוֹפְדִין אוֹתוֹ
 68 בְּיָמִים אֱלוֹ, אֶלָּא בְּפָנָיו; נִקְבַּר, אֶסוּרִין בְּסֶפֶד. וְיוֹם
 69 שְׁמוּעָתוֹ, כְּפָנָיו הוּא; וְסוֹפְדִין אוֹתוֹ אִף עַל פִּי שֶׁהִיא
 70 רַחוּמָה.
 71 ו. לֹא תַעֲוֹרַר אִשָּׁה עַל מֵת שֶׁלָּה [ע"י טפס] שְׁלֹשִׁים יוֹם
 72 קֶדֶם לְחַג, כְּדִי שְׁלֹא יְבֹא הַחַג וְהֵם דְּוָיִם [מַצֻּטְעָרִים];
 73 שְׂאֵין הַמֵּת מְשַׁתְּכֵחַ מִן הַלֵּב שְׁלֹשִׁים יוֹם. בְּמָה דְּבָרִים
 74 אָמּוּרִים? בְּמַת יָשָׁן; אֲכַל אִם מֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם סְמוּךְ
 75 לְחַג, מְעוֹרְרָת.
 76 ז. שְׁבַעַת יְמֵי הַחֲתוּנוֹת, הָרִי הֵן כְּרָגֵל. וְיָמֵי שְׁמָת לוֹ מֵת
 77 בְּתוֹךְ יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה - אֶפְלוֹ אֲבִיו וְאִמּוֹ - מְשָׁלִים יְמֵי
 78 הַשְּׁמֻתָּה, וְאַחַר כֵּךְ נוֹהֵג שְׁבַעַת יְמֵי אֲבָלוֹת; וּמוֹנֵה
 79 הַשְּׁלֹשִׁים מֵאַחַר שְׁבַעַת יְמֵי הַשְּׁמֻתָּה.
 80 ח. הַכֵּין כֹּל צָרְכֵי הַסְּעוּדָה וְאֶפְסָה פִתּוֹ וְטַבַּח טַבְּחוֹ, כְּדִי
 81 שְׂיִכְנָסוּ לְשֻׁמְקָה, וּמֵת לוֹ מֵת קֶדֶם שְׂיִכְנָסוּ לְשֻׁמְקָה - אִם
 82 לֹא נָתַן מִים עַל גְּבִי בֶּשֶׂר - מוֹכֵר הַבֶּשֶׂר וְהַפֶּת, וְנוֹהֵג
 83 שְׁבַעַת יְמֵי אֲבָלוֹת; וְאַחַר כֵּךְ נוֹהֵג שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה.
 84 וְאִם נָתַן מִים עַל גְּבִי בֶּשֶׂר, שֶׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לְמַכֵּר אוֹתוֹ
 85 - מְכַנְּסִין אֶת הַמֵּת לְחֹדֶר, וְאֶת הַחֶתֶן וְאֶת הַפֶּלֶה לְחֻפָּה,
 86 וּבּוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה, וּפּוֹרֵשׁ. וְנוֹהֵג שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה,
 87 וְאַחַר כֵּךְ נוֹהֵג שְׁבַעַת יְמֵי אֲבָלוֹת. וְכֹל אוֹתָם הֵימָּיִם, נוֹהֵג
 88 בְּדָבָרִים שְׁבַעַתָּה לְשֻׁבָּת; לְפִיכֵךְ, הוּא יָשָׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים,
 89 וְהִיא יִשְׁנָה בֵּין הַנְּשִׂים, כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁמַשׁ מִשְׁתּוֹ. וְאֵין
 90 מוֹנְעִין תְּכַשִּׁיטִין מִן הַפֶּלֶה כֹּל שְׁלֹשִׁים יוֹם. הִיָּה בְּמִקּוֹם
 91 שְׂאֶפְשָׁר לְמַכֵּר הַבֶּשֶׂר, אִף עַל פִּי שְׁנָתָן עָלָיו מִים - מוֹכֵר,
 92 וְנוֹהֵג אֲבָלוֹת תְּחִלָּה; הִיָּה בְּמִקּוֹם שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְמַכֵּר הַבֶּשֶׂר,
 93 אִף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן עָלָיו מִים - נוֹהֵג שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה

1 קֶדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים - בְּטֵלָה מִמֶּנּוּ גְזֵרַת
 2 שְׁלֹשִׁים. וּמִתָּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס בְּעָרֵב יוֹם טוֹב אוֹ בְּעָרֵב יוֹם
 3 הַכַּפּוּרִים, שְׂמֵקְצֵת הַיּוֹם כְּכֹלוֹ; וְאֵינוֹ מוֹנֵה לְאַחֲרֵיהֶם
 4 כְּלוּם. וְאִם עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ הוּא מְתָאֲבֵל - אֶפְלוֹ מֵתוֹ
 5 קֶדֶם הַרְגֵּל בְּשְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵינוֹ מְגַלַּח עַד שֶׁיִּשְׁלַח פְּרַע [-
 6 שַׁעַר רַב], אוֹ עַד שֶׁיִּגְעְרוּ בוֹ חֲבָרָיו; וְאֵין הַרְגֵּלִים מְפַסְיָקִין
 7 דְּבַר זֶה.
 8 ו. חַל שְׂשֵׁי שָׁלוֹ בְּעָרֵב הַרְגֵּל, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר חֲמִישִׁי אוֹ
 9 שְׁלִישִׁי - אֵינוֹ מְגַלַּח, וְלֹא בְּטֵלָה מִמֶּנּוּ אֶלָּא גְזֵרַת שְׁבַעַת
 10 בְּלִבָּד. וְאֵינוֹ מִתָּר לְרַחֵץ וְלִסּוּף, וְלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, עַד
 11 שְׂיִכְנָס יוֹם טוֹב; וְיוֹם טוֹב מְפַסִּיק שְׂאָר הַשְּׁבַעַת. וְלֹאחַר
 12 יוֹם טוֹב, מְשָׁלִים שְׁלֹשִׁים מִיּוֹם הַמֵּיתָה, וְאֶסוּר בָּהֶם כְּכֹל
 13 הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים.
 14 ז. חַל שְׁבִיעֵי שָׁלוֹ לְהֵיּוֹת בְּעָרֵב הַרְגֵּל, וְהָרִי הוּא שְׁבַת -
 15 בְּטֵלָה מִמֶּנּוּ גְזֵרַת שְׁלֹשִׁים, וּמִתָּר לְגַלַּח בְּתוֹךְ [חֹול -]
 16 הַמוֹעֵד; שֶׁהָרִי אֲנִיס הִיָּה, וְאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְגַלַּח בְּשַׁבָּת. וְכֵן
 17 מְגַלַּח אַחַר עֲצָרָת, אוֹ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים,
 18 שֶׁהָרִי בְּטֵלָה מִמֶּנּוּ גְזֵרַת שְׁלֹשִׁים. מִי שֶׁחַל שְׁבִיעֵי שָׁלוֹ
 19 לְהֵיּוֹת בְּעָרֵב הַרְגֵּל, וְלֹא גִלַּח - אִף עַל פִּי שְׂאֶסוּר לְגַלַּח
 20 בַּמוֹעֵד, מִתָּר לְגַלַּח לְאַחַר הַמוֹעֵד; שֶׁהָרִי בְּטֵלָה גְזֵרַת
 21 שְׁלֹשִׁים, וְיֵשׁ לוֹ לְגַלַּח כְּכֹל עַת שֶׁיִּרְצֶה.
 22 ח. הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ בְּתוֹךְ הַרְגֵּל - לֹא חָלָה עָלָיו אֲבָלוֹת
 23 כְּלָל, וְאֵינוֹ נוֹהֵג אֲבָלוֹת בְּרָגֵל; אֶלָּא לְאַחַר הַרְגֵּל מִתְּחִיל
 24 לְמָנוֹת שְׁבַעַת, וְנוֹהֵג בָּהֶם כֹּל דְּבָרֵי אֲבָלוֹת, וּמוֹנֵה שְׁלֹשִׁים
 25 מִיּוֹם הַקְּבוּרָה, וְנוֹהֵג בְּשְׂאָר הַשְּׁלֹשִׁים כְּכֹל גְזֵרַת שְׁלֹשִׁים.
 26 ט. הַמְּקוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, מוֹנֵה הַשְּׁבַעַת
 27 מִיּוֹם טוֹב שְׁנֵי הָאֲחֻרוֹן; אִף עַל פִּי שְׂאֵין נוֹהֵג בוֹ אֲבָלוֹת,
 28 הוֹאִיל וּמִדְּבָרֵיהֶם הוּא, עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן, וּמוֹנֵה מֵאַחֲרָיו
 29 שְׂשָׁה יָמִים בְּלִבָּד; וּמוֹנֵה שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַקְּבוּרָה, כְּמוֹ
 30 שְׂבַאֲרָנוּ.
 31 י. הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁהוּא יוֹם טוֹב הָאֲחֻרוֹן,
 32 אוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל עֲצָרָת - נוֹהֵג בוֹ אֲבָלוֹת; הוֹאִיל
 33 וְיוֹם טוֹב שְׁנֵי מִדְּבָרֵיהֶם, וְאֲבָלוֹת יוֹם רֵאשׁוֹן מִן הַתּוֹרָה -
 34 יִדְחָה עֲשָׂה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, מְפָנֵי עֲשָׂה שֶׁל תּוֹרָה. אֲכַל אִם
 35 קָבַר בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵינוֹ נוֹהֵג בוֹ
 36 אֲבָלוֹת; שֶׁשְּׁנֵיהֶם כְּיוֹם אֶחָד אַרְף, מֵהַשַּׁעַם שְׂבַאֲרָנוּ
 37 בְּהַלְכוֹת קְדוּשׁ הַחֲדָשׁ.
 38 פָּרָק יֵא
 39 א. אִף עַל פִּי שְׂאֵין אֲבָלוֹת בַּמוֹעֵד, קוֹרַע עַל מֵתוֹ בַּמוֹעֵד,
 40 וְחוֹלֵץ כְּתָפוֹ [מִמִּקּוֹם הַקְּרִיעָה], וּמְכָרִין [מֵאִכִּילִים] אֶת
 41 הָאֲבָלִים [טַעֲמוֹת הַיּוֹם הַרֵאשׁוֹן] לְחֵם בַּמוֹעֵד. כֹּל אֱלוֹ -
 42 בְּחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד; אֲכַל בְּיוֹם טוֹב, אֶפְלוֹ בְּיוֹם שְׁנֵי - אֵין
 43 קוֹרְעִין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מְכָרִין.
 44 ב. אֵין קוֹרְעִין בַּמוֹעֵד וְלֹא חוֹלְצִין, אֶלָּא הַקְּרוּבִים שְׁחִיבִין
 45 בְּאֲבָל, אוֹ הַקּוֹרַע וְחוֹלֵץ עַל הַחֶכֶם, אוֹ עַל אֶדָם בֶּשֶׂר, אוֹ
 46 מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּשַׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה. וּמְכָרִין הַכֹּל עַל

4	תתן, או שאר קרוביהם - נוהגין שבעת ימי האבל	1	תחלה. במה דברים אמורים? בשמת אביו של חתן או
5	תחלה, ואחר כך תפנס לחפה, וינהגו שבעת ימי	2	אמה של פלה, שאם נפסידו סעודה זו, אין להם מי
6	המשתה.	3	שיטרח להם. אבל אם מת אביה של פלה, או אמו של

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ו טבת - ג' שבט ה'תשע"ד

42 ד. שרץ שנמצא במבוי - מטמא למפרע, עד העת
 43 ש'יאמר: 'בדקתי את המבוי הזה ביום פלוני, ולא היה בו
 44 שרץ'; אפלו כבודו, ולא בדקו - הרי זה מטמא למפרע
 45 מקדם הכבוד. במה דברים אמורים? שמצאו יבש; אבל
 46 אם מצאו לח - אינו מטמא למפרע אלא עד שעה שאפשר
 47 שישמוט בה, ויהיה עתה לח כמו שנמצא.
 48 ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן הרקין
 49 הנמצאין שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו, ונגע באחד
 50 מהם או הסיטו, ואין ידוע איזה מהן - תולין עליו את
 51 התרומה [מטמאין מספק]; מפני שהם שני ספקות: ספק
 52 בטהור נגע, ספק בנמצא, ואם תאמר בנמצא - ספק שהוא
 53 טמא, ספק שהוא טהור. היו שני הרקין ברשות הרבים -
 54 אם היו נגובין ומנחין שם ונגע באחד מהן, ספקו טהור.
 55 נשא אחד מהן, תולין עליו; שהרי משנשא, אינו מנח
 56 ברשות הרבים. וכן אם היה אחד מהם לח, ונתלה בו הרק
 57 הלח - תולין עליו; שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי
 58 שיהיה ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו,
 59 שאם נגע ברק הנמצא, או נשא או הסיטו, בכל מקום -
 60 שורפין עליו את התרומה, כבית הפרס וכיוצא בו,
 61 ששורפין על ודאי מגען בכל מקום.
 62 ו. מי שישב ברשות הרבים, ובא אחד ודרס על בגדיו,
 63 או שרקק ונגע בו הרק - על הרק, שורפין את התרומה.
 64 ועל בגדיו, הולכין אחר הרב: אם רב העיר טמאין, בגדיו
 65 [טמאים בטומאת -] מדרס [הזב]; ואם רב העיר טהורים,
 66 טהור.
 67 ז. מי שאבד לו כלי, ומצאו ברשות היחיד - הרי זה טמא
 68 מדרס, וטמא טמא מת. אבד לו ברשות הרבים, ומצאו
 69 ברשות הרבים - אם אבד ביום, ומצאו בו ביום - טהור;
 70 אבד ביום ומצאו בלילה, או שאבד בלילה ומצאו ביום,
 71 או שאבד ביום ומצאו ביום שלאחריו - הרי זה בחזקת
 72 טמא. זה הכלל: כל שעבר עליו הלילה או מקצתו, טמא.
 73 ח. הניח כלי או שכחו ברשות הרבים - אף על פי שעבר
 74 עליו הלילה, טהור; הניח או שכח ברשות היחיד - הרי
 75 זה טמא מדרס, וטהור מטמא מת. ומפני מה לא החמירו
 76 בשוכח ומניח כמאבד? מפני שאינו דבר מצוי תמיד, לא
 77 גזרו בו.
 78 ט. המאבד ומצא בתוך הבית - הרי זה טהור, מפני שהוא
 79 בחזקת שמור.

יום ראשון כ"ו טבת ה'תשע"ד

הלכות שאר אבות הטמאות

פרק יח

10 א. כל שאטה יכול לרבות ספקות וספק ספקות - ברשות
 11 הרבים, טהור; וברשות היחיד, טמא. ביצד? נכנס למבוי
 12 והטמאה בחצר, ספק נכנס לחצר ספק לא נכנס; טמאה
 13 בבית, ספק נכנס לבית ספק לא נכנס; ואפלו נכנס, ספק
 14 היתה שם בעת שנכנס ספק שלא היתה שם; ואם תאמר
 15 היתה שם, ספק יש בה פשעור ספק שאין בה; ואם תאמר
 16 יש בה, ספק שהיא טמאה ספק שאינה טמאה; ואפלו היא
 17 טמאה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא, שהמבוי
 18 רשות היחיד.
 19 ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ברשות היחיד, ונגע
 20 באחד מהן, ואינו יודע איזה הוא - ספקו טמא; תשעה
 21 שרצים וצפרדע אחד ברשות הרבים, ונגע באחד מהם -
 22 ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק ברשות הרבים - טהור,
 23 עד שיאמר 'נטמאתי בודאי'; וכל ספק ברשות היחיד -
 24 טמא, עד שיאמר 'ודאי שלא נטמאתי'. לפיכך, עצמות
 25 המת ועצם נבלה ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה
 26 וגושים מבית הפרס [- שדה שנחדש בה קבר] או מארץ
 27 העמים, ונגע באחד מהן או הסיטו, ואין ידוע במה נגע
 28 מהן ובמה הסיט; כזית מן המת וכזית מן הנבלה, והאהיל
 29 על אחת מהם ואין ידוע על איזה מהם האהיל; שני
 30 שבילין אחד טמא ואחד טהור, הלף באחד מהם ואין ידוע
 31 באיזה הלף; או שנגע באדם בדרך, ואין ידוע אם הוא
 32 טמא ואם הוא טהור; או שהיו שני אנשים אחד טמא
 33 ואחד טהור, ונגע באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם נגע
 34 - בכל אלו הספקות, טהור.
 35 ג. המוצא מת משפכ לרחבו של דרך - אם היה שלם,
 36 והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא לתרומה,
 37 שחזקתו שנגע; היה לו מקום לעבר, או שהיה משבר
 38 ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו ופרקיו - הרי זה טהור.
 39 ואם היה קבר לכל רחב הדרך - הקבר מצרפו [את חלקיו
 40 לגוש אחד], והעובר שם טמא; שאין זה כשאר ספקות,
 41 אלא חזקתו שנגע.

44 באו ונשאלו זה אחר זה - מורין לכל אחד מהן בפני
 45 עצמו, שהוא טהור; באו שניהם כצחת, או שבא האחד
 46 ושאל עליו ועל חברו, ואמר: 'שנים היינו, ובשני
 47 השבילים הלכנו, ושתי טהרות עשינו' - הרי שניהם
 48 טמאין, וטהרות שעשו ישפון. וכן אם נטמאו בטמאה
 49 קלה. ביצד? שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, אכל את
 50 אחד מהן ועשה טהרות, ובא חברו, ואכל את השני ועשה
 51 טהרות - אם נשאלו זה אחר זה, שניהם טהורים; מפני
 52 שהן ספק דברי סופרים, שהוא מכלל ספקות שטהרו
 53 חכמים, כמו שבארנו. נשאלו שניהם כצחת, או ששאל
 54 עליו ועל חברו - שניהם טמאין מספק, וטהרותיהן
 55 נשרפות; שודאי אחת מן הטהרות טמאה. ואפלו כפר
 56 אחת טמאה שנתערבה במאה כפרות טהורות - הרי קלן
 57 טמאין, וישפון.
 58 ג. כפר טמא שנתערב בתשעה כפרות טהורין, ובאו
 59 חמשה בני אדם ואכלו חמשה כפרות מהם, ובאו חמשה
 60 בני אדם אחרים ואכלו חמשה הנשארות - הרי
 61 הראשונים טמאים, שאין להם אנשים אחרים שיתלו בהם
 62 [שאכלו הטמא]; והחמשה האחרונים טהורין, מפני שהם
 63 תולין בראשונים.
 64 ד. שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, והלכו בהם שני
 65 אנשים איש אחד טהור ואיש אחד טמא, אפלו היה האחד
 66 תלוי [ספק טמא] - הרי זה הטהור תולה בתלוי, ואומרין:
 67 'זה הטהור הלך בשביל הטהור והרי הוא בטוהרותו, וזה
 68 התלוי הלך בשביל הטמא' - ואף על פי שנשאלו שניהם
 69 כאחד.

יום שלישי כ"ח טבת ה'תשע"ד

פֶּרֶק כ

71 א. כל מקום שהוא רשות הרבים לענין שבת, כף הוא
 72 רשות הרבים לענין טמאה.
 73 ב. וארבע אמות הסמוכות לרשות הרבים, הרי הן כרשות
 74 הרבים לטמאה; וכן הכרמלית [היא רחוקה ר"ה ואינו ר"ה],
 75 כגון היס והאצטונגית [היא רחוקה ר"ה ואינו ר"ה],
 76 הרבים לטמאה.
 77 ג. לש שם מקומות - אף על פי שהן רשות היחיד לשבת,
 78 הרי הן כרשות הרבים לענין טמאה; ואלו הן: השבילין
 79 המפלישין [פתוחים] לשיחין ולבורות ולגתות; והבקעה
 80 [מקום של שדות] המקפת גדר בימי החמה; ובסילקי
 81 מלכים - שהוא בגין רחב הרבה לעמד בו אנשי המרכבה
 82 [של המלך]. ויש לו פתחים הרבה פתוחים לרשות הרבים;
 83 והפורן - והוא בגין הגדול שיש לו שני פתחים זה כנגד
 84 זה; ויצר שהרבים נכנסין בפתח זה ויוצאין בפתח אחר.
 85 וכן מבואות היורדין לים או לנהר, אף על פי שגוררין

1 י. השוטח בלים ברשות הרבים, הרי אלו טהורין. וברשות
 2 היחיד - טמאים, שמא נגעו בהם טמאים; ואם היה
 3 משמרם, טהורים. נפלו והלך להביאם - טמאים, שהרי
 4 נעלמו מעיניו. וכן מי שאבדו פליו ברשות היחיד, ומצאם
 5 אפלו בו ביום - הרי הם מדרס וטמא מת, כמו שבארנו.
 6 יא. שוטה אחת בעיר, או נכרית - כל הרקין שבעיר
 7 בחזקת טמאה לעולם, בכל מקום.
 8 יב. מי שדרסה אשה על בגדיו, או שישבה עמו בספינה
 9 - אם מפירתו שהוא אוכל בתרומה, פליו טהורין; ואם
 10 לאו, ישאלנה [אם היא טמאה].
 11 יג. מי שישן ברשות הרבים, ועמד - פליו טהורין.
 12 יד. נגע ברשות הרבים באחד בלילה, ואין ידוע אם חי
 13 אם מת, ובשחר עמד, ומצאו מת - הרי זה טמא; שכל
 14 הטמאות, כשעת מציאתן. ואם ראהו חי בערב, ובשחר
 15 מצאו מת - הרי זה ספק ברשות הרבים, וטהור.
 16 טו. [חולה] - המסכן ברשות היחיד, ונתעלה ואין ידוע
 17 אם עדין הוא חי, והוציאוהו לרשות הרבים, וחרו
 18 והכניסוהו לרשות היחיד - כשהוא ברשות היחיד, ספקו
 19 טמא; וכשהוא ברשות הרבים, ספקו טהור. מעשה באחד
 20 שהיה מסכן, והולכיהו מעיר לעיר במטה, והיו כמות
 21 מתחלפות תחתיו, ובאחרונה נמצא מת; ולא טמאו
 22 חכמים אלא פת אחרונה בלבד.
 23 טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור, ונתנה צנורה -
 24 טיפת רוק [מפיו, ספק הגיעה לבור, ספק לא הגיעה] - אם
 25 היה בור של שמן, ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה
 26 בור של יין, ספקו טהור בכל מקום - מפני ששפת הבור
 27 קולטת [מונעת כניסת הרוק לבור].

יום שני כ"ז טבת ה'תשע"ד

פֶּרֶק יט

29 א. שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן
 30 ואין ידוע באיזה הלך, ועשה טהרות, ונאכלו, והנה
 31 שלישי ושביעי וטבל וטהר, והלך בשני ועשה טהרות -
 32 הרי אלו טהורות; ואם קימות הראשונות - אלו ואלו
 33 תלויות, שבנדאי שאחד מן הטהרות טמא. ואם לא טהר
 34 בינתיים - הראשונות תלויות והשניות ישפון; שהרי הן
 35 טמאות בנדאי, שזה טמא הוא מפני שהלך בשני שבילין.
 36 וכן הצפרדע והשרץ ברשות הרבים, ואין צורתן נכרת,
 37 ואין ידוע איזה הוא השרץ, ונגע באחד מהם ועשה
 38 טהרות ונאכלו, וטבל ונגע בשני ועשה טהרות - הרי אלו
 39 טהורות; ואם קימות הראשונות, אלו ואלו תלויות. אם
 40 לא טבל בינתיים - הראשונות תלויות, והשניות ישפון.
 41 ב. שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן
 42 ועשה טהרות, ובא חברו, והלך בשני ועשה טהרות - אם

מתוך מהדורת חזק

47 והטמאה בתוכה, ספק נגע [בידיו בתוכה] ספק לא נגע
 48 - ספקו טהור; הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק לא נגע
 49 - ספקו טמא. היתה כפישה [- כלי אבן] נתונה על כתפו,
 50 וכפר תרומה פרוף בסיב [חוט מן האילן] או בגרר ונתון
 51 לתוכה, ספק נגע בה אחר, ספק לא נגע - ספקו טמא.
 52 יב. חמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים, וטמאה
 53 נתונה על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור;
 54 פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.
 55 וכן סלע המנח ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים,
 56 וטמאה נתונה עליו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור;
 57 עלה לראש הסלע, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.
 58 יג. היתה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו,
 59 ומהלכין בדרך, ספק נגעו זה בזה, ספק לא נגעו; תינוק
 60 טמא מרכב על כתפו של אביו, ותינוק טהור מרכב על
 61 כתפו של אביו, והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק לא
 62 נגע; חבילה על כתפו, והרק מדבק בחל, ספק נגע ספק
 63 לא נגע; פלים שטוחין ברשות הרבים למעלה מעשרה,
 64 והטמא עובר, ספק הסיט [הזיז] ספק לא הסיט - הכל
 65 טהור.

66 בריף רחמנא דסייען

67 יום רביעי כ"ט טבת ה'תשע"ד

הלכות טמאת אוכלין

68
 69 מצינת עשה אחת, והוא דין טמאת משקין ואוכלין והכשרן.
 70 ויבאור מצוה זו - בפסקים אלו.

פרק א

72 א. כל אכל המיוחד למאכל אדם, כגון לחם ובשר וענבים
 73 ויתים וכיוצא בהן - מקבל טמאה; וכל שאינו מיוחד
 74 למאכל אדם - הרי זה טהור ואינו מקבל טמאה, אלא אם
 75 כן חשב עליו ויחדו למאכל אדם. וזה וזה אינו מקבל
 76 טמאה, עד שיבדל [יתרטב] תחלה באחד משבעה משקין;
 77 וזה הוא הנקרא 'הכשר', שנאמר: "וכי יתן מים על זרע".
 78 ב. ואלו הם השבעה משקין שמכשירין את האוכלין
 79 לטמאה: המים, והשל, והשמן, והיין, והחלב, והדבש,
 80 והדבש. ואינן מכשירין עד שיפלו על האוכלין ברצון
 81 הבדלים; ולא יהיו סרוחין, שמשקה הסרוח אינו מכשיר.
 82 ובינו שהקשר האכל - אף על פי שיבש והרי הוא נגוב,
 83 הרי זה מקבל טמאה.
 84 ג. אכל שהיה כלול במי פרות, כגון מי תותים ורמונים
 85 - אף על פי שהוא כלול, ונגע בו הזב או בשר המת -
 86 הרי הוא טהור, מפני שלא הקשר באחד משבעה משקין.
 87 ד. אין שם משקה שמקבל טמאה, אלא שבעת המשקין
 88 שמנינו בלבד; ואכל שאר מי פרות - כדרך שאין מכשירין,
 89 כף אין מקבלין טמאה כלל.

1 מפאן ומפאן ורבים מטפסין ועולין בהן, והבימוסות
 2 [ארמונות], והמרחצאות - הרי הן פרשות הרבים לטמאה.
 3 וכן כל העזרה, פרשות הרבים לטמאה.
 4 ד. גגות העיר שדרך העיר עוברת עליהן, רשות הרבים
 5 לטמאה.
 6 ה. הגנה - בזמן שהיא משתמרת, רשות היחיד; ובזמן
 7 שאינה משתמרת, רשות הרבים לטמאה. וכן בסילקי
 8 גדולה - בזמן שפותחין אותה, רשות הרבים לטמאה;
 9 ובזמן שנועלין אותה, רשות היחיד לכל.
 10 ו. הבקעה המקפת גדר - בימות הגשמים, רשות היחיד
 11 לשבת ולטמאה; ואם לא היתה מקפת, הרי היא רשות
 12 היחיד לטמאה בלבד. ובקעה שעברו עליה ימות
 13 הגשמים - הרי היא רשות היחיד לטמאה, אפלו בימות
 14 החמה. ואלו הן ימות החמה? משתעקר התבואה
 15 מתוכה; ואלו הן ימות הגשמים? משתרד רביעה שניה
 16 [הגשם השני]. בין העגולים [ענבים המוכנים לדריכה] של
 17 ענבים לזגין [ענבים שכבר נדרכו], רשות הרבים
 18 לטמאה.
 19 ז. כרם שלפני הבוצרים, רשות היחיד; ושלאחר
 20 הבוצרים, רשות הרבים לטמאה. אימתי? בזמן שהרבים
 21 נכנסים ברוח זו ויוצאים ברוח שפנגדה. שאר כל
 22 המקומות חוץ מאלו שבארנו דינם - כשם שהם רשות
 23 היחיד לשבת, כך הם רשות היחיד לעגן טמאה.
 24 ח. גיש מקומות שאינן רשות היחיד לשבת, ואף על פי
 25 כן הרי הם רשות היחיד לעגן טמאה - מפני שאין העם
 26 משתמשין בהן; ואלו הן: האילנות וחרו [הכתלים ש]
 27 רשות הרבים, אף על פי שאין בהן ארבעה על ארבעה.
 28 כיצד? אילן שהוא עומד ברשות הרבים, וטמאה בתוכו,
 29 ועלה לראשו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא;
 30 הכניס ידו לחור שיש בו טמאה, ספק נגע ספק לא נגע
 31 - ספקו טמא.
 32 ט. חנות שהיא טמאה, ופתוחה לרשות הרבים, ספק
 33 נכנס ספק לא נכנס - ספקו טהור; שכל החנות כמו שרץ
 34 המנח ברשות הרבים, שספק מגעו טהור. היו שתי חניות
 35 אחת טמאה ואחת טהורה - נכנס לאחת מהן, ספק
 36 לטמאה נכנס ספק לטהורה נכנס - ספקו טמא; שזה ספק
 37 רשות היחיד, שהחנות רשות היחיד. וכן בקעה בימות
 38 הגשמים שיש בה שדות הרבה, ובה שדה אחת טמאה,
 39 ואומר: 'ספק נכנסתי לאותה שדה, ספק לא נכנסתי' -
 40 ספקו טמא; שספק טמאה ברשות היחיד, אפלו ספק
 41 ביאה [- כניסה] - טמא.
 42 י. מקום שהיה רשות היחיד, ונעשה רשות הרבים, וחרו
 43 ונעשה רשות היחיד - כשהוא רשות היחיד, ספקו טמא;
 44 וכשהוא רשות הרבים, ספקו טהור.
 45 יא. דברים שהן ברשות הרבים, הרי הן פרשות הרבים.
 46 כיצד? קפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים,

47 לְאֶכְלִין, מִטְמֵא טְמֵאת אֶכְלִין; חֹשֵׁב עָלָיו לְמִשְׁקִין, בְּטֵלָה
48 דַּעְתּוֹ.
49 כ. חֵלֶב שֶׁקָּרַשׁ - אֵינּוּ לֹא אֶכְלָה, וְלֹא מִשְׁקָה. חֹשֵׁב עָלָיו
50 לְאֶכְלִין, מִטְמֵא טְמֵאת אֶכְלִין; לְמִשְׁקָה, בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ.
51 כא. דָּבַשׁ תְּמָרִים - לֹא אֶכְלָה, וְלֹא מִשְׁקָה. חֹשֵׁב עָלָיו
52 לְאֶכְלִין, מִטְמֵא טְמֵאת אֶכְלִין; לְמִשְׁקִין, בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ.
53 וְשֶׁאֵר כָּל מִי פְרוֹת פֶּלֶן - לֹא אֶכְלָה, וְלֹא מִשְׁקָה; חֹשֵׁב
54 עָלֵיהֶן, בֵּין לְאֶכְלִין בֵּין לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ.
55 כב. הַשֶּׁלֶג - אֵינּוּ לֹא אֶכְלָה, וְלֹא מִשְׁקָה. חֹשֵׁב עָלָיו
56 לְאֶכְלִין, בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ; חֹשֵׁב עָלָיו לְמִשְׁקָה, מִטְמֵא טְמֵאת
57 מִשְׁקִין. נְטֵמָא מְקַצְתּוֹ, לֹא נְטֵמָא כְּלוּ; הַעֲבִירוֹ עַל גְּבִי -
58 בַּתּוֹרָה כְּלֵי חֶרֶשׁ הַטְּמֵא, נְטֵמָא כְּלוּ.
59 כג. הַחֵלֶב שֶׁבִּפְתָּחַל - [דד הבהמה] שֶׁחֹשֵׁב עָלָיו - בְּטֵלָה
60 דַּעְתּוֹ, וְהָרִי הוּא טְהוֹר; חֹשֵׁב עַל הַחֵלֶב שֶׁבִּקְבָה -
61 לֹא־אוֹכְלוֹ, הָרִי זֶה מִטְמֵא טְמֵאת אֶכְלִין.
62 כד. עֲנָבִים שֶׁדָּרְכוּ - מִשְׁנִיחֵלֶף בֵּהֶן הַדּוֹרֵף שְׂתִי וְעָרַב,
63 מִטְמֵאִין טְמֵאת מִשְׁקִין; נִשְׁפְּטִירֵי בֵּהֶם גִּרְגָרִין שְׁלֵמוֹת,
64 אוֹתָן גִּרְגָרִין מִטְמֵאִין טְמֵאת אֶכְלִין. וְכֵן הַזֵּיתִים -
65 מִשְׁפִּיטְעֵנוּ - [יניחו עליהם הקורה הסוחטתן], מִטְמֵאִין
66 טְמֵאת מִשְׁקִין; נִשְׁאָרוּ בֵּהֶן גִּרְגָרִין שְׁלֵמִים, מִטְמֵאִין
67 טְמֵאת אֶכְלִין.
68 כה. הָעֵרְלָה, וְכֹלֵאֵי הַפָּרֶם, וְשׁוֹר הַנֶּסְקֵל שֶׁנִּשְׁחַט, וְעִגְלָה
69 עֵרֹפָה בֵּין שְׁנֵשְׁחָטָה בֵּין שְׁנֵעֲרָפָה, וְצִפְרֵי מְצָרַע, וּפְטָר
70 חֲמוֹר, וְכֶשֶׂר בְּחֵלֶב, וְכֶשֶׂר פָּרָה אֲדָמָה, וְהַפְּגוּל, וְהַנּוֹתֵר -
71 אֵף עַל פִּי שֶׁכָּל אֱלוֹ אֲסוּרִין בְּהִנְיָה, כֵּן מִטְמֵאִין טְמֵאת
72 אֶכְלִין.

יום חמישי א' שבט ה'תשע"ד

פֶּרֶק ב

75 א. כָּל הָאֶכְלִין הַגְּדֹלִין מִן הַקָּרֵעַ - אֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה
76 עַד שִׁיעָקְרוּ; אֲבָל כָּל זֶמֶן שֶׁהֵן מַחְבְּרִין, אֶפְלוּ בִּשְׂרֵשׁ קָטָן
77 שִׁיכּוּלִין לְחֵיוֹת מִמֶּנּוּ - אֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה.
78 ב. יַחֲרוּ [ענף] שֶׁל תְּאֵנָה שֶׁנִּפְשַׁח [נשבר], וּמַעֲרָה בְּקֶלֶפָה
79 שֶׁאֵינּוּ יָכוֹל לְחֵיוֹת [לגדול] מִמֶּנָּה - כָּל הָאֶכְלִין שָׁבוּ
80 מִטְמֵאִין; וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם יִהְיֶה שֶׁאֵר הָאֵילָן כְּמוֹ יָד -
81 חֵיבֵר לְטוֹמְאָה [לזה היחור שְׁנֹשֵׁב, או לֹא].
82 ג. יָרְקוֹת שֶׁיִּבְשׂוּ בְּאֵבִיהֶן [בעודן מחוברים], כְּגוֹן כְּרוֹב
83 וְדַלְעַת - אֵינּוּ מִטְמֵאִין טְמֵאת אֶכְלִין; לְקַטֵּן לִיבֹשֶׁן - הָרִי
84 הֵן אֶכְלִין כְּשֵׁהֵיוּ, עַד שִׁיִּבְשׂוּ וְיַעֲשׂוּ כְּעֵץ.
85 ד. אֵילָן שֶׁנִּפְשַׁח [נשבר], וְבוֹ פְרוֹת - הָרִי הֵן כְּתֹלוֹשִׁין;
86 וְכֵן אִם יָבֵשׁ הָאֵילָן, וְבוֹ פְרוֹת - הָרִי הֵן כְּתֹלוֹשִׁין.
87 ה. תְּאֵנִים שֶׁיִּבְשׂוּ בְּאֵבִיהֶן [בעודן על העץ], מִטְמֵאֹת
88 טְמֵאת אֶכְלִין בְּמִקּוֹמָן.
89 ו. כָּל הָאֶכְלִין שֶׁהֵן מִבְּעֲלֵי חַיִּים - אֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה,
90 עַד שִׁיִּמּוּתוֹ. שָׁחַט בְּהֵמָה אוּ חִזָּה אוּ עוֹף - אֵף עַל פִּי

1 ה. זֵיתִים וְעֲנָבִים שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ - [גדלו] שְׁלִישׁ - מִשְׁקִין
2 הַיּוֹצֵאִין מִזֶּה אֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה; אֲלָא
3 הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר מִי פְרוֹת, שֶׁהֵן טְהוֹרִין לְעוֹלָם.
4 ו. אֱלוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁבְּנֵי אָדָם
5 אוֹכְלִין אוֹתָן, לְפִי שֶׁאֵינּוּ גִּבְרִין לְהִנָּאת גּוֹפֵן - [עצמם],
6 אֲלָא מִפְּנֵי שְׁנוּתָנִין טַעַם בְּמַאֲכָלוֹת, אוּ מִפְּנֵי הָרִיחַ, אוּ
7 מִפְּנֵי הַמְרָאָה; וְאֵלוּ הֵן: הַקֶּשֶׁט, וְהַחֲמַס, וְרֵאשֵׁי בְּשָׂמִים,
8 וְהַתְּהֵה, וְהַחֲלִיתִית, וְהַפְּלִפְלִין, וְחֵלוֹת חֲרִיעַ - [מיני תבלין],
9 וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא בֵּהֶן.
10 ז. הַשֶּׁבֶת - [מין ירק] - סְתָמוּ לְאֶכִילַת גּוֹפּוֹ, כְּשֶׁאֵר יָרְקוֹת
11 שְׂדֵה; וְאִם חֹשֵׁב עָלָיו לְקַדְרָה [לבשלו בתבשיל], אֵינּוּ
12 מִטְמֵא טְמֵאת אֶכְלִין. וְהַשֶּׁבֶת - מִשְׁנֵתָנָה טַעַם בְּקַדְרָה -
13 הָרִי הִיא כְּזָבֵל, וְאֵינָה מִטְמֵאָה טְמֵאת אֶכְלִין.
14 ח. הַתְּמָרִים וְהַגְּרוֹגְרוֹת שֶׁנִּתְּנָן לְקַדְרָה כְּתַבְלִין - עֲדִין הֵן
15 מִטְמֵאִין טְמֵאת אֶכְלִין, עַד שִׁיִּפְסְדוּ מִלְּאֶכֶל אָדָם.
16 ט. הַכְּרִשְׁיָנִין [שהם מאכל אדם רק בדוחק] - אִם יִחְדָּן
17 לְמַאֲכָל אָדָם, מִטְמֵאִין טְמֵאת אֶכְלִין.
18 י. הַקּוֹר - [ראש הדקל], הָרִי הוּא כְּעֵץ לְכָל דְּבָר; וְאִם
19 שֶׁלְקוֹ וְטַגְנוֹ, מִטְמֵא טְמֵאת אֶכְלִין.
20 יא. הַחֲרֻצָּנִין וְהַזּוּגִין - [קליפי הענבים] - אֵף עַל פִּי
21 שֶׁנִּסְסוּ לְאֶכְלִין, אֵינּוּ מִטְמֵאִין.
22 יב. זֵיתִים וְעֲנָבִים הַקֶּשֶׁטִין שֶׁנִּפְרְצוּ וְיּוֹצֵאִין מִתַּחַת הַקּוֹרָה
23 בְּשַׁעַת הַדְרִיכָה, אֵינּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה. וְעַד כַּמָּה? עַד
24 אַרְבַּעַת קַבִּין לְכָל כּוֹר; הִיָּה הַנִּפְרָץ יָתֵר מִזֶּה, מְקַבְּלִין
25 טְמֵאָה. וְאִם כְּנֶסֶן לְאֶכְלִין - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּחוֹת מֵאַרְבַּעַת
26 קַבִּין, מְקַבְּלִין טְמֵאָה.
27 יג. הַכְּפִנְיּוֹת [תמרי בוסר] וְהַפְּגִין [תאני בוסר] וְהַבֶּסֶר [של
28 ענבים] וְהַקֶּצֶח [כמוון] - הָרִי הֵן כְּאֶכְלִין, וּמְקַבְּלִין טְמֵאָה.
29 יד. לּוֹלְבֵי יָרְדֵן - [קצוות עצים דקים], וְהַחֲרוֹבִין, וְשֶׁל
30 עֶדֶל [מין צמח], וְעֲלֵי הַלוֹף [סוג בצל] הַשּׁוֹטָה - אֵינּוּ
31 מְקַבְּלִין טְמֵאָה, עַד שִׁיִּמְתְּקוּ.
32 טו. הַתְּרִדָּל וְהַתּוֹרְמוֹסִין [מין קטניות] וְשֶׁאֵר כָּל הַנֶּכְבָּשִׁין
33 - מִטְמֵאִין טְמֵאת אֶכְלִין, בֵּין מִשְׁהַמְתִּיקוּ בֵּין עַד שֶׁלֹּא
34 הִמְתִּיקוּ.
35 טז. זֵיתִים שֶׁכְּבָשׁוּ בְּעֵלִין שְׁלֵהֶן - אֵינּוּ עוֹלִין מְקַבְּלִין
36 טְמֵאָה; שֶׁלֹּא כְּבָשׁוּ לְאֶכְלָן, אֲלָא לְמַרְאָה [לנוי].
37 יז. כְּשׁוֹת [נערוות] שֶׁל קִשׁוֹת, וְהַנֶּץ שֶׁלָּה [פרח שעליה]
38 - אֵינָה מְקַבְּלַת טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינּוּ אֶכְלָה.
39 יח. דָּבַשׁ בְּכוֹרָתוֹ, מִטְמֵא טְמֵאת אֶכְלִין שֶׁלֹּא בְּמַחְשָׁבָה.
40 רְדָה הַדָּבַשׁ [הוציא החלות מהכוורת] - מִשְׁיַרְסֵק הַחֵלוֹת,
41 מִטְמֵא מְשׁוּם מִשְׁקָה. דָּבַשׁ הַזֵּב מִפְּנוֹתוֹ, מִטְמֵא טְמֵאת
42 מִשְׁקִין; חֹשֵׁב עָלָיו לְאֶכְלִין, מִטְמֵא טְמֵאת אֶכְלִין אַחֵר
43 שִׁיִּבְשׂוּ.
44 יט. הַשֶּׁמֶן הַקָּרוֹשׁ - אֵינּוּ אֶכְלָה, וְלֹא מִשְׁקָה; חֹשֵׁב עָלָיו
45 כְּשֶׁהוּא קָרוֹשׁ, בֵּין לְאֶכְלִין, בֵּין לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ.
46 וְכֵן הַדָּם שֶׁקָּרַשׁ - אֵינּוּ אֶכְלָה, וְלֹא מִשְׁקָה. חֹשֵׁב עָלָיו

מתוך מהדורת חזק

47 שֶׁלֶקְטוּ, אֵינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה; וְאִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן לֶאֱכֹלָהּ,
48 מִטְּמָאוֹת טְמֵאָת אֲכָלִין.
49 יח. כָּל אֶכֶל שְׁנֵטְמָא, וְאַחַר שְׁנֵטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח - אִם
50 נִפְסַל מִלְּאֹכֶל הַכֶּלֶב, אוֹ שֵׁיבֵשׁ כְּתָרֶשׁ [- חרס] - הָרִי זֶה
51 טְהוֹר; נִפְסַל מִלְּאֹכֶל אָדָם, וְעֵדִין הוּא רְאוּי לְכֶלֶב - הָרִי
52 זֶה טְמֵא בְּשִׁהֲיָהּ. וְכָל הָאֲכָלִין שְׁנֵטְמָאוּ, אֵין לָהֶן טְהָרָה
53 בְּמִקְוֵה.
54 יט. וְרַעִים טְמָאִים שׁוֹרְעִין - הָרִי הַצּוֹמֵחַ מִהֶן טְהוֹר,
55 וְאִפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִין וְרַעוּ כְּלָה [הגרעין נסאר]; וְהוּא,
56 שֶׁהִשְׂרִישׁוּ. אֲבָל קָדָם הַשְּׂרִשָּׁה - הָרִי הֵן בְּטִמְאָתָן, אִפְלוּ
57 בְּדָבָר שׁוֹרְעוּ כְּלָה.
58 כ. אֲכָלִין שֶׁהֵן מְחַבְּרִין לְכָלִים, בְּטָלוּ מִתּוֹרַת אֶכֶל; וְאִם
59 נִטְמָא הַכְּלִי, הָרִי הֵם מִטְּמָאִין כְּטִמְאַת הַכְּלִי - הוֹאִיל וְהֵן
60 מִשְׁמִשִּׁין מִשְׁמִישׁ עֵץ. הָרִי הֵם כַּעֵץ.
61 כא. כָּל מִשְׁקָה שְׁנֵטְמָא, וְאַחַר שְׁנֵטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח - הָרִי
62 זֶה בְּטִמְאָתוֹ לְעוֹלָם; שְׂאִין מִשְׁקָה יוֹצֵא יְדֵי הַכֶּלֶב לְעוֹלָם
63 [מלקק כל משקה]. וְאֵין לְמִשְׁקָה שְׁנֵטְמָא טְהָרָה, חוּץ מִן
64 הַמַּיִם בְּלִבָּד: שֶׁאִם הַטְּבִיל מִיָּם בְּמִקְוֵה - בֵּין שֶׁצָּף מִי
65 הַמִּקְוֵה עֲלֵיהֶם, טְהוֹר; וּמִטְּבִילִין חֲמִין בְּצוּגִין, וְצוּגִין
66 בְּחֲמִין, וְרַעִים בְּיָפִים, וְיָפִים בְּרַעִים.
67 כב. מִקָּל שֶׁהִיא מְלֵאָה [רטובה] מִשְׁקִין, וְהַטְּבִיל מִקְצָתָהּ
68 בְּמִקְוֵה - לֹא טְהוֹר הַמַּיִם שֶׁעַל מִקְצָתָהּ, עַד שִׁיטְבִיל אֶת
69 כְּלָהּ.
70 כג. שֶׁלֶג שְׁנֵטְמָא, וְהִשִּׁיק מִקְצָתוֹ לְמִי מִקְוֵה - הוֹאִיל
71 וְטְהַר מִקְצָתוֹ, טְהוֹר כְּלוֹ.
72 כד. הַתְּמֵד [מים עם שמרים] הַטְּמָא, בֵּין שְׁנֵטְמָא אַחַר
73 שְׁתֵּמְדוֹ, בֵּין שְׁתֵּמְדוֹ בְּמַיִם טְמָאִים - עַד שֶׁלֹּא הִתְחַמֵּץ,
74 מִשִּׁיקוֹ בְּמִקְוֵה וְיִטְהַר, שֶׁתְּהִי הוּא בְּמַיִם; מִשֶּׁהִתְחַמֵּץ - הָרִי
75 הוּא בְּיֵין, וְאֵין לוֹ טְהָרָה בְּמִקְוֵה.
76 כה. קְדֵרָה שֶׁהִתְהַר מְלֵאָה מִשְׁקִין, כְּגוֹן דָּבֵשׁ וְיֵין וְכִיּוֹצֵא
77 בְּהֵן, וְנִתְּנָה בְּמִקְוֵה, וּפְשֵׁט הַרְאֵשׁוֹן לְטְמֵאָה אֶת יָדוֹ וְנִגַּע
78 בָּהּ [- במשקין] - הָרִי זֶה מְטַמָּא אֶת הַמִּשְׁקִין, אִף עַל פִּי
79 שֶׁהֵן בְּמִקְוֵה; וְנִטְמָאֵת הַקְּדֵרָה מִחֲמַת הַמִּשְׁקִין, אִף עַל פִּי
80 שֶׁהִיא בְּתוֹף מִקְוֵה. הִתְהַר מְלֵאָה מַיִם - הַקְּדֵרָה טְהוֹרָה,
81 שְׂאִין הַרְאֵשׁוֹן מְטַמָּא כְּלִי תָרֶשׁ לְעוֹלָם; וְאֵין הַמַּיִם
82 שֶׁבְּתוֹכָהּ טְמָאִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִין בְּמִי מִקְוֵה [- ע"י
83 הַשְׂקָה]. פְּשֵׁט אֲב הַטְּמֵאָה אֶת יָדוֹ וְנִגַּע בָּהּ - נִטְמָאֵת
84 הַקְּדֵרָה, שְׂאִין הַמִּקְוֵה מִטְהַר כְּלִי תָרֶשׁ.
85 כו. מִי שֶׁפִּיכּוֹת [מי שופכים], הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְמֵאָה. יָרְדוּ
86 עֲלֵיהֶן מִי גִשְׁמִים - אִם רַבּוּ עֲלֵיהֶן, הָרִי הֵן טְהוֹרִין; מִחֻזְקָה
87 לְמִחֻזְקָה, הַכֹּל טְמָא בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת. אֵימְתִי?
88 בְּזִמְן שֶׁקָּדְמוּ מִי שֶׁפִּיכּוֹת; אֲבָל אִם קָדְמוּ מִי גִשְׁמִים,
89 וְיָרְדוּ לָהֶן כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי שֶׁפִּיכּוֹת - הַכֹּל טְמָא; שֶׁהַמִּשְׁקִין
90 הַטְּמָאִין שִׁירְדוּ לְטְהוֹרִים, מִטְּמָאִין בְּכָל שֶׁהוּא.
91 כז. הַטּוֹרֵף אֶת גִּגּוֹ [מחליק את הטיט] וְהִמְכַבֵּס אֶת
92 כְּסוּתוֹ, וְהָרִי הֵן מְנַטְפִין, וְיָרְדוּ גִשְׁמִים עֲלֵיהֶם, וְרַבּוּ

1 שְׁעֵדִין הֵן מְפָרְסִין, מְקַבְּלִין טְמֵאָה; וְדָגִים מֵאִימְתִי
2 מְקַבְּלִין טְמֵאָה? מִשְׁמִיתוּהוּ. נוֹלַד בְּהֵן [- בדגים] טְרַפָּה,
3 וְנִטְמָאוּ כְּשֶׁהֵן מִתְּנַדְּרִין - הָרִי יֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם הֵן
4 חֲשׂוּבִין כְּמַתִּים, הוֹאִיל וְנִטְרַפוּ, אוֹ אֵינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה
5 עַד שִׁיְדַמּוּ כְּאֶבֶן וְלֹא יִתְנַדְּרוּ. הָאֶבֶר אוֹ הַבֶּשֶׂר הַמְדֻלְדָּלִין
6 בְּבִהְמָה אוֹ חִיָּה שְׂאִינָן יְכוּלִין לְחִיוֹת [- להרפא] - אִם
7 הַכְּשָׁרוֹ - מְקַבְּלִין טְמֵאָה בְּמִקְוֵמָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׂוּבִין
8 כְּאֶכֶל שֶׁפָּרַשׁ. נִשְׁחַטָּה הַבְּהֵמָה, הַכְּשָׁרוֹ בִּשְׁחִיטָּה;
9 שֶׁהַבְּהֵמָה כְּלָה כְּמוֹ יָד לְאֶבֶר זֶה, וְיָד שֶׁהַכְּשָׁר הַכְּשָׁר הָאֶבֶר
10 כְּלוּ, כְּמוֹ שִׁיְתַבְּאָר. וְיֵשׁ בְּדָבָר זֶה סֶפֶק, אִם תִּהְיֶה הַבְּהֵמָה
11 בְּחִיָּה כְּמוֹ יָד לְאֶבֶר אוֹ בֶּשֶׂר הַמְדֻלְדָּלִין בָּהּ.
12 ז. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף, הַכְּשָׁר [- לקבל טומאה] כָּל
13 הַבֶּשֶׂר בְּדָם שֶׁיֵּצֵא בִּשְׁחִיטָּה; לְפִיכֵף, אִם לֹא יֵצֵא מִהֵן דָּם
14 בִּשְׁחִיטָּה, הָרִי כָּל בֶּשֶׂרֵן צָרִיף הַכְּשָׁר, כְּמוֹ כָּל אֲכָלִין שֶׁלֹּא
15 הַכְּשָׁרוֹ.
16 ח. אֲכָלִין שֶׁהַכְּשָׁרוֹ כְּשֶׁהֵן מְחַבְּרִין לְקַרְקַע, אוֹ שֶׁהַכְּשָׁרוֹ
17 בְּמַיִם שֶׁבְּקַרְקַע - אֵינוֹ הַכְּשָׁר; עַד שֶׁיִּכְשְׁרוּ אַחַר שֶׁנִּעְקְרוּ,
18 בְּמַיִם הַתְּלוּשִׁין מִן הַקַּרְקַע אוֹ בְּשֶׁאֵר מִשְׁקִין - שְׁנֵטְמָא:
19 "בְּכָל כְּלִי", אֵינוֹ מְכַשֵּׁיר עַד שִׁיְתַלֵּשׁ מִן הַקַּרְקַע כַּעֵין
20 הַמַּיִם שֶׁבְּכָלִים. שֶׁאֲב הַמַּיִם בְּכָלִי, וְיִתְנַן בְּקַרְקַע - אֵינָן
21 מְכַשֵּׁירִין.
22 ט. קָשׁוֹת [קישוא] שְׁנֵטְעָה בְּעֵצִין [נקוב], וְהִגְדִּילָהּ - אִף
23 עַל פִּי שֶׁיֵּצֵאת חוּץ לְעֵצִין, אֵינָה מְקַבְּלַת טְמֵאָה. וְעֵצִין
24 שֶׁהוּא נְקוּב כְּדִי שֶׁיֵּצֵא בּוֹ שֶׁרֶשׁ קֶטֶן - הָרִי הוּא כְּאֶרֶץ,
25 וְהַנְּטוּעַ בּוֹ אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה; וְכֵן אִם הָיָה בּוֹ מַיִם, אֵינָן
26 מְכַשֵּׁירִין.
27 י. עֵצִין שְׂאִינוֹ נְקוּב, הָרִי הַנְּטוּעַ בּוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה; וְאִם
28 הָיָה מַיִם בְּתוֹכוֹ, מְכַשֵּׁירִין.
29 יא. כְּלִי גְּלָלִים וְכָלִי אֲדָמָה שֶׁהַשְּׂרָשִׁים יְכוּלִין לְכַקַּע בְּהֵן
30 וְלֵצֵאת, [המים שבהם] - אֵינָן מְכַשֵּׁירִין אֶת הַזְּרָעִים; וְאִף
31 עַל פִּי שְׂאִינָן נְקוּבִין, הָרִי הֵן כְּנִקְוִבִין.
32 יב. עֵצִין שֶׁמְלֵאָהּ עֶפֶר עַד שִׁפְתוֹ - אֵינוֹ חֲשׂוּב כְּלִי, אֲלֹא
33 הָרִי הוּא כְּטַבְּלָה שְׂאִין לָהּ שִׁפָּה, שְׂאִינוֹ כְּלִי קַבּוּל.
34 יג. מִשְׁקִין טְמָאִין שֶׁנִּפְלוּ עַל הָאֲכָלִין - נִטְמָאוּ, אִף עַל
35 פִּי שֶׁנִּפְלוּ שֶׁלֹּא בְּרַצּוֹן הַבְּעָלִים, שֶׁהָרִי הַטְּמָאָה וְהַהַכְּשָׁר
36 בְּאֵין כְּאֵחָת; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּקַרְקַע [אלא בכלי].
37 יד. כָּל אֶכֶל שֶׁנִּפְסַד וְנִסְרַח, עַד שְׂאִינוֹ רְאוּי לְמֵאֲכֹל אָדָם
38 - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה. וְכֵן מִשְׁקָה שֶׁנִּסְרַח וְנִפְסַד, וְאֵינוֹ רְאוּי
39 לְשִׁתִּית הָאָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה, כְּדָרְף שְׂאִינוֹ מְכַשֵּׁיר,
40 שְׁנֵטְמָא: "אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה".
41 טו. הַעוֹר שֶׁשָּׁלְקוּ [- בישלון], וְהַשְּׁלֵיָה שֶׁחָשַׁב עֲלֶיהָ
42 לֶאֱכֹלָהּ - מִטְּמָאִין טְמֵאָת אֲכָלִין בְּפָנֵי עֵצִין.
43 טז. עוֹר תְּמוֹר שֶׁשָּׁלְקוּ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם מְטַמָּא טְמֵאָת
44 אֲכָלִין מִפְּנֵי שֶׁשָּׁלְקוּ, אוֹ אֵינוֹ מְטַמָּא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְאוּס
45 הַרְבֵּה.
46 יז. חֲטִיץ שֶׁבְּגִלְלֵי הַבְּקָר וְשֶׁעוֹרִין שֶׁבְּגִלְלֵי הַבְּהֵמָה

46 ואלו שאין צריכין לא מחשבה ולא הכשר: נבלת בהמה
47 טהורה בכל מקום, ונבלת העוף טהור, וחלב בהמה
48 טמאה בפופים - אין אחד מאלו צריך מחשבה, לפי שהן
49 מיוחדין למאכל אדם; ואין צריכין הכשר, מפני שסופן
50 לטמא אדם וכלים בכזית, וכל המטמא טמאה חמורה,
51 אינו צריך הכשר. ואלו צריכין מחשבה, ואין צריכין
52 הכשר: נבלת העוף טהור בפופים, ונבלת בהמה טמאה
53 בכל מקום; והוא, שחשב על פחות מכזית; אבל כזית, אב
54 טמאה הוא.

ד. ישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי, ושחט בה שנים
[קנה וושט] - הרי זו מטמאה טמאת אכלין כל זמן שהיא
57 מפרקת; ואינה צריכה מחשבה - שהרי ישראל שחטה
58 לאכילת הגוי, ואין לה מחשבה גדולה מזו; ואינה צריכה
59 הכשר, לפי שסופה לטמא טמאה חמורה. שחט בה אחד,
60 או שנתרה [בכלי דח] - אינה מטמאה טמאת אכלין. וכן
61 גוי ששחט בהמה טהורה לישראל, ושחט בה שנים או רב
62 שנים - מטמאה טמאת אכלין כל זמן שהיא מפרקת,
63 ואינה צריכה הכשר; שחט בה אחד, או נתרה - אינה
64 מטמאה טמאת אכלין, והרי היא כשאר הנבלות.

ה. החותף בשור מאבר מן החי של בהמה, ואחר כך חשב
65 עליו - צריך הכשר. חשב עליו, ואחר כך חתכו - אינו
66 צריך הכשר; מפני שמטמא טמאה חמורה פגולה, וכל
67 המטמא טמאה חמורה אינו צריך הכשר.
ו. פחות מכזית מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו,
69 והשלים עליו כביצה מאכלים אחרים - אין הכל צריך
70 הכשר; הואיל ופחות מכזית שבכלל הביצה, אם השלימו
71 לכזית, מטמא טמאה חמורה. וכן כזית מנבלת בהמה
72 טמאה שחשב עליה, וחפה אותו בכצק עד שהשלים
73 לכביצה - הואיל ואינו מטמא במגע מפני הצק, הרי זה
74 צריך מחשבה. ואין הצק הזה צריך הכשר, הואיל וכל
75 השעור הזה מטמא במשא מפני כזית נבלה שבתוכו; אף
76 על פי שאינו מטמא במגע, הרי סופו לטמא טמאה
77 חמורה; לפיכך אין צריך הכשר.

ז. פחות מכזית מבשר המת, שהשלים עליו כביצה משאר
79 אכלין - הכל צריך מחשבה, שהרי בטל הכל אצל כל
80 אדם; ואין הכל צריך הכשר, מפני בשר המת שבכללו.
ח. כזית מן המת, שחפהו בכצק - הכל מטמא טמאה
82 חמורה.

ט. החותף בשור מאדם חי להאכילו לכלבים - אם חשב
84 עליו למאכל אדם, הרי זה צריך מחשבה ואינו צריך
85 הכשר.

י. גוזל שנפל לגת [בית ייצור היין], ומת - אף על פי
87 שהגת במדינה [בעיר] - הרי נמאס בגת, ולפיכך צריך
88 מחשבה [לאכילה]. חשב עליו כשהעלהו להאכילו לנכרי
89 - הרי זה מטמא, שהרי חשב עליו למאכל אדם; חשב
90 עליו להאכילו לכלב, אינו מטמא טמאת אכלין. הרי זה
91 שחשב עליו להאכילו לאדם חרש שוטה וקטן, הרי זה

1 [התגברו] הנטיפות - הרי רבו מי גשמים עליהן, והנוטפין
2 מהן טהורין.

3 כח. הסף שמן טהור, ונטמא זה האדם, וטבל, והרי
4 השמן על בשרו - אם היה כדי סיכת אבר קטן [אצבע
5 קטנה], הרי הוא טהור כשהיה קדם. סף שמן טמא, וטבל
6 - לא טהר השמן שעליו; אלא אם נשאר ממנו משקה
7 טופח [- מרטיב את האצבע הנוגעת בו], הרי השמן
8 בטמאתו; ואם לא נשאר ממנו כדי להטפוח, בטל
9 במעוטו.

10 יום שישי ב' שבט ה'תשע"ד

11 פרק ג

12 א. כבר בארנו, שאין האכלין מטמאין עד שיכשרו; ושכל
13 אכל שאינו מיוחד למאכל אדם, אינו מקבל טמאה עד
14 שיחדו לאדם.

15 ב. אכל שהוא מיוחד לאדם במקום זה, ואינו מיוחד לאדם
16 במקום אחר - במקום שהוא מיוחד בו, אינו צריך מחשבה
17 ליחדו לאדם; ובמקום שאינו מיוחד בו, צריך מחשבה
18 ליחדו לאדם, ואחר כך קבל טמאה. וכל אכל שסופו
19 לטמא אדם וכלים, אינו צריך הכשר.

20 ג. יש אכלין שצריכין הכשר [לטומאה] ואין צריכין
21 מחשבה [לאכילה], ויש שצריכין מחשבה ואין צריכין
22 הכשר, ויש שצריכין מחשבה והכשר, ויש שאין צריכין
23 לא מחשבה ולא הכשר. ביצד? כל האכלין המיוחדין לאדם
24 בכל מקום - צריכין הכשר, ואין צריכין מחשבה. ודגים
25 טהורים וחגבים טהורים בכל מקום, ודגים טמאים וחגבין
26 טמאים בפופים - הרי הם מיוחדין לאדם, וצריכין הכשר
27 ואין צריכין מחשבה; וכן חלב בהמה טהורה שמתה -
28 צריך הכשר ואינו צריך מחשבה, בכל מקום. ואלו צריכין
29 מחשבה והכשר: בשר הפורש מן החי - בין מן האדם,
30 בין מן הבהמה, בין מן העוף; ונבלת העוף הטמא; וחלב
31 בהמה שחוטא בפופים - אף על פי שהכשר בשחיטה,
32 צריך הכשר שני אחר המחשבה; ושאר כל ירקות השדה
33 פגון שמרקעין [בצלים חריפים], והבצלים הקשים ביותר,
34 והפטירות, וכן החגבים ודגים קטנים - צריכין מחשבה
35 בפופים. עלשין [מיו ירק] שזרען לבהמה, ונמלף עליהן
36 לאדם - אין מקבלין טמאה, עד שיחשב עליהן אחר
37 שיחלושו; שמחשבת [בשנת] חבור אינה מחשבה. עלשין
38 שלקטן לבהמה והדיחן [במים], ונמלף עליהן לאדם -
39 צריכות הכשר שני אחר המחשבה; וכן כל פיוצא בהן.
40 האלל [שאריות בשר הדבוק בעור שנפשוט] - אם חשב עליו
41 לאכילה, מקבל טמאת אכלין; ואם לא חשב עליו, הרי
42 הוא פועל ואינו מקבל טמאה. וכן העצמות המתפרין
43 בכשר, והגידין, והמקומות הרפין מן הקרניים ומן
44 הטלפים, והכנפים והנוצצה, והמקומות הרפים מן הצפרניים
45 ומן החרטום המבלעין בבשר - צריכין מחשבה והכשר.

40 ח. פת ספגנין [כספוג], משתערת כמות שהיא; ואם יש
41 לה חלל, ממצעף את חללה.
42 ט. בשר העגל שנתפח [בבישול], ובשר זקנה שנתמעט -
43 משתערין כמות שהן.
44 י. האגוז והתמרה והשקד המתקרקשין [מקשקשים מחמת
45 יובשם], משתערין כמות שהן.
46 יא. כל שטמאתו ושעורו שוין, מצטרפין זה עם זה; היו
47 טמאתן שוין אבל לא שעורן, שעורן אבל לא טמאתן -
48 אין מצטרפין, ואפלו לטמא פקל שבהן. כיצד טמאתן אבל
49 לא שעורן? כגון בשר המת ורקב שלו; שעורו ולא
50 טמאתו, כגון בשר [האדם] - המת ובשר הנבלה. ואין צריך
51 לומר, שאם לא היו שוין לא בשעור ולא בטמאה, כגון
52 בשר הנבלה ובשר השרץ - שאין מצטרפין.
53 יב. אכלין טמאים - שעורן שוה, שכל אכל טמא אינו
54 מטמא אלא בכביצה; וטמאתן שוה, שכל אכל טמא אינו
55 מטמא אלא במגע, ואינו מטמא אדם, ולא כלים. לפיכך
56 מצטרפין לטמא פקל שבשניהן. כיצד? פתצי ביצה אכל
57 ראשון וכחצי ביצה אכל שני שבללן זה בזה - הרי זה
58 שני; ואם נגע בתרומה, פסלה. פתצי ביצה אכל שני וכחצי
59 ביצה אכל שלישי שבללן זה בזה - הרי זה שלישי. וכן
60 כל פיוצא בזה. אפלו חצי ביצה אכל ראשון וחצי ביצה
61 אכל רביעי של קדש שבללן זה בזה - הרי הכל רביעי.
62 יג. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שני שבללן זה בזה
63 - הכל ראשון; חלקן [- לשני חלקים], כל אחד מהן שני.
64 נפל זה לעצמו וזה לעצמו על כפר של תרומה, פסלוהו;
65 נפלו שניהן כאחד, עשוהו שני.
66 יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שבללן זה בזה
67 - הכל שני; חלקן, כל אחד מהם שלישי. נפל זה לעצמו
68 וזה לעצמו על כפר של תרומה, לא פסלוהו; נפלו שניהן
69 כאחת - פסלוהו, מפני שעשוהו שלישי.
70 טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שבללן זה
71 בזה - הכל ראשון; חלקן, זה שני וזה שני - שהשלישי
72 שנגע בראשון, נעשה שני.
73 טז. כשתי ביצים אכל ראשון, וכשתי ביצים אכל שני
74 שבללן - הכל ראשון. חלקן לשנים, כל אחד מהן ראשון;
75 חלקן שלשה חלקים או ארבעה, כל אחד מהן שני וכן
76 כשתי ביצים אכל שני, וכשתי ביצים אכל שלישי שבללן
77 - הכל שני. חלקן לשנים, כל אחד מהן שני; לשלשה
78 ולארבעה, כל אחד מהן שלישי.

1 טהור; העלהו [החרשו] כדי להאכילו לאדם, הרי זה טמא
2 - שיש להם מצעה, ואין להם מחשבה.

יום שבת קודש ג' שבט ה'תשע"ד

פרק ד

5 א. כמה שעור אכלין לטמאה? לטמאת עצמן, כל שהן;
6 אפלו שמשם או תרדל, מטמא - שנגמר: "מפל האכל
7 אשר יאכל", כל שהוא. ואין אכל טמא מטמא אכל אחר
8 או משקין או ידים - עד שיהיה בו כביצה בלא קלפתה.
9 וכן האוכל אכלין טמאים - אינו נפסל עד שיאכל כביצה
10 ומחצה, וזה הוא חצי פרס.
11 ב. המשקין מטמאין כל שהן, ומטמאין בכל שהן; אפלו
12 טפת משקין טמאים כתרדל שנגעה באכלין, או בכלים, או
13 במשקין אחרים - נטמאו. ואף על פי כן, אין השוטה
14 משקין טמאין נפסל, עד שישתה רביעית, כמו שבארנו.
15 ג. כל המשקין מצטרפין לפסל את הגויה [גוף האדם],
16 לרביעית. וכל האכלין מצטרפין לכביצה, לטמא טמאת
17 אכלים, ולכחצי פרס, לפסל את הגויה; אפלו חטה עם
18 קמח עם בצק, עם תאנה ובשר וכיוצא באלו - הכל
19 מצטרף.
20 ד. העור המחבר בבשר, והמרק והתבלין והאזל [שאריות
21 בשר הדבוק בעור שנפשוט], אף על פי שמקצתו חשב עליו
22 [לאכילה] ומקצתו לא חשב עליו, מקצתו פלטתו
23 [השאיירה שאריות] חיה ומקצתו פלטתו ספין [שאריות
24 שנוותרו כשחתכו בסכין], והעצמות המחברין בבשר,
25 והגידים והמקומות הרפין מן הפרנים והטלפים, והנפנים
26 והנוצה, והמקומות הרפין מן הצפרנים ומן החרטום
27 המבלעין בבשר - כל אחד מאלו מטמאין ומטמאין
28 ומצטרפין לכביצה, או לכחצי פרס.
29 ה. כביצה אכלין טמאין שהניחן בחמה, ונתמעטו - אינן
30 מטמאין; וכן כזית מן המת או מן הנבלה וכעדרשה מן
31 השרץ שהניחן בחמה, ונתמעטו - טהורין.
32 ו. כזית חלב ודם ונותר [מן הקדשים אחר זמן] ופגול
33 [קדשים שנפסלו במחשבה] שהניחן בחמה, ונתמעטו -
34 אין חזבין עליהן פרת. הניחן בגשמים, ונתפחו - חזרו
35 לכמות שהיו, בין לטמאה חמורה, בין לטמאה קלה, בין
36 לאסור.
37 ז. עלי בצלים ובגני בצלים [עלי בצלים תלושין] שהן
38 תלושין - אם יש בהן ריר, משתערין כמות שהן; ואם היו
39 תלושין וריקנין, ממצעף את חללן.

1 **שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ו טבת – ג' שבט ה'תשע"ד**

42 (ראש השנה כח: ועוד): "עובר על בל-תוסיף", "עברת על
43 בל-תוסיף".

44 המצוה השי"ד — האזהרה שהזרנו מלגרוע מן-
45 התורה, לא שבכתב ולא שבעל-פה, והוא אמרו: "ולא
46 תגרע ממנו" (שם). ובכמה מקומות אומרים: "נמצא
47 עובר על בל-תגרע", "והרי עברת על בל-תגרע".

48 **יום שלישי כ"ח טבת ה'תשע"ד**

49 **מצות לא תעשה שיהי שיט.**

50 **מצות עשה רי. ריא.**

51 המצוה השי"ח — האזהרה שהזרנו פל-אדם ממנו
52 מלקלל אב ואם, והנה העגש מפרש בתורה, והוא אמרו:
53 "ומקלל אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, יז) והוא מקלל
54 הנסקלין ואפלו קלל אחד מהם בשם לאחר מותו במזיד
55 — נסקל. אבל האזהרה לא נתבארה בכתוב בפרוש, שלא
56 אמר: לא תקלל אביו; אלא כבר קדם שבא האזהרה
57 מקלל בל-אדם מישראל — וזה כולל את-האב וזולתו.
58 ובמקלל (פרשת משפטים שמות כא, יז) אמרו: "מקלל
59 אביו ואמו מות יומת", עגש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד
60 לומר "אלהים לא תקלל", אם דין הוא אביו — הרי הוא
61 בכלל אלהים; ואם נשיא הוא — הרי הוא בכלל נשיא;
62 ואם בור (אדם פשוט) הוא (הרי הוא בכלל). "לא תקלל
63 תרש". הרי אתה דן בנן אב (אחת מהמדות שהתורה
64 נדרשת בהן — שפרט המובא בפסוק מסויים הוא כ"אב" ויסוד
65 להעתיקו למקומות נוספים שבאותו ענין) משלשון וגו' עד
66 הצד השנה שבהם שהם 'בעמך' ואתה מזהר על קללתם,
67 אף אביו שבעמך אתה מזהר על קללתו". ובספרא (פרשת
68 קדושים): "כ"י איש איש אשר קלל את-אביו ואת-אמו"
69 וגו' (ויקרא כ, ט) עגש שמענו, אזהרה לא שמענו! תלמוד
70 לומר: "אלהים לא תקלל", שנה ללשון המקלל. וכבר
71 נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין (ג).

72 המצוה השי"ט — האזהרה שהזרנו מלהכות אב ואם.
73 וגם כן לא נתבארה בכתוב אזהרה מיוחדת למעשה זה;
74 אבל הזכיר את-העגש ואמר: "ומכה אביו ואמו מות
75 יומת" (שמות כא, טז), ולמדנו האזהרה למכה אביו על
76 הדרך שלמדנו למקלל אביו, והוא שכבר בארנו במצוה
77 המשלימה שלש מאות שאנו מזהרים: על פל-אדם
78 מישראל שלא להכותו, ואביו בכלל. וישון המקלל
79 (פרשת משפטים שם): "מכה אביו ואמו" וגו' עגש שמענו,
80 אזהרה לא שמענו! תלמוד לומר: ארבעים יפנו לא יסיף"
81 (דברים כה, א). והרי דברים קל וחומר: אם מי שמצוה

2 **יום ראשון כ"ו טבת ה'תשע"ד**

3 **מצות עשה קפ.**

4 המצוה המשלימה מאה ושמונים — הצווי שנוצטונו
5 לענוש את-העדים שהעידו שקר כמו שנממו לעשות
6 בעדותם, והוא אמרו יתעלה: "ועשיתם לו כאשר זמם
7 לעשות לאחיו" (דברים יט, יט) וזהו דין עדים זוממין: אם
8 העידו להוציא ממון — נוציא מהם כמוהו; ואם העידו
9 על מה שמחייב מיתה — נמיתם באותה המיתה; ואם
10 העידו על מה-שמחייב מלקות — נלקה אותם. וכבר
11 נתבארו דיני מצוה זו והשאלות שנתחדשו בה וכיצד
12 יתקיים שהעדים יהיו זוממין ונדון אותם בדין זה,
13 במסכת מכות.

14 **יום שני כ"ז טבת ה'תשע"ד**

15 **מצות עשה קעד.**

16 **מצות לא תעשה שיב. שיג. שיד.**

17 המצוה הקע"ד — הצווי שנוצטונו לשמע לבית דין
18 הגדול ולנהוג על פיהם בכל אשר יצונו בעניני אסור
19 ומתר. ואין חלוק בזה בין דבר שקבלוהו בקבלה (איש
20 מפי איש עד משה רבינו), ובין דבר שלמדוהו באחת
21 המדות שהתורה נדרשת בהן, או דבר שהסכימו עליו
22 כדי לגדור פרוצה (גזרות חכמינו שהם סג לתורה), או
23 בהתאם לאיזה מצב שהוא (לפי צרכי הרוחניים של הדור),
24 ממה שנתראה להם נכון ושיש בו חזיק לתורה — כל-זה
25 חייבים אנו לקיימו ולעשותו ולנהוג על פי דבריהם, כל
26 נעבור עליהם, והוא אמרו יתעלה: "על-פי התורה אשר
27 ירוף וגו'" (דברים יז, יא). וישון ספרי (פרשת שופטים):
28 "ועל המשפט אשר-יאמרו לך תעשה — זו מצות
29 עשה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף סנהדרין (פו).

30 המצוה השי"ב — האזהרה שהזרנו מלחלוק על
31 בעלי הקבלה עליהם השלום (חכמים שמהם אנו מקבלים
32 תורה שבעל פה) ומלסור מבל-מה שצונו במעשי התורה
33 והוא אמרו: "לא תסור מן-הדבר אשר-יאגידו לך" (שם)
34 וישון ספרי (פרשת שופטים שם): "לא תסור וגו' — זו
35 מצות לא-תעשה". והעובר על לאו זה — והוא זקן
36 (חכם) ממרא (פי הסנהדרין ומורה כדעתו) — חייב חנק,
37 בתנאים המקבילים המבארים בסוף סנהדרין (פו), ושם
38 נתבארו דיני מצוה זו.

39 המצוה השי"ג — האזהרה שהזרנו מלהוסיף בתורה
40 לא שבכתב ולא שבעל-פה, והוא אמרו יתעלה: "לא-
41 תסף עליו" (שם יג, א). ובפרוש אמרו בכמה מקומות

מתוך מהדורת חזק

41 אותה האכילה הרעה באותם הדרכים הבלתי טובים —
 42 הריהו עובר על לאו, ואף-על-פי שזה לאו שבכללות, כמו שבארנו בכלל התשיעי, אין בכך פלוגה. שפירוש
 43 שהענין מפרש, לא נחש (נפקק) לאזהרה אם היא
 44 מן-הדין או מן לאו שבכללות. וכבר בארנו את-זה כמה
 45 פעמים וקדמו ממנו דגמאות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 46 בפרק ח' מסנהדרין.

47
 48 המצוה הל"ז — הצווי שצטוינו שיתטמאו הכהנים
 49 לקרובים הנזכרים בתורה (שם כא, ב-ג). שכן מאחר
 50 שמועצם הפתוח מלהתטמא למת בלבד (ולא לשאר
 51 הטומאות), כדי לכבדם, והתיר להם להתטמא לקרובים,
 52 היה אפשר לחשב שזה תלוי ברצונם ושזו רשות בלבד:
 53 רוצה — יתטמא; אינו רוצה — אל יתטמא, לפיכך גזר
 54 עליהם גזרה וחיובם בחיוב, והוא אמרו יתעלה: "לה
 55 יטמא" (שם) כלומר לאחותו. ולשון ספרא (פרשת אמור
 56 שם): "לה יטמא — מצוה. לא רצה להטמא, מטמאין
 57 אותו על פרחו. ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב
 58 הפסח ולא רצה להטמא לה, ודחפוהו חכמים וטמאוהו
 59 על פרחו". וזו עצמה היא מצוה אכל, כלומר: שכל-אדם
 60 מישאאל חייב להתאבל על קרוביו, רצוני לומר ששה
 61 מתי מצוה (אב, אם, בן, בת, אח, ואחות). ומחמת חמך חייב
 62 זה פרוש בכהן, שהוא מזהר על הטמאה, שיתטמא
 63 על-כל-פנים בשאר ישראל, כדי שלא יקלו בדיני
 64 האבלות. וכבר נתבאר (ובחים ק.) שאבלות יום ראשון
 65 דאורייתא. ובפרוש אמרו במועד קטן (יד:): "אבל אינו
 66 נהג אבלות ברגל, אי אבלות דמעקרא (מלפני-כו, על מי
 67 שמת קודם הרגל) הוא — אתי (בא) עשה (של "ושמחת
 68 בחגך") דרבים (המוטל על כלל ישראל) ודחי עשה דייחיד
 69 (האבלות — המוטלת על האבל בלבד). הנה נתבאר (מכך
 70 שנקרא "עשה", שחייב האבלות דאורייתא ושהיא מצוה
 71 עשה, אף דוקא ביום ראשון בלבד: אבל שאר השבועה
 72 — מדרבנן, ושאלו הכהן ינהג אבלות ביום ראשון
 73 ויתטמא לקרוביו; והבן זה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 74 (אבלות וטומאה) במסכת משקין (מועד קטן יט ואילך)
 75 ובכמה מקומות בברכות (יח) וכתובות (ה) וביבמות (כב):
 76 ועוד) ועבודה זרה (יג). ובספרא בפרשת "אמר אל
 77 הכהנים". וחיוב זה שאנו מחייבים את-הכהן להטמא
 78 לקרובים אינו חובה לנשים — לפי שמי שהזהר שלא
 79 יטמא לזולת הקרובים, הוא שצטונו להטמא לקרובים;
 80 אבל הכהנת כיון שלא הזהרה על טמאת מת, כמו
 81 שאבאר במקומו (לא תעשה קטו), כך אין עליה צווי ולא
 82 חיוב להטמא. אמנם חייבת היא באבלות, אבל הטמאה
 83 תלויה ברצונה. והבן זה.

1 להפכותו הרי הוא מזהר שלא להפכותו, מי שמצוה שלא
 2 להפכותו — דין הוא שיהא מזהר שלא להפכותו". והעובר
 3 על לאו זה, כלומר: המכה אביו ואמו במזיד ויוצא מהם
 4 דם — חייב חנק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף
 5 סנהדרין (פה).

6 המצוה המשלימה מאתיים ועשר — הצווי שצטוינו
 7 לכבד אב ואם והוא אמרו יתעלה: "כבד את-אביך
 8 ואת-אמך" (שמות כ, יב; דברים ה, טז) וכבר נתבאר דיני
 9 מצוה זו בכמה מקומות בתלמוד, רבם בקדושין (לא:).
 10 ולשון ספרא (ריש פרשת קדושים): "איזהו כבוד? מאכיל
 11 ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא".

12 המצוה הרי"א — הצווי שצטוינו לירא מאב ואם.
 13 ושהשבים כמעלת מי ישראלים ממנו שיעניש, כמו המלה,
 14 ונתנהג עמהם כמו שנתנהג עם מי ישראלים ממנו,
 15 וחוששים פן יעשה להם דבר בלתי רצוי, והוא אמרו
 16 יתעלה: "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, ג) ולשון
 17 ספרא (פרשת קדושים שם): "איזהו מורא? לא ישוב
 18 במקומו (המיוחד לו) ולא מדבר במקומו ולא יסתור
 19 את-דבריו". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בקדושין
 20 (לה).

יום רביעי כ"ט טבת ה'תשע"ד

21
 22 מצות לא תעשה קצה.

23 מצות עשה לז.

24 המצוה הקצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהיות זולל
 25 וסובא (שקוע ולהוט) במאכל ומשתה בימי הנצרות
 26 בתנאים האמורים בכן סורר (טר מדרכו) ומורה (ממרה פי
 27 אביו), והוא אמרו יתעלה: "לא תאכלו על-הדם" (ויקרא
 28 יט, כו) ובאור ענין זה שכן סורר ומורה מכלל מחייבי
 29 מיתת בית דין ומפרש בתורה (דברים כא, כא) שהוא
 30 בסקילה. וכבר בארנו בהקדמת מאמר (ספר) זה (סוף
 31 הכלל ה"ד) שכל-מה שחייב בו הפתוח פרת או מיתת בית
 32 דין הרי הוא מצוה לא-תעשה, חוץ מן-הפסח והמילה,
 33 כמו שבארנו (בהקדמה שלאחר הכלל ה"ד). וכיון שדן את
 34 זה הזולל והסובא בתנאים האמורים בסקילה ידענו שזה
 35 מעשה שמזהרים עליו בהחלט. והרי נתבאר הענין.
 36 ונשאר לנו לחקור על האזהרה לפי הכלל שלנו: לא ענש
 37 הפתוח אלא-אם-כן הזהיר. ולשון גמרא סנהדרין (טג):
 38 "אזהרה לכן סורר ומורה מנין? תלמוד לומר: לא תאכלו
 39 על-הדם", כלומר: לא תאכל אכילה הגורמת לשפוף דם,
 40 והיא אכילת זה הזולל וסובא שחייב בו מיתה. ואם אכל

21	יום שישי ב' שבת ה'תשע"ד	יום חמישי א' שבת ה'תשע"ד	1
22	מצות לא תעשה קסז.	מצות לא תעשה קסח.	2
23	המִצְוָה הַקְּס"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כִּהֵן גְּדוֹל מִלְּהַמְצִיא	המִצְוָה הַקְּס"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כִּהֵן גְּדוֹל	3
24	עִם מַת פַּחַת תִּקְרָה אַחַת וְאֶפְלוּ מִתִּי מִצְוָה, כְּלוּמַר:	מִלְּהַטְמֵא לְמַת מִן הַמֵּתִים בְּאִיזָה אוֹפֵן שֶׁתִּהְיֶה הַטְּמֵאָה,	4
25	קְרוּבִי, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא" (ויקרא	בֵּין בְּנִגְיָעָה בֵּין בְּמִשְׁא (הַרִים חַפֵּץ שֶׁהַמֵּת מוֹנַח עֲלָיו בְּלִי	5
26	כא, יא) וְאִם נִטְמָא, וְאֶפְלוּ לְאָבִיו וְלֵאמוּ — לֹקְהָ.	לַגַּעַת בַּמַּת), וְהוּא אָמְרוּ: "לְאָבִיו וְלֵאמוּ לֹא יִטְמָא"	6
27	יום שבת קודש ג' שבת ה'תשע"ד	7 (ויקרא כא, יא). וְאוֹלֵי תַחֲשׁוּב שְׁנֵיהֶם וְהַקּוֹדֵם (לֹא תַעֲשֶׂה	7
28	מצות לא תעשה קסו.	8 קֶסֶז) עֲנִיָּן אֶחָד הוּא, וְשְׁנֵיהֶם שְׂאֵמֵר "לְאָבִיו וְלֵאמוּ לֹא	8
29	המִצְוָה הַקְּס"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כִּהֵן הַדְּיוּט	9 יִטְמָא" בְּאוֹר הוּא — אֵין הַדְּבָר כֵּן, אֲלָא הֵם שְׁנֵי לְאוּיָן:	9
30	מִלְּהַטְמֵא לְשֵׁאֵר מֵתִים חוּץ מִן־הַקְּרוּבִים הַמְּפָרְשִׁים	10 לֹא יָבוֹא וְלֹא יִטְמָא. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשֶׁת אִמּוֹר שֶׁם):	10
31	בְּכַתוּב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לְנַפֵּשׁ לֹא־יִטְמָא בְּעִמּוּיֹ" (ויקרא	11 "חֵיב בְּלֹא יָבוֹא וְחֵיב בְּלֹא יִטְמָא" וְכֵן חֵיבוּ כִּכְהֵן הַדְּיוּט	11
32	א). וְהַעוֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה וְנִטְמָא לְזוּלַת חֲמִשָּׁה	12 בְּדִין גְּזֵרָה שְׁנֵיהֶם, אָמְרוּ: "כְּשֶׁם שֶׁכֵּהֵן גְּדוֹל שְׁנֵי־סִרְיָה עֲלָיו	12
33	[שְׁשָׁה] מִתִּי מִצְוָה — חֵיב מִלְּקוּת. וְלֹאוֹ זֶה אֵינוֹ חָל עַל	13 נַפֵּשׁ מֵת חֵיב בְּשְׁנֵי לְאוּיָן: לֹא יָבוֹא וְלֹא יִטְמָא, כִּף גַּם	13
34	הַנְּשִׂים; בָּא בְּקַבְלָה (סִפְרָא רִישׁ פֶּרֶשֶׁת אִמּוֹר): "בְּנֵי אֶהְרֹן	14 כִּהֵן הַדְּיוּט, כִּיִּן שְׁנֵי־סִרְיָה עֲלָיו לְהַטְמֵא בְּנַפֵּשׁ מֵת חֵיב	14
35	— וְלֹא בְּנֹת אֶהְרֹן".	15 בְּלֹא יָבוֹא". אֲכַל לֹא מְנִינּוֹ אוֹתוֹ (כַּשֵּׁתִי מִצְוֹת גַּם בַּכֵּהן	15
		16 הַדְּיוּט) מִהַטְעַם שְׂבָאֲרָנוּ בְּכָל־ל הַשְּׁנֵי (וְהוּא: כִּיִּן שְׁנֵי־סִרְיָה עֲלָיו	16
		17 בַּמְּפּוֹרֶשׁ), אֲלָא מְנִינּוֹ שְׁנֵי לְאוּיָן אֵלוֹ (בַּכֵּהן גְּדוֹל) מְכִינּוֹן	17
		18 שְׁהֵם שְׁנֵי פְּסוּקִים: לֹא יָבוֹא וְלֹא יִטְמָא; וְעֲנִיָּן "לֹא	18
		19 יָבוֹא" אֵינוֹ עֲנִיָּן "לֹא יִטְמָא", כִּמוֹ שְׂבָאֲרוֹ מְקַבְּלֵי הַפְּרוּשׁ	19
		20 (חז"ל) וְאָמְרוּ: חֵיב בְּלֹא יָבוֹא וְחֵיב בְּלֹא יִטְמָא.	20

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט טבת, תש"כ
ברוקלין.

הרה"ג הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה שמואל אבא שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכם מיום כ"ד טבת, יום ההילולא של רבנו הזקן.

עם ב' הפ"נ שיקראו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע.

ויהי רצון שבהמצאנו בערב היום אשר הואיל משה באר את התורה הזאת, ומבאר תיכף, פנו וסעו לכם וגוי' ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם וגוי' לתת להם וגוי' - אשר הקיום במילואו בפועל לא נתקיים (עיין סנהדרין ז, ע"ב, לכם לא נאמר אלא לתת להם וכו', וכן הרי הארץ אשר נשבע, היא דעשר עממין, וכפרש"י (מספרי) עה"כ ואל כל שכניו).

והנה הימים האלה (כשהם) נזכרים (ה"ה גם) ונעשים, וכמו גם אז, אם זכו, הרי היי הכבוש שלם וקיים.

הנה יקוים היעוד בעגלא דידן, וכדז"ל שם, מכאן לתחיית המתים וכו', והקיצו ורננו שוכני עפר, ובעל הציון ובעל ההילולא הבע"ל בראשם.

בברכה לבשו"ט.

מלכים ב ד כט-מא

כט ויאמר לגיחזי חגר מתניד וקח משענתי בידך ולך פיתמציא איש לא תברכנו וכי יברכך איש לא תעננו ושמת משענתי עלפני הנער: ל ותאמר אם הנער חיה והנער חיה וחי נפשך אם אעזבך ויקם וילך אחריה: לא וגחזי עבר לפניו וישם את המשענת עלפני הנער ואין קול ואין קשב וישב לקראתו ויגדלו לאמר לא הקיץ הנער: לב ויבא אלישע הפיתה והנה הנער מת משכב עלמפתו: לג ויבא ויסגר הדלת בעד שניהם ויתפלל אליהו: לד ויעל וישכב עלהילד וישם פיו עלפיו ועינו עלעינו וכפיו עלכפו (כפיו קרי) ויגהר עליו ויחם בשר הילד: לה וישב וילך בפית אחת הנה ואחת הנה ויעל ויגהר עליו ויזורר הנער עדשבע פעמים ויפקח הנער אתעיניו: לו ויקרא אלגיחזי ויאמר קרא אליהשנמית הזאת ויקראה ותבא אליו ויאמר שאי בנך: לו ותבא ותפל עלרגליו ותשתחו ארצה ותשא אתבנה ותצא: פ לח ואלישע שב הגלגלה והרעב בארץ ובני הנביאים יושבים לפניו ויאמר לנערו שפת הסיר הגדולה ובשל נזיד לבני הנביאים: מט ויצא אחד אליהשדה ללקט ארת וימצא גפן שדה וילקט ממנו פקעת שדה מלא בגרו ויבא ויפלח אלסיר הנזיד פילא ידעו: מ ויצקו לאנשים לאכול ויהי פאכלם מהנזיד והמה צקו ויאמרו מות פסיר איש האלהים ולא יכלו לאכל: מא ויאמר וקחו קמח וישלךו אליהסיר ויאמר צק לעם ויאכלו ולא היה דבר רע בסיר: ס

רש"י

(כט) לא תברכנו. לא תשאל לשלום, וכל זה, שלא ירבה דברים ושאלהו להיכן אתה הולך, והוא אומר להחיות את המת, ואין זה כבוד הנס להתהלל בו מי שבא על ידו. והוא לא עשה כן, אלא לכל השואלו הוא אומר, רבי שלחני להחיות את המת (תחומא בשלח כו, ירושלמי סנהדרין י ב): (לד) ויגהר עליו. תרגם יונתן: ואלהי עלוהי. הוא לשון עייפות, יש דוגמתו בברייתא דהאזינו ובספרי. ומנחם פתח: 'ויגהר' פתרון המלה כפי ענינה, נשתטח עליו: (לה) ויזורר. נתעטש:

(לח) שפות הסיר. הושיבה על הכירה: נזיד. תבשיל: לבני הנביאים. לתלמידי נבייא: (לט) ללקט אורות. גרגיר שקורין אורגא, שמאיר את העינים. ויש שפותרין: 'אורות' יקות, כמו (ישעיהו יח ד): כחם צח עלי אור: וימצא גפן שדה. גופנא בחקלא: וילקט ממנו פקועות שדה. צמחו ממנו פקועות שדה, הוא כולי"ץ בלע"ז, סם המות. ובשם רבי מנחם שמעתי: וילקט לבד ממנו בלעדיו, פקועות שדה: ויפלח. ויבקע:

מצודת ציון

(כט) משענתי. המטה אשר נשען בו: תעננו. מלשון עניה ותשובה: (לא) קשב. ענין האזנה: הקיץ. ענין הערה: (לד) ויגהר. ענין השתטחות הגוף, כמו (מלכים א יח מב): ויגהר ארצה: ויחם. מלשון חמימה: (לה) ויזורר. ענין עטוש, כי עטישותיו תהל אור (איוב מא ט), תרגומו: זרירוהי: ויפקח. פתח, כמו (שם כו יט): עיניו פקח: (לח) שפות. ענין העמדת הסיר במקום מושבה, כמו (יהוהאל כו א): שפות הסיר שפות: הסיר הקדרה: נזיד. תבשיל, כמו (בראשית כה כט): ויזד יעקב נזיד: (לט) אורות. ענינו צמחי שדה, כמו (ישעיהו כו יט): טל אורות טלך: פקועות שדה. הם הגדלים על גפן שדה, והמה מרים, ועושים מהם שמן. ובדברי רבותינו ז"ל (שבת פרק ב משנה ב) נקרא שמן פקועות: ויפלח. ענין בקיעה, כמו (שיר השירים ד א): כפלה הרמון:

מצודת דוד

(כט) חגור מתניד. ללכת מהרה ובזריזות: לא תברכנו. בכדי שלא תשהה בדרך: (ל) אם אעזבך. לבל תלך בעצמך עמדי: (לא) עבר לפניו. הקדים להם: ואין קול. אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי סנהדרין י ב): כי גחזי לא שמע לדברי הנביא, והיה עוד מלגלג בדרך, לומר שהולך להחיות את המת: ואין קשב. היא היא, כי כשאין קול, אין מה להקשיב וכפל הדבר במלות שונות: (לד) ויעל. על המטה: פיו על פיו. כאילו ישפיע מן החיות שבאיבריו, אל איברי הנער: (לה) וישב. חזר לרדת מעל המטה: אחת הנה. פעם להעבר מזה, ופעם להעבר מזה: עד שבע פעמים. נתעטש ז' פעמים ופתח אחר כך את עיניו: (לח) שפות הסיר. ערוך הסיר על מקום מושבה, ובשל בה תבשיל: (לט) גפן שדה. מין גפנים הגדלים בשדה, והפירות הם דבר ארסי וממית: ויפלח. בקע לחתיכות, ונתנה אל הסיר, כי לא הכיר בו שהוא דבר ארסי: (מ) ויצקו. שפכו הנזיד אל הקערות לאכלה: מות בסיר וגו'. אתה איש אלהים, הנה בסיר יש דבר הממית, כי הרגישו במרירתו: (מא) ויאמר. אלישע אמר, החזירו הנזיד אל הסיר, וקחו קמח לתת בסיר, ואז יוסר הארס: צק לעם. עתה שפוך אל הקערות ויאכלו: ולא היה רוצה לומר: וכן היה, כי לא היה מעתה דבר ארסי וממית:

תהלים קו כה-מה.

כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיֵּשֶׂא יְדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כז וְלַהֲפִיל זֶרְעָם בְּגוֹיִם וְלִזְרוֹתָם בְּאַרְצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֵּאָכְלוּ זֶבְחֵי מַתִּים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרֹץ־בָּם מִגִּפְתָּה: ל וַיַּעֲמֹד פִּינָחָם וַיִּפְלֹל וַתַּעֲזֹר הַמַּגִּפָּת: לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מֵי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמוֹשֶׁה בְּעֵבֹרָם: לג פִּירֵה־מְרוֹ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְפֹּא בְּשַׁפְתָּיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם: לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיִּהְיוּ לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנֹתֵיהֶם לְשִׁדִּים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נְקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לְעַצְבֵי כִנְעַן וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדַמַּיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרִיף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְנַם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׂנֵאִיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם: מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יֵצִילֵם וְהַמָּה וַיִּמְרוּ בְּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בְּעוֹנָם: מד וַיִּרְא בָּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם: מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנָּחֵם פָּרַב (כתיב חסדו) חֲסָדָיו:

רש"י

(כו) וישא ידו. בשבועה: (כז) ולהפיל זרעם בגוים. מאותו שעה נגזר עליהם חורבן הבית שהרי ליל ט' באב בכו ואמר הקב"ה הם בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות: (לג) כי המרו. משה ואהרן את רוחו בשמעו נא המורים: ויבטא בשפתיו. שבועה לכן לא תביאו את הקהל הזה וגו' (שם ט): (לד) לא השמידו. בימי יהושע: את העמים. אשר אמר ה' להם (דברים כ) לא תחיה כל נשמה לא ישבו בארצך והם הניחום לשבת בקרבם למס עובד: (מא) ויתנם ביד

מצודת ציון

(כה) וירגנו. ענין תלונה ותרעומות כמו דברי נרגן (משלי יח): (כז) ולזרותם. לפזרם כמו תזרם לרוח (יחזקאל ה'): (כח) ויצמדו. ענין דבוק וחבור כמו צמיד פתיל (במדבר ט): (כט) ותפרץ. ענין התחזקות כמו מה פרצת (בראשית לח): (ל) ויפלל. ענין דין ומשפט כמו ונתן בפלילים (שמות כא): ותעצר. ענין מניעה: (לב) ויקציפו. מלשון קצף: (לג) המרו. מרדו וסרבו: רוחו. ענין דבור כמו וברוח שפתיו (ישעיה יא): ויבטא. ענין אמירה כמו לבטא בשפתים (ויקרא ה): (לה) ויתערבו. מל' תערובות: (לו) עצביהם. כן יקראו הגלולים כי מעציב לב עובדיו צועקים אליו ואינם נענים: (לח) ותחנף. תחייב ותרשיע כן תרגומו וכן יחניף את הארץ (במדבר לב): (לט) ויזנו. ענין הסרה ועש"ו תקרא המנאפת זונה כי סרתה מדרכי הצניעות: (מ) ויתעב. מלשון תועבה: (מב) וילחצום. מלשון לחץ ודחק: (מג) ימרו. מרדו וסרבו: וימכו. ענין דלות ושפלות כמו ואם מך הוא (ויקרא כז):

מצודת דוד

(כה) לא שמעו. לא האמינו בקול דברו: (כו) וישא ידו. נשא ידו בשבועה עליהם להפיל וכו': (כז) ולהפיל וגו'. כי אז נגזר עליהם הגלות והוקבע בכיה לדורות: בארצות. ר"ל בארצות הגוים: (כח) ויצמדו. חברו עצמם לבעל פעור ואכלו זבחי עבודת גלולים שהוא דבר שאין בה חיות כמת: (כט) ותפרץ. המגפה נתחזקה בהם כי רבים מתו: (ל) ויעמוד. קם מתוך העדה ועשה דין ומשפט בזמרי ועי"ז נעצרה המגפה: (לא) ותחשב. המשפט הזה נחשבה לו לזכות ולצדקה להיות שמור עד עולם כי בעבור זה נתכהן וכמ"ש והיתה כו' כהונת עולם (במדבר כה): (לב) ויקציפו. אח"ז הכעיסו את ה' במי מריבה ובעבורם נעשה רעה למשה למות במדבר: (לג) כי המרו. כי ישראל מרו בדבר ה': ויבטא. ודבר משה בשפתיו לקרותם ממרים ואמר שמעו נא המורים (שם כה) ועי"ז נענש: (לד) לא השמידו. ובבואם לארץ לא השמידו את העמים אשר צוה ה' להשמידם: (לו) והירו. העובדי גלולים ההם היו להם למוקש כי הם הכשילום בהסתת

עבודת העצבים: (לז) לשדים. אשר היו עובדים להם: (לח) ותחנף הארץ. יושבי הארץ התחייבו בעבור רוב הדמים שנשפך בה לעבודת גלולים: (לט) ויזנו. סרו מה' ברוע מעלליהם: (מא) ויתנם ביד גוים. בימי השופטים: (מב) ויכנעו. היו נכנעים תחת ידי אויביהם: (מג) פעמים וגו'. ע"י השופטים וכמ"ש והיה ה' עם השופט וכו' (שופטים ט): ימרו. במות השופט מרו המה בה' בעצתם הרעה וכמ"ש והיה במות השופט ישוּבו והשחיתו: וימכו בעונם. בעבור עונם נעשו שפלים ועניים: (מד) וירא. ראה בצרתם בעת שמעו את תפלתם: (מה) בריתו. אשר כרת עם אבותינו ואמר ואף גם זאת בהיותם וגו' לכלותם להפך בריתי (ויקרא כז): וינחם. על הרעה: כרוב חסדיו. ולא כפי מעשיהם:

ד עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם. עֲשֶׂר מִכּוֹת הַבְּיָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם, וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם. עֲשֶׂרָה נְסִיוֹנוֹת נָפוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבַּר, שְׁנָאֲמַר (במדבר יד, כב): "וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי".

פירוש ברטנורא

ד עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שניצולו מעשר מכות. וכולם היו במצרים ולא בישראל: ועשרה על הים. אחד, ויבקעו המים. שני, שנעשה הים כמין אוהל ונכנסו ישראל לתוכו, דכתיב (הבקוק ג') נקבת כמטיו ראש פרויו. שלישי, שנעשה קרקעית הים יבש בלא חומר ומיט, דכתיב (שמות י"ד) ובני ישראל הלכו ביבשה. רביעי, שקרקעית הים שדרכו בו המצריים שהיו רודפים אחרי ישראל נתחלחלה ונעשה חומר ומיט, דכתיב (הבקוק ג') חומר מים רבים. חמישי, שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו חתיכה אחת אלא חתיכות קטנות, כעין לבנים ואבני הבנון מסודרים זה אצל זה, דכתיב (תהלים ע"ד) אתה פוררת בעוך ים, שנעשה כעין פירורים. שישי, שנתקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים, דכתיב (שם) שברת ראשי תנינים על המים, והמצריים נקראו תנינים. שביעי, שנגור הים לשנים עשר גזרים כדי שיעבור כל שבט ושכט בדרך אחד לבדו, והיינו דכתיב (שם ק"ז) לגור ים סוף לגזרים. שמיני, שקפאו המים כספיר ושוהם וזכוכית, כדי שיראו השבטים אלו את אלו, שעמוד האש היה מאיר להם, והוא שנאמר (שם י"ח) חשכת מים עבי שחקים, כלומר קבון המים היה כעבי שחקים כעצם השמים למותר. תשיעי, שהיו יוצאים ממנו מים מתוקים שהיו שותים אותם, והוא שנאמר נזולים. עשירי, שלאחר ששתו מהם מה שרצו, הנותרים מהם היו נקפאים ונעשים ערימות, דכתיב (שמות ט"ו) נערמו מים נצבו כמו נד נזולים: עֲשֶׂר מִכּוֹת הַבְּיָא הַקְּדוֹשׁ עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם. דצ"ך ע"ש באח"כ: ועשר על הים. הן כנגד עשר נפילות שבשירת ויושע. רמה בים, ירה בים, טבעו בים סוף, תהומות יכסיומו, וידו במצולות, תרעץ אויב, תהרום קמיו, יאכלמו כקש, כסמו ים, צללו כעופרת, הרי עשר נפילות. ותבלעמו ארץ אינו בחשבון הנפילות, שזו היא מוטבתן שזכו לקבורה: עֲשֶׂר נְסִיוֹנוֹת נָפוּ אֲבוֹתֵינוּ לְהַקְבִּי"ה בְּמִדְבַּר. שנים בים, אחד בירידה, שם נאמר (שם י"ד) המבלי אין קברים במצרים, ואחד בעליה, ויבוא מרתה וילוונו. אחד ברפדים, וירב העם עם משה. שנים בכוף, לא תצאו ויצאו, איש אל יותר ממנו ויתורו. שנים בשליו, בראשון בשבתנו על סיר הבשר, בשליו השני והאספסוף אשר בקרבנו. אחד בעגל, ואחד במתאוננים. ובמרגלים. והוא עשירי, שם נאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי:

משניות מבוארות – קהתי

המים כזכוכית או כשוהם, כדי שיראו השבטים אלו את אלו; ט. שהיו נזולים מים מתוקים לשתיה; י. שלאחר ששתו מהמים המתוקים די צרכם, היו המים נקפאים מיד קודם שהגיעו לארץ ונעשו ערימות, שנאמר (שמות טו, ח): "נערמו מים, נצבו כמו נד נזולים". עֲשֶׂר מִכּוֹת הַבְּיָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם – דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חושך, מכת בכורות; וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם – הרמב"ם כותב: "מצאנו בקבלה, שהמצריים – באו עליהם מכות על הים יותר ממכות מצרים, אבל כולם היו מעשרת המינים ההם אשר ירדו במצרים ונחלקו למינים רבים על הים". ברם, רש"י מפרש על פי מקילתא בשלח: ועשרה על הים – כמנין לשונות מפתם שבשירת הים: א. "רמה בים"; ב. "ירה בים"; ג. "טבעו בים סוף"; ד. "תהומות יכסיומו"; ה. "ירדו במצולות"; ו. "תרעץ אויב"; ז. "תהרוס קמיו"; ח. "יאכלמו כקש"; ט. "כסמו ים"; י. "צללו כעופרת". אבל הפסוק "נטית ימינך תבלעמו ארץ" אינו בחשבון הלשונות הללו, שזו היא טובתם, שניתנו לקבורה בשכר שעלו עם יוסף לקבור את יעקב. – ב"תוספות יום טוב" מבואר (בשם מדרש שמות): "לפי שהמכות באו במשפט וברדין על המצריים, לכך יחדם התנא להקב"ה שהוא דיין אמת (ועשר מכות הביא הקב"ה על המצריים); אבל בנסים שנעשו לאבותינו לא יחדם להקב"ה, לפי שלא היה שורת הדין נותן, שיהיו ראויים לנס, כי היו גם כן עובדי עבודה זרה". עֲשֶׂרָה נְסִיוֹנוֹת נָפוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבַּר, שְׁנָאֲמַר: "וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי" – ואלו הם: א. על ים סוף. שאמרו: "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר" (שמות יד, יא); ב. במרה: "וילוונו העם על משה לאמר מה נשתה" (שם טו, כד); ג. במדבר סיני: "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר" (שם טז, ג); ד. במון: "ולא שמעו אל משה ויתורו אנשים ממנו עד בוקר" (שם טז, כ); ה. במון: "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט" (שם טז, כז); ו. ברפדים: "וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה" (שם יז, ב); ז. בחורב: "במעשה העגל: "וירקה העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים" (שם לב, א); ח. בתבערה: "ויהי העם כמתאוננים" (במדבר יא, א); ט. בקברות התאוה: "והאספסוף אשר בקרבנו התאוה תאוה... ויאמרו מי יאכילנו בשר" (שם טז, ד); י. במדבר פארן: "בענין המרגלים, ושם נאמר: "וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי", ואמרו חכמינו (שבין טו, א): "מלמד שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר שלא יינסו לארץ אלא על חטא לשון הרע, שנאמר: וינסו אותי זה עשר פעמים", ותיבת "זה" משמעה: על חטא

באור משנה ד

עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם – שניצולו מעשר המכות שהביא הקב"ה על המצריים במצרים; והרמב"ם מוסיף בפירושו למשנתנו: "ואלו הם נסים בלא ספק. ולשון התורה בכל מכה ומכה, שהביא הקב"ה על המצריים בלבד (ולא על בני ישראל שישבו בקרבם); מלבד מכת הכנים שלא באר זה (שהיא היתה במצריים בלבד. שנאמר: "ותהי הכנס באדם ובבהמה" – שמות ח, יד – ולא פירש בה במצרים, כמו שפירש בשאר המכות), אלא שהוא ידוע שלא ענש ישראל (שאף במה ז' לא לקו ישראל). אבל היו נמצאים אצלם ולא היו מציעים אותם, וכן בארו החכמים. אבל בשאר המכות התבאר בהם הענין (מפורש בתורה): בדם – "ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור" (שמות ז, כא). ומכאן שהנוק היה משיג אותם לברם; בצפרדעים – "ובאו בביתך ובחדר משכבך... ובכה ובעמך ובכל עבדיך, יעלו הצפרדעים" (שם, כח-כט); בערוב – "והפילתי ביום ההוא את ארץ גושן... לבלתי היות שם ערוב" (שם ה, יח); בדבר – "וממקנה בני ישראל לא מת אחד" (שם ט, ט); בשחין – "כי היה השחין בחרטומים ובכל מצרים" (שם ט, יא); בברד – "רק בארץ גושן אשר שם בני ישראל, לא היה ברד" (שם ט, כז); בארבה – "ויעל הארבה על כל ארץ מצרים" (שם י, יד); בחושך – "ולכל בני ישראל היה אור במשבותם" (שם ט, כג); וכן "מכת בכורות". וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם – ועשר נסים נעשו לאבותינו על הים, ואלה נמסרו מפי הקבלה, ואינם נזכרים בפירוש בתורה; ומפורשים הם במדרש (תנחומא בשלח) ובאבות דרבי נתן (פרק ג) בשינויים מסויימים, ואלה הם (לפי הרמב"ם): א. "ויבקעו המים" (שמות יד, כא); ב. שנעשה הים כמין אוהל, "והיתה הדרך כאילו היה נקב במים, והמים מימין ומשמאל וממעל" (רמב"ם); ג. שקרקעית הים נעשתה יבשה, כמו שכתוב (שמות יד, כט): "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים", "ולא נשאר בקרקעיתו שום חומר וטיט כבשאר נהרות" (רמב"ם); ד. שקרקעית הים, אשר דרכו בה המצריים, שרדפו אחרי ישראל, היתה חומר וטיט; ה. שנחלק הים לשנים עשר גזרים, כדי שיעבור כל שבט ושכט בדרך אחד לבדו, כמו שכתוב (תהלים קלו, ג): "לגור ים-סוף לגזרים"; ו. שנקפאו המים ונתקשו כסלעים, והוא שכתוב (תהלים עד, ג): "שברת ראשי תנינים על המים", כלומר שראשי המצריים שרדפו אחריהם נשברו בהם; ז. שהמים הנקפאים לא היו חתיכה אחת אלא חתיכות חתיכות כעין אבני בנין מסודרות זו אצל זו, כמו שכתוב (שם טד, ג): "אתה פוררת בעוך ים", והיה זה לישראל לנוי ולתפארת (יתוספות יום טוב); ח. שקפאו

ה עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: לֹא הִפְלִיחַ אִשָּׁה מִרִיחַ בֵּשֶׁר הַקִּדְשׁ; וְלֹא הִסְרִיחַ בֵּשֶׁר הַקִּדְשׁ מֵעוֹלָם; וְלֹא נִרְאָה זָבֹב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים; וְלֹא אָרַע קָרִי לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; וְלֹא כָּבוּ גְשָׁמִים אִשׁ שֶׁל עֶצִי הַמַּעֲרָכָה; וְלֹא נִצְחָה הַרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשָׂן; וְלֹא נִמְצָא פְסוּל בְּעֹמֶר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים; עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְחוּם; וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעֶקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם מֵעוֹלָם; וְלֹא אָמַר אָדָם לְחִבְרוֹ: צֵר לִי הַמָּקוֹם שְׁאֵלַי בִּירוּשָׁלַיִם.

ו עֲשֶׂרָה דְבָרִים נִבְרָאוּ בְעֶרְב שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמַשׁוֹת, וְאֵלוּ הֵן: פִּי הָאָרֶץ, וְפִי הַבְּאֵר, וְפִי הָאֵתוֹן, וְהַקְּשֵׁת, וְהַמָּן,

פירוש ברטנורה

ה ולא אירע קרי לכהן גדול. לפי שהיא טומאה היוצאה מגופו, היה הדבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאות: ולא כבו גשמים אש עצי המערכה. ואע"פ שהמזבח במקום מגולה היה: ולא נצחה הרוח את עמוד העשן. שלא יהא מתמר ועולה: ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים. שאם היה נמצא בהם פסול קודם מצותן לא היה אפשר להקריב אחרים תחתם. שהעומר נקצר בלילה ולא היו מרבים לקצור. ושתי הלחם נאפים מערב יום טוב ואין אפייתן דוחה יו"ט. וכן לחם הפנים נאפה מערב שבת: צפופים. לשון צף על פני המים. מרוב הקהל היו נדחקים איש באחיו עד שהיו רגליהם נטולות מן הארץ ועומדים באויר: ומשתחווים רוחים. כשעת השתחווה נעשה להם נס ומשתחווים ברוח כל אחד רחוק מחברו ארבע אמות, כדי שלא ישמע את חברו כשהוא מתודה ומזכיר עונותיו: צר לי המקום שאלין בירושלים. גרסין. לפי שהיה המקום מומין להם פרנסתן ולא הוצרך אחד מהם לצאת משם ולומר פרנסתי [דחוקה] ואיני יכול לדור בירושלים. ויש ספרים שכתוב בהן כשאלין. ועל העולים לרגל נאמר, שלא היה אחד מהם מוצר כשהיה לן בירושלים מחמת דוחק המקום. כמו צר לי המקום גשה לי ואשבה (ישעיה מ"ט):

ו בין השמשות. בערב שבת בראשית קודם שנשלמה הבריא: פי הארץ. לבלוע קורה ועדתו: ופי הבאר. בארה של מרים שהיתה הולכת עם ישראל

משניות מבוארות – קהתי

להקריב ממנה מנחת; וכיון שאין אפייתן דוחה שבת ויום טוב היו צריכים לאפותן בערב יום טוב, ולכן אילו אירע בהן פסול, שוב לא היו מקריבים אותן, הואיל וזמנם קבוע, ואין להן תשלומים; ובגללם הפְּנִיָּים – שהיו אופים אותו בערב שבת, ועורכים אותו על השולחן למחרתו בשבת, והיה מונח עליו עד השבת הבאה ומתחלק לכהנים; ואילו היה נמצא בו פסול, היה השולחן נשאר בלא לחם; ואמנם היה נס, שלא נמצא פסול בכל אלו. ז. עומדים צפופים – כשהיו ישראל עולים לרגל היתה צפיפות רבה בעזרה; וב"ברטנורה" מבואר: "צפופים" מלשון "צף על פני המים"; מרוב הקהל היו נדחקים איש באחיו, עד שהיו רגליהם נטולות מן הארץ ועומדים באויר, ומשִׁתַּחֲוִים רְחוּם – ואף על פי כן נעשה להם נס בשעת ההשתחוויה, שהיו משתחווים ברוחה, עד שהיה רוח של ארבע אמות בין כל אחד ואחד, שלא יהא אחד שומע וידויו של חברו ויתבייש (ויקרא רבה י). ט. וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעֶקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם מֵעוֹלָם – אף על פי שהיו מצויים שם הרבה (המאירי). י. וְלֹא אָמַר אָדָם לְחִבְרוֹ: צֵר לִי הַמָּקוֹם שְׁאֵלַי בִּירוּשָׁלַיִם – "כלומר, דחוקה לי השעה בכאן ואיני יכול להתפרנס, אלך ואדור חוץ לירושלים – לפי שכל הדירים בתוכה, היה הקב"ה מפרנסם עד שלא נצרך אחד מהם לחברו ולצאת משם להיות מטולטל" (רש"י). ויש מפרשים, שכוונת הדברים לעולי הרגל, שכולם מצאו בה מקום אכסניה, ולא היה אחד מהם מיצר, כשהיה לן בירושלים, מפני דוחק המקום (בדטנורה: רבנו יונה). ויש מדייקים: "לא היה צר המקום" לא נאמר, אלא "לא אמר אדם לחברו: צר לי המקום" – שאף שהיה המקום צר, לא הרגיש שום אדם שצר לו, כי גדולה היתה חיבתו לירושלים ולמקדש ה', ואף היתה שם אהבה ואחוה בין איש לחברו (ילקוטי בתר לקוטי" בשם חתם סופר). – במדרש שמואל מבואר, שלכאורה רוב הדברים האמורים במשנתנו הם צרכי גבוה, ולמה נאמר בה "עשרה נסים נעשו לאבותינו?" אלא כל הנסים הללו נעשו למען אבותינו. כדי שיראו ויקחו מוסר, שכל נס בא לרמוז על כוחה של הקדושה, ועל הנהגותיה של הקדוש ברוך הוא כלפי עושי רצונו.

באור משנה ו

עֲשֶׂרָה דְבָרִים נִבְרָאוּ בְעֶרְב שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמַשׁוֹת – בערב שבת בראשית עם גמר בריאת העולם, וְאֵלוּ הֵן: פִּי הָאָרֶץ – שבלע את קורה ועדתו (במדבר טז, לב); ב. וְפִי הַבְּאֵר – שהוציאה מים לישראל במדבר (שמות יז, ו), וזו בארה של מרים שהיתה מלווה את ישראל

זה של המרגלים נחתם גזר דינם. – בגמרא (ערכין טו), וכן באבות דרבי נתן (פרק לד), נימנים עשרת הנסיונות בשינויים קצת (ענין טו).

באור משנה ה

עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ – ואלו הם: א. לֹא הִפְלִיחַ אִשָּׁה – מעוברת את ולדה, מְרִיחַ בֵּשֶׁר הַקִּדְשׁ – של הקרבנות; שכן הלכה היא, שאשה מעוברת שהריחה ריח תבשיל, מאכילים אותה מאותו תבשיל – אפילו כשהוא משל איסור – עד שתשוב נפשה, שאם לא יאכילה, חיי האם והעובר בסכנה, ואין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש (יומא פב, א); והיה הנס בבית המקדש, שאף על פי שריח צלי ומבושל מבשר הקרבנות היה נודף שם תמיד, לא קרה מעולם מכשול ותקלה לשום אשה על ידי אותו הריח (סוף המאור להרמב"ם). ב. וְלֹא הִסְרִיחַ בֵּשֶׁר הַקִּדְשׁ מֵעוֹלָם – אף על פי שקדשים קלים נאכלים לשני ימים וליה אחד, והימים בימי הקיץ חמים מאד, בכל זאת לא העלה הבשר ריח רע. ויש מפרשים: ולא הסריח – בהפעיל, כלומר שהבשר לא הסריח את ידי הכהנים המטפלים בו כשאר בהם חולין שידי הטבחים מסריחות הימנו (המאירי). ג. וְלֹא נִרְאָה זָבֹב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים – שבעזרה; ושם היו שולחנות של שיש, שהיו מדיחים עליהם את הקרביים; ואף על פי שהבשר היה מצוי שם תמיד, לא נראה שם זבוב מעולם. ד. וְלֹא אָרַע קָרִי לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים – לא אירע לו מקרה לילה, הפוסלו לעבודת היום, שהואיל והיא טומאה היוצאה מגופו, היה הדבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאות, והיה זה גורם בושה לכהן הגדול. ברם טומאה אחרת, כגון טומאת שרץ וכיוצא בה, אירעה לו, ולכן היו מתקינין לו סגן, כמו שמצינו (יומא יב, א): "מעשה ככהן גדול שאירע בו פסול ומינו את יוסף בן אילם תחתיו". ה. וְלֹא כָּבוּ גְשָׁמִים אִשׁ שֶׁל עֶצִי הַמַּעֲרָכָה – אף על פי שהמזבח החיצון עמד במקום מגולה. ו. וְלֹא נִצְחָה הַרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשָׂן – שהעשן מאש המערכה היה מיתמר ועולה כדקל, כעמוד ישר, ולא היתה הרוח מטה אותו; והרמב"ם כותב: "בעת ההקרבה היה האויר נח". ז. וְלֹא נִמְצָא פְסוּל בְּעֹמֶר – הבא מן השעורים, וזמן הקרבנו הוא ביום ט"ז בניסן, והוא בא להתיר את התבואה החדשה לאכילה; ואילו היה נמצא בו פסול, אי אפשר היה להביא עומר אחר תחתיו, לפי שהיו קוצרים אותו בליל ט"ז ולא היו מרבים לקצור אלא כדי הצורך להקרבה, הלכך אילו היה נפסל, שוב אין לו תשלומים; ובשְׂתֵי הַלֶּחֶם – שהובאו מן החיטה החדשה בחג השבועות, כדי להתיר את החיטה החדשה למזבח,

וְהַמְּטָה, וְהַשְׁמִיר, וְהַתְּקַב, וְהַמְּכַתֵּב, וְהַלּוּחֹת. וַיֵּשׁ אֲמֹרִים: אֵף הַמְּזִיקִין, וְקִבּוּרְתוֹ שֶׁל מִשֶׁה, וַאִילוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ. וַיֵּשׁ אֲמֹרִים: אֵף צֶבֶת בְּצֶבֶת עֲשׂוּיָה.

פירוש ברטנורה

במדבר בכל המסעות. ויש אומרים, שפתחה פיה ואמרה שירה, שנאמר (במדבר כ"א) עלי באר ענו לה: פי האתון. בין השמשות נגור עליה שתדבר עם בלעם: והקשת. לאות ברית שלא יהיה עוד מבול: והמן. שירד לישראל ארבעים שנה כמדובר: והמטה. שנעשו בו האותות. ושל סנפרינן היה: והשמיר. כמין תולעת, כרייתו בשעורה. כשהיו מראים אותו על האבנים הרשומות בדיו, הן נבקעות מאליהן. וכו' פיתחו אבני האפוד והחושן, דכתיב בהו במלואותם: **הכתב**. צורת האותיות שהיו חקוקים בלוחות: **והמכתב**. שהיו נקראים מכל הארבעה צדדים: והלוחות. של סנפרינן היו, ארכן ששה, ורחבן ששה, ועוביין שלשה. כאבן אחת שארכה ורחבה ועוביה שוין. ונחלקה לשנים ונגללים היו וחצובים מנגלל חמה: **אף המזיקין**. אלו השדים. שלאחר שברא הקב"ה אדם וחוה היה מתעסק בבריאתו, וכשברא ורוחיהו לא הספיק לברוא גופותיו עד שקרש היום, ונשארו רוחות בלא גוף: **ואילו של אברהם אבינו**. נגור עליו בין השמשות שיהיה נאחו בסבך בקרניו בשעת העקידה: **אף צבת בצבת עשויה**. תרגום מלקחיה צבתהא. הצבת אינה נעשית אלא בצבת אחרת, וראשונה מי עשאה, על כרחק מאליה נעשית בידי שמים, ונבראת בין השמשות. וזה נדחה בנגמרא בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נ"ד), ואמרו, אפשר שהצבת הראשונה נעשית בדפוס שהתיכו הנחוישת באש והציקוהו בתוך הרפוס ונעשית הצבת מיד:

משניות מבוארות – קהתי

אילון" – יהושע י, יב-ג), וכן שאר הנפלאות, מלבד אלו העשרה שהושמו בטבעי הדברים ההם בין השמשות". וכן אמרו במדרש (בראשית רבה ה, ד): אמר רבי יונתן: תנאי התנה הקב"ה במעשה בראשית עם הים שיהא נבקע לפני ישראל, וזה שכתוב (שמות יד, כז): "וישב הים... לאיתנו" – לתנאי שהתנה עמו. אמר רבי ירמיה בן אלעזר: לא עם הים בלבד התנה הקב"ה, אלא עם כל מה שנברא בששת ימי בראשית, כמו שכתוב (ישעיה חח, יב): "אני יד י נטו שמים וכל צבאם צויתי" – צויתי את הים שייקרע לפני ישראל; צויתי את האור שלא יזיק לחנניה מישאל ועזריה (דניאל ג), ואת האריות שלא יזיקו לדניאל (שם ו), ואת הדג שיקא ליונה (יונה ג, יא). – ולפי המאירי: "עשרה דברים אלו שנימנו במשנתנו – בהם קיום האומה, הצלחתה ושלמות אמונתה; ואילו לא הם לא היה קיום לזאת האמונה שבה תכלית המציאות וכוונת הבריאה. וענין "בין השמשות" הוא, כלומר: שתיכף לבריאה התחייבו מצד הקבלה להאמין כן. והזכיר פתיחת פי הארץ – להאמין בעונש הרשעים; ופי הבאר – להאמין בגמול הטובים, והם עיקרי אמונה גדולים בתורתנו; פי האתון – רמז לכל ענין בלעם, שאילו לא השגחתו יתברך היו אובדים, כמו שכתוב (מיכה ו, ה): "עמי זכר נא מה יעץ בלק... למען דעת צדקות ה'", כלומר אז תכיר צדקות ה' שעשה עם ישראל; והקשת – שהיתה לאות ספק שלא היה להם בזולת ה' יתברך מזון ארבעים שנה בלי הפסק; והמטה – רמז לאותות ולמופתים שעשה ה' במצרים, ואילו לא הם לא היו יוצאים ממצרים לעולם והיו נטמעים ומשוקעים באמנותם; והשמיר – רמז על כל כלל בנין בית המקדש, שהיה עיקר וראש לענין הדת; הכתב והמכתב – רוצה לומר הכתב והלשון, ששניהם קיום האומה, ובזולתם אין נודד כנף, פוצה פה ומצפצף. והלוחות – עניינם על מתן תורה, שהוא כלל הכוונה כולה. ויש אומרים: אף המזיקים – רימז על היצר הרע שהוא בצד מן הצדדים קיום העולם, כאמרם ז"ל (בראשית רבה ט, ב): "וירא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד" – זה יצר הרע, שאלמלא יצר הרע לא היה העולם מתקיים; וקבורתו של משה – שנעלם מקום קברו מגודל החשש שהתבאר במדרשות; ואילו של יצחק – רימז על הצלת יצחק לבעבור השאירנו ברכה בקרב הארץ. ולהמשך הדברים צירף גם ענייני האמונות שהוא צורך העולם, ואמר שהצבת היא תחילת כל המלאכות, וזולתו לא יעשה ממלאכת הברזל רק בקושי גדול".

באר משנה ז

ארבע סוגי אנשים הם, שמידותיהם "פגומות": בור, ריק, עס-הארץ וגולם. בור נקרא מי שאין לו שום מעלה, לא מעלה שכלית ולא מעלה ממעלות המדות, ואף אין לו הכנה בטבעו לבוא לידי מעלה, כאותו שדה "בור" שלא נודע בו כלום, ואף אם יזורע לא יצמיח, מאחר שלא הוכן לכך. ועל זה אמרו: "אין בור ירא חטא" (לעיל ב, ה). ריק נקרא מי שיש לו הכנה טבעית למעלות, אלא שלא למד

במדבר בכל המסעות (ענין במדבר כא, טז-יז); ג. ופי הָאֲתוֹן – של בלעם, שנגזר עליה בערב שבת בין השמשות שתדבר עם בלעם (במדבר כב, כח); ד. וְהַקְּשֶׁת – בענין לאות ברית שלא יהיה עוד מבול (בראשית ט, יג); ה. וְהַמֶּנֶן – שירד לישראל ארבעים שנה במדבר (שמות טז, טז); ו. וְהַמְּטָה – של משה, שעשה בו את האותות (שמות ד, יז); ז. וְהַשְׁמִיר – שהשתמשו בו בבנין בית המקדש להבקעת האבנים, וכו' פיתחו את אבני החושן והאפוד, כמו שאמרו בברייתא (סוטה חח, ב); "אבנים הללו (שבחושוין וא"ר) אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר (שמות כח, יא): "פיתוחי חותם", ואין מסרטין עליהם באיזמל, משום שנאמר (שם כח, כ): "במילואותם", אלא כותב עליהם בדיו ומראה להן שם מכוון והן נבקעות מאליהן, כתאינה זו שנבקעת בימות החמה ויאנה חסירה כלום, וכבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואינה חסרה כלום"; ח. וְהַתְּקַב – צורת האותיות שהיו חקוקות בלוחות (ברטנורה); ט. וְהַמְּכַתֵּב – כמו שכתוב (שמות לב, טז): "והמכתב מכתב אֱלֹהִים הוא חרות על הלוחות"; ומבואר בברטנורה, שהיו נקראים מכל ארבעת הצדדים. ולפי הרמב"ם: הכתב – היא התורה הכתובה לפניו יתברך; והמכתב – היא הכתיבה שעל הלוחות (צורת האותיות); ו. וְהַלּוּחֹת – הראשונים, שנאמר בהם (שם לב, טז): "והלוחות מעשה אֱלֹהִים המה", ואמרו (אבות דרבי נתן פרק ב): מלמד שהלוחות היו כתובים ומונחים מששת ימי בראשית. ברם, הלוחות השניים משה פסלם, כמו שכתוב (שמות לד, א): "ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים". וַיֵּשׁ אֲמֹרִים: אֵף הַמְּזִיקִין – אף שדים ורוחות נבראו בערב שבת בין השמשות; וְקִבּוּרְתוֹ שֶׁל מִשֶׁה – קברו של משה, כמו שכתוב (דברים לד, ו): "ולא ידע איש את קבורתו", וַאִילוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ – שנגזר עליו בערב שבת בין השמשות, שיהיה נאחו בסבך בקרניו בשעת עקידת יצחק (בראשית כב, יג). וַיֵּשׁ אֲמֹרִים: אֵף צֶבֶת בְּצֶבֶת עֲשׂוּיָה – כלומר הצבת אינה נעשית אלא באמצעות צבת אחרת, שאוחזים בה את הברזל המלוכב באש ומכים עליו בפטיש עד שהוא נעשה לכלי, ומי עשה את הצבת הראשונה? אלא בידי שמים נעשתה (ענין פסחים נד, א), ונבראה בערב שבת בין השמשות. – הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב, "שכל הנפלאות כולם הושמו בטבעי הדברים ההם מששת ימי בראשית, ולמה ייחד אלו העשרה (למה מונה המנשה דווקא עשרה אלה מתוך שאר כל הנסים)? דע, שלא ייחדם לומר, שאין שום מופת שהושם בטבע הדברים מששת ימי בראשית רק אלו, אלא אמר שאלו בלבד נעשו בין השמשות, ושאר הנפלאות והמופתים הושמו בטבעי הדברים, אשר נעשו כם, בעת העשותם תחילה (בשעת בריאתם בששת ימי בראשית). ואמרו על דרך משל, שיום שני בהחלק המים, הושם בטבע, שיחלק ים סוף למשה, והירדן ליהושע, וכן לאלהיה (מלכים ב, ח, כ), וכן לאלישע (שם טז, טז); ויום רביעי כשנברא השמש הושם בטבעו שיעמוד בזמן פלוני בדבר יהושע אליו ("שמש בגבעון דום וירח בעמק

ז שְׁבִיעָה דְּבָרִים בְּגִלְמֵם וְשִׁבְעָה בְּחֶכְמָם. הֶחֱכַם אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּפִנְי מִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בַּחֲכָמָה; וְאֵינוֹ נֹכְחֵם לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ; וְאֵינוֹ נִבְהַל לְהִשִּׁיב; שׂוֹאֵל פְּעֻנָּן וּמְשִׁיב בְּהִלְכָּה; וְאוֹמֵר עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן; וְעַל מָה שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹמֵר: לֹא שְׁמַעְתִּי; וּמוֹדָה עַל הָאֲמַת. וְחִלּוּפֵיהֶן בְּגִלְמֵם.

ח שְׁבִיעָה מִינֵי פְרַעְנִיּוֹת פְּאִין לְעוֹלָם, עַל שְׁבִיעָה גּוֹפֵי עֲבָרָה: מִקְצָתָן מַעֲשָׂרִין וּמִקְצָתָן אֵינָן מַעֲשָׂרִין – רָעַב שָׁל בְּצַרְתָּ פֶּא; מִקְצָתָן רְעִיבִים וּמִקְצָתָן שְׁבַעִים. גְּמָרוֹ שֶׁלֹּא לְעֵשֶׂר – רָעַב שָׁל מְהוּמָה וְשָׁל בְּצַרְתָּ פֶּא. וְשֶׁלֹּא לְפֹטוֹל פִּירוּשׁ בְּרַטְנוֹרָא

ז גולמם. לשון גולמי כלים, שלא נגמרה מלאכתן. כך אדם שאינו נגמר בדעתו ולא בחכמה קרוי גולם: אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה. שכן מצינו באלעזר ואיתמר שלא רצו לדבר בפני אביהן כשקצף עליהם משה, והשיב אהרן: ואינו נכנס לתוך דברי חבירו. שלא [יערכבון]. דכתיב (במדבר י"ב) שמעו נא דברי המתנינו לי עד שאדבר. קל וחומר להדיוט: ואינו נבהל להשיב. כדי שתהא תשובתו כהלכה. וכן באלהוא הוא אומר (איוב ל"ז) חתר לי זעיר ואחור: שואל פנענין ומשיב כהלכה. לדבר אחד הוא נמנה כאן. והכי פירושו, התלמיד שואל כענין כלומר באותו ענין שהם עוסקים בו, ואז הרב משיב כהלכה. אבל אם ישאל התלמיד שלא כענין, הוא מביא לרב שישב שלא כהלכה. על דרך שאמר רבי חייה לרב (שבת דף ג') כי קאי רבי בהאי מסכתא לא תשיליה במסכתא אחריתי. וכן אתה מוצא באנשים אשר היו נמאים לנפש אדם שראו את משה עוסק בהלכות הפסח ושאלו לו באותו ענין: ואומר על ראשון ראשון. וכן מצינו בהקב"ה שאמר לו משה (שמות ג') מי אנכי כי אלך אל פרעה, היא הראשונה. וכי אוציא את בני ישראל, הרי שניה. והשיבו הקב"ה על הראשונה כי אהיה עמך, ועל השנייה, בהוציאך את העם ממצרים תעברון את האלהים: ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי. אם פוסק דין מן הסברא מדרתו לא יאמר כך שמעתי מרבותי. ומצינו באנשי חרן (בראשית כ"ט) כששאל מהם יעקב השלום לו, אמרו לו שלום, והנה רחל בתו באה עם הצאן, כלומר, זה אנו יודעים, ואם תשאל יותר, הנה רחל בתו באה עם הצאן והיא תגיד לך, כי אנחנו לא ידענו יותר מזה: ומודה על האמת. ואע"פ שכולם להעמיד את דבריו על ידי מענות שברו. וכן מצינו במשה (ויקרא י'), כשסלקו אהרן ואמר לו, אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות, וישמע משה וייטב בעיניו, הודה ולא בוש לומר לא שמעתי, אלא שמעתי ושכחתי: וחלופיהן בגולמם. חלוף הדברים הללו שבחכם הם בגולם:

ח רעב של בצורת. הגשמים מועטים ומתוך כך השער מתיקר: רעב של מהומה. מפני הגייסות אין יכולין לאסוף התבואה: רעב של בליה. השמים

משניות מבוארות – קהתי

יאמר ששמע אותה מרבותי, כדי שתתקבל, אלא הוא מודה ואומר: לא קיבלתי אותה מרבותי, וזוהי סברתי ודעתי (חמאדי); ז. וְמוֹדָה עַל הָאֲמַת – אם בא חברו לחלוק עליו, אינו מתעקש להעמיד את דבריו מתוך פלפול וראיות מטעות כדי לנצחו, אלא מודה על האמת ואינו בוש לומר: טעיתי; וכן מצינו במשה שכתוב בו (ויקרא י, ט): "וישמע משה וייטב בעיניו", ואמרו חכמים: הודה ולא בוש לומר "לא שמעתי", אלא (אמר): "שמעתי ושכחתי" (נבוזים קא, ב). – בעל "תפארת ישראל" מציין את הסדר שנקטה משנתנו במעלות החכם: א. קודם הדיבור – אינו מדבר בפני גדול; ב. באמצע הדיבור – אינו נכנס לתוך דברי חברו; ג. כשסיים חברו – אינו נבהל להשיב; ד. כשמשתחיל הוא לדבר – שואל כענין ומשיב כהלכה; ה. כשמאריך בשתובתו – אומר על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון; ו. כשהתעורר אצלו ספק בדבריו – אומר לא שמעתי; ז. כשסיים דבריו וחבירו חולקים עליו – הוא מודה על האמת וְחִלּוּפֵיהֶן בְּגִלְמֵם – והיפוכן של כל המידות הללו מצויות בגולם, שמדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה, ונכנס לתוך דברי חברו, ונבהל להשיב וכו'.

באור משנה ח

משנתנו מונה פורעניות קשות הבאות לעולם בגלל עבירות חמורות על דרך "מידה כנגד מידה".

שְׁבִיעָה מִינֵי פְרַעְנִיּוֹת פְּאִין לְעוֹלָם, עַל שְׁבִיעָה גּוֹפֵי עֲבָרָה – על שבעה סוגי עבירות; ובמדרש שמואל מבואר: גופי עבירה – עבירות עיקריות וחמורות. ויש מבארים, כי העבירות המנויות במשנתנו הן עבירות של ציבור, ועבירה של ציבור קשה משל יחיד, שכן יחיד שנכשל בעבירה, לא קיבלה העבירה צורה מוחשית, אבל ציבור שהתרגל בעבירות, העבירות מקבלות צורה מוחשית, והן קיימות כבר בתור "גופי עבירה" ("באר אבות"). מִקְצָתָן מַעֲשָׂרִין וּמִקְצָתָן אֵינָן מַעֲשָׂרִין – אם מקצתם של האנשים מפרישים תרומות ומעשרות ונזהרים בהם ומקצתם אינם נזהרים בהם, רָעַב שָׁל בְּצַרְתָּ פֶּא – שהגשמים מועטים ואין התבואה מצויה אלא ביוקר רב, ואז מִקְצָתָן רְעִיבִים וּמִקְצָתָן שְׁבַעִים – מידה כנגד מידה; וכן אמרו בגמרא (שבת לב, ב): "בעוון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר, והיוקר הווה, והשכר אבד, ובני אדם רצים אחר פרנסתם ואין מגיעים". גְּמָרוֹ שֶׁלֹּא לְעֵשֶׂר – אם כולם החליטו שלא להפריש

ולא קיבל כל הדרכה וחינוך, כאותו שדה ניר שנעבד ונחרש והוא מוכן לזריעה, אלא שלא נזרע; ואם יזרעו בו, יצימת. עם הארץ נקרא מי שמתעסק בעיקר ביישוב הארץ, כלומר בצרכי העולם, בעסקי מסחר וכדומה ומתוך כך רכש לו נימוסים חברתיים ומדות מתאימות בהתנהגותו, אבל לא למד תורה ולא רכש לו מעלות שכליות. גולט נקרא מי שלמד ורכש לו מעלות שכליות וכן מעלות המדות, אלא שאינן שלמות אצלו, מאחר שמשמשות אצלו כערכוביא, ואינו משתמש בהן בצורה מתקנת. ולפיכך הוא נקרא "גולם", שכן דומה הוא לכלי שנגמרה צורתו אבל עדיין חסר בו השיפור והשלכלל הראוי להשלמת תיקונו המלא (תמאיר; ונב"ט). משנתנו באה ללמד, מה בין חכם לגולם.

שְׁבִיעָה דְּבָרִים בְּגִלְמֵם וְשִׁבְעָה בְּחֶכְמָם – "לפי שהגולם קודם בזמן הקדים התנא "שבעה דברים בגולם", אבל בבואו לבאר את המדות, התחיל בשבעה דברים שבחכם, לפי שהוא התכלית, ונאה להעלות מדותיו" (תוספות יום טוב). א. הֶחֱכַם אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּפִנְי מִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בַּחֲכָמָה – וכן מצינו באלעזר ואיתמר (ויקרא י, ט-יט) שלא דיברו בפני אביהם כשקצף עליהם משה (ברטנורא; באורי הגר"ם); ב. וְאֵינוֹ נֹכְחֵם לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ – אלא שומע בסבלנות את דבריו ואינו מפסיקו באמצע, שכתוב (במדבר יב, ו): "שמעו נא דברי", ודרשו (ספרי בהעלותך): מה תלמוד לומר "שמעו נא דברי"? אלא שביקשו ליכנס לתוך דברי המקום, אמר להם המקום: המתינו לי עד שאדבר! מכאן שלא יהא אדם נכנס לתוך דברי חבירו; ג. וְאֵינוֹ נִבְהַל לְהִשִּׁיב – אינו נחפו להשיב, אלא מתבונן תחילה בדברי השואל, כדי שידע מה להשיב לו, כמו שאמר אליהוא בן ברכאל הבזוי (איוב לב, יא): "הן הוחלתי לדבריכם אין עד תבונותיכם". ד. שׂוֹאֵל פְּעֻנָּן וּמְשִׁיב בְּהִלְכָּה – שואל באותו ענין שעוסקים בו ואז הרב משיב כהלכה (ברטנורא), וכן אמר רבי חייה לרב: בזמן שרבי עומד במסכת זו, אל תשאלהו במסכת אחרת (שבת ג, ב); ויש מפרשים, שהחכם משיב כהלכה ואינו מתעקש בסברות בלתי נכונות לשם התנצחות (חמאדי); ה. וְאוֹמֵר עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן – שאם שאלו אותו שתי שאלות או יותר, הרי הוא משיב עליהן לפי הסדר, תחילה על השאלה הראשונה, ואחר כך על השאלה הבאה; וכן מצינו ברבקה, כשאמר לה אליעזר: "בת מי את... היש בית אביך מקום לנו ללון" (בראשית כד, כג), השיבה לו: "בת בתואל אנכי... גם תבן גם מספוא רב עמנו, גם מקום ללון" (שם שם, כד-כה) – על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון; ו. וְעַל מָה שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹמֵר: לֹא שְׁמַעְתִּי – שאם יש לו סברה באיזה דבר, לא

את החלה – רָעַב שָׁל פְּלִיָּה בָּא. דָּבָר בָּא לְעוֹלָם – על מיתות האמורות בתורה, שלא נמסרו לבית דין; ועל פרות שביעית. חָרַב בָּא לְעוֹלָם – על ענוי הדין, ועל עוות הדין, ועל המורים בתורה שלא כהלכה. מַ חִיָּה רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם – על שבועת שוא, ועל חלול השם. גְּלוּת בָּא לְעוֹלָם – על עובדי עבודה זרה, ועל גְּלוּי עֲרִיּוֹת, ועל שפיכת דמים, ועל השמטת הארץ. פְּאָרְבֵּעָה פְּרָקִים הִדְבָּר מִתְרַבֵּה: פְּרָבִיעִית וּבִשְׁבִיעִית,

פירוש ברטנורא

כברל והארץ כנחושה: שלא נמסרו לבי"ד. שלא עשו בהן דין תורה: ועל פירות שביעית. שעושים בהן סחורה ואין נוהגין בהן קדושת שביעית: ענוי הדין. שיודעים לחיוב הדין נוטה ומעבין ואין פוסקין אותו: עוות הדין. לזכות את החייב ולחייב את הזכאי: ועל המורים בתורה שלא כהלכה. לאסור את המותר ולהתיר את האסור: שבועת שוא. לבטלה, שלא לצורך: חלול השם. העובר עבירה בפרהסיא ביד רמה. אי נמי, שבני אדם רואים ולומדים ממעשיו: ועל השמטת הארץ.

משניות מבוארות – קהתי

חִיָּה רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל שְׁבוּעַת שְׁוֹא – בעוון שבועה לבטלה ושלא לצורך, וכן בעוון שבועת שקר, וְעַל חֲלוּל הַשֵּׁם – שעובר עבירות בפרהסיא (ברטנורא), או אדם גדול שבני אדם למידים הימנו והוא אינו נוהר במעשיו; נמצאו הקטנים מזוללים בתורה על ידו, שאומרים: זה מבין שאין ממש בתורה ובמצוות, ונמצא השם מתחלל על ידו (רש"י שבת לג, א). בשתי עבירות אלו – בשבועת שוא ובחלול השם – האדם פוגם את השם, שכן בשבועת שקר כתוב (ויקרא יט, יב): "ולא תשבועו בשמי לשקר, וחללת את שם ה' אלהיך", ואחד שבועת שוא ואחד שבועת שקר בחלול השם; ובחלול השם כתוב (ויקרא כב, לב): "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל". וכן אמרו (שבת לג, א): "בעוון שבועת שוא ושבועת שקר וחלול השם וחלול שבת – חיה רעה רבה, ובהמה כלה, ובני אדם מתמעטים והדרכים משתוממים (מאין עובר). שנאמר (ויקרא כו, כג): "ואם באלה לא תוסרו לך", אל תקרא "באלה" (אל"ף צרויה ולמ"ד סגולה), אלא "באלה" (אל"ף ולמ"ד קמוצות), כלומר שבועת שוא ושבועת שקר, וכתוב (שם שם, כב): "והשלחתי בכם את חית השדה ושכלה אתכם, והכריתה את בהמתכם והמעטיה אתכם, ונשמו דרכיכם"; וחלול השם וחלול שבת נלמדים משבועה. ואף בפורענות זו יש מידה כנגד מידה, שאדם פוגם את השם הקדוש ע"י שבועת שוא וחלול השם, והרי הוא יורד למדרגת בהמה וחיה, ובאה חיה רעה ופוגעת בו (המאירי). גְּלוּת בָּא לְעוֹלָם עַל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה – שנאמר (ויקרא כו, לג): "והשמדתי את בנותיכם... ונתתי את גפריכם על פגרי גילוליכם... והשימותי את מקדשיכם... ואתכם אורה בגויים"; אמר הקב"ה: הואיל ואתם רוצים בעבודה זרה, אף אני מגלה אתכם למקום שיש שם עבודה זרה (אבות דרבי נתן ל"א): וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת – שנאמר בפרשת עריות (ויקרא יח, כז-כח): "כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם... ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם"; וְעַל שְׁפִיכַת דָּמִים – שנאמר (במדבר לה, לג-לד): "ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה, כי הדם הוא יחניף את הארץ... ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה" – מכאן, שאם אתם מטמאים אותה, אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה (שבת לב, ב); וְעַל הַשְּׁמִטָּה הָאֲרֶץ – שחורשים וזורעים בשנת השמיטה, שנאמר (ויקרא כו, לד): "אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם" – אמר להם הקב"ה: הואיל ואין אתם משמיטין אותה, היא תשמט אתכם; ומספר ירחים שאין אתם משמיטין אותה, היא תשמט מאליה, שנאמר (שם שם, חז): "כל ימי השמה תשבות, את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה" (אבות דרבי נתן ל"ב); פְּאָרְבֵּעָה פְּרָקִים – זמנים, הִדְבָּר מִתְרַבֵּה – כלומר שאם בא דבר לעולם בעוונות הנזכרים במשנה הקודמת, מתרבה הוא בפרקים אלה בגלל גזל מתנות עניים (יתוספות יוס טוב"ב בשם מדרש שמואל): פְּרָבִיעִית – בשנה הרביעית של השמיטה, וּבִשְׁבִיעִית – בשנת השמיטה,

מעשרות כל עיקר, רָעַב שָׁל מְהוּמָה וְשָׁל בְּצֻרַת בָּא – מלבד הבצורת באה גם מהומת מלחמה, שמחרידה ומטרידה את בני האדם, עד שאין יכולים לעסוק בעבודה בשדה, ונמצאים כולם רעבים. ויש מפרשים: רעב של מהומה – כלומר שאוכלים ואינם שבעים (רש"י). ובמדרש (בדאשית רבה ח) מצינו: בימי אליהו רעב של בצורת היה; ובימי אלישע רעב של מהומה היה. וְשָׁלָה לְטוֹל אֶת הַחֲלָה – ואם גמרו שלא להפריש חלה מן העיסה, רָעַב שָׁל פְּלִיָּה בָּא – רעב כבד העושה חלה ביושבי הארץ, כלומר שרבים מתים מחמת הרעב. יש מפרשים, שמדובר כאן, כי נוסף על ביטול המעשרות גמרו גם לבטל את הפרשת החלה (יתוספות יוס טוב"ב); ואחרים מפרשים, שמדובר אף בביטול חלה בלבד, וחמור העוון בחלה מבמעשרות, שכן בחלה יכול אדם לפטור את עצמו מהפרשת חלה על ידי שהוא לש פחות מכשעור (עיין עדיות א, ב), וכיון שלא עשו כך, נראה שרצונם לבטל את המצוה להכעיס, ולפיכך אף עונשם חמור יותר (מדרש שמואל). הִדְבָּר בָּא לְעוֹלָם – מגפה הגורמת לתמותה רבה פתאומית, עַל מִיתוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּתוֹרָה, שְׁלֹא נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין – דהיינו חייבי כרת ומיתה בידי שמים, או חייבי מיתות בית דין, שמפאת חוסר התראה לא היו יכולים בית הדין לפסוק עליהם דין מוות, ובגלל אלה בא הדבר, מידה כנגד מידה; וְעַל פְּרוֹת שְׁבִיעִית – פירות שגדלו בשנת השמיטה, שעשו בהם סחורה, ולא נהגו בהם קדושת שביעית, כמו שכתוב בתורה (ויקרא כה, ו): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", ודרשו: "לאכלה" ולא לסחורה; והואיל ולא הפקיר את פירות השביעית, הרי גרם שלא היה לעניים מה לאכול ומתו ברעב, לפיכך דבר בא לעולם, מידה כנגד מידה (המאירי). ובעל "תפארת ישראל" מפרש: ועל פירות שביעית – שדינם להפקירם, ומפני שלא הפקירום ייענשו מידה כנגד מידה להפקיר חיייהם למלאך המשחית. חָרַב בָּא לְעוֹלָם – חרב של מלחמה, עַל עֲנוּי הַדִּין – שמשחים את פסק הדין, אף שהדין מבורר כבר לדיינים ואינו צריך עוד עיון, וְעַל עוֹוֹת הַדִּין – שמטים את הדין, לזכות את החייב ולחייב את הזכאי. וְעַל הַמּוֹרִים בְּתוֹרָה שְׁלֹא כְּהִלְכָה – לאסור את המותר ולהתיר את האסור. ואף עונש חרב הוא מידה כנגד מידה, שעל ידי עוות הדין גורמים שהעשוק כועס על עושקו שלא כדן, והוא מתנכל להורגו, ועינוי הדין ועיוות הדין והוראה שלא כהלכה – מין עבירה אחת הם (המאירי). ובגמרא (שבת לב, ב) אמרו: "אם ראתה דור שצרות רבות באו עליו, צא ובדוק בדייני ישראל, שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דייני ישראל... ואין הקב"ה משרה שכנתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל, שנאמר (ישעיה א, כו): "ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצריך כבתחילה, אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה".

באור משנה ט

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת.

ובמוצאי שביעית, ובמוצאי החג שבבבבב שנה ושנה. ברביעית – מפני מעשר עני שבשלישית; בשביעית – מפני מעשר עני שבששית; ובמוצאי שביעית – מפני פרות שביעית; ובמוצאי החג שבבבבב שנה ושנה – מפני גזל מתנות עניים.

י ארבע מדות באדם: האומר: שלי שלי ושליך שליך – זו מדה בינונית, ויש אומרים: זו מדת סדום; שלי שליך ושליך שלי – עם הארץ; שלי שליך ושליך שליך – חסיד; שלי שלי ושליך שלי – רשע. יא ארבע מדות בדיעות: נוח לבעוס ונוח לרצות – יצא שברו בהפסדו; קשה לבעוס וקשה לרצות – יצא הפסדו בשכרו; קשה לבעוס ונוח לרצות – חסיד; נוח לבעוס וקשה לרצות – רשע.

פירוש ברטנורא

שחורשים וזורעים בשביעית: מפני מעשר עני שבשלישית. שבמקום מעשר שני שמפרישים בשאר שנים של שמטה, בשלישית ובששית מפרישין מעשר עני: גזל מתנות עניים. לקט שכחה ופאה פרט ועוללות:

י שלי שלי ושליך שליך. אינו רוצה להנותך, והלואי שלא תהנה אותי: ויש אומרים זו מדת סדום. קרוב הדבר לבוא לידי מדת סדום. שמתוך שהוא רגיל בכך, אפילו בדבר שחברו נהנה והוא אינו חסר לא ירצה להנות את חברו, וזו היתה מדת סדום שהיו מתכוונים לכולות הרגל מביניהם, ואע"פ שהיתה הארץ רחבת ידים לפנייהם ולא היו חסרים כלום: שלי שליך ושליך שלי עם הארץ. שנהנה ומהנה בשוה, והוה ישובה של הארץ, אבל אינו יודע קרא דכתיב (משלי פ"ו) ושונא מתנות יחיה. והוה לשון עם הארץ האמור בכל מקום, שרוצה בתקונה של הארץ אבל אין בו חכמה להבדיל בתקונו הראויין: שלי שליך ושליך שליך. מהנה את הבריות מנכסיו, והוא אינו נהנה מאחרים: חסיד. שעושה לפניו משורת הדין: יא הכי גרסין נוח לבעוס ונוח לרצות יצא שברו בהפסדו, קשה לבעוס וקשה לרצות יצא הפסדו בשכרו. אדם שכועס מהר על כל דבר, אע"פ שהוא חוד ומתרצה מהרה הפסדו מרובה משכרו, שרוב מעשיו מקולקלים מאחר שהוא נוח לבעוס על כל דבר ודבר. אבל הקשה לבעוס, אע"פ שיש לו

משניות מבוארות – קהתי

שכן הכל הולך אחר כוונת האומר, שאם הוא מתכוון בעיקר שלא ליהנות משל אחרים, כדי לקיים "ושונא מתנות יחיה", אלא בשביל שיוכל לעמוד בזה, הוא מוסיף ואומר: "שלי שלי", הרי זו מידה בינונית, אבל מי שמתכוון בעיקר שלא להנות את אחרים, כי חס הוא על ממונו, ורק כדי לקיים את ראשית דבריו "שלי שלי" הוא מוסיף ואומר: גם שליך שליך, זו היא מידת סדום. ב. האומר: "שלי שלי ושליך שלי" – שמהנה את חברו מממונו, כדי שגם הוא ייהנה משל חברו בשעת הצורך, הרי זה עם הארץ – שמידה זו טובה היא ליישובה של הארץ, וכך נוהגים רוב בני אדם, ליהנות ולהנות במידה שווה. ויש מפרשים, שהתנא קראו "עם הארץ" לגנאי, לפי שאין בו תרבות (רש"י), כלומר שאינו מבחין בין שלו לשל חברו. ג. האומר: "שלי שלי ושליך שלי ושליך שלי" – שאינו רוצה ליהנות משל אחרים, אבל מהנה הוא ברצון את אחרים משלו וגומל חסד לכל אדם, הרי זה חסיד – שמתנהג לפניו משורת הדין. ד. האומר: "שלי שלי ושליך שלי" – שנהנה מאחרים ואינו רוצה להנות את אחרים משלו, הרי זה רשע – שחומד ממון אחרים ואינו גומל חסד עם שום אדם.

באור משנה יא

ארבע מדות בדיעות – בתכונות רוחו של האדם: א. נוח לבעוס – שעל כל דבר קטן או גדול שאינו כרוחו וכרצונו הוא מתרגז מהר, ונוח לרצות – והוא חוזר אמנם ומתרצה בנקל, יצא שברו בהפסדו – כלומר שהפסדו מרובה משכרו, כי אין תועלת רבה בזה שהוא נוח לרצות, מאחר שעלול הוא כל רגע לבעוס, ונמצא כל ימיו שרוי בכעס וברוגז, ובני אדם מתרחקים ממנו. וכן אמרו (נדרים כב, א): "כל הכועס, כל מיני גיהנם שולטים בו". ב. קשה לבעוס וקשה לרצות – שאינו כועס אלא לעתים רחוקות, אבל כשהוא כועס, קשה לפייסו, יצא הפסדו בשכרו – הפסדו שקשה לרצות יצא בשכרו שקשה לבעוס, כלומר ששכרו מרובה מהפסדו, הואיל ואינו כועס אלא באופן נדיר; וכיון שדעתו מיושבת, רוב מעשיו מתקונים הם. ג. קשה לבעוס ונוח לרצות – שאמנם כועס הוא לפעמים, שאין לך אדם שלא יכעס כלל, ויש שחובה היא לבעוס, כמו פנחס בן אלעזר שקינא קנאת ה' צבאות, אבל הכעס הוא נגד טבעו ולמורת רוחו; ואף כשהוא כועס, נוח הוא להתפייס ולהתרצות מהר, הרי זה חסיד – שמושל הוא ברוחו ומתנהג תמיד לפניו משורת הדין. ד. נוח לבעוס וקשה לרצות – שכועס הוא לעתים קרובות על כל

ובמוצאי שביעית – בתחילת השנה שלאחר שנת השמיטה, ובמוצאי החג שבבבבב שנה ושנה – במוצאי חג הסוכות. ברביעית – הדבר מתרבה, מפני מעשר עני שבשלישית – שבמקום מעשר שני שמפרישים בשאר שנות השמיטה, צריך להפריש בשנה השלישית ובשנה הששית מעשר עני, וכיון שלא נתנו לעניים את המעשר שלהם, וגרמו להם למות ברעב, בא הדבר ומקפח את חייהם; בשביעית מפני מעשר עני שבששית – מפני מעשר עני שהיה להם לתת בשנה הששית ולא נתנו, כמבואר למעלה; ובמוצאי שביעית מפני פרות שביעית – שלא הניחום הפקר, כדי שיוכלו העניים לזכות בהם ולהחיות את נפשם; ובמוצאי החג שבבבבב שנה ושנה מפני גזל מתנות עניים – משום שלא הניחו לעניים בשעת הקציר והבציר את המתנות שהתורה ציותה לתת להם, והן: לקט שכחה ופאה, פרט ועוללות, שכתוב בהם (ויקרא יט, י): "לעני ולגר תעזוב אותם"; וכן אומר הכתוב (משלי כב, כב-כג): "אל תגזול דל כי דל הוא, ואל תרכא עני בשער. כי ה' יריב ריבם, וקבע את קובעיהם נפש". ולמה במוצאי החג? לפי שבחג האסיף נשלמו הימים של נתינת מתנות עניים "כי כבר נשלם עסק האדמה. ומי שנתן אלה החוקים (מתנות העניים שהיו להם לחוק מאת ה') – נתנם, ומי שלא נתנם – גזלם" (רמב"ם).

באור משנה י

ארבע מדות באדם – בהתנהגותו כלפי חברו, בענין עזרה והנאה הדדית בנוף או בממון. א. האומר: "שלי שלי ושליך שליך" – אינו רוצה להנותך משלי, ואל תהנה אותי משלך, זו מדה בינונית – של האדם הבינוני, שאינו חסיד, אבל גם רשע איננו, שהרי נהנה הוא ליהנות משלו בלבד ולא משל אחרים. ויש אומרים: זו מדת סדום – כלומר מידה זו שלא להנות את אחרים היא מידה רעה, שנהגו בה אנשי סדום, ועל ידי כך מנעו רגל אורחים מביניהם, ואף התאכזרו על עניים ואביונים, כמו שכתוב (יוחזקאל טו, טז): "הנה זה היה עון סדום אחותך, גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה, ויד עני ואביון לא החזיקה". והרב מברטנורא מפרש: זו מידת סדום קרוב הדבר לבוא לידי מידת סדום, שמתוך שהוא רגיל בכך, אפילו בדבר שחברו נהנה והוא אינו חסר לא ירצה להנות את חברו, וזו היתה מידת סדום, שהיו מתכוונים לכולות הרגל מביניהם, ואף על פי שהיתה הארץ רחבת ידים לפנייהם ולא היו חסרים כלום. ובמדרש שמואל מבואר, ששתי הסברות נכונות, ואין כאן מחלוקת,

יב ארבע מדות בתלמידים: מהר לשמוע ומהר לאבד – יצא שכרו בהפסדו; קשה לשמוע וקשה לאבד – יצא הפסדו בשכרו; מהר לשמוע וקשה לאבד – חכם; קשה לשמוע ומהר לאבד – זה חלק רע. **יג** ארבע מדות בנותני צדקה: הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים – עינו רעה בשל אחרים; יתנו אחרים והוא לא יתן – עינו רעה בשלוי; יתן ויתנו אחרים – חסיד; לא יתן ולא יתנו אחרים – רשע. **יד** ארבע מדות בהולכי לבית המדרש: הולך ואינו עושה – שכר הליכה בידו; עושה ואינו הולך – שכר

פירוש ברטנורא

מדה רעה שהוא קשה לרצות, יצא הפסדו המועט שהוא קשה לרצות בשכרו המרובה שהוא קשה לנעום, ורוב מעשיו מתוקנים. ואית דגרסי איפכא. וגרסא זו נראית לי עיקר:

יב מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו. דמאחר ששוכח מה שלומד מה הנאה יש במה שהוא מהר לשמוע, נמצא הפסדו גדול משכרו: קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו. שמדה טובה שיש בו יתירה על המדה הנפסדת, הואיל ומה ששמעו אחר הקושי הוא זוכר ואינו שוכח. ונפקא מינה, שאם יש לפנינו שני תלמידים ואין לנו לספק מוזן אלא לאחד מהם, נקדים הקשה לאבד על המהר לשמוע: זה חלק רע. לא הוה שייך לנתני הכא חסיד או רשע, שאין זה דבר התלוי בבחירתו של אדם, אלא חסרון שהיה בו מעיקר ברייתו:

יג ארבע מדות בנותני צדקה. כלומר בנתינת הצדקה. ולא בנותני צדקה ממש, דהא איכא בהו מי שאינו נותן. וכן בסמך בהולכי לבית המדרש, היינו בהליכת בית המדרש: עינו רעה בשל אחרים. דידוע שהצדקה מעשרת ואינו רוצה שאחרים יתעשרו. פירוש אחר, יש מי שחם על ממונו קרובו יותר מעל ממונו, ואע"פ שהוא נותן אינו רוצה שקרובו יתנו, שלא יאבדו את ממונם, והיינו עינו רעה בשל אחרים דעינו רעה בשל דבסיפא: **יד** הולך ואינו עושה. הולך לבית המדרש לשמוע ואינו שונה ולומד ולא מבין: עושה ואינו הולך. לומד ושונה בבית המדרש שבביתו:

משניות מבוארות – קהתי

שנותן הוא משלו בעין טובה, ועוד מזרז את האחרים לתת ביד נדיבה, הרי זה חסיד – שמתנהג לפנים משורת הדין, ועליו אומר הכתוב (ישעיה לב, ח): "ונדיב נדיבות יעץ, והוא על נדיבות יקום" – כלומר שהוא יועץ לעצמו לנדב, וגם מעורר אחרים לעשות כמוהו. ד. לא יתן ולא יתנו אחרים – שאינו רוצה לתת משלו וגם מייעץ לאחרים שלא יתנו, הרי זה רשע – שמתאכזר על הבריות ואינו דואג לחייהם של העניים, ועליו אמר הכתוב (שם שם, ז): "וכלי כליו רעים, הוא זמות יעץ לחבל עניים באמרי שקר": כשמתכנסים אנשים לטכס בענין הצדקה, הוא יועץ בליעל לבטל מחשבתם הטובה "מגן אבות". בספר "מדרש דוד" (פירוש על פרקי אבות מאת נכדו של הרמב"ם ז"ל) מצינו: "וממאמר החכמים, שהצדקה דומה לשלושה דברים: יש צדקה שהיא חשובה כזהב, ויש צדקה נחשבת ככסף, ויש הנחשבת כנחושת. הצדקה החשובה כזהב – היא הצדקה אשר יעשנה האדם בסתר, כשהוא משכיל אל דל ומהנהו מנכסיו בדרך כבוד, באופן שהמקבל אינו מתבייש ואינו חש דכאון רוח; זוהי צדקה שעליה אמר שלמה (משלי כא, יד): "מתן בסתר יכפה אף" (סימן לדבר: "זהב" – ראשי תיבות: זה הנותן בסתר). והצדקה הדומה לכסף, היא הצדקה שאינה תפארת לעושיה, שכן הוא נותן אותה בחלואו, או בשעת סכנה מתוך פחד ויראש ("כסף" – ראשי תיבות: שרואה סכנה פתח). והצדקה הדומה לנחושת – כשאדם לא חנן דל מימיו, וידו קפוצה תמיד מכילות וצרות עין; ולבסוף כשהוא מרגיש שהקץ הולך ומתקרב, ועוד מעט יעזוב לאחרים חילו, אז הוא מצווה לאנשי ביתו על מעשי צדקה בממונו" (נחושת – ראשי תיבות: נאום חולה שיאמר תנו).

בארנו בתחילת משנתנו בנותני צדקה – כלומר בענין נתינת צדקה, לפי שאין לפרש בנותני צדקה ממש, שהרי המשנה מונה גם מי שאינו נותן. ויש מפרשים בנותני צדקה ממש, ומה שהמשנה מונה "לא יתן" היינו שאינו רוצה ליתן, אבל הוא נותן בעל כורחו, מפני שכופים אותו, או מפני הבושה ("שפת אמת").

באור משנה יד

ארבע מדות בהולכי לבית המדרש – כלומר בענין הליכה לבית המדרש לשמוע תורה מפי חכמים: א. הולך ואינו עושה – הולך לבית המדרש ואינו עוסק שם בלימוד, או שלומד ואינו עושה חיל בלימודו, שאינו נותן לבו להקשיב הישב לדברי החכמים, שכר הליכה בידו – אף על פי שאינו עושה, מכל מקום יש לו שכר הליכה; שאף ההליכה לבית המדרש מצוה היא כשלעצמה, שכן נמצא הוא שם באוירה של תורה. ב. עושה ואינו הולך – שהוא יושב

דבר קטן, ואף עומד הוא על דעתו ואינו מתפייס, הרי זה רשע – וכן אמרו (נדרים כב, א): כל הכועס, בידוע שעוונותיו מרובים מזכויותיו, שנאמר (משלי כט, כב): "איש אף יגרה מדון, ובעל חימה רב פשע"; ועוד אמרו (ברכות כט, ב): "לא תרוח (לא תכעס) ולא תחטא".

באור משנה יב

ארבע מדות בתלמידים – בכשרונותיהם של התלמידים; א. מהר ויש גורסים: ממהר. מהיר – לשמוע – שתופס ומבין מהר מה שלומד, ומהר לאבד – אבל מאבד הוא מהר את הדברים שלמד, ששכחן הוא, המשכח מהר את תלמודו, יצא שכרו בהפסדו – כלומר גדול הפסדו משכרו, כי מאחר ששוכח מה שלומד, שוב אין לו תועלת רבה בתפיסתו המהירה. ב. קשה לשמוע וקשה לאבד – שבתחילה מתקשה הוא בהבנת דברי הלימוד, אבל לאחר שנותן דעתו ולבו על הדברים הרבה מאד, עד שתופס אותם, נשארים כבר הדברים בזכרונו ואינו שוכחם, יצא הפסדו בשכרו – הואיל ואינו מאבד מה שהצליח להבין ולתפוס, הרי שכרו מרובה כנגד ההפסד שיש לו, שצריך לעמול הרבה עד שמבין את לימודו. ג. מהר לשמוע וקשה לאבד – שיש לו תפיסה מהירה ואף כוח זכרון משובח, הרי זה חכם – כלומר שמעלותיו אלו מכשירות אותו להיות חכם, ד. קשה לשמוע ומהר לאבד – שיש לו תפיסה קשה ואף זכרון חלש; שאינו מבין את הלימוד אלא בקושי, ולאחר שהבין הרי הוא שוכחו מהר, זה חלק רע – וצריך הולך לעמול הרבה מאד ולחזור על תלמודו פעמים רבות, כדי שיבין אותו ואף יזכור קצת מהדברים שלמד.

באור משנה יג

ארבע מדות בנותני צדקה – כלומר בענין נתינת צדקה: א. הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים – שהוא לבדו יתן צדקה, ואחרים לא יתנו, עינו רעה בשל אחרים – שרוצה הוא לזכות לבדו בתהלה ובשם טוב בשל מעשה הצדקה; ויש מפרשים, שנוח לו שלא יעשו אחרים צדקה, כדי שיצא עליהם שם רע ויתכבד הוא בקלונם, או שימעטו נכסיהם, בעון קפיצת ידיהם מהצדקה (המאירי). ובעל "תפארת ישראל" מפרש: עינו רעה בשל אחרים – היינו בשל עניים, "שעינו צרה שתהא לעניים הרווחה תיירה". ב. יתנו אחרים והוא לא יתן – משתדל הוא אמנם שאחרים יתנו צדקה לעניים, אבל משלו אינו רוצה לתת, עינו רעה בשלוי – שחושש הוא ומתיירא שמה יחסר לו (המאירי); ולפי "תפארת ישראל": "אינו חושש שתהא לעניים הרווחה, אבל שתהא להם הרווחה על ידו, בזה עינו צרה". ג. יתן ויתנו אחרים –

מַעֲשֵׂה בְּיָדוֹ; הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה – חָסִיד; לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה – רָשָׁע.
 מִזוֹ אַרְבַּע מִדּוֹת בְּיוֹשְׁבֵי לְפָנֵי חֲכָמִים: סְפּוּג, וּמְשַׁפֵּךְ, מוֹשְׁמֶרֶת, וְנִפְהָ. סְפּוּג, שֶׁהוּא סוֹפֵג אֶת הַכֶּלִּי; מְשַׁפֵּךְ, שֶׁמְכַנְּסִים בּוֹ וּמוֹצִיא בּוֹ; מוֹשְׁמֶרֶת, שֶׁמוֹצִיאָה אֶת הַיַּיִן וְקוֹלְטָה אֶת הַשְּׂמֵרִים; וְנִפְהָ, שֶׁמוֹצִיאָה אֶת הַקֶּמַח וְקוֹלְטָה אֶת הַסֶּלֶת.

מִזוֹ כָּל אֲהָבָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּדָבָר – בְּטַל דָּבָר, בְּטַלָּה אֲהָבָה; וְשֵׁאִינָה תְלוּיָה בְּדָבָר – אֵינָה בְּטַלָּה לְעוֹלָם.
 אִיזוֹ הִיא אֲהָבָה תְלוּיָה בְּדָבָר? זוֹ אֲהָבָה אֲמָנוּן וְתִמְרָה. וְשֵׁאִינָה תְלוּיָה בְּדָבָר? זוֹ אֲהָבָה דָּוִד וַיהוֹנָתָן.
 יֵזוֹ כָּל מַחְלָקָה שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׂמִים – סוֹפָה לְהַתְקִים; וְשֵׁאִינָה לְשֵׁם שְׂמִים – אֵין סוֹפָה לְהַתְקִים. אִיזוֹ הִיא

פירוש ברטנורא

טו ביושבים לפני חכמים. לעיל בארבע מדות בתלמידים איירי בענין הזכרון והשכחה, והשתא מיירי בענין הסברה הישרה וברירת הדבר הצודק מהבלתי צודק: ספוג. הוא סופג את המים, בין עכורים בין צלולים, כך יש מי שלבו רחב ומקבל כל מה ששומע, ואין בו כח לברור האמת מן השקר: משפך. כלי שנותנים על פי חבית או על פי הנוד כשרוצים למלאותו יין או שמן: שמכניסים בו ומוציא בו. כך יש מי שמקבל כל מה שלומד וכוכלעו כך פולטו: משמרת. מוציא כל מה ששומע בבית המדרש, וקולט דבר של בטלה: נפה. לאחר שמוציאים הסוכין והמורסן מן הקמח הנתחן ונשאר הקמח הדק עם הסולת הגס והוא החשוב, מעבירין אותו בנפה דקה מאד ויורד ממנה כל אותו הקמח הדק שהוא כעין עפרורית לבנה ונשאר הסולת הגס החשוב. וכן היו עושים למנחות. כך יש מי שיש בו כח לברור וללבן שמועותיו, וקולט האמת מן השקר והבטל:

טז כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל. שאינו מתקיים, כשיתבטל הדבר שהיה סבה לאותה אהבה, גם האהבה בטלה. וכל אהבה שאינה תלויה בדבר בטלה אלא בדבר קיים, כגון אהבת הצדיקים והחכמים, אינה בטלה לעולם. כשם שהדבר שהוא סבה לאותה אהבה אינו בטל, כך אין האהבה בטלה: אהבת אמנון ותמר. מפני יפיה: אהבת דוד ויהונתן. להשלים רצון קונם. דאמר לו יהונתן לדוד אתה תהיה למלך על ישראל ואני אהיה לך למשנה:

משניות מבוארות – קהתי

ויורד ממנה כל אותו הקמח הדק, שהוא כעין עפרורית לבנה, ונשאר הסולת הגס החשוב; וכן היו עושים למנחות. כך יש תלמיד שבכותו לברור וללבן שמועותיו, וקולט את האמת מן השקר והבטל. ובאבות דרבי נתן (פרק ט) אמרו: "ארבע מידות ביושבים לפני חכמים: יש דומה לספוג, יש דומה לנפה, יש דומה למשפך, ויש דומה למשמרת. דומה לספוג כיצד? זה תלמיד חכם שיושב לפני חכמים ולמד מקרא, משנה, מדרש, הלכות ואגדות; כשם שספוג סופג את הכל, כך הוא סופג את הכל. לנפה כיצד? זה תלמיד חכם פיקח שיושב לפני חכמים ושמע מקרא, משנה, מדרש, הלכות ואגדות; כשם שנפה מוציאה את הקמח וקולטת את הסולת, כך הוא מוציא את הרע וקולט את היפה. למשפך כיצד? זה תלמיד טיפש שיושב לפני חכמים ושומע מקרא, משנה מדרש, הלכות ואגדות; כשם שהמשפך מטיל מכאן ויוצא מכאן, כך הוא – כל דבר ודבר שמטילין באוניו, נכנסים מכאן ויוצאים מכאן; ראשון ראשון נשמת והולך לו. למשמרת כיצד? זה תלמיד רשע שיושב לפני חכמים, ושמע מקרא ומשנה, מדרש, הלכות ואגדות; וכשם שהמשמרת מוציאה את היין וקולטת את השמרים, כך הוא מוציא את היפה וקולט את הרע."

באור משנה טז

משנתנו באה ללמד שיש שני סוגי אהבה: א. אהבה שאינה נובעת אלא מתוך גורמים חיצוניים; ב. אהבה הנובעת מתוך יחס נפשי ללא כל גורמים וסיבות. **פַּל אֲהָבָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּדָבָר** – המשמש גורם וסיבה לאותה אהבה, כגון תועלת או הנאת הגוף, **בְּטַל דָּבָר, בְּטַלָּה אֲהָבָה** – כיון שבטל הדבר שגרם לאהבה זו, גם האהבה בטלה. **וְשֵׁאִינָה תְלוּיָה בְּדָבָר** – אבל אהבה שאינה תלויה בשום גורם חיצוני, אלא נובעת היא מתוך יחס פנימי זולת, **אֵינָה בְּטַלָּה לְעוֹלָם** – ויש גורסים: כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל, בטל דבר בטלה אהבה; ושאינה תלויה בדבר בטל (אלא בדבר קיים, כגון אהבת הצדיקים והחכמים), אינה בטלה לעולם (רמב"ם: ברטנורא). **אִיזוֹ הִיא אֲהָבָה תְלוּיָה בְּדָבָר? זוֹ אֲהָבָה אֲמָנוּן וְתִמְרָה** – שלאחר שבטלה סיבת אהבתו של אמנון לתמר כתוב בו (שמואל ב יג, טו): "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד". **וְשֵׁאִינָה תְלוּיָה בְּדָבָר? – אִיזוֹ הִיא אֲהָבָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּדָבָר? זוֹ אֲהָבָה דָּוִד וַיהוֹנָתָן** – שהיתה ביניהם אהבת נפש, כאהבת אב לבנו, כמו שכתוב (שמואל א יח, א): "ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד, ויאהבהו יהונתן כנפשו".

ולומד בביתו, ואף מצליח בלימודו, ואינו הולך לבית המדרש, **שֶׁכָּר מַעֲשֵׂה בְּיָדוֹ** – שהרי עוסק הוא בתורה, אבל מפסיד הוא שכר הליכה. ג. **הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה** – אף על פי שהוא עוסק בתורה גם כשהוא יושב בביתו, ואינו זוקק לבית המדרש, מכל מקום הולך הוא לבית המדרש, שמשפיל עצמו ומראה כאילו הוא צריך ליושבים בבית המדרש ("מדרש שמואל"). הרי זה **חָסִיד** – שמתנהג בזה לפנים משורת הדין. ד. **לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה** – אינו הולך לבית המדרש ואינו עוסק בתורה כלל, הרי זה **רָשָׁע** – שמלול בדברי תורה. וכן מבואר ב"המאירי": "הולך – שהולך וגולה למקום תורה, ואינו עושה – שאין לימודו מצליח בידו, מכל מקום שכר הליכה בידו; עושה ואינו הולך – כלומר שאינו מטריח עצמו לילך למקום שמרביצים בו תורה, אבל מתעסק בתורה בביתו ועולה בידו, אף על פי שאם היה הולך למקום תורה היה עולה בידו יותר ויותר, מכל מקום שכר מעשה בידו. הולך ועושה, חסיד – שעמל וטורח כל כך לאהבת התורה. לא הולך ולא עושה, רשע – שמבזה התורה ומתירש בלימודו".

באור משנה טו

במשנה י"ב שנינו: "ארבע מידות בתלמידים" בענין כשרון התפיסה וכוח הזכרון; וכאן במשנתנו מונה התנא ארבע מידות "בענין הסברה הישרה וברירת הדבר הצודק מהבלתי צודק" (ברטנורא). ומכאן נוקט התנא במשנתנו: "ביושבים לפני חכמים", דהיינו בתלמידים מובהקים המשמשים בקביעות את רבותיהם. **אַרְבַּע מִדּוֹת בְּיוֹשְׁבֵי לְפָנֵי חֲכָמִים** – בתלמידים היושבים לפני חכמים: ספוג, ומשפך, משמרת, ונפה – כפי שהתנא הולך ומפרש. ספוג, שהוא סופג את הכל – כשם שהספוג סופג לתוכו כל מיני נוזלים, בין עכורים בין צלולים, כך יש תלמיד שקולט כל מה ששומע, מבלי לדעת להבחין בין סברה נכונה לסברה שאינה נכונה; משפך, שמכניסים בו ומוציא בו – משפך הוא כלי שמעבירים בו נוזלים מכלי אל כלי, וכל מה שנותנים לתוכו, יוצא לכלי שתחתיו, כך יש תלמיד שמקבל אמנם הכל מה ששמע מרבו, אבל שוכח אותם מהר, שכבולעו כך פולטו; משמרת, שמוציאה את היין וקולטת את השמרים – משמרת זוהי מסגרת שמסננים בה יין; וכשם שבמשמרת היין הוזק ויצא והשמרים נשארים בתוכה, כך יש תלמיד שמניח את העיקר ומחזיק בטפל; ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת – ב"ברטנורא" מבואר: "נפה – לאחר שמוציאים הסוכין והמורסן מן הקמח הנתחן, ונשאר הקמח הדק עם הסולת הגס והוא החשוב, מעבירין אותו בנפה דקה מאד,

מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי; ושמאי לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדרו.

פירוש ברטנורא

יז כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. כלומר שאנשי המחלוקת היא מתקימים ואינם אובדן, כמחלוקת הלל ושמאי שלא אבדו לא תלמודי בית שמאי ולא תלמודי בית הלל. אבל קורח ועדרו אבדו. ואני שמעתי, פירוש סופה, הכלית והמבוקש מענינה. והמחלוקת שהיא לשם שמים, התכלית והסוף המבוקש מאותה מחלוקת להשיג האמת, וזה מתקיים, כמו שאמרו מתוך הויכוח יתברר האמת, וכמו שנתברר במחלוקת הלל ושמאי שהלכה כבית הלל. ומחלוקת שאינה לשם שמים, תכלית הנרצה בה היא בקשת השררה ואהבת הניצוח, וזה הסוף אינו מתקיים, כמו שמצינו במחלוקת קורח ועדרו שתכלית וסוף כוונתם היתה בקשת הכבוד והשררה והיו להיפך:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יז

שהזכיר קודם את שני הצדדים: "זו מחלוקת הלל ושמאי"? לפי שבמחלוקת הלל ושמאי שני הצדדים שווים הם, אבל כאן אינם שווים, שהרי משה ואהרן כוונתם לשמים היתה, ולא היתה בהם שום בחינה שלא לשם שמים ("תוספות יום טוב" בשם מדרש שמואל). ויש מבארים: רואים אנחנו לעתים קרובות, שבעלי מחלוקת קמים על מוריהם ומדברים עליהם בגאווה וכוז, וכיצד אפשר להבחין אם כוונתם היא לקנטר ולבוזת את מוריהם, או כוונתם לשם שמים, כאשר יאמרו בפיהם? ברם, בזאת ייבחנו: אם רואים שיש אחדות בחבורתם וקשורים הם איש לרעהו באהבה רבה, סימן הוא שדברי אמת בפיהם, ומתכוונים הם לשם שמיים. אבל אם אנו רואים, שמלבד ענין המחלוקת המאחד ומקשר אותם, בכל שאר העניינים חלוקים ביניהם, וקנאה ושנאה בלבותיהם, סימן הוא שאין כוונתם לשם שמים, ורק רוע לבם הביאם למחלוקת זו. וזהו מה שאמר התנא: "ואיזו היא מחלוקת שאינה לשם שמיים? זו מחלוקת קורח וכל עדתו" – כי הם היו מאתיים וחמישים איש, וכל אחד התאוה לכהונה גדולה; ונמצא שביניהם לבין עצמם שררה המחלוקת – מחלוקת קורח ועדתו. אלא שנגד משה רבנו היו כולם יחד בעצה אחת לחלוק עליו ("נועם אלימלך" על פי "מתנת אבות").

לאחר ששינו במשנה הקודמת על שני סוגי אהבה, באה משנתנו ללמד על שני סוגי מחלוקת.

כל מחלוקת שהיא לשם שמים – לא לשם קינטור והתנצחות, אלא מתוך כוונה להעמיד את הדברים על אמיתותם, סופה להתקיים – עתידה המחלוקת להביא לידי בירור האמת ולקיומם של הדברים שיחברו ויתלבנו על ידה. ושמאי לשם שמים – אבל מחלוקת שאינה לשם שמים אלא לשם בקשת השררה או לשם קינטור והתנצחות, אין סופה להתקיים – לא תושג התכלית של אותה המחלוקת, ומגמתה לא תקייה. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי – שמתוך מחלוקתם נתבררה ההלכה ונקבעה לדורות. ושמאי לשם שמים? – ואיזו היא מחלוקת שאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדרו – שבאו לקנטר על משה ואהרן מתוך בקשת כבוד ושררה, ולא נתקיימה כוונתם, כמו שכתוב (במדבר טו, לב-לג): "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם, ואת כל האדם אשר לקורח... וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה, ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל". – ולמה לא הזכיר כאן התנא את הצד השני של המחלוקת, דהיינו את משה ואהרן, כשם

אגרות קודש

ב"ה, י"ד שבט, תש"כ

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה יהודא זרחי מרדכי ליב חיים שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מה' שבט, ובו גם ר"פ מהתועדות דיום הבהיר יום סגולה י"ט כסלו, ויהי רצון שיהי' רישומה ניכר בכל השנה כולה, ובזה גם בנקודה הפנימית ותפקידם של כל אלו שיש להם השפעה על ישראל בדורנו זה, הוא הפצת המעינות חוצה.

ובסגנונו במכתבו, כי האור הי' יכול להיות חזק ובהיר וכו', שאור שבעיסה מעכב וכו', קצת אמת יש בהאמור, אבל לא כולה, כוונתי כי העיקר המניעה הוא מ"הכלים", ז.א. מפעולות האדם שהוא צריך להמשיך התורה ועניני' בכל מקום שידו מגעת, אבל דברי תורה אינם מקבלים וכו' בכל זה קצת אמת יש בדבר, כי עיי' פעולות כדבעי ובהידור מוסיפים גם באור, ובלשון הזהר בהנוגע לתורה, לאפשר לה, והוא ע"ד מארז"ל שישראל מוסיפין כח בפמליא של מעלה, וכמ"ש למעשה ידך תכסוף.

ויהי רצון, אשר כמו בענין המים, אין מים אלא תורה, התפקיד הוא מעין מים חיים דוקא, הנה גם בהנוגע לאור ואין אור אלא תורה, יהי' במאור שבתורה הוא המעין שבתורה (עיי' קרבן העדה לירושלמי חגיגה פ"א הלכה ז') שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בברכה לבשו"ט.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף ס עמוד א. מיישבת הגמרא: **תְּרֵי מֵיעוּטֵי פְתִיבֵי** - בין בתרומת הדשן ובין בעגלה ערופה יש מיעוט שלא ללמוד מהם, בתרומת הדשן כתוב **'וְשִׁמּוֹ'**, הוא"ו מיותרת שהיה צריך לומר 'ושם', ויש לדרוש מכך שרק בו יש מעילה אחר שנעשה מצוותו, ובפרשה של עגלה ערופה יש מיעוט שכתוב **'הָעֲרוּפָה'**, והה"א מיותרת שהיה צריך לומר 'ערופה', לדרוש שדווקא בה מועלין ולא באחרת. ואם כן אין ללמוד לכל מקום שיש מעילה לאחר שנעשית מצוותו, ובהכרח בא לומר שמה שכתוב לגבי דם 'הוא' פירושו לפני כפרה כלאחר כפרה שאין בו מעילה גם לפני כפרה, שהרי לאחר כפרה ודאי אין בו מעילה כיון שנעשתה מצוותו.

לעיל (נט:): הביאה הגמרא שלשה מיעוטים שנאמרו בפסוק שנחלקו האמוראים מהיכן לומדים שאין מעילה בדם. ושאלת הגמרא: **וְהֵנִי תִּלְתֵּי קְרָאֵי בְּדָם**, 'לכם', 'לכפר', 'הוא', **לְמָה לִּי**, הרי למעט דם ממועילה די במיעוט אחד. משיבה הגמרא: **חֵד לְמַעוּטֵי מְנוּחָה**, שאם אכל דם נותר בשוגג אינו חייב אלא אחת משום דם, וכן אם שגג בדם והזיד בנוותר פטור מכרת. **וְחֵד לְמַעוּטֵי מְמַעִילָה**, כל אחד לשיתנו מאיזה פסוק שדורש לעיל למעט דם ממעילה, שאין בו מעילה מדאורייתא. **וְחֵד לְמַעוּטֵי מְפִיזָא**, שאם אכל דם קדשים בטומאת הגוף בשוגג אינו חייב אלא אחת משום דם, ואם שגג בדם והזיד בטומאה אף שהאוכל בטומאת הגוף חייב כרת, הוא פטור, **אֲכָל לַמַּעַט דָּם מְפִיזוּל**, שאם אכל דם מקרבן פיגול, שחייב רק משום דם ולא משום פיגול, **לֹא צָרִיךְ לְמַעוּטֵי קְרָא**, מפני שנלמד ממקום אחר, **דְּתַנְּנָה פְּלַ חֶלֶק** של קרבן **שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירֵין** - שהיתרו תלוי בפעולה אחרת, **בֵּין לְאָדָם בֵּין לְמַזְבֵּחַ** - בין לאכילת אדם כגון בשר קדשים הנאכל, שזריקת הדם מתירה אותו באכילה, שכל זמן שלא נזרק הדם אסור באכילה, ובין שמתירין להקרבה על המזבח, כגון אימורין, שזריקת הדם מכשרתו ליקרב על המזבח, באלו **חַיִּיבֵין עָלָיו כֶּרֶת מְשוּם פִּיגוּל** - אם אכל מהן מקרבן שנעשה במחשבת פיגול חייב כרת. אבל דבר שמתיר את האחרים באכילה ובהקרבה על המזבח, כגון דם בקרבנות, וקומץ במנחה, אין חייבים עליו משום פיגול, **וְדָם עֲצָמוֹ, מִתִּיר הוּא** את הבשר לאדם ואימורין למזבח, לכן אין חייבים עליו משום פיגול ואין צריך פסוק למעטו.

מתני' כָּל מַעֲשֵׂה העבודות של יוֹם הַכַּפּוּרִים הָאֵמוּר עַל הַפֶּסֶד במשנתנו, **אִם הִקְדִּים מַעֲשֵׂה לְחִבְרֵיו**, שלא עשה כסדר הקבוע לו במשנה, **לֹא עֲשָׂה פְּלוּם**, וצריך לחזור ולעשות את העבודה הזו על הסדר. כגון אם הִקְדִּים את ההזאות של **דָּם הַשְּׁעִיר לְפָנֵי** ההזאות של **דָּם הַפָּר**, יִחְזוֹר וְיִזְוֶה מִדָּם הַשְּׁעִיר לְאַחַר מִדָּם הַפָּר, שההזאה מדם השעיר שלא על הסדר פסולה, לכן צריך להזות שוב אחר שהזה מדם הפר.

וְאִם עַד שְׁלֹא נִמְרַ הֵכֵן גדול אֵת הַמִּתְנֻנּוֹת של פר או של שעיר **שֶׁכַּפְּנִים** - בקודש הקדשים **נִשְׁפָּךְ הַדָּם** של הפר או של השעיר, ישחוט אחר **וַיָּבִיא דָּם אַחַר, וַיִּחְזוֹר** להזות **בְּתַחֲלִילָה מִכַּפְּנִים**, ואף מה שכבר הזה חוזר ומזה פעם שנית, שמאחר ולא גמר אותה כפרה, צריך לעשותה מתחילתה. **וְכֵן בְּהִיבָל** אם נתן מקצת מתנות לפני הפרוכת ונשפך הדם, יביא פר אחר ויתן שוב מתחילה את המתנות לפני הפרוכת, אולם אין צריך לחזור וליתן שוב את ההזאות של פנים, כמו שיבואר, **וְכֵן בְּמִזְבַּח הַזֶּהֱבָה** אם נשפך הדם באמצע המתנות על המזבח, יביא פר אחר ויתן שוב מתחילה את המתנות על המזבח, ואף בזה אין צריך לחזור וליתן בפנים ולפני הפרוכת, והטעם בזה, **שְׂכוּלָן** - כל אחת מהם, קודש הקדשים, ההיכל והמזבח, **כַּפָּרָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ** - ולכן כפרה שנגמרה, נגמרה, ואין צריך לחזור וליתן, אך לא כן כאשר רק חלק מהכפרה נעשתה, כגון רק מחצית מההזאות שבהיכל, שבזה צריך להתחיל מתחילת הכפרה של כל הזאות ההיכל. **רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים, מִמְּקוֹם שֶׁכַּפְּנִים, שֶׁשֶׁם נִשְׁפָּךְ הַדָּם, מִשָּׁם הוּא מִתְחִיל לְהִזוֹת** מהפר השני, ואפילו לא גמר את אותה כפרה, אין צריך לחזור וליתן מתחילת המתנות, שכל מתנה כפרה בפני עצמה היא.

הערופה. זו ולא אחרת: **תִּלְתֵּי קְרָאֵי כְּתִיבֵי**. לכם לכפר הוא: **חֵד לְמַעוּטֵי מְנוּחָה**. שאם אכל דם נותר בשוגג אינו חייב אלא אחת משום דם וכן אם אכל דם קדשים בטומאת הגוף שהיא בכרת בכלל אינו חייב אלא אחת משום דם וכן אם שגג בדם והזיד באחת מאלו פטור מכרת: **אֲכָל מְפִיזוּל לֹא צָרִיךְ לְמַעוּטֵי**. שאם אכל דם מקרבן פיגול ממילתא אחריתי נפקא לן דפטור מכרת דפיגול: **בֵּין לְאָדָם או לַאֲכִילַת אָדָם כְּגוֹן בֶּשֶׂר קְדָשִׁים הַנֶּאֱכָל שְׁתִּלּוּי בִּזְרִיקַת הַדָּם שְׁכַל זְמַן שֶׁלֹּא נִזְרַק אֶסוּר בְּאֲכִילָה כְּדִכְתִּיב וּדָם זִבְחִיךָ יִשְׁפַךְ (דברים יב) וְהִדַּר וְהִבְשֵׁר תֹּאכַל או מִתִּירֵין לְמִזְבַּח כְּגוֹן אֵימּוּרֵין שִׁזְרִיקַת הַדָּם מִכְּשֶׁרְתָן לְמִזְבַּח כְּדִכְתִּיב (ויקרא יז) וּזְרַק הִכְהֵן אֶת הַדָּם עַל מִזְבַּח ה' וְהִדַּר וְהִקְטִיר הַחֶלֶב לְרִיחַ נִיחּוּחַ חַיִּיבֵין עָלָיו מְשוּם פִּיגוּל אִם אֲכָל מִזְבַּח מִקְרָבָן מְפִיזוּל חַיִּיב כֶּרֶת דְּכִתִּיב (שם ז) וְהִנֵּפֶשׁ הָאוֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עוֹנָה תִּשָּׂא אֲבָל מִתִּיר אֵת אַחֲרִים כְּגוֹן הַדָּם וְהַקּוֹמֵץ אֵין חַיִּיבֵין עָלָיו מְשוּם פִּיגוּל דְּגַמְרִין מְשַׁלְמִים דְּפִיגוּל בְּשַׁלְמִים כְּתִיב וְשַׁלְמִים יֵשׁ לָהֶן מִתִּירֵין לְמִזְבַּח וּמִתִּירֵין לְאָדָם שֶׁהֵדָם מִתִּיר אֵת אֵימּוּרֵיהֶן לְמִזְבַּח וּבִשְׂרָם לְאֲכִילָה: מִתְנִי' הָאֵמוּרֵין עַל הַסֵּדֶר** במשנתנו: **וְכֵן בְּהִיבָל**. נתן מקצת מתנות על הפרוכת ונשפך הדם יביא פר אחר ויתחיל מתנות הפרוכת ואין צריך לחזור ולהתחיל בכפורת: **שְׂכוּלָן כַּפָּרָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ**. לפיכך כפרה שנגמרה נגמרה: **מִמְּקוֹם שֶׁכַּפְּנִים**. ואפילו לא נגמרה אותה כפרה אין צריך לחזור וליתן מה שנתן:

36 הוא ודוחה את השבת ואת הטומאה, אמר לו רבי יעקב והלא פר
 37 העלם דבר של ציבור ושעירי עבודת כוכבים וחגיגה דקרנן ציבור
 38 ואין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה: **אמר ליה רב הונא**
 39 **בריה דרב יהושע לרבא, ותנא, מאי שנא קרבן פסח דקרי ליה קרבן**
 40 **יחיד ומאי שנא קרבן חגיגה דקרי ליה קרבן ציבור, אי נאמר שהתנא**
 41 **קורא לחגיגה קרבן ציבור משום דאתי בכנופיא – באסיפת העם**
 42 **ברגלים, ואף שכל אחד מביא קרבן לעצמו, כיון שכל ישראל**
 43 **באים יחד נחשב קרבן ציבור, פסח נמי אתי בכנופיא, והיה לו**
 44 **לתנא להחשיבו קרבן ציבור, ומדוע אמר התנא בברייתא שפסח**
 45 **קרבן יחיד הוא. אמר לו רבא, איכא פסח שני דלא אתי בכנופיא,**
 46 **שאין כל ישראל מביאים פסח שני, אלא מי שלא הביא בראשון,**
 47 **ונקרא קרבן יחיד, ו'פסח' שאמר התנא בברייתא היינו פסח שני.**
 48 **אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע, אם בן שפסח האמור**
 49 **בברייתא הוא פסח שני, יהא דוחה את השבת ואת הטומאה כדברי**
 50 **הברייתא שדוחה את הטומאה, ולעיל נתבאר בגמרא שאינו דוחה**
 51 **את הטומאה, אמר ליה רבא, אין – התנא השונה ברייתא זו אכן**
 52 **סובר שפסח שני דוחה את הטומאה, שכן מצינו שנחלקו בזה**
 53 **בברייתא להלן, וסובר הוא כמאן דאמר דחי, דתנא, פסח שני דוחה**
 54 **את השבת ואינו דוחה את הטומאה, רבי יהודה אמר אף דוחה את**
 55 **הטומאה.**
 56 מבארת הגמרא את טעמי מחלוקתם: **מאי מעמא דתנא קמא שאין**
 57 **פסח שני דוחה את הטומאה. אמר ליה, מפני טומאה דחיתו, כלומר**
 58 **שהתורה הקפידה שלא יעשה פסח בטומאה, ובשביל כך דחתה**
 59 **התורה את הטמאים מפסח ראשון כדי שלא יעשו פסח בטומאה,**
 60 **ואתה אומר שיעשה פסח שני בטומאה, אם כן מה הועלנו במה**
 61 **שדחינהו. ורבי יהודה הסובר שפסח שני דוחה טומאה אמר ליה,**
 62 **מהפסוק למדים שדוחה טומאה, דאמר קרא בפרשת פסח שני**
 63 **(במדבר ט"ז) 'כָּבֵל תִּקַּח תִּפְסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ, ומשמע שבפסח שני נוהג**
 64 **כל חוקת פסח ראשון, מה פסח ראשון אין מבטלים מצות הפסח,**
 65 **ואפילו היו כל הציבור טמאים מקריבים, אף פסח שני אין מבטלים**
 66 **אותו ואפילו בטומאה מקריבים אותו, ועל סברת תנא קמא משיב**
 67 **רבי יהודה, אמנם התורה החזירה עליו לעשותו בטהרה ואם לא היה**
 68 **טהור בראשון נתנה לו התורה זמן לפסח שני להיטהר ולהקריב**
 69 **בטהרה, אבל אם לא נקה להיטהר ולעשותו בטהרה יעשנו בשני**
 70 **בטומאה.**

1 **כָּבוֹד וּמַעֲשֵׂר שֶׁהֵם גַּם כֵּן קִרְבָּנוֹת הַנִּכְלָלִים בְּשֵׁם זֶבַח הַחֲלִין עַל פְּעֵל**
 2 **מִזֶּם קְבוּעִי, וחלה עליהם קדושת הגוף ואין יוצאין אחר פדיונם**
 3 **לחולין לגמרי עד שיהיו מותרים לזנין ולעבד, ואם כן אי אפשר**
 4 **לכלול ולומר ששם תמורה חמור משם זבח, שבשם זבח לא חלה**
 5 **קדושת הגוף על בעלי מומים, אלא על כרוך שם זבח לא קתני,**
 6 **וזבח האמור בברייתא הוא זבח מסוים, או פרו של כהן גדול או**
 7 **אילו.**

8 שואלת הגמרא: **ומאי שנא – מדוע באמת לגבי תמורה נקט התנא**
 9 **'שם תמורה' הכולל את כל סוגי התמורות, וגבי זבח נקט רק סוג**
 10 **מסוים של זבח ולא כלל את כל סוגי הזבחים. מתרצת הגמרא:**
 11 **לגבי תמורה, שם תמורה אחת היא – שבכל סוגי התמורות יש את**
 12 **כל ארבעת החילוקים שמנה התנא שבהם התמורה חלוקה מזבח,**
 13 **שלשה חומר בזבח ואחד חומר בתמורה, שכל התמורות אינם**
 14 **שייכים בציבור ואינם דוחים שבת וטומאה, ואינם עושים תמורה,**
 15 **וקדושתן חלה על בעלי מומים להיאסר בגיזה ועבודה לאחר**
 16 **פדיונם, אבל לגבי זבח לא היה יכול התנא לנקוט שם זבח, שהרי**
 17 **איכא כָּבוֹד וּמַעֲשֵׂר שֶׁגַם הֵם נִכְלָלִים בְּשֵׁם זֶבַח וְהֵם אֵינֵם**
 18 **חלוקים מתמורה לגבי חלות קדושתן על בעלי מומים, אלא הם**
 19 **דומים לתמורה לענין זה, לכך לא יכול היה התנא לנקוט שם זבח,**
 20 **אלא נקט אחד מסוגי הזבח או פרו יום הכיפורים או אילו, כמו**
 21 **שהתבאר לעיל.**

22 מקשה הגמרא: **ולרב ששית, אדמוקים ליה לזבח האמור בברייתא**
 23 **כאילו של אחרון, לוקמה בפסח, שגם קרבן פסח חמור מתמורה**
 24 **בדברים האמורים בברייתא. דדוחה את השבת ואת הטומאה מפני**
 25 **זמנו קבוע, ועושה תמורה דקרנן יחיד הוא, מתרצת הגמרא: קסבר**
 26 **התנא של הברייתא כרבי יהודה שאמר אין שוחטין תפסח על**
 27 **היחיד אלא על חבורה, ואם כן לא מצאנו שהפסח עושה תמורה,**
 28 **שהרי הוא תמיד קרבן השותפין שאינו עושה תמורה.**
 29 שואלת הגמרא: **ונקמיה בפסח שני שאינו בא דווקא בחבורה,**
 30 **והיה זה קרבן יחיד ועושה תמורה. מתרצת הגמרא: פסח שני מי**
 31 **דחי טומאה, הרי המשנה במסכת פסחים (צ"ה) שתמה שפסח שני**
 32 **אינו דוחה טומאה, ולכך הזבח האמור בברייתא שאחד**
 33 **מחומרותיו הוא שדוחה טומאה, אי אפשר לפרשו בפסח שני.**
 34 הגמרא מבארת את הברייתא המובאת לעיל (ג), **'אמר לו רבי**
 35 **מאיר והלא פרו יום הכיפורים וחביתני כהן גדול ופסח דקרנן יחיד**

המשך ביאור למס' יומא ליום רביעי עמ' א

19 פרוכות כנגד הפתחים.
 20 יישוב נוסף: **רב אחא בר יעקב אמר, לעולם רב קטינא אמר דבריו**
 21 **במקדש שני, ואף שלא היו כרובים על הארון, מכל מקום וברובים**
 22 **דצורתא הוו כתיבי – כרובים היו מצוייירים שם בבתלים, שזה נשאר**
 23 **כמו בבית ראשון ואותם הראו לעם. ומנן שהיו כרובים מצוייירים**
 24 **בכותלי המקדש, דכתיבי גבי מקדש שבנה שלמה (מלכים א' ו' כט) ו'את**
 25 **כל קירות הבית מסב קלע' – הקיף בצורות רשתות וקליעות,**
 26 **[פיתוחי מקלעות – חקוקות צורת] כרובים, ו'תמרות' – צורת**
 27 **דקלים, ו'פטירי ציצים' – גבעולי פרחים, ו'כתיבי' ו'צפיה ויהב מישר**
 28 **על תפוקה' – וציפה את הצורות בציפוי זהב מכוון על החקיקה,**
 29 **שיהיה שוקע במקום שזהורה שוקעת ובוטל במקום שזהורה**
 30 **בולטת, כדי שלא יבטל צפוי הזהב את צורות הציורים. ו'כתיבי**
 31 **(מלכים א' ז' לז) ו'נפתח על הלחת וגו' כרובים וגו' כמעט איש וליות' –**
 32 **כדיבוק איש בלוותיו. מוכח מכאן שהיו צורות כרובים בכותלי**
 33 **בית המקדש השני.**
 34 מבררת הגמרא: **מאי – מה פירוש כמעט איש וליות'. מבארת**
 35 **הגמרא: אמר רבה בר רב שילא,**

1 קטינא שהיו גוללים את הפרוכת. אלא נאמר שזה היה במקדש
 2 שני, שהיתה שם פרוכת להבדיל בין ההיכל לקודש הקדשים, מי
 3 הווי כרובים במקדש שני, שהרי כשניטל הארון משם עוד קודם בית
 4 שני ניטלו גם הכרובים, וכיצד אמר שהיו מראים להם את
 5 הכרובים.
 6 משיבה הגמרא: **לעולם מדובר במקדש ראשון שהיו שם כרובים,**
 7 **ומאי – ומה שאמר רב קטינא שהיו גוללים פרוכת, כוונתו**
 8 **לפרוקת דכבי, שהיו גוללין את הפרוכת שהיו פרוטות בפתחים**
 9 **וכדלהלן בדברי רבי זירא אמר רב, בפתח האולם, בפתח ההיכל**
 10 **ובפתח קדש הקדשים, והיו מכוונים הפתחים זה כנגד זה, וכשגללו**
 11 **את הפרוכת שבפתחים אלו יכלו ישראל לראות את הכרובים**
 12 **שהיו כנגד הפתח. דאמר רבי זירא אמר רב, שלשה עשר פרוכות**
 13 **היו במקדש שני, שבעה כנגד שבעה שערים של העזרה, ועוד שתים,**
 14 **אחת לפתחו של היכל ואחת לפתחו של אולם, ועוד שתים דכביד**
 15 **לפני קדש הקדשים במקום האמה טרקסין שהיה במקדש ראשון,**
 16 **ושתיים כנגדן של השתיים שבדברי היו גלגליה – בקומה העליונה.**
 17 **וכשם שבמקדש השני היו פרוכות כנגד הפתחים, כן גם במקדש**
 18 **הראשון, אף שהיה אמה טרקסין, מכל מקום פתחים היו בו, והיו**

יומא. פרק חמישי – הוציאו לו דף נא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קעא רש"י

1 בכור — קדושתו מרדום, בין חם בין בעל מום, ואין לו שום פדיון, דכתיב ביה (במדבר יח)
 2 "אך בכור שור לא תפדה" ובמעשר בהמה נמי כתיב (ויקרא כו) "לא יבקר בין טוב לרע".
 3 אלמא: חל על בעל מום, ופדיון אין לו דכתיב (שם) "לא יגאל". אלא שם זבח לא קתני
 4 — אלא אחד זבחה נקט למלתיה, וקאמר: חומר בו מה שאין בשם תמורה, וחומר בשם
 5 תמורה שאין באותו זבח שאנו נטוקין כאן. מאי
 6 שניא — דלינקט תנא מילתיה בתרי גווגי. שם 1
 7 תמורה אחת היא — כל התמורות שוות בכל 2
 8 הגך דקתני הכא: בציבור ובדחית שבת 3
 9 ובעשית תמורה ובגיהא ובעבודה, אבל זבח לא 4
 10 מצי למיתני שם, דהא קתני גיהא ועבודה דלא 5
 11 מצי למימר מה שאין כן בשם זבח — דהא איכא 6
 12 בכור ומעשר. קסבר אין שוחטין פסח על היחיד 7
 13 — כר' יהודה דאמר הכי במסכת פסחים (צא.א) 8
 14 וליף לה מי'לא תוכל לזבוח את הפסח באחר' 9
 15 וכיון דאינו בא בלא שוחטין — אין עושה 10
 16 תמורה. מי דחי טומאה — איכא למאן דאמר 11
 17 לקמן בשמעתי דלא דחי. ותנא מאי שניא חגיגה 12
 18 וכו' — ההוא תנא דתמורה, דגבי ר' מאיר ור' 13
 19 יעקב דאיתיה לעיל. כנפסאי — ברנוליס. 14
 20 ותיפוק 15
 21 ותיפוק 16
 22 ותיפוק 17
 23 ותיפוק 18
 24 ותיפוק 19
 25 ותיפוק 20
 26 ותיפוק 21
 27 ותיפוק 22
 28 ותיפוק 23
 29 ותיפוק 24
 30 ותיפוק 25
 31 ותיפוק 26
 32 ותיפוק 27
 33 ותיפוק 28
 34 ותיפוק 29
 35 ותיפוק 30
 36 ותיפוק 31
 37 ותיפוק 32
 38 ותיפוק 33
 39 ותיפוק 34
 40 ותיפוק 35
 41 ותיפוק 36
 42 ותיפוק 37
 43 ותיפוק 38
 44 ותיפוק 39
 45 ותיפוק 40
 46 ותיפוק 41
 47 ותיפוק 42
 48 ותיפוק 43
 49 ותיפוק 44
 50 ותיפוק 45
 51 ותיפוק 46
 52 ותיפוק 47
 53 ותיפוק 48
 54 ותיפוק 49
 55 ותיפוק 50
 56 ותיפוק 51
 57 ותיפוק 52

1 — לא דחי טומאה ביחידים אף פסח שני. דאם כן מנלן דפסח דחי שבת אפילו כשהוא בא ביחיד, כגון שרוב ציבור זבין ומיעוטן עושין את הראשון בשבת מנלן? הא מתמיד ליכא למיגמר
 2 אלא כשכל ישראל עושין פסח, דומיא דתמיד דהוי קרבן של כל ישראל. ונימא: דיו לבא מן הדין לחיות כנדון, מה להלן כל ישראל — אף כאן כל ישראל דווקא. אלא על כרחך, כיון
 3 דגמרינן בגויה שוה הכי גמרינן: מה להלן "במועד" אפילו בשבת, ואינו בטל בשביל שהוא שבת, אף בפסח לא יתבטל בשבת, ואם הווי כל ישראל זבין או בדרך רחוקה חוץ מאדם אחד
 4 או שנים, ודל ערב פסח בשבת, אי אמרת לא דחי שבת ביחיד — הרי הוא בטל לגמרי, הכי נמי, נימא בני פסח שני שלא יתבטל מפני הטומאה כמו פסח ראשון, שאין בטל לגמרי בשביל
 5 טומאת מת. וליכא למימר דתנא קמא סבירא ליה ד"במועד" קאי אפסח ראשון, כרבי נתן בפרק "מי שהיה טמא" (פסחים צא.ג), ואם כן בפסח שני לא כתב "במועד" וגמר מ"ככל חקת
 6 הפסח" אבל רבי יהודה גמר שפיר מ"במועד" דסבר דאפסח שני קאי. דהא בשמעתא קאמר, ורבי יהודה אמר לך: אמר קרא "ככל חקת" אלמא מ"ככל חקת" נפקי ליה נמי לרבי יהודה.
 7 על כן נראה לי: ד"כי קרבן ה' לא הקריב במועד" (במדבר ט) לא מיתחבר כלל לדרוש אותו למהיה שוה אליבא דרשום נהא, דלא דמי לאיך שכתבו בלשון ציוי "חשברו להקריב לי
 8 במועד" (שם כח) "ויעשו בני ישראל את הפסח במועד" (שם ט) "אלה תעשו לה' במועדיכם" (שם כט) "וידרב משה את מועדי ה' אל בני ישראל" (ויקרא כג) לעשות המועדות. אבל
 9 האי קרא כתב "כי קרבן ה' לא הקריב במועד" אבל מ"ככל חקת הפסח" — גמרינן שפיר, ובסבא פליגי, כדפירשתי. ואם תאמר: והא פסח ראשון לא נפקא לן דדחי שבת אלא מגויה
 10 שוה מתמיד, והכי גמר פסח שני מיניה בהדיקשא? הניחא למאן דאמר דבר הלמד בגויה שוה חזור ומלמד בהדיקש, אלא למאן דאמר אינו חזור ומלמד — מאי איכא למימר? ויש לומר:
 11 דסבירא ליה הימנו דבר אחר — לא הוי היקש, כיון דמ"ככל חקת הפסח" גמרינן דברים שכתובים בפסח ראשון גופיה — גמרינן מיניה נמי מידי דגמרינן בה בגויה שוה. אבל קשה,
 12 למאן דאמר בסוף פרק "איהו מקומן" (ובחים גז.א) הימנו דבר אחר — הוי היקש, וליכא למימר דאיהו סבירא ליה דדבר הלמד בגויה שוה חזור ומלמד בהדיקש — דאם כן מאי טעמא
 13 פליגי בה אמוראי בפרק "איהו מקומן" (שם גז.א)? תיפשוט דחור ומלמד בהדיקש מדרבי ישמעאל, דאית ליה הימנו דבר אחר הוי היקש. וצריכין אנו לומר דידיה דבר הלמד בגויה
 14 שוה חזור ומלמד בהדיקש. ודוחק הוא לומר דלרבי ישמעאל פסח שני אינו דוחה לא שבת ולא טומאה — דאם כן הווי שלש מחלוקות דבריו ויש לומר: כיון דכתיב "ככל חקת הפסח
 15 יעשו אותו" — צריכים אנו ללמוד כמו כן ממנו דבר שלמדנו בו בגויה שוה. שאם לא כן — איך מקיים "ככל חקת הפסח". וכי האי גווגא משני לקמן בפירקא (גז.א) חוץ מבפנים בחד
 16 זימנא גמר, כלומר: כיון דכתיב "וכן יעשה לאהל מועד" — צריך לעשות באהל מועד בפר כל מה שעשה לפני ולפנים, וכן בשעיר — ואפילו דבר שלמדו בהדיקש, דאם לא כן — לא
 17 קרינן ביה "וכן יעשה". אבל יש פירוש בפסחים שמוגה בהם ד"במועד" גמרי בגויה שוה. וכן נמצא בספרי: "כי קרבן ה' לא הקריב במועד" — בא הכתוב ולימד על פסח שני שדוחה
 18 את השבת, או ידחה את הטומאה — אמרת: כל עצמו אינו בא אלא בשביל הטומאה. וסתמא כרבנן. וצריך אני ליישב מהא שהקשיתי לעיל, דודאי פסח גמר שפיר מתמיד, דאפילו
 19 יחיד עביד בשבת, דהא תמיד כל שעה יבא בשבת — אף פסח כל שעה יבא בשבת, ואפילו יחיד. ואף על גב דתמיד לא אתו ביחיד בשבת — היינו משום דלא משכחת ליה ביחיד
 20 כלה. אבל פסח שהוא בא ביחיד — יש לך ללמוד הימנו דניתני בשבת, בין ביחיד בין בציבור. אבל בטומאה, כיון דפסח ראשון גופיה זימנן דלא דחי טומאה, כגון במעוץ ציבור, עדידי
 21 טוהרה ולא עביי בטומאה — הכי נמי פסח שני. דהיינו טומאה: למה לי גויה שוה? ותיפוק ליה: הא תמיא מ"ככל חקת הפסח! יש לומר: דסבירא ליה דמימנע מעיקר דמעות ומריב, מה
 22 הפרט מפורש מצות עשה דלא דחי לא תעשה שיש בו כרת, אף כל — למעוטי שלא ידחה שבת שהוא לא ידחה שבת שיש בו כרת. מיהו, לרבי נתן דאמר "במועד" אפסח ראשון קאי,
 23 צריך לומר דפסח שני דדחי שבת — נפקא ליה מ"ככל חקת הפסח" כרבי יהודה דשמעתין, דנפקא ליה נמי מהתם. ואפשר דרבנן דרבי יהודה נמי סבירא להו הכי כרבי נתן, ולא כתב
 24 "במועד" אפסח שני, ונפקא להו מ"ככל חקת" או סבירא להו כרבי חנניא בן עקיבא ורבי, דדרשי "במועד" בפסח שני, ונפקא להו מ"במועד" כדאיתא בספרי. מיהו, קשה לי: דבספרי
 25 קאמר מעיקרא, "כי קרבן ה' לא הקריב במועד" על פסח ראשון עושה כרת, אתה אומר על פסח ראשון או אינו אלא על פסח שני — אמרת: איהו מועד — זה ראשון. וכתב הכי קאמר
 26 ד"במועד" בפסח שני כתבו ושמוא. היינו דקאמר: דבר אחר, בא הכתוב ולימד על פסח שני שדוחה השבת. ודרשא קמיתא למאן דאמר דאפסח ראשון קאי, דבר אחר דקאמר למאן
 27 דאמר דאפסח שני קאי. מיהו קשה, דאם כן הווי ליה למימר בא הכתוב ולימד על פסח שני לענין כרת דאיירי ביה מעיקרא, מאי טעמא בשקיה בכרת ונקט מילתא אחרית? כיון דלמאן
 28 דאמר דאפסח קא איירי. והא אינהו פליגי לענין כרת בפרק "מי שהיה טמא" (פסחים צא.ג), ועוד: איני סבור שיש כי האי גווגא בשום מקום כברייתא אחת, שפרש שתי דרשות בסתם
 29 שוטרין

1 שותרין זו את זו. ובתרי נטאי בהרבה מקומות יש דבר אחר דבר אחר. דמקרא אחר
2 יוצא לכמה טעמים. אבל בי האי גונא - לא אשכחון ונראה לי: דהויא דרשא דספרי כרבי
3 אתיא. והכי פירושו: או אינו אלא על פסח שני. כלומר: שלא יתחייב כרת אראשון לחודיה
4 אלא אפסח שני, משום דקרא בפרשת פסח שני כתיב, ונימא דאפסח שני חייב כרת אפילו
5 היכא דשגג בראשון והייד בשני ולא אראשון.
6 אפילו הייד בראשון ושגג בשני - אמרת איהוד
7 "במועד" - זה ראשון. כלומר: אינו סברא כלל
8 לומר דאשני קאי ולא אראשון, דעיקר במועד
9 בראשון כתיב "ועשיו בני ישראל את הפסח
10 במועד". ואם כן קאי נמי אראשון, ואי לא כתיב
11 "חטאו ישא" - הוה אמנא אראשון לחודיה קאי,
12 השתא דכתיב "חטאו ישא" - הריש ליה נמי
13 בפסח שני, כדאייתא בפרק "מי שהיה טמא", ונגלי
14 לן "חטאו ישא" דבמועדו אתרוייהו קאי. ואי לא
15 כתיב "במועד" הוה אמנא דכרת אפסח שני
16 לחודיה קאי, והשתא קאמר פשיר. דבר אחר
17 במועדו איצטרך למימר דפסח שני דהוה שבת.
18 עוד נראה לקיים הכל: דהוה דחייב שבת - נפקא
19 לן מ"ככל חוקת" ומ"במועד", דאי מ"ככל חוקת"
20 - איכא למימר כדפרשית לעיל, ואי מ"במועד"
21 - איכא למימר כדפרשתי לעיל. להכי צריכי
22 תרייהו, ובא זה ולימד על זה, ובא זה ולימד על
23 זה. מיהו, לרבי נתן מ"ככל חוקת" לחודיה נפקא.
24 **תיפוק** לי לא ראשון לו אמר רחמנא משלו הוא
25 מביא דתניא כו' - תימא לי: מאי
26 איצטרך לאתויי ברייתא לומר דרשינן הכי
27 משלו הוא מביא. כל שכן אי לא דרשינן הכי לא
28 הוה דרשינן "אשר לו" שהוא מתכפר לו, דתקשי
29 לך טפי. ועוד: דבכל הספרים ישנים גרסינן בסמוך
30 שאני בי גזא דאתהו, ולא גרסינן "אלא" אלא
31 שרשי גרס "אלא". ונראה לי דהכי פירושו: תיפוק
32 לי ד"אשר לו" אמר רחמנא, דמשמע שהוא
33 מתכפר בו, ומשמע אבל אחרני - לא מכפרי.
34 ומשני: האי "אשר לו" דרשינן משלו הוא מביא,
35 אבל לעולם אימא לך דאינוהו נמי מכפרי
36 מקביעא, כדתינא וכו'. והדר פריך: ולטעמך, הא
37 דמייתי מברייתא דלא דרשינן ליה להאי "אשר
38 לו" לומר שהוא לבדו מתכפר בו, אלא לומר
39 משלו הוא מביא. ומברייתא משמע דאחז
40 מתכפרין בו, מה תירצת לי בהו? והא הא בהא
41 תליא, כיון דמדמיט לי דמשלו הוא מביא - אם כן
42 אחזי הכהנים לא מכפרי ביה, דאי לאו דקנו ליה
43 בגויה - היכי מכפרי ביה? ומשני שאני בי גזא
44 וכו'.
45 **טרקסין** - פירש רש"י פנים וחוץ. ויש
46 מפרשים: טרקסין - מלשון "טרקון גל" (ברכות כח,א). שסגור היה לפנים הימנו - הלווחות
47 שניתנו בסני. **ועבוד** שתי פרוכת - תימא: וליעבוד פרוכת אחת שעוביה אמהו ולי נראה
48 דמשמע ליה לרבנן פירוש דקרא "ההבדילה הפרוכת לכם בין הקדש" וגו' (שמות כו) שמגד
49 חיצון של פרוכת היא קדש, ומתחילת עוביה ולפנים היא הכל קדש קדשים. ולהכי לא מצי
50 למיעבד פרוכת אחת שעוביה אמה ולאוקומה במקום אמה טרקסין, דילמא קדושתה
51 כלחוץ, ונמצא דמתחילת עוביה ולפנים אינו הכל קדש קדשים. אף על גב דבמקדש ראשון
52 אוקומה תתם אמה טרקסין - על פי הדבור עביד, כדכתיב "הכל בכתב", ואי בעו למיעבד
53 פרוכת - צריכין לעשות כמו שעשו במשכן, כדאייתא בפרק קמא דבבא בתרא (ג,ב) גמירי
54 או כוליה בפרוכת או כוליה בבנין. הכי נמי גמירי דאי בעי למיעבד פרוכת - ליעבדו כי היכי דעבדו במשכן, דמתחילת עובי הפרוכת ולפנים הוה קדש קדשים. אבל השתא, דעבוד שתי
55 פרוכת ניהא. דהא אוקומה בתחילת מקום אמה טרקסין, והשנייה בסוף אמה טרקסין בקדש הקדשים בסוף חלל העשרים של קדש הקדשים לצד החוץ, דבוקא למקום סוף אמה טרקסין.
56 דאי מקום אמה טרקסין כלפנים - הרי מעובי פרוכת החיצונה ולפנים הוה קדשי הקדשים הכל. ואי מקום אמה טרקסין כלחוץ - מעובי הפרוכת השניה ולפנים הוה קדשי הקדשים. אבל
57 רבי יוסי סבירא ליה והבדילה הפרוכת - היינו בין חלל לחלל, דחלל שחוצה לה קדש חלל שלפנים הימנה קדשי הקדשים, דעביד עוביה אמה. אי נמי: דילמא פשיטא ליה דקדושת אמה
58 טרקסין כלפנים, נמצא דלירידיה דמתחילת עוביה ולפנים הוה קדש קדשים.

1 ותיפוק לי - בעיא דר' אלעזר דלעיל, דפר יום הכפורים דהכהנים בקופיא הוא דמתכפרי
2 ביה, דהא "אשר לו" כתב ביה תלתא זימני, למעוטי ציבור ואחיו הכהנים, דלא מדידו
3 אתי. תלתא "אשר לו" כתיבי ביה בתרי קראי "הקריב אתרוך" וגו', "הקריב" ותינינא,
4 "ושחט את פר החטאת אשר לו". אלא שאני בי גזא וכו' - גרסינן. אפקויה אפקריה
5 - לגבי דך כפרה. **משנה** מהלך בהיכל -
6 נכנס ומהלך לתוכו למערב. שתי הפריכות -
7 פרופתו מן הצפון לדרום, אחת חיצונה ואחת
8 פנימית. ובינין - אויר אמה. **גמרא** אמה
9 פרקסין - כך נקראת כותל מחיצה שהפסיק
10 במקדש ראשון. אבל במקדש שני שהיה גבוה
11 (מאה) אמה - לא עשאוהו, לפי שלא היו
12 עוביה אלא אמה ואינה יכולה לעמוד בגובה
13 (מאה) אמה. ולהוסיף על עוביה אי אפשר,
14 דכתיב "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" (דברי
15 הימים א, כח). ואיסתפקא ליה - במקום
16 המחיצה, אי כלפנים אי כלחוץ. ועבוד שתי
17 פרוכת - לקלוט בינינן אויר מקום המחיצה.
18 בין המזבח ולמזורה היה מהלך - כשכא ליכנס
19 היה בוקע בהיכל דרך הדרום להלך בין מזבח
20 הפנימי ולמזורה שהיא בדרום, והולך עד
21 הפריכות. בין שולחן ולמזבח - דרך הצפון. ו'
22 יוסי היא - דאמר במתניתין: לא היתה שם
23 אלא פרוכת אחת, ואצל הכותל הצפוני היה
24 ראשה נפול, ופרופה בקירט והב כלפי חוץ, ובו
25 נכנסין לפני ולפנים. כדתיב מתניתין, אליבא
26 דרבנן החיצונה פרופה מן הדרום, הפנימית מן
27 הצפון. ור' יוסי דאמר אין שם אלא אחת -
28 פריפתה בצפון היא. דבהא לא פליג דכניסתו
29 לתוך חלל בית קדשי הקדשים בצפון הוה.
30 פיתחא בדרום קאי - דשתי פרוכת היו שם.
31 והחיצונה פרופה מן הדרום, כדתיב מתניתין.
32 ולקמן פריך: לר' יהודה ניעול בין מזבח לכותל.
33 שולחנות צפון ודרום מונחין - עשר שולחנות
34 עשה שלמה, שנאמר (דברי הימים ב, ד) "חמש
35 מימין וחמש משמאל" ותניא במנחות (צח,ב): אי
36 אפשר לומר חמש מימין הפתח וחמש משמאל
37 הפתח, שאם אתה אומר כן - מצנינו שולחן
38 בדרום, והתורה אמרה "השולחן תתן על צלע
39 צפון" (שמות כו). אלא: של משה באמצע, חמש
40 מימנו וחמש משמאלו. ופליגי בה תנאי: איכא
41 למאן דאמר מזרח ומערב מונחין, ואיכא למאן
42 דאמר צפון ודרום מונחין, ור' מאיר סבירא ליה
43 כמאן דאמר צפון ודרום, ראשי שולחנות מן
44 הצפון לדרום היה, חמש בשורה אחת פנות
45 ראשה של זו לראשה של זו, והשולחן אמתים
46 ארכו - הרי עשר אמות. ועל כרחק צריך היה לסמוך ראש השולחן הצפוני לכותל, שאם
47 אתה מושכו להלך מן הכותל - נמצא מן השולחן הדרומי מקצתו יושב בדרום, שהיכל
48 רחבו עשרים אמה, נמצא צפון שלו עשר אמה. ואי אפשר להיות כלום מן השולחן
49 בדרום. הלכך מפסיק שולחנות את הדרך, ולא מתעיל ליה בין שולחן לכותל. ואם
50 תאמר: אף בין המזבח לשולחן אין דרך, שהרי המזבח באמצע היכל וראש השולחן
51 הדרומי סמוך למזבח - הא אמרן בפרק "אמר להם הממונה" (לעיל לג,ב). שאין המזבח
52 מכונן כנגד השולחן, אלא משוך קיעמא כלפי חוץ.

למיעול

51 שם אַמָּה מְרַקְסִין – כותל בעובי אמה שהיה מבדיל בין הקודש
 52 לקודש הקדשים כפי שהיה בבית ראשון תחת הפרוכת שבמשכן,
 53 וּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן בלבד הוא הַתְּנוּאֵי הכותל להפסיק ביניהם.
 54 וְאִיִּתְּפַקָּא לְהוּ לְרַבְּנָן – ונסתפקו חכמים בבית שני בְּקְדוּשַׁתִּיהָ של
 55 האמה, היינו מקום הכותל שהיה בבית ראשון, אִי קדושתו בַּלְפָּנים
 56 – כקודש הקדשים, ואם כן צריכים להעמיד את הפרוכת בקצה
 57 החיצוני של אמה זו לצד ההיכל, אִי קדושתו בְּלַחוּזֵין – כהיכל,
 58 וצריכים להעמיד את הפרוכת בקצה הפנימי סמוך לקודש
 59 הקדשים, וְעָבֵד – ועשו מחמת הספק שְׁתֵּי פְרוּכֹת זו לפנים מזו,
 60 אחת בצד החיצוני של האמה לצד ההיכל, ואחת בצד הפנימי
 61 שלה לצד קודש הקדשים, שעד הפרוכת החיצונה ודאי היכל
 62 הוא, ולפנים מהפרוכת הפנימית ודאי קודש הקדשים הוא.
 63 תְּנֵן רַבְּנָן, בֵּין הַמְּזוּבָּח הפנימי לַמְּנוֹרָה בצידו הדרומי של ההיכל, הִיא
 64 הכהן גדול מְהַלֵּךְ בדרכו לקודש הקדשים, לאחר שנכנס להיכל מן
 65 המזרח, עד שהגיע לפתח של הפרוכת שבצד מערב סמוך לדרום,
 66 דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי מֵאִיר אָמַר, הכהן גדול היה מהלך בצד
 67 הצפוני של ההיכל, בֵּין הַשְּׁלֶחָן שבצפון לַמְּזוּבָּח שדרומי ממנו. וַיֵּשׁ
 68 אֲוִימָרִים שהיה מהלך בקצה צפונה של ההיכל בֵּין הַשְּׁלֶחָן לְבֹתֵל
 69 ההיכל הצפוני.
 70 מבררת הגמרא: מָאֵן – מיהו התנא שהוזכר בשם יֵשׁ אֲוִימָרִים.
 71 מְבֹאֲרֵת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב תַּקְּוָא, רַבִּי יוֹסִי הִיא, דְּאָמַר פִּתְחָא בְּצִפּוֹן
 72 קָאֵי – הפתח בפרוכת שדרכו היה הכהן נכנס מההיכל לקודש
 73 הקדשים היה בצפון ההיכל ולא בדרומו.
 74 הגמרא מפרשת את השיטות האחרות השנויות בברייתא: וְרַבִּי
 75 יְהוּדָה שטובר שהכהן היה מהלך בדרום ההיכל, אָמַר לֵךְ – יאמר
 76 לך שהוא טובר פִּתְחָא בְּדָרוֹם קָאֵי – שהפתח שבפרוכת שדרכו
 77 נכנס מההיכל לקודש הקדשים היה בדרום ההיכל, ולכן היה הכהן
 78 מהלך בדרום ההיכל עד שמגיע לפתח שבפרוכת.
 79 שואלת הגמרא: וְרַבִּי מֵאִיר שאומר שהיה מהלך בין השולחן
 80 למזבח, מָאֵן סְבִירָא לִיה – כדעת מי מהתנאים הוא טובר בפתח
 81 הפרוכת. אִי קְרָבֵי יְהוּדָה סְבִירָא לִיה שפתח הפרוכת היה בדרום,
 82 נִיעוּל קְרָבֵי יְהוּדָה – היה הכהן צריך להכנס בצד דרום של ההיכל
 83 בין המזבח למנורה, וְאִי קְרָבֵי יוֹסִי סְבִירָא לִיה – שהיתה פרוכת
 84 אחת והפתח בצפון, נִיעוּל קְרָבֵי יוֹסִי – היה הכהן צריך להכנס
 85 לקודש הקדשים דרך צפון ההיכל בין השולחן לכותל הצפוני.
 86 מיישבת הגמרא: לְעוֹלָם רבי מאיר קְרָבֵי יוֹסִי סְבִירָא לִיה שפתח
 87 הפרוכת היה בצפון, והיה לו ללכת בצד צפון של ההיכל. וְאָמַר
 88 לֵךְ רבי מאיר הטעם שמהלך בין השולחן למזבח ולא בין
 89 השולחן לכותל הצפוני, משום שעשרת השוֹלְחָנוֹת שעשה
 90 שלמה היו מונחים בהיכל בשתי שורות של חמשה חמשה
 91 שולחנות, ולרוחבו של ההיכל בין צִפּוֹן וְדָרוֹם היו ארכם של
 92 השולחנות מוּגָחִין, ורוחב ההיכל מצפון לדרום הוא עשרים
 93 אמה, והשולחנות ארכם שתי אמות, נמצא שאורך חמשה
 94 שולחנות הוא עשר אמות, והיו מונחים בעשר אמות הצפוניים
 95 שבהיכל, וּמִפְּסָקָא לִיה שְׁלֶחָן – ושתי שורות השולחנות הללו
 96 מפסיקות את הדרך, וְלֹא מִתְעַיִל לִיה – ואינו יכול להכנס בין
 97 השולחן לכותל הצפוני, כיון שהיו צמודים לכותל, ולכך אמר
 98 רבי מאיר שהכהן היה מהלך בין השולחן למזבח שעמד במרכזו
 99 של ההיכל.
 100 יישוב נוסף: וְאִיִּפְעִית אִימָא, לְעוֹלָם סובר רבי מאיר שהעשרה
 101 שולחנות בין מוֹרָה וּמַעְרָב היו מוּגָחִין לאורך ההיכל, והכהן היה
 102 יכול לעבור בין השולחנות לכותל הצפוני, וּמִשׁוּם כבוד שְׁכִינָה
 103 ששורה בקודש הקדשים, לָאוּ אֲוִרָא אֲרַעָא – אין זה דרך ארץ

1 הגמרא חוזרת לדון בספיקו של רבי אליעזר (לעיל ג) אם פר יום
 2 הכיפורים עושה תמורה, וביארה הגמרא לעיל שצדדי הספק הם
 3 האם אחיו הכהנים מתכפרים בקביעות גמורה עם הכהן גדול,
 4 ונחשב הפר כחטאת השותפין שאין עושה תמורה, או רק אגב
 5 הכהן גדול, ונחשב הפר כחטאת יחיד ועושה תמורה. שואלת
 6 הגמרא: וְתִישׁוּ לִי שִׁישׁ לפשוט את הספק שודאי נחשב הפר רק
 7 של הכהן גדול, דְּאָשֵׁר לִי אָמַר רַבְּמַנָּא לגבי הבאת הפר, ולמדים
 8 מזה שִׁשְׁשָׁלוּ הוּא מְבִיא, דְּתִנְיָא בברייתא, כתוב (ויקרא טו ט) וְהִקְרִיב
 9 אֶהָרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ, ולמדים מכך שאת פר החטאת
 10 מְשַׁלֵּו – מממונו הוּא מְבִיא וְלֹא מְשַׁל צִיבּוֹר, יָכוֹל לֹא יָבִיא מְשַׁל
 11 צִיבּוֹר – כל ישראל, מפני שאין הַצִּיבּוֹר מְתַבַּפְּרִין בו, וכמו שכתוב
 12 (שם) וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵדוֹ בֵּיתוֹ, אֲכַל יָבִיא מְשַׁל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, שְׁהָרִי
 13 אֶחָיו הַכֹּהֲנִים מְתַבַּפְּרִים בו, שכל הכהנים מתכפרים בפר זה על
 14 חטא טומאת מקדש וקדשיו, תְּלִמּוּד לומר מכך שבהמשך (שם טו יא)
 15 נאמר שוב וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ בא למעט שלא
 16 יביא גם מאחיו הכהנים, יָכוֹל לכתחילה לֹא יָבִיא משלהם,
 17 וּבִדְעֵבד אִם הִבִּיא בְּשֶׁר, תְּלִמּוּד לומר שוב בהמשך הפסוק וְשָׁחַט
 18 אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ, שֶׁנָּה הַתְּכֹוֹב עָלָיו לְעַבְב שצריך להביא
 19 דווקא משלו, ואם הביא משלהם אף בדיעבד פסול. ומזה
 20 שהקפידה התורה כל כך שהפר יהיה משלו, יש ללמוד שצריך
 21 החטאת שלו ומכפר רק עליו בקביעות, אולם שאר אחיו הכהנים
 22 מתכפרים רק אגב, ודינו כקרבן יחיד ועושה תמורה.
 23 דוחה הגמרא: וְלִמְטַעְמֵיהָ שאתה סובר שקרבן יחיד הוא, אֶחָיו
 24 הַכֹּהֲנִים, אִי לָאוּ דְקָנוּ בְּנִיּוּה – אם לא שיש להם חלק בו, הִיכִי
 25 מְכַפֵּר לָהּוּ אף אגב, אֲלֵא בהכרח צריך לומר שאף שהפר בא
 26 מממונו של אהרן, שֶׁאֵינִי בִי גֵּוָא – בית אוצרו, כלומר ממנו דְּאֶהָרֹן,
 27 דְּאֶהָרֹן רַבְּמַנָּא נָבִי אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, והתורה הקנתה להם חלק בפר
 28 כדי שיוכלו להתכפר בו, הִקָּא [נְבִי תְמוּרָה] נְמִי – לענין שיעשה
 29 תמורה גם כן נאמר שֶׁאֵינִי בִי גֵּוָא דְּאֶהָרֹן דְּאֶהָרֹן רַבְּמַנָּא נָבִי אֶחָיו
 30 הַכֹּהֲנִים, והתורה הקנתה להם חלק בו בקביעותו של הפר, והרי זה
 31 קרבן השותפין ואין עושה תמורה.

משנה

32 המשניות שלפנינו עוסקות במנין הפרוכת שבבית שני והאופן
 33 שהיו פרוסות, וכיצד היה הכהן הגדול נכנס דרכו לקודש
 34 הקדשים. הִיא הכהן גדול נכנס וּמְהַלֵּךְ בְּהִיבֵל וּבִידִיו מחתת
 35 הגחלים וכף הקטורת, עַד שֶׁהִיָּה פּוֹנֵעַ לְבֵין שְׁתֵּי הַפְּרוּכֹת שהיו
 36 פרוסות על פני רוחב ההיכל מצפון לדרום [בבית שני], הַמְּבַדְּלוֹת
 37 בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וּבִינְיָהֵן – בין שתי הפרוכת היה רוח
 38 אָמָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר לֹא הִיָּתָה שָׁם בֵּין הַהִיכָל לקודש הקדשים אֲלֵא
 39 פְרוּכֹת אַחַת בְּלִבָּד, שֶׁנֶּאֱמַר במשכן (שמות כו ג) וְהִבְדִּילָה פְרוּכֹת
 40 לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, הרי שלא הצריכה התורה אלא
 41 פרוכת אחת כדי להבדיל בין הקודש לקודש הקדשים, וכן בבית
 42 המקדש די בפרוכת אחת להבדיל ביניהם.

גמרא

43 מקשה הגמרא: שְׁפִיר קָאֵמַר לָהּ יוֹסִי לְרַבְּנָן – השיב להם
 44 כהלכה, שכן מוכח בפסוק שדי בפרוכת אחת כדי להבדיל בין
 45 הקודש לקודש הקדשים, ומה שיבו חכמים על הפסוק. מתרצת
 46 הגמרא: וְרַבְּנָן אָמְרִי לָהּ, אין הוכחה מפסוק זה, שכן הִנֵּי מִיָּלֵי שדי
 47 בפרוכת אחת, רק בְּמִשְׁכָּן שידעו היכן סיום הקודש ותחילתו של
 48 קודש הקדשים, אֲכַל בְּמִקְדָּשׁ שֶׁנִּי, בֵּין דְּלֵא הוּאֵי – כיון שלא היתה

52 הוא חלק לא מן ההיכל ולא מקודש הקדשים.
 53 רבינא מביא ראייה לדבריה: פתח שאין האמה של הטרקסין נחשבת
 54 בחשבון של הששים אמה, שכן אנו מוצאים דָּבָל הֵיכָא דְקָאָה הָשִׁיב
 55 בַּתְּלָיִם – שבכל מקום כשהתנא מחשב את מדות כותלי בית
 56 המקדש, הָשִׁיב לִיה לְדִיּוּיָהּ – הרי הוא מחשב אף את האמה של
 57 כותל זה. דְּתַנֵּן בַּמְשֵׁנָה (מדות פ"ד מ"ז-ט), הֵיכָל – הבנין הכולל של
 58 הבית היה מֵאָה אמה אורך על מֵאָה אמה רוחב בָּרוּם – בגובה מֵאָה
 59 אמה וכולל העליות שעליו. ומפרשת המשנה כיצד הגיעו מדות
 60 האורך למאה אמה, עובי פִּתְּלָה האולם מצד מזרח היה הָמָשׁ
 61 אמות, וְהַחֲלָל שִׁמְמוּרָה למערב בתוך הָאֹלָם היה אַחַת עֶשְׂרֵה
 62 אמות. עובי פִּתְּלָה הֵיכָל שהפריד בין האולם להיכל היה שָׁשׁ
 63 אמות, וְאַרְבֵּי שָׁל הֵיכָל היה אַרְבָּעִים אָמָה, וְאַמָּה מְרַקְסִין – בין
 64 ההיכל לקודש הקדשים, וְעֶשְׂרִים אָמָה לארכו של בֵּית קִדְשֵׁי
 65 הַקְּדוּשִׁים, עובי פִּתְּלָה המערבי של הֵיכָל שִׁמְמוּרָה בית קודש
 66 הקדשים היה שָׁשׁ אמות, וְהָתָּא – לשכה שהיתה מאחורי בית
 67 קדשי הקדשים היתה שָׁשׁ אמות ממזרח למערב, וְכֹתֵל הָתָּא
 68 החיצוני היה עובי הָמָשׁ אמות. נמצא שאורכו הכולל של הבית
 69 הוא מאה אמה. הרי לנו שהתנא מחשיב את האמה טרקסין שבין
 70 ההיכל לקדש הקדשים בנפרד, ואינו כוללו בחשבון הארבעים
 71 אמה של ההיכל ולא בחשבון העשרים אמה של קדש הקדשים,
 72 ועל כרחק שאינו לא בכלל ההיכל ולא בכלל קדש הקדשים, ואם
 73 כן מה הם צדדי הספק של חכמים.
 74 מבארת הגמרא: אֵלָּא סְפִיקָא של החכמים היה בענין קְדוּשְׁתָּיהּ –
 75 הקדושה של אותה אמה, אִי כְּלַפְנֵיהֶם – אם כקדושת קודש
 76 הקדשים, אִי כְּלַחוּזֵין – או כקדושת ההיכל. ובאמת לא היה מקום
 77 הכותל בכלל המדות של ההיכל וקודש הקדשים, אלא נחשב בפני
 78 עצמו, ומכל מקום כיון שקדושת אמה זו היא בודאית כאחת משתי
 79 אלו, או ההיכל או קודש הקדשים, נסתפקו חכמים מה דין אמה זו,
 80 אם קדושת קודש הקדשים עליה, או קדושת ההיכל עליה.
 81 וְהִינֵינוּ – וספק זה הוא כמו דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּעֵי יוֹסֵף אִישׁ הוֹצֵל,
 82 נאמר בפסוק המתאר את בית המקדש (מלכים א' ו') 'וְדִבְרִי – הוא
 83 המחיצה שמכונה אמה טרקסין בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנֵימָה הַבַּיִת לְתַתָּן
 84 וְלַתָּתָן שֵׁם אֵת אֲרוֹן בְּרִית ה', אִיִּפְעֵינָא לְהוּ, הִיכִי קָאָמַר קָרָא –
 85 מהו פירוש הכתוב, אפשר לפרש 'וְדִבְרִי בְּתוֹךְ הַבַּיִת שֶׁעָשָׂה בְּתוֹךְ
 86 ההיכל מחיצה כדי להפריד בין ההיכל לקודש הקדשים, וּמִפְּנֵימָה
 87 – למחיצה הַבַּיִת לְתַתָּן שֵׁם' – לתת שם את ארון ברית ה', ואם כן
 88 לדבר עצמו אין קדושת קודש הקדשים, ורק לפניו ממנו יש
 89 קדושת קודש הקדשים. או וְיִלְמָא הִכִּי קָאָמַר – נפרש כוונת הפסוק
 90 כר, 'וְדִבְרִי עָשָׂה בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנֵימָה' שהדביר אף הוא בכלל
 91 הפנים, דהיינו קודש הקדשים. ולפי זה 'פנימה' הוא המשך למה
 92 שנאמר קודם לכן, שהדביר הוא פנימה, וגם הדביר הרי הוא בחלק
 93 הפנימי שאת חלק זה הכין שלמה לתת שם את ארון ברית ה'.
 94 נמצא שמה שאמר רבי נתן שנסתפקו בבית שני איזה דין יש
 95 לאמה, נסתפק בו יוסף איש הוצל.
 96 מקשה הגמרא: וְיָמֵי מִסְפָּקָא לִיה לְיוֹסֵף אִישׁ הוֹצֵל עַל תֵּיבַת
 97 'מִפְּנֵימָה' אם שייכת לתחילת הפסוק או לסופו, וְהִתְנִינָא, אִיִּסְתִּי בְּן
 98 יְהוּדָה אֹמְרִי, הָמָשׁ מְקַרְאֹת פְּתוּרָה אֵין לְהֵן הַכְּרַע – אין הדבר ברור
 99 איך צריך לחלק את הכתוב, שיש בהם תיבה שספק אם היא
 100 מחוברת בקריאה לתיבות שלפניה או לאלה שלאחריה
 101 (וההכרעה לכאן או לכאן משנה את משמעות הכתוב). ואלו הם
 102 הפסוקים:

1 לְמִיעַל לְהָרִיא – לילך בדרך ישרה מול פתח קודש הקדשים, שאם
 2 הכהן הולך לצד הכותל הצפוני, נמצא שבכל הדרך שהולך רואה
 3 הוא את קודש הקדשים דרך הפתח שבצפון, ואין זה דרך ארץ
 4 שיהיו עיניו ניוונות מבית קדשי הקדשים, ולכן הלך בין השולחן
 5 למזבח, ולא מול פתח הפרוכת. וְרַבִּי יוֹסֵף שְׁסוּבֵר בֵּין הַשּׁוֹלְחָן
 6 לכותל הצפוני היה מהלך ואינו חושש לטענת רבי מאיר שאין זו
 7 דרך ארץ, אָמַר לֵיהּ הַטַּעַם, כִּי הִכְיִין יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא הִצְרִיחַ הַתְּנוּב
 8 לְשִׁלְיָהּ – התורה לא הצריכה אותם למנות שליח שיתפלל עליהם,
 9 אלא כל אחד ואחד מתפלל על עצמו. ולכן חביב הוא הכהן גדול
 10 שהוא השליח של בני ישראל לעשות את העבודה, ויכול להכנס
 11 באופן גלוי.

12 עתה מקשה הגמרא על שיטת רבי יהודה שסובר ששתי פרוכות
 13 היו, והכהן פוגע תחילה בפתח שבדרום, ולכן היה מהלך בין
 14 השולחן למנורה: וְרַבִּי יְהוּדָה נִמְי נִיעוּל – שיכנס בין מְנוּרָה לְפִתְּלָה
 15 שבצד דרום, כיון שצריך להגיע לפתח שבדרום, עדיף ללכת בין
 16 המנורה לכותל שסמוך יותר לפתח שבדרום. מתרצת הגמרא: אם
 17 היה הולך בין המנורה לכותל, מִשְׁחָרֵי מֵאֲנִיָּה – בגדיו היו משחירים
 18 מעשן המנורה שהשחיר את הכותל, ונפסלים היו הבגדים
 19 לעבודה.

20 הגמרא מביאה ברייתא בענין קדושת האמה טרקסין שהיתה בבית
 21 המקדש הראשון: אָמַר רַבִּי נְתָן, אָמָה מְרַקְסִין – עובי אמה של
 22 הכותל ששימש בבית ראשון כמחיצה בין ההיכל ובין קודש
 23 הקדשים, לֹא הִכְרִיעוּ בּוֹ הַכְּמִים אִי כְּלַפְנֵים – האם הוא שייך
 24 לחלקו הפנימי של הבית, וקדושת קודש הקדשים עליו, אִי כְּלַחוּזֵין
 25 – או שמה הוא שייך לחלקו החיצוני של הבית, וקדושת היכל
 26 עליו.

27 מקשה הגמרא: מִתְקַרְף לַה רַבִּינָא, מֵאִי מַעְמָא – מה הם צדדי הספק
 28 שביניהם לא ידעו חכמים להכריע, אִילְמָא מְשׁוּם דְּכֵתִיב (מלכים א'
 29 ו') 'וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַה' שְׁשִׁים אָמָה אָרְבּוּ וְעֶשְׂרִים
 30 רְחֵב וְשִׁלְשִׁים אָמָה קוֹמָתוֹ, מוכח מהפסוק שאורכו הכולל של
 31 הבית היה ששים אמה, וְכֵתִיב (שם ו') 'וְאַרְבָּעִים בְּאָמָה הָיָה הַבַּיִת
 32 הוּא הֵיכָל לְפָנָי, שארבעים אמה מתוך הששים אמה אורך היה
 33 ההיכל, וְכֵתִיב (שם ו') 'וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אָמָה אָרְבּוּ וְעֶשְׂרִים אָמָה
 34 רְחֵב וְעֶשְׂרִים אָמָה קוֹמָתוֹ' – לפניו מן הדביר שהוא המחיצה
 35 שהבדילה בין ההיכל לקודש הקדשים (והיא הנקראת בלשון
 36 חכמים אמה טרקסין) היה חלל של עשרים אמה אורך על עשרים
 37 אמה רוחב בגובה עשרים אמה, ועשרים אמה אלו הנותרים מן
 38 הששים אמה היו קודש הקדשים. וְלֹא יִדְעִינוּ עַל מְקוֹם הָאָמָה
 39 מְרַקְסִין הִיכָן הִיָּה, אִי מִהֵנִי עֶשְׂרִים – אם הוא נכלל בעשרים אמה
 40 שלפני הדביר שהם קודש הקדשים, ואם כן היה חלל קודש
 41 הקדשים תשע עשרה אמה בלבד, וְאִי מִהֵנִי אַרְבָּעִים – או שמה
 42 הוא נכלל בארבעים אמה של ההיכל, ונמצא שחלל ההיכל היה
 43 רק שלשים ותשע אמות. אומר רבינא שאין מקום לספק זה, שכן
 44 וְיִלְמָא מְקוֹם הָאֲמָה טְרַקְסִין, לֹא מִהֵנִי עֶשְׂרִין – אינו בכלל
 45 העשרים אמה של קודש הקדשים, וְלֹא מִהֵנִי אַרְבָּעִין – ולא בכלל
 46 הארבעים אמה של ההיכל הוא, וְחֻלְלָא קָא הָשִׁיב – ומה שהפסוק
 47 מחשב את אורך הבית לששים אמה, הוא רק מדות החלל של בית
 48 המקדש שהיו ששים אמה, אבל מדות הַבּוֹתְלִים שבבית המקדש
 49 לֹא קָא הָשִׁיב – אין הם נחשבים בחשבון הששים אמה, ולכן אף
 50 שכתוב בפסוק שהיה אורך הבית ששים אמה, אין הכותל בכלל
 51 זה, ואין להסתפק אם הוא בהיכל או בקודש הקדשים, שהרי אין

יומא. פרק חמישי – הוציאו לו דף נב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצה
 רש"י תוספות

1 **ועשרים** אמה קומתו — רש"י פירש בפרוש מלכים דהא דאמר לעיל "שלושים אמה
 2 קומתו" — היינו כל הבית עד הגג, והא דכתיב "ועשרים אמה קומתו" — היינו
 3 עד עליית בית קדשי הקדשים, ובבבא בתרא פרק "המוכר פירות" (צ"ב), פריך ליה, ומשני:
 4 עשרים אמה קומתו — משפת כרובים ולמעלה, שהכרובים שעשה שלמה העומדים בקרקע
 5 משני צדי הארון גבהם עשר אמות.

כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש
 6 — ותימה: והכתיב "היציע התחתונה
 7 חמש באמה רחבה" (מלכים א' ו') ויש לומר:
 8 דהבא מיירי בתא האמצעי דכתיב "והתיכונה שש
 9 באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב", ופירש
 10 רבינו יצחק דהכי פירושה דקרא: שעובי כותל
 11 ההיכל לא היה שוה בכל מקום, שאם כן היו
 12 צריכות לנקב החומה לתחוב בה ראשי הקורות
 13 של התא, וזה לא רצו לעשות פן ירקבו אלא עשו
 14 את חומת ההיכל במערב כמנהג שבעה אמות,
 15 והוצרכו לגרוע ממנה אמה כנגד תקרת התא
 16 האמצעי, להניח ראשי הקורות על אותה כניסה,
 17 ושוב הוצרכו לגרוע עוד אמה כנגד תקרת התא
 18 השלישי, לפיכך התחתונה חמש באמה רחבה,
 19 והתיכונה שש באמה רחבה, והשלישית שבע
 20 באמה רחבה, והיינו דתנן במסכת מדות (פרק ד'
 21 משנה ד'): התחתונה רחבה חמש, והרובי ששה,
 22 רוב ששה היינו התקרה המפסקת בינה לתא
 23 התיכונה שעל גבה, והאמצעית שש והרובי
 24 שבע, והקשה רבינו יצחק בר מרדכי: אי למטה
 25 קא חשיב הכא — לשם לא היתה התא שש אלא
 26 חמש, ואי בתיכונה קא חשיב — מאי קאמר כותל
 27 ההיכל שש? והא כבר נרע ממנה כנגדה! ולפי
 28 מה שפירשו ניהא, דכותל ההיכל כנגד תא
 29 התחתונה היה עובי שבע, וכנגד התיכונה עובי
 30 שש, כי כבר נרע ממנה אמה, והכא כנגד
 31 התיכונה קא חשיב, דהיינו התם כותל ההיכל שש
 32 וזהו שש, ואם תאמר: ואמאי לא קא חשיב
 33 למטה כותל ההיכל שבע, והתא חמש ואידי
 34 ואידי חד שערא הוא! יש לומר: דניהא ליה
 35 וכותל

1 למיעל להדיא — לילך אצל הכותל הצפוני כל אורך ההיכל, וכל שעה עיניו נזונות מבית
 2 קדשי הקדשים דרך הפריפה שבנגודו. ור' יוסף אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכין
 3 הכתוב לשלוח — אלא כל אחד ואחד מתפלל על עצמו, שנאמר "אשר ידעון איש נגע
 4 לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה" (מלכים א' ח), הלכך חביבין הוא שלוחן ליכנס לפומבי.
 5 משתרי מאניה — בגדיו משחירין מעשן המגורה

6 שהשחיר את הכותל. טרקסין — לשון פנים
 7 וחוץ הוא. כך ראיתי בתלמוד ירושלמי. וראיה
 8 לדבר: חסידים הראשונים היו מכניסין פירותיהן
 9 דרך טרקסמון כדי לחייבם מעשר (ברכות
 10 להב, ל) למדנו שהטרק לשון כניסת פנים הוא.
 11 דביר — היא המחיצה לפני הדביר חלל בית
 12 קדשי הקדשים שהוא לפני מן המחיצה.
 13 קחשיב לדידיה — למקום המחיצה לבד מן
 14 הששים. כותל אולם — כותל החיצון, למטה
 15 רוחב היסוד החוספה, ולמעלה מגובה כיפת
 16 הפתח עובי החומה שעולה עד מאה אמה, לבד
 17 רוחב כיפת החלל שהיא אחת עשרה אמה, לבד
 18 רוחב כיפת עובי החומה, והתא שש — יציע
 19 שאחורי בית הכפרת. היכי קאמר קרא — מי
 20 אמרין, הכי קאמר: ודביר בתוך הבית — מחיצה
 21 עשה שמפסקת בתוך הבית. טפנימה הכין —
 22 ולפנים מאותה מחיצה הכין מקום חללה,
 23 והומינו לתת שם את הארון. אלמא: דביר גופיה
 24 לאו מקדשת פנים הוא. או דילמא הכי קאמר
 25 ודביר בתוך הבית טפנימה — דמקום הדביר
 26 גופיה משל פנים הוה, ואותו הכין לתתו שם
 27 באותה כניסה את הארון. אין להם הכרע —
 28 לדעת היכן הוה טפני.
 29 שאת

למיעל להדיא. - ורבי יוסי אמר לך: חביבין ישראל
 שלא הצריכין הכתוב לשלוח. ורבי יהודה נמי, גיעול
 בין מגורה לכותל! - משחירי מאניה. אמר רבי נתן:
 אמה מרקסין לא הצריעו בו חכמים אי פלפנים אי
 בלחויץ. מתקוף לה רבינא: מאי מעמא? אילימא משום
 דכתיב "והפית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים
 אמה ארפו ועשרים רחבו ושלושים אמה קומתו" וכתוב
 "וערבעים באמה היה הפית הוא ההיכל לפני" וכתוב
 "ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב
 ועשרים אמה קומתו" ולא ידעין אמה מרקסין אי
 מהני עשרים, ואי מהני ארבעים. ודילמא, לא מהני
 עשרין ולא מהני ארבעין, והללא קא חשיב, פותלים
 לא קא חשיב! תדע, דכל היכא דקא חשיב פותלים
 חשיב ליה לדידיה, דתנן: ההיכל מאה על מאה פרום
 מאה, כותל אולם חמש, והאולם אחת עשרה, כותל
 ההיכל שש, וארפו ארבעים אמה ואמה מרקסין,
 ועשרים אמה בית קדשי הקדשים, כותל ההיכל שש,
 והתא שש, וכותל התא חמש. אלא: קדושתיה, אי
 פלפנים אי בלחויץ. והיינו דאמר רבי יוחנן, געי
 יוסף איש הוצל: "ודביר בתוך הפית מפנימה הכין
 לתת שם את ארון ברית ה'". איבעיא להו: היכי קאמר קרא? "ודביר בתוך הפית
 מפנימה הכין לתת שם" או דילמא הכי קאמר "ודביר בתוך הפית מפנימה". ומי
 מספקא ליה? והתניא, איסי בן יהודה אומר: חמש מקראות בתורה אין להן הכרע:
 שאת

למיחשב במקום שהיה כותל ההיכל שש כמו כותל מרחי של היכל שהיה כמו כן שש. אי נמי, נראה לרבינו יצחק: שהמגרעות היו בכל הכתלים ככותל ההיכל ובשלתו כותלי התא. וכותל
 ההיכל היה למטה שש אמות ומחצה, וכותל התא חמש אמות ומחצה, וכשהיה מגרע חצי אמה מכל כותל, כדכתיב: "כי מגרעות נתן לבית סביב" — נמצא התא התחתונה חמש על חמש,
 והתיכונה שש על שש, והשלישית שבע על שבע. והא דקתני רובד שש ורובד שבע — אומר רבינו יצחק: היינו אורך המגרעת הראשונה היא שש, והמגרעת השנייה ארכה שבעה, וקרי
 להו רובד — לפי שהמגרעת כעין שורה בולטה, כעין ששנינו במסכת תמיד בפרק קמא (כ"ב). בית גדול היה ומוקף רובדים. וקאמר בגמרא: רובדים מאי ניהו — גורתא דאיצטוואת דסלקי
 בהו לאצטוואת, שהיו עושין כעין אצטוואות סטיו לפניו מסטיו, מעלותם של אבנים שקורין דגורי"ד ולשון רובד הוא שורה. עוד פירש רבינו יצחק דנראה לו: דכותל ההיכל שש התא
 שש — דלמטה לגמרי קא חשיב, ואף על גב דכתיב במשכנה דמלכים "חמש באמה רחבה" של מסכת מדות דבית שני היו חלוקין משל שלמה, כמו שהיו חלוקין ממשכנה דיחזקאל דלעתיד,
 דכתיב ביחזקאל (מא) בטר דפריש היכל ובית קדשי הקדשים כתיב "ורחב הצלע ארבע אמות" וצ"ל היינו תא, כדאמר פרק "המוכר הבית" (בבא בתרא א,א) וכתוב נמי התם (שם) "הצלעות
 צלע אל צלע שלשים ושלש פעמים" אלמא דלא הוה בהיכל אלא שלשים ושלשה תאים, ובמסכת מדות ופרק ד משנה ג' תנן: שלשים דמשונה תאים היו שם, חמשה עשר בצפון וחמשה
 עשר בדרום ושמנה במערב. ורבינו יצחק בר מרדכי פירש: דלא בהיכל היו המגרעות, אלא בתא היו. והא דתנן רובד שש — היינו שורות אבנים עליונים ש כותל היציע התחתונה, שעליה
 מונחים ראשי הקורות. וכשהיתה אותה שורה רחבה שש — נמצאת שהיתה בולטת אמה, שעובי כותל התא לא היה אלא חמש אמות, ולכך בולטת אמה מבחוץ, לפי שהיו צריכין לכנס
 אמה מקום הנחת הקורות, לבלתי אחוץ בקירות הבית. ונמצא דעכשיו נמי, כשהיו כונסין אמה, היתה החומה מכל מקום עדיין עובי חמש אמות, לפי שבמקום אמה הכניסה נתוספה אמה
 מבחוץ, ולא נהירא לרבינו יצחק: דלמה היו מוסיפין אמה? אי מחמת חזק החומה, כדי שתהא בכל מקום לכל הפחות חמש — אדרבה, אותה תוספת היא גרעון, שהיה בנין העליון בולט
 אמה חוץ לתחתון, ומוכביד עליו. ועוד קשה: התינח רובד שש, אבל רובד שבע למטה? וכשהיה רובד שלמעלה שבע, נמצא שהיה בולט חוץ לחומה שתי אמות, שעובי החומה חמש ומה היו
 צריכין לבלית שתי אמות? והלא לא היו כונסין ביציע השלישית אלא אמה, שהיה שבע אמות רחבה, אמה אחת יותר מן התיכונה. ועוד, לפי דבריו היו נוקבין כותל ההיכל, ויותר היה
 נכון לנקוב כותלי התא, ועוד דלישנא דקרא "כי מגרעות נתן לבית" — משמע היכל ולא תאים, ולא איקרו בית. מיהו, הא לא קשיא, דמצינו למימר: "מגרעות נתן לדביר" — שהיה לבית
 סביב, והיינו לכותלי התאים. ואני שמעתי בשם רבינו יצחק הבהור: שלא היה בכותל ההיכל לא מגרעות, ולא כניסה, ולא בליטה. וראשי הקורות היו מונחין מכותל תא לכותל תא שבגודו,
 ובמקום הנחת הקורות היה כניסה בכותל התא חצי אמה מזה וחצי אמה מזה, וכל התאים היו שוים ממזרח למערב שש אמות, בין התחתונה [בין] התיכונה בין השלישית, וכותל התא חמש,
 אבל מצפון לדרום התחתונה חמש והתיכונה שש והשלישית שבע. והשתא ניהא כותל ההיכל שש, והתא שש, וכותל התא וחמש, דבין התחתונה בין התיכונה בין השלישית היו שש ממזרח
 למערב, וכותל היכל שש, וכותל התא חמש, בין למטה בין למעלה.

1 שאת משוקדים מחר ארור וקם - תימה הוא דלא נקטינהו כסדר שהן כתובים בתורה והכי
2 הזה ליה למימר: וקם ארור מחר משוקדים וקם. ואם תאמר: אמאי לא דרשינהו
3 לזה לפנייהם ולאחריהם כמו בנשך ובמרבית (ויקרא כה). דרשינן ליה בפרק "איזהו נשך"
4 (בבא מציעא סא,א) לפניו ולאחריו, וכמו "ורחץ" דרשינן ליה בפרק "אמר להם הממונה"
5 (לעיל לב,א) אופש ואלובשו יש לומר: גבי שאת,
6 אי קאי א"אם תיטיב" - אז הוא לשון סליחה. ואי
7 קאי א"ואם לא תיטיב" - אז הוא לשון נשיאות
8 עון. וכן ארור, אי קאי אשור - אז קאי אשכם
9 שהוא כנען, דכתיב "ארור כנען". ואי קאי אפם
10 - אז קלל אפם. וכן מחר, אי קאי אמלחמה
11 "ואנכי נצב על ראש הגבעה היום" להתפלל קודם
12 המלחמה. דכתיב "היעירוך שועך לא בעיר" (איוב
13 לו). או קאי א"אנכי נצב" מחר להתפלל, וכן וקם.
14 ולפי שאין פירושה ש-ה על בן אין להם הכרע.
15 אבל אמשוקדים קשה! יש לומר: משום דאיכא
16 אתנחא בגביעם, "ובמנוחה ארבעה גביעם"
17 ומשמעו "משוקדים בפתוריה ופרחיה" וקרא
18 אחרינא מוכחא דמשוקדים לא קאי אלא
19 אנביעם, דכתיב "שלושה גביעם משוקדים"
20 ולהכי אין לו הכרע. והא דפליגי תנאי בבובים
21 בפרק שני (כדא,א) גבי "ולקח הבחן מדם החטאת
22 באצבעו ונתן" (ויקרא ד) דאיכא דמוקי באצבעו
23 אלקיחה ואיכא דמוקי אתניה, ואיכא דמוקי
24 אתרוייהו - יש לפרש שטמא דמאן דמוקי ליה
25 אתרוייהו משום דפשטא דקרא אלקיחה דלפניו
26 קאי, ומוקמינן ליה נמי אתניה, כדאשכחן
27 במלואים דכתיב "ולקחת מדם הפר ונתתה על
28 קרנות המזבח באצבעך" (שמות כט) דהתם על
29 כרחק קאי אתניה, ומאן דלא מוקי ליה אלא
30 אלקיחה - במשמעותיה, ומאן דמוקי ליה
31 אתניה - יליף ממלואים, דהתם לא קאי אלא
32 אתניה דלפניו, ולא אלקיחה דלפניו פניו.

33 הווא יוסף הבבלי בני - הא דאמר ליה רב אסי
34 לרבי שליא בפרק "בנות כותים" (גדה
35 לז,ב): אנא הוא איסי בן יהודה, דהוא איסי בן גור
36 אריה, דהוא איסי בן גמליאל, דהוא איסי בן
37 מהללאל, אסיאת דנחשך דלא שליט ביה רוקבא.
38 ולא קאמר נמי דהוא יוסף הבבלי, דהוא יוסף איש
39 הוצל שהרי כל השמות הללו היה לה, כדמשמע
40 הבא! יש לומר: דלא קא חשיב התם אלא שמות
41 דאיסי דמיא לשמו של רב אסי.
42 יצא ובא לו דרך כניסתו - אף על גב דביאה
43 דרך אחוריו לא שמה ביאה, כדאמר פרק
44 שני דשבתות (זו,ב). הנכנס לבית המנוגע, אפילו
45 נכנס כולו חוץ מחוטמו - טהור, מדאצטרך
46 "והבא אל הבית" (ויקרא יד) - דרך ביאה אסרה
47 תורה. יציאה דרך אחוריו שמה יציאה, כדאמר
48 הבא. דאף על גב דכתיב "ויצא אל המזבח"
49 (ויקרא טז) - ויצא דרך אחוריו, כתלמיד דגמסטר
50 מרוב.

38 ואמר אביי: מסתברא כמאן דאמר פנימה שהיא חוצה לו, דתנן: מלמדיו אותו: היתה

1 שאת - "הלא אם תיטיב שאת" (בראשית ד) ולשון סליחה הוא, או "שאת אם לא תיטיב"
2 - ולשון נשיאות עון הוא. משוקדים - "ארבעה גביעם משוקדים" (שמות כה) או
3 "משוקדים בפתוריה ופרחיה". מחר - "וצא הלחם בעמלק מחר" (שם יז) או "וצא והלחם
4 בעמלק" מיד, "ומחר אנכי נצב" והיום אי אתה צריך לתפלותי. ארור - "וברצונם עקרו
5 שור" (בראשית מט) "ארור" שור של שכם
6 שהוא מארור כנען, או "ארור אפם כי עז". וקם
7 - "הנך שוכב עם אבותיך וקם" (דברים לא)
8 ובאן רמו לו תחיות במתים, או "וקם העם הזה
9 וזנה". ויעלו עלולות כנשים - ונפקא מינה
10 לפסוק כבאן את הטעם באתנחא. או דילמא
11 אידי ואידי פרים, ואין אתנחא בטעם עלולות,
12 אלא טעם גרש, ויעלו עלולות כדי שיתחבר לשל
13 אחריה. משנה החיצונה פרופה מן הדרום -
14 רבנן קאמרי לה. פרופה - ראשה כפולה לצד
15 החוץ, ונאחוז בקרס של זרב להיות פתוחה
16 ועומדת. מהלך ביניהן - נכנס בפרפת הדרום
17 ומהלך ביניהן עד שמגיע לפרפת הצפון. הגיע
18 לצפון - ומשכנס לתוך החלל הפך פניו לדרום
19 לילך עד בין הבדים שהם באמצע החלל,
20 כדאמר מר (בבא בתרא צט,א): ארון שעשה
21 משה היה לו אריר עשרה אמות בבית קדשי
22 הקדשים לכל רוח ורוח. מהלך לשמאלו עם
23 הפוכות - שהמהלך מצפון לדרום שמאלו
24 למזרח, והפוכות היתה לו למזרח החלל לבין
25 שני הבדים, והבדים היו ארוכים עד הפוכות -
26 ראשן אחד למערב והשני למזרח, אחד בראש
27 הארון לצפון ואחד בראש לדרום, ואורך
28 אמתים וחצי של ארון ביניהן. דרך כניסתו -
29 כשם שנכנס כשהולך לדרום עד שהגיע לארון
30 כיון כלפי דרום, כך כשיצא לא היסב את פניו
31 לצאת, אלא יצא דרך אחוריו, ופניו לארון.
32 כבית החיצון - בהיכל. גמרא מי הווי פוכות
33 - אמר טרסקי הווי. תשימו בארתי מצויו -
34 אלמא: גבי ארון הזה קאי, וממילא שמעינן
35 דעמו נגנו. יולך ה' אותך - דהא שמה יגלה
36 לבלבל. תנו את ארון הקדש כבית - והא התם
37 קאי, אלא גנייה היא. אתיא שמה שמה ובי
38 - כתיב בארון "אשר אועד לך שמה" (שמות
39 ל) וכתיב בצעצעת המן "ותן שמה מלא העומר"
40 (שם טז) ואתיא צלוחית מצעצעת המן. דורות
41 דורות - כתיב בצעצעת "למשמרת
42 לדורותיכם" (שם) וכתיב בצלוחית "שמן
43 משחת קודש יהיה זה" וגו', (שם ל) ואתיא
44 מקלו של אהרן מצעצעת במשמרת משמרת,
45 דכתיב ביה "למשמרת לאות לבני מרי"
46 (במדבר יז). כבין שני הבדים - כאילו היו
47 שם, ונתונה ביניהם. תנן - מתניתין כמאן
48 דאמר בבביתא דלעיל (מסב,ב) צוברת כדי
49 שיהא עשנה שהיה לבא. תני הדין צוברת
50 פנימה שהיא חוצה לו - מתחיל לצוברת
51 בראש המחיתה של צד פנים, שאותו ראש
52 המחיתה אינו לצד ידו, והולך ומשך ידו אליו,
53 וצובר תמיד במשיכה עד ראש המחיתה השני,
54 אשר אצל בית ידו. ותניא אידך - מתחיל
55

שאת, משוקדים, מחר, ארור, וקם. והתניא: הוא יוסף
איש הוצל, הוא יוסף הבבלי, הוא איסי בן יהודה,
הוא איסי בן גור אריה, הוא איסי בן גמליאל, הוא
איסי בן מהללאל. ומה שמו - איסי בן עקיבא שמו!
בדאורייתא ליכא, בדנביאי איכא. - ובדאורייתא
ליכא? והא איכא דבני רב תסדא: "וישלח את
נגערי בני ישראל ועלו עלה, ככשים, ויזבחו זבחים
שלקים פרים", או דילמא אידי ואידי פרים? - לרב
תסדא מספקא ליה, לאיסי בן יהודה - פשיטא ליה.
משנה החיצונה היתה פרופה מן הדרום, ופנימית
מן הצפון, מהלך ביניהן עד שמגיע לצפון, הגיע לצפון
הפך פניו לדרום, מהלך לשמאלו עם הפוכות עד
שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן את המחיתה
בין שני הבדים. צבר את הקמרת על גבי גחלים,
ונתמלא כל הבית פולו עשן. יצא וקא לו פרוף בית
כניסתו, ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון, ולא היה
מאריך בתפלתו, שלא להכעית את ישראל. גמרא
כמאי עסקינן? אילמא במקדש ראשון - מי הווי
פרוכת? אלא במקדש שני - מי היה ארון? והתניא:
משננו ארון נגנוה עמו צעצעת המן, וצלוחית שמן
המשחה, ומקלו של אהרן ושקדיו ופרחיה, וארנו
ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל, שצאמר "ובלי
הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארנו מצדו
ושלחתם אתו והקד". ומי גנוו - יאשיהו גנוו. מה
ראה שגנוו - ראה שפתוב "יולך ה' אתך ואת מלכך
אשר תקים עליך" עמד וגנוו, שצאמר "ויאמר ללויים
המבינים לכל ישראל תקדושים לה' תנו את ארון
הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל
אין לכם משא בפתח עתה עבדו את ה' אלהיכם
ואת עמו ישראל". ואמר רבי אלעזר: אתיא "שמה"
"שמה", ואתיא "דת", "דרת", ואתיא "משמרת"
"משמרת". - לעולם במקדש שני, ומאי הגיע לארון
- מקום ארון. - והא קתני נתן את המחיתה לבין
שני הבדים! - אימא: כבין שני הבדים. "צבר את
הקמרת על גבי גחלים". תנן כמאן דאמר צוברת. תני
תניא: צוברת פנימה, שהיא חוצה לו. ותניא אידך:
צוברת חוצה, שהיא פנימה לו. אמר אביי: תנאי היא.
שלא

לצוברת בראש הפונה חוצה לצד החיכל שהיא פנימה לו בצד גופו, והולך וצובר תמיד הלאה, עד ראש המחיתה השני.

יומא דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קעז

62 נכנס דרך הפריפה שבפרוכת החיצונה שבדרום והיה מהלך בנינהו
63 – בחלל אמה שבין שתי הפרוכות, עד שפגיע לפריפה של הפרוכת
64 הפנימית שבצפון, הגיע לצפון בפתחו של קודש הקדשים, הופך
65 פניו לדרום לכיוון הארון, והיה מהלך לשמאלו עם הפרוכת – הולך
66 לכיוון דרום לאורך הפרוכת כשהיא משמאלו, עד שהוא מגיע
67 לארון בין שני בדיו. הגיע לארון, נותן את המחתה עם הגחלים בין
68 שני הכדים. צבר – הערים את הקמרת על גבי הגחלים, ונתמלא כל
69 הכית בולו עשן. יצא ונא לו בדרך בית בניסותו – כדרך שנכנס, פניו
70 כלפי דרום לנוכח הארון והולך אחורנית. ומתפלל תפלה קצרה
71 כפית החיצון – בהיכל. ולא היה מאריך בתפלתו, כדי שלא להכביד
72 – להפחית את ישראל שיחששו שמת שם.

גמרא

74 שואלת הגמרא: במאי עסקינו – באיזה מקדש מדברת משנתנו,
75 אילימא במקדש ראשון, קשה, וכי במקדש ראשון מי הווי פרוכת
76 להבדיל בין ההיכל לקודש הקדשים, והרי כותל היה שם, אלא
77 במקדש שני, קשה, מי היה ארון במקדש שני, והתניא, משננו ארון
78 בסוף בית הראשון, נגזזה עמו צנצנת המן שנצטוו משה להניחה
79 למשמרת, וצלוותי שמן המשחה שרקח משה במדבר, ומקלו של
80 אהרן ושקריה ופרחיה, ואינו ששירו פלשתים דרוזן לאליהו ישראל,
81 שנאמר [ואת] (ו)כלי הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארנו
82 מצדו ושלחתם אותו והלך, ומכך שעמד הארון עם הארון, נלמד
83 שאף נגזו עמו.

84 מבררת הגמרא: ומי נגזו – את הארון, יאשיהו המלך נגזו. עוד
85 מבררת הגמרא: מה ראה שנגזו, ראה שקתוב בין האלות שבתוכה
86 'יולף ה' אתה ואת מלךך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת'
87 וגו', וחשש שמא יגלה עמם הארון לבבל לכן עמד נגזו, שנאמר
88 (דברי הימים ב' לה א) 'ויאמר ללויים המכבינים – המלמדתי תורה לכל
89 ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן
90 דוד מלך ישראל, אין לכם משא בבתה, עתה עבדו את ה' אלהיכם
91 ואת עמו ישראל'. ומדוע הוצרך לומר שיתנו את הארון בבית, והרי
92 שם עמד כל הזמן, אלא שאמר להם שיגזו את הארון בבית
93 המקדש במקום שהכין שלמה לכך.

94 הגמרא מבארת מנין שגם שאר הדברים נגזו עם הארון: ואמר רבי
95 אלעזר, אתיא – למדים שצנצנת המן נגזזה עם הארון בגזירה שהיה
96 'שמה' שמה, ואתיא למוד שצלוותי שמן המשחה נגזזה בגזירה
97 שהיה 'דורות' ודורות, ואתיא שמקלו של אהרן נגזו בגזירה שהיה
98 'משמרת' משמרת, מכל מקום מוכח בברייתא שבבית שני לא היה
99 ארון, שכבר בבית ראשון נגזו, ואיך כתוב במשנה 'הגיע לארון'.

100 מתרצת הגמרא: לעולם עוסקת משנתנו במקדש שני, ומאי הגיע
101 לארון? היינו מקום ארון, היכן שעמד בבית ראשון.
102 שואלת הגמרא: והא קתני נתן את המחתה לבין שני הכדים, ובבית
103 שני לא היה כדים. מתרצת הגמרא: אימא – אמור לפרש את
104 המשנה שהיה נותן את המחתה על הרצפה במקום שהיה נותן
105 בבית ראשון ופאלו נותנה אף עתה בין שני הכדים.
106 שנינו במשנה: צבר את הקמרת על גבי הגחלים. אומרת הגמרא: תנו
107 במשנתנו במאן דאמר בברייתא (בב) צוקרה – שמערים את
108 הקטורת שבתוך חפניו על גבי הגחלים. ולא כסובר שמפור את
109 הקטורת על כל המזחנה.

110 מביאה הגמרא ברייתות סותרות בענין סדר צבירת הקטורת על
111 המחתה: תני תנא, צוקרה – הכהן מתחיל לצבור את הקטורת
112 בראש המחתה שהוא פנימה לקודש הקדשים, שהיא – ו-א
113 המחתה חוצה לו – רחוקה ממנו, ומושך את ידו אליו תוך שהוא
114 צובר את הקטורת עד רחוקה מהמחתה לבית יד שלה סמוך לגופו.
115 ותניא אידך – ברייתא אחרת, צוקרה מצד המחתה שהוא חוצה
116 לבית קדשי הקדשים, דהיינו מראש בית ידה, שהיא – צד זה פנימה
117 לו – פנימית ביחס אליו, שצד זה סמוך לגופו, ומושיט את ידו
118 הלאה תוך שהוא צובר את הקטורת עד ראש המחתה השני.
119 אמר אביי, אין זו סתירה, אלא מחלוקת תנאי היא.

120 ואמר אביי, מסתברא במאן דאמר שמתחיל לצבור פנימה שהיא
121 חוצה לו, דתנן במשנה לענין הקטורת שבכל יום (תמיד פי' מ'א)
122 מלמדין אותה את הכהן שמקטיר, הנהר

1 א. 'שאית', לאחר שחרה לקין על שקרבנו לא נתקבל, ושל הבל
2 נתקבל, אמר לו ה' (בראשית ד' א) 'הלא אם תטיב שאית ואם לא
3 תטיב לפתח השאת ריבך'. אפשר לפרש שתיבת 'שאת' מחוברת
4 לתחילת הפסוק, שאם תטיב את מעשיך, שאת, היינו שה' יסלח
5 לו, אך אפשר גם לפרש את תיבת 'שאת' להמשך הפסוק, 'שאת
6 ואם לא תטיב, שאם לא תטיב את מעשיך תשא את עונך,
7 ו'שאת' מלשון נשיאת עון.

8 ב. 'משוקדים', נאמר לענין המנורה (שמות כה לד) 'ובמנרה ארבעה
9 גבעים משוקדים כפתריה ופרחיה'. אפשר לפרש שתיבת
10 'משוקדים' שייכת לתחילת הפסוק, 'ובמנורה ארבעה גבעים
11 משוקדים' להורות שהיו הגבעים משוקדים ומצויירים, וכפתוריה
12 ופרחיה הוא ענין אחר. ואפשר לפרש את תיבת 'משוקדים' לחלקן
13 השני שבפסוק, 'משוקדים כפתוריה ופרחיה' שהיו הכפתורים
14 והפרחים משוקדים.

15 ג. 'מחר', במלחמת עמלק נאמר (שם פ' ט) 'ויאמר משה אל יהושע
16 בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש
17 הגבעה'. אפשר לפרש שתיבת 'מחר' מחוברת לתחילת הפסוק,
18 וכך אמר משה אל יהושע צא למחר להילחם. ואפשר לפרש
19 שתיבת 'מחר' שייכת להמשך, שלגבי המלחמה אמר לו צא הלחם
20 מיד, ולמחרת אתייצב להתפלל עליך שתצליח.

21 ד. 'ארוי', בברכת יעקב לבניו נאמר (בראשית מט ה-ז) 'שמעון ולוי וגו'
22 באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור ארוי אפם כי עד' וגו'. אפשר
23 שתיבת 'ארוי' היא המשך של התיבות 'וברצונם עקרו שור ארוי',
24 דהיינו שור של שכם שהוא 'ארוי'. או שתיבת 'ארוי' שייכת
25 להמשך, 'ארוי אפם' של שמעון ולוי, 'כי עד'.

26 ה. 'וקם', כשהגיע זמנו של משה להיפטר נאמר (דברים לא טו) 'ויאמר
27 ה' אל משה הנך שוב עם אבותיך וקם היום ונה אחר אלהי'
28 וגו'. אפשר לפרש את תיבת 'וקם' לטוב הפסוק, וכך אמר לו ה',
29 'הנך שוכב', ודע, שאחר שתשכב יקום העם ויעבוד עבודה זרה.
30 ואפשר שתיבת 'וקם' שייכת לתחילת הפסוק, ואמר לו ה' 'הנך
31 שוכב עם אבותיך וקם', ונפרש הכתוב כאילו נאמר הנך שוכב
32 והנך קם, ודיינו שסופך לקום בתחיית המתים.

33 הרי למדנו שלדעת איסי בן יהודה רק חמש מקראות הללו אין
34 להם הכרע. והתניא בברייתא, הוא יוסף איש הוצל, הוא הנקרא
35 יוסף הנבלי, והוא גם איסי בן יהודה, הוא איסי בן גור אריה, הוא
36 איסי בן גמליאל, הוא איסי בן מהללאל, ומה שמו האמיתי איסי בן
37 עקיבא שמו. הרי לנו שיוסף איש הוצל מנה רק חמשה פסוקים
38 שאין להם הכרע, ואיך יתכן שנסתפק בפסוק שנאמר לגבי בית
39 המקדש להיכן שייכת תיבת 'מפנימה'.

40 מתרצת הגמרא: בראשיתא – בחמשה חומשי תורה ליכא יותר
41 מחמש מקראות, אבל בדינביא – בספרי הנביאים איכא עוד
42 פסוקים שאין להם הכרע.

43 מקשה הגמרא: ובראשיתא ליכא, והא איכא פסוק דבני –
44 שנסתפק רב חסדא אין לקורא, שנאמר (שמות כד ה) 'וישלח את
45 נערי בני ישראל ויעלו ועולות ויזבחו ובחים שלמים לה' פרים'.
46 ונסתפק, האם יש לעשות אתנחתא אחר 'וישלח את נערי בני
47 ישראל ויעלו ועולת', ועולות אלו היו בבשים, והמשך הפסוק ענין
48 אחר הוא, 'ויזבחו וזבחים שלמים לה' פרים', שמלבד העולות
49 הביאו שלמים מן הפרים. או דילמא ענין אחד הוא, ותיבת 'פרים'
50 שייכת אף לתחילת הפסוק, ואידי ואידי – העולות והשלמים היו
51 פרים. הרי לנו מקרא נוסף בתורה שנסתפק בו רב חסדא.
52 מתרצת הגמרא: לרב חסדא אכן מספקא ליה, אבל לאיסי בן יהודה
53 פשיטא ליה ולא נסתפק בדבר זה.

משנה

54 במשנה לעיל (א) שנינו שלדעת חכמים שתי פרוכות הבדילו בין
55 ההיכל לקודש הקדשים, ולרבי יוסי פרוכת אחת. משנתנו שנויה
56 כשיטת חכמים ומבארת את אופן כניסת הכהן גדול לקודש
57 הקדשים. הפרוכת החיצונה היתה פרוכה מן הדרום – בקצה
58 הדרומי, שהייתה כפולה מצד דרום כלפי חוץ, ונאחזת בפרוכת
59 בצידה החיצוני בקרס של זהב להיותה פתוחה ועומדת, והפרוכת
60 הפנימית היתה פרוכה מן הצפון – בקצה הצפוני. והיה הכהן גדול

64 מועד, כן יעשה בכל מקום שהשכינה תהיה עמם. משיבה הגמרא:
65 אלא הכי קאמר, אין לי מהפסוק 'כי בענין אלא שנותן מעלה עשן
66 בקטורת שביום הכפורים, אבל בקטורת שבשאר ימות השנה מניין,
67 תלמוד לומר 'ובקפה'.
68 יישוב נוסף: רב אשי אמר, חד פסוק למצוה, וחד לעבב – ללמדנו
69 שמעלה עשן מעבב ואם לא נתן אין הקטורת כשירה וצריך
70 להקטיר שנית, שכן הוא הכלל בקדשים שכל דבר ששנה הכתוב
71 וכפל הוראתו, לעבב בא.
72 יישוב נוסף: רבא אמר, חד פסוק בא לעונש מיתה בידי שמים על
73 המקטיר בלא מעלה עשן, וחד לאוהרה – לאסור בלא תעשה.
74 תניא בברייתא סיוע לדברי רבא, רבי אלעזר אומר, נאמר 'ובקפה
75 ענין הקטורת וגו' ולא 'ימות' הרי עונש אמור, ואל יבוא בכל עת וכו'
76 כי בענין ארצה הוא אוהרה, יכול יהיו ענינים – האזהרה והעונש
77 למקטיר ללא מעלה עשן אמורין קודם מיתת שני בני אהרן נרב
78 ואביהוא, אף שכתובים לאחר מכן, ונאמר שבעון זה שהחטירו
79 מעלה עשן מתו, תלמוד לומר בתחילת הפרשה 'אחרי מות שני בני
80 אהרן' ללמדך שבשעה שמתו עדיין לא נאמר העונש על כך, יכול
81 יהיו ענינים האזהרה והעונש אמורים רק אחר מיתת שני בני אהרן,
82 וקודם לכן לא היה אף איסור, תלמוד לומר 'כי בענין ארצה על
83 הכפירה' שמשמע אף קודם מיתתם כמבואר להלן, הא כיצד
84 יתקיימו שני מקראות הללו, אלא אוהרה נאמרה קודם מיתה
85 שלהם, ועונש נאמר אחר מיתה.
86 מבררת הגמרא: מאי תלמודא – איך משמע מהפסוק 'כי בענין וכו'
87 שהאזהרה נאמרה קודם מיתת בני אהרן. מבארת הגמרא: אמר
88 רבא, אמר קרא, 'כי בענין ארצה' ומשמע שצריך לא נראה להם
89 השכינה, וביום שמתו בני אהרן הרי כבר נראה כבוד ה' שנאמר
90 (ויקרא טו) 'ורא כבוד ה' וגו', בהכרח שמוקרא זה נאמר עוד קודם
91 מיתת בני אהרן. שואלת הגמרא: ואלא – אם כן שהעונש לא נאמר
92 קודם כניסתם, מאי טעמא איענוש. משיבה הגמרא: בדתניא, רבי
93 אלעזר אומר, לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה
94 רבן. מאי דרזיש בני אהרן ומה היתה הוראתם. מבארת הגמרא:
95 כתוב 'ונתנו בני אהרן כהן אש על המזבח, ודרשו כך, אף על פי
96 שהאש יורדת מן השמים על המזבח, מכל מקום מצוה להביא מן
97 הקריבו על ידי הכהן המקריב, ולכן הכניסו להיכל אש והבעירו
98 את הקטורת, ואף הקטיר, וענשו על שלא נטלו רשות
99 ממשה.
100 שנינו במשנה: יצא וקא לו דרף בניסתו. מבררת הגמרא: מנא הני
101 מילי שצריך הכהן גדול לצאת בהליכה לאחור. מבארת הגמרא:
102 אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונה, אמר קרא, 'ויבא שלמה
103 לבמה אשר בגבעון וירושלים' וגו', כלומר שבא מירושלים להקריב
104 בבמה אשר בגבעון ירושלים, וקשה, וכי מה ענין גבעון אצל
105 ירושלים, אלא מקיש – משה וציאתו מנגעון לירושלים לאחר
106 שהעלה עלותיו בגבעון, 'ביאתו מירושלים לנגעון, מה ביאתו
107 מירושלים לנגעון פניו בלפי במה בדרך ביאתו שכן דרך הבאים, אף
108 וציאתו מנגעון לירושלים היו פניו בלפי במה בדרך ביאתו לנוכח
109 המקום שבא אליו בראשונה, שלא הפנה עורף ביציאתו, אלא
110 הלך אחורנית ופניו לבמה דרך כבוד. וכן פתנים בעבודתך, ולוים
111 ברוכנו, וישראל במעמדם – אנשי מעמד' שהיו עומדין בעזרה על
112 קרבן התמיד, כשתן נפטרין מן העבודה ויוצאים, לא היו מחזירין
113 פניהן מן ההיכל והולכין, אלא מצדידין – מטים את פניהן לנוכח
114 ההיכל והולכין, וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו מרבו ולך
115 כשאחוריו כלפי רבו, אלא מצדי פניו לנוכח רבו והולך.
116 הגמרא מביאה דוגמא מאמורא: כי הא דרבי אלעזר, בד הוה
117 מיפטר – נפרד מיניה דרבי יוחנן שהיה רבו, בד הוה פני רבי יוחנן
118 לפניו – כשרבי יוחנן היה זה שמבקש ללכת, הוה פניו קאי רבי
119 אלעזר ארובתיה – היה רבי אלעזר שוחה ומטה גופו לכבוד רבו
120 בעמדו על מקומו, עד דהוה מיפסי רבי יוחנן מיניה – עד שרבי יוחנן
121 היה מעלם מעיניו, וד הוה פני רבי אלעזר לפניו – וכשרבי אלעזר
122 היה מבקש ללכת, הוה קאי איל לאחוריה עד דמפסי מיניה דרבי
123 יוחנן – עד שנעלם מעיני רבי יוחנן.
124 רבא, בד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף רבו, הוה איל לאחוריה עד
125 דמנפסו ברעיה – עד שנפצעו רגליו של רבא, ומתווסן אסקופתא –
126 ומתלכלך היה מפתן הדלת דבי רב יוסף דקא – ברם.

1 שלא תתחיל לצבור מפניך מצד גופך שפא כשתפשוט וזרעך
2 לצבור ממך והלאה תבנה מהקטורת שבושרת על הגחלים. ומכך
3 שבכל ימות השנה היה הכהן מתחיל לצבור מהצד שכלפי חוץ,
4 מסתבר שגם ביום הכיפורים היה צריך לזוהר, והיה צובר מחוצה
5 לו וממשיך כלפי גופו.
6 תנו רבנן, נאמר בתורה (ויקרא טו ב) 'ונתן את הקטרת על האש לפני
7 ה' למדים מכאן, שלא יתקן את הקטורת על הגחלים מפחוץ,
8 ויבנים כך לקודש הקדשים, אלא בקודש הקדשים יבעיר את
9 הקטורת על הגחלים. ודרשה זאת באה להוציא מלפני של הצדוקין
10 שהיו אמורים יתקן הכהן את הקטורת על הגחלים מפחוץ –
11 בהיכל, ויבנים כשהיה כבר בוערת.
12 מבררת הגמרא: מאי דרזיש – מהיכן דרשו הצדוקים את שיטתם.
13 מפרשת הגמרא: למדו כן מהפסוק (אס) 'ואל יבוא בכל עת וגו' כי
14 בענין ארצה על הכפירה, ודרשו שכניסתו לקודש הקדשים תהא
15 בענין של הקטורת, מלמד שיתקן מפחוץ ויבנים כשהיא בוערת
16 ועולה כענין. אמרו להם חכמים, והלא כבר נאמר 'ונתן את הקטורת
17 על האש לפני ה' שמשמע שנותן את הקטורת על הגחלים בקודש
18 הקדשים בפנים שהוא לפני ה', אם כן מה תלמוד לומר 'כי בענין
19 ארצה על הכפירה' שמשמע שלא יבוא אלא בענין. מלמד שנותן בה
20 בשעה שרוקפת את הקטורת, מלבד אחד עשר סמניה גם עשב
21 הנקרא מעלה עשן שגורם לקטורת להעלות עשן זקוף כמקל. ומניין
22 שנותן בה מעלה עשן, שנאמר 'ובקפה ענין הקטרת את הכפירה' וגו',
23 משמע שצריך שיהא בה דבר שעושה עשן. ומאחר ונאמר 'אלא
24 ימות', יש ללמוד האם לא נתן בה מעלה עשן, או שחיסר אחת
25 מכל ספיקה הקטירה כשהיא חסירה, חייב מיתה בידי שמים.
26 שואלת הגמרא: מדוע צריך לזוהר מיתה על המקטיר
27 קטורת חסירה, ותיפוק ליה שיש לחייבו מיתה משום דקא מעיל –
28 שנכנס לקודש הקדשים ביאה ריקנית שלא לצורך, שהרי לא
29 מקיים בכך מצות הקטורת, וחייב מיתה על כניסתו.
30 מתרצת הגמרא: אמר רב ששתי, הקא פמאי עסקינן, גנון ששני
31 באיסור ביאה ריקנית, שלא היה יודע שיש בה חיוב מיתה, ומשום
32 כך אינו חייב על כניסתו מיתה, והויד באיסור הקפירה של קטורת
33 חסירה, שהיה יודע שיש בה חיוב מיתה, ועל ההקטרה נתיחייב
34 מיתה וכנלמד לעיל.
35 תירוץ נוסף: רב אשי אמר, אפילו תימא שמדובר בהויד קו וכו'
36 עדיין שייך אופן שתיחייב רק על ההקטרה ולא על ביאה ריקנית,
37 גנון דעיל – הכניס לקודש הקדשים שתי הקפירות, אחת שלמה
38 ואחת חסירה, אפוא ריקנית לא מיחייב, דהא עיל ליה קטורת
39 שלמה, ואין ביאתו שלא לצורך, אבל אהקפירה של הקטורת
40 החסירה מיחייב, דקא מקפיר גם כן מותרת חסירה.
41 אמר מר, ומניין שנותן בה מעלה עשן, תלמוד לומר 'ובקפה ענין
42 הקטרת את הכפירה'. מקשה הגמרא: וכי צריך להביא קרא של
43 ויבא ענין לרביה לקרא של 'כי בענין שמשמע למדנו לעיל שנותן
44 בה מעלה עשן. מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, הכי קאמר, אין לי
45 לידע מהפסוק 'כי בענין אלא שיכול ליתן עלה של מעלה עשן
46 שהוא החלק החשוב שבו, אבל עיקר – שורש של מעלה עשן מניין
47 שאף הוא כשר, תלמוד לומר 'ובקפה'.
48 אמר ליה אביי לרב יוסף, והא איפכא תניא, שהשורש חשוב ומעלה
49 את העשן יותר מן העלים, דתניא, נתן בה עיקר מעלה עשן, היה
50 העשן מתמר ועולה זקוף כמקל עד שפגיע לשמי קורה – לתקרת
51 קודש הקדשים, בין שהגיע העשן קורה והתפשט בתקרה,
52 החל ממשמש יורד כפוחלים, עד שנתמלא הפית עשן, שנאמר
53 'תפית ופלא עשן'. הרי שעל ידי העיקר היה העשן מיתמר ועולה
54 יפה, יותר מן העלים. אלא אמר אביי, הכי קאמר, מהפסוק 'כי בענין'
55 אין לי ללמוד אלא 'עיקר' מעלה עשן, אבל 'עלה' מעלה עשן מניין,
56 תלמוד לומר 'ובקפה'.
57 יישוב נוסף מדוע צריך שני פסוקים למעלה עשן: רב ששתי אמר,
58 אין לי שנותן מעלה עשן אלא קטורת שבאהל מועד שפמפריה,
59 אבל בקטורת שבמשכן שאלה ובית עולמים – בית המקדש, מניין,
60 תלמוד לומר 'ובקפה' שאף בהם נותן בקטורת מעלה עשן.
61 שואלת הגמרא: האי – הלימוד לכך שאף בבית המקדש נותן
62 מעלה עשן, מ'וכן יעשה להלל מועד השבן אתם' נפקא, שהפסוק
63 'השוכן אתם' מיותר, ומלמדנו שכסדר שנצטוו לעשות באהל

יומא. פרק חמישי - הוציאו לו דף נג עמוד א - מתוך מהדרות "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצט רש"י

1 שלא תתחיל מפניך - לצבור ולילך הלאה. שמה תבוא - שהקטרת שעברת לערך
 2 בוערת תמיד, חורעך המתפשט וחולך להלך נבוח בתימור העולה. כי בענן - אל יבא
 3 כי אם בענן של עשן הקטורת. מעלה עשן - שם עשב שגורם לעשן לעלות זקוף במקל.
 4 ומנין שנותן בה וכו' - לקמן פרק. למה ליה? הא נפקא ליה? הא לא נתן וכו' -
 5 הא למדנו מכאן שנאמר "ולא ימות" שאם לא
 6 נתן וכו'. או שחיסר - דכתיב "הקטורת" -
 7 שלימה ולא חסירה. תיפוק ליה - דאי נמי לא
 8 כתב הכא "ולא ימות" מדיחייב מיתה אקטורת
 9 חסירה, דאשכח דעילל ביאה ריקנית שלא
 10 לצורך, וכתיב "ואל יבא בכל עת ולא ימות".
 11 ששגג בבאיא - ריקנית, אבל ידע שיש מיתה
 12 במקטיר קטורת חסירה, ואין עונש מיתה על
 13 השוגג. העייל שתי הקטרות - בביאה אחת.
 14 קרא לקרא - הא נפקא ליה מיכי בענן". עיקר
 15 - שרש. והא איפכא תניא - שהשורש יפה
 16 מן העלף. לשמי קורה - לשון שמים. ממשמש
 17 בכתלים - כן דרך העשן כשאינו יכול לצאת
 18 כנגדו מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא
 19 חלל הבית למעלה מכותל לכותל, וכשאין לו
 20 עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים. האי
 21 מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא -
 22 אל מקום שיהא שכני אתם יעשו כן. חד לעונש
 23 וחד לאחורה - "ואל יבא כי בענן" - אזהרה,
 24 "וכסה ענן ולא ימות" - זה עונש, ואילו לא
 25 ימות ד"אל יבא" - לאו אחסרון ענן כתיב, אלא
 26 אביאה ריקנית. תניא ר' אליעזר אומר - "וכסה
 27 ולא ימות" - זה עונש מעלה עשן. יכול יהו
 28 שניתן אמורים קודם מיתה בני אהרן - ונאמר
 29 שבען מעלה עשן שלא נתנו מתו. ועדיין לא
 30 נראה - אראה משמע לעתיד, אלמא: כשנאמר
 31 מקרא זה עדיין לא נראה, ואי לאחר מיתתן -
 32 כבר נראה בו ביום, שנאמר "ויצאו וברכו את
 33 העם וירא כבוד ה' אל כל העם" (ויקרא טו).
 34 מצוה להביא מן ההריום - ואף על פי שהורו
 35 בראי, נענשו שלא נטלו רשות. הכמה אשר
 36 נבבעון לירושלים - דיהו לו ליכתוב מירושלים
 37 או מן הבמה אשר נבבעון לירושלים. נבבעון
 38 היתה קדושה, ששם מוזבז שיעשה משה, והיה
 39 הולך ומקריב שם. פקיש יציאתו מנבעון
 40 לירושלים לביאתו מירושלים לנבעון - והכי
 41 משמע קרא: "ויבא שלמה לבמה אשר נבבעון"
 42 דרך הליכתו, וכן לירושלים בשובו מגבעון
 43 היתה כביאה ראשונה. וישראל כמעמדם -
 44 העומדים בעזרה, במקום כל ישראל על קרבן
 45 התמיד. דכתיב "תשמרו להקריב לך" (במדבר
 46 כח) - היו עומדים ומשמרים על קרבנם. עד
 47 היתה כפסי מיניה ר' יוחנן - שאין ר' אליעזר
 48 רואהו. מיניה דר' יוחנן - שאין ר' יוחנן רואהו
 49 מחזיר פניו.
 50 אמרו

שלא תתחיל מפניך - לצבור ולילך הלאה. שמה תבוא - שהקטרת שעברת לערך
 בוערת תמיד, חורעך המתפשט וחולך להלך נבוח בתימור העולה. כי בענן - אל יבא
 כי אם בענן של עשן הקטורת. מעלה עשן - שם עשב שגורם לעשן לעלות זקוף במקל.
 ומנין שנותן בה וכו' - לקמן פרק. למה ליה? הא נפקא ליה? הא לא נתן וכו' -
 הא למדנו מכאן שנאמר "ולא ימות" שאם לא
 נתן וכו'. או שחיסר - דכתיב "הקטורת" -
 שלימה ולא חסירה. תיפוק ליה - דאי נמי לא
 כתב הכא "ולא ימות" מדיחייב מיתה אקטורת
 חסירה, דאשכח דעילל ביאה ריקנית שלא
 לצורך, וכתיב "ואל יבא בכל עת ולא ימות".
 ששגג בבאיא - ריקנית, אבל ידע שיש מיתה
 במקטיר קטורת חסירה, ואין עונש מיתה על
 השוגג. העייל שתי הקטרות - בביאה אחת.
 קרא לקרא - הא נפקא ליה מיכי בענן". עיקר
 - שרש. והא איפכא תניא - שהשורש יפה
 מן העלף. לשמי קורה - לשון שמים. ממשמש
 בכתלים - כן דרך העשן כשאינו יכול לצאת
 כנגדו מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא
 חלל הבית למעלה מכותל לכותל, וכשאין לו
 עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים. האי
 מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא -
 אל מקום שיהא שכני אתם יעשו כן. חד לעונש
 וחד לאחורה - "ואל יבא כי בענן" - אזהרה,
 "וכסה ענן ולא ימות" - זה עונש, ואילו לא
 ימות ד"אל יבא" - לאו אחסרון ענן כתיב, אלא
 אביאה ריקנית. תניא ר' אליעזר אומר - "וכסה
 ולא ימות" - זה עונש מעלה עשן. יכול יהו
 שניתן אמורים קודם מיתה בני אהרן - ונאמר
 שבען מעלה עשן שלא נתנו מתו. ועדיין לא
 נראה - אראה משמע לעתיד, אלמא: כשנאמר
 מקרא זה עדיין לא נראה, ואי לאחר מיתתן -
 כבר נראה בו ביום, שנאמר "ויצאו וברכו את
 העם וירא כבוד ה' אל כל העם" (ויקרא טו).
 מצוה להביא מן ההריום - ואף על פי שהורו
 בראי, נענשו שלא נטלו רשות. הכמה אשר
 נבבעון לירושלים - דיהו לו ליכתוב מירושלים
 או מן הבמה אשר נבבעון לירושלים. נבבעון
 היתה קדושה, ששם מוזבז שיעשה משה, והיה
 הולך ומקריב שם. פקיש יציאתו מנבעון
 לירושלים לביאתו מירושלים לנבעון - והכי
 משמע קרא: "ויבא שלמה לבמה אשר נבבעון"
 דרך הליכתו, וכן לירושלים בשובו מגבעון
 היתה כביאה ראשונה. וישראל כמעמדם -
 העומדים בעזרה, במקום כל ישראל על קרבן
 התמיד. דכתיב "תשמרו להקריב לך" (במדבר
 כח) - היו עומדים ומשמרים על קרבנם. עד
 היתה כפסי מיניה ר' יוחנן - שאין ר' אליעזר
 רואהו. מיניה דר' יוחנן - שאין ר' יוחנן רואהו
 מחזיר פניו.
 אמרו

מר: ומניין שנותן בה מעלה עשן - תלמוד לומר "וכסה". קרא לקרא? - אומר רב יוסף,
 הכי קאמר: אין לי אלא עלה מעלה עשן, עיקר מעלה עשן מניין? תלמוד לומר "וכסה".
 אומר ליה אבוי: והא איפכא תניא, דתניא: נתן בה עיקר מעלה עשן, הוה כחומר ועולה
 במקל עד שמוניע לשמי קורה. ביון שהגיע לשמי קורה - ממשמש ויורד בכותלים עד
 שנתמלא הבית עשן, ששגג אמר "והבית ימלא עשן". אלא אומר אבוי: הכי קאמר, אין לי אלא
 עיקר מעלה עשן, עלה מעלה עשן מניין? תלמוד לומר "וכסה". רב ששת אמר: אין לי אלא
 אהל מועד שבמדבר, שילה ובית עולמים מניין? תלמוד לומר "וכסה". - האי מ' וכן יעשה
 לאהל מועד השוכן אתם" נפקא! אלא, הכי קאמר: אין לי אלא ביום הכפורים, בשאר ימות
 השנה מניין - תלמוד לומר "וכסה". רב אשי אמר: חד - למצוה, וחד - לעכב, רבא
 אמר: חד - לעונש, וחד - לאזהרה. תניא, רבי אליעזר אומר: "ולא ימות" - עונש, "פי
 בענן ארצה" - אזהרה. יכול יהו שניהם אמורין קודם מיתת בני אהרן - תלמוד לומר
 "אחרי מות שני בני אהרן", יכול יהו שניהם אמורים אחר מיתת שני בני אהרן - תלמוד
 לומר "פי בענן ארצה על הכפרת". הא ביצד? אזהרה קודם מיתה, ועונש אחר מיתה. -
 מאי תלמודא? - אומר רבא: אומר קרא "פי בענן ארצה" - ועדיין לא נראה. ואלא מאי
 טעמא איענוש? - פדתניא, רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה
 בפני משה רבן. מאי דרוש? "ונתנו בני אהרן הפהן אש על המזבח" - אף על פי שהאש
 יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההריום. "יצא ובא לו דרך פניסותו". מנא הני
 מילי? - אומר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אומר קרא "ויבא שלמה לבמה
 אשר נבבעון לירושלים", וכי מה ענין נבעון אצל ירושלים? אלא מקיש יציאתו מגבעון
 לירושלים - פניו כלפי במה בדרך ביאתו. וכן פהנים בעבודתו, וליום בדיקו, וישראל כמעמדם, -
 מחזירין פניהו והולכין, אלא מצדדין פניהו והולכין, וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך, אלא מצדד פניו והולך.
 פי הא דרבי אלעזר, כד הוה מיפטר מיניה דרבי יוחנן, כד הוה געי רבי יוחנן לסגווי הוה גחין קאי רבי אלעזר אודכותיה,
 עד הוה מיפסי רבי יוחנן מיניה. וכד הוה געי רבי אלעזר לסגווי הוה קא אזיל לאחוריה עד דמפסי מיניה דרבי יוחנן.
 רבא כד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה, עד דמנפנן פרגיעה ומתוסוסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא.

1 וכי תימא אורחא דמילתא למיתב לימין - נראה לי לפרש: כלומר, אדרבה כי היכי דהתם
2 יתב קודשא בריך הוא מימינו, הכא נמי המתפלל יתן שלום לימין שלו ברישא. תלמוד
3 לומר: יפול מצדך אלף. אלמא: דיש לבקש על נגד השמאל ברישא, והדר אימין וטעמא הוי
4 - דהוי לימין הקדוש ברוך הוא ברישא. **תנן** כמאן דאמר ארון גלה לבבל - אף על גב
5 דרבי יהודה אומר במקומו נגנו, ופליג בסיפא גבי
6 כן ולא פליג ברישא ארון - יש לומר פליג
7 בברייתא ברישא ארון.
8 **ופליגא** דעולא - דאמר לרבי שמעון גלה
9 לבבל, פליגא דעולא דאמר לרבי
10 שמעון דארון נגנו.
11 כרובים
12 חזור לאלתר - דומה ללבל ששב על קיאו. תניא נמי הכי: המתפלל צריך שישפיע שלש
13 פסיעות לאחוריו, ואחר כך יתן שלום. ואם לא עשה כן - ראו לו שלא התפלל. ומשום
14 שפעיה אפרו שנתן שלום לימין ואחר כך לשמאל, שנאמר "מימינו אש דת למו" ואומר
15 "פל מצדך אלף ורובה מימינך". מאי "ואומר"? וכי תימא: אורחא דמילתא היא למיתב
16 בימין, תא שמע "פל מצדך אלף ורובה מימינך". רבא חזייה לאבוי דהיב שלמא לימינא
17 ברישא. אמר ליה: מי סברת לימין דידך? לשמאל דידך קא אמינא, דהוי ימינו של תקדוש
18 ברוך הוא. אמר רב תיבא בריה דרב הונא: הווינא להו לאבוי ורבא דפסיעי להו שלש פסיעות
19 בכריעה אחת. "ומתפלל תפלה קצרה בפית החיצון". מאי מצלי? רבא בר רב אדא ורבין
20 בר רב אדא, תרויהו משמיה דרב אמרי: הוי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא שנה זו גשומה
21 וישונה. - שחונה מעליותא היא? - אלא אימא: אם שחונה - תהא גשומה. רב אחא בריה
22 דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה: לא יעדי עבד שולטן מדבית יהודה, ולא יהוי עמד
23 ישראל צריכו לפרנס זה מזה, ולא תפנס לפניך תפלת עובדי דרכים. רבי חנינא בן דוסא
24 הוה קא אזיל באורחא, שדא כמרא עליה. אמר: רבונו של עולם, כל העולם פולו בנחת
25 והנינא בצער? פסק מיטרא. כי אתא לביתיה אמר: רבונו של עולם, כל העולם פולו בצער
26 והנינא בנחת? אתא מיטרא. אמר רבי יוסף: מאי אהניא ליה צלותיה דכהן גדול לגבי רבי
27 חנינא בן דוסא. תנו רבנן: מעשה בכהן גדול אחד שהאריך בתפלתו, ונמנו אחיו הכהנים
28 לפנים אחריו. התחילו הם נכנסין והוא יוצא. אמרו לו: מפני מה הארכת בתפלתך? אמר
29 להם: קשה בעיניכם שהתפללתי עליכם, ועל בית המקדש שלא יחרב. אמרו לו: אל תהי
30 רגיל לעשות כן, שהרי שנינו: לא היה מאריך בתפלתו, כדי שלא להכביע את ישראל.
31 **משנה** משניטל ארון, אכן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתיה היתה נקראת, גבוה
32 מן הארץ שלש אצבעות, ועליה היה נותן. נטל את הדם ממי שהיה ממרס בו, נכנס למקום
33 שנכנס ועמד במקום שעמד, והזה ממונו אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתפונן להיות
34 לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף. וכך היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתים, אחת ושלש, אחת וארבע, אחת וחמש,
35 אחת ושש, אחת ושבע. יצא והניחו על פן הזקב שבהיכל. הביאו לו את השעיר, שחטו, וקבל במוזק את דמו, נכנס למקום
36 שנכנס, ועמד במקום שעמד, והזה ממונו אחת למעלה ושבע למטה. וכך היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתים, וכו'.
37 יצא והניחו על פן הזקב השני שבהיכל. רבי יהודה אומר: לא היה שם אלא פן אחד בלבד. נטל דם הפך והניח דם השעיר,
38 והזה ממונו על הפרוכת שפנגד הארון מבחוץ, אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתפונן וכו'. וכך היה מונה וכו'. נטל דם
39 השעיר והניח דם הפך, והזה ממונו על הפרוכת שפנגד הארון מבחוץ, אחת למעלה ושבע למטה וכו'. עירה דם הפך לתוך דם
40 השעיר, ונתן את המלא בריקן. **גמרא** "משנינו" לא חתנו, אלא "משניטל". תנן כמאן דאמר ארון גלה לבבל. דתניא, רבי אליעזר
אומר: ארון גלה לבבל, שנאמר "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר ויבאהו בכלה עם כלי המדת בית ה'". רבי שמעון
בן יוחאי אומר: ארון גלה לבבל, שנאמר "לא יותר דבר אמר ה' - אלו עשרת הדברות שבו. רבי יהודה (בן לקיש) אומר:
ארון במקומו נגנו, שנאמר "ויראו ראשי הפדים מן הכרש על פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה". ופליגא
דעולא, דאמר עולא: שאל רבי מתאי בן חרש את רבי שמעון בן יוחאי ברומי: וכי מאחר שרבי אליעזר מלמדנו פעם ראשונה
ושניה ארון גלה לבבל, ראשונה - הא דאמרן "ויבאהו בכלה עם כלי המדת בית ה'", שניה מאי היא? דכתיב "ויצא מפת ציון
כל

1 אמרו ליה לרב יוסף - שהוא היה מאור עינים, ואינו מכיר בדבר. תרום רישך - תהיה
2 ראש ישיבת הברך. התם מיבעי ליה למיקם - במקום שהפסיעות כולות, ולא לחזור
3 לאתרו. ואם לא עשה כן - נראה כמו שלא נטל רשות להיפטר. וראוי לו שלא התפלל
4 - ראוי לו שלא התפלל גרסינן. כלומר: נוח היה לו אם לא התפלל. כמו ראוי לו שלא
5 בא לעולם. מימינו אש דת - אלמא: ימין
6 עדיפא. ורובה מימינך - הימין טובלת רבבה
7 מדיק. וכי תימא אורחא הוא - שהימין מוכנת
8 להשתמש בה, לכך ניתנו הלוחות בימין, ולא
9 חשיבותא דימין היא. לשמאל דידך - דהיא
10 ימינו של הקדוש ברוך הוא, שהמתפלל רואה
11 עצמו כאילו שכינה למול פניו, שנאמר "שויתי
12 ה' לגדי תמיד" (תהלים טז). שחונה = חמה.
13 עבד שולטן = עושה ממשלה. עובדי דרכים -
14 מתפללים שלא ירדו גשמים. וחנינא בנחת -
15 שאין לי זריעה בשדות. **משנה** נביאים
16 ראשונים - דוד ושמאל. מפרש במסכת סוטה
17 (מח.ב). ושתיה היתה נקראת - מפרש בגמרא.
18 למקום שנכנס - לבית קדשי הקדשים. במקום
19 שעמד - בין הכדים. ולא היה מתכוון להוות לא
20 למעלה וכו' - שהתא אחת למעלה בחודה של
21 כפורת העליון, והשבע למטה מאמצעה. שהרי
22 לא על הכפורת נוגעים, אלא לארץ נפלות.
23 אלא כמצליף - בשורה זו תחת זו כל שמונה
24 הזאות. כמצליף, לא ידעתי לשוננו. וכך היה
25 מונה - בגמרא מפרש טעמא. נטל דם הפך
26 תחילה והניח דם השעיר - מסקנא דמילתיה
27 דר' יהודה היא, דאמר: לא היה שם אלא כן
28 אחד, וצריך ליטול דם הפך תחילה. על הפרוכת
29 כדכתיב "וכן יעשה לאהל מועד" (ויקרא טז).
30 עירה דם הפך וכו' - כדכתיב במגות המזבח
31 "ולקח מדם הפך ומדם השעיר" - מדם שנין
32 יחדיו. ונתן המלא וכו' - בגמרא מפרש: חזר
33 ומערה מוזק מלא לתוך הריקן כדי לערבן יפה.
34 **גמרא** ויביאו בכלה - ליהיבין. עם כלי
35 המדת - הוא ארון. ויארבו הכדים וכו' -
36 סיפיה דקרא "ויהיו שם עד היום הזה". ופליגא
37 דעולא - הא דתניא: ר' שמעון אומר ארון גלה
38 לבבל. ראשונה ושניה - כלומר משני מקראות.
39 כל

1 לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף. וכך היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתים, אחת ושלש, אחת וארבע, אחת וחמש,
2 אחת ושש, אחת ושבע. יצא והניחו על פן הזקב שבהיכל. הביאו לו את השעיר, שחטו, וקבל במוזק את דמו, נכנס למקום
3 שנכנס, ועמד במקום שעמד, והזה ממונו אחת למעלה ושבע למטה. וכך היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתים, וכו'.
4 יצא והניחו על פן הזקב השני שבהיכל. רבי יהודה אומר: לא היה שם אלא פן אחד בלבד. נטל דם הפך והניח דם השעיר,
5 והזה ממונו על הפרוכת שפנגד הארון מבחוץ, אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתפונן וכו'. וכך היה מונה וכו'. נטל דם
6 השעיר והניח דם הפך, והזה ממונו על הפרוכת שפנגד הארון מבחוץ, אחת למעלה ושבע למטה וכו'. עירה דם הפך לתוך דם
7 השעיר, ונתן את המלא בריקן. **גמרא** "משנינו" לא חתנו, אלא "משניטל". תנן כמאן דאמר ארון גלה לבבל. דתניא, רבי אליעזר
8 אומר: ארון גלה לבבל, שנאמר "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר ויבאהו בכלה עם כלי המדת בית ה'". רבי שמעון
9 בן יוחאי אומר: ארון גלה לבבל, שנאמר "לא יותר דבר אמר ה' - אלו עשרת הדברות שבו. רבי יהודה (בן לקיש) אומר:
10 ארון במקומו נגנו, שנאמר "ויראו ראשי הפדים מן הכרש על פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה". ופליגא
11 דעולא, דאמר עולא: שאל רבי מתאי בן חרש את רבי שמעון בן יוחאי ברומי: וכי מאחר שרבי אליעזר מלמדנו פעם ראשונה
12 ושניה ארון גלה לבבל, ראשונה - הא דאמרן "ויבאהו בכלה עם כלי המדת בית ה'", שניה מאי היא? דכתיב "ויצא מפת ציון
13 כל

יומא דף נג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שלישי) קפא

62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99

משנה

משנינא

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אמר לו ליה יוסף שהיה סומא ולא הבחין בכך מעצמו, הכי עבד
- כך עושה רבא. אמר ליה רב יוסף לרבא, יהא רצוא - יהי רצון
הדרום רישך אבולה כרבא - שתהיה ראש ישיבת כל הכרך.
אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי, המתפלל צריך שיפסיע
לאחר תפילתו שלש פסיעות לאחוריו, ואחר כך יתן שלום -
ישתחוה כמי שנותן שלום ונפטר מרבו. אמר ליה רב מרדכי, בין
שפסיע שלש פסיעות לאחוריו, הקם איבעיא ליה למיקם - במקום
שכלה לפסוע צריך הוא לעמוד, ולא יחזור מיד, משל לתלמיד
הנפטר מרבו, אם לאחר שנפטר ממנו חזר אליו לאתרת - מיד,
דומה הוא לכלב ששב על קיאו לברלעו.
תניא נמי הכי, המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו ואחר
כך יתן שלום, ואם לא עשה בן נראה כמי שלא נטל רשות להיפרד,
וראוי לו שלא התפלל - נוח היה לו אם לא היה מתפלל כלל.
ומשום [רב] שמעיה אמרו, שנותן שלום לימין - הופך פניו לימינו
ואומר עושה שלום במרומיו, ואחר כך הופך פניו לשמאל ואומר
הוא יעשה שלום עלינו. והטעם שפונה לימין תחילה, שנאמר
מימינו אש דת למו' - מיד ימינו נתן דת לישראל, ורואים שהימין
עדיף מהשמאל, לכן תא שפע להוכיח ממקום אחר, פל מצדך אלך
יגש, אפילו אם יחנו משמאלך אלף מוזיקים, ורובה מימינך, לא
יוכלו לגשת אליך להזיק, הרי שהימין מתגבר על רבבה, והשמאל
על אלף בלבד. שואלת הגמרא: מאי ואמר - למה צריך עוד פסוק
להוכיח שימין עדיף. משיבה הגמרא: ובי תימא שמהפסוק לגבי
התורה מימינו וגו' אין להוכיח שימין עדיף כיון שאורחא דמילתא
היא לימין בימין - הרגילות היא למסור בימין שמוכנה תמיד
לשימוש, ועל כן ניתנה התורה בימין, אך לא משום שימין יותר
חשוב משמאל, לכן תא שפע להוכיח ממקום אחר, פל מצדך אלך
ורבקה מימינך' שאין זה שימוש בימין אלא חשיבות של הימין
שמפילה מוזיקים הרבה יותר מהשמאל.
רבא חזייה - ראה לאבני דהיב שלמא לימינא ברישא - שבסוף
תפילתו נתן שלום לימינו תחילה. אמר ליה רבא לאבני, מי סברת
שכוונת הבריייתא לתת שלום תחילה לימין דידך - לימין שלך, לא
כן אלא לשמאל דידך קא אמינא דתני ימינו של הקדוש ברוך הוא
שאתה עומד מולו. אמר רב תיא בריה דרב הונא, תויןא להו לאבני
ורבקה דפסעי להו שלש פסיעות בכרעיה אחת, שלא היו זוקפים עד
שגמרו לפסוע.
שנינו במשנה: ומתפלל תפלה קצרה בפית החיצון. שואלת הגמרא:
מאי מצלי - מה היתה תפילתו של הכהן גדול. משיבה הגמרא:
רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא, תרוניהו משמיה דרב אמרי,
שהיה אומר יהי רצון מלפניך ה' אליהו שתהא שנה זו נשומה
ושחונה - גשומה וחמה. שואלת הגמרא: וכי שנה שחונה מעליה
היא, ומדוע התפלל שתהיה שנה שחונה, אלא אמר, כך היה
מתפלל, אם השנה שחונה שלא כדרכה ותהיה חמה ביותר, תא
גם נשומה משום שבשנה חמה צריכה הארץ הרבה גשמים. רב
אחא בריה דרבא מסיים בה - בתפילת הכהן גדול משמיה דרב
היהודה, לא יעדי עבד שולמן מרבית יהודה - לא יסור ויתבטל שליט
משבת יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרגם זה מזה, ולא
תקנם לפניך תפלת עובדי דרבים שאין נוח להם בירידת הגשמים,
ומתפללים שלא ירדו גשמים.
רבי חנינא בן דוסא הוה קא אויל באורחא - הלך בדרך, שדא מטרא
עליה - ירד עליו גשם. אמר, רבונו של עולם כל העולם כולו שרוי
בגתא וחינאי שרוי בצער. פסק מיטרא. כי אתא לביתיה אמר, רבונו
של עולם, כל העולם כולו בצער שיש להם שדות ורוצים גשמים
וחינאי בנתח שאין לו שדות וכרמים. אתא מיטרא.
אמר רב יוסף, מאי אחינאי ליה צלותיה - מה הועילה תפילתו דבתן
גדול לגבי התפילה של רבי חנינא בן דוסא, שרבי חנינא בתפילתו
ביטל תפילת הכהן הגדול.
תנו רבנן, מעשה בבתן גדול אחד שהאריך בתפילתו, ונמנו אחיו
הכהנים ליכנס אחריו, התחילו הם נכנסין והוא יוצא, אמרו לו מפני
מה הארכת בתפילתך, אמר להם קשה בעיניכם שהתפללתי עליכם
ועל בית המקדש שלא יחרב. אמרו לו אל תהי נגיל לעשות בו, שהרי
שנינו, לא היה מאריך בתפילתו, כדי שלא להכביע את ישראל.

גמרא

משנינא

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

אין

100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122

61 ולא הספיק לומר את הדבר להראות את מקומה עד שיצתה
62 נשמתו של הכהן המספר, וידעו ביחוד - בבירור ששם ארון נגזו.
63 מאי הוה עבדי - במה היה אותו הכהן מתעסק. אמר רבי תלבו,
64 מתעסק בקרדומו היה - משחק היה בגרונו.
65 תנא דבי רבי ישמעאל מעשה אחר בענין מקום הארון, שני פתנים
66 פעלו מומין שאינם ראויים לעבודה היו מתליעין בעצים - בלשכת
67 דיר העצים היו מסירים מן העצים את החלקים המתולעים
68 הפסולים למזבח, ונשמטת קרדומו של אחד מהם ונפלה שם במקום
69 שהיה הארון גזו, ויצתה אש ממשם ואכלתו.
70 רב יהודה רמי - הקשה, פתיב לגבי בדי הארון (מלכים א' ח) ויאריכו
71 הבדים ויראו ראשי הבדים' מחוץ לקודש הקדשים. וכתוב (שם) ולא
72 יראו החוצה. הא פיצה, אלא שהיו הבדים נראין בבליטה מבחוץ
73 ואין נראין בגלוי, שראשי הבדים היו דוחקים ובלטים בפרוכת
74 מבפנים, והבליטות שלהם היו ניכרות על הפרוכת מצד ההיכל.
75 תנא נמי הכי שהיו נראין ואין נראין, ויראו ראשי הבדים,
76 ומפרשים בזה, יכול הייתי לומר שלא יהו זין מקומן - שאסור
77 להזיזם ממקומם שבטבעות, מאחר שכתוב בתורה (שמות כה טו)
78 'בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו', תלמוד לומר ויאריכו
79 הבדים', שמשכו את הבדים לתוך הפרוכת וורק להסירם לגמרי
80 אסור, יכול יהו הבדים מקרעין פרוכת ויוצאין דרך הפרוכת
81 לתוך ההיכל לקיים מה שנאמר ויראו ראשי הבדים, תלמוד לומר
82 'לא יראו החוצה' שאינם נראים בגלוי, הא פיצה, אלא שהבדים
83 היו דוחקין ובלטין ויוצאין פרוכת שהיתה במקום הפתח
84 לצניעות. ונראין מבחוץ בהיכל פשני דדי אשה שובלטים בבגד,
85 שנאמר 'צדור המר דודי לי בין שדי לין' - דודי ו-הקב"ה נעים לי
86 ו-כנסת ישראל כצדור מור שהוא מין בושם, ובין שני בדי הארון
87 שנראים כשדדים, ישכן שכינתו.
88 אמר רב קטינא, בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, היו מנגללין להם את
89 הפרוכת, ונראין להם את הפרוכת שהיו מעוררים זה בזה - אחוזים
90 זה בזה כוכר החובק את הנקבה. ואומרים להן לישראל ראו
91 הפתכם לפני המקום בחבת וכו' ונקבה.
92 מקשה הגמרא: פתיב רב הקדא, איך הותר לראות את הכרובים,
93 והרי כתוב (במדבר ד כג) 'לא יבואו לראות גבלע את הקדש, ואמר
94 רב יהודה אמר רב, שהכוונה שלא יבואו הלויים הנרשאים את
95 הארון לראות בשעת חגגת פתח ליום לפרתם - לכיטוי שלהם על ידי
96 הכהנים בשעה שהיו הולכים למסעות, וכיצד הותר לגלות את
97 הארון לעיני העולים לרגל.
98 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן, משל לכלה, כל זמן שהיא בבית
99 אביה - בזמן אירוסיה, צנועה היא מפעלה כי בושא ממנו, בין
100 שפאתה לבית חמיה לאחר הנישואין, שוב אינה צנועה מפעלה. כך
101 ישראל כשהיו במדבר היו ככלה ארוסה ולא הורגלו בשכינה,
102 ונחשב להם עזות להסתכל בארון, אבל בבית המקדש הורגלו
103 לשכינה ודומים לכלה שנתשאת.
104 מקשה הגמרא: פתיב רב תנא רב קטינא, שנינו במסכת שקלים
105 (פ"ז מ"ב), פעשה ככהן אחד בבית שני שתייה מתעסק וכו' וראה רצפה
106 משונה מחברותיה ובא והודיע את חברו, ולא הספיק לגמור את
107 הדבר עד שייצתה נשמתו וידעו ביחוד ששם ארון גזו. הרי שמן
108 השמים בקשו להסתיר את מקום הארון, והרי לרב נחמן בבית
109 המקדש הותר לראות את הארון. מתרצת הגמרא: אמר רב
110 נחמן, נתקדשה קא אמרת - לאחר שגורשו ישראל מהשכינה
111 בחורבן בית ראשון דומים היו לאשה שנתגרשה מבעלה ושוב
112 חזרה אליו, ונתקדשה אשה, אף שחזר בעלה ונשאה לאחר מכן,
113 הווי להיפתה הראשונה שבשעת האירוסין, שצנועים זה מזה ואין
114 גסים זה בזה. כך ישראל לאחר חורבן הבית הראשון, חזרו
115 לצניעות שהיתה במשכן שלא להסתכל בארון, ורב קטינא שאמר
116 שהיו מראים לעולי רגלים את הכרובים, היה זה בבית הראשון,
117 כפי שיבואר בהמשך.
118 הגמרא מפרשת את דברי רב קטינא שהיו מראים לעולי רגלים את
119 הכרובים. ושאלת הגמרא: פמאי עסקינן, אי נימא - אם מדובר
120 במקדש ראשון, מי הווי פרוכת אצל קודש הקדשים, הרי היה שם
121 כותל עובי אמה במקום הפרוכת שהיתה במשכן, ואיך אמר רב

1 כל הדרה. מאי כל הדרה, שהיה יכול לומר ויצא מבת ציון הדרה.
2 אלא בא לדרשה, כל הדרה - כל הגנון בחדרי חדרים, וזה הארון
3 היה בבית קודש הקדשים חדר לפנים מחדר, וגם הוא גלה
4 מירושלים. ואחר שאמר רבי מתיא לרבי שמעון בר יוחאי כל זאת,
5 שאלו, אתה רבי שמעון בן יוחאי מה אתה אומר, אמר לו רבי
6 שמעון בן יוחאי, שאני אומר ארון במקומו נגזו ולא גלה לבבל,
7 שנאמר (מלכים א' ח) 'ויארכו הבדים וגו' ויהיו שם עד היום הזה.
8 הרי שלדעת עולא סובר רבי שמעון בן יוחאי שהארון נגזו במקומו
9 ולא גלה לבבל.
10 אמר ליה רבה לעולא, מאי משמע - איך לומדים מהפסוק ויאריכו
11 הבדים' שהארון נגזו במקומו. השיבו עולא: דכתיב בהמשך (שם)
12 ויהיו שם עד היום הזה, וכיון שלא נמצא הארון היום בקדש
13 הקדשים, בהכרח שנגזו במקומו.
14 מקשה רבה לעולא: וכי כל היכא דכתיב 'עד היום הזה', לעולם הוא
15 עד היום הזה ממש, ותכתיב לגבי כיבוש הארץ (שופטים א כא) 'ואת
16 היבוסים ישב ירושלים לא הורישו בני בנימין וישב היבוסים את בני
17 בנימין בירושלים עד היום הזה', האם הכי נמי הכוונה לעולם,
18 ואמר דלא גלו בני בנימין מירושלים עד היום הזה, ותכתיב, רבי
19 יהודה אומר, חמשים ושתים שנה מחורבן ירושלים עד שנתן כורש
20 רשות לבנות את בית המקדש, לא עבר איש בארץ יהודה, שנאמר
21 'על החרים ו-על חורבן ההירים אשא כבי ונהי, ועל נאות מדבר
22 ו-גדה הרועים שבמדבר קינה, כי נצתו ו-שממון מפלי איש עבר
23 ולא שמעו קול מקנה, מעוף השמים ועד בהמה נדרו הלכו, ותיבת
24 בהמה' בנימין מירושלים היו. הרי שחמשים ושתים שנה גלו
25 בני בנימין מירושלים, ועל כרחק הנאמר 'עד היום הזה', אין
26 הכוונה עד עולם ללא הפסקה.
27 ראה נוספת שהיתה תקופה שלא היה איש בארץ ישראל. ותנא,
28 רבי יוסי אומר, שבע שנים נתקיימה הקללה האמורה בתורה (דברים
29 כט כב) 'זפריית ומלח שריפה כל ארצה' ככל ארץ ישראל. ואמר רבי
30 יוחנן, מאי מעמא דרבי יוסי, אתנא - למדים זאת בגזירה שוה
31 'ברית' 'ברית', פתיב הקא בדברי המלאך גבריאל לדניאל (דניאל ט
32 כז) 'והקביר ברית לרבים שבעו אהר', ופתיב התם כשיראו הגויים
33 איך הנפכה הארץ לגפרית ומלח (דברים שם כד) 'ואמרו על אשר עזבו
34 את ברית ה' אליהם אבתם' אירע להם כך. נמצינו למדים, שהנאמר
35 'עד היום הזה' אין הכוונה לעולם, ואם כן אין הוכחה שהארון נגזו
36 במקומו ולא גלה, ושלא כדברי עולא.
37 אמר ליה עולא לרבה, הקא גבי בדי הארון פתיב 'שם' שכתוב ויהיו
38 שם עד היום הזה, ולכן פירושו לעולם, ומה שאין בן התם ביבוסים
39 לא פתיב 'שם', אלא 'עד היום הזה', ולכן אין הכרח לפרשו
40 לעולם.
41 מקשה הגמרא: וכל היכא דכתיב 'שם', האם מוכרח להיות
42 שכוונתו לעולם הוא. מיתיבי, נאמר גבי בני שמעון (דברי הימים א' ד
43 ט) 'ומהם מן בני שמעון הלכו לחר שער אנשים חמש מאות ופליטה
44 ונערה ופיה ועזאל בני ישעי בראשם וכו' את שארית הפלטה
45 לעמלק ו-העמלקים שנפלטו מהחרת דוד ושאלו' וישבו שם עד
46 היום הזה, וכבר עלה סנחריב מלך אשור וכלבל כל הארצות,
47 שהגלה לכל האומות ממקומם, שנאמר 'ואסיר גבלות עמים
48 ו-הסרתי את הגבולות שבין עם לעם, וצנודותיהם שושתי' ו-את
49 אוצרותיהם לקחתי. לפיכך אי אפשר לומר שבני שמעון יושבים
50 עד היום הזה בהר שער, ובהכרח שאף שכתוב שם עד היום הזה,
51 אין הכוונה שלעולם הוא. מסיימת הגמרא: תיובתא - הופרכו
52 דברי עולא שביטת רבי שמעון בן יוחאי שהארון נגזו במקומו
53 משום שכתוב בבדי הארון ויהיו שם עד היום הזה, לאחר שהוכח
54 שאף שכתוב שם עד היום הזה' אין זה דווקא עד היום ממש.
55 דעה נוספת על מקומו של הארון: אמר רב נחמן, תנא בברייתא,
56 וחקמים אומרים, ארון בלשפת דיר העצים היה נגזו. אמר רב נחמן
57 בר יצחק, אף אגן נמי תנינא (משנה שקלים פ"ז מ"ב), פעשה ככהן אחד
58 שתייה מתעסק בטיוול ושחוק, וראה את אחת מהמרצפות של
59 הרצפה בלשכת העצים שהיא משינה מחרותיה בכך שהיא
60 גבוהה יותר, והבין שסילקה ושוב החזירה, וקא והודיע את חבירו,

יומא. פרק חמישי – הוציאו לו דף נד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) – קפג
 רש"י
 תוספות

כל חדרה – הגנו בחזרי חדרים. חמשים ושתים שנה – היה מחרבות ירושלים בגלות צדקיהו עד פקידת כורש, שעלו לבנות הבית. שהרי לסוף שבעים לגלות יהויקים היתה הפקידה, כמו ששינו במגילה (א,ב), ושמונה עשרה שנה היה מכיבוש יהויקים עד חרבות ירושלים, דאמר מר: גלו בשבע גלו בשמונה גלו בשמונה עשרה גלו בתשע עשרה, ופירושו: גלה יכניה בשבע לכיבוש יהויקים, שהוא שמונה ולבוכדנצר, גלו צדקיהו וגלותו בחרבות ירושלים בשמונה עשר לכיבוש יהויקים, שהוא תשע עשרה ולבוכדנצר. דאמר מר: שנה ראשונה כיבש נבוכדנצר, שנה עלה וכיבש יהויקים, עד בהמה – בהמה בגימטריא המשין ותרין, הנביא לרבים – בספר דניאל כתיב, והכי מפרש ליה ר' יוחנן: אותו ברית האמור בנפירת ומלת, שנאמר בו "על אשר עזבו את ברית" הגבירו

האויב על ישראל שבע אחד, לרבים – לשרים, 1
 כמו "כל רבי מלך בבל" (ירמיהו טו), מתעסק – 2
 בטיל ושוקו, רצפה משונה – אחת מן 3
 הטבלאות של יש שברצפה ראה גבוהה 4
 מחברותיה, והבין שסילקה מאחר שנסדרה שם. 5
 כיהוד – בברור, מתליעין בעצים – דתנן (מדות) 6
 פרק ב משנה ה' כל עץ שיש בו תולעת פטול 7
 לזבות, בעלי מומין – שאין ראיין לעבודה 8
 אחרת, נראין ואין נראין – כדמפרש ואזיל 9
 בברייתא, שהיו דוחקין ובלטין בפרוכת ונראין 10
 כשני דדי אשה שבלטין מתחת חלוקה, ויוצאין 11
 בפרוכת – הפרוסה כנגד פתח שבמחצית אמה 12
 טרקטין, והפתח באמצע אמה טרקטין היה 13
 במקדש ראשון, הכרובים – מדובקין זה בזה, 14
 ואחוזין ומחבוקין זה את זה, כוכר החובק את 15
 הנקבה, מעורים – לשון דיבוק, כמו (עוקצין) 16
 פרק ג משנה ה': אילן שנפשת ומעורה בקליפה, 17
 ובמסכת ביצה (ו,א): אם היו מעורות בגידין 18
 אסורות, ולא יבאו לראות – הלויים שבמדרב, 19
 אף על פי שהיו נושאין כלי הקדש בכתף – 20
 לא היו רשאין ליכנס בשעת סילוק מסעות 21
 שהיו מפרקין את הארון והמזבח להסיעו 22
 ממקומו, עד שהיו אחרן ובניו מכסין אותו 23
 בנתיקתו, כמו שכתוב בפרשה "וכסו אותו 24
 במכסה עור תחש ולקחו בגד תכלת וכסו" וגו', 25
 "כבלע" – לשון כיסוי, נבית אביה – 26
 באיזוסייה, אף ישראל במדבר עדיין לא היו 27
 גסין בשכינה, נתגרשה אמרת – האי מעשה 28
 בבית שני הוה, לאחר שנתגרשו חזרו, לחיבתה 29
 ראשונה, לתחילת חזבתן, שאין גסין זה בזה. 30
 במאי עסקינן – האי מגלגלן להן הפרוכת 31
 ומראין לזן הכרובים, פי הוה כרובים – דקא 32
 סלקא דעתך בכרובים שעשה שלמה אצל 33
 הארון מזה ומזה קאמר, דבני – שכנגד 34
 הפתחים, פתח אולם והיכל ובית קדשי 35
 הקדשים, שלש עשרה פרוכות היו במקדש שני 36
 – שבעה לשבעה שערי העזרה, שתיים ברבי 37
 במקום אמה טרקטין, ושתים כנגדן לחוץ בין 38
 עליית ההיכל לעליית בית קדשי הקדשים, וכי 39
 דיכי בדמקדש שני היו פרוכות כנגד הפתחים, 40
 הכי נמי במקדש ראשון, כרובים דצורתא – 41
 מצוירין בכותל בניני סממנים, או חקוקין 42
 בקירות העץ מלפנים מכותלי האבנים, מסב 43
 קלע – צורות רשתות וקליעות, 44
 כאיש 45

כל הדרה"מ. מאי "כל הדרה" – חדרה, אתה מאי אתה 1
 אומר? – אומר לו: שאני אומר ארון במקומו נגנו, 2
 שנאמר "ויארכו הפדים" וגו'. אומר ליה רבה לעולא: 3
 מאי משמע? – דכתיב "ויהיו שם עד היום הזה". 4
 וכל היכא דכתיב "עד היום הזה" לעולם הוא? – 5
 והכתיב "ואת היבסי ישב ירושלים לא הורישו בני 6
 בנימין וישב היבסי את בני בנימין בירושלים עד היום 7
 הזה", הכי נמי דלא גלו? והתניא, רבי יהודה אומר: 8
 חמשים ושתים שנה לא עבר איש ביהודה, שנאמר 9
 "על ההרים אשא ככי ונהי ועל גאות מדרב קינה פי נצתו מבלי איש עבר ולא שמעו קול 10
 מקנה מעוף השמים ועד בהמה נדודו הלכו". "בהמה" בגימטריא המשין ושתים הוה, ותניא, 11
 רבי יוסי אומר: שבע שנים נתקיימה גפרית ומלח בארץ ישראל, ואמר רבי יוחנן: מאי מעמא 12
 דרבי יוסי – אתיא "ברית" "ברית", פתיב הכא "והנביא ברית לרבים שבוע אחר" וכתיב 13
 התם "ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבתם", אומר ליה: הכא פתיב "שם" התם 14
 לא פתיב "שם". וכל היכא דכתיב "שם" לעולם הוא, מיתבי: "וימהם מן בני שמעון הלכו 15
 להר שעיר אנשים חמש מאות ופלמיה ונעריה ורפיה ועזיאל בני ישעי בראשם ויבו את 16
 שארית הפלמיה לעמלק וישבו שם עד היום הזה" וכבר עלה סנהריב מלך אשור ובלבל כל 17
 הארצות, שנאמר "ואסיר גבלות עמים ועתודותיהם שושתי"! תיובתא, אומר רב נחמן, תנא: 18
 ותחמם אומרים ארון בלשכת דיר העצים היה גנוה, אומר רב נחמן פר יצחק, אף אגן נמי 19
 תנינא: מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק, וראה רצפה משונה מחברותיה, וכן והודיע את 20
 כבירו, ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה גשמתו, וידעו ביחוד ששם ארון גנוה. מאי 21
 הוה עביר? אומר רבי חלבו: מתעסק בקרדומו היה. תנא דבי רבי ישמעאל: שני כהנים בעלי 22
 מומין היו מתליעין בעצים, ונשמטה קרדומו של אחד מהם ונפלה שם, ויצתה אש ואכלתו. 23
 רב יהודה רמי: פתיב "ויראו ראשי הפדים" וכתיב "ולא יראו החוצה" הא פיצד? נראין 24
 ואין נראין, תניא נמי הכי: "ויראו ראשי הפדים" יכול לא יהו זין ממקומן – תלמוד לומר 25
 "ויארכו הפדים". יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין – תלמוד לומר "ולא יראו החוצה". 26
 הא פיצד – דוחקין ובלטין ויוצאין בפרוכת, ונראין כשני דדי אשה, שנאמר "צרור המור 27
 דודי לי בין שדי יליו". אומר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגלגלן להם את 28
 הפרוכת, ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להן: ראו הפתחם לפני 29
 המקום פתח זכר ונקבה, מתיב רב חסדא: "ולא יבאו לראות פבלע את הקדש", ואמר 30
 רב יהודה אומר רב: בשעת הנסות פלים לנרתק שלהם! – אומר רב נחמן: משל לכלה, כל 31
 זמן שהיא בבית אביה – צנועה מפעלה, פיון שבאתה לבית חמיה – אינה צנועה מפעלה. 32
 מתיב רב חנא בר רב קטינא: מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וכו'! – אומר ליה: נתגרשה 33
 קא אמרת, נתגרשה – חזרו לחיבתה הראשונה. במאי עסקינן? אי נימא במקדש ראשון – 34
 מי הוא פרוכת? אלא במקדש שני – מי הוה כרובים? לעולם במקדש ראשון, ומאי פרוכת 35
 – פרוכת דכבי. דאמר רבי זירא אומר רב: שלשה עשר פרוכות היו במקדש, שבעה 36

כנגד שבעה שערים, שתיים אחת לפתחו של היכל ואחת לפתחו של אולם, שתיים בגבולין בעליה, רב אחא 37
 בר יעקב אומר: לעולם במקדש שני, וכרובים דצורתא הוה קיימי. דכתיב "ואת כל קירות הפתח מסב קלע... כרובים ותמלת 38
 וקמרי ציצים וצפה זהב מישר על המחקה" וכתיב "במעור איש וליות". מאי "במעור איש וליות"? אומר רבה בר רב שילא: 39
 כאיש

1 בצורים, שהם מיני צבעים בעלמא ואין בהם ממשות כלל. דלא היישין לחשרא אלא
2 בחותם בולט ולא בחותם שוקע, וכל שכן בדבר זה שאינו לא שוקע ולא בולט אלא מין צבע
3 בעלמא. ונראה לי דאפילו ישראל מותר לצור צורות במיני צבעים, ואין בזה משום "לא
4 תעשה לך פסל" דלא אסר אלא פרצוף גמור חקוק בששר, אבל במיני צבעים - מותר,

5 כדאמר ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא נד,א): הוצר
6 צורה בנסכס הגר - קנה, דרב לא קנה לגינתא;
7 דבי רב אלא בצורתא. והקשה שם רבינו שמואל:
8 האמרת דכיר לא קנה אלא באמה כנגד הפתח,
9 ותיריך הדתם לאו היינו צורת בריה, אלא ציורין
10 בעלמא מעשה צעצועים ופרחים. אבל צורת חיה
11 או עוף - חשיבא, ולא בעינן אמה כנגד הפתח.
12 אלמא דרב צייר צורת חיה ועוף. אלא ודאי,
13 במיני צבעים מותר. והא דתניא במבילתא: "לא
14 תעשה לך פסל" וכו' עד לא יעשה לו גלופה אבל
15 יעשה לו אטומה, תלמוד לומר: "ובל תמונה" וכו'
16 עד: אפילו בתמה חיה ועוף ודגים חגבים ואפילו
17 הובנים ואפילו הסרוזיים כו'. נראה לי דהכי
18 פירושו: גלופה - היינו צורה בולטת, אטומה -
19 צורה שוקעת, ו"אשר במים מתחת לארץ" -
20 להביא את הובויא, פירוש שעשה צורה וחוקק
21 דמות בבואה שבמים. וסלקא דעתך אמינא דוקא
22 "אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת לרקיע"
23 אבל צורת דמות בבואה שבמים לא, תלמוד לומר
24 "ואשר במים", ויש אומרים: להביא הסרוזיים.
25 נראה שהוא מין שר שבמים, שקורין *גיניס בלשון
26 אשכנז. וכל אילו אינן אסורין לעשותם אלא
27 פרצופים חקוקין, אבל לא ממין הצבעים, כמו
28 שהוכחתי. אנאם על כסא שלמה אני תמיד,

29 דכתיב "ושנים אריות עומדים אצל הידות ושנים עשר אריים" וגו' (מלכים א' י') ואין לומר דעל פי הדיבור הזה, כדכתיב "וישב שלמה על כסא ה' מלך" (דברי הימים א' כט) - שהרי אין
30 נביא רשאי לחדש דבר מעתה. ואיכא למימר בהא: מיגדרא מילתא שאני, כמו אליהו בהר הכרמל. ושמא בהא מילתא נמי איכא למיגדר מילתא, כשכחדי עדים באים להעיד בפניו היו
31 אריות שואגים ונודמים, כמו שיש במדרש, ומתוך כך היו מתפחדים להעיד עדות שקר. אי נמי יש לומר: אחרים עשו לו. וחשרא ליכא, דרבים שכיחי גביה. כדאמר גבי רבן גמליאל. ומה
32 שעשו בכותלי היכל וקדישי קדישים ציורים חקוקים בכותל סביב "פני הכפיר אל התימורה מפה ופני אריה אל התימורה מפה" - יש לומר על פי הדיבור "הכל בכתב" (דברי הימים א' כח).
33 אי נמי יש לומר: דלא שייך "לא תעשה לך פסל" אלא בתלוש, אבל על הכותל במחובר - לא, דאינו אלא לני בעלמא, ובטל לגבי הכותל, ואף על גב שאני מרמז - לא הייתי עושה
34 מעשה כמו זה התיורין האחרון. ועוד נראה לי: דלפי סוגיית פרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג.ג) מוכח דכל מיני פרצופין מותר לעשות, אפילו חקוקין וחותמה בולט, חוץ מפרצוף אדם
35 לחודיה, או דמות ארבעה פרצופין בהדי הדדי שבכסא הכבוד: אדם אריה שור נשר, ודמות שמשין שבמדור העליון ושבמדור התחתון, ותשמשי מקדש לעשות כמותו, בית הבנית היכל,
36 אכסדרה הבנית אולם, כמדתן בארכו ורחבו. שולחן הבנית שולחן, מגורה הבנית מגורה. אבל מילי אחרני - שרי. תדע: דאמר אביי התם: לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות
37 כמותן, והדר אמר אביי, לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי, והדר אמר אביי: לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון. ופריך: ושבמדור התחתון מי שרי? והתניא
38 "אשר בשמים" (שמות ב) - לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות, "ממעל" - לרבות מלאכי השרת ומשגי: כי תניא הדיא - לעובדם. ופריך: לעבדם - אפילו שלשול קטן נמי! ומשגי: אין
39 הכי נמי, ומסיפא דקרא נפקא "אשר בארץ" - לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות, "מתחת" - לרבות שלשול קטן. ופריך: ועשייה גרידתא מי שרי? והתניא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון
40 כדמות שמשי המשמשין לפני כו'. ומשגי: שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו וכו'. והשתא מדלא קאמר אלא ככל הנך שנויי שמע מינה דלא הדר ביה מכל מאי דשני מעיקרא ולא מסרו
41 הכתוב אלא לחכמים, ושמשין שבמקדש לא אסירי אלא כמותן דוקא, כמדת ארכו ורחבו דאי לאו הכי - לא יוכל שום אדם לעשות בית ושולחן וכלים לפי שהיו במקדש. אלא ודאי לא
42 אסרה תורה אלא כמותן ממש. ועוד: כיון דאפשר לעשות כמותן - מסתמא לא אסרה אלא כיצא בהן. אבל שמשין שברקיע, שאי אפשר לעשות כמותן - אסרה תורה לעשות דוגמתן,
43 ואף על פי שאינו עושה כמדת ארכו ורחבו - לפי שאי אפשר. ושמשין שבמדור העליון כגון חיות שרפים ואופנים ומלאכי השרת - אסור, אפילו היכא דאחרים עשו לו, ואפילו ליכא
44 חשרא היכא דשכיחי רבים גביה, משום דכתיב "לא תעשון" "לא תעשון" תרי זימני לדרשה: "לא תעשון אתי" - שמשין שאתי, והיינו שבמדור העליון "לא תעשון" - כלל. וקרי ביה "לא
45 תעשון אתי", ולהכי פרצוף אדם לחודיה אסור, וארבעה פרצופין אדם אריה שור ונשר אסור. ולעבור עליו בשתים: משום פרצוף אדם, ומשום ארבעה פרצופין בהדי הדדי, והיינו דמות
46 החיות. ו"לא תעשו לכם" איצטרך לשמשין שבמדור התחתון, כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות. ודוקא לכם לעצמכם, אבל אחרים - עושין לכם, אי נמי דרשינן איפכא: "כי מן השמים
47 דברתי עמכם" וסמך ליה "לא תעשון" - דהיינו כל שמן השמים לא תעשון, והיינו אפילו שמשין שבמדור התחתון. ודוקא אתם לא תעשון, אבל אחרים עושין לכם. ואת "אלהי כסף ואלהי
48 זהב לא תעשו לכם" נדרוש לשמשין שבמדור העליון לאסור אפילו כשאר חיות עושין לכם, דמשמע לכם - לא ימצא לכם. וכי האי גוונא דריש בתורת כהנים בפרשת "קדישים תהיו" "אלהי
49 מסכה לא תעשו" יכול יעשו אחרים תלמוד לומר "לכם". והא דתניא "אשר בשמים" - לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות, "ממעל" - לרבות מלאכי השרת, ומקרי לה לעובדם - היינו
50 אפילו כשאר חיות עשו לו לעובדם, לעבור עליהם משעת עשיה. ואף על גב דמלאכי השרת עובר ב"לא תעבדם" אפילו כשאר חיות עשו לו (דהיינו פרצוף אדם) - יש לומר לעבור עליו
51 בשתים. אי נמי: אפילו אם הוא של פרקים, דמשום עשייה לחודה לא עבר, כדאיתא בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג.ג) מכל מקום, כי עביד להו לעובדם - חייב. אלא ואלו מציון
52 נבראו - פירוש שאמצעתן של עולם וחדרין מציון נבראו.

1 כאיש הפעורה בלוייה שלו - הנדבק וחבוק באשתו בין זרועותיו. הוציאום לשוק -
2 קיפלום מן הכותל. מציון נברא - ציון נבראת תחילה, וסביביה נדבקו רגבים עד סוף
3 העולם מכל צד. בצקת עפר למוצק - מוצק אחד היה לו, ומשם נדבקו רגבים סביבו.
4 מן הצדדין נברא - ארבע מוצקות היו לו, ונמתח והלך מכל צד, עד שנדבק באמצעותו.

5 כי לשלג יאמר הוא ארץ - תעשה ארץ. ומדיכן
6 - גשם מטר וגשם מטרות. מארבע צדדין
7 הורידו והגשימו להעשות ארץ. מציון מכלל
8 יופי - בתריה כתיב. תולדות השמים -
9 מאורות וכוכבים. הכי גרסינן: תולדות השמים
10 משמים נבראו, ותולדות הארץ מן הארץ
11 נבראו.

כמנדרנא

1 כמנדרנא
2 כמנדרנא
3 כמנדרנא
4 כמנדרנא
5 כמנדרנא
6 כמנדרנא
7 כמנדרנא
8 כמנדרנא
9 כמנדרנא
10 כמנדרנא
11 כמנדרנא
12 כמנדרנא
13 כמנדרנא
14 כמנדרנא
15 כמנדרנא
16 כמנדרנא
17 כמנדרנא
18 כמנדרנא
19 כמנדרנא
20 כמנדרנא
21 כמנדרנא
22 כמנדרנא
23 כמנדרנא
24 כמנדרנא
25 כמנדרנא
26 כמנדרנא
27 כמנדרנא
28 כמנדרנא
29 כמנדרנא
30 כמנדרנא
31 כמנדרנא
32 כמנדרנא
33 כמנדרנא
34 כמנדרנא
35 כמנדרנא
36 כמנדרנא
37 כמנדרנא
38 כמנדרנא
39 כמנדרנא
40 כמנדרנא
41 כמנדרנא
42 כמנדרנא
43 כמנדרנא
44 כמנדרנא
45 כמנדרנא
46 כמנדרנא
47 כמנדרנא
48 כמנדרנא
49 כמנדרנא
50 כמנדרנא
51 כמנדרנא
52 כמנדרנא

1 כמנדרנא
2 כמנדרנא
3 כמנדרנא
4 כמנדרנא
5 כמנדרנא
6 כמנדרנא
7 כמנדרנא
8 כמנדרנא
9 כמנדרנא
10 כמנדרנא
11 כמנדרנא
12 כמנדרנא
13 כמנדרנא
14 כמנדרנא
15 כמנדרנא
16 כמנדרנא
17 כמנדרנא
18 כמנדרנא
19 כמנדרנא
20 כמנדרנא
21 כמנדרנא
22 כמנדרנא
23 כמנדרנא
24 כמנדרנא
25 כמנדרנא
26 כמנדרנא
27 כמנדרנא
28 כמנדרנא
29 כמנדרנא
30 כמנדרנא
31 כמנדרנא
32 כמנדרנא
33 כמנדרנא
34 כמנדרנא
35 כמנדרנא
36 כמנדרנא
37 כמנדרנא
38 כמנדרנא
39 כמנדרנא
40 כמנדרנא
41 כמנדרנא
42 כמנדרנא
43 כמנדרנא
44 כמנדרנא
45 כמנדרנא
46 כמנדרנא
47 כמנדרנא
48 כמנדרנא
49 כמנדרנא
50 כמנדרנא
51 כמנדרנא
52 כמנדרנא

אלא

יומא דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קפה

27 מצד שני, גשם' מצד שלישי, 'מטרות עוזו' מצד רביעי, ואלו
 28 הגשימו את השלג להיעשות ארץ.
 29 רבי יצחק (נפחא) אמר, אכן ירה הקדוש ברוך הוא כים, ממנו נשתת
 30 העולם, שנאמר – שאמר הקב"ה על בריאת העולם (איוב לח ד-ו)
 31 'איפה היית ביסדי ארץ הגד אם ידעת בינה, מי שם ממדיה כי תדע
 32 או מי נטה עליה קו, על מה אדנייה – יסודותיה של הארץ המפיעו,
 33 או מי ירה אכן פנתה, מבואר שהטביע הקב"ה את אדניה בים
 34 והיא היתה אבן פינה שממנה נוסדה הארץ.
 35 וחקמים אומרים, מציון נברא העולם, שנאמר 'מזמור לאסף אל
 36 אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבוא' (תהלים נ א),
 37 והיינו שהקב"ה קרא לארץ שתיברא, ואומר בפסוק הבא אחריו
 38 (שם א) 'מציון' – ממקום ששמו ציון יצאה 'מכלל יפי' – כשהיא
 39 כלולה ומושלמת ביופי. ומלמד שממנו – מהמקום ששמו ציון,
 40 מוכלל – השתכלל ונשלם יפיו של עולם.
 41 ברייתא נוספת בענין בריאת העולם: תנא, רבי אליעזר הגדול
 42 אומר, כתוב 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה'
 43 אלהים ארץ ושמים' (בראשית ב ד). ודורשים תולדות שמים –
 44 הברואים שבשמים, והם המאורות והכוכבים, משמים נבראו,
 45 תולדות הארץ – היצורים שבארץ, מארץ נבראו. וחקמים אומרים,
 46 אלו ואלו – תולדות השמים ותולדות הארץ מציון נבראו, שנאמר
 47 'מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבוא',
 48 ואומר 'מציון מכלל יפי אלהים הופיע' ממנו מוכלל יופיו של עולם.
 49 שנינו במשנה: נמל את הים ממי שממרים בו וכו' ולא היה מתכוין
 50 להוות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף. שואלת הגמרא: מאי
 51 – מה פירוש כמצליף. משיבה הגמרא: מתני' – הראה רב יהודה,

1 פאיש המעורה בלוייה שלו – כאיש הנדבק וחבוק באשתו, וכך היה
 2 צורת הכרובים.
 3 אמר ריש לקיש, בשעה שנגנשו נכרים להיכל בחורבן בית שני, ראו
 4 בכותל ההיכל צורות כרובים המעורין זה בזה, קילפו אותם
 5 מהכותל והוציאו לשוק ואמרו, ישאל הללו שהם חשובים
 6 שברכתן ברכה וקללתן קללה, נעסקו בברכים הללו, בדברי חשק
 7 כעין הכרובים שמעורין זה בזה. מיד הילום – התחילו לזלזל בהם,
 8 שנאמר (איכה א ח) 'כל מכבדיה' – שכבודו בעבר 'היולה' – הולה
 9 בעיניהם, והטעם, כי ראו ערותה, והיינו הכרובים שמעורין זה
 10 בזה.
 11 שנינו במשנה: אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתיה היתה
 12 נקראת. תנא בברייתא, שתיה היתה נקראת, לפי שממנה הושתת –
 13 נוסד העולם. תנן – דברי המשנה כאן הם כמאן דאמר מציון נברא
 14 העולם, שציון נבראה תחילה, וסביב לה נדבקו רגבי עפר
 15 ונתפשטה הארץ לכל צד עד סוף העולם. דתנא בברייתא שנחלקו
 16 תנאים מהיכן נברא העולם, רבי אליעזר אומר, עולם מאמצעיתו
 17 נברא – אמצע העולם נברא תחילה וממנו נתפשטה הארץ, שנאמר
 18 בדברי הקב"ה על בריאת העולם (איוב לח לח) 'בצקת עפר' – ביום
 19 שיצקתי עפר 'למוצק' – לעשות יסוד לעולם באמצעיתו 'ורגבים
 20 דבקו' – והדבקתי רגבים סביבותיו עד שנתמלא מכל הצדדים,
 21 מוכח מכאן שהיה יסוד אחד וסביבו נדבקו רגבים.
 22 רבי יהושע אומר, עולם מן הצדדין נברא – תחילה נבראו ארבע
 23 יסודות מארבעה צדדים מסביב, ומהם התפשטה לכיוון האמצע
 24 עד שהתחברה, שנאמר 'כי לשלג יאמר ה' הוי ארץ' – תעשה ארץ,
 25 ואיך נהייתה הארץ, מארבע הצדדים, הזאת על ידי 'ונשם מטר
 26 ונשם מטרות עז' (איוב לו ו), שהוריד הקב"ה גשם' מצד אחד, 'מטר'

אגרות קודש

ב"ה, ששי בשבט, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

שנת המאתים להסתלקות הבעש"ט ז"ל

לכל אחד ואחת מאנשי

ה' עליהם יחי

שלום וברכה!

בטח יום והתועדות ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה לגנוי מרומים, בארצות חיי החיים, הילולא העשירי יהי קודש (מכל מקום. ועוד יותר ובעיקר - על ידי ובעניני עבודה מלמטה למעלה) ולהמשיך הקודש (על ידי ובעניני עבודה מלמעלה למטה) בכל עשר הכחות דשתי הנפשות ובעולם שנברא בעשרה מאמרות על ידי עשר סוגי פעולות האדם.

לעשות חשבון צדק מהנעשה בעשר השנים, להשוות להאפשר ושצריך הי' להעשות ולהחליט באופן פנימי למלאות ולהוסיף הלוך ואור.

וזכות בעל ההילולא יגן וירבה ההצלחה בכל הנ"ל, להפיץ, מתוך מנוחה שמחה וטוב לבב, התורה והמצוה, ופנימיותם - המעניות, עדי גיעו חוצה, וייתי מלכא משיחא.

ויקוים היעוד.

ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

הלשון 'אותו', אף לְמַטָּה פְּשְׁעִיר אַחַת, ולפי זה בהזאה של שיער,
 בין למעלה ובין למטה היתה הזאה אחת.
 רוצה הגמרא לפשוט: נִרְאָה לְמִי דוּמָה – באיזה דרך ראוי ללמוד,
 דְּנִין מָטָה של שיער מְמַטָּה של פר שהיו שבע הזאות, וְאֵין דְּנִין מָטָה
 של שיער מְלַמְעָלָה של שיער שהיתה הזאה אחת. דוחה הגמרא:
 אֲדַרְבֵּהּ, דְּנִין גּוּפוּ מְנוּפוּ – שיער משעיר ונלמד הזאות של מטה
 מלמעלה, וְאֵין דְּנִין גּוּפוּ מְעֻלְמָא – שיער מפר. אלא תלמוד לומר,
 'עֲשֵׂה אֵת דְּמוֹ פְּאֶשֶׁר עֲשֵׂה לְדָם הַפָּר' שְׂאִין תִּלְמֹד לֹמֵר 'פְּאֶשֶׁר
 עֲשֵׂה', שהרי כל הדברים הכתובים בפר כתובים מפורש בשעיר,
 ומה תלמוד לומר 'פְּאֶשֶׁר עֲשֵׂה', ללמדנו שיהיו כל עֲשִׂוֹתָיו של
 שיער ופר שוות, וְכֵשֶׁם שְׁלֻמָּטָה בְּפֶר שָׁבַע כֶּךָ לְמַטָּה בְּשְׁעִיר שָׁבַע.
 לְמַדְנָה כִּמְהָה הזאות לְמַטָּה בְּפֶר וּבְשְׁעִיר שָׁבַע. אבל ההזאות לְמַעְלָה
 בְּפֶר, אֵינִי יוֹדֵעַ כִּמְהָה, שהרי כתבה תורה וְהָיָה בְּאֶצְבְּעוֹ עַל פְּנֵי
 הַכַּפּוֹרֶת' ולא כתבה מנין, וְהִרְיֵנוּ דָן, נֶאֱמָרוּ דְמִים לְמַעְלָה בְּשְׁעִיר
 וְהָיָה אוֹתוֹ עַל הַכַּפּוֹרֶת, וְנֶאֱמָרוּ דְמִים לְמַעְלָה בְּפֶר 'עַל פְּנֵי
 הַכַּפּוֹרֶת קדמיה' מה לְמַעְלָה בְּשְׁעִיר אַחַת, שכן משמעות תיבת
 'אותו', אף לְמַעְלָה בְּפֶר אַחַת. אוּ כִּלְכֵּךְ לְדַרְדְּךָ זוּ לִפְרֵשׁ הַיִּיקֵשׁ באופן
 אחר, נֶאֱמָרוּ דְמִים לְמַטָּה בְּפֶר וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת יוֹה שְׁבַע פְּעַמִּים,
 וְנֶאֱמָרוּ דְמִים לְמַעְלָה בְּפֶר, מַה לְמַטָּה בְּפֶר שָׁבַע אֵף לְמַעְלָה בְּפֶר
 שָׁבַע.
 רוצה הגמרא לפשוט: נִרְאָה לְמִי דוּמָה, דְּנִין מְעָלָה של פר מְמַעְלָה
 של שיער שהיתה הזאה אחת, וְאֵין דְּנִין מְעָלָה של פר מְמַטָּה של
 פר שהיו שבע הזאות. דוחה הגמרא: אֲדַרְבֵּהּ, דְּנִין גּוּפוּ מְנוּפוּ – פר
 מפר וְאֵין דְּנִין גּוּפוּ מְעֻלְמָא – פר משעיר. אלא תלמוד לומר, 'עֲשֵׂה
 אֵת דְּמוֹ פְּאֶשֶׁר עֲשֵׂה' שְׂאִין תִּלְמֹד לֹמֵר 'פְּאֶשֶׁר עֲשֵׂה', ומה תלמוד
 לומר 'פְּאֶשֶׁר עֲשֵׂה' שִׁיהִיו כֹּל עֲשִׂוֹתָיו שְׁוֹת, כֵּשֶׁם שְׁלֻמָּטָה בְּפֶר שָׁבַע
 כֶּךָ לְמַטָּה בְּשְׁעִיר שָׁבַע, וְכֵשֶׁם שְׁלֻמָּעָלָה בְּשְׁעִיר אַחַת כֶּךָ לְמַעְלָה בְּפֶר
 אַחַת.
 שנינו במשנה: וכך היה מונה אַחַת, אַחַת וְאַחַת, אַחַת וְשֵׁתִים. תְּנוּ
 רִבְּנָן, אַחַת, אַחַת וְאַחַת, אַחַת וְשֵׁתִים, אַחַת וְשֵׁשׁ, אַחַת וְאַרְבַּע,
 אַחַת וְחֲמִשָּׁה, אַחַת וְשֵׁשׁ, אַחַת וְשָׁבַע, דְּכַרִּי רַבִּי מֵאִיר, שהיה מונה
 קודם את הכלל ואחר כך את הפרט. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אַחַת, אַחַת
 וְאַחַת, שְׁתֵּים וְאַחַת, שְׁלֹשׁ וְאַחַת, אַרְבַּע וְאַחַת, חֲמִשָּׁה וְאַחַת, שֵׁשׁ
 וְאַחַת, שָׁבַע וְאַחַת. שהיה מונה קודם את הפרט, כלומר את המנין
 שִׁמְפֵּרֵת הוֹלֵךְ, ואחר כך את הכלל. מבארת הגמרא: וְלֹא פְּלִיגִי,
 מִרַּבִּי אֶתְרִיָּה – במקומו של רבי מאיר היו מונים קודם את הכלל
 ואחר כך את הפרט כגון עשרים ואחת, עשרים ושתיים, וכמו כן
 בהזאות סובר הוא שהיה מונה את הכלל שאינו הולך ופורט,
 שהוא 'אחת' והוא ההזאה שלמעלה, ואחר כך את הפרט שמונה
 ומפרט שתיים, ושלוש וכו', וְרַבִּי אֶתְרִיָּה – ובמקומו של רבי יהודה
 היו מונים את הפרט תחילה כגון שנים ועשרים.
 מדייקת הגמרא: דְּכֹלִי עֻלְמָא – בין רבי מאיר ובין רבי יהודה, מִיָּהַת
 הַזֹּאֵה רֵאשׁוּנָה שלמעלה צְרִיכָה מְנִין – להימנע עִם כָּל אַחַת וְאַחַת
 שבהזאות שלמטה. מבארת הגמרא: מֵאִי טַעְמָא, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר,
 שְׁלֹא יִמְעָה בְּהַזֹּאוֹת שלמטה, לכך אמרו שימנה בהזאות שלמטה
 גם את ההזאה שלמעלה ויהיה לו זמן בינתיים לתת לבו למנין
 ההזאות. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, מִשּׁוּם דְאָמַר קְרָא וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת וְיָהּ,
 שְׂאִין תִּלְמֹד לֹמֵר וְיָהּ, שהרי כתוב קודם לכן 'וְהָיָה באצבעו, ומה
 תלמוד לומר וְיָהּ, לִימַד עַל הַזֹּאֵה רֵאשׁוּנָה שְׁצָרִיכָה מְנִין עִם כָּל
 אַחַת וְאַחַת.
 מבארת הגמרא: מֵאִי בִינְיָיָה – מה הבדל יש בין הטעמים, אִיבָא
 בִּינְיָיָהוּ, דְלֹא מְנָה וְלֹא מְעָה, לטעם שלא יטעה בהזאות שלמטה,
 כיון שלא טעה הזאתו כשירה, אך אם נלמד כן מהפסוק, אם לא
 מנה לא יצא, מכיון שנאמר בפסוק 'חוקה', הוא לעכב.
 שנינו במשנה: יִצָא וְהִיטֵו עַל כָּל הַזֵּהָב שְׁבַהֲיָבָל, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר
 לא היה שם אלא כן אחד בלבד. תִּנְן הַתָּמָר, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לֹא
 הָיוּ שׁוֹפְרוֹת – תיבות שעשויות כשופר, לשים בהם מעות לְקַיְיָ
 חוֹקָה – לאדם שמחויב להביא קן וְתוֹרִים או בני יונה למקדש, כגון
 זב וזבה ויולדת וכדו'. אך למתנבד מעות לקייני נדבה היה שופר

בְּמִנְיָנָא – כאדם המלקה ברצועה למי שנחייב מלקות שמתחיל
 להכות בכתפיים ומכה והולך למטה, כך כשהוא מזה היה מזה
 אחת למטה מהשניה בשורה. תִּנְאָה, בְּשֵׁהוּא מְנָה את הדם של הפר
 והשעיר, אֵינִי מְנָה עַל הַכַּפּוֹרֶת – על גג הכפורת, אֵלֹא בְּנִיד עֹבְדָה
 שָׁל כַּפּוֹרֶת – היינו כנגד צדה של הכפורת, ולא היו הדמים נוגעים
 כלל בכפורת אלא נופלות לארץ. וההבדל בין ההזאה של
 הכפורת להזאה שלפני הכפורת הוא, שְׁבִשְׁהוּא מְנָה ההזאה אחת
 לְמַעְלָה עַל הַכַּפּוֹרֶת הִיָּה מְצַד – מסובב את גב ידו לְמַטָּה ומזה את
 הדם כלפי מעלה והיה עולה למעלה מן הכפורת ונופל לארץ,
 וּבְשִׁהוּא מְנָה שְׁבַע לְמַטָּה לפני הכפורת, הִיָּה מְצַד את גב ידו
 לְמַעְלָה ומזה כלפי מטה ומתחיל ממול פני הכפורת ומזה שבע
 הזאות אחת למטה מהשניה.
 מבררת הגמרא: מֵאִי הֵי מִילֵי – מהיכן יודעים דין זה שכשהיו מוים
 אחת למעלה בפר ובשעיר לא היו מוים על גג הכפורת ממש.
 מבארת הגמרא: אָמַר רַב אַמַּי פֶּר עֵקֶב, אָמַר רַבִּי יְרֵאָה, אָמַר קְרָא,
 (ויקרא טו טו) 'וְשָׁחֵט אֵת שְׁעִיר הַחֲטָאֹת וְגו' וְהָיָה אוֹתוֹ עַל הַכַּפּוֹרֶת
 וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת, וכך נדרש, לֹא יֵאמַר הַכְּתוּב הַזֹּאֵת לְמַטָּה בְּשְׁעִיר
 דִּהְיִינוּ וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת, דְלֹא צְרִיךְ לכתוב, דְּנִמְר – שניתן ללמוד
 מְמַטָּה דְפֶר, שהרי בהזאת דם השעיר לא פירשה התורה מנין
 ההזאה, ולהלן למדים מניינם בהיקש מפר, שכתוב בו וְלִפְנֵי
 הַכַּפּוֹרֶת יָהָ שְׁבַע פְּעַמִּים מִן הַדָּם בְּאֶצְבְּעוֹ ולמדים גם על ההזאות
 של שיער שהיו שבע הזאות, ומאחר והוקש שיער לפר כדי ללמוד
 מהזאות למטה של פר, לְמָה נֶאֱמַר כֹּלל הזאות למטה אצל שיער,
 והלא כשם שלמדים את מנין ההזאות מפר, כך אפשר ללמוד על
 גוף ההזאה שצריך להוות מדם השעיר למטה. אלא יש ללמוד
 ממה שהתורה כתבה הזאה למטה בשעיר בכדי לְאֶקְוֵי 'על' – מה
 שכתוב 'על הכפורת' ל'לפני' – למה שכתוב 'לפני הכפורת', מה
 ל'לפני' הכפורת דְלֹא עַל – שלא היה נוגע בכפורת עצמה, ש'לפני'
 משמע על הארץ, אֵף 'על' – מה שכתוב 'על הכפורת' דְלֹא עַל
 ממש, שלא היה מזה על גג הכפורת ממש.
 מקשה הגמרא: אֲדַרְבֵּהּ, נלמד להיפך, לֹא יֵאמַר לְמַעְלָה בְּפֶר את
 הכתוב וְהָיָה וְגו' עַל פְּנֵי הַכַּפּוֹרֶת דְלֹא צְרִיךְ, דְּנִמְר מְמַעְלָה בְּשְׁעִיר,
 שהרי לא כתבה תורה מנין בהזאה למעלה של פר, ולמדים להלן
 מהזאת השעיר למעלה שכתוב בו 'וְהָיָה אוֹתוֹ' שמשמע הזאה
 אחת, ואם כן לְמָה נֶאֱמַר כֹּלל ההזאה של פר למעלה, הרי אפשר
 ללמוד גם את עיקר ההזאה למעלה משעיר. ועל כרחך שבא
 לְאֶקְוֵי וְלִפְנֵי הכפורת שנאמר למטה ל'על' הכפורת שנאמר
 למעלה, מֵה 'על' עַל מְשֵׁשׁ, שצריך שיגע על הכפורת אֵף ל'לפני' עַל
 מְשֵׁשׁ וצריך שיגע בעביה של כפורת. ואם כן עדיין קשה מנין
 שההזאה לא היתה נוגעת ממש בכפורת.
 דוחה הגמרא: הֵאֵי מֵאִי – ומה קושיא היא זו, אִי אִמְרַת בְּשֻׁלְמָא
 לְמַטָּה בְּשְׁעִיר נכתב בכדי לְאֶקְוֵי 'על' ל'לפני' וללמדנו שאף 'על'
 אינו נוגע בכפורת ממש. אפשר לבאר שְׁלֻמָּעָלָה דְפֶר שהקשינו ל'א
 יאמר למעלה בפר, מִכְּפֵי לִיָּה – צריך לדרשה לְכַדְתָּנָא דְרַבִּי
 אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב, דְתִנְאָה דְרַבִּי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב, נאמר בתורה 'על
 פְּנֵי הַכַּפּוֹרֶת קְרָמָה', זֶה כִּנְהָ אֵב שְׁכָל מְקוֹם שְׁנֵאמַר 'פְּנֵי' אֵינִי אֵלֹא
 קְרִים – לצד מזרח, ובכך כל הפסוק נדרש ואינו מיותר. אֵלֹא אִי
 אִמְרַת לְמַעְלָה דְפֶר לְאֶקְוֵי ולומר שאף לפני הכפורת הכוונה
 שיגע ממש, אם כן לְמַטָּה בְּשְׁעִיר לְמֵאִי אַתָּה, הרי אפשר ללמוד
 מפר. ועל כרחך בפסוקים 'על' ל'לפני' שאינו נוגע ממש.
 תְּנוּ רִבְּנָן, נאמר בפסוק לגבי דם השעיר וְהָיָה אוֹתוֹ עַל הַכַּפּוֹרֶת
 וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת, לְמַדְנָה מִפְּסוּק זֶה כִּמְהָה מִזֶּה לְמַעְלָה בְּשְׁעִיר, אַחַת –
 שלשון 'אותו' משמע אחד, אבל לְמַטָּה בְּשְׁעִיר אֵינִי יוֹדֵעַ כִּמְהָה
 הזאות, שלא כתבה תורה מנין בהזאותיו. מבארת הברייתא: הִרְיֵנוּ
 דָן, נֶאֱמָרוּ דְמִים לְמַטָּה בְּפֶר, וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת יוֹה שְׁבַע פְּעַמִּים,
 וְנֶאֱמָרוּ דְמִים לְמַטָּה בְּשְׁעִיר, וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת, מֵה לְמַטָּה בְּפֶר שָׁבַע,
 אֵף לְמַטָּה בְּשְׁעִיר שָׁבַע, אוּ כִּלְכֵּךְ לְדַרְדְּךָ זוּ לִלְמֹד באופן אחר, נֶאֱמָרוּ
 דְמִים לְמַעְלָה בְּשְׁעִיר וְהָיָה אוֹתוֹ עַל הַכַּפּוֹרֶת, וְנֶאֱמָרוּ דְמִים לְמַטָּה
 בְּשְׁעִיר וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת, מֵה לְמַעְלָה בְּשְׁעִיר אַחַת, שכן משמע

1 **אלא** אי אמרת למעלה דפר לאקושי בו – ואם תאמר: ומנלן דאתח למעלה דפר לא נגע?
 2 אלימא מהיקש דשעיר כדלקמן, והא שעיר גופיה גבר בהיקשא, דאיתקש על
 3 ללפני, דבר הלמוד בהיקש אינו חזר ומלמד בהיקש! ויש לומר: גילוי מילתא הוא. ד"על"
 4 דהבא, כדחתם. אי נמי: כיון דאשכחן ד"על" דשעיר לאו דווקא – מקשינן נמי גבי פר על
 5 ללפני.

6 **מפני** תערובת חובה גנדבה – אבל תערובת
 7 חובה בחובה ליבא למיחש שיקח מקצת
 8 ממתת רחל ומקצת ממתות לאה ויקריב בשביל
 9 לאה, דאפשר לכת אתח חזרות ממתיה לעצמה
 10 ונתנת בשופר. וכך עושין לרבנן דרבי יהודה,
 11 דסבירא להו שופרות היו לקיני חובה, וכשהבין
 12 לזקח מכל צדור קן אחד, מקריב כל קן וקן לשם
 13 מי שהוא.

14 **מפני** תערובת חובה גנדבה – אין להקשות
 15 לומר איפכא: לא היו שופרות לנדבה
 16 מפני התערובות, אבל לחובה תקנו שופרות. דיש
 17 לומר: דלנדבה נפשי. ועוד: דומינן שלא היו
 18 מקריבין נדבה ימים רבים, כשלא היה המזבח
 19 בטל. ובתוך כך היו שומרים מעות הנדבה, להכי
 20 צריכי שופר. אבל חובה – יכולין להקריב
 21 לאלתר.

קינין

1 **במנדנא** – כמכה ברצועה, שמתחיל מן הכתפים ומכה והולך למטה. אינו מזה על
 2 הכפורת – על גגה, אלא כנגד עוביה. ולא היו דמים נוגעין בה. כשהוא מזה – אחת
 3 למעלה מצדד גב ידו למטה ומוזה כלפי למעלה, וכשהוא מזה השבע למטה מצדד ידו
 4 למעלה ומוזה למול פניו אחת גבוהה ואחת בנמוך הימנה, וכולן נופלות לארץ. מנא הני
 5 מילי – דאינו מזה על הכפורת אופן שתיים
 6 אחת של מעלה בפר ואחת של מעלה בשעיר
 7 על גג הכפורת ממש. לא יאמר לפטה בשעיר
 8 – לא יאמר "ולפני הכפורת" דהיינו למטה,
 9 דכתיב "וזהה אותו על הכפורת"
 10 ולפני הכפורת" דלא צריך, דסוף סוף גמר מנטה
 11 דפר שהרי לא פירש בו כמה האות, וילפינן ליה
 12 לקמן מנטה דפר, דכתיב ביה "ולפני הכפורת"
 13 יזה שבע פעמים" וכיון דסוף סוף גמר מיניה –
 14 לשתוק קרא מיניה וליגמרה לכולה מילתא
 15 דמטה דשעיר מנטה דפר, דאיתקש להדי, ד
 16 דכתיב "ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר"
 17 דבשלמא למעלה ידידה – איצטריך, דמפורש
 18 בו אחת, דכתיב "וזהה אותו על הכפורת"
 19 ו"אותו" חדא משמע, ובמעלה דפר לא פירש
 20 אחת. למה נאמר – למטה דשעיר, לאקושי ליה
 21 מעלה דשעיר, ולומר על הכפורת כלפני
 22 הכפורת, מה לפני דלאו ממש נוגע בכפורת,
 23 דהא לפני על הארץ משמע, אף על גב דלא
 24 ממש נוגע בכפורת אלא לענין שיהא מצדד ידו
 25 למטה. אדרבה לא יאמר למעלה בפר דלא צריך
 26 – דסוף סוף גמר לקמן ממעלה דשעיר שפירש
 27 בו אחת. למה נאמר לאקושי – "לפני" דפר
 28 ל"על" דפר, שהמופנה בא ללמד. מה על על
 29 ממש – דהא על פני הכפורת כתיב אף לפני –
 30 על ממש, שיהו דמים נוגעים בעביה של כפורת.
 31 אי אמרת בשלמא לפטה דשעיר לאקושי –
 32 כדאמרן למעלה דפר דקשיא לך לא יאמר,
 33 מיבעי ליה לכרתניא וכו'. למדנו למעלה בשעיר
 34 אחת – דאותו חדא משמע. שאין תלמוד לומר
 35 "וב" – שהרי אף כאן פורש וזהה ועל ולפני.
 36 מר כי אתריה וכו' – באתריה דר' מאיר מונין
 37 מנין כלל תחילה ואחר כך פרט. כגון עשרים
 38 ואחת עשרים ושתים. ובאתריה דר' יהודה פרט
 39 תחילה. שתיים ועשרים, שלש ועשרים. שלא
 40 ישעה – שיהא לו שדות בתיים לתת לבו
 41 למנוח, שלא יטעה. ליפר על הואה וכו' –
 42 ובתיבא חוקה לעיבובא. לא היו שופרות לקיני
 43 חובה – שופר לתת לחובו מעות מי שעליו קן
 44 חובה של זב ובהו ויולדת או מטמא מקדש. כשם
 45 שהיו שופרות לקן נדבה. כדנתיא לקמן
 46 בשמעתין, והכהנים לוקחין במעות קינין
 47 ומקריבין אותן. מפני תעריבת חובה גנדבה –
 48 שמא יתחלה שופר בשופר, ויקריב ממתות שופר
 49 החובה נדבה או משל נדבה חובה, ותיפסל.
 50 שהחובה אחת לחטאת ואחת לעולה, והנדבה
 51 כולן עולות, ואין מנשה עולה ומנשה חטאת
 52 שוין.

1 **במנדנא** תנא: כשהוא מזה – אינו מזה על הכפורת
 2 אלא כנגד עוביה של כפורת. כשהוא מזה למעלה –
 3 מצדד ידו למטה, וכשהוא מזה למטה – מצדד ידו
 4 למעלה. מנא הני מילי? אמר רב אחא בר יעקב אמר
 5 רבי זורא: אמר קרא "וזהה אותו על הכפורת ולפני
 6 הכפורת". לא יאמר למטה בשעיר, דלא צריך, דגמר
 7 מנטה דפר, למה נאמר – לאקושי "על" ל"לפני": מה
 8 "לפני" דלאו על – אף "על" דלאו על. – אדרבה, לא
 9 יאמר למעלה בפר דלא צריך, דגמר ממעלה דשעיר,
 10 למה נאמר – לאקושי "לפני" ל"על". מה "על" – על
 11 ממש, אף "לפני" – על ממש! – האי מאי? אי אמרת
 12 בשלמא למטה דשעיר לאקושי למעלה דפר – מיבעי
 13 ליה לכרתניא דבי רבי אליעזר בן יעקב. דתנא דבי
 14 רבי אליעזר בן יעקב: "על פני הכפורת קדמו" – זה
 15 בנה אב: כל מקום שנאמר "פני" אינו אלא קדים, אלא אי
 16 אמרת למעלה דשעיר למא אחת? תנו רבנן: "וזהה אותו על
 17 הכפורת ולפני הכפורת" למדנו פמה
 18 למעלה בשעיר – אחת. למטה בשעיר אינו יודע פמה.
 19 הריני דן: נאמרו דמים למטה בפר, ונאמרו דמים למטה
 20 בפר, ונאמרו דמים למטה בשעיר, מה למטה בפר שבע –
 21 אף למטה בשעיר שבע. או כף דלרדף זו: נאמרו דמים
 22 למעלה בשעיר, ונאמרו דמים למעלה בשעיר, מה למעלה
 23 בשעיר – אחת, אף למטה בשעיר – אחת. נראה למי
 24 דומה: דנין מטה ממוטה, ואין דנין מטה מלמעלה.
 25 אדרבה: דנין גופו מגופו, ואין דנין גופו מעלמא. תלמוד
 26 לומר: "ועשה את דמו כדמו פאשר עשה" –
 27 שאין תלמוד לומר "פאשר עשה" ומה תלמוד לומר
 28 "פאשר עשה" – שיהיו כל עשיותיו שוות; בשם שלמטה
 29 בפר שבע – אף למעלה בפר שבע. ואין דן: נאמרו דמים
 30 למעלה בשעיר, ונאמרו דמים למעלה בפר – אחת. או
 31 כף דלרדף זו: נאמרו דמים למטה בפר, ונאמרו דמים
 32 למעלה בפר. מה למעלה בשעיר – אחת, אף למעלה
 33 בפר – שבע. נראה למי דומה: דנין מעלה ממוטה, ואין
 34 דנין מעלה ממוטה. אדרבה: דנין גופו מגופו ואין דנין
 35 גופו מעלמא! – תלמוד לומר "ועשה את דמו כדמו פאשר
 36 עשה" – שאין תלמוד לומר "פאשר עשה" – שיהיו כל
 37 עשיותיו שוות, וכשם שלמטה בפר שבע – אף למעלה
 38 בשעיר שבע. אחת ואחת, אחת ושתים. תנו רבנן: אחת
 39 ואחת, אחת ושלש, אחת וארבע, אחת והמש, אחת ושש,
 40 אחת ושבע, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אחת,
 41 אחת ואחת, שתיים ואחת, שלש ואחת, ארבע ואחת,
 42 חמש ואחת, שש ואחת, שבע ואחת. ולא פליגי; מר
 43 כי אתריה ומר כי אתריה. דכולי עלמא מיהת הוה
 44 ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת, מאי טעמא?
 45 רבי אליעזר אומר: שלא ימעה בהנאות. רבי יוחנן
 46 אומר: אמר קרא "ולפני הכפורת יזה" ומה תלמוד לומר
 47 "יזה" – ליפר על הוה ראשונה שאצריכה מנין עם כל
 48 אחת ואחת. מאי בינייהו? – איפא בינייהו דלא מנה,
 49 ולא טעה. "צא והיחזו על פני ההרב" – מאי מפני
 50 התערובות? אמר רב יוסף: מפני תערובת חובה
 51 גנדבה. אמר ליה אבוי: ונעביד תרי, ונכתוב עלייהו
 52 חי דחובה וחי דנדבה. – רבי יהודה לית

לית

39 **שפיהכל**. תנן התם, רבי יהודה אומר: לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות? אמר רב יוסף: מפני תערובת חובה גנדבה. אמר ליה אבוי: ונעביד תרי, ונכתוב עלייהו חי דחובה וחי דנדבה. – רבי יהודה לית

1 קינין הן תורין – המתנדב תורין מביא ונותן בשופר שכתוב עליו "קינין" המתנדב בני יונה
2 נותן מעות לתוך שופר שכתוב בו "גזלי עולה". והתנן השולח חטאתו ממדינת
3 הם מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים – תימה לי: האמר התם בפרק "כל הגט" (גיטין כח,א)
4 בגמרא: לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות, אבל הגיע לגבורות – לא. ואם כן, נימא דמשום
5 דילמא איכא זב וזבה ומצורע ומטמא מקדש

6 ושמינית קיל וביטוי שפתים שהגיעו לגבורות,
7 דחיישין בהו שמא ימות אחד מהם ויש לומר:
8 דאינו סברא דליחוש כולי האי, דלא שכיחא הוא.
9 אי נמי יש לומר דקאמר התם אבל הגיע
10 לגבורות לא – הני מילי במביא גט, משום חומר
11 דאשת איש. אבל בשולח חטאתו – אין חילוק בין
12 הגיע ללא הגיע. ותדע, דאמתניתין דהמביא גט
13 קאמר לה התם ולא אמנתין דהשולח חטאתו.
14 אלא בחטאת שמתו בעליה ודאי – תימה: מאי
15 טעמא הדר ביה? לימא לעולם טעמא דלמא ימות
16 אחד מזן, והא דתנן מקריבין אותן בחזקת שהיא
17 קיים – הא אמר התם: שמא מת – לא חיישין,
18 שמא ימות – חיישין. והא חזינן דחייש רבי
19 יהודה לבקיעת הגורל ויש לומר: כיון דשמא מת
20 כל חיישין, אם כן נעביד שופרות לקניי טובה,
21 וכל שעתא ושעתא ליתירי לאקרובי, כיון דשמא
22 מת לא חיישין. ולא דמי להדיא דפרק "כל הגט"
23 (גם זה שם) ד"הרי זה גיטך קודם למיתת" אסורה
24 לאכול בתרומה מיד, משום שמא ימות. דהתם כי
25 אמרינן שמא ימות – בזאת השעה אסורה
26 לאכול, שהרי אמר שעה אחת קודם למיתתו.
27 אבל הבא לא הויה חטאת שמתו בעליה אלא
28 לאחר מיתה מיד, ממש. ואם כן אפילו כי אמר כל
29 שעתא שמא ימות בזה השעה – השתא מיהא לא
30 שכיב, ושירי לאקרוביה.

31 **ונברור** ארבעה זווי – פירש רש"י משום דאמר פרק קמא דבריות (ה,א) ועמדו קינין בו
32 ביום ברבעתים, וארבעה זווי הם דמי החטאת. משמע מתוך פירושו דבעי למימר
33 דשני הפרדים עמדו ברובע שלם, שזוהו דינר צורי, שדמם שמונה זווי מדינה. נמצא החטאת
34 בארבעה זווי. ובסוף פרק שני דבריות (י,ב), אינו משמע כן. דקאמר: מרחס רומנא עליה
35 ברלות חד משיטתס ברעשירות, דבעשירות מייית כשבה או שעירה בסלע, וברלות ברבעתים,
36 ברלי דלות נמי מייית חד משיטה עשר דלות. אלמא: רבעתים – רובע דינר קאמר, דחיינו
37 חד משיטה עשר בסלע, והא דנטק הבא ארבעה זווי – לאו דוקא קאמר, אלא אורחיה
38 דגמרא הוא למימר הכי, וכי האי גוונא איכא בערבין בפרק "המקדש שרדו" (כט,א) גבי
39 דהוא גברא דאחרמינמו לניכסיה, אתא לקמיה רבי יהודה, אמר ליה: זיל שקול ארבעה זווי,
40 אחיל עלייה, ושירי נברור. וכן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מט,ב) ההוא גברא דאיערב
41 ליה חביתא דחמרא דאיסורא בחמריה, אתא לקמיה דרב חסדא, אמר ליה: זיל שקול ארבעה
42 זווי ושירי נברור. **הללוקח** יין מבין הכותיים – "דתניא" גרסין, ולא גרסין "דתנן" שאינה
43 משנה בשום מקום. ובמסכת דמאי פרק שביעי (משנה ד) יש משנה אחת שלא שנו בה אלא
44 דברי רבי מאיר סתמא. ואף על גב דרבי מאיר גור על ינון, בפרק קמא דחולין (א,ו) – הכא
45 קודם גזירה איירי. ורבי יוסי ורבי שמעון, אף על גב דסבירא להו במנחות פרק "רבי ישמעאל"
46 (סו,ב) תורמין משל כותים על של נברים, ומשל נברים על של כותים, דכותים גרי אריות הן
47 – מכל מקום כיון דפרשין מעבודה זרה יותר מנכרים, ומחזיקין בתורה שבכתב, גם את אלהיהם אינם עובדים, כמו שהיו עושין בבית ראשון, משום הכי כשגורו על תסם יינן של נברים –
48 לא גורו על של כותיים, אף על פי שגורו על פיתן, כמו לרבי מאיר קודם שגור עליהם, שהיה יינן מותר ופיתן אסור. אי נמי, הכא מיירי במסחר ייני. ודוקא נקט מבין הכותים, אבל מבין עם
49 הארץ – דין אחר יש לו, כדקתני במסכת דמאי בסיפא. דברמאי לא קתני שני לוגין שאני עתיד להפריש, לפי שעמי הארץ לא נחשדו על התרומה, כדאייתא בשלהי מסכת סוטה (מת,א). אף
50 על גב דאמר בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מג,ב) הני כותאי עשורי מעשרי, דבמאי דכתב באורייתא מותר וזהירי – הני מילי כשהם בעצמם אוכלין, אבל כשמוכרין לאחרים – לא חיישי
51 על "לפני עור לא תתן מכשול". ואף על פי שאינן חשודים על הגול – עמי הארץ נמי לא חשדי על הגול, ואפילו הכי חשדי על המשערת. דלא חשיב להו גול, לפי שהוא ממון שאין לו
52 תובעין. ועוד: כל כמה דלא הופרש – לא חשיב להו גול. ועוד סומכים הכותים אהא דרדשינן פרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פב,ב), "ואכלת" – ולא מוכר. עוד יש חילוק אחר
53 בין דמאי לודאי: דברמאי קתני שאני עתיד להפריש למחר, וברדאי לא קתני למחר. לפי שבערב שבת איירי, כמו שפירש רש"י. וכמו שמוכחת הרישא במסכתא דמאי, ובשבת לא מצי להפריש.
54 ואף על גב דרמאי נמי אין מפרישין אותו בשבת אלא בספק חשיכה, כדתנן פרק "במה מדליקין" (שבת לד,א) ובמסכת דמאי (פרק א משנה ד) נמי, תנן כי האי גוונא, ומייתנין לה פרק "במה
55 מדליקין" (שבת כג,א). הדמאי מפריש אותו ערום ובין השמשות, אבל בשבת – לא. הני מילי היכא דלא קרא שם מבעוד יום, אבל דאי אפילו קרא לו שם מערב שבת – אסור להפרישו
בשבת

1 לית ליה כתיבה – אק סומכין על כך, דומנין דלאו אדעתיה לעיניי בבתבא. משום
2 דמחלפי – אי עביד תרי מניח מורק השעיר על זה. ושל פר על זה, וכשבא לקחת
3 את דם הפר פעמים שנתחלק לו ונטל את של שעיר, הלכך, כי ליכא אלא חד – לא
4 מנח האי עד דשקיל האי, ונמצאו העבודות כסדרן: של שעיר אחר פר בפנים, ושל פר
5 אחריה בהיכל, ואחר כך של שעיר. תקלין
6 חרתין – על האחד, תקלין עתיקין על השני,
7 קינין על השלישי, גזלי עולה על הרביעי,
8 עצים על החמישי, לבונה על הששי, זהב
9 לכפורת על השביעי, וששה היה כתוב עליו
10 נדבה. תקלין חרתין אלו שקלים של כל שנה
11 ושנה – מי שעליו להביא שקלי שנה זו, שלא
12 הביאין באדר – מביאין כל שעה שירצה.
13 ונותנים בשופר של תקלין חרתין, והגוברים
14 נותנים אותן בלשכה ותורמין מהם שלש
15 הקופות, בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס
16 החג. ישקול לשנת הבאה – ונותנן לשופר של
17 תקלין עתיקין, והגוברים נותנים אותן לשיירי
18 לשכה של אשתקד, שמהן בונים חומת העיר
19 ומגדלותיה, כדתנן בשקלים (פרק ד משנה ב).
20 קינין הן תורין – מנעונו שבו אין לוקחין אלא
21 תורין. כולן עולות – ר' יהודה לטעמיה,
22 דאמר: לא היו שופרות לקניי טובה. ועצים
23 ולבונה וזהב לכפורת מפרש במסכת שקלים
24 (פרק ו משנה ו) המתנדב עצים נותן מעות
25 לאותו שופר, ולא יפחות משני גזירין.
26 והמתנדב לבונה מביא מעות ונותן לתוך שופר
27 לבונה, ולוקחים מהן לבונה ומקטירין אותן
28 נדבה על המזבח החיצון. זהב לכפורת,
29 המתנדב זהב נותן מעות לתוך שופר ולוקחין
30 מהן זהב לכלי שרת, והן המזוקות הקרוין

לית ליה כתיבה. דתנן, רבי יהודה אומר: לא היה
שם אלא פן אחר בלבד. תרי מאי טעמא לא –
משום דמחלפי, ונעביד תרי וליכתוב עלייהו הי דפר
והי דשעיר! – אלא: לרבי יהודה לית ליה כתיבה.
מיתבי: שלש עשרה שופרות היו במקדש, והיה
כתוב עליהן: תקלין חרתין, ותקלין עתיקין, וקינין,
וגזלי עולה, ועצים, ולבונה, וזהב לכפורת, וששה
לנדבה. תקלין חרתין – אלו שקלים של כל שנה
ושנה, תקלין עתיקין – מי שלא שקל אשתקד ישקול
לשנה הבאה, קינין – הן תורין, וגזלי עולה – הן פני
יונה, וכולן עולות, דברי רבי יהודה! פי אתא רב
דימי אמר, אמרי בכערכא: גזירה משום הפאת שפתי
בעליה. – ומי חיישין? והתנן: השולח הפאת ממדינת
הים – מקריבין אותה, בחזקת שהוא קיים. אלא:
משום הפאת שפתי בעליה ודאי. ונברור ארבעה זווי,
ונשירי במאי, והנך נישתרו! – רבי יהודה לית ליה
ברירה. – מנא לן? אילימא מהא, דתנן: הלוקח יין
מבין הכותיים ערב שבת עם השכר, עומד ואומר:
שני לוגין שאני עתיד להפריש – הרי הן תרומה,
עשרה

לית ליה כתיבה – אק סומכין על כך, דומנין דלאו אדעתיה לעיניי בבתבא. משום
דמחלפי – אי עביד תרי מניח מורק השעיר על זה. ושל פר על זה, וכשבא לקחת
את דם הפר פעמים שנתחלק לו ונטל את של שעיר, הלכך, כי ליכא אלא חד – לא
מנח האי עד דשקיל האי, ונמצאו העבודות כסדרן: של שעיר אחר פר בפנים, ושל פר
אחריה בהיכל, ואחר כך של שעיר. תקלין
חרתין – על האחד, תקלין עתיקין על השני,
קינין על השלישי, גזלי עולה על הרביעי,
עצים על החמישי, לבונה על הששי, זהב
לכפורת על השביעי, וששה היה כתוב עליו
נדבה. תקלין חרתין אלו שקלים של כל שנה
ושנה – מי שעליו להביא שקלי שנה זו, שלא
הביאין באדר – מביאין כל שעה שירצה.
ונותנים בשופר של תקלין חרתין, והגוברים
נותנים אותן בלשכה ותורמין מהם שלש
הקופות, בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס
החג. ישקול לשנת הבאה – ונותנן לשופר של
תקלין עתיקין, והגוברים נותנים אותן לשיירי
לשכה של אשתקד, שמהן בונים חומת העיר
ומגדלותיה, כדתנן בשקלים (פרק ד משנה ב).
קינין הן תורין – מנעונו שבו אין לוקחין אלא
תורין. כולן עולות – ר' יהודה לטעמיה,
דאמר: לא היו שופרות לקניי טובה. ועצים
ולבונה וזהב לכפורת מפרש במסכת שקלים
(פרק ו משנה ו) המתנדב עצים נותן מעות
לאותו שופר, ולא יפחות משני גזירין.
והמתנדב לבונה מביא מעות ונותן לתוך שופר
לבונה, ולוקחים מהן לבונה ומקטירין אותן
נדבה על המזבח החיצון. זהב לכפורת,
המתנדב זהב נותן מעות לתוך שופר ולוקחין
מהן זהב לכלי שרת, והן המזוקות הקרוין

כפורי זהב" בעורא (א) ודברי הימים (א כח). וששה לנדבה – לקיץ המזבח, לתת
לתוכן מעות שלוקחין מכל הרעות של מותר אשמות וחטאות, ששנינו בהן: יריעה
וימכר ויפלו דמיו לנדבה. ובפרק בתרא דמנחות (קוב), ששה שופרות כנגד ששה בתי
אבות שבכל משמר ומשמר, וכל אחד ואחד מכיר את של יומו, ואם היה מוזב בטל
ביומו שאין איש מביא קרבנות לוקחין בני בית אב מעות שופר שלהן ולוקחין מהן
עולות, והוא קיץ המזבח. שמע מנה מיהת דר' יהודה אית ליה כתיבה, דקתני: והיה
כתוב עליהן. ניריה משום הפאת שפתי בעליה – שמא מת אחד מן הבעלים שנתנו
מעות בשופר, וכיון דיש בהן חטאות – הוה להו מעות חטאת שמתו בעליה, והן
הולכות לים המלח, ונמצאו מעורבות עם הכשרות ופוסלות אותן, היינו מפני
התערובות. שפתי בעליה ודאי – שאנו יודעין בו שמת משנתן מעות לשופר, ועדיין לא
קרבו. ונברור ארבע זווי – דמי החטאת. וזווי פשיטי קאמר, זווי מדינה שיש שמונה מהן
בוזי צורי, והן דמי פרידה אחת. דתנן: עמדו קינין בו ביום ברבעתים (בריות ה,א).
והרובע הוא חצי דינר צורי שהוא ארבעה זווי מדינה. לית ליה ברירה – לא סמכין
אבריה למשירי איסורא. הלוקח יין מבין הכותיים – קודם שגורו עליהם, ואין לו כלים
להפריש לתוכן תרומות ומעשרות. הרי הן תרומה – בתוכו.

ומיחל

39 הם קטנים וגזול משמע קטן, והמתנדב בני יונה והביא תורים וכן
 40 להיפך לא יצא ידי חובתו. וְכוּלָּן – כל העופות האלו היו קריבים
 41 עולות, דְּבָרֵי רַבֵּי יְהוּדָה, ולשיטתו שלא היו שופרות לקיני חובה.
 42 אך לדעת רבנן הסבורים שהיו שופרות לקיני חובה היו נותנים את
 43 מעות קיני החובה בשופר שהיה כתוב עליו קינין. ומעות נדבה היו
 44 נותנים בשופר שהיה כתוב עליו גזולי עולה. וממנו שאמרו 'והיה
 45 כתוב עליהם' למדנו שאף לרבי יהודה יש לסמוך על הכתיבה כדי
 46 שלא יטעו, וקשה, איך ביארה הגמרא שטעמו של רבי יהודה שלא
 47 היו שופרות לקיני חובה שמא יטעו, והרי אפשר לכתוב וכך לא
 48 יטעו.
 49 מתרצת הגמרא: כִּי אָמַר רַב דִּימֵי אָמַר, אָמַרֵי בְּמַעְרָבָא – בארץ
 50 ישראל אמרו, שאין טעמו של רבי יהודה שמא יטעו, משום
 51 שלזאת היתה מועילה כתיבה, אלא טעמו הוא, נְזִירָה מְשֻׁם חֲטָאת
 52 שְׁמִיתוּ בְּעֵלְיָהּ, שדינה אסור להקריבה, ואם היה שופר לקיני
 53 חובה ואחד מהבעלים היה מת, שוב אי אפשר היה להקריב חטאת
 54 ממעות אלו כיון שמעותיו של המת מעורבות עם שאר המעות,
 55 וזה כוונת רבי יהודה שלא היו שופרות לקיני חובה 'מפני
 56 התערובת' שמא ימות אחד מחייבי החטאת.
 57 מקשה הגמרא: וּמִי חִיִּישֵׁינָן שמא ימות אחד מהחייבים חטאת
 58 שהניח את מעותיו בשופר זה, וְהִתְנַן (גיטין כה), הַשּׁוֹלֵחַ חֲטָאתוֹ
 59 מְפִידֵתָּ הֵימָּה להקריבה במקדש, מְקַרְבִּין אוֹתָהּ בְּחֻקְתָּ שְׁחֵוֹא קִיָּים,
 60 ואין חוששים שמא מת ונמצא שהיא חטאת שמתו בעליה.
 61 מתרצת הגמרא: אֵלָּא מְשֻׁם חֲטָאת שְׁמִיתוּ בְּעֵלְיָהּ וְדָא, שהחשש
 62 הוא שנדע בבירור שמת אחד מנותני המעות, וכיון שכל המעות
 63 מעורבים יחד בתוך הקופה, יֵאָסְרוּ להקריב מהם קרבנות חטאת,
 64 משום שמעורב בהם בודאי מעות של חטאת שמתו בעליה.
 65 מקשה הגמרא: וְנִבְרִיר אֲרַבְעָה זֵוָוֵי שְׁחָם דְּמֵי עוֹף אֶחָד, וְנִשְׁדִּי
 66 ו-ונורוקן בְּמֵיא ונאמר שנתברר בכך שהמעות שזורקו לים הם אלו
 67 שניתנו לצורך החטאת שבעליה מתו, וְהִנְדָּ – ושאר המעות
 68 נִישְׁתְּרוּ – יותרו להקרבה. מתרצת הגמרא: רַבֵּי יְהוּדָה לִית לֵיהּ
 69 בְּרִירָה – שדעת רבי יהודה שאי אפשר לברר למפרע מה הם
 70 המעות של המת, ונמצא שכל המעות מעורבים ואסרו מעותיו של
 71 המת את כל המעות שלא יוכלו להקריב מהם חטאת.
 72 שואלת הגמרא: מָנָא לָן שרבי יהודה סובר שאין ברירה, אֵילִימָא,
 73 מְהָא דִּתְנֵן, הַלּוֹקֵת ו-הקונה לָן מִבֵּין תְּפִילִיִּים – שלא הפרישו מהם
 74 תרומות ומעשרות, עָרַב שְׁכֵת עִם הַשְּׂכָה, ואין לו כלים להפריש
 75 לתוכם התרומות ומעשרות, עוֹמֵד וְאוֹמֵר, שְׁנֵי לוּגֵין מתוך מאה
 76 לוגין שיש כאן שְׁאֵנֵי עֲרִיד לְהַפְרִישׁ כשיהיו לי כלים הָרֵי הֵן תְּרוּמָה,

1 לִית לֵיהּ בְּתִיבָה – לדעתו אי אפשר לסמוך על הכתיבה, שמא
 2 לפעמים לא יעיין במה שכתב.
 3 מביאה הגמרא ראייה שכך דעת רבי יהודה: דִּתְנֵן במשנתנו,
 4 כשהיה יוצא מלהוות, היה מניח את המזרק על הכן שבהיכל, רַבֵּי
 5 יְהוּדָה אוֹמֵר שלא כדעת תנא קמא שהיו שני כנים שעל אחד הניח
 6 את המזרק עם דם הפר, ועל השני את המזרק של דם השעיר,
 7 אלא לא לֵא הָיָה שֵׁם אֵלָּא בְּן אֶחָד בְּלָבָד. מבארת הגמרא, תְּרֵי מָאִי
 8 מְעַמָּא לֹא – מדוע לא היו שני כנים, על כרחך מְשֻׁם דְּמַחְלָפִי, שאם
 9 יניח המזרק עם דם הפר על כן אחד והמזרק עם דם השעיר על כן
 10 שני, חוששים שמא כשירצה ליטלם יקדים ליטול את המזרק עם
 11 דם השעיר תחילה ונמצא שלא נעשה כסדר, שהרי בהזאות בפנים
 12 קדם דם הפר לדם השעיר. ולכך סובר שעשו רק כן אחד שלא
 13 יוכל להניח את המזרק עם דם השעיר עד שלא יטול את המזרק
 14 עם דם הפר. וקשה, וְנִעְבִּיד תְּרֵי – שתי כנים, וְלִיבְתוּב עֲלֵיהוּ הֵי
 15 דְּפִר וְהֵי דְשִׁעִיר, וכך לא יבוא לטעות ליטול תחילה את דם השעיר,
 16 אֵלָּא מוכח שרַבֵּי יְהוּדָה לִית לֵיהּ בְּתִיבָה לסמוך על כך.
 17 מקשה הגמרא: מִיִּתְיָבֵי, שנינו במסכת שקלים, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שׁוֹפְרוֹת
 18 הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ שְׁבָחָם הָיוּ נותנים את המעות, וְהָיָה כְּתוּב עֲלֵיהֶן, על
 19 שופר אחד תְּקֵלִין תְּרֵינֵן, ועל שופר שני תְּקֵלִין עֲתִיקוֹן, ועל שלישי
 20 קִינִין, ועל רביעי גְזוּלֵי עוֹלָה, ועל חמישי עֲצִים, שהמתנדב עצים
 21 היה מביא מעות של דמי שני גזירים והיה נותן המעות בקופה זו,
 22 ועל שישי לְבוֹנָה, שהמתנדב לבונה היה נותן המעות בקופה זו והיו
 23 קונים בהן לבונה ומקטירים אותה על מזבח החיצון, ועל שביעי
 24 הָיָה לְפָפוֹרָה, שהמתנדב זהב לכלי שרת היה נותן המעות בקופה
 25 זו והיו קונים בהם מזרקות. וְשִׁשָּׁה שׁוֹפְרוֹת שהיה כתוב עליהם
 26 לְנִדְבָה, שהיו לוקחים את הדמים של כל הבהמות שנאמר בהם
 27 הדין שירעו עד שיפול בהם מום ואחר כך ימכרו ויפלו דמיהם
 28 לנדבה, ונותנים בקופה זו והיו קונים בהם בהמות לקיץ המזבח.
 29 מבארת המשנה: תְּקֵלִין תְּרֵינֵן – שקלים חדשים, פירושו, אֵלוֹ
 30 שְׁקָלִים שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, שהיו מביאים במשך השנה אלו שלא
 31 הביאו באחד באדר את שקליהם וכשהביאו היו נותנים אותם
 32 בקופה זו. תְּקֵלִין עֲתִיקוֹן – שקלים ישנים, פירושו, מִי שֶׁלֹּא שָׁקַל
 33 אֶשְׁתֶּקֶד – בשנה שעברה ישקול לְשָׁנָה הַבָּאָה את שקלו שלא תרם
 34 בשנה שעברה, והיה נותן מעות אלו בשופר זה, ומעות אלו היו
 35 הולכים לשיירי הלשכה שמחם היו בונים את חומת העיר
 36 ומגדולתיה. קִינִין, הֵן תְּרִין – יונים גדולים, שהמתנדב תורים, היה
 37 נותן את המעות בשופר של הקינים, גְזוּלֵי עוֹלָה, הֵן בְּנֵי יוֹנָה,
 38 שהמתנדב בני יונה היה נותן את המעות בקופה זו, מפני שבני יונה

אגרות קודש

[כ"ו שבט, תש"כ]

... כותב ר"פ מהענינים הפעולות וההתועדויות בתוככי אנ"ש וחב"ד, ובודאי ימשיך בזה כסיום וחותרם מכתבו.

ויהי רצון שבכל הנ"ל תהיי הליכה מחיל אל חיל ועד לופרצת וגו', ויבשר טוב בזה וכמובן גם בעניני הפרטים, אשר הא בהא תליא.

והרי נמצאים אנו בער"ח אדר, אשר על כולו נאמר והחדש אשר נהפך (כל ענינים בלתי רצויים) לשמחה וליום טוב, והרי הימים האלו (כשהם) נזכרים (ה"ה גם) ונעשים וק"ל...

5	לתקן מותר לו לסמוך על דין ברירה, וְשׁוֹתֵה מִיָּד, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר	1	עֲשֶׂה מהמאה לוג הרי הם מְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן, תִּשְׁעָה מהתשעים	1
6	הסובר שיש ברירה, ולכך מועיל תנאו כיון שלאחר שיפריש יבורר	2	שנשתייירו הרי הם מְעַשֵּׂר שְׁנִי, וּמִיחַל – מחלל את המעשר שני על	2
7	איזה חלק הוא התרומה, ומה ששתה היה זה חולין מתוקן.	3	מעות שיש לו בביתו, שמאחר ובידו לתקן אין לו לסמוך על דין	3
		4	ברירה וצריך לתקן, ורק על הפרשת התרומה והמעשר שאין בידו	4

אגרות קודש

ב"ה, י"א שבט, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מדי' שבט עם המצורף אליו, בו שואל אודות השמועה שכאילו שלחתי חוזר לכל מוסדות וחסידי חב"ד בהנוגע לאופן כתיבת תאריך השנה תש"כ, בכ"ף כפופה ולא פשוטה, ושלא יהינו וכו'.

סגנון האמור אינו נכון, כי אם, אשר מאחד המוסדות חב"ד שאלו בשילהי שנה העברה בהנוגע להני"ל, וכתבתי דעתי לכתוב בכ"ף כפופה, אבל, מכמה טעמים, ולא כתבתי דעתי בנוסח האמור, שלא יהינו.

ואחד הטעמים - שאין דעתי נוחה לעשות מכל ענין וענין הוראה חמורה שבחמורות, והרי דינו בענינים הקיימים מכבר מסוג האמור, שלע"ע לא נתקבלו באיזהו מחוגי בני".

טעמי ונמוקי לכתיבה האמורה, העיקר הוא, אשר ספק האמור הוא גם בהנוגע לציוני הסימנים והפרקים בספרי הקדש שלנו, ציוני העמודים בספרים האמורים וכו', אשר ישנו בזה "נוהג בישראל" משך מאות ומאות בשנים, ומהנכון ביותר וביותר להתחשב עמו ולהתנהג כמוהו, ובפרט בהביא בחשבון אשר בשנים מלפנים הדפסת ספרים נקראת בשם מלאכת הקדש, והתייחסו לזה וגם להפרטים שלה - בדיוקנות, ובפרט שכמה מדפיסים היו בעלי סמכא ובעלי הוראה בכ"כ מקומות שהי בני ישראל, והרי דבר פשוט וכולי עלמא מודה בהנוגע לסימני טור, שו"ע וכו' - שכתוב בכ"ף כפופה.

מובן שאין הוכחה כלל ממה שבמקומות בודדים מוצאים כתוב בכ"ף פשוטה, ועד"ז בשאר אותיות מנצפ"ך, והוא ע"ד שלפעמים כתוב רנ"ת במקום תר"ן, ודוגמאות למאות ולאלפים - בפוי"מ בספרי אחב"י הספרדים ומכתביהם.

עוד טעם לעמדתי האמורה [אף שכנ"ל, הטעם הראשון מכריע בהחלט לדעת] והוא המובא בספרי רמז וסוד, אשר אותיות מנצפ"ך מסמנים המספרים: כ"ף פשוטה - ת"ק וכו', ולמה להנהיג אופן כתיבה שישתור להני"ל, אפילו את"ל שאינו שייך אלא בעניני רמז.

דא"ג - לכתבו בחוזר המצורף למכתבו, בהנוגע לדגש באותיות פשוטות, הרי נתקבל המכתב עש"ק בא, שבסיום הפטרה שלה - כף פשוטה ודגושה.

אכפול בחתימה מעין הפתיחה, שלמרות כל הנ"ל אין דעתי נוחה מעשיית אופן כתיבה האמורה לענין יסודי הכי עיקרי, ואפילו שתהי" לא כמו שמצוינים הסימנים בשו"ע, ובלבד שיקיימו את הכתוב בסימנים אלו.

בכבוד וברכה.

יומא. פרק חמישי – הוציאו לו דף נו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצא רש"י

בשבת. עוד חילוק אחר. דגבי דמאי קתני ושאר מעשר סמוך לו, זה שעשיתי מעשר עשו תרומת מעשר עליו. פירוש: מדה אחת שאני עתיד להפריש למחר יתא מעשר, ושאר מעשר דהיינו תש – יתא סמוך לו, אותה מדה שעשיתי תחילה מעשר היא תרומת מעשר על התשע, ומפריש למחר אותה מדה של תרומת מעשר ושוותה הכל. ואפילו אותם התשעה שחן מעשר, למאן דאמר מעשר ראשון מותר לזרים, ולרבי מאיר דאמר אסור לזרים, אם הוא לוי – שותהו. אבל בהדאי לא יועיל לו, שהרי אינו יכול להפריש אותה מדה בשבת, ובלא הפרשה אינו יכול לשתות אותה התשעה, כדקתני: אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע. ואם כן אם היה שותה המעשר כל כמה דלא הופרש – הוה ליה בבקיעת הנוד. אי נמי: בודאי טבל הוא וזקוק ליתן המעשר ללוי, לקיים מצות תנינה. עוד יש חילוק: דגבי דמאי קתני מעשר שני בצפוני או בדרומו, וגבי כותים לא קתני אלא תשעה מעשר שני, ואין קובע להם מקום. והיינו טעמא דקביעת מקום הוי כמו הפרשה ובבין השמשות איירי, כדקתני בתוספתא (דרמאי פרק ח) וקדש עליו היום, ובספק חשיכה מעשרין את הדמאי, לא את הדאי. ומהאי טעמא נמי לא קתני גבי כותים כדקתני התם ומוחלל על המעות, אלא: ומיחל ושוותה מיד. פירוש: מתחיל, או כמו שפירש הרב רבינו משולם זצ"ל: ומיחל בה"י – מזוג, מלשון "סבאך מהול במים" (ישעיה א). אבל לחלל אינו יכול, כיון שלא קבע לו מקום, כדתנאי בתוספתא דמסכת מעשר שני ופרק ג: מעשר שני שבחפז הוה יתא מחולל על איסור זה, ולא קבע לו מקום – רבי שמעון אומר: קרא שם, והכמים אמרין: עד שיאמר לצפוני או לדרומו. ומייתי התם עובדא דרבן שמעון בן גמליאל ורבי יהודה ורבי יוסי, שבנסבס אצל בעל הבית אחד בבבוי, והיה מחלל בענין זה, ואמרו לו: צא ואכול מעותיך השכרת מעות איכרת נפשות. ואפילו רבי שמעון, דאמר קרא שם, יש לומר: דמיירי כגון שאמר בתוכו, חדשיב כקביעות מקום, דהוי כעין פלוגתייהו דרפליג במסכת תרומות (פרק ג משנה ה). ומייתי לה בפרק "בבב מערבין" (עירובין לו:ב). האומר תרומת הכרי זה בתוכו, רבי שמעון אומר: קרא שם, ומפרש התם דכי אמר בתוכו – כאלו אמר באמצעיותו, דקבע מקום. ולא כמו שפירש רש"י ומיחל – מחלל, דאינו יכול לחלל, כדפרישתי. ועוד: אם היה שותהו בחילול בלא הפרשה – היה שותה טבלים למפרע, כדפרישתי לעיל וכן משמע הלשון, דקאמר שאני עתיד להפריש, אלמא: כולו צריך סופו להפריש. וליכא למימר דשאני עתיד להפריש לא קאי אלא אתרומת. דאי הוה חייילא בלא הפרשה – אם כן היתה מומצת, ואוסרת הכל. אם כן מעשר ראשון נמי (דכתיב) ביה תרומת מעשר. וליכא למימר דאתרומה ומעשר ראשון קאי, ולא אמעשר שני. דמאיזה טעם הוה לן למימר הכי? הא לא קתני אלא חזא יומנא "שאני עתיד להפריש", ואי קאי אתרי – קאי אכולהו. ועוד בתוספתא קתני: עשרה הבאים אחריהם, תשעה הבאים אחריהם. משמע אחריהן מן הכותי. ומיהו, הדיא ראיא דתוספתא דמסכת תרומה יש לדרומו, דכיון דמזכיר כסות התרומה המעשר – חשיב קריאת שם טפי, ולא בעינן קביעות מקום. ואיכא נמי למאן דאמר במסכת תרומות פרק שלישי (משנה ה): (האומר) תרומת הכרי ממנו עליו – קרא שם. ועוד תנן במסכת מעשר שני פרק ד (משנה ז): הפרה מעשר שני ולא קרא שם, רבי יוסי אומר: דיו, ומיהו, שאר הקושיות קשו לפירוש רש"י. ועוד: דרך משנה גופא בעיא קביעות מקום, מדקתני סיפא: בצפוני או בדרומו.

עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני – לאו דווקא, שהרי כיון שבבר נטל מן המאה שני לוגין לתרומה, אינו עולה עשרה שלימים למעשר ראשון ותשעה למעשר שני מן הנותרים, ואין לומר דחיישינן שמא שני – לאו דווקא, ולהכי אין למעט בשביל התרומה ממעשר ראשון וממעשר שני, ועריך לתקן עדיין אותם שני לוגין דשמא כבר הורמה התרומה, ונמצא שהם זקוקים למעשר והמעשרות נמי צריך לחזור ולתקן, דילמא הוה ליה מרבה במעשרות – אין לומר כן, דאם תיקן הכותי – תיקן כראוי, ואם לא תיקן – לא תיקן כלל, כדפרישתי לעיל.

דברי רבי מאיר – משמע הבא דאית ליה לרבי מאיר בריה, ובפרק "יש כבוד" (בבא בתרא, פ"א) אמר: דסבירא ליה כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשים ומחצה לקחות, דמספקא ליה אי בלקחות אי כירשים. אלמא: מספקא ליה אי אית בריה אי לא! ויש לחלק בין הבא – שמתנה ומברר דבריו, להדיא דהאחין שחלקו. שאינן מתנן ומבררין כלום. ובהא מיתרצא דרבא מוקי התם רבי מאיר ורבי יהודה כרב אסי, ובפרק "כל הגט" (גיטין כה:ב) קאמר רבא דתרייהו אית להו בריה. וכן יש לתרץ דשמואל, דאמר בפרק תרע"ב (ל"ב): דאפילו בדרבנן לית להו בריה גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות. ובפרק "מי שאחוז" (גיטין ע"ה:ב) אתקן שמואל בגיטא דשכיב מרע: אם לא מתי – לא יתא גט, ואם מתי – יתא גט, ואם לא מתי וכו'. ולכי מיתת הוי גיטא. אלמא דאפילו בדאורייתא אית ליה בריה. דכי האי גונא דייקנן בריש פרק "כל הגט" (שם כה:ב). ופירש רש"י שם הטעם דחשיב ליה בריה, משום דאין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בנט שבידו לקיימו כשהוא מתנה עליהם, וכשנתקיים התנאי – הוי גט למפרע, דהתם לאו משום בריה הוי גט, אבל הבא, דאין בידו, ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאיליו – אי לאו משום בריה לא הוי גט, עד כאן לשונו. והא דפריך בפרק "בבב מערבין" (עירובין לו:ב). אלא מעתה הוי לפניו שני רמונים של טבל, ואמר אם ירדו גשמים היום היא זה תרומה על זה, ואם לאו היא זה תרומה על זה – הוי גט, וזהו דלא הוי תרומה: דמשמע פשוטו לו דהויא תרומה – למאן דאית ליה בריה קאמר. אי נמי: אפילו למאן דלית ליה בריה קאמר, כיון דמתנה בין ירדו בין לא ירדו – חשיב טפי. והשתא, לפי החילוק שחילקנו בין היכא שמברר דבריו להיכא דלא קאמר מידי, ניחא נמי דשמואל דבהדיא דחבית ובהמה לא קאמר מידי. ואם תאמר: אם כן מאי פריך ב"מורבה" (בבא קמא ס"ט:ב) דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דאית ליה בריה בהדיא דכל המתלקט, ובהדיא דהאחין שחלקו לית ליה בריה: לישני דיש חילוק בין היכא שמברר דבריו כהדיא דכל המתלקט, חזרו בו הגמרא מתוך קושיא זו: יש לומר: משום דניחא ליה למימר לעולם כל הלוקט, כדקתני במשנה, וניחא ליה נמי למימר לא תיפוך. ועוד: כי הוה משני נמי הכי, אבתי הוה קשה ליה מהדיא ד"כל הגט" (גיטין כה:ב), דדייקנן התם דרבי יוחנן לית ליה בריה, דאמר אף אחרון נמי אין פוסל, אף על גב דהתם נמי מברר דבריו ומתנה לאיזה שארצה אגרש בו. ומיהו, כי עביד התם צריכותא בתרי מילי דרבי יוחנן – הוה מצי למימר: אי איתמר ההיא דהאחין שחלקו – הוה אמינא התם הוא דאין בריה משום דלא מברר דבריו, אלא בלאו הכי עביד צריכותא שפיר. ועוד יש לתרץ ההיא דשמואל בענין אחר: דבגין דהוה עומד להתברר, שהרי או יחיד או ימות. אבל ההיא דחבית ובהמה – שמא לא חילקו לעולם. וכן אנו צריכין לומר דלא תיקשי דרבי יוסי דהבא אדרבי יוסי בפרק "מי שאחוז" (שם ע"ה:ב) דקאמר: מה היא באותן הימים? רבי יוסי אומר: מגורשת ואינה מגורשת, ולכי מיתת – הוי גיטא, אלמא: יש בריה. ומיהו, בלאו הכי לא קשה, דמצי לחלק בין היכא דתולה בדת עצמו – לית ליה בריה, אבל היכא דתולה בדת אחרים בהקדוש ברוך הוא שחיי ומותר תלוי בידו – יש בריה, ולמאן דלא מפליג בין דעת עצמו לתולה בדת אחרים – לישני דטעמא דרבי יוסי הבא משום בקיעת הנוד. אבל קשה למאן דלא מפליג, דשמעין לרבי יוסי דלית ליה בריה אף על פי שמתנה ומברר דבריו בפרק "בבב מערבין" (עירובין לו:ב). האומר: מעשר שני שיש לי בבית היא מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס, רבי יוסי אומר: לא חילל. ולפי תירוץ שני שתרצנו אליבא דשמואל – ניחא, דבפרק "מי שאחוז" עומד להתברר או יחיד או ימות, אבל התם – שמא לא תעלה סלע בידו מן הכיס, דשמא יגב או יניח אותו כן לעולם. ומה שהוצרכנו לחלק אליבא דשמואל דבפרק "מי שאחוז" (גיטין ע"ה:ב) אית ליה בריה – היינו לפירוש רש"י, דפירש דכבי האי גונא נמי שייך בריה, ולא דמי לשאר תנאי דעלמא. אבל אי אמרינן דכל דבר שהוא כעין תנאי לא שייך ביה בריה, כי ההיא דשמואל ד"מי שאחוז" (שם) – לא קשה מידי. והא דרייק בפרק "כל הגט" (שם כה:ב) מהדיא דמה היא באותן הימים וכו' ולכי מיתת הוי גיטא אלמא יש בריה – היינו משום דמוקמינן לה בפרק "מי שאחוז" (שם ע"ה:ב) באומר: מעת שאני בעולם, כלומר: שעה אחת קודם למיתתו אם ימות, ואם כן, בשעה שיש לו לגט לחולל – לא מוכחא מילתא אם חילל אם לא, אלא שלאחר מיתה אמרינן הוברר הדבר למפרע שזו היתה שעה אחת קודם למיתתו. ומיהו קשה, מהדיא דאם בא חכם למרוח שהוא דרך תנאי, וקרי ליה בריהו ויש לחלק. לפי שמניח שני עירובין, ואין נראה. ועוד קשה: הא דאמר בפרק "כל הגט" (שם כה:ב) דריני בויעליך על מנת שירצה אבא שהוא דרך תנאי, וקרינן ליה בריהו אלא, פירוש רש"י עיקר, דאף על גב דדרך תנאי הוא, כיון דתולה אותו בדבר שאינו בידו – קרינן ליה בריה.

1 רבי יהודה רבי יוסי רבי שמעון אסורין – תימה: מנא ליה דשמייהו משום דאין בריהו;
2 הא קתני בהרי"א טעמיהו משום בקיעת הנוד! ויש לומר: דלא היה נראה לו שזה יחא
3 עיקר טעם לחוש לבקיעת הנוד ליום אחד. ומה שהשקט לו מבקיעת הנוד, אף על גב דאיתו
4 גופייהו לית להו האי טעמא – יש לומר שדיו ברעון מחזירין אותו, והיו מקשים לו כל מה
5 שדיו יכולין, רק שיחזור בו. וכי האי גונא הוא

6 הדיא דפרק "התערובת" (נבחים ע"ג) דקאמר רבי
7 אליעזר לרבנן גבי איברי בעל מום שנתערבו
8 באברים תמימים ותנן למעלה כו' לדידי מדרכת
9 'מום במ' – הא על דלא ירצו. הא על ידי תערובת –
10 ירצו. אלא לדידכו, דדרשיתו 'מום במ' לדרשה
11 אחריית, אודו לי מיהת דבשר בעלת מום כעצם
12 דמי. אף על גב דאידו גופיה לא סבירא ליה האי
13 טעמא, מדרמזין קרא. וכי האי גונא איבא בסוף
14 פרק קמא דגיטין (ידא) "הולך מנה לפלוגי", רב
15 אמר: חיבי באחריותו, ואם בא לחזור (אינון חחר, ו
16 ושמואל אמר: מתוך שחיבי באחריותו, אם בא
17 לחזור – (אינון חחר, ומפרש דבהולך כוכי דמי
18 קא מיפלגי, דלשמואל הולך [לאו] כוכי. והא
19 דקאמר מתוך שחיבי באחריותו אם בא לחזור
20 (אינון חחר – לדבריו דרב קאמר, אף על גב
21 דאידו גופיה אי הוה סבירא ליה כוכי, (דלאו) כוכי
22 דמי לא הוה אמר (אינון חחר מהאי טעמא. וכי
23 האי גונא איבא בפרק שלשי שבועות (כא"ב) –
24 בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן בשבועה "שלא
25 אוכל", ואל כל שהווא. וכן בפרק בתרא דמכות
26 (ז"א) בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן באוכל טבל כל
27 שהווא. ומה שמקשינן לרבי יהודה דלית ליה
28 בריה, וסבירא ליה בפרק "החובל" (בבא קמא
29 ז"א) גבי דין יום או יומים קנין פירות לאו כקנין
30 הגוף דמי, היאך מצא ידיו ורגליו. דלא משכחת
31 דמייתו ביכורים אלא חר בר חד עד יהושע בן נון.
32 וכן לרבי יוסי, דמספקא ליה התם אי כקנין הגוף
33 דמי, ואם תמצא לומר לאו כקנין הגוף – היאך
34 מצא ידיו ורגליו? דכי האי גונא פריך לרבי יוחנן
35 בסוף פרק "השולח" (גיטין מה"א) – מפורש בפרק
36 "השולח" ואין להאריך כאן בזה.

37 **מאי** שגא לכאן ולכאן (דלאו דאין בריה – על
38 כרחק רבי יוחנן לא מפליג בין תולה בדעת
39 עצמו לתולה בדעת אחרים, דאי מפליג – מאי
40 פריך? ליתא: לכאן ולכאן – תולה בדעת עצמו
41 הוא, ומורח ומערב – תולה בדעת אחרים הוא. אבל רב, דקאמר בפרק "בבא מערבין" (עירובין לו"ב) ליתא למתניתין דהתם, דאית ליה לרבי יהודה בריה, ופריך, אדרבה, ליתא לדאוי מקמי
42 מתניתין, ומשני: ליתא למתניתין מקמי (ברייתו) דהלוקח דאוי, דסמי חדא מקמי תרתי. ומקשים לשם: אדרבה, ליתא להדיא דהלוקח דאוי מקמי מתניתין דעירובין ומתניתין דגיטין (ע"ג.א):
43 מה היא באותן הימים, וברייתא ד"מורבה" (בבא קמא ט"ז) דשחרית בעל הבית אומר כל שילקטו עניים היום יחא מפקר. ובהתאך אית ליה לרבי יהודה בריה. ויש לומר: דרב ודאי מחלק
44 בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, והדיא דגיטין ו"מורבה" – תולה בדעת אחרים היא. ואם כן, לרבי יוחנן דלא מפליג – סבירא ליה ליתא לדאוי ודהלוקח מקמי והני מתניתיות.
45 ואף על גב דבפרק "משילין" (ביצה לו"ב) פריך אחא דקאמר דלרבי יוחנן בדרבנן אית ליה בריה, מדרפיש רבי יוחנן מילתיה דאוי. אלמא: הכי סבירא ליה והדר ביה מוכח הדיא קושיא. אלמא:
46 דלרבי יוחנן איתא לדאוי. יש לומר: דלאו מוכח הדיא קושיא חר ביה, ובלאו הכי נחא ליה לשניי: לעולם לא תיפוך. ותימה: אליבא דמאן קמייתו בשמעתא מדאי? אי אליבא דרב, מאי
47 מייתו מדאי? דהוי תולה בדעת עצמו להדיא דשופרות, דהוי תולה בדעת אחרים? דאדרבה, בתולה בדעת אחרים – אית ליה לרבי יהודה בריה. ואי אליבא דרבי יוחנן קא מייתו – הא
48 לדידיה ליתא לדאוי? וצריך לומר: דאליבא דרב קאמר הכא. והדיא דשופרות – חשוב כחולה בדעת עצמו, כיון דאין הקנין מתפרשות אלא בליקחת בעלים, אי (נמי) בעיית כהן תליה,
49 שדעת כהן המקריב חשוב כמו היא עצמה. ובהא נמי מיתרצא מאי דקשיא לי מאי קאמר ליתא למתניתין מקמי דאוי ודהלוקח, והא מלתא דרבינו יצחק אינה משנה בהדיא ד"הלוקח" אלא
50 ברייתא היא, ואלמא סמינן מתניתין דעירובין מקמי תרי ברייתו, רבי לא שגא רבי חיאי נמינן לוי אדרבה, סמי אפילו ברייתו טובא מקמי חדא מתניתין? והדי נראה לי לותרן: דרב לטעמיה
51 דאמר בפרק "הגולקו" (בבא קמא ע"ג) בגמרא אמר לו בעבדים – הרי שלך לפניך, סמי מתניתין מקמי תרי ברייתו. ולפי מה שפירשתי דהדיא דשופרות חשיב תולה בדעת עצמו –
52 נחא, דבלאו הכי איבא למימר ליתא למתניתין דעירובין מקמי מתניתין דשופרות ודהלוקח דאוי. והא דלא מייתו לה התם – משום דאינה פשוטה כל כך שיהא טעמו שלרבי יהודה משום
53 דאין בריה, והא דייקנון עלה טובא בשמעתין, ומהשתא נמי נחא דלא נצטרך לדחוק ולומר דרבי יוחנן פליג על רב, וקסבר ליתא לדאוי – כיו ודחוק. ועוד: דקשיא מהדיא דשיליה ביצה
54 כדפרישית. אלא נימא דלרבי יוחנן נמי, מרמא מפרש למלתיה דאוי – אלמא קסבר כותיה, וסבירא ליה דליתא למתניתין דעירובין וברייתא דכל שילקטו מקמי מתניתין דשקלים דשופרות,
55 ומקמי הדיא דהלוקח דאוי. והדיא דמה היא באותן הימים – סבירא ליה לרבי יוחנן דלא דייקנון מינה דיש בריה, משום דלכי מייתו הוי גיטא. דילמא: לכי מייתו – זקוקה ליבם, וחולצת
56 ולא מתייבמת, וכל זמן שבעלה חי – הרי היא כאשת איש לכל דבריה. ולפי זה מייתו שפיר בשמעתא מדאי בין לרב בין לרבי יוחנן, דתרייתוהו אית להו שפיר דאוי. ורבינו אלחנן תירץ:
57 דאליבא דרב קאמר, דלא קאמר מידי כגון ההוא דלעיל דרבא, ומדמי בריה דתולה בדעת אחרים להיבא דאמר ומברר דבריו מתולה כמו ההוא דאוי, אף על גב דתולה בדעת עצמו הוי

1 לכשיביקע – נחשו לו. כלומר: לא הישגין לשמא יבקע, דאפשר דמסר ליה לשומר. אין
2 אדם מתנה על שני דברים – לזניה שני עירובין אחד למורה ואחד למערב, שמא אם
3 יבאו שני חכמים אחד למורה ואחד למערב, ולומר לאי זה מהן שארצה אך למחר. לפי
4 שקניית עירובין בין השמשות היא, וכשהו ברור למחר אותו שירצה – לא סמכין אבריה
5 לומר הובר שהעירוב לצד חכם זה קנה שביתה

6 אמש. אלא על חכם אחד, ואינו יודע לאיזה רוח
7 יבא – הוא מתנה: אם בא למורה – עירובי של
8 מורה יקנה, ואם בא למערב – עירובי של מערב
9 יקנה. ואילו לכאן ולכאן על שני חכמים למקום
10 שארצה אך – לא, דאין בריה. והיוני במ –
11 דקא סלקא דעתך בין השמשות עדיין חכם לא
12 בא, והוא באלכסון, ויכול לבא משתחשך
13 למורה ולמערב, ובא לו לאחד מהן. מורה
14 ומערב נמי – כשתלה זה עירובי בדעת החכם,
15 לומר: יקנה עירוב לרוח שהחכם בא לה – אין
16 בריה, שמא בין השמשות היה בדעתו של חכם
17 לרוח שכנגדה. ואמר ר' יוחנן בשכבר בא חכם
18 – בין השמשות, דקנה עירוב לאותו הרוח, שכך
19 התנה זה מבעוד יום. והשתא דאמרת – טעמא
20 דר' יהודה בקני חובה משום דבריה לית ליה,
21 אבל כתיבה אית ליה. יום הכפורים – דקאמר:
22 לא היה שם אלא כן אחד, ליעבד תרו וכי. לאו
23 אדעתיה – לעיוני בכתיבה. דם הפי סומך –
24 כדאמרן באידך פירקין (מה"א) שדומה לדם
25 הפרים. ההוא – שליח צבור דנחית קמיה
26 דרבא, והדיא אומר סדר יום הכפורים בתפלה,
27 כמו שאנו אומרים. חדא כרבנן – דאמרת כן
28 השני. והדיא כר' יהודה – דאמרת נטל תחילה
29 ואחר כך נחיה, אלמא: לא היה כן שני להניחו,
30 לכך והוצרך לטול תחילה.

השתא
1 **ישני שפתיכל, נטל דם הפי והניח דם השעיר. אמר ליה: חדא פרבנן וחדא רבני יהודה!?**
2 **אימא:** הניח דם השעיר ונטל דם הפי. "והיה ממונו על הפרכת בגדו ארון מבחויץ". תנו
3 רבנן: "וכן יעשה לאהל מועד", מה תלמוד לומר? קשם שפונה לפני לפנים – קד מזה
4 בהיכל, מה לפני לפנים – אחת למעלה ושבע למטה מדם הפי, קד מזה בהיכל. וכשם
5 שלפני לפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר – קד מזה בהיכל. "השכן אתם בתוך
6 ממואתם" – אפילו בשעת שהן ממואים שכינה עמהם. אמר ליה ההוא מינא לרבי חנינא:
7 השתא

8 הוא, ומורח ומערב – תולה בדעת אחרים הוא. אבל רב, דקאמר בפרק "בבא מערבין" (עירובין לו"ב) ליתא למתניתין דהתם, דאית ליה לרבי יהודה בריה, ופריך, אדרבה, ליתא לדאוי מקמי
9 מתניתין, ומשני: ליתא למתניתין מקמי (ברייתו) דהלוקח דאוי, דסמי חדא מקמי תרתי. ומקשים לשם: אדרבה, ליתא להדיא דהלוקח דאוי מקמי מתניתין דעירובין ומתניתין דגיטין (ע"ג.א):
10 מה היא באותן הימים, וברייתא ד"מורבה" (בבא קמא ט"ז) דשחרית בעל הבית אומר כל שילקטו עניים היום יחא מפקר. ובהתאך אית ליה לרבי יהודה בריה. ויש לומר: דרב ודאי מחלק
11 בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, והדיא דגיטין ו"מורבה" – תולה בדעת אחרים היא. ואם כן, לרבי יוחנן דלא מפליג – סבירא ליה ליתא לדאוי ודהלוקח מקמי והני מתניתיות.
12 ואף על גב דבפרק "משילין" (ביצה לו"ב) פריך אחא דקאמר דלרבי יוחנן בדרבנן אית ליה בריה, מדרפיש רבי יוחנן מילתיה דאוי. אלמא: הכי סבירא ליה והדר ביה מוכח הדיא קושיא. אלמא:
13 דלרבי יוחנן איתא לדאוי. יש לומר: דלאו מוכח הדיא קושיא חר ביה, ובלאו הכי נחא ליה לשניי: לעולם לא תיפוך. ותימה: אליבא דמאן קמייתו בשמעתא מדאי? אי אליבא דרב, מאי
14 מייתו מדאי? דהוי תולה בדעת עצמו להדיא דשופרות, דהוי תולה בדעת אחרים? דאדרבה, בתולה בדעת אחרים – אית ליה לרבי יהודה בריה. ואי אליבא דרבי יוחנן קא מייתו – הא
15 לדידיה ליתא לדאוי? וצריך לומר: דאליבא דרב קאמר הכא. והדיא דשופרות – חשוב כחולה בדעת עצמו, כיון דאין הקנין מתפרשות אלא בליקחת בעלים, אי (נמי) בעיית כהן תליה,
16 שדעת כהן המקריב חשוב כמו היא עצמה. ובהא נמי מיתרצא מאי דקשיא לי מאי קאמר ליתא למתניתין מקמי דאוי ודהלוקח, והא מלתא דרבינו יצחק אינה משנה בהדיא ד"הלוקח" אלא
17 ברייתא היא, ואלמא סמינן מתניתין דעירובין מקמי תרי ברייתו, רבי לא שגא רבי חיאי נמינן לוי אדרבה, סמי אפילו ברייתו טובא מקמי חדא מתניתין? והדי נראה לי לותרן: דרב לטעמיה
18 דאמר בפרק "הגולקו" (בבא קמא ע"ג) בגמרא אמר לו בעבדים – הרי שלך לפניך, סמי מתניתין מקמי תרי ברייתו. ולפי מה שפירשתי דהדיא דשופרות חשיב תולה בדעת עצמו –
19 נחא, דבלאו הכי איבא למימר ליתא למתניתין דעירובין מקמי מתניתין דשופרות ודהלוקח דאוי. והא דלא מייתו לה התם – משום דאינה פשוטה כל כך שיהא טעמו שלרבי יהודה משום
20 דאין בריה, והא דייקנון עלה טובא בשמעתין, ומהשתא נמי נחא דלא נצטרך לדחוק ולומר דרבי יוחנן פליג על רב, וקסבר ליתא לדאוי – כיו ודחוק. ועוד: דקשיא מהדיא דשיליה ביצה
21 כדפרישית. אלא נימא דלרבי יוחנן נמי, מרמא מפרש למלתיה דאוי – אלמא קסבר כותיה, וסבירא ליה דליתא למתניתין דעירובין וברייתא דכל שילקטו מקמי מתניתין דשקלים דשופרות,
22 ומקמי הדיא דהלוקח דאוי. והדיא דמה היא באותן הימים – סבירא ליה לרבי יוחנן דלא דייקנון מינה דיש בריה, משום דלכי מייתו הוי גיטא. דילמא: לכי מייתו – זקוקה ליבם, וחולצת
23 ולא מתייבמת, וכל זמן שבעלה חי – הרי היא כאשת איש לכל דבריה. ולפי זה מייתו שפיר בשמעתא מדאי בין לרב בין לרבי יוחנן, דתרייתוהו אית להו שפיר דאוי. ורבינו אלחנן תירץ:
24 דאליבא דרב קאמר, דלא קאמר מידי כגון ההוא דלעיל דרבא, ומדמי בריה דתולה בדעת אחרים להיבא דאמר ומברר דבריו מתולה כמו ההוא דאוי, אף על גב דתולה בדעת עצמו הוי

ימא דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצנ

מקשה הגמרא: והשתא דאמרין לרבי יהודה שסובר שאין ברייה, 62
הא בתיבה אית ליה שאפשר לסמוך על כך בכדי שלא יטעו, אם 63
כן, יום הכיפורים ששנינו במשנה (לעיל ג) שלרבי יהודה לא היה 64
אלא פן אחד להניח עליו את המזרק עם הדם, נמי נעביר תרי – 65
נעשה שני כנים ונכתוב עליהם איזה לדם הפר ואיזה לדם השעיר, 66
ולא יבוא לטעות וליטול תחילה את דם השעיר. מתרצת הגמרא: 67
משום חולשא דבהן גדול מחמת הצום וכל העבודות ביום 68
הכיפורים, לא אדעתיה – אינו נותן לבו לעיין בתיבה. 69
מוכיחה הגמרא: דאי לא תימא הכי – שאם בלא בתיבה על כל פן 70
יש לשאלו, מדוע לא נעשה שני כנים, והא בלא בתיבה על כל פן 71
למה הוא משמש נמי לא יטעה, שהרי האי – דם הפר נפיש – 72
מרובה, והאי – דם השעיר זופר – מועט, ולא יבוא לטעות, 73
ובהכרח שחששו משום חולשת הכהן גדול שיטעה אף בזה. וכי 74
תימא לדחות הראיה לסברא זו, שאין לסמוך על הפרש שבין 75
כמות הדמים כיון שאפשר שלא מקביל ליה מדם הפר את כוליה 76
– כל הדם, ואם כן יהיו דם הפר ודם השעיר שבמזרק שוים, והאמר 77
רב יהודה, השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שנאמר (ויקרא 78
ד) [ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד המזבח] [מזבח העולה], וסבר 79
כן בהכרח שדם הפר היה מרובה מדם השעיר, ומכל מקום סבר 80
רבי יהודה שמפני הטעות היו עושים רק כן אחד במקדש, הרי 81
מוכח שמפני חולשת הכהן גדול חששו שיטעה גם במקום שיש 82
היכר. וכי תימא לדחות שאף אם אכן קיבל את כל דמו של הפר, 83
עדיין יש לחוש לטעות, וזאת משום דילמא משתפיף מיניה – שמא 84
ישפך מדם הפר ואז תהא כמות דם הפר שווה לדם השעיר. אין 85
חשש זה נכון, שהרי מכל מקום חלוק דם הפר מדם השעיר, דהאי 86
– דם השעיר חיוור – דהם צלול שאינו אדום גמור והאי – דם הפר 87
סופק – אדום גמור. אלא בהכרח הטעם שלרבי יהודה לא היה שני 88
כנים מפני שחושש שמשום חולשא דבהן גדול לא אדעתיה ויטעה, 89
הבא נמי הטעם שלא סמכו בזה על כתיבה הוא שמשום חולשא 90
דבהן גדול לא אדעתיה. 91
ההוא דנחית – ירד לפני התיבה, להיות שליח ציבור קמיה דרבא – 92
לפני רבא, וכשהיו אומרים ביום הכיפורים את סדר העבודה, טעה 93
השליח ציבור ואמר, יצא והניחו על פן שני שפתיכל, נטל דם הפר 94
והניח דם השעיר, ונשמע מדבריו שאף לרבנן שהיו שני כנים 95
בהיכל, היה נוטל את דם הפר לפני שהיה מניח את דם השעיר. 96
אמר ליה רבא, כיצד אמרת תדא כרבנן שהיו שני כנים במקדש, 97
ותדא בריה יהודה שמתחילה נוטל את דם הפר ואחר כך מניח את 98
דם השעיר ומשמע שלא היה כן שני ולכן מתחילה נטל ורק אחר 99
כך הניח, אימא – תאמר הניח דם השעיר ונטל דם הפר, וכדברי 100
רבנן שהיה מניח תחילה את דם השעיר, והטעם לכך, בכדי 101
שתהיה ידו הימנית פנויה לקבל את דם הפר, שאם יצטרך ליטול 102
דם הפר כשדם השעיר עדיין בידו נמצא שצריך לקבל ביד שמאל. 103
שנינו במשנה: נטל דם הפר וכו' והיה מניחו על הפרכת כנגד ארון 104
מבחוץ, תנו רבנן, נאמר בתורה לאחר סדר ההזאות מדם הפר 105
והשעיר בקדש הקדשים (ויקרא טו טו), יכפר על הקדש מטמאת בני 106
ישׂראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד. מבררת 107
הברייתא: מה תלמוד לומר – מה באה אלמדנו תיבת יעשה, 108
שלא כדארה היה די לומר וכן לאהל מועד. מבארת הברייתא: תיבת 109
יעשה באה אלמדנו שיש להקיש את ההזאות שבהיכל להזאות 110
שבקדש הקדשים, ולומר, בשם שמונה לפני לפני – בקודש 111
הקדשים, כך מזה בהיכל, שהוקשו ההזאות זו לזה והם שוים בכל 112
דיניהם, מה לפני לפני מזה הכהן גדול אחת למעלה ושבע למטה 113
מדם הפר, כך מזה בהיכל אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר, 114
וכשם שלפני לפני מזה הכהן גדול אחת למעלה ושבע למטה מדם 115
השעיר, כך מזה בהיכל אחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר. 116
הברייתא ממשיכה לדרוש את המשך הפסוק: נאמר (שם) וכן 117
יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך מכתבתם. למדנו מפסוק זה 118
שאפילו בשעת שישאל חוטאים והן ממימים בטומאת עונותיהם, 119
אין הקב"ה עוזבם ושכינה עמם. 120
מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא, 121

רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אומרין את היין בשתיה. אלא 1
סובר רבי יהודה שאין ברייה, ולכך גם סובר רבי יהודה שלא היו 2
שופרות לקיני חובה, שכאשר יודע שמת אחד מנותני המעות 3
יפסלו כולם מהקרבה, ולא יועיל להוציא ארבעה זווים ולומר 4
שהתברר שאלו הם מעותיו של המת, כיון שהוא סובר שאין 5
בריה. 6
דוחה הגמרא: ממי – מזהיכן יודעים שזהו טעמו של רבי יהודה, 7
דילמא שאני התם – שונה שם המקרה, בדרקתני טעמא – שהרי 8
אמרו לו את הטעם שחלוק עליו, שכן אמרו לו לרבי מאיר, אי אתה 9
מוזה שפא הנוד ונמצא שותה מכלים למפרע – היאך מותר 10
לשותות משום הנכאי שלמחר יפריש את התרומה מדיין, הרי יתכן 11
שיבקע הנוד וישפך היין ולא יוכל להפריש. ואמר להם רבי מאיר 12
לבישקבוק, שאין לנו לחשוש שיבקע הנוד ולא יוכל להפריש את 13
התרומה, כיון שאפשר ליתנו ביד שומר. ומכל מקום משמע 14
שטעמו של רבי יהודה שאוסר אינו משום שסובר שאין ברירה, 15
אלא משום שחושש שמא יבקע הנוד ולא יוכלו להפריש את 16
התרומה, ואם כן אין להוכיח מדברי רבי יהודה שסובר שאין 17
ברירה. 18
מוכיחה הגמרא את דעת רבי יהודה ממקום אחר: בהלכות עירוב 19
תחומין נאמר שאדם החפץ שיהא מותר לו לילך בשבת מחוץ 20
אלאפיים אמה מהמקום ששובת שם, מניח עירוב ומזון שתי 21
סעודותו בסוף אפיים אמה ממקום שבייתו, ועל ידי כן נחשב 22
כאילו הוא שבת במקום שהניח את העירוב ומותר לו לילך משם 23
עוד אפיים אמה. והשומע שיבואו שני חכמים אחד למזרח ואחד 24
למערב ואינו יודע לאיזה מהם ירצה לילך, לדעת רבנן (עירובין לה), 25
מניח עירוב בשני הצדדים בסוף אפיים אמה מהיכן ששובת, 26
ומתנה ואומר שאם ירצה לילך לחכם שבצד מזרח יקנה שבייתו, 27
בעירובו שבצד מזרח, ומשם יהא מותר לילך עוד אפיים אמה, 28
ואם ירצה לילך לחכם שבצד מערב יקנה שבייתו במקום שעירב 29
בצד מערב ויהא מותר לילך עוד אפיים אמה. 30
אלא יש להוכיח שרבי יהודה סובר שאין ברירה, בדרקתני אי – שם 31
חכם, דתני אי, רבי יהודה אומר, אין אדם מתינה על שני דברים 32
באחד – אין אדם יכול להניח עירוב בשני צדדים ולהתנות ולומר 33
שלאיזה צד שירצה לילך מחוץ, שם יקנה לו עירובו, משום שזמן 34
קניית השביתתו במקום העירוב הוא אבה להשמשות, ואי אפשר 35
לסמוך לכשיאמר למחרת בשבת שדעתו לילך לצד פלוני, ולומר 36
שאכן הוברר שבבין השמשות נתכוין לקנות צד זה, שכן חוששים 37
שמה בשעת בין השמשות היתה דעתו לילך לצד אחר. אלא רק 38
בחכם אחד שבא, ולא ידע בבין השמשות לאיזה צד יבוא החכם, 39
יכול להתנות אם בא חכם למורה יהיה עירובו למורה, ואם יבוא 40
למורה יהיה עירובו למורה, אבל לבאן ולבאן שיוכל אחר כך 41
לברור לעצמו לאיזה צד הוא רוצה לילך, לא מועיל העירוב, 42
כאמרו. והיון כה – ושאולו בזה, מאי שנא לבאן ולבאן, באופן 43
שבאים שני חכמים, דלא יכול לומר בשבת להיכן רוצה לילך 44
ולברר למפרע שלצד זה קנה עירובו, וזאת משום דאין ברייה, אם 45
כן למורה ומעריך – אף כשמתנה על חכם אחד שיבוא ואינו יודע 46
לאיזה צד יבוא, נמי נאמר שלא יועיל משום שאין ברייה, כיון 47
שאפשר שבבין השמשות היתה דעתו של החכם לילך לצד האחר 48
ורק עכשיו החליט לילך לצד זה, ומדוע יכול לברר לאיזה צד הוא 49
מערב. ואמר רבי יוחנן, שדין הברייתא נאמר ששכר פא חכם קודם 50
בין השמשות, וכיון שבבין השמשות שהוא זמן קניית העירוב כבר 51
היה החכם באחד מהצדדים אלא שאותו מניח העירוב לא ידע 52
היכן, אין צריך לבוא לדין ברירה, כיון שאותו צד שאליו בא חכם 53
כבר היה מבורר, ורק למחרת נתגלה דבר זה לאיזה צד חל 54
העירוב. 55
נתבאר עד כאן דעת רבי יהודה שאין לסמוך על ברירה, וזהו 56
טעמו לכך שלא היו שופרות לקיני חובה, כיון שאם יתערבו מעות 57
כשרים ופסולים לא תועיל תקנה להשליך חלק המעות ולברר 58
בכך שאלו הפסולים. אולם לולי חשש זה, היו מעמידים שופרות 59
אף לקיני חובה ואין חשש שיחליפו בין חובה לנדבה שכן אפשר 60
לכתוב על השופרות, וסומכים על הכתיבה שלא יבואו לטעות. 61

61 הדמים בפרוכת בשעת ההזאות.
 62 שואלת הגמרא: וְדִלְמָא – הרי יתכן שהדמים הללו דָּפַר הַעֲלָם דָּבַר
 63 שֶׁל צְבוּר, וְשִׁעְרֵי עֲבוּדָה וְרָה הוּוּ, שהרי אף את דמי קרבנות אלו
 64 מזים היו על הפרוכת, ואין להוכיח מכך על פר ושעיר של יום
 65 הכפורים שהיו נוגעים הדמים בפרוכת. משיבה הגמרא: דִּתְוּא
 66 דְעֲבוּדֵי כְסָדְרָן – שראה שטיפי הדמים היו מסודרים בשורה זו תחת
 67 זו, ורק בפר ושעיר של יום הכפורים שנינו שהיה מזה אותם
 68 כמצליף דהיינו בשורה זו תחת זו, ואילו בפר העלם דבר של ציבור
 69 לא היו מזים זה על זה.
 70 הגמרא מביאה ברייתא הדנה על מקום הזאות הדם של פר העלם
 71 דבר של ציבור: וְתַנּוּ גַמִּי – שנינו אף לַגְבִּי פֶר הַעֲלָם דָּבַר שֶׁל צְבוּר
 72 כִּי הָאֵי גְוֹנָא – שנחלקו תנאים אלו באותה מחלוקת אם צריך
 73 שיגעו הדמים בפרוכת. כְּשֶׁהוּא מְזָה בהיכל מדם פר העלם דבר של
 74 ציבור, לא היו צריכים שהיהו הדמים נוגעין בְּפִרוּכָת, אלא היה מזה
 75 כנגד הפרוכת, וְאִם נִגְעוּ הדמים בפרוכת נִגְעוּ, ואין ההזאה נפסלת
 76 בכך. אֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי, אֲנִי רֵאִיתִיהּ – את הפרוכת בְּרוֹמֵי,
 77 והיו עֲלֶיהָ כְּמַה טִּיפֵי דְמֵימֵי שֶׁל פֶּר הַעֲלָם דָּבַר שֶׁל צְבוּר וְשִׁעְרֵי
 78 עֲבוּדָה וְרָה, והרי לנו שנגעו בה הדמים בשעת ההזאות.
 79 שואלת הגמרא: וְדִלְמָא – והרי יתכן שהדמים הללו דָּפַר הַעֲלָם וְשִׁעְרֵי שֶׁל
 80 יוֹם הַכְּפֻרִים נִיגְהוּ, ואין להוכיח שאף בפר העלם דבר של ציבור
 81 היו הדמים נוגעים בפרוכת. משיבה הגמרא: דִּתְוּנְהוּ דְעֲבוּדֵי שֶׁלָּא
 82 כְּסָדְרָן – שראה שטיפי הדמים לא היו מסודרים בשורה זו תחת זו,
 83 ואילו בפר ושעיר של יום הכפורים שנינו שהיה מזה אותם
 84 כמצליף דהיינו בשורה זו תחת זו, ומוכח שדמים אלו של פר
 85 העלם דבר של ציבור.
 86 הגמרא דנה מה הדין כאשר נתערבו דמי הפר והשעיר: נִתְעַרְבוּ לוֹ
 87 דְמֵימֵי שֶׁל פֶּר בְּדָמִים שֶׁל שְׁעִיר לַפְנֵי שְׁהוּהּ מֵדָם בַּפְּנִים, אֲמַר רַבָּא,
 88 נִוְתָן אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעָה לְמַטָּה מתערובת זו שיש בה מדם הפר
 89 והשעיר, וְעוֹלָה לוֹ הַזָּוָה זו לְכָאֵן וְלִכְאֵן – לחובת הזאת דם הפר
 90 ולחובת הזאת דם השעיר. אֲמַרְיָהּ אֵת דְבַרֵּי רַבָּא קַמֵּיהּ דְרַבִּי יְרֵמְיָהּ,
 91 אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ, כְּכֹלָאֵי טַפְשָׁאֵי – בבליים טפשים, מִשּׁוּם דְרִדְוֵי
 92 בְּאַרְעָא דְחִשׁוּבָא – שדרים הם בארץ בבל שעמוקה וחשוכה היא,
 93 לְכַךּ אֲמַרְיָהּ שִׁמְעָתָא דְמַחְשָׁבָן – בהם אומרים דברים חשובים,
 94 שכשאינם יודעים טעם דבר הם בודים מליבם דברים שאינם
 95 נכונים, שהרי לדברי רבא שמוזה בהזאה אחת לשם דם הפר
 96 והשעיר, הָא קָא יְהִיב לְמַעְלָה שִׁעְרֵי מְקַמֵּי מְטָה דָּפַר – הרי נמצא
 97 שמקדים לתת את המתנה שלמעלה מדם השעיר, לפני שנתן את
 98 המתנות שלמעלה מדם הפר, וְהַתְוֹרָה אֲמַרְהּ (ויקרא טו א) 'וְכֹלָה כֹּפֶסֶר
 99 אֵת הַקֹּדֶשׁ', כלומר כלה את הכפורות כסדר האמור, והרי זה כנו
 100 ששנה הכתוב את הענין שוב כדי לומר שמעכב, ולצוות לכהן בְּלֶה
 101 את כל ההזאות שצריך להוות מִדָּם הַפֶּר, וְרַק אַחַר כֵּךְ בִּלְהַ לְהוֹדֹת
 102 את ההזאות שצריך להוות מִדָּם הַשִּׁעִיר ואין לו לשנות מהסדר
 103 האמור בתורה. אֲלֵא אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ, נִוְתָן מתערובת הדמים הללו
 104 הזאה אחת לְמַעְלָה וְשִׁבְעָה הַזָּוָה לְמַטָּה לְשֵׁם קִיּוֹם חַיִּיב הַזָּוָה דָּם
 105 הַפֶּר, וְחֹזֵר וְנִוְתָן מתערובת זו שוב אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעָה לְמַטָּה לְשֵׁם
 106 הַזָּוָה דָּם הַשִּׁעִיר ונמצא שהוזה את כל ההזאות כסידורן.
 107 עוד דנה הגמרא: נִתְעַרְבוּ לוֹ הַדְּמִים שֶׁל הַפֶּר בְּדָמִים שֶׁל הַשְּׁעִיר
 108 בְּמִתְּנֵי הָאֲחֵרוֹנוֹת – לאחר שכבר הוזה הזאה אחת למעלה מדם
 109 הפר ועדיין לא הוזה ממנו את שבע ההזאות שלמעלה, כִּכְר רַב פִּסְאָ
 110 כשדן בדין זה קַמֵּיהּ דְרַבָּא לְמִימַר, נִוְתָן שִׁבְעָה הַזָּוָה לְמַטָּה לְשֵׁם
 111 הזאת דם פֶּר וְלִשְׁם הַזָּוָה דָּם הַשִּׁעִיר, וְאַחַר כֵּךְ חֹזֵר וְנִוְתָן הַזָּוָה
 112 אַחַת לְמַעְלָה לְשֵׁם שְׁעִיר. אֲמַר לִיהּ רַבָּא, עַד הַשְּׁתָּא – עד עכשיו
 113 קָרוּ לָנוּ בני ארץ ישראל טַפְשָׁאֵי, וְהַשְּׁתָּא – ומעכשיו יקראו לנו
 114 טַפְשָׁאֵי דְטַפְשָׁאֵי – טפשים שבטפשים, מאחר דְקָא מְגַמְרִינֵי לְהוּ וְלֵא
 115 גְמַרְיָהּ – שאף לאחר שהם מלמדים אותנו, אין אנו לומדים
 116 מדבריהם, שהרי אם נתן מתחילה את ההזאות שלמעלה לקיים את
 117 חיוב ההזאות למטה מדם הפר ומדם השעיר וְהָא קָא יְהִיב מְטָה
 118 דְשִׁעִיר מְקַמֵּי מַעְלָה דְשִׁעִיר – הרי נמצא שהוזה מקדים להוות למטה
 119 מדם השעיר לפני שהוזה ממנו למעלה, וְהַתְוֹרָה אֲמַרְהּ בסדר
 120 ההזאות תָּן הַזָּוָה לְמַעְלָה וְאַחַר כֵּךְ לְמַטָּה.

1 הַשְּׁתָּא – עכשיו בזמן הגלות, פָּרִי – בודאי שְׁמַמֵּים אֲתוּן – אתם
 2 בני ישראל, ואין השכינה שורה עמכם, שכן מעיד עליכם הכתוב,
 3 דְכִתִּיב עַל כְּנֹסֶת יִשְׂרָאֵל (איכה א ט) שגלתה משום שְׁמַמֵּי אֲמַתָּה
 4 כְּשׁוֹלֵי' – בשולי בגדיה, כנדה ששולי בגדיה נכתמים בדמי
 5 טומאתה. אֲמַר לִיהּ רַבִּי חֲנִינָא לאותו מִין, תָּא חַוִּי – בוא וראה מה
 6 כְּתִיב בְּהוּ בִּישְׂרָאֵל, 'הִשְׁכַּן אֲתָם בְּתוֹךְ מְטַמְּאֵתִים', שֶׁאִפִּילוּ כְּזֶמֶן שֶׁהָיוּ
 7 שְׂמֵימֵי, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּישְׂרָאֵל.
 8 בהרייתא לעיל (נ) נתבאר ללמוד בהיקש את הזאות דם הפר
 9 והשעיר בהיכל מהזאתם בקודש הקדשים. מקשה הגמרא: וְכִי
 10 בדיני קדשים דָּבַר הַלְּמַד – הנלמד בְּהִיקֵשׁ, חֹזֵר וְלִמְלַד אותו דין
 11 למקום אחר בְּהִיקֵשׁ נֹסֶף, הרי כלל בדינינו (ובחים טו) שבקדשים אין
 12 למדין בהיקש מדין שנלמד בהיקש, ומאחר ומנין ההזאות אחת
 13 למעלה ושבע למטה בפר ובשעיר לא נאמרו בפירוש, אלא נאמר
 14 בפר שבע הזאות למטה, ולמדנו בהיקש שאף מדם השעיר מוזן
 15 כך, ונאמר בשעיר הזאה אחת למעלה, ולמדנו בהיקש שאף בפר
 16 מוזן כך, כמבואר בברייתא לעיל (נח). וכיון שההזאות שבפנים
 17 נלמדו בהיקש זו מזו, כיצד יתכן ללמוד מהם בהיקש את ההזאות
 18 שבהיכל.
 19 מתרצת הגמרא: הָאֵי – דין זה של ההזאות שבפנים שנלמדו זה
 20 מזה, אינם בכלל דבר הלמד בהיקש, שהרי עיקר חובת ההזאה
 21 בפנים למעלה ולמטה נאמרה בפירוש בין בפר ובין בשעיר, ולא
 22 הוצרכנו ללמוד זה מזה אלא את מנין ההזאות, ואם כן הלימוד
 23 כאן אינו נלמד בהיקש בלבד, אלא הִימְנוּ וְדָבַר אַחַר הוּא, כלומר,
 24 עיקר הדין נלמד ממנו עצמו, ובמקצת מסתייע הוא בהיקש מדבר
 25 אחר, ודין הנלמד באופן זה לֹא הוּוּ הִיקֵשׁ – אינו נחשב לדבר הלמד
 26 בהיקש, ואף הקדשים חוזר ומלמד בהיקש, ולפיכך ניתן ללמוד
 27 מההזאות שבפנים ההזאות שבחוץ.
 28 שואלת הגמרא: הִנֵּהוּ לְמָאֵן דְאֲמַר – לדעת רבי עקיבא הסובר
 29 (ובחים נז) שדבר הנלמד 'הימנו ודבר אחר' לֹא הוּוּ הִיקֵשׁ, ולכך חוזר
 30 ומלמד בהיקש, אֲלֵא לְמָאֵן דְאֲמַר – לדעת רבי ישמעאל (סו) שאף
 31 דבר הנלמד 'הימנו ודבר אחר' הוּוּ הִיקֵשׁ, ואין למדים ממנו
 32 בהיקש, מֵאֵי אִיכָא לְמִימַר, כיצד למדים בהיקש הזאת דם הפר
 33 והשעיר בחוץ מהזאתם בפנים, הלא אף ההזאות שבפנים נחשבים
 34 דבר הנלמד בהיקש.
 35 יישבת הגמרא: מה שאמרו בדבר הלמד בהיקש שאינו חוזר
 36 ומלמד בהיקש, הוא דווקא אם באנו ללמוד בהיקש השני מאותו
 37 ענין שכבר הוקש בהיקש הראשון, וכגון אם היינו באים ללמוד
 38 מדינו של הפר לענין אחר, וזאת לאחר שבענין הראשון נלמדו הוא
 39 בהיקש משעיר. אבל כאן בהיקש הראשון אכן נלמדו הבהמות,
 40 הפר והשעיר, זו מזו, אך בהיקש השני אין למדים שוב מהפר או
 41 מהשעיר, אלא מְקוּמוֹת הוּא הַגְּמַרִי מְתַדְרִי – למדנו בהיקש
 42 שההזאה בהיכל תהיה כמו ההזאה בקודש הקדשים, ובאופן זה
 43 אפשר ללמוד בהיקש זה אף דברים שנלמדו בהיקש.
 44 יישוב נוסף: אֵי פְעִית אִיכָא, אף באמר שמאותם הזאות פנים
 45 שנלמדו בהיקש מהן אנו למדים להזאות שבחוץ, אין בכך
 46 חסרון של דבר הלמד בהיקש שאינו יכול לחזור וללמד בהיקש,
 47 שכן חוץ – הזאות שבהיכל, מְפַשְׁפְּשִׁים – מהזאות שבקודש הקדשים,
 48 בְּהִידָא וְיִמְנָא גְמַר – בבת אחת למדנו, בין את ההזאות המפורשות
 49 בפסוק בפר ושעיר שבפנים, ובין את ההזאות שנלמדו בהם
 50 בהיקש, ומכיון שאת ההזאות המפורשות אפשר ללמוד בהיקש,
 51 למדים עמהם אף את ההזאות שלא נאמרו בפירוש שנלמדו
 52 בהיקש, ולא אמרו שדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש,
 53 רק כשלומדים בהיקש זה דבר הלמד בהיקש 'בלבד', אבל
 54 כשלומדים בהיקש דברים המפורשים, יכולים ללמוד באותו היקש
 55 אף דברים שנלמדו בהיקש.
 56 מביאה הגמרא ברייתא היכן היה מזה את דם השעיר והפר בהיכל:
 57 תְּנָא, כְּשֶׁהוּא מְזָה בהיכל מדם הפר והשעיר, אִינוּ מְזָה עַל הַפְּרוּכָת
 58 באופן שיגע בה הדם, אֲלֵא כְּנִגְדַּי הַפְּרוּכָת, ולא נוגע בה הדם. אֲמַר
 59 רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי, אֲנִי רֵאִיתִיהּ – את הפרוכת בְּרוֹמֵי, והיו עֲלֶיהָ
 60 כְּמַה טִּיפֵי דְמֵימֵי שֶׁל פֶּר וְשִׁעְרֵי שֶׁל יוֹם הַכְּפֻרִים, והרי לנו שנגעו

יומא. פרק חמישי – הוציאו לו דף נז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצה רש"י

1 השתא ברי – ודאי טמאים אתון, ואין שכניה בניכם שורה בטומאה. וכי דבר הלמד
2 בהיקש – כגון פר, שלמד במתנות פנים אחת למעלה מן השעיר בהיקש, והשעיר שבע
3 למטה בהיקש מן הפר, חוזרין ומלמדן מתנות שבפנים על מתנות הפרוכת בהיקש ד"וכן
4 יעשה לאהל מועד?" וקיימא לן במסכת זבחים (טז,ב), דאין למדים בקדשים היקש מן
5 ההיקש. הימנו דבר אחר – היקש הראשון לאו
6 היקש הוא, שהרי בין בפר בין בשעיר כתיב
7 מעלה ומטה, ולא הוצרכו ללמוד זה מזה אלא
8 את המנין. הלכך, כל חד וחד מעצמו למד
9 מקצת, ודבר אחר מסייע במקצת. ואין זה למד
10 בהיקש. והיכי דמי היקש שאין חוזר ומלמד דברו
11 – כגון אם לא נאמר למטה בשעיר ככל, או
12 למעלה בפר לא נאמר ככל, ולמדו בהבמות זו
13 מזו בהיקש – היינו היקש שאינו חוזר ומלמד
14 בהיקש. הניחא למאן דאמר וכו' – פלוגתא
15 בובחים בפרק "איזהו מקומן" (גז,א). מקומות
16 הוא דגמרי מהרדי – אין זה היקש הלמד מן
17 ההיקש, שהרי בהיקש הראשון למדו בהמות זו
18 מזו, ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר.
19 ובהיקש השני לא היקש שום דבר לאחת מן
20 ההבמות ללמוד ממנה מה שלמדה בהיקש
21 מחברתה, אלא המקומות הוקשו זה לזה "וכן
22 יעשה לאהל מועד" "כאשר כפר על הקודש",
23 והקודש לא למד כלום מתחלה בהיקש, אלא
24 הפר הוקש לשעיר והשעיר לפר במתנות
25 הקודש. ואי בעית אימא חוין מפנים כהר זימנא
26 גמר – אי נמי סבירא לן דפנים בהיקש למד –
27 יכול לחזור וללמוד על ההיכל בבת אחת מה
28 שכתוב בו בפירוש. כגון אחת למעלה בשעיר
29 ושבע למטה בפר, ועממה אף מה שלמד
30 בהיקש. והיכי דמי היקש שאינו למד מן ההיקש
31 – כגון אם לא הוצרך היכל ללמוד מן לפני
32 ולפנים אלא מה שלמד בהיקש. אבל השתא
33 הוצרך ללמוד ממנו את המפורש בו – למד
34 הכל בבת אחת. אני ראיתיה ברובי – במסכת
35 מעילה (י"ב), גבי בן תלמיין, נעשה נס לר'
36 אלעזר בר' יוסי שריפא את בת מלך רומי שנכנס
37 שד בגופה ששמו בן תלמיין, והכניסוהו לאוצר
38 המלך ליטול כל מה שירצה, ולא היה חפץ אלא
39 ליטול משם איגרות שכתבו גזירות שגזרו על
40 ישראל, ומצאם וקרעם. ושם ראה כלי בית
41 המקדש באוצר. כסדרן – מלמעלה למטה,
42 כמצליף, דמים בדמים – של פר ושל שעיר,
43 קודם שנתן בפנים כלום. באתרא דחשוכא –
44 בבבל, שהיא מצולה. הא קא יהיב למעלה
45 דשעיר – שנתן אחת למעלה לשם פר ולשם
46 שעיר. וכלה מכפר – כלה הכפרות כמו שזון
47 אמורות בענין. כמתנות אחרונות – אחר שנתן
48 אחת למעלה מן הפר.

1 **הימנו** ודבר אחר לא היה היקש – לזאי שנירא קשה הא דקאמרין לעיל בברייתא: לא
2 יאמר למטה בשעיר וכו', דאם כן לא היה יליף אלא מהיקשא דפר, דהשתא לא
3 היה הימנו דבר אחר! ויש לומר: דברייתא דלעיל סבירא לה דהימנו דבר אחר היה היקש,
4 וקל להבין. **חוין** מפנים דבר אחר גמר – פירש רש"י: אידי דניתן היקש לירוש דבדרים
5 המפורשין בפנים, כגון למטה בפר ומעלה בשעיר
6 – נלמוד בבת אחת אף הלמד בהיקש עמו. ותימא
7 הוא לומר כן, דהא יותרת הכבד ושתי הכליות,
8 דגמרין שעירי עבודה זרה מפר העלם, ופר העלם
9 גמרי מפר כהן משיח – חשיב היקש מהיקש
10 בובחים, פרק "בית שמאי" (זבחים מ,א), אף על
11 גב דגמרין שעירי עבודה זרה מפר העלם לענין
12 הזאות דכתיב בגופיה, וכן בפרק "איזהו מקומן"
13 (שם נה,א), ולא גמרין וכו' שלמי צבור שזון
14 קדשי קדשים, ובעי צפון, מדאיתקש לחטאת. ואף
15 על גב דנפקא לן מהיקשא שאין נאכלין אלא
16 לזכרי כהונה, דכתיב בחטאת (ויקרא ו) בגופיה.
17 וכן אשם לא יליף תחם צפון מדאיתקש לחטאת,
18 אף על גב דגמרין נמי מהחאה היקשא סמיכה
19 דכתיב בגופיה דחטאת. מיהו, כל זה נראה לי
20 לתרין: ולא דמו להא דהבא, דהבא כל הזאות
21 חשיב חד ענינא, וכיון דגלי מקצת בגופיה –
22 גמרין נמי בחד זימנא, אפילו מאי דיליף בהיקש.
23 אבל הנך – לאו חזר ענינא ניהו. ורבינו יצחק
24 פירש: דמאחת למעלה דכתב בשעיר יליף מבחוץ,
25 בין בפר בין בשעיר, ומשבע למטה דפר יליף בחוץ
26 בין בפר בין בשעיר. והיכי משמע ליה "וכן יעשה
27 באהל מועד" בשתי ההבמות, כמו שעשה, אחת
28 למעלה בשעיר בפנים. וכן כאשר עשה בפר בפנים
29 למטה יעשה לשתי ההבמות באהל מועד. ולא
30 נהירא לרבינו יצחק חזר אבריה לשון בחד זימנא
31 גמר, דהכי הוה ליה למימר: פר בחוץ למעלה
32 משעיר גמר, ושעיר בחוץ למטה מפר גמר. ונראה
33 לו פירוש רש"י, ולא דמי לכל הנך שהביא רבינו
34 יצחק. דהבא, כיון דכתיב "וכן יעשה באהל
35 מועד" – מסתמא קאי אהזאות דכתיב בגופיהו,
36 דהיינו אחת למעלה דשעיר ושבע למטה דפר,
37 שהרי לא היה עושה לפני ולפנים אלא הזאות,
38 ואהא כתב "וכן יעשה". ואם כן צריכין אנו ללמוד
39 בחד זימנא גם מה שלמדנו בהיקש, שאם לא כן
40 אז לא הייתי מקיים "וכן יעשה" דמשמע לגמרי
41 יעשה באהל מועד כמו לפני ולפנים. וקרובים
42 תירוץ זה ותירוץ שכתבתי אני למעלה להיות
43 שזון. **אני** ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טפי
44 דמים מפר העלם דבר – הקשה רבינו יצחק בן
45 אשר: והא בבית ראשון לא הוה פרוכת, ובבית שני
46 דהוה פרוכת לא היו מקריבין פר העלם דבר,
47 כדתנן בפרק קמא דמגילה (ב,ט). אין בין כהן
48 משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל
49 המצות, דכהן משיח מקריבו ולא מרובה בגדים!
50 ותירין: דבבית ראשון הוה, ובפרוכת דבני איירי,
51 ורבינו יצחק תירין: דבבית שני הוה, והוהא דמגילה איירי בהוראת כהן משיח לעצמו – בהוראת בית דין לצבור, דמייית ר' אב טעה ועשה בהוראת
52 עצמו. ודוקא משיח, דכתיב "ואם הכהן המשיח" אבל מרובה בגדים – הרי הוא כשאר יחיד, ומיייתי כשבה או שעירה. אבל פר העלם דבר של צבור – אפילו כהן הדיוט מצי לאקרוביה,
53 כדאייתא בתורת כהנים, וכן מוכח דבבית שני איירי, דאי בבית ראשון – נימא של פר כהן משיח אלא על כרחך בבית שני איירי, ולכיה לא קאמר נמי של פר כהן משיח, דכהן משיח בבית
54 שני לא הוה, דיאשיהו גזו שמן המזחה (לעיל נב,ב).
55 **בלה** דם הפר ואחר כך כלה דם השעיר – לא ידענא מאי איצטרך לאיתויי האי קרא. תיפוק ליה מדכתיב מתנות דם הפר ברישא, וכתיב חוקה! ושמא יש לומר: דלחיה אייתי האי קרא,
56 דאי מדכתיב חוקה – הוה אמינא מ"חוקה" לא ילפינן אלא היכא דיניה סודר של מעשה שלם, כגון אם הקדים כל עבודת שעיר דבחוץ מקום, מקמי מתנות דפר. אבל כי האי גוונא,
57 שאינו מקדים אלא אחת ממתנות דשעיר מקמי שבע מתנות דפר – לא מעכב, להכי מיייתי מרבתיב "וכלה" – התורה אמרה כלה דם הפר לגמרי, ואחר כך כלה דם השעיר, והיו כמו שינה
58 הכתוב עליו לעכב.

1 כוסות בכפופות – שאינו מכיר איהו כוס של פר ואיהו כוס של שעיר. נתן וחזרו ונתן
2 וחזרו ונתן – בכל עבודה ועבודה נתן אחת למעלה ושבע למטה מן האהרן, וחזרו ונתן
3 מן השני, וחזרו ונתן מן הראשון. דמה נפשך, אם ראשון של פר היה ושני שעיר יצא
4 בראשונה ובשניה, ואי ראשון של שעיר היה והרי הוא כמו שאינו, כדנתיא פר מעכב את
5 השעיר יצא בשנה ובשלישית, שהרי קדם פר
6 לשעיר. וכן בהיכל. מקצת דמים נתעברו – כגון
7 שנשפך משני מורקות לתוך מורק שלישי ריקם,
8 ונשתייר בהם בכל אחד ואחד. פשיטא לי דבי
9 יחיב – מתנות מודאין יחיב, ממה שנשאר
10 במורקות. מיהו – הא מביעיא לן הנך שנתעברו
11 בשלישי שירים הוו, כאלו לא נתעברו, וליסוד
12 מנזב החיצון אזלי, כדתנן (ובחים מז.א.) שירי
13 הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח
14 החיצון. או דילמא דחויין נינהו – הואיל ואין
15 מתנות הראשונות נינהו ממנו, ולאמה שבעורה
16 המתנות הראשונות נינהו ממנו, ולאמה שבעורה
17 אולי. אפילו למאן דאמר – בכריתא לקמן כוס
18 אחת וכו' כגון קיבל דם בשתי כוסות ונתן את
19 כל מתנות הקרנות מכוס אחת. אבל האי יחיב
20 מיניה – שהרי הדמים הללו שבמורק שלישי
21 נתקבלו בשני המורקות שנתן מהן המתנות.
22 דתניא – פלוגתא דכוס עושה חבירו דחוי או
23 שירים, דאמרון לעיל אפילו למאן דאמר וכו',
24 למעלה הוא אומר – בחטאת דשעיר נשיא
25 (ויקרא ד) "זאת דמו ישפוך" וגו' ובשירים כתיב
26 ולא כתיב הכא "כל", ולמטה בחטאת יחיד
27 בשירים דידה כתיב "כל". הכי גרסינן: מנין
28 לחטאת שקבל דמה בארבע כוסות ונתן מזה
29 אחת ומזה אחת שכולן נשפכין ליסוד – תלמוד
30 לומר "זאת כל דמה ישפוך", יכול אפילו נתן
31 ארבע מתנות מאחת מזן – תלמוד לומר: "זאת
32 דמו ישפוך" – הוא נשפך ליסוד, והן נשפכין
33 לאמה. ר' אלעזר בר' שמעון אמר: מנין לחטאת
34 שקיבל דמה בארבע כוסות ונתן ארבע מתנות
35 מכוס ראשון שכולן נשפכין ליסוד – תלמוד
36 לומר "זאת כל דמה ישפוך". תנא קמא סבר: כוס
37 עושה את חבירו דחוי, ור' אלעזר בר' שמעון
38 סבר: כוס עושה את חבירו שירים. מערבין
39 לקרנות – מערבין דם פר בדם שעיר כשכא
40 ליתן מתנות קרנות מנזב הפנימי. אין מערבין –
41 דמשמע ליה "ולקח מדם הפר ומדם השעיר" –
42 מכל אחד בפני עצמו. דאמר אף על גב דלא
43 כתיב יחידיו וכו' – דתניא (סנהדרין טז.א.) איש
44 איש אשר יקלל את אביו ואת אמו, אין לי אלא
45 אביו ואמו, אביו בלא אמו, אמו בלא אביו מנין?
46 תלמוד לומר: אביו קילל, אמו קילל, דברי ר'
47 יאשיהו. ר' יונתן אמר: משמע שניהן כאחד,
48 ומשמע כל אחד ואחד בעצמו, עד שיפירוש לך

אֵלָא אָמַר רַבָּא: נוֹתֵן שִׁבְעָ לְמַטֵּה לְשֵׁם פֶּר, וְחוֹזֵר
וְנוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעָ לְמַטֵּה לְשֵׁם שְׁעִיר. נִתְעַרְבוּ
לוֹ פּוֹסוֹת בְּכּוֹסוֹת - נוֹתֵן, וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן, וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן
שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים. מְקַצֵּת דָּמִים נִתְעַרְבוּ לוֹ, וּמְקַצֵּת
דָּמִים לֹא נִתְעַרְבוּ [לוֹ], פְּשִׁיטָא, כִּי יְחִיב - מְוַדְּאִין
יְחִיב. מִיְהוּ, הִנֵּה שְׁרִים הוּוּ וְלִיסוּד אֲוִלִי, אוּ דִילְמָא
דְּחוּיִין הוּוּ וְאֲוִלִי לְאַמְהָ? אָמַר רַב פֶּפְאֵ: אֲפִילוּ לְמָאן
דְּאָמַר כּוֹס אֶחָד עוֹשֶׂה חֲבִירוֹ שְׁרִים - הִנֵּי מוֹלִי
הִיכָא דְאִי בְּעֵי לְמִיתֵב מְצִי יְחִיב, אֲכַל הָאִי דְאִי בְּעֵי
לְמִיתֵב לֹא מְצִי יְחִיב - לֹא. אָמַר לִיה רַב הוֹנָא
בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פֶּפְאֵ: אֲדַרְבֵּהּ, אֲפִילוּ לְמָאן
דְּאָמַר כּוֹס אֶחָד עוֹשֶׂה חֲבִירוֹ דְּחוי - הִנֵּי מוֹלִי
דְּדְחִיָּה בְּיָדִים, אֲכַל הִיכָא דְלֹא דְחִיָּה בְּיָדִים - לֹא.
דְּתַנְיָא: לְמַעְלָה הוּא אֹמֵר "וְזֹאת דְּמוֹ יִשְׁפֹךְ" וְלְמַטֵּה
הוּא אֹמֵר "וְזֹאת כֹּל דְּמָה יִשְׁפֹךְ". מְנַיִן לְחַטָּאת
שְׁקִיבֵל דְּמָה בְּאַרְבַּע פּוֹסוֹת וְנָתַן מִזֶּה אַחַת וּמִזֶּה
אַחַת שְׁפוּלִין נִשְׁפָּכִין לִיסוּד - תְּלַמּוּד לֹמַר "וְזֹאת
כֹּל דְּמָה יִשְׁפֹךְ". יוֹכֵל אֲפִילוּ נָתַן אַרְבַּע מִתְּנוֹת
מֵאַחַת מִזֶּה - תְּלַמּוּד לֹמַר "וְזֹאת דְּמוֹ יִשְׁפֹךְ" -
הוּא נִשְׁפֹךְ לִיסוּד, וְהֵן נִשְׁפָּכִין לְאַמְהָ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: מְנַיִן לְחַטָּאת שְׁקִיבֵל דְּמָה בְּאַרְבַּע
פּוֹסוֹת וְנָתַן אַרְבַּע מִתְּנוֹת מֵאֶחָד מִזֶּה שְׁפוּלִין נִשְׁפָּכִין
לִיסוּד - תְּלַמּוּד לֹמַר "וְזֹאת כֹּל דְּמָה יִשְׁפֹךְ". וְלַרְבִּי
אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, הָא פְּתִיב "וְזֹאת דְּמוֹ יִשְׁפֹךְ!"
אָמַר רַב אִשִּׁי לְמַעוֹטֵי שִׁירִים שְׁבַצְוָא בְּתַמָּה. "עִירָה
דֵם הַפֶּר לְתוֹךְ דָּם הַשְּׁעִיר". תֵּנֵן כְּמָאן דְּאָמַר
מְעַרְבִין לְקִרְנוֹת. דְּאִיתְמַר, רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה וְרַבִּי יוֹנָתָן.
חַד אָמַר: מְעַרְבִין, וְחַד אָמַר: אֵין מְעַרְבִין. תְּסַתִּיב
דְּרַבִּי יֵאֵשִׁיָּה הוּא דְּאָמַר מְעַרְבִין, דְּאָמַר: אֵף עַל
גַּב דְּלֹא פְּתִיב "חֲדָיו" - כְּמָאן דְּכָתִיב "חֲדָיו" דְּכִּי.
אֲפִילוּ תִּמְאָה רַבִּי יוֹנָתָן הוּא, שְׂאֵנִי הִכָּא דְּכָתִיב
"אַחַת". תֵּנְיָא דְלֹא כְּשִׁנּוּיִין: "וְלִקַּח מִדָּם הַפֶּר
וּמִדָּם הַשְּׁעִיר" - שְׁחִיּוֹ מְעוֹרְבִין, דְּבְרִי רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה.
רבי

הכתוב "חדייו", אלמא לר' יאשיהו אי לא הדר כתיב אביו ואמו קילל הוא אמיתא רשיה
דקרא שניהן כאחד משמע, הכא נמי: "מדם הפר ומדם השעיר" – שניהן כאחד משמע.
דכתיב אחת – וכפר אדרין על קרנותיו אחת בשנה" (שמות ל) ולא שתיים. תניא דלא
כשנויין – אלא כמה דסלקא דעתך מעיקרא, דר' יאשיהו הוא דאמר מערבין.
וקבל

תמא כיון דכתיב בויקרא "מן הבקר ומן הצאן" – כמאן דכתיב יחידיו דמי. ורש"י פירש התם דלאו מו"ק קא דריש, אלא מדשני קרא בדיבוריה. דברישא כתיב "מן הבקמה מן הבקר" והדר
כתיב "ומן הצאן" ולא כתיב ומן הבקר ומן הצאן, שמע מינה לערב בקר רצאן. ולא נהירא: דלא הוה מצי למיכתב "ומן הבקר", דהא בקר רצאן הוא פירוש דמן הבקמה ואם כן איצטרך למיכתב
מן הבקר והשתא הוי מן הבקר ומן הצאן כמו מדם הפר ומדם השעיר! ונראה לי: דלא דמו, דאילו כתיב הכא מדם הפר והשעיר – או הוה דמי לימן הבקר ומן הצאן, אבל ומדם השעיר
"מדם" הפסיק הענין לרבי יונתן, אין נמי נראה לי: מדכתיב בגיבן צאן "מן הבבשים ואין מן העינים" ובגן עינן נמי כתיב "מן התורים אין מן הינזות" והכא לא כתיב "או מן הצאן" – שמע מינה
לערבן, ולחכי איצטרך בפרשת נסכים "או לחלק, ואו מוקמינן "ומן הצאן" – להוציא את הנזות.

אלא אמר רבא נתן שבע למטה לשם פר וחזרו ונתן אחת למעלה כו' – דעלין אינן
מנטלין זה את זה. ולא דמי להא דתנן בפרק "התערובות" (ובחים ע"ב): הניתנין
למעלה שנתעברו בניתינן למטה. דסבירא להו לרבנן דרבי אליעזר ישפכו לאמה. דיש
לומר: דשאני הכא, נהי דהשתא לאחר שנתן למעלה דפר הוה ליה ניתנין למעלה שנתעברו
בניתנין למטה. מכל מקום כיון דמעיקרא הן שון
במתניתיהן – אפילו רבנן דרבי אליעזר מודו הכא
ידתן למעלה, ורואה אני דם הפר למעלה כאלו
הוא מים. נותן וחזרו ונתן וחזרו ונתן – פירש
רש"י: וכן בהיכל. משמע דאירי נמי בנתעברו
כוסות בכוסות קודם שנתן לפני ולפנים. וקשה:
דהא אמרינן לקמן בפירוקן שעיר ששחטו קודם
מתן דמו של פר – לא עשה ולא כלום, אלא יש
לומר: דלא אירי בפניו ולפנים, אלא בהיכל.
ושׁיך עשירי לוף נגב, עיריה דם הפר לתוך דם
לשעיר – תימא: דאמרינן בפרק "הקומץ
רבה" (מנחות כב,א) הדבר ידוע שדמו של פר
מרובה מדם שעיר, אלא מכאן לעלין שאין
מנטלין זה את זה. וכיון דעיריה דם פר לתוך דם
שעיר – אם כן איפכא הוה ליה למימר, דאף על
גב דדם פר מרובה הוה לן למימר ראשון ראשון
בטל, כדאמר בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה
(ע"ג,א): המערה יין נטך מחבית לבור, אפילו כל
היום כולו – ראשון ראשון בטל. אלא הכא משום
דאין עולין מבטלין זה את זה ויש לומר: האיכא
למאן דאמר התם דוקא המערה מפי צרעה, דלא
נפיש עמודיה, אבל מפי חבית דנפיש עמודיה –
לא. ואפילו למאן דאמר אפילו מחבית דנפיש
עמודיה – מכל מוקם היכא דמערה מדבר דנפיש
עמודיה טפי מפי חבית – מודה דלא אמרינן
ראשון ראשון בטל, והכא היה מערה מן המורק
דנפיש עמודיה.

תניא דלא כשנויין – הכי נמי הוה מצי
לאיתויי ברייתא דמיידי בבוהים פרק
"בית שמאי" (מ"ב, ובפרק "הקומץ זוזא" (מנחות
טז,ב): ארבעים והשני של יום כפר. ועוד מייתי
התם ברייתא דתניא ארבעים ושמונה של יום
הכפורים. דעל כרוזין סבירא להו להנך ברייתות
אין מערבין לקרנות, דבענין אחר לא משכחת
להו, וחכי מוקי להו התם, אלא ניהא ליה לאתויי
הך ברייתא שרבי יונתן בעצמו מוזכר בה. השתא
מסקינן דלרבי יונתן אין מערבין. ותימא: דבפרק
"אותו ואת בנו" (חולין ע"ט,א) אמרינן דרבי יהודה
מספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא, ואם
תמצא לומר דחוששין לזרע האב – אם כן היינו
כתניה דהתם, ותניה סבירא ליה כרבי יונתן דלא
בעי "או" לחלק, כדקאמר התם. ואם כן, היכי
קאמר רבי יהודה בפרק "הקומץ רבה" (מנחות
כב,א) מ'ולקח מדם הפר ומדם השעיר נתן על
קרנותיו וכו' – דמין במינו לא בטיל? והא כיון דסבירא ליה כרבי יונתן – אם כן אין מערבין
לקרנות וכו' לומר: נהי דרבי יונתן לא דריש "אחת" לרבי יהודה דדריש אחת – קסבר
מערבין. אבל תימא: אמאי קסבר רבי יונתן אין מערבין? נהי דלא דריש "אחת", מכל מקום
כיון דכתיב "מדם הפר ומדם השעיר" – נימא מערבין, דאמר בפרק "שתי מדות" (מנחות
צ"א,א) דלרבי יונתן דאיצטרך למיכתב נבי נסכים (במדבר טו) "מן הבקר ומן הצאן" דלא

תמא כיון דכתיב בויקרא "מן הבקר ומן הצאן" – כמאן דכתיב יחידיו דמי. ורש"י פירש התם דלאו מו"ק קא דריש, אלא מדשני קרא בדיבוריה. דברישא כתיב "מן הבקמה מן הבקר" והדר
כתיב "ומן הצאן" ולא כתיב ומן הבקר ומן הצאן, שמע מינה לערב בקר רצאן. ולא נהירא: דלא הוה מצי למיכתב "ומן הבקר", דהא בקר רצאן הוא פירוש דמן הבקמה ואם כן איצטרך למיכתב
מן הבקר והשתא הוי מן הבקר ומן הצאן כמו מדם הפר ומדם השעיר! ונראה לי: דלא דמו, דאילו כתיב הכא מדם הפר והשעיר – או הוה דמי לימן הבקר ומן הצאן, אבל ומדם השעיר
"מדם" הפסיק הענין לרבי יונתן, אין נמי נראה לי: מדכתיב בגיבן צאן "מן הבבשים ואין מן העינים" ובגן עינן נמי כתיב "מן התורים אין מן הינזות" והכא לא כתיב "או מן הצאן" – שמע מינה
לערבן, ולחכי איצטרך בפרשת נסכים "או לחלק, ואו מוקמינן "ומן הצאן" – להוציא את הנזות.

הכתוב "חדייו", אלמא לר' יאשיהו אי לא הדר כתיב אביו ואמו קילל הוא אמיתא רשיה
דקרא שניהן כאחד משמע, הכא נמי: "מדם הפר ומדם השעיר" – שניהן כאחד משמע.
דכתיב אחת – וכפר אדרין על קרנותיו אחת בשנה" (שמות ל) ולא שתיים. תניא דלא
כשנויין – אלא כמה דסלקא דעתך מעיקרא, דר' יאשיהו הוא דאמר מערבין.
וקבל

יומא דף נז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קצז

דורשים את שינוי הלשון, מניין לחטאת שקבל דמה בארבע בוסות, ונתן מכוס זה מתנה אחת ומכוס זה מתנה אחת שבוין – ששיירי הדם שבכל הכוסות נשפכין ל'סוד של המזבח בגמר כפרתן, תלמוד לומר 'ואת כל דמה ישפך', ומהיריבו של 'כל' לומדים, שכשהו מכל הכוסות שהיה מונח בהם דם נשפכים כולם ליסוד, יכול נאמר שאפילו נתן את כל הארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח רק מאחת מהן, שאף באופן זה ישפכו כל ארבע הכוסות ליסוד המזבח כדין שיריים, תלמוד לומר 'ואת דמו ישפך', ולא נאמר כאן 'כל', ללמדנו שכשלא נתן מהדם שבכל הכוסות, הוא – הכוס שממנה נתן, נשפך ליסוד כדין שיירי הדם, ונתן – ושאר הכוסות, נשפכין לאמה.

דעה החולקת: רבי (אליעזר) [אלעזר] רבי שמעון אומר, מניין אנו למדים לחטאת שקבל דמה בארבע בוסות, ונתן את כל הארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח רק מאחד מהן, שבוין – ששיירי הדם שבכל הכוסות נשפכין ליסוד, תלמוד לומר 'ואת כל דמה ישפך', לומדים מריבוי שבתית 'כל' שאף כשהדם בכמה כוסות נשפך כל הדם ליסוד.

שואלת הגמרא: ולרבי אלעזר רבי שמעון שסובר שאף כשלא הו מכל הכוסות נשפך כל הדם ליסוד המזבח, הא כתיב 'ואת דמו ישפך' – ומשמע שיש אופן שאין כל הדם נשפך ליסוד, ועל איזה אופן ממעט הכתוב כן. משיבה הגמרא: אומר רב אשי, למעושי שיריים שפצואר בהמה – למעט את השיריים שנשארו בצוואר הבהמה ולא נתקבלו בכלי שרת ואינם ראויים ליתן מהם על המזבח כלל, שאינם נשפכים ליסוד המזבח.

שינוי במשנה: עיריה דם הפך לתוך דם השעיר. תנן במשנתנו לטתום כמאן דאמר שמעריבין את דם הפר והשעיר אף לקרנות – לצורך ההואה שעל קרנות המזבח. דאי תמר שנחלקו בכך רבי יאשיהו ורבי יונתן, חד אמר, מעריבין את דם הפר והשעיר לפני שנותן מהם על קרנות המזבח. וחד אמר, אין מעריבין, אלא נותן על קרנות המזבח מדם הפר בפני עצמו ומדם השעיר בפני עצמו. תסתיים – יש לברר דרבי יאשיהו הוא התנא דאמר מעריבין לקרנות, שהרי מצינו דאמר רבי יאשיהו לענין מקלל אביו ואמו במסכת סנהדרין שאף על גב דלא כתיב יחדיו בפסוק, כמאן דכתיב יחדיו דמי – אנו דורשים כאילו כתוב יחדיו, ומסתבר שאף לענין ההזאות סובר כך שאף שנאמר (ויקרא טו יח) 'ולקח מדם הפר ומדם השעיר', ולא נאמר בהם 'יחדיו' אנו דורשים כאילו נאמר בהם יחדיו, וצריך להזות משניהם כאחד.

דוחה הגמרא: אפילו תימא רבי יונתן הוא – אפשר לפרש כאן שרבי יונתן סובר שמעריבין לקרנות אף שהוא סובר שכשלא נאמר יחדיו אין אנו דורשים כאילו נאמר יחדיו, מכיון דשאני הכא דכתיב (שמות ל ט) 'וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה', ודורשים שיש ליתן על קרנותיו פעם אחת ולא שתיים, ואם מזה מדם הפר בפני עצמו ומדם השעיר בפני עצמו הרי מכפר עליו שני פעמים. מביאה הגמרא ברייתא להוכיח שרבי יאשיהו סובר שמעריבין לקרנות: תניא דלא כשנניין – שלא כפי שתירצנו שרבי יונתן סובר מעריבין לקרנות, אלא כפי שאמרנו בתחילה שרבי יאשיהו הוא הסובר כך. נאמר בפסוק (ויקרא טו ט) 'ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח', לומדים אנו ממשמעות הפסוק שצריכים שיהיו דם הפר והשעיר מעריבין זה בזה כשנותן מהם על קרנות המזבח, דכרי רבי יאשיהו.

אלא אמר רבא, נותן מתחילה מדם התערובת שבע הזאות למטה לשם הזאת דם פר, וחזיר ונתן אחת למעלה ושבע למטה, לשם הזאת דם שעיר.

הגמרא דנה באופן נוסף של תערובת בדמים: נתעריבו לו בוסות ב'בוסות – שנתחלפו המזרקות שקיבל בהן את דמי הפר והשעיר, לפני שהזה מהם בקודש הקדשים ובהיכל, ועתה אינו יודע מהו דם הפר ומהו דם השעיר. ומכיון שצריך להקדים את דם הפר לדם השעיר, לכך בכל ההזאות שמוזה בקודש הקדשים ובהיכל על הפרכות נותן מהדם שבמזרק אחד אחת למעלה ושבע למטה, וחזיר ונתן כך מהדם שבמזרק השני, וחזיר ונתן מהדם שבמזרק הראשון, ונמצא שהזה בהזאות שבפנים ובהיכל שלשה פעמים, ובאופן זה ודאי שהקדים דם הפר לדם השעיר, שאף אם המזרק הראשון שנתן ממנו הוא המזרק של דם השעיר, הרי חזר ונתן שוב אחר המזרק השני מהמזרק הראשון ונמצא שיש כאן נתינה מדם השעיר אחר דם הפר.

דין נוסף: מקצת דמים של הפר והשעיר נתעריבו לו, ומקצת מן הדמים שלהם לא נתעריבו לו. פשיטא כי יהיב – פשוט הדבר שכאשר בא להזות, מודאין יהיב – שמוזה מהדמים שלא נתערבו, מיהו יש להסתפק, בהנהגה – בדמים המעורבים, מה דינם, האם שיריים הו – כשיירי הדם שהזה מהם וליסוד אולי – ונשפכים ליסוד המזבח כדין שיירי הדם, או דילמא כיון שלא נתן מהם המתנות שבפנים ובהיכל, דהויין הו – הם נחשבים דחויים, שנדחו מלהזות בהם, ואולי לאמה – והם נשפכים לאמת המים שהיתה בעזרה שהוליכה את הכלוך לנחל קדרון, ואליה נשפכים הדמים הפסולים.

פושטת הגמרא: אומר רב פפא, אפילו למאן דאמר בברייתא המובאת להלן, בום אהד עושה חבירו שיריים, שאם קיבל את דם החטאת בשתי כוסות, והזה את המתנות מכוס אחת, אף הדם שבכוס השניה דינו כשיירי הדם, הני מילי היבא דאי פעי למיתב – דין זה נאמר רק במקום שאם ירצה להזות מהכוס השניה מצי יהיב – יכול להזות ממנו, שבכך נחשבים שתי הכוסות ככוס אחת, ולכך אף הדם שבכוס השניה דינו כשייריים, אבל הא – אבל כאן כשנתערבו מקצת הדמים, דאי פעי למיתב לא מצי יהיב – שאף אם ירצה להזות מהדם שבכוס המעורבת אין לו להזות ממנה, וצריך להזות לכתחילה דווקא מן הדמים שלא נתערבו, אין הדמים שבשתי הכוסות נחשבים כאחד, ובאופן זה לא אמרו שכוס עושה את חבירו שיריים.

דוחה הגמרא: אומר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא, אדרבה – מסתבר להיפך, שאפילו למאן דאמר שבכוח שקיבל את הדם בשתי כוסות, בום אהד עושה חבירו דחוי, הני מילי דדחיה בידים – שדחאה הכוח בידים, וזאת כאשר קיבל בשתי כוסות מלאוחר והיו עומדות שתי הכוסות להזאה, בכך שדחה כוס אחת מלזוה ממנה, נחשב משום כך לדחוי, אבל היבא דלא דחיה בידים, ובגון כאן שנתערבו הדמים ולא היה יכול להזות מהדמים שהתערבו, ולא דחאם בידים, לא נעשו הדמים הללו דחויים, והכל מודים שהם נשפכים ליסוד.

הגמרא מביאה את הברייתא בה נחלקו אם כוס אחד עושה את חבירו דחוי או שיריים: דתניא, למעלה הוא אומר לענין שיריים של שעיר חטאת נשיא (ויקרא ד כה), 'ואת דמו ישפך אל יסוד מזבח העולה', ולא כתוב ואת 'כל' דמו ישפוך, ולמטה לענין חטאת יחיד הוא אומר (שם פסוק ל) 'ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח, וכך

המשך ביאור למס' יומא ליום חמישי עמ' א

חילוק יש בין חובה לנדבה, שחובה יש בה אחת חטאת ואחת עולה, ואילו נדבה שניהם עולה.

מקשה הגמרא: אומר ליה אביי, ונעביד תרי שופרות ונקתוב עליהו הי שופר דחובה ויהי שופר דנדבה וכך לא יטעו. מתרצת הגמרא: רבי יהודה

שבו היה נותן המעות, והיו הכהנים קונים בהם הקינין ומקריבין אותם. והטעם שלא היה כן, מפני התערובות. מבארת הגמרא: מאי מפני התערובות, אומר רב יוסף, מפני תערובת – שמא יתחלף שופר החובה בנדבה, ויקח הכהן ממעות שופר החובה ויקנה בהם לנדבה, או יקנה קרבן חובה ממעות נדבה, ויפסל הקרבן, שכן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ג. אף על פי שהנר שהדליקו בו באותו שבת אסור לְמַלְטָלוּ כַּל הַשֶּׁבֶת כְּלָה אֶפְלוּ לְצוּרָה גּוֹפּוֹ וּמְקוֹמוֹ¹⁹
- 2 מִפְּלֵ מְקוֹם מִי שֶׁהוּא אִיסְטָגְנִים וְהֵנָּה הוּא מְאוּם עָלָיו בְּשַׁעָה שְׁאִינוֹ צְרִיךְ לוֹ דְּהֵינּוּ (לְאַחַר שְׁפָכָה אוֹ)
- 3 לְמִחוּר בַּיּוֹם וְאִינוֹ יָכֹל לְסַבֵּל שִׁיחָא מוֹנָה אֶצְלוֹ יָכֹל לְהוֹצִיאָו מֵעָלָיו לְמָקוֹם אַחַר מִפְּנֵי שְׁהָרִי נָר זֶה לוֹ פְּגָרָה
- 4 שֶׁל רְעִי לְכָל אָדָם שֶׁהִתִּירוּ לְמַלְטָלוּ לְהוֹצִיאָו מִבֵּיתוֹ²⁰ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָן ש"ח²¹ (וּמִפְּלֵ מְקוֹם אֵין כָּל אָדָם
- 5 יָכֹל לִזְמַר אִיסְטָגְנִים אֲנִי אֶלָּא מִי שְׁיָדוּעַ שֶׁהוּא אִיסְטָגְנִים)²²:

סימן רעט דיני טלטול הנר בשבת סעיף ג

הלכתא רבתיא

ה] להוציאו מבית - נר שכבה אסור לטלטלו משום שאינו נחשב כגרף של רעי, אבל אם מפריע לו לשהות במקום כזה, כגון שכבו מספר נרות, או שנטפו על

השלחן, וכן אם ישנם במקום ריבוי פסולת כגפרורים משומשים ותחתיות שנשארו מהנרות (נרונים) וכיו"ב, מותר להשליכם לאשפה²⁰.

ציונים והוספות

19) כדלעיל ס"א.
20) תחתיות מתכת הנשארות מהנר (נרונים) דינם כמוקצה, וכשיש ריבוי מהם יכול לפנותם כ'גרף של רעי' ובפרט ביום-טוב כשצריך להחליפם בנרות אחרות, אמנם סדקיות מתכת של נר הנשארות דבוקות בתחתית הפמוט, אין דינם כ'גרף של רעי', ומוטב שלא לנגוע בהם גם לא כשרוצה להניח שם הנרות, ואפילו לא על ידי סכין, אלא ימלא מים חמים כך שהסדקית תנתק ממקומה, וישפכנה עם המים.
21) סעיף עב: כל דבר מטונף ... מותר להוציאם לאשפה

או לבית הכסא אפילו בידי ממש בלא כלי וזה הוא הנקרא בכל מקום גרף של רעי.
22) עד"ז בסימן תרמ ס"א לענין לפטור המצטער מן הסוכה: אם הוא מצטער בדבר שאין דרכן של בני אדם להצטער מחמת דבר זה בטלה דעתו אצל כל אדם אלא א"כ ידוע שהוא מאניני הדעת והוא מצטער בדבר שכל אניני הדעת מצטערין מחמת דבר זה אבל אין כל אדם יכול לומר מאניני הדעת אני אלא א"כ ידוע שהוא מאניני הדעת.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ז. וכל זה בשוכח אבל אם הניחם שם מדעתו על דעת
 - 2 שישארו שם גם בשבת בין שצריך למקום החבית והכר
 - 3 בין שצריך לגופן ליטול היין מן החבית ולשכב על הכר
 - 4 אסור אפילו להטותן ולנערן לפי שכיון שנעשו בסיס לאיסור
 - 5 נעשו איסור כמוהו ואסור לטלטלן כלל אפילו בהטייה
 - 6 וניעור בלבד כמו האיסור עצמו.
 - 7 ואפילו אם היה בדעתו שלא ישארו שם כל השבת כולה
 - 8 אלא בכניסת השבת בלבד דהיינו שהיה בדעתו שישארו שם
 - 9 עד לאחר בין השמשות בלבד שאז יסירם משם ע"י ניעור
 - 10 אין זה מועיל כלום להתיר לו אפילו הניעור שהיה דעתו
 - 11 עליו לפי שמתוך שנעשו החבית והכר בסיס לאיסור בבין
 - 12 השמשות שהוא תחלת כניסת השבת הוקצו לכל השבת
 - 13 כולה ואין דעתו מועלת להתירם.
 - 14 ויש אומרים שלא נעשו בסיס לאיסור אלא אם כן היה
 - 15 בדעתו שישארו שם האבן והמעוה כל השבת כולה אבל אם
 - 16 היה בדעתו ליטלם משם באמצע השבת בין על ידי נכרי בין
 - 17 על ידי ניעור לא נעשו כלל החבית והכר בסיס להם אפילו
 - 18 בתחלת כניסת השבת ולא נאסרו כלל בטלטול ולא הוקצו
- לכל השבת כולה ולכן אם נמלך אפילו בתחלת כניסת השבת להטות החבית ולנער הכר אם הוצרך לגופן או לטלטלן כמו שהן עם האבן והמעוה שעליהן אם הוצרך למקומן הרי זה מותר כמו בשוכח.
אבל אם לא היה בדעתו ליטול האבן והמעוה מהחבית והכר על ידי ניעור או ע"י נכרי אלא היה בדעתו לטלטל באמצע השבת את החבית והכר עם האבן והמעוה שעליהן למקום אחר על ידי נכרי או על ידי ישראל כשיצטרך למקומן אין זה מועיל כלום כיון שאף באותו מקום יהיה האבן והמעוה מונחים עליהם הרי הן בסיס להם.
והעיקר כסברא הראשונה ומכל מקום במקום הפסד יש לסמוך על סברא האחרונה כגון אם נפל נר על השלחן כמו שנתבאר בסי' רע"ז:
ז. ולדברי הכל אם הוא בענין שנעשו בסיס לאיסור בבין השמשות אף אם אח"כ ניטל האיסור מעליהן אסור לטלטלן כל השבת כולה כמו כשהיה האיסור עליהן שמתוך שהוקצו בין השמשות הוקצו לכל השבת כולה כמו שיתבאר בסימן ש"י:

לפיכך עץ שתולין בו דגים לייבשם אע"פ שהוא מאוס מותר
 לטלטלו:
ב כל דבר הראוי לאכילה בשבת אין בו דין מוקצה אפילו
 אם הוא עומד לסחורה כגון תמרים ו שקדים ושאר
 פירות העומדים להוליכם לסחורה למקום אחר מותר לאכול
 מהם בשבת ואפילו אם דחה אותם בידים מלאכלו בשבת
 כגון חטים שזרען בקרקע מותר לאכול מהן בשבת אם עדיין
 לא השרישו וכן ביצים שנתנן תחת התרנגולת לגדל
 אפרוחים מותר לטלטלן וכן תמרים הנלקטים קודם בישולם
 וכונסים אותם בסלים והם מתבשלים שם מאליהם מותר
 לאכול מהם קודם גמר בישולם.
 וכן כל מיני פירות שמניחים אותם במוקצה לייבשם מותר
 לאכול מהם קודם שיתייבשו חוץ מגרוגרות וצימוקים
 שאסור לאכול מהם או לטלטלן משהניחם במוקצה עד
 לאחר שנתייבשו לגמרי לפי שהן מסריחות בנתיים ואינן
 ראויין לאכילה משנשתהו שם מעט עד שיתייבשו לגמרי
 ולכן אסורים בשבת משום מוקצה ואין צריך לומר אם אינן
 ראויין לגמרי שהרי הן גרועין מכל מוקצה שהרי הן כאבנים
 ועפר ואפילו הזמנה מבעוד יום אין מועלת בהם כמו
 שיתבאר אלא אפילו אם הן ראויין ואינן ראויין שיש אנשים
 שאוכלים אותן ויש שאינן אוכלים אעפ"כ אסורים משום
 מוקצה שכיון שדחה אותן בידים אינן עולין מידי דחייתן
 עד שיהיו ראויין לגמרי.
 ואינן דומין לשאר דברים שדחאם בידים שמתרים לפי
 שאף שדחאם בידים אעפ"כ לא הסיח דעתו מהן לגמרי
 משא"כ גרוגרות וצימוקים שהניחן לייבשן כיון שהיה יודע
 שיסריחו הקצה דעתו מהן לגמרי עד שיתייבשו לגמרי
 ויתקנו היטב שיהיו ראויין לכל ואף שעכשיו בשבת נמלך
 לאכלם אינם מוכנים על ידי כך כיון שהיו מוקצים מדעתו
 מתחלת השבת כמו שיתבאר שכל דבר שהוקצה מדעת
 האדם בבין השמשות הוקצה לכל השבת כולה:

חלק ב סימן שי דיני מוקצה בשבת טעפים א"ב

ט אין ההיתר נעשה בסיס לאיסור אלא אם כן הניחו עליו
 בכוונה לאיזה צורך בין לצורך האיסור עצמו בשביל
 שיתיישב עליו בטוב כגון מעות שעל הכר בין לצורך דבר
 אחר המותר כגון אבן שעל פי החבית אבל אם הניחו עליו
 בדרך אקראי שלא בכוונה לאיזה צורך שצריך לו שיהיה
 מונח עליו אלא כמו שרגילין להשים בתיבה חפצים אלו על
 אלו מפני שאין לו ריוח לפנות מקום לכל חפץ בשולי
 התיבה לא נעשה זה בסיס לזה ודינו כשוכח ולכן מותר
 לטלטל המפה שעל השולחן אע"פ שהמנורה עומדת עליה
 לפי שאינו צריך לו שתהא המנורה על המפה אלא על
 השולחן ואינו מעמידה על המפה אלא מפני שאי אפשר לו
 לפנות מקום להמנורה בגוף השולחן עצמו או מפני שאינו
 חושש לפנות לה מקום ולפיכך לא נעשית המפה בסיס
 להמנורה ולא נאסרה בטלטול:

י קינה של תרנגולים שיש בה ביצה שיש בה אפרוח
 שביצה זו אסורה בטלטול מפני שאינה ראויה אף לכלב
 מחמת קליפתה הרי הקינה נעשה בסיס להביצה שכיון
 שהקינה עשויה לתרנגולין אין זה כשוכח אלא כמניח
 מדעת וכן כל כיוצא בזה:

יא אם אדם הניח דבר מוקצה על דבר המותר של חבירו
 שלא מדעתו אף אם גם דבר המוקצה הוא של חבירו
 לא נעשה ההיתר בסיס להאיסור לפי שאין אדם אוסר חפץ
 של חבירו שלא מדעתו ואם עשה כן לטובת חבירו שמן
 הסתם נוח לחבירו דבר זה שעשה לטובתו כגון שנטל ראובן
 כלי חרס של שמעון והעמידו מבעוד יום תחת הנר בבית
 שמעון כדי שיפול הנר לתוכו ולא ישרף הבית ונפל הנר
 לתוכו קודם בין השמשות והיה בתוכו עד אחר בין
 השמשות נעשה הכלי בסיס להנר ואסור לטלטלו כל השבת
 כולה וכן כל כיוצא בזה:

חלק ב סימן שט טלטול ע"י דבר אחר אם מותר בשבת טעפים ד"א

א כבר נתבאר בסי' ש"ח שמוקצה מחמת מיאוס מותר

תורה אור

"תעשה מעשיך", ש"יעבוד עבודה ויהנה מיגיע
 כפיו דוקא, שהוא נראה לבחינת נפרד קצת בזה,
 כאילו הוא עושה דבר מה ובכוחו ובעוצם ידו עשה
 לו פרנסתו ["מעשיך"], אף שבאמת ברכת ה' היא
 תעשירי".

אולם, המטרה הסופית היא שהעולם יתעלה
 [לא רק לבחינת "חולין על טהרת הקודש", אלא]
 גם לבחינת שבת.

ועל זה נאמר "אשר ברא אלקים לעשות" -
 "לעשות" ל' תיקון, כמאמר חז"ל על הפסוק, "כל"

וזהו אשר ברא אלקים לעשות, תורמוסין צריכין
 תקון, להפוך מרירו למיתקן, להיות מי שטרח
 בערב שבת יאכל בשבת, שיתעלה הכל בבחינת
 שבת.

- תכלית כוונת הבריאה היא שתהי' "דירה
 בתחתונים", פירוש, "שיהי' יש ונפרד, בחינת חול,
 רק שיהי' אחר כך ביטול היש, טהרת הקודש".

[ולפיכך העלים הקב"ה את האור על ידי
 "פרסא" ומסך, כדי שיהי' מקום ל"יש", עד
 שעבודת האדם בששת ימי המעשה היא באופן של

29 וזהו התוכן הפנימי דאיסור מלאכה בשבת,
30 דלהיות שאז מאיר אור אלקי בעולם, לכן אסורים
31 במלאכה, וכמו העומד לפני המלך שאסור לו
32 לעסוק בצרכיו הפרטיים אלא לעמוד בביטול
33 לפניו, כך בשבת צ"ל ביטול אמיתי, "לשבות מכל
34 מלאכה ולא לקבל חיות משום דבר בעולם זולתי
35 יהי' ניזון מכבודו ית', שאף האכילה לא הותר אלא
36 מן המוכן מערב שבת".

37 ואי אפשר להיות כולו שבת, כמו כולו שמונה
38 עשרה, רק תחלה להיות ימי החול בו'.

39 וזהו סדר עבודת האדם, בששת ימי המעשה
40 ואח"כ שבת (ולא "כולו שבת"), כי רצונו של
41 הקב"ה הוא שתהי' מציאות של עולם, והעולם
42 גופא יתהפך לקדושה, ואין זה שייך אא"כ יש
43 קודם ששת ימי המעשה (שאו הוא זמן העלם
44 והסתר, חול) ואח"כ מתעלה החול בשבת.

45 וכן הוא בתפלה, דאע"פ שתכלית התפלה היא
46 - תפילת העמידה, כשעומדים לפני המלך, מכל
47 מקום אין התפלה "כולה שמונה עשרה", אלא
48 קודם כל יש פסוקי דזמרה, ברכות ק"ש וק"ש,
49 שהאדם מרגיש קירוב לאלקות אך לא בביטול
50 מוחלט כעבדא קמי' מרי', ורק אח"כ באה תפילת
51 שמונה עשרה.

52 וכך בתחילה באה העבודה דששת ימי
53 המעשה, בחינת חולין שנעשו על טהרת הקודש,
54 ואח"כ מתעלה הכל בקדושת שבת, עד שלעתיד
55 לבא יהי' "יום שכולו שבת".

ד"ה ולא יקרא עוד שמך אברם פרק ג

1 מה שברא בששת ימי בראשית צריכין עשיי'
2 [תיקון].. התורמוסים צריך למתוק". שהתוכן
3 הפנימי בתיקון זה הוא, להפוך את כל הדברים
4 הגשמיים מחול לקודש, שאור הקדושה יאיר בהם
5 בגילוי ממש, שזה נפעל על ידי עבודת בני' במשך
6 ימי החול שעוסקים בצרכיהם הגשמיים לשם
7 שמים, ועל ידי זה, בבוא יום השבת מתעלה
8 הגשמיות בקדושה ממש, שגשמיות העולם נהפכת
9 מחושך לאור וממר למתוק, ובלשון הזהר "חשוכא
10 לנהורא ומרירו למתקא".

11 [וזהו דיוק לשון המדרש הנ"ל שנקט לרוגמא
12 "התורמוסים צריך למתוק", לרמז על עבודה זו
13 להפוך "מרירו למתקא"].

14 ובזה יובן הטעם שהכתוב "אשר ברא אלקים
15 לעשות" נאמר בפרשת ויכולו, דקאי ביום השבת,
16 כי כל מעשי ה"תיקון" של האדם בששת ימי
17 המעשה (אשר ברא אלקים לעשות) הם להכין את
18 העולם ליום השבת, שבו נגמר התיקון בכח השבת.

19 ועל זה אמרו חז"ל "מי שטרח בערב שבת
20 יאכל בשבת", שעל ידי העבודה בחול זוכים שכל
21 הדברים הגשמיים עולים ביום השבת בקדושת
22 שבת.

23 כי שבת היא מנוחה, בחינת בטול, כמו שמונה
24 עשרה.

25 התוכן הפנימי דמנוחת שבת הוא (לא רק העדר
26 עשיית מלאכה, אלא) - ביטול (העדר הרגש עצמו),
27 וכמו הביטול של העומד לפני המלך (כנ"ל), שזוהי
28 העבודה דתפילת שמונה עשרה.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

7 ידוע שהכלים הן המגבילים את האור. פי' כי בחי' ע"ס
8 עצמן נק' ע"ס בלי מה בלי מהות יש ודבר מה
9 במציאות כלל רק בחי' אורות היוליים שאינם בבחי'
10 מציאות דבר מה עדיין מפני שנכללין ועולים למעלה
11 במקור חוצבם בבחי' הסתלקות והתכללות להיות
12 נכללים במאצילם כמו שהיו טרם שנאצלו ממש כו'

1 (מה) ומעתה הנה יש להבין עוד מ"ש בכמה דוכתי
2 בע"ח בענין שרש התהוות הכלים
3 שהוא בא מבחי' הכאת האורות דמקיפים ופנימיים
4 כשפוגע זה בזה כו' וזהו ביאור שרש ענין הנ"ל
5 בהתהוות יש גשמי שהוא בא מבחי' סובב דוקא כו'
6 והנה תחלה יש להבין בשרש ענין הכלים מה הן בהיות

13 עלול נכלל ועולה תמיד להדבק בעילתו שהוא אור
14 עצמות המאציל הנק' עה"ע כבטול אור הנר בפני
15 האבוקה וכה"ג אמרו בס"י שהע"ס הן כשלהבת
16 הקשורה בגחלת שר"ל שאינם במציאות יש ודבר נפרד
17 בפ"ע כלל וכלל אבל המה כלולים וקשורים בעצמות
18 המאציל דוקא וזהו כדמיון שלהבת שהיא קשורה
19 וכלולה בעצמות הגחלת כו' וכמ"ש בזהר דאיהו
20 וחיהי חד ממש ר"ל שאינם בבחי' מציאות ויש בפ"ע
21 כלל וכלל ושרש הדבר הזה אינו רק משום דבחי'
22 המשכת כל האורות ממקורן ושרשן הוא מבחי' הקו
23 שהוא בא בבחי' עו"ע וכל עלול נדבק בעילתו ממש
24 בלי ניכר למהות ומציאת יש נפרד בפ"ע כלל:

שער הפורים

1 וזהו טבע כל בחי' אור שמסתלק ונכלל באור עצמות
2 המאציל כמו עד"מ בטול והתכללות אור הנר שעולה
3 למעלה ואינו נאחו למטה להיות בבחי' יש ודבר בפ"ע
4 כלל לפי שזהו הכלל בכל בחי' עילה ועלול שטבע
5 העלול להכלל ולהדבק בעילתו ולא יוכל להיות בחי'
6 יש נפרד הימנו כלל וכלל וזה ידוע אשר האורות נאצלו
7 מעצמות המאציל בבחי' עילה ועלול והוא ע"י בחי'
8 הקו והחוט שנמשך מאא"ס אחר הצמצום דמק"פ
9 שהוא בחי' מקור הראשון של כל האורות עליונים.
10 וע"כ בחי' אור עצמות המאציל נק' בשם עילת כל
11 העילות כו' ומאחר שבחי' אור הקו הזה הוא בחי'
12 ההמשכה שבדרך השתלשלות עו"ע הרי כל אור שנק'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש]

8 נפרד שא"א להיות ע"פ סדר השתלשלות הוצרך להיות
9 ע"י המשכה שלמעלה מסדר השתלשלות שהוא
10 המשכה מעצמות אא"ס, וזהו קשה דהיינו המשכה
11 מעצמותו שלמעלה מסדר השתלשלות, לפי שהוא
12 חיבור שני הפכים בנושא אחד כו' וד"ל. ועתה י"ל מה
13 שאמרו קשה לזווגם כקרי"ס מהו ענין הזיווגים שקשה
14 כ"כ כו'.

ראו כי ה'

1 **ובזה** יובן מ"ש שקרי"ס ה' קשה דלכאורה בריאת
2 יש מאין הוא יותר פלא, והיינו לפי שבריאת יש
3 מאין הוא רק מבחי' זיו והארה בעלמא שאינו נוגע אל
4 עצמותו כו', משא"כ קרי"ס שהוא התחברות ב' דיעות
5 שיהי' הביטול שבעלמא דאתכסייא בעלמא דאתגלייא
6 שהם שני הפכים, וכדי שיהי' שני הפכים אלו בנושא
7 אחד ממש ביטול שבעלמא דאתכסייא וגם שיהי' בחי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

10 הראי' לגבי השמיעה, שהשמיעה תופס רק קול ודבור
11 שהם רוחנים, והראי' נמשך לתפוס דבר גשמי והיינו לפי
12 שהשמיעה היא מבינה, ואינו דומה שמיעה לראי' שהיא
13 חכ' שחכמי' הם עיני העדה, וע"כ הראי' נמשך ומתפשט
14 למטה יותר ע"ד בחכמה יסד ארץ כונן שמי' בתבונה,
15 וע"כ כה"ג שהוא בחסד ששם מאיר יסוד אימא ע"כ יש
16 לו בגדי זהב שמבינה, אבל כהן הדיוט שהוא למטה
17 בנה"י או חסד דבריאה שם אינו מגיע אור הבינה, אכן
18 אור החכמה נמשך גם שם, ולכן יש לו בגדי לבן.

ולבני אהרן תעשה כתנות

בס"ד. (ש"פ תצוה, ל"ב). תצוה פ"ח מ"מ מ"ב.

1 **ואמנם** צ"ל הלא ד' בגדי לבן גבוהי' מד' בגדי זהב,
2 כי בגדי זהב שרשם מבינה ובגדי לבן הם
3 מאבא, אשר גבהה מעלות אור אבא, כנודע ע"ד שבת
4 ויו"ט ששבת שהוא מוחין דאבא נק' קדש, ויו"ט שהוא
5 מוחין דאימא נק' מקרא קדש, וא"כ מדוע כהן הדיוט יש
6 לו בגדי לבן דוקא ולא בגדי זהב שזהו רק מה שמוסיף
7 כה"ג על כהן הדיוט כמ"ש במשנה הנ"ל. אך הענין כי
8 יסוד אימא מסתיים בחזה דז"א, אבל יסוד אבא ארוך,
9 כי כל הגבוה יותר יכול להשפיל א"ע למטה יותר, וכמו

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

24 ויש לומר - מוכיח לנו הרבי נ"ע שיש הבדל בין חיבור
25 של האורות עם הבורא לחיבור של הכלים עם הבורא,
26 דבמו באצילות - שזה כבר בתוך סדר ההשתלשלות,
27 הנה בבחינת אורות וכלים אומר בתקוני זוהר¹⁷ איהו
28 וחייהו חד איהו וגרמוהי חד כלומר האין-סוף חד עם
29 האורות ועם הכלים, ולכאורה מה הסיבה שנאמר ב'
30 פעמים חד, שהרי יכול היה להיאמר "איהו וחייהו
31 וגרמוהי חד" ולמה נכפל "איהו וחייהו חד" "איהו
32 וגרמוהי חד"? ומבואר בכמה מקומות¹⁸ שהסיבה
33 לכפילות ללמדנו שאינו דומה היחוד דכלים להיחוד
34 דאורות, דיחוד הכלים עם האורות הוא כמו שני דברים
35 המתייחדים, דהכלי במהותו הוא נאצל באופן של ריחוק
36 והבדלה, אבל יחוד האורות במאציל עליון הוא בבחינת
37 יחוד ודביקות ממש עד שהאור הוא מעין המאור כו'.
38 כיון שאור במהותו דבוק למקורו.
39 וכמו כן יש לומר שכן הוא בשרשן ומקורן של האורות
40 והכלים באור אין סוף שלפני הצמצום דהעשר ספירות
41 שהן שרש ממלא כל עלמין הרי הם קשורין ומיוחדים
42 באור הסובב כל עלמין והרי זה אור מעין המאור, דהגם
43 שזהו בחינת אור פנימי מכל מקום הרי זה בחינה של
44 אור, ולא של כלים, ולכן שייך לומר על זה אור מעין
45 המאור שזהו ענין מין בנף כו').

1 כדי שנבין יותר את סוג וטיב הקשר שבין שרש אור
2 הממלא לשרש אור הסובב כפי ששניהם לפני הצמצום,
3 מחדד בסוגריים אלו את ההבדל בין שרשי הכלים
4 לשרש האורות באופן הימצאם באור אין סוף:
5 (והיינו שאין זה כמו שרשי הכלים הכלולים באור אין
6 סוף דעם היות שזהו גם כן אין סוף ממש הרי הם בחינת
7 אותיות לבר כו', - שרש הכלים כפי שנמצאים לפני
8 הצמצום הם באופן אחר לגמרי, שהרי אינם בחינה של
9 אור כלל. והיינו, ששרש הכלים לפני הצמצום הוא
10 בחינת הרשימו, והרשימו הוא כח הגבול של הבורא.
11 וממילא כשהוא כלול באור הוא לא כמו כנף ומין כנף,
12 אלא כביכול כמשהו בפני עצמו, ולמרות שמדובר על
13 לפני הצמצום, הרי זה כביכול שהבורא חושב על
14 מציאות רחוקה ממנו, מציאות שאינה מבטאת את
15 התפשטותו לאין סוף.
16 אבל שרשי האורות, הרי הם בחינת אורות כו'. כיון
17 שענין של אור הוא גילוי. הרי גם הספירות הגנוזות,
18 שהן שרשי האורות (לשיטתנו) זה גילוי של הבורא,
19 אלא שבתוך הגילוי של הבורא, אנו מבחינים בין גילוי
20 של בלי גבול ממש, וגילוי שקשור ומדוד לפי ערך
21 העולמות. ולכן עם היות שהתבאר שיש לאור הסובב
22 ואור הממלא שרשים נפרדים, הרי הם משתווים בזה
23 ששניהם הם בחינה של אורות.

שבת פרשת קרח תער"ב

17. בהקדמה (פתח אליהו).

18. ראה לדוגמא מאמרי הצמח צדק, תרט"ו (נוסח אחר) עמ' 50. וראה המתבאר בהמשך זה פרק קנ"ג ואילך.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

10 למעלה המתקת הדינין במדת הרחמים, וזהו "בגלל
11 הדבר הזה יברכך ה' אלקיך", וידוע דשם אלקים הוא
12 מדת הדין, וכמו שאמרו במדרשי רבותינו ז"ל בכמה
13 מקומות, ושם ה' הוא מדת הרחמים. וזהו בגלל מצות
14 הצדקה שממלא חסרונות העני שהיא מחלק הדין, על
15 ידי זה יברכך ה' אלקיך בהשתתפות מדת הרחמים
16 במדת הדין, הינו שגם מדת הדין מספקת על השפעת
17 הטוב, ואז ההשפעה היא בלי גבולית כמו שנתבאר
18 לעיל בארץ. וזהו שכתוב (משלי יב) "בארץ צדקה

1 (ה) והנה רבנו בחיי ז"ל כתב בפרשת ראה על פסוק
2 "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך",
3 דהעני הוא מחלק הדין והעשיר הוא מחלק הרחמים,
4 וכמו שהשמש מאיר ללבנה והלבנה מקבלת אורה
5 מהשמש, כן הנותן צדקה מאיר עיני העני ומקבל
6 ברכתו ממנו, ועל ידי זה גורם למעלה השתתפות מדת
7 הרחמים במדת הדין. ולפי דברינו שנתבאר לעיל, יש
8 לומר שנותן צדקה לעני וממלא לו חסרונותיו הרי
9 מסיר ממנו חלקי הדין, על ידי זה מדה כנגד מדה גורם

24 שלא ישלט בו מדת הדין, כי אם נמשך עליו מדת
 25 הרחמים המוספת חיים בחיים ורחמים וחיים גשמיים,
 26 ובגוף ועצם מעלת מצות הצדקה פי רבה היא כבר
 27 נכבדות מדבר בה בדברי רבותינו ז"ל בבלי וירושלמי
 28 ומדרשי רבותינו ז"ל ובהנהר ובספרי הראשונים
 29 והאחרונים עצמו מספר וגלויים וידועים. ובמשנה דפאה
 30 פקק א ובגמרא קדושין דף מ עמוד א שהצדקה היא
 31 ממצות שהאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה. והענין
 32 בקצרה הוא, דאיתא במדרש בראשית רבה פרשה יא,
 33 שכל מה שנברא בששית ימי בראשית צריכים תקון,
 34 אפלו האדם צריך תקון, והפגנה היא שכל מה שנברא
 35 בעולם הוא מערב טוב ורע, וכמו בגשמיית שיש סמים
 36 המתחיים וסמים הממיתים, וכן מים מתוקים ומים מרים,
 37 ובדרך פנט בכל דבר מדומם צומח חי מדבר יש בו
 38 תערובות פסלות, וכל נברא מדומם צומח חי מדבר מברר
 39 בתוכו הפסלת מהטוב, והטוב נעשה מזון לגופו ואת
 40 הפסלת מדחה לחיץ פידוע בספרי הטבעיים, כמו כן
 41 ייבן הענין ברוחניות שהפסלת נקראת גם כן רע וצריכים
 42 תקון, והינו לברר את הרע מן הטוב ולדחות את הרע.
 43 קצור. העני מחלק הדין, והרחמים והצדקה מסירים
 44 הדין, וזה מעורר גם למעלה המשכת מדת
 45 הרחמים בתוספות על הגזרה ומדת הדין. כל הנברא
 46 מערב טוב ורע וצריך תקון.

יצא לאור לקראת י"ט כסלו תש"ט

1 חיים, ודרך נתיבה אל מות, ופרש הפתחי בפרשת ויחי,
 2 שהצדקה היא העולה על משפט מערכת הפוככים.
 3 הדיוע דחי האדם נגזרים כפי משפט המערכה, אמנם
 4 הצדקה היא מדה עליונה ועצומה וכחה גדול ופריה
 5 חיים, וזהו "בארח צדקה חיים", תוספות חיים על
 6 הנגזר. ובאור דבריו, פי הגזרה והקצבה בכל דבר על
 7 פי המערכות, הינו מבית דינו של הקדוש ברוך הוא
 8 הנקרא בית דין העליון, והוא מדת הדין שעל גדה נברא
 9 העולם להיות כל דבר במדה וקצבה, וכמו שכתוב
 10 "בראשית ברא אלקים" (ורק שתף עמו מדת הרחמים
 11 שהוא רק הארה לצדף קיימם). אמנם על ידי הצדקה הרי
 12 הוא מעורר למעלה מדת הרחמים שלמעלה ממדת
 13 הדין, ומזה נמשך להיות תוספות חיים על הנגזר. וכמו
 14 על דרך משל במלך בשר ודם, הרי הוא יכול לפסק
 15 שלא על פי מדת בית דין, דהבית דין פוסקים על פי
 16 הדין הנתן להם, והוא מה שמלך במשפט יעמיד ארץ,
 17 דהינו מדת הדין, אמנם כשמבקשים רחמים מן המלך
 18 הרי הוא מרחם ומשפיע במדת רחמים, כמו כן יובן
 19 במלכותא דרקייעא^א שעל ידי הצדקה ממשיכים מדת
 20 הרחמים להיות תוספות חיים על הנגזר. "ודרך נתיבה
 21 אל מות", דמות הוא מדת הדין כמובן, ולכן העני
 22 שהוא מחלקי הדין חשוב כמת, כמו שכתב הפתחי שם
 23 בפרשת ראה. אמנם הצדקה היא דרך נתיבה אל מות

לקוטי דיבורים

19 בזה, מקוה הוא לתוצאות טובות לכלל ישראל אשר
 20 במדינת רוסיא.
 21 בליל אשר נסעתי למאסקווא, נסע גם וארבורג
 22 מליענינג' למאסקווא, ונסענו במרכבה אחת, המסע
 23 הלך בשעה 11 בלילה, ובראותי כי נוסע הוא במסע
 24 זה ובמרכבה זו, לא פניתי אליו, ובבואי למרכבה
 25 בקשתי כי יעריכו עבורי המיטה לישון, וברבע שעה
 26 כשהלך המסע סגרתי דלתי הקופיע ועשיתי עצמי
 27 כישן, כי יראתי להפגש עם בן חו"ל, מפני הביקורת
 28 של הגפא"ו הידוע. בהתראותינו בחו"ל אמר לי כי
 29 בהיותו בליענינגראד חפץ לבקר אותי במעוני אבל
 30 הנוסעים עמו אמרו כי יש חשש בדבר ורואה הוא כי
 31 גם אני בהלכי אל המרכבה עשיתי עצמי כאילו אינו
 32 מכירו, אז התברר לו אשר במדינת רוסיא צריכים
 33 זהירות יתירה.
 34 גם הד"ר ראזין הודה לי בתודה רבה בעד אשר
 35 קבצתי את חברי ועד הרבני' להתראות עם יו"ר
 36 הדזונט, ואשר מקוה הוא לתוצאות טובות.

1 בעוד שבועיים באתי, פעם שני בלוי הרב
 2 ממאסקווא, מינסקי, ויטעבסקי, זיעוין, הארינשטיין
 3 ר"א שי', באסין מחארקוב, הוגבל לנו רק שעה אחת,
 4 בשעה ההיא דיברו כל הנזכרים כל אחד איזה
 5 מינוטין, ומר וארבורג הודה לי על אשר הכרתיו
 6 (בעקאנטגימאסט) עם העבודה של ועד הרבנים,
 7 ואשר מצדו ישתדל למלאות כל אשר בקשתיו
 8 בהשיחה בהתראותינו בראשונה, ומקוה כי הדזונט
 9 באופן האפשרי ימלא דרישת ועד הרבנים, ונפרדנו
 10 מאתו. ואחר זה ביקש אותי לדבר איתי ביחוד איזה
 11 זמן קצר אשר התעניין במאד לדעת איזה ענינים
 12 בעבודת עסקני הכלל אשר היו מכבר הימים, זה לפני
 13 ט"ו וכ' שנה, כבד לי לבאר בכתב ענין זה, והתענין
 14 בזה, חברי כבר הלכו וחכו לי בהאולם, והוא הלך
 15 ללווני, ועוד הפעם לחץ ידי בתודה על אשר הטרחתי
 16 לבוא פעם שני ורואה הוא כי כל עבודתי מסודרה
 17 בסדר טוב, ועתה יודע הוא כי בצדק הד"ר ראזין
 18 והד"ר קאהן מייקרים בעבודתי ובהחריצות אשר

רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ*

(* הערות באותיות א"ב הם מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ. הערות הממוספרות הם של המו"ל.

לח

דור שני

- 1
- 2
- 3 הוד כ"ק אדמו"ר מרן ר' דובעריכ בננו הבכורכט של הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, נולד ביום הרביעי
- 4 לפרשת ויצא שנת תקל"ד בעיר ליאָזנא פלך וויטעבסק.
- 5 וכשהי' בן שש עשרה שידכו אביו כ"ק אדמו"ר עם אחד מגדולי החסידים⁶² ר' ברוך⁶³
- 6 מלמד⁶⁴ מיאנאָוויטש⁶⁵.

כח) כשמו של הה"מ ממעורישט. כשנולד לא הי' כ"ק אדמו"ר בביתו, כי נסע להשתתף בוועידת ההילולא יחד עם החבריא קדישא בהאניפאָלי כמדובר ביניהם, ואחי כ"ק אדמו"ר הרה"ג מהרי"ג אמר להרבנית אשר ברי לו שהוד כ"ק אדמו"ר הי' קורא לו בשם רבו, ותקרא שמו דובער, הוד כ"ק אדמו"ר והוד כ"ק בנו החזיקו טובה למהרי"ל עבור זה⁵⁶. – סיפורי הרבנית חיי מוסיא בשם זקנתה הרבנית שטערנא.

כט) אין אנו יודעים באיזה יום היתה חתונת הוד כ"ק אדמו"ר, אם בשנת תקי"כ שהי' בן חמשה עשר או בשנת תקכ"א כשהי' בן ששה עשר⁵⁷. חמשה ילדים היו להם, שלשה בנים, הוד כ"ק אדמו"ר ר' דובער, הרה"ח ר' חיים אברהם, הרה"ח ר' משה. ושתי בנות הרבנית פריידא והרבנית דבורה לאה. הרבנית פריידא היתה הבכורה, נולדה בשנת תקכ"ד⁵⁸, כשלוש או ארבע שנים אחר חתונתם, הרבנית דבורה לאה נולדה בשנת תקכ"ז⁵⁹, הוד כ"ק אדמו"ר ר' דובער נולד ט' כסלו תקל"ד, הרה"ח ר' חיים אברהם נולד בשנת תקמ"א⁶⁰, הרה"ח ר' משה נולד תקמ"ט⁶¹.

ל) ר' ברוך מלמד הי' ממקושרי הרב המגיד, אחר כך הי' ממקושרי הרה"ק הרמ"מ מהאָראָדאָק וכנסע הרמ"מ לאה"ק ת"ו נתקשר להוד כ"ק אדמו"ר, הי' בעל מוח גדול, ובשעה שהי' מתפלל הי' כולו לוהט, ומי ששמע תפילתו נעשה בעיית.

56) ראה - באופן אחר - ספר השיחות תרצ"ו ע' 110. תש"ג ע' 156.

57) בספר השיחות קי"ץ ה'ש"ת ע' 79, שהחתונה התקיימה יב מנחם-אב תק"כ. ובאגרות-קודש ח"ו ע' תיח: תקי"ט.

58) נפטרה ט"ז סיון תקע"ג (בוך 829 תכו, ב).

59) נפטרה ג' תשרי, תקנ"ג.

60) תקמ"א: כ"ה בהעתקה שתח"י. ב"בטאון חב"ד" שם: תקמ"ה. וראה ספר השיחות תרפ"ט ע' 33 הערה 30. וש"ג.

ראה ספר השיחות תרצ"ו ע' 92, דבשנת תקמ"ז הי' ר' חיים אברהם כבן שש או שבע. וראה ספר השיחות תרפ"ט ע' 33 הערה 30. וש"ג.

61) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 74 ובהערת המו"ל (שפ ע' 106 – בהוצאת תשנ"ז). ר"ד רבינו מחדש תשרי תרצ"א. שיחת שבת שובה תרח"ץ.

62) ברשימת היומן של רבינו מש"פ בא תרע"ה (ספר השיחות תורת שלום ע' 218. לקמן ע' 000) שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב סיפר "כי כ"ק אדמו"ר האמצעי זצוקלה"ה נבג"מ

(* ב"כרם שלמה" סיון תשמ"ה ע' נד (הובא ב"תולדות חב"ד ברוסיא הצארית" (קה"ת, תשי"ע) ע' פג) נדפס תצלום שטר חצי זכר שנכתב אחרי נישואי הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס עם בתו של רבנו האמצעי, ביום ז' שבט תקע"א, ובו נאמר: זכרון עדות היתה בפנינו עדים ח"מ איך שבאתה לפנינו האשה הנגידה מרת שיינא בת מוהר"ר יעקב, והדר בעלה הרב הגדול מוהר"ר דוב בער בן הרב המאור הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר שניאור זלמן שי . . . וקנינא מן האשה הרבנית הנגידה מרת שיינא בת מוהר"ר יעקב.

(* ראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר ח"יב ע' רסט: ע"פ שיחת י"ט כסלו תרצ"ג אות ר"ח משמע ש[נר] מנחם נחום) נולד תקמ"ז-תקמ"ח ונסתלק תרל"ו. ועוד נוסחא שנולד אחר הסתלקות הרמ"מ מטשערנוביל [נסתלק י"א מ"יח תקנ"ח] ונקרא על שמו (מכ"י י"ז טבת צ"ט [אגרות-קודש ח"ד ע' ע' תסו]).

- 1 וכשהי' בן שבע עשרה – בשנת תקנ"א⁶⁷ – מסר כ"ק אביו אדמו"ר על ידו את הדרכת
- 2 האברכים בני וחתני החסידים היושבים בליאָזנא⁶⁸.
- 3 בשנת תקנ"ד סידר בן כ"ק רבינו ועד מעתיקי תורת החסידות⁶⁹ וארבעים איש עסקו יומם
- 4 ולילה בהעתקת כתבים הנתנים ע"י השדרי"ם לחלקם בין החסידים במושבותיהם⁶⁸.
- 5 בשנת תקנ"ח פנה בשם הוד כ"ק רבינו במכתבי התעוררות אודות לימוד תורת החסידות.
- 6 מאות אנשים⁷⁰ – נוסף על ועד המעתיקים – מעתיקים המכתבים באלפים עקזאמפלארים,
- 7 ונשלחים לכל מושבי החסידים.
- 8 בשנות תקס"א, סב, סג, סד, סה⁷¹, כתב את דרושי הסידור וביאורי הזוהר. ובשנת תקס"ו,
- 9 תקס"ז⁷² כתב דרושי ביאורי הזוהר באריכות קצת⁷⁰ ובתוספת ביאורי.
- 10 בועידת השדרי"ם⁷³ בליאָדי תקע"ב נערך מספר חסידי חב"ד בכל מרחבי המדינה כשתי
- 11 מאות אלף איש⁷¹.

לא חוק שם כ"ק אדמו"ר אשר כל אברך וודע תורה בעדת החסידים ילמוד שתי שנים אחרי חתונתו, ומהם שהותר להם לבוא על משך זמן לליאָזנא.
 (לב) סיפורי המעתיק משה בן פרמע.
 (לג) סיפורי המעתיק עקיבא ארוך.
 (לד) כן ישנם הנחות הרה"ח ר' משה בן הוד כ"ק אדמו"ר בכתב ידו.
 (לה) כתב יד קדשו.
 (לו) באיזה דרושים הערות וקיצורים כתי"ק של הוד כ"ק אדמו"ר צמח צדק.
 (לז) נוהג הי' כ"ק אדמו"ר הראשון – הזקן – אשר פעם בשלש שנים הי' קורא לוועדה מכל השדרי"ם הנוסעים במדינה למען אשר יתדברו ביניהם בהענינים הכללים הדורשים תיקון והתעוררות. – סיפורי הוד כ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק.

65 ראה קונטרס דברי ימי החוזרים (קה"ת, תשס"ו) סי"ד.
 ספר השיחות תש"ח ע' 256.
 66 "רשימת תולדות המעתיקים" – נזכרה באגרות-קודש ח"ג ע' תעט.
 67 ע"ד כתבי ר' משה – ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ב ע' כג ובהערות המו"ל שם. רשימת רבינו – ויכוח מינסק (קה"ת, תשס"ט) ע' כ הערה 87. וש"נ.
 68 ראה אגרות-קודש ח"ב ע' שכא ואילך. ח"ג ע' תכד.
 69 ראה גם אגרות-קודש ח"ג ע' שמה.
 70 בעת הסתלקות אדמו"ר הזקן הי' אדמו"ר האמצעי בקרעמענטשוג – ראה אגרות-קודש אדמו"ר האמצעי ח"א ע' רלד. ע' רמד.
 71 ראה רשימת היומן של רבינו – כד סיון תרנ"ו (אגרות-קודש ח"ג ע' תקב ואילך. לעיל ע' 000 ואילך). ספר השיחות קייץ ה'ש"ת ע' 95.

אגרות קודש

- [תחילת טבת תרפ"ב]
- 1 ...ספר כנדרש, ויושלח קבלה בסדר המסודר.
 - 2 ע"י פאסטט שלחתי להם זה כבר א מיליאן ע"י מחאת
 - 3 הבאנק. ובדבר ההודעה בעיירות כי תמיכת התמימים

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

פרשת בא

י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרָעָה
 כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לְבָבוֹ וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן
 שְׂתִי אֶתְתִּי אֵלָה בְּקִרְבּוֹ: ז וְלִמְעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנִי
 בְּנֶדַךְ וּבִן־בְּנֶדֶךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֵתָּ לִּי בְּמִצְרַיִם
 וְאֶת־אֶתְתִּי אֲשֶׁר־שָׂמְתִי בָּם וַיִּדְעֹתָם כִּי־אֲנִי
 יְהוָה: ח וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרָעָה וַיֹּאמְרוּ
 אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתַי
 מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שַׁלַּח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: (לוי) ט כִּי
 אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנִּנְי מִבְּיַד מֶחֶר
 אַרְבָּה בְּגִבְיָךְ: ה וְכִסְפָּה אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל
 לְרֹאת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכַל | אֶת־יִתְד הַפְּלֹטָה
 הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן־הַבְּרָד וְאָכַל אֶת־פְּלֵהֶעָן
 הַצֹּמֵחַ לָכֶם מִן־הַשָּׁדָה: י ומָלְאוּ בְּתִיד וּבְתִי
 כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתִי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ
 אֲבֹתֶיךָ וְאִבּוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הָיוּתָם עַל־הָאָדָמָה
 עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה: (ישׂאל)
 י וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרָעָה אֵלָיו עַד־מָתַי יְהִיֶה זֶה לָנוּ
 לְמוֹקֵשׁ שַׁלַּח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדְעֶ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם: ה וַיּוֹשֶׁב
 אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פְּרָעָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 לָכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַהִלְכִים:
 ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ וּבִזְקֵינוּ גִלְדָּה בְּבָנֵינוּ
 וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבִקְרָנוּ גִלְדָּה כִּי חָגִי יְהוָה לָנוּ:
 י וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם פֶּאֶשֶׁר
 אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְּכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדָה
 פְּנִיכֶם: יא לֹא כֵן לָכוּ נָא הַגְּבִרִים וַעֲבַדוּ
 אֶת־יְהוָה כִּי אַתָּה אַתָּם מִבְּקָשִׁים וַיַּגִּרֶשׁ אֶתְכֶם
 מֵאֶת פְּנֵי פְרָעָה: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ב עמ' שלב)

לכו נא הגברים ועבדו את ה' (י. יא)

זוהי שיטת פרעה. אך שיטת משה (ואתפשטותיה בכל דרא ודרא) היא, אשר בנערינו, בשנים או בחכמה, ובזקנינו

גלד, בכנינו ובבנותינו - ודוקא על ידי זה חג ה' לנו. וכדאיתא בזהר על הפסוק "נודע בשערים בעלה": 'בעלה' דא קודשא בריך הוא, "דאיהו אתידע... לכל חד וחד לפום שיעורא דיליה, לפום מה דמשער בליביה". והינו, שכלם צריכים לדעת את ה', כל אחד לפי שעורו.

שני י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל
 אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר
 הַבְּרָד: ג וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 וַיְהִיֶה נֶחֱג רֹוַח־קָדִים בְּאֶרֶץ כְּלֵה־יּוֹם הַהוּא
 וְכָל־הַלְּיֵלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נִשָּׂא
 אֶת־הָאֲרָבָה: ד וַיַּעַל הָאֲרָבָה עַל כָּל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם וַיָּנַח כָּכֹל גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבַד מְאֹד לְפָנָיו
 לֹא־הָיָה כֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־כֵּן:
 ט וַיִּכַּס אֶת־עֵינֵי כָל־הָאָרֶץ וַתַּחֲשֹׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל
 אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֶת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר
 הוֹתִיר הַבְּרָד וְלֹא־נֹתַר כְּלַיִרֶק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב
 הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ט וַיִּמְחַר פְּרָעָה
 לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי לִיהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם: י וְעַתָּה שָׂא נָא חֲטָאתִי אִדָּךְ
 הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מֵעָלַי רַק
 אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה: יא וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה וַיַּעֲתֶר
 אֶל־יְהוָה: יב וַיַּחֲפֹד יְהוָה רֹוַח־יָם חֲזָק מְאֹד
 וַיִּשָּׂא אֶת־הָאֲרָבָה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא
 נִשְׂאֵל אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם: יג וַיַּחֲזֹק
 יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא שַׁלַּח אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ
 עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֲשָׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ
 חֲשָׁךְ: טו וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי
 חֲשָׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
 טז לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ
 מִתַּחְתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְלֵ־בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה
 אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:

אדם, מוציאים אותך מחר . . ונותנין לך ממון הרבה, ואומר להם . . הוציאוני היום ואיני מבקש כלום". מדוע, אם כן, לא ותר הקב"ה עליה. ויש לומר, דהנה התכלית של גלות מצרים היתה כדי להוציא ולהעלות את ניוצות הקדשה שהיו במצרים, כולל גם ניוצות הקדשה שהיו בכסף ובזהב של בנות מצרים. מוכן אפוא, שמדבר בענין עקרי שאין לוותר עליו.

רביעי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּחַצְתָּ הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: ה וַיִּמַּת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעָה הַיֹּשֵׁב עַל־כֶּסֶף אֶד בְּכוֹר הַשֹּׁפֵחַ אֲשֶׁר אַחַר הַרְחִימִים וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה: ו הַיְהִי־תָהּ צִעָקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיִיתָה וְכָמְהוּ לֹא תִסָּפֵ: ו וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ־כָּלֵב לְשׁוֹן לְמֹאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֹה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל: ה וַיִּרְדּוּ כָל־עַבְדֵיךָ אֱלֹהֵי אֲלֵי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ־לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה וְכַל־הָעַם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֵצֵא וַיֵּצֵא מֵעַם־פְּרֹעָה בְּחָרִי־אֵף: ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרֹעָה לְמַעַן רַבּוֹת מִופְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּמוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת־כָּל־הַמִּפְתִּים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פְּרֹעָה וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרֹעָה וְלֹא־שָׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: ס יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ד הַחֲדַשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשִׁי חֲדָשִׁים רֵאשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: ד דַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֵׂר לְחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבַיִת־אֲבֹתָ שֶׁה לְבַיִת: ה וְאִם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהוּיֹת מֹשֶׁה וְלָקַח הוּא וַיִּשְׁכְּנוּ הַקָּרֵב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נִפְשַׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִכְסּוּ עַל־הַשָּׂה: ה שֶׁה תָּמִים זָכַר בְּנֵי־שָׁנָה יְהִיֶה לָכֶם מִן־הַכֹּבְשִׁים וּמִן־הָעוֹנִים תִּקְחוּ: ו וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לְחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּשְׁחַטּוּ אוֹתוֹ כָּל־

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 2)
 ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה (רש"י י, כב)
 ואלו בגאולה העתידה, שהיא אחרי מתן תורה, וגאלו גם אותם הרשעים שלא נגאלו ממצרים, שהרי אז הקב"ה "אוחזו בידיו ממש איש איש . . תלקטו לאחד אחד בני ישראל" (רש"י נצבים ל, ג). ובלשון ספר התנ"א: כל יהודי "בירדאי סופו לעשות תשובה . . פי לא ידח ממנו נדח". והו "אלו היה שם לא היה נגאל" - מה שאין כן בגאולה העתידה סופו לעשות תשובה ואף הוא יגאל.

שלישי כ וַיִּקְרָא פְּרֹעָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צֵאנְכֶם וּבְקַרְכֶּם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶּם יַלְדַּי עִמָּכֶם: כ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַּם־אִתָּה תִתֵּן בְּיַדְנוּ זְבָחִים וְעֹלֹת וְעִשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ: כ וְגַם־מִקְנֵנוּ יַלְדַּי עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵל פְּרֹסָה בִּי מִמָּנוּ נִקַּח לְעַבְדָּ לַעֲבַד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאִנְחֵנוּ לֹא־נִדְעַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֵּאֵנוּ שָׁמָּה: כ וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרֹעָה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם: כ וַיֹּאמֶר־לוֹ פְּרֹעָה לֵךְ מֵעַלִי הַשְּׁמֹר לֵךְ אֶל־תִּסָּפֵ רְאוֹת פְּנֵי כִי בְיוֹם רֵאתְךָ פְּנֵי תָמוֹת: כ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דַּבַּרְתָּ לֹא־אֶסָּפֵ עוֹד רְאוֹת פְּנִיךָ: פ יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אַחַד אָבִיא עַל־פְּרֹעָה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גֵרֶשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: ד דַּבְּרָנָא בְּאֲזֵנֵי הָעָם וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב: ג וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם וְהָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פְּרֹעָה וּבְעֵינֵי הָעָם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 15)
 דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו . . כלי כסף וכלי זהב (יא, ב)
 יש לשאל: הרי בני ישראל ותרנו על בנות מצרים, כמאמר רז"ל (ברכות ט, ב) "אמרו לו, ולואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני

מחמצת לא תאכלו בכל מושבתכם תאכלו

מצות: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כד עמ' קח)

ראשו על פרעיו ועל קרבו (יב, ט)

לפנינו שלשה סוגים של 'עבודה זרה', שיש 'לשרף' ולבטל לגמרי. ראשו - השכל המגבל הופך לסמכות עליונה. פרעיו - תאונת השלטון והכח מביאה את האדם לרמש ברגליו את כל הסובב אותו. קרבו - מזונו של אדם ופרנסתו הופכים ל'איל' וכל האמצעים פשרים כדי להשיגם.

חמישי כ" ויקרא משה לכל-זקני ישראל ויאמר אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם ושחטו הפסח: כ ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר-בסר והגעתם אל-המשקוף ואל-שתי המזוזות מן-הדם אשר בסר ואתם לא תצאו איש מפתח-ביתו עד-בקר: כ ועבר יהוה לנגף את-מצרים וראה את-הדם על-המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח יהוה על-הפתח ולא יתן המשחית לבא אל-בתיכם לנגף: כ ושמרתם את-הדבר הזה לחק-לך ולבניך עד-עולם: כ והיה כיתבאו אל-הארץ אשר יתן יהוה לכם באשר דבר ושמרתם את-העבדה הזאת: כ והיה כיואמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם: כ ואמרתם זבח-פסח הוא ליהוה אשר פסח על-בתי בני-ישראל במצרים בנגפו את-מצרים ואת-בתינו הציל ויקד העם וישתחוו: כ וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה

ואהרן בן עשו: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות ב עמ' 666)

משכו וקחו לכם צאן . . ושחטו הפסח (יב, כא)

משכו וידיכם מעבודה זרה . . ושחטו לאלהיהם של מצרים (מכילתא)

עבודה זרה - מינו עבודה שהיא זרה ליהודי, שנקרא אף ורק לשמש את קונו. שחטו לאלהיהם של מצרים - של כל הסביבה, שהיא מגבלת ומדודה במצרים וגבולים של החמר

קהל עדת-ישראל בין הערבים: ולקחו מן הדם ונתנו על-שתי המזוזות ועל-המשקוף על הבתים אשר-יאכלו אתו בהם: ה ויאכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מררים יאכלו: ו אל-תאכלו ממונו נא ובשל מבשל במים כי אם-צלי-אש ראשו על-פרעיו ועל-קרבו: ו ולא-תותירו ממונו עד-בקר והנותר ממונו עד-בקר באש תשרפו: ו וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליהוה: י ועברתי בארץ-מצרים בלילה הזה והפיתי כל-בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה ובכל-אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה: י והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם וראיתי את-הדם ופסחתי עליכם ולא-יהיה בכם נגף למשחית בהפתי בארץ מצרים: י והיה היום הזה לכם לזכרון וחסתם אתו חג ליהוה לדורתכם חקת עולם תחגגו: יי שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשבותו שאר מפתים כי א כל-אכל חמוץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשן עד-יום השבעי: יי וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם: יי ושמרתם את-המצות פי בעצם היום הזה הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את-היום הזה לדורתכם חקת עולם: יי בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: יי שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי א כל-אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: כ כל-

הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־יִגְדָל לֹא־יֹאכַל בּוֹ: ^מוְכָל־עֶבֶד
 אִישׁ מִקְנֵת־כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִו יֹאכַל בּוֹ:
^{מז}תּוֹשֵׁב וְשִׁכּוּר לֹא־יֹאכַל בּוֹ: ^{מז}וּבַיּוֹם הַהוּא
 יֹאכַל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבֶּשֶׂר חוּצָה
 וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ: ^{מז}וּכִלְעֵדֶת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ
 אֹתוֹ: ^{מח}וְכִי־יִגְדַּר אֶתְךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה
 הַמּוֹל לֹו כָל־זָכָר וְאִו יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כַּאֲזָרַח
 הָאָרֶץ וְכָל־עֶרְל לֹא־יֹאכַל בּוֹ: ^{מט}תּוֹרָה אַחַת
 יְהִי־לָאֲזָרַח וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: ^נוַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן
 בְּיּוֹם הַהוּא וַיְהִי בְעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבֹאתָם: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כו ענ' שסא)

המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו (יב, מח)

מילת בני הקטנים . . מעצבת אותו (רמב"ם הלכות קרבן

פסח ה, ה)

מכאן יש ללמד הוראה על גדל החשיבות של חנוכה: אבא
 שלא מלא את חובתו כלפי בנו ולא הכניסו לברית, פוגע
 לא רק בטובת בנו, אלא גם בטובתו שלו עצמו. שכן, הוא
 מנוע מלהקריב קרבן פסח והוא מפסיד אף את הברכה
 הנובעת מקיים מצוה זו - פגעי העולם פוסחים עליו ולא
 מזיקים לו.

שביעי יג א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב קדש־
 לי כל־בכור פטר פל־יחם בבני ישראל באדם
 ובבהמה לי הוא: ג ויאמר משה אל־העם זכור
 את־היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית
 עבדים פי בחוק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא
 יאכל חמץ: ד היום אתם יצאים בחדש האביב:
 ה והיה כִּי־יֵאָדָּךְ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַפְּנִיעִי וְהַחֲתִי
 וְהָאֲמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם
 לָתֵת לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ וְעַבַדְתָּ אֶת־
 הָעִבְרָה הַזֹּאת בַּחֲדָשׁ הַזֶּה: ו שבעת ימים
 תאכל מצות וביום השביעי חג ליהוה: ז מצות
 יאכל את שבעת הימים ולא־יראה לך חמץ
 ולא־יראה לך שאר בכל־גבלך: ח והגדת לבנך

והגשם. ויש לעשות זאת בכחינת פסח ודלוג, לא רק
 בעליה מדרגה לדרגה; צריכים להפך את החושך של הגוף
 והנפש הפתמית לאור ולקדשה.

ששי יתי א בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיְהוֹה הַהָה כָּל־בְּכוֹר
 בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פְּרֹעָה הַיֹּשֵׁב עַל־פְּסָאוֹ עַד
 בְּכוֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בַּבַּיִת הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר
 בַּהֶמָּה: ו וַיָּקָם פְּרֹעָה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו
 וְכָל־מִצְרַיִם וְתָתִי צָעֵקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אִין
 בַּיִת אֲשֶׁר אִין־שָׁם מֵת: ז וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה
 וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי
 גַּם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת־יְהוָה
 כְּדַבַּרְכֶם: ח גַּם־צִאֲנֹכֶם גַּם־בְּקִרְכֶם קָחוּ כַּאֲשֶׁר
 דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם־אֹתִי: ט וְתַחֲזֹק
 מִצְרַיִם עַל־הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחַם מִן־הָאָרֶץ כִּי
 אָמְרוּ כְּלָנוּ מֵתִים: י וַיִּשְׂא הָעַם אֶת־בְּצֻקוֹ
 מִרֵם יַחֲמוֹן מִשְׁאֲרֹתָם צָרַרְתָּ בְּשִׁמְלֹתֶם עַל־
 שַׁכְּמֶם: יא וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדָּבָר מֹשֶׁה
 וַיִּשְׂאֻהוּ מִמִּצְרַיִם כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב וְשִׁמְלֹת:
 יב וַיְהִי נָתַן אֶת־חֵן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם
 וַיִּשְׂאֻהוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: יג וַיִּסְעוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶם סִבְתָּה כִּשְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף
 רִגְלֵי הַנְּבָרִים לְבַד מִטָּף: יד וְגַם־עָרַב רַב עָלָה
 אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מִקְנֵה כְּבָד מְאֹד: טו וַיֹּאפּוּ
 אֶת־הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת
 כִּי לֹא חָמוֹן כִּי־גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ
 לְהַתְמַהֵמָה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם: טז וּמוֹשֵׁב
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: טז וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יִצְאוּ
 כָּל־צְבֹאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: טז לַיְלָה שִׁמְרִים
 הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־תְּלִילָה
 הַזֶּה לַיהוָה שִׁמְרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרֹתָם: פ
 ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת

מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו! כף התגלה לעין כל, שימות הגלות היו ימים של זכוּת ויחנה לקבלת התורה.

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתקדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר ד' והיה כפי'ישאלך בנג' מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים: ויהי כפי'הקשה פרעה לשלחנו ויהרג יהוה כלבכור בארץ מצרים ועדבכור בהמה עלבן אני זבח ליהוה כלפטר רחם הזכרים וכלבכור בני אפדה: והיה לאות עלידכה ולמוטפת בין עיניך פי בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים: 000

000

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן.

ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים: והיה לך לאות עלידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יהוה בפיך כי ביד חזקה הוצאת יהוה ממצרים: ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה: פ' והיה כפי'יבאך יהוה אל-ארץ הפנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך ונתנה לך: והעברת כל-פטר-רחם ליהוה וכל-פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליהוה: וכל-פטר חמר תפדה בשוה ואם-לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: ד' והיה כפי'ישאלך בנג' מחר לאמר מה-זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים: ויהי כפי'הקשה פרעה לשלחנו ויהרג יהוה כלבכור בארץ מצרים מברך אדם ועדבכור בהמה עלבן אני זבח ליהוה כלפטר רחם הזכרים וכלבכור בני אפדה: והיה לאות עלידכה ולמוטפת בין עיניך פי בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים: 000

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ד עמ' 101)

היום אתם יוצאים בחדש האביב (יג, ד)

בתקופת החורף נראה כאלו העולם גדל מלצמח ולהתקדם, ולפתע, בחדש האביב, האילנות מלבלבים והשדות צטופים ירק. כף מתגלה לעין כל, שימות החורף היו ימים של אגירת כחות לקראת כלוב ופריחת האביב. ואף בחג הפסח כן: בגלות מצרים שקעו ישראל במ"ט שערי טמאה, אף במשך זמן מועט, תמשים יום, זכו לקבל התורה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עץ-חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדוייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עַבְדּוֹ וּבַיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים ע"פ שי למורא

(יג) לְבוֹא, שְׂבֹא. לְהַפּוֹת אֶת מִצְרַיִם, זוּ מִכָּה שְׂנֵיָה שֶׁהַחֲרִיב נְבוּכַדְנֶצַּר אֶת מִצְרַיִם, בְּשַׁנַּת עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע לְמַלְכוּתוֹ. (יד) אִמְרוּ, אַתֶּם הַמְּשֻׁמְעִים קוֹל, אִמְרוּ לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם. הַתִּיבָב, הַזְּרִיזוּ. וְהִכּוּ לָךְ, הִכּוּ לָךְ פֶּלַע צְרִיבֵי הַמִּלְחָמָה. (טו) נִסְחָף, נִשְׁטַף וְנִגְרַף. אֲבִירִיד, כֵּל אֶחָד מִנְּבִירִיד. (טז) הִרְבָּה בּוֹשֵׁל, ה' הִרְפוּ וְהִרְבָּה בָּהֶם בּוֹשְׁלִים. נָפַל אִישׁ אֶל רַעְהוּ, הַתְּקַבְּצוּ לְשֹׁפֵן אִישׁ אֶצֶל רַעְהוּ. חֲרַב הַיּוֹנָה, חֲרַב נְבוּכַדְנֶצַּר שֶׁבְּהוֹנָה (בְּמִרְמָה) עוֹשֶׂקֶת הָאֲנָשִׁים עִם רְכוּשָׁם. (יז) קָרְאוּ שֵׁם, בְּמַעֲרַכַת צָבָא בְּשָׂדִים הַכְרִיזוּ לִזְמַר. פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שְׂאוֹן, שְׁפַרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הַמְרוֹם קוֹל שְׂאוֹן בְּנִאוֹת. הַעֲבִיר הַמוֹעֵד, לֹא בָּא לְהַלְחֵם נִגְדָם בַּיּוֹם הַמוֹעֵד הַקְּבוּעַ, מִפְּחַד לְכַבּוֹ. (יח) כִּי בְּתַבּוּר וְגו', כִּי כִּפִּי שְׂדֵבֵר אֵמַת הוּא שְׁתַּבּוּר קְבוּעַ בְּהַרִים, וְהַר הַפְּרָמֵל עַל הַיָּם, כֵּן בְּאֵמַת יְבוֹא הַדָּבָר הַזֶּה עַל מִצְרַיִם. (יט) וְנִצַּתָּה, לְשׁוֹן צִיָּה. (כ) עֲגִלָּה יִפְהַפִּיָּה מִצְרַיִם, מִצְרַיִם שֶׁהוֹתָה מַלְכוּת יָפָה כְּעִגְלָה יָפָה. (כ) קָרַץ, חֲתוּד וְכִרְיָתָה. מִצְפּוֹן, מִכְּבֵּל. כָּא בָּא, כְּפֶלַע הַמִּלָּה לְחֹזֵק וְלִזְמַר שְׂבֹדְאֵי יְבוֹא. (כא) שְׂכַרְיָה, שְׂרִית. פְּרוּשׁ אַחֵר, "שְׂכַרְיָה", גִּיסוֹת שֶׁשְׂכַּרוּ לְעֹזְרָה. כְּעִגְלֵי מִרְבֵּק, יוֹבְלוּ לְמִטְבַּח כְּעִגְלִים מְפֻטְמִים בְּמִרְבֵּק (= בְּרִפְתָּה). גַּם הַמָּה, גַּם הַשָּׂרִים, (וְגַם הַשְׂכִּירִים). הַפְּנוּ, הַפְּנוּ עַרְפָּם לְגוּם. אִידָם, לְשׁוֹן שְׂבֵר וְאִסוֹן. עַת פְּקַדְתֶּם, זְמַן מִיתַתֶּם. (כב) קוֹלָה כְּנַחֵשׁ יִלְךְ, כְּמוֹ הַנְּחֵשׁ

הפטרה לפרשת בא לקריאה בציבור ולשמו"ת

בירמיה פרק מו

מִזֶּה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־רַמְיָהוּ הַנְּבִיא לְבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַפּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יִהְיֶה בְּמִצְרַיִם וְהַשְּׂמִיעוּ בְּמַגְדוֹל וְהַשְּׂמִיעוּ בְּנֵף וּבְתַחֲפִנְתָּם אִמְרוּ הַתִּיבָב וְהִכּוּ לָךְ כִּי־אָכְלָה חֲרַב סְבִיבֶיךָ: טו מְדוּעַ נִסְחָף אֲבִירִיד לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הִרְפוּ: טז הִרְבָּה בּוֹשֵׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רַעְהוּ וַיֹּאמְרוּ קוֹמָה | וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמְּנוּ וְאֶל־אֶרֶץ מוֹלְדוֹתֵינוּ מִפְּנֵי חֲרַב הַיּוֹנָה: יז קָרְאוּ שֵׁם פֶּרַעַה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שְׂאוֹן הַעֲבִיר הַמוֹעֵד: יח חִי־אֲנִי נְאֻם־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׂמוֹ כִּי בְּתַבּוּר בְּהַרִים וּבְכַרְמֵל בְּיָם יְבוֹא: יט פְּלִי גוֹלָה עֲשֵׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בַּת־מִצְרַיִם כִּי־נָגַף לְשִׁמָּה תִּהְיֶה וְנִצַּתָּה מֵאִין יוֹשֵׁב: כ עֲגִלָּה יִפְהַפִּיָּה מִצְרַיִם קָרַץ מִצְפּוֹן כָּא בָּא: כא גַּם־שְׂכַרְיָה בְּקַרְפֹּה כְּעִגְלֵי מִרְבֵּק כִּי־גַם־הַמָּה הַפְּנוּ נְסוּ יַחֲדָיו לֹא עָמְדוּ כִּי יוֹם אִידָם בָּא עֲלֵיהֶם עַת פְּקַדְתֶּם: כב קוֹלָה כְּנַחֵשׁ יִלְךְ כִּי־בַחִיל יִלְכוּ

וּבְקִרְדָּמוֹת בָּאוּ לָהּ כַּחֲטָבֵי עֵצִים: כִּי כָרְתוּ יַעֲרֶה
 נְאֻם־יְהוָה כִּי לֹא יִחַקֵּר כִּי רַבּוּ מְאֹרְפָה וְאִין לָהֶם
 מִסֵּפֶר: כִּי הִבִּישָׁה בְּתַמְצָרִים נִתְּנָה בְיַד עַם־צִפּוֹן:
 כִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פּוֹקֵד
 אֶל־אֲמוֹן מִנְּאִי וְעַל־פְּרַעֲה וְעַל־מִצְרַיִם וְעַל־אֱלֹהֵיהֶּ
 וְעַל־מַלְכֵיהֶּ וְעַל פְּרַעֲה וְעַל הַבְּטָחִים בּוֹ:
 כִּי וּנְתַתִּים בְּיַד מִבְּקָשָׁי נִפְשָׁם וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאֱצַּר
 מֶלֶךְ־בָּבֶל וּבְיַד עַבְדָּיו וְאַחֲרֵיהֶם תִּשְׁפֹּן בְּיַמֵּי־קֶדֶם
 נְאֻם־יְהוָה: כִּי וְאָתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאֶל־
 תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחֹק וְאֶת־זִרְעֶךָ
 מֵאֶרֶץ שָׁבִים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקַט וְשָׁאֲנָן וְאִין מִחֲרִיד:
 כִּי אָתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה כִּי אֶתְּךָ
 אֲנִי כִּי אַעֲשֶׂה כָל־הַגּוֹיִם | אֲשֶׁר הִדְחַתִּיךָ לְשֹׁמֵה וְאֶתְּךָ לֹא־אַעֲשֶׂה כָל־הַ
 וְיִסְרְתִיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקָּה לֹא אֲנַקֶּךָ:

שְׁנִקְצֻוּ רִגְלָיו, בֵּן מִצְרַיִם יִקְצֻוּ רִגְלֵיהֶם, פְּלוֹמֵר
 שְׁלֹא יוּכְלוּ לְלַבֵּת מִמְּקוֹמָם לְמִשְׁלַח חוּץ לְאַרְצָם.
 כִּי בַחֲלוּ יִלְכוּ, הַפְּשָׁדִים יִלְכוּ עֲלֵיהֶם בַּחֲלוּ רַב.
 וּבְקִרְדָּמוֹת בָּאוּ לָהּ, יְבוֹאוּ עֲלֵיהֶּ לְכַרְתָּהּ
 בְּקִרְדָּמוֹת. כַּחֲטָבֵי עֵצִים, שְׁלֹא יוּכְלוּ לְמַנֵּעַ
 מֵעֲצָמָם אֶת חֲרֵב הַפְּשָׁדִים, כְּמוֹ הָעֵצִים. כִּי
 כָרְתוּ יַעֲרֶה, פָּחַ יֵשׁ בָּהֶם לְכַרֵּת כָּל יַעֲרֶה. כִּי
 לֹא יִחַקֵּר, לֹא יִחַקֵּר מִסֵּפֶר צְבָא הַפְּשָׁדִים. כִּי
 הִבִּישָׁה, הִתְבַּיְשָׁה. כִּי אֲמוֹן מִנְּאִי, כְּמוֹ הַמּוֹן.
 פְּרוּשׁ אַחֵר, "אֲמוֹן", שֵׁם שֶׁר הָעִיר "נֹא". "מִנְּאִי",
 מִהָעִיר "נֹא", וְהִיא "אֶל־כְּסִינְדִירָה". כִּי וְאַחֲרֵי
 כֵּן, מִקֵּץ אַרְבַּעִים שָׁנָה. בְּיַמֵּי קֶדֶם, פְּלוֹמֵר
 שִׁישְׁבוּ בְּשָׁקַט בְּאַרְצָם. כִּי וְאֶתָּה אֶל תִּירָא,
 צְדִיקִים שֶׁבְּתוֹךְ מִצְרַיִם, שֶׁהִגְלוּ לְשֵׁם פְּעַל כְּרָחֵם.
 כִּי וְיִסְרְתִיךָ לְמִשְׁפָּט, אִיִּסֵּר אוֹתְךָ בְּמִשְׁפָּט
 וּבְאִפֵּן שֶׁתּוּכַל לְסַבֵּל, מֵעַט מֵעַט. וְנִקָּה לֹא אֲנַקֶּךָ,
 וְלֹא אֲנַקָּה אוֹתְךָ מִן הָעוֹלָם. כִּי יִשְׂרָאֵל יַעֲמִדוּ
 בְּאַרְצָם בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
 נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
 יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשֵׁי תוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
 בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיִּגַּל לְבַנּוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבּוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתִבְרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז שבט, תש"כ
 ברוקלין.

מר אברהם שי

שלום וברכה!

אף כי באיחור זמן מסרו לי האברכים הו"ח אי"א וכו' שי אשר ביקרו בעירו מתוכן שיחתם עם
 כ', וכן אשר יש לו השפעה בעירו, וכן השאלה אשר שאל אותם, והיא:

בהנוגע למאמר חז"ל, אשר שלש קולות הולכים מסוף העולם ועד סופו וכו', וי"א אף ראדיא, ויש
 רוצים לפרש כוונת הגמרא (יומא כ, סע"ב ושם) לענין קרני רדיו, וזה עורר אצלו קושיות בדבר.

והנה אי אפשר לפרש כלל בגמרא, אשר הכוונה קרני ראדיא האמורים, כי השם "רדיו" לקרני
 אור זה, זהו ענין הסכמי, שעלה ברצון של אלו שגילו קרנות אלו בדור שלפנינו כלפני יובל שנים, ולא הי
 בזה כל הכרח ולא כל ענין טבעי - שיקראו לקרני אור אלו דוקא בשם זה, ולמעשה הרי כמה שנים נקראו
 ע"ש הערטץ (Hertz) וכו"ב, ובמילא אין מקום גם לקושיתו, שאין שייך לומר בקרנות אלו מה שאמרו
 חז"ל שם בפ"י רידיא - עיין ערוך השלם בערכו.

בהזדמנות זו, כיון שהכל בהשגחה פרטית, וגם הנ"ל בכלל, כוונתי לזה שבאנו בקישור, עלי
 החובה (ואולי הזכות) להעיר שימת לבבו ביחד עם בקשת סליחתו, על זה, אשר על כל נברא, ובפרט
 על האדם בחיר הנבראים, לנצל כל האפשרויות שניתנו לו, להרבות הטוב והיושר והצדק בעולם, וכמו
 שהראה הנסיון, הנה רק אז מובטחים שיהי' לזה קיום [ומה שנוגע עוד יותר, שלא יאמרו לרשע צדיק ולרע
 טוב, ה"ז] רק באם המושגים מיוסדים על האמונה באלקים חיים המנהיג את העולם בפועל, ומשגיח על
 עניניהם לפרטיהם, כי לולא זאת, הרי דוקא בדורנו ראינו, שאותו העם שהתרבות שלו היתה במדה הכי
 גבוהה, חקירות מדעיות שיטות פילוסופיות, ולא עוד אלא - שיטות בתורת המוסר וכו' - הרי באפשרות
 שניתנה לו, נעשה רוצח הכי מבהיל, אפילו מנקודת מבט פשוטה ואפילו בהשוות לחיתו טרף, והיודע
 את כל המעשים שנעשו ע"י האשכנזים - לא יאומן כי יסופר, באם לא היינו עדים לזה בפועל, והכל
 בשם הצדק ובהתאם לתורת המוסר וכו' וכו', ולא עוד אלא שמביניהם גם כאלה - שהיו להם אמונת
 תפלות באותו האיש וכו', וביחד עם זה לא נמנעו מלקחת חלק פעיל בכל מעשים האמורים, ובטוחני אשר
 לדכוותי אין צורך בהאריכות בהאמור, והתוצאה מהתבוננות בהאמור, אשר, כאמור לעיל, מוכרחת
 אמונה באלקים חיים [ולא אמונה באופן אבסטרקטי, אשר נמצא הוא ברקיע השביעי ואינו מתענין
 בהנעשה בארץ זו התחתונה, או משגיח רק בכללות הדברים, ואין לו ענין כלל בפרטי הענינים, שעלולה
 וראינו שבכמה ג"כ הביאה למעשה תעתועים האמורים, כי הרי יצר לב האדם רע מנעוריו וכו'], ואנו אין
 לנו מחסה ובטחון ללכת לבטח בדרך הטוב והישר כי אם על ידי אמונה פשוטה, וביחד עם זה גם חזקה,
 באנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שמזה תוצאה מוחלטה, לא יהי' לך אלקים אחרים
 מאיזה סוג שיהי', ואמונה האמורה תביא למצות מעשיות בפועל ועד לחיי היום יומים, וכמו זכור את
 יום השבת וגו', ואז רק אז, בטוחים שמקיימים גם כן - לא תרצח וגו' לא תחמוד וגו'.

וכיון שכפי שסיפרו לי האברכים שי, חונן בהשפעה בחוג די רחב, יהי רצון שינצל השפעה זו
 בכיוון האמור, וזכות הרבים מסייעתו.

בכבוד וברכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת בא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:31	16:31	17:20	17:16	16:51	16:47	10:04	10:02	9:11	9:09	8:35	8:32	6:40	6:39	באר שבע (ח)
17:27	16:16	17:16	17:12	16:47	16:43	10:04	10:02	9:12	9:10	8:35	8:33	6:43	6:42	חיפה (ח)
17:28	16:13	17:17	17:13	16:54	16:49	10:03	10:00	9:10	9:08	8:33	8:31	6:40	6:38	ירושלים (ח)
17:29	16:29	17:18	17:14	16:50	16:45	10:05	10:02	9:12	9:10	8:35	8:33	6:42	6:41	תל אביב (ח)
17:07	15:55	16:53	16:47	16:14	16:08	10:35	10:33	9:50	9:49	9:02	9:00	7:45	7:45	אוסטריה, וינה (ח)
21:32	20:28	21:19	21:18	20:46	20:45	10:58	10:54	9:42	9:39	8:55	8:51	6:04	5:59	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:14	16:04	17:00	16:55	16:23	16:18	10:35	10:33	9:49	9:48	9:03	9:01	7:41	7:41	אוקראינה, אודסה (ח)
16:42	15:30	16:27	16:22	15:49	15:43	10:09	10:07	9:24	9:23	8:36	8:34	7:19	7:19	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:52	15:39	16:37	16:32	15:58	15:52	10:20	10:18	9:36	9:35	8:47	8:45	7:31	7:31	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:12	15:57	16:57	16:51	16:16	16:10	10:48	10:47	10:06	10:04	9:14	9:13	8:05	8:05	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:04	15:49	16:49	16:43	16:08	16:02	10:41	10:40	9:59	9:57	9:07	9:05	7:58	7:59	אוקראינה, קייב (ח)
17:43	16:34	17:29	17:24	16:53	16:48	11:00	10:58	10:14	10:12	9:28	9:26	8:03	8:03	איטליה, מילאנו (ח)
18:56	18:05	18:47	18:44	18:23	18:20	10:18	10:15	9:15	9:12	8:44	8:41	6:15	6:12	אקוואדור, קיטו (ח)
20:54	19:52	20:42	20:41	20:10	20:09	10:35	10:31	9:21	9:17	8:37	8:33	5:47	5:42	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:11	21:03	21:57	21:57	21:21	21:21	11:20	11:16	10:03	9:59	9:11	9:06	6:19	6:14	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:41	16:38	17:28	17:24	16:57	16:52	10:37	10:34	9:47	9:45	9:06	9:04	7:27	7:26	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:27	16:23	17:15	17:10	16:42	16:37	10:27	10:25	9:38	9:37	8:57	8:55	7:20	7:19	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:27	16:23	17:15	17:10	16:42	16:37	10:28	10:26	9:39	9:37	8:57	8:55	7:20	7:20	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
18:00	16:54	17:47	17:42	17:13	17:08	11:05	11:03	10:17	10:16	9:35	9:33	8:01	8:01	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:14	17:17	18:03	17:59	17:35	17:31	10:44	10:41	9:50	9:48	9:14	9:12	7:18	7:16	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:37	16:38	17:26	17:22	16:57	16:52	10:17	10:15	9:25	9:23	8:48	8:46	6:58	6:56	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:21	17:25	18:10	18:06	17:44	17:40	10:40	10:38	9:45	9:43	9:11	9:09	7:08	7:07	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:21	16:17	17:09	17:04	16:36	16:31	10:24	10:22	9:35	9:34	8:53	8:51	7:18	7:17	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:19	16:14	17:06	17:01	16:33	16:28	10:23	10:21	9:35	9:33	8:52	8:51	7:18	7:18	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:45	18:52	19:35	19:33	19:10	19:08	10:27	10:24	9:19	9:16	8:46	8:42	6:05	6:02	בוליביה, לה-פס (ח)
17:46	16:30	17:31	17:25	16:49	16:42	11:27	11:25	10:45	10:44	9:52	9:51	8:46	8:47	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:47	16:31	17:32	17:26	16:51	16:44	11:27	11:25	10:44	10:43	9:52	9:51	8:45	8:45	בלגיה, בריסל (ח)
19:35	18:40	19:25	19:23	18:58	18:56	9:56	9:53	8:46	8:43	8:10	8:07	5:25	5:21	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:22	18:26	19:11	19:09	18:44	18:43	9:45	9:42	8:35	8:32	8:00	7:56	5:15	5:11	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
17:03	15:49	16:48	16:42	16:05	15:59	10:45	10:44	10:04	10:02	9:11	9:09	8:06	8:06	בריטניה, לונדון (ח)
17:05	15:48	16:49	16:43	16:04	15:57	10:57	10:56	10:17	10:16	9:21	9:20	8:24	8:25	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:06	15:47	16:50	16:44	16:06	16:00	10:53	10:52	10:12	10:11	9:18	9:16	8:17	8:17	גרמניה, ברלין (ח)
17:32	16:18	17:17	17:12	16:37	16:31	11:08	11:07	10:25	10:24	9:34	9:33	8:24	8:24	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:43	18:46	19:32	19:30	19:04	19:03	9:55	9:52	8:44	8:41	8:07	8:03	5:20	5:16	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:49	17:55	18:39	18:36	18:14	18:10	10:53	10:51	9:56	9:54	9:24	9:21	7:13	7:11	הודו, מומבאי (ח)
18:46	17:53	18:36	18:33	18:11	18:08	10:49	10:46	9:52	9:49	9:19	9:17	7:08	7:06	הודו, פונה (ח)
16:58	15:47	16:44	16:38	16:06	16:00	10:23	10:21	9:38	9:37	8:50	8:48	7:31	7:31	הונגריה, בודפשט (ח)
17:31	16:26	17:18	17:13	16:45	16:40	10:32	10:30	9:43	9:42	9:02	9:00	7:26	7:25	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:02	17:00	17:50	17:45	17:19	17:14	10:54	10:52	10:04	10:02	9:24	9:22	7:41	7:41	יוון, אתונה (ח)
17:20	16:10	17:06	17:01	16:29	16:23	10:43	10:41	9:58	9:57	9:11	9:09	7:50	7:50	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת בא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:46	17:52	18:36	18:33	18:11	18:07	10:51	10:48	9:54	9:51	9:21	9:19	7:11	7:09	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
21:18	20:03	21:01	21:01	20:21	20:21	9:58	9:55	8:38	8:34	7:37	7:31	4:47	4:42	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:00	17:03	17:49	17:45	17:22	17:18	10:24	10:22	9:30	9:28	8:55	8:53	6:55	6:53	נפאל, קטמנדו (ח)
19:44	18:53	19:35	19:32	19:11	19:08	11:09	11:06	10:07	10:04	9:36	9:33	7:08	7:05	סינגפור, סינגפור (ח)
16:36	15:18	16:20	16:15	15:37	15:31	10:22	10:21	9:41	9:40	8:47	8:45	7:45	7:45	פולין, ורשא (ח)
19:12	18:19	19:02	19:00	18:38	18:35	10:05	10:02	8:59	8:56	8:27	8:23	5:49	5:46	פרו, לימה (ח)
18:00	16:51	17:46	17:41	17:10	17:04	11:18	11:16	10:32	10:30	9:46	9:44	8:22	8:21	צרפת, ליאון (ח)
18:01	16:48	17:47	17:41	17:08	17:02	11:32	11:30	10:48	10:46	9:58	9:57	8:44	8:44	צרפת, פריז (ח)
18:31	17:39	18:21	18:18	17:57	17:54	10:03	10:00	9:02	8:59	8:31	8:28	6:06	6:03	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:42	16:35	17:29	17:24	16:54	16:49	10:52	10:50	10:05	10:03	9:21	9:19	7:51	7:51	קנדה, טורונטו (ח)
17:14	16:05	17:00	16:55	16:24	16:19	10:31	10:29	9:45	9:43	8:59	8:57	7:34	7:34	קנדה, מונטריאול (ח)
17:28	16:28	17:17	17:13	16:47	16:43	10:12	10:09	9:20	9:18	8:42	8:40	6:54	6:53	קפריסין, לרנקה (ח)
17:48	16:24	17:30	17:24	16:43	16:36	11:47	11:46	11:08	11:07	10:10	10:08	9:19	9:20	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:18	15:52	17:00	16:53	16:11	16:04	11:22	11:21	10:44	10:44	9:44	9:43	8:58	9:00	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:36	16:26	17:22	17:17	16:45	16:39	11:00	10:58	10:15	10:13	9:27	9:26	8:08	8:08	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:41	16:30	17:26	17:21	16:49	16:43	11:05	11:03	10:20	10:18	9:32	9:31	8:13	8:13	שווייץ, ציריך (ח)
18:38	17:45	18:28	18:25	18:03	18:00	10:30	10:27	9:31	9:28	8:59	8:57	6:43	6:40	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"ט סכ"ח - התוועדות תשמ"ט ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00406
29/12/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7